

R 2324

20 III 1926 : 2732

22 25 4/20

(Panzer VII, 2.)

MARCI VIGERII

SAONENSIS SAN. MARIAE TRANS
TIBE. PRAESB. CAR. SENOGAL
LIEN. DECACHORDVM CHRI
STIANVM IVLIO II. PONT.
MAX. DICATVM.

CONTROVERSIA DE EXCEL
ientia Instrumentorum Dominicæ
Passionis, per eundem Dn.
Marcum Vigerium
discussa.

Ex Bibliothe Conuen. S. Sebdouien 1636

R III 1926 : 2732

Bibliotheca
Universitatis
Tartuensis
(Dorpatensis)
192 b 2732
4-III B
362
153360187

centum & melodiam noſtri, quin potius regii prophetici & Chriſtiani deca-
chordi adductum accipe quæſo. Quod ſi minus efficaciter minus ue decẽter
effeci, ue iam præſta. Vincitur enim omnis ſermo rerum multitudine, magni
tudine & eminentia, quę per hoc ipſum Decachordum pſalterium reſonãt in
eccleſia ſanctorum. Iubilo propterea in hoc mirifico inſtrumento deo
meo in timore & cum tremore cano quam maximo, quia me indi-
gnum pſaltem & cantorem raucum agnoſco. Et non ut re dignum
tanta aliquid efficiam, ſed ut ad melius concinnendum poſteri
aſſurgant utcunq; ualeo pulſo. Iam primum a me pulſatæ
chordæ ſonum ſuauiſſimum & ſalutiferum attendite. &
deinceps aliarum, ita enim uim uigorem & con
centum earum ſuauiſſimum nobiſq; uti
liſſimum agnoſcetis.

DE ANNVNCIATIONE VIRGINIS PROLOGVS

Excellentẽ legationis gratiã quã angelus ad Mariã missus a salutatione
e cœpit exponere, nulla unq̃ lingua potuit pro minima parte recensere,
nullũ ingeniũ assecutũ se fuisse potuit gloriari. Quis.n.mũdi cõplemẽ
A tum & integrũ ornamentũ, aut uerbis explicuisse, aut mente se penitus attigisse cõfidat? Cuius primordiorũ uel minutissimas particulas philosophi q̃tũlibet ingenioſi & studiis indagãdarũ naturę rerũ intẽtissimi, certa rõne assequi nõ potuerũt. Socrates cũ p̃ oẽm uitã rerũ sciẽtię incubuisset, se hoc unũ scire p̃fessus est, nihil scire. Plato ad particularia descendentibus describenda silentium

indixit, qa de illis qd certum afferri posset credidit ignorari. Aristoteles ultimas rerũ differentias nobis monstrauit ignotas, & ad sublimiora naturę mysteria indaganda nos quasi talpas aut noctuas existimauit. Nos agitur per hanc p̃stantissimam legationẽ de prima rerũ mundi congerie, indigestáq̃ mole aggreganda, non de suarũ partium discretione, non de earũ ad certos numeros, mensuras, ponderáq̃ conuentu, ad quæ plene dignoscenda nullũ adhuc peruenit ingeniũ. Et ñ forte quispiam horum se notitiã assecutũ fuisse existimauit, nemo certe inuentus est hactenus, qui se cogitare posse præsumpserit, quomodo fabricator mundi Deus ille Opt. Max. quo maius aut magis cogitari non potest, qui sine tẽpore semper fuit, & esse nunq̃ incepit, ante nouẽ supra nonaginta quadringentos ac mille annos sic factus homo, tot enim nunc annorum curricula reuoluuntur ab ea legatione fœlicissima quam hodie celebramus, per quã filius dei deus uerus descendit in uterum Virginis, cui ab angelo dictũ est. Aue &c. Ea certe legatione suam ultimam perfectionẽ mundus accepit, quando architectus mundi dei filius, patris eterni sapientiæ speculum, & imago, suo extremo operi se coniunxit. Nã quemadmodum circulus tunc incipit esse perfectus, quando lineæ qua concluditur initium iungitur extremo, ita creaturarũ series & uarietas immutabilis, ac certus ordo quo creata omnia connectuntur, & inuicẽ reuoluuntur. (ut suam aliquando ultimam perfectionẽ assequeretur) Erat consentaneum primum increatum ue principium ultimæ creaturæ sociari. Dei igitur sapientia quæ obliquari non potest, ars cui nihil decidere, nihil adiici possibile est, quæ sibi ipsi est rectitudo pennis, uerbum suum quod erat in principio principiũ per qd facta sunt omnia, homini qui teste Moyse oĩbus iam creatis formatus est, per hanc ipsam legationẽ sociauit atq̃ coniunxit, effecitq̃ ut idem deus ipse qui esset æternus, certo tpe cum homine de Virginis utero nasceretur, deus simul & homo, fieretq̃ principium finis, unde finis uniuersi principium rerũ oĩm diceretur & esset. Omnes igitur creaturas hanc ipsam quã colimus legationẽ decet maxime uenerari, quando omnes suam perfectionem inde fuerunt consecutæ. Sed p̃ter cæteros Angeli & homines eam maximo studio colere debent, quando p̃ter uniuersi perfectionem, speB cialia & ꝓpria munera, & amplissima quidem per hanc obtinuerunt. Angelorum numerus qui fuerat minutus inde suppetias accepit, homo qui ex toto perierat, reparatus est, & restitutus in integrum, euasit in melius. Nempe qui antea amicus dei per iusticiam originalem fuerat institutus, & se sua culpa eo munere spoliauerat, huius legationis beneficio pro innata iusticia gratiam, pro amicitia adoptionem, & ius filii naturalis est assecutus à deo, quando hoĩs filius, dei filius est factus. Maius adhuc munus audite quæso & cognoscite quemadmodũ plus q̃ maximum honoris gradũ huius Annunciationis, huius legationis fauore, quã colimus assecutus est homo. Deũ genuit à quo fuerat ipse creatus. Fuit hodie certe uirgo Maria mater filii dei effecta, qui deus est uerus. Audi quid illi angelus dicat. Hic, hic inq̃ filio exte nascituri, erit magnus & filius altissimi uocabitur, Non falso, neq̃.n.te decet o Ga

briel ſtudio adulationis eſſe menti.ũ. Vocabitur uere, qa erit ab æterno filiꝰ dei altiſſimi, q humilimę Virginis filius naſcetur in tpe. Ita hõ q in mundi primordio pa.lo erat ſecundũ naturã minoratus ab angelis, hodie ſecundum gratiã deu gene.at, & rex cõſtituitur angelorũ. In domino Ieſu Chriſto q eſt ſplendor glorię & figura ſubſtãtię dei, cui ab initio dixit pater. Filius meus es tu, ego hodie. i. in æternitate q̃ ſemp p̃ſens eſt, hodiéq; non ceſſans genui te. Ex ſacratiſſima uero Virgine huius Annunciationis quã colimus beneficio genitus eſt hodie poſt elapſos annos quinq; millẽ centũ ac nonaginta nouem a mundi creatione iuxta Bedæ ſupputationẽ. Verangq; igitur geniturã in hac Annunciatione celebrandã rex & ꝓpheta decantans in cythara nõ immerito dixit. Thronus tuus deus in ſæculũ ſæculi, ſecundũ æternã generationem ſecundũ tpaneam uero, uirga æqtatis uirga regni tui. De radice nempe Ieſſę uirga æqtatis ac totius rectitudinis egreſſa eſt, de qua flos Chriſtus aſcendit, & fuit iuſticia cingulũ lumborũ eius, fideſq; cinctoriũ renũ eius q pro ſalute totius humani generis crucem quaſi imperii ſedem ſuper humeꝝ portare nõ recuſauit. Propter q̃d & deus exaltauit illũ, & eo donauit nomine, q̃deſt ſup omne nomẽ. Vt in nomine Ieſu oẽ genu flectatur, cœleſtiũ, terreſtriũ & infernorum, & omnis lingua confiteatur q̃ dominus Ieſus Chriſtus, cuius conceptus hodie initia celebramus, eſt in gloria dei patris. Huius igitur fœliciſſimi primordii, huius complementi, huius legationis hoc loco decorem in primis, Deinceps ordinem attendite quæſo.

C

De Angelis in genere,

D c Onſtat certe legationis decus dignitate nuncii, maieſtate principis illum mittentis, eminentia ac gloria excipientis, & cauſę ſplẽdore, cuius gratia deſtinatur. Sit q̃tumlibet q legator orato.. magnus princeps & glorioſus, ſit immẽſus impio is ad quẽ mittitur, q̃to cauſa dignior fuerit, niſi nuncius induſtria, nobilitate, autoritate q̃q; ꝓpolleat, decori legatiõis tm̃ ſemp erit detractũ, quantũ nuncio defuerit dignitatis, ſit nuncius oĩmi ex parte ſublimis, niſi à magno ſit principe deſtinatus, non erit legatio ſatis glorioſa. Sint ambo ſublimes, ſi ad plebeũ uel mediæ ſortis principẽ legatio dirigatur, non erit adhuc ſatis ſplendida. Sint tres ..ſti pro modulo p̃ſtantiſſimi, opus eſt adhuc cauſam eſſe p̃ſtantẽ, ne ſit ridiculũ tales & tãtos principes, ſe ipſis, ac tam inſigni oratore minus digna tractare. Ita quantũ his quatuor ſeu cuilibet ex his defuerit dignitatis, tm̃ conſtabit legationẽ minus eſſe exiſtimandã. At legatio quã ueneramur, quatuor hæc habet oĩmi ſplẽdore decora, q̃ Euangeli ſta narrante et à nuncii dignitate incipiente perdiſcite, Miſſus eſt Gabriel angelus, oĩmi homine robuſto robuſtior, oĩmi ueloci uelocior, non auro, non gemmis ornatus, ſed immarceſſibili & inſeparabili fœlicitate redimitus, quæ gẽmæ cuilibet nitore eſt longe ſplendidior. Omnẽ ..tẽ ea ſapiẽte homine E ſapientior eſt, callet non ciuilia, non pontificia iura tm̃, non moralẽ philoſophiã, nõ ſermocinalẽ, non naturalẽ, nõ noſtras quas dicimus artes liberales, non theologiã hanc noſtrã, cui ſi fides deſit nihil iam conſtat, ut nos tenet, nouit oĩmia q̃ continet mundus, non aliq̃ creato magiſtro docente, ſed ipſo creatore ſcientias oẽs, illi ab initio tribuẽte, & in ſuę ſapientiæ infallibilis ſpeculo particulariũ ueritates ita mõſtrãte, ut iã de illis dubitare uel incertus eſſe nõ poſſit. Videq̃ ſi hic nũcius bonis naturę uenerãdus, nullo eget cibo, nulla domo, nulla ueſte, nullo uehiculo, ſua mens innixa deo, ſibi hęc omnia p̃stat, ægrotare non põt, fallere neſcit, nullę tẽdiculę, nullę fraudes illũ circũuenire ſufficiunt, talis eſt ſecundũ naturã inſtitutus, & à deo creatore taliter cõfirmatus, ut nullo cõmodo indigeat unq̃, nulla moleſtia illũ uel exminima ꝑte attingere ualeat, maior eſt ergo oĩ hoie, nulla dignitas regia, nulla imperatoria maieſtas, nulla gloria põtificia illi poterit adæquari. Hi, ꝓfecto oẽs hoĩm miniſtri ſunt F egentes hoĩbus, q̃bus cũ impare uidentur, inſeruiũt uere, ambulãt, armãtur, ſudãt, p̃liantes, nuſq̃ quieſcũt in obſequium regni reges, & imperatores, occurrere nanq; hoſtibus ſemp illis eſt ardo, & ſubditos cõſeruare. Quid hoc eſt q̃ſo q̃ hoĩbus inſeruire? Põtifices regũ & populi errata ſatagũt moderari, à uitiorum incitamẽtis, ad uiã uirtutis traducere, & in ea cõſeruare aſſidue ſtudẽt, populis ac principibus ſemp inuigilãt, illorũ gra (ſi recte fungantur officio) noctes ducũt inſomnes, ſudãt plerũq; nõ minus mẽte q̃ corpe, dũ uiã dei in ueritate docẽt. Fac utroſq; principes dico, atq; põtifices à ſubditis deſeri, qualis eorũ erit infœlicitas? Oĩm infœliciſſimũ eſt excidere regno ac gloria. Adde nunc fortunæ picula, q̃ hãc regni gloriã, & põtificiã autoritatẽ ſemp uexãt & cõturbant, ſępe etiã ſubuertũt & in nihilũ redigunt, cũ maxime ſtare uidẽtur. Adhĩce ſubditorũ q̃bus reges & põtifices inſeruiũt ingratitudinẽ, q̃ bonitatẽ & clementiã principũ ſemper derident, ſeueritatẽ ſemp oderunt. Huius nuncii nõ eſt incũbere talibus officiis, angelus. i. dei miniſter & nuncius eſt. Et ꝓfecto (qm̃ ſeruire deo regnare eſt) ſunt ꝓplus q̃ reges, illi ſpiritus fœlicitate pleniſſimi, q in ſublimibus cœli miniſterĩis deo inſeruiũt, ſine labore, ſine tędio non ad principis aliquã cõmoditatẽ, cui nihil põt accedere commodi, ſed ad ipſorũ lætitiã, gaudiũ & indicibilẽ cõmoditatẽ. Tanto igitur dignior ſecũdum naturã eſt nuncius, hodie ad ſacrã Virginẽ miſſus oĩ rege (qm̃ in rege laudãtur uires corpis, & animi dotes) q̃to eſt oĩ hoie robuſtior, agilior, uiuacior, prudentior, ſapientior. Quanto minus falli põt, minus fallere ei opus eſt, q̃to ꝓterea optabilius & dignius eſt deo principi ſummo Opt. Max. ſeruire, q̃ ſtolidę plebis tractare negocia atq; dirigere. Satis apparet nunciũ legationis huius quã hodie colimus, fuiſſe ſupra hoĩs oĩ dignitate redimitũ. Memĩnerimꝰ G nuncii illũ in.. beatos ſpiritus fuiſſe digniſſimũ. Ita conſtabit dignitati nuncii hac in legatione nihil adiici potuiſſe, q̃d inter creaturas ſit numeratũ. Dionyſio Areopagita magiſtro tres conſtat eſſe in angelis hierarchias. i. ordines ſacros, & ſingulas tribus choris ..e cõtentas, cõſtat etiã ſingulos ordines & ordinũ choros ſimul & ſigillatim angelos dici, & tm̃ ſecũdũ choros oẽs ordines eorũ appropriata ſortitos eſſe. Vltimũ uero chorꝫ inferiorẽ ſolius angeli noĩe deſignari. Itaq; eſt angelus iuxta Dionyſium nomẽ generis & naturę cõmunis, dũ oẽs ſubſtãtię ſine corpe conſtentes, intellectu & uolũtate cõſtãtes, chriſtiano noĩe ſunt angeli nuncupatę. Eſt etiã quaſi nomen ſpeciei & naturę particularis, q̃n ſpirituũ beatorũ chorũ, cuius eſt dei decreta erga particula-

res & priuatos homines dirigere & moderari. Idē Dionysius appellauit an
gelos noīm penuria, uel potius humani ingenii tenuitate id faciēte, q̄ tñ excu
sabilis est, ꝓm angeli supiores horū officio q̄tiens deus iubꝫat fungūtur, Ita
q̄ nomen ab ope imposuit ordinibus angelorū, nomē ꝓpriū illi ordini nō de
H dit, cuius opꝰ uidit oībus esse cōmune. Esset hic opēptium hierarchiarū noīa
& ipsarū per choros distributiones adducere, sed qm̄ nos ad alia uocat solen
nitatis ratio, & cum de sancti Michaelis apparitione tractabimus, huic rei lo
cus erit accōmodatior. Persuasum nunc habeamus nouē ordines angelorum
sic esse dispositos, ut quemadmodum hierarchiæ supior natura & gratia præ
stantior est inferiori, ita in qualibet hierarchia chorus superior sit inferiori di
gnitate & muneris ratione præstantior. Adhuc in eodem choro hæc eadem
ratio uigere credenda est. Sicut enim euntibus ad imperfectum. i. magis acce
dentibus ad materiam, semper est maior imperfectio, ita accedentibus magis
ad formam & efficientem ac finientē caussam, maior est ꝓfectionis cumulus.

¶ De angelo Gabriele in specie.

I Angelum qui missus est hodie ad sanctā Virginē de sublimissima hie
rarchia duabus eminente, & sublimiori huius hierarchię choro, sui ue
ro chori spiritū eminentissimū fuisse, nunc si potero uobis rōne mon
strabo. Qui ruinæ humani generis dedit initiū, fuit ꝓcul dubio oīm dęmonū
pessimus, draco ille magnus q̄ ducꝫ aduersus pietatē factū erat paulo ante p̄li
um magnū in cœlo. Nam q ruinę angelorū p̄ id p̄liū caussam dederat, & sui
sibiq; adhęrentiū loco, hoīes sufficiēdos uidebat, conatus est inde totis uiribꝰ
hoīem deturbare, unde ipse fuerat ꝓfligatus. Est certe peculiare inuidię ꝓpo
situm, bono q̄d amiserit neminē uelle potiri, malleq; non esse, q̄ alicuius unq̄
cedere usui. Vt igitur ruinę hoīs instauratio rñderet, cōsentaneū fuit optimū
angelū, opus repationis mulieri ꝓsuadere, nisi crediderimus sanctorū angelo
rum charitatē erga hoīes minus ardere q̄ cōtra nos ardeat dæmonū inuidia,
nisi etiā ꝓsuasum habuerimus excellētissimū oīm angelorū, sui collegii repa
tionem quęsiuisse frigidius, q̄ pessimus dęmonū illā ardentius ꝓhibere cona
tus sit, Quanto p̄terea opus est factu difficilius, tanto copiosiora & grauiora
K testimonia ad eius ꝓsuadendā possibilitatē oportet adhiberi. Huius porro le
gationis opus oēm excedit creaturę uirtutē, estq; creditu longe facilius mun
dum esse creatū, q̄ creatorē mūdi tenuē fieri creaturā. Debuit igitur sublimis
simæ creaturę testimonio astrui. Adiice ꝙ si gratiā examinamus, nulla unquā
gratia maior apparuit, q̄ deū in utero fœminę hoīem fieri, maximę uero gr̄æ
nuncius qs esse p̄t accōmodatior q̄ creatura gratissima gratiā facientis? Nul
la aūt tunc deo erat gratior creatura, q̄ oīm angelorū eminentissimus, quare
illum decuit hanc gratiam nunciare. Et adhuc media tanto extremis oportet
esse uicinˊiora, quanto illa ab inuicem magis distant. Deus & homo extrema
legatione iungenda, maxime distant. Nihil aūt est deo propinquius secundū
naturam optimo angelo qui Christo dómino erat propinquissimus. mox fu
turus secundum gratiam, In nomine nanq; domini IESV omne genu flectē
dum erat. Ipseq; Iesus ascensurus erat in gloriam dei patris, & eius humanita-

ti inter omnes angelos eminentissimus prꝛpinquior esse debebat. Excellen
tissimæ quoq; charitatis opus quis rectius potuit nunciare? quo ministro cō
pleri decuit magis quàm creatura super oēs quæ tunc erant charitate ple
nissima? Supremus tertiæ hierarchiæ angelorum chorus charitate à Diony
sio Areopagita præpollere monstratur, & inter illos excellentissimus, ea alti
us flagrare credendus est. Huius uero legationis effectus à charitate erat, qui
parem habere non potest, ergo eius nuncium decuit esse angelum tertię hie
rarchiæ oībus sui choris spiritibus eminentem. Qui p̄ter hæc pacē cōpor
studeꝫ, & principis iniuriam resarcire, quanto dissidium diutius perdurauit,
& acrius incruduit, partibus magis affectos solent adhibere ministros. Huius
legationis finis est dei gloriam secundum q̄ in creaturis elucere dignoscitur
in cœlo & in terra restituere & resarcire pacem inter deum & homies, inter
angelos item & homines cōponere, cuius rei indicium est manifestum q̄ na
scente domino Iesū Christo sancti angeli cantauerunt. Gloria in excelsis deo,
& in terra ꝓax hominibus bonæ uoluntatis. Quis dei gloriæ studiosior est q̄
seraphin princeps? Quis sanctos angelos? qs hoīes maiori amore prosequtur
q̄ ille angelus qui primus est inter amantes ardentissimę? Huncigitur cōsen
taneum est huic legationi fuisse destinatum. Nuncium etiam in re omniū ma
xime insolita & inaudita decet partibus maxime esse domesticum, ut rei no
uitatem releuet familiaritas mediatoris. Huius annunciationis opus nouum
est & insolitum illud quod fecit dominus super terram. Fœmina nempe in ea
circundedit uirum. Spiritus aūt in eminentissimo choro angelorum supemi
nens deo est familiariter pro nostro intelligendi modulo cōiunctissimus, hic
etiam Virgini Mariæ (q̄d nouerat dei sapientia) futurus erat propinquissi
mus, qm̄ exaltanda erat de ꝓximo sup oēs choros angelorum ad cœlestia
regna, atq; filio suo sic sociꝫanda, ut statim post filium posita in supremo ange
lorum choro eminentissimo illic angelo anteiret, esseteq; illi quasi collega glo
riæ, qui post eam sup omnes creaturas diuino ardebat amore. Quare pro ra
tione ordinis, ut releuatio hoīs ruinæ rñderet, pro studii paritate, ut sicut pes
simus dęmonum suis obsequi studēs obfuit nobis, ita optimus angelorū suis
consulens nobis esset auxilio, pro difficultate negocii, ut quanto opus minus
credibile, magisq; impossibile uidebatur, nuncii autoritate fieri posse consta
ret, pro gratię magnitudine, ut maximā gratiam gratissimi ministerio nuncii,
non tantum genus humanum, sed orbis terrarū uniuersus assequeretur. pro
extremorum distantia, ut maxime inter se distantia medio illis maxime pro
pinquo adducerentur in unū, pro charitatis in operatione eminentia, ut sum
mum charitatis effectum charissima deo creatura nunciaret, pro finis inten
tione, ut opus annunciaret nuncius, qui eius fructum ardētissime expectaret,
pro rei nouitate, ut rem insolitam penitus maxime familiaris utriq; parti apti
us pertractaret. Consentaneum uidetur angelum hūc, qui ad Virginem mis
sus est omnium qui in cœlo sunt beatorum spirituum esse glorioſissimum. M
Hoc & ipsa nominis ratio manifestat. Sonat enim Gabriel (ut Sanctus Hie
ronymus interpretatur) uirtus mea deus, uel fortitudo dei, seu confortauit

me deus,aut confortatio mea deus,q̃rũ primum tertium & quartum,quãuis
ſono uocis differant,re tñ conueniunt, q̃m uirtutis eſt confortare,& confor-
tationem amplissimam afferre uirtutem,uirtuosus experitur indies. Quis ſi-
bi quæſo rectius poteſt dicere deum afferre uirtutem? quis ſe à deo uerius
asſerat confortatum? quis dicat efficacius deum eſſe confortationem ſuam?
q̃ ſpiritus ille ſeraphicus,inter quem & deum nullus eſt mediator? Certe hie
rarchicus ordo inter intelligentias maxime inde cõſtare dignoſcitur,q̃ infe-
riores dei munera per ſuperiores recipiunt,& quo eſt angelus ſupior,tanto
minus ab angelis,plus à deo illũ conſtat accipe. Angelus igitur oĩm eminen
tiſſimus,ab aliis angelis nihil aſſequitur,deo illi p̃ſtante oĩa,quare deũ dicere ue
riſſime poteſt uirtutẽ eſſe & confortationem ſuam, & per antonomaſiam ſe
p̃dicare à deo p oĩbus ſuis participalibus confortatũ.Quod uero ſecunda in-
N terp̃tatione dicit Hieronymus Gabriel reſonare fortitudo dei,ſi recte intelli
gatur,nõ ſic accipi põt,ut deus per illum fortior euadat,q̃m nullo extrinſeco
fit deus melior.Dicitur ergo fortitudo dei,non quaſi forma qua deus ſit for-
tis,ſed quia dei fortitudo maxime demonſtratur,ſicut elegãtiſſimum opus ar
tificis perfectiſſimi,artis dicitur & artificis uirtus,quia utriuſq; uirtutẽ oſten
dit,non efficit,manifeſtat,non cauſat,ſed ab ipſo artifice effectũ eſt,& artis ra
tione cauſatur.Porro cum apud ueteres fortitudo generalis eſſet norma uir-
tutum,ut qui fortis habitus eſſet,cẽs uirtutes complexus eſſe uideretur, non
immerito Gabriel dicitur fortitudo dei,quando dei beneficentiſſima, uirtus
in illo maxime & puriſſime ſine alterius creaturæ adminiculo cumulatiſſime
declaratur.Itaq; ſi nuncio qui hanc ad legationem quam colimus exequendã
miſſus eſt,ſui nominis ratio plene conſtat,illum omnium angelorum
fuiſſe excellentiſſimum,cum illi perfectiſſime ſit deus uirtus & cõfortatio, &
per excellentiam ſit confortatus à deo,ſitq; ipſe fortitudo dei,in quo.ſ.dei for
titudo & uirtus uniuerſa maxime demõſtratur.Hic igitur ſpiritus qui dei eſt
ſumma (ut diximus) uirtus & confortatio,qui eſt dei fortitudo, confortatus
à deo,in quo diuinæ fortitudinis uigor ſine intermedio ampliſſime ſplendet,
huius legationis nuncius & orator eſſe debuit,quæ ad uniuerſi uirtutem per
ficiendam, ad angelorum & hominum confortationem & fortitudinem in-
ſtaurandam deſtinata eſt. Et de nuncii dignitate dixerimus hactenus, qui in-
greſſus ad Virginem dixit.Aue gratia plena &c.

¶ De Deo.

O Ius qui hunc excellentiſſimũ nunciũ deſtinauit,gloriam ſi poſſumus
e iã inſpiciam⁹.Miſſus eſt angelus Gabriel à deo,A reges? Minime,ſed
ab eo q̃ terribilis eſt apud reges terre,regib⁹ p̃ſidẽte,cui nõ tm̃ hoĩes,
ſed etiã angeli ſeruiũt.A Pontifice Maxĩo? adhuc minus,hic ſacerdos corru
ptibilis eſt,circundatus infirmitate,qui quemadmodum pro populo,ita pro
ſe ipſo offerat dona & ſacrificia pro peccatis, qui licet imperatoribus bene-
dicat,id agit ut Vicarius, non ut primus. Præſidet Papa in eccleſia militanti
ut Vicarius,deus eſt cuius gerit uices, qui eccleſiam militantem quandoque
fluctuare permittit,triumphantẽ ſine turbine,ſine fluctu,ſine metu,ſine anguſtia,

ſumma

ſumma cũ tranquillitate,et bonorũ oĩm affluentia moderatur,falli põt,falli-
turq; ſæpe papa.Deus neq; fallit,neq; fruſtrari uiſus eſt unq̃.Si regũ legatio-
nes p regnorum multitudine celebres ſunt,ſi imperatorũ legationes p autoritatis
maieſtate regiis p̃feruntur,ſi papæ legatiões oĩm p̃ſtantiſſimæ p ſanctitatis
opinione,proq; fauore religiõis.Deus regnat p uniuerſum terrarũ orbem,
eius imperio ſubiecta ſunt ſubterranea,terreſtria,atq; cœleſtia,ſanctus eſt ſan
ctorum, & totius religionis permanens,& nunq̃ defecturus princeps,quare ſi
mittentẽ inſpicias,eius legationẽ oĩm uidebis excellẽtiſſimã.Vis adhuc ſcire p
q̃us ſit deus? cogita quid ſit,Deus eſt ex noĩs ſignificatione actu ſemp ope-
rans,ignis ue comburẽs.Hinc dominus Ieſus Chriſtus dixit,Ignem ueni mit
tere in terram,& quid uolo niſi ut ardeat? Quod uero ſe facturum dixerat,
manifeſtiſſime compleuit,quando diſcipulis omnibus congregatis in unum
apparuerunt paulo poſt Aſcenſionem diſpartitæ linguæ tanq̃ ignis,ſeditq;
ſupra ſingulos eorum,& repleti ſunt Spiritu ſancto.Sed redeamus unde diſ-
ceſſimus, Deus & actu operãs idem ſonant,ſed quid opatur? Bonum .Bona
.n.arbor non põt malos fructus facere neq; à bona cauſſa malus unq̃ ſurgit
effectus.Optimi certe eſt optima adducere,optimorũ uero omniũ eſt deus
condimentũ,quare opationes & opa dei optima eſſe negare non poſſumus.
Hinc eſt q̃ Moyſes deo plenus dixit. Vidit deus cuncta q̃ fecerat,& erãt ual
de bona,Si queris quãdo opatur? Reſpõdeo,Semp.Non opatur hodie aut
cras q̃a nõ habet cras neq; heri,cui ſemp eſt hodie,ſemp nunc.Deus igitur q̃
eſt ſupra tẽpus,& ſine tpe, q̃ eſt ante ſæcula, q̃ æternus eſt.Si q̃d,immo q̃q̃d
operatur,nunq̃ deſinit opari,& licet opata ptranſeant,licet creaturæ uarien
tur,deus tamen inuariabilis eſt,ſicut apte monſtrabimus in ſermone Pente-
coſtes de Spiritus Sancti miſſione tractantes.Non quieſcit deus,q̃a fatigari
non põt.Labor.n.naſcitur uel à debilitate uirtutis, uel à reſiſtentia rei circa
quã opando uerſatur.Dei uirtus eſt robuſtiſſima,immẽſiq; uigoris,illi reſ
ſtere non ſufficit aliqua creatura,immo neq; omnes ſimul. Deus nõ dormit,
quia ſenſu caret cõporeo,cuius eſt ſoporem excipere.Homo diuertitur ab
opere,ut cibum ſumat,per ſe ipſum durat deus,utpote cui nihil decidere po
teſt,nihil per cibationem addi neceſſe eſt,ab uno opere per aliud & propter
aliud nõ diſtrahitur, non detinetur,q̃ minus opera una, unoq; operandi cõ-
textu ſimul operetur uniuerſa,quoniam uirtus eius infinita finiri aliquo fini
to opere non poteſt.Iſta eſt igitur plena dei nominis ratio,actu uno perfectiſ
ſimo,infinitoq; ſemper operans,nunq̃ ceſſans,operans autem bonum immo
optimum, ubiq; gentium,ubiq; terrarum,& in omnibus rebus.

De operatione Dei.

Ed quõ uerum erit q̃d dicit Moyſes? Requieuit deus die ſeptimo,ſi Q
s ſemper opatur? Quomodo etiam uerũ erit q̃d ueritas dicit,Pater
meus uſq; modo opatur & ego opor.Non.n.uſq; modo operari quẽ-
piam dixeris,q̃ nunq̃ ceſſat ab opere.Quando dicit Moyſes,Cõpleuitq; deꝰ
die ſeptimo opus ſuum,non debet intelligi hoc ſeptimo die aliquid creatu-
rarum perfectionem complens deũ addidiſſe creatis.Oĩa.n.ſex diebus ad

perfectū adducta fuisse,eodē Moyse paulo ante scribēte docemur. Cōplere
ergo deū die septimo opus suū,est illum creaturis die septimo nihil adiicere
amplius,ut Moyses ipse declarat,ut liqueat qualis à se fit pfectio,die septimo
de rebus pdicata creatis,qualis etiā reqes creatoris ea die fuerit,ne sit in am
biguo,ab uniuerso opere q̄d patrarat tandē illū requeisse commemorat. Si
igitur cessare à patrato opere est reqes patratoris.Si hæc requies est res pa-
tratas esse pfectas,satis constat rerum pfectionem quā scribit Moyses,die se
ptimo factā,non esse aliud q̄ rebus creatis nihil amplius ea die uel in posterū
R superadduci,Cum aūt ad oēs creaturas efficiendas & conseruandas sit una
operatio,ac ita una,q̄ plures esse oīno non possint (ut ostendemus tempo-
raneam spiritus sancti missionē in sermone Pentecostes declarādo) eadem
operatione illū conseruare qua pduxit necesse est.Non cessat aūt cōseruare
ergo opari non cessat.Cessat tamen opatio sup̄ aliq̄d transire in q̄ prius uer
sata est. Veluti ignis feruere faciens aquā,& in feruore conseruans ubi iam
feruere inceperit. Quiescit,i.cessat calorē immittere.Qm̄ illā ampliorē cape
non sufficit.Non desinit aūt idem ignis calidā feruentēq̄ aquā prestare con
tinue & tamen una actio est,quę calorē inducit,& conseruat inductū.Sic &
paleam aquę feruenti immersam calefacit ignis, non noua opera sed iā per-
acta,dum per feruorē quem aquę supinduxit,paleam calefacit,Ita per oīa de
us requieuit,i.destitit die septimo nouam pfectionē creaturis inducere,quia
tm̄ dederat die sexta,quantū illæ capere poterant.Non requieuit tribuitam
conseruare,quia sicut aqua ab igne remota mox deseruet, breuiq̄ calorem
amittit,& redit ad pristinā sociā sibi frigiditatē,ita si à dei conseruatione di-
moueatur creatura,mox feruorē & calorem,i.oēm pfectionē amittit,& in ni
hilum uel in confusam materiā de qua sumpta est uertitur,Si quis itē in spe-
culo aspiciat continue,& interim in eo nouæ p̄sententur imagines, priores
abscedant,desinet uidere priores quę abierūt,nouas quæ superinductę sunt
uidere incipiet,rursus priores uidebit mutatas,si illæ remanentes uarientur,
neq̄ alium siue nouum actū uidendi suscipiet,Ita opatio diuina non transit,
non cessat,aut incipit, Transeunt aūt creata oīa,cessant & incipiunt,quę eius
essentiæ & operationi p̄sentantur & comparātur sub ea fluxus ratione qua
imagines lucent in speculo,q̄d mutatis imaginibus non mutatur,Requeuit er
go deus ab opere die septimo,quando eius opatio super nouas rerū species
non transiuit ut fierent. Permānsit in opere,quando creaturas conseruare nō
desiit,quādo per species iam creatas illas uariauit,uariatq̄ quotidie, eadem
penitus opatione qua cuncta creauit,Hoc eodem sensu opus est intelligi,q̄d
dixit dominus Iesus Christus.Pater meus operatur usq̄ modo & ego opor.
Non sic enim dicit ut postmodū non operetur.Qm̄ per incarnati uerbi my
sterium cognabantur ambo cum sancto .i.humani generis redemptionē q̄diu
uerbum erat inter hoīes homo passibilis.Deinde iam factę redemptionis cō
seruationem opari non cessant, q̄uis uera non redimant.Deus ergo sic reqe
scit ab opere,ut semp̄ sit in opere,sic opatur usq̄ modo,ut postea nunq̄ desi
nat operari.Nunc qm̄ principis excellentissimi est,ante oīa se p̄stare benefi-
cium, hæc

eium,hæc porro beneficentia opere maxime constat. Deus qui in omnibus
bona omnia semper operatur (sicut nomen eius importat) uere princeps S
omniū. excellentissimus est.Huius excellentiam alia quoque ipsius nominis
significatio manifestat,ignis nanque consumens deus sonare uidetur,attestati
onibus Moyse legis latore sapientissimo,atque Paulo legis emulatore & euā-
gelii precone celeberrimo,Cessat ab opere terra multotiens,quæ semper tor
pet,nisi hominum cœli ue beneficio aliquid operari cogatur,ubi eam posue-
ris,illic penitus inuenies immotam,Aqua quæ terra mobilior licet sit,tamen et
ipsa concluditur & ociatur,& marcescit sæpe,nisi motus beneficio conseruē-
tur.Aer facile mobilis est,non sine difficultate clauditur, clausus uero marce-
scere usque ad pestilentiam inferendam compertus est.Ignis nulla ratione qe
scere potest,non marcescere,non cessare ab opere,aut enim calefacit,aut illu-
minat,aut ardet,aut consumit,aut simul hæc omnia facit,concludi non potest
diu,& certe illum facilius extingues quam diu includas,quanto enim magis te
gitur,tanto magis æstuat.Hic si sub cinere uel alia materia clausus extinguitur
non sua natura,sed imbecillitate materiæ,cui fuerit sociatus id patitur. Huius
rei argumentum est q̄ in aliqua materia diutius,in aliqua breuius durat,cum
enim utrobique sit par ignis substantia non est cur illa utrobique pari modo
non duret,nisi q̄ materię non sunt pares.Quare si igni materiam dederis,quę T
illum perpetuo ferre sufficiat,nunquam extinctum,nunquam ociosum inueni
es.Hinc ego existimo ignem inferni extingui non posse,& cruciare perpetuo
quoniam materia in qua ardet semper durat. Sed quorsum hæc? Ne deum
ignem hunc immersum materiæ crederemus, qui materiæ defectu consumi-
tur.Vbi igitur dictum est deum esse ignē merito adiecit Moyses,adiecit Pau-
lus Apostolus consumentem,consumit quidem omnia,se ipso penitus immu
tato.Certe sicut nulla res est, quę se ipsam gignat ut sit,ita nulla potest esse quę
se ipsam consumat omnino.Deus ergo qui ignis consumens per antonoma-
siam dicitur,a nullo consumitur,non enim consumitur ab eo quod ipse consu
mit,neque ipse se consumit, quia inconsumptibilis est, semper idem perma-
nens,& omnino se habens ut prius,perpetua æternitate penitus immutabilis.
Cum ergo deus sit actu semper, omnia in omnibus bona & bene operans,sic
in illis operatur,ut nullum entium aliquid operetur in illo.Consumit ergo oīa
mutat & uersat,a nullo ullatenus commutatus,sic intelligēdo deum esse actu
operantem ignemq̄ consumentem apparebit ex parte q̄ magnus sit deus,qui
Gabrielem angelum mittit.

¶ De magnitudine dei.

Is scire melius quantus sit iste deus? Est quo maius cogitari non
v potest, Quis est quæso qui omnia cogitare sufficiat? Numera V
maris naturam, pluuiæ guttas, terræ uoluerem, herbarum folia,
radicum pondera, arborum frondes, ramorum figuras,sint hæc
minima scitu non digna. Numera terrestrium animalium effigies & membro
rum uarietates,numera piscium diuersitates,iūcturas & squamas, numera auiū
formas,plumas & pēnas.Sint hæc minus digna,& ad q̄ intellectus hoīs nolit

intẽdere, numera ſtellas cœli ſuorumq; motuũ rationes & pondera, numera hominum effigies, mores & cogitatus, numera ſi potes capillos, uillos minutiſ as compagum corporis tui, certe non potes. Actu opans deus, igniſq; cõburẽs & conſumens, mĩa numerat hæc, maior eſt etiam omnibus iſtis. Quid ita? Quia oĩm efficiens cauſa, & cuius gratia fiunt oĩa, maior eſt effectu q̃cunq; ſemp & melior. Actu opans, oĩa hæc conſumens ut libet ac uerſans, illis eſt cauſa eſſendi, creſcendi, ſtandi, decreſcendi & deficiendi. Maior ergo eſt q̃ quis hominũ cogitatione aſſequi poſſit, immo uero q̃ quilibet angelus cogitare ſufficiat, neq; Gabriel ipſe, qui a deo miſſus eſt hodie, cogitare põt ad integrũ magnitudinẽ dei. Qm̃ & ipſe finitus, tãtas uarietates rerũ quas attulimus numerare & certa rõne ſimul aſſequi non põt. Si uis exploratũ habere q̃tus & qualis ſit q̃ hodie Gabrielẽ ad Virginẽ miſit, cogita q̃tũlibet magnũ q̃tumlibet bonũ potes, & dic deum melius eſſe illo, nõ duplũ aut quadruplũ, ſed in infinitum. Vt primũ uero modũ aliquem ſtatueris, certus eſto, id longe minus eſſe q̃ deus. Eſt.n. deus ita magnus q; eo maius non ſolum cogitari, ſed imaginari q̃dem non põt, oĩ autẽ cogitato ab hoĩe uel ab angelo idem ipſe qui cogitauit maius ſufficit cogitare, Duplum.n. ac triplũ & per numeros quoſlibet auctũ, cogitatæ a ſe põt (ut expimur) noſtrum quiſq; cogitare. Quare ſi deo maius cogitari non põt, deũ nulla creatura poterit cogitare, q; ſi forte rõne te aliqua aut modo exiſtimas, deus quõ ſit, quid ſit, q̃tus, qualis ue ſit agnouiſſe, falleris certe. Et ne ego te deceperim fateor plane & affirmo nihil me dixiſſe, neq; ab aliq̃ poſſe dici, q̃d ſit deus, uel q̃d dei magnitudinẽ aut bonitatem attingere poſſit. Ab illo plus diſtant omnia, q̃ eius declarãdæ immenſitatis gratia attuli, q̃ oẽs ſimul cogitare poſſimus. Fateor palã me plene deũ non cognoſcere & cognoſcere non poſſe certiſſime ſcio, & hoc unum habeo perſuaſum, intelligere non poſſe q̃d ſit deus. X Quo quæſo modo ſcintilla tenuiſſima totius ignis ardorem in ſe poterit concludere? Certe quicquid mens capit, finem habet, & quicquid ego intelligo, hoc ego finio, atq; mentis meæ ambitu concludo. Deum aũt q; infinitus eſt, cuius magnitudo & uigor a nobis plus diſtat, quã totus ignis qui in mundo eſt a uagante fauilla, quõ mente noſtra (quę lucis totius ſcintilla uix eſt) capere poterimus? Si caligant ad lumen ſolis huius corporei oculi corporis. Quõ mẽtis oculi durare poterũt ad ignẽ illũ intellectualẽq; fulgorẽ, cui eſt cũcta pficere atq; cõſumere? Perſuaſũ igiť hẽamus eũ q; hodie angelũ Gabrielẽ miſit ad uirginẽ oĩm q̃ excellentiã aliquã habent eſſe pſtantiſſimum, quia maius eo intelligi non poteſt, immo magnum eſt quod intelligi iam non poteſt.

¶ De amplitudine dei.

Aec agnouit ille qui dixit, Deus eſt ſphæra intellectualis cuius cẽtrum h ubiq; eſt, & circũferentia nuſq;. Sphæra ſolidiſſima figura eſt, ſibiq; ſimilima ſine angulis conſtans, cuius principium medium, aut finem aſ Y ſignare nullius, quoniam uniformis ubique eſt, & partium multitudine a ſe omnino non diſcrepat. Deum igitur (ſi cui rei aſſimilari poteſt) maxime ſphętam id eſt ad ſphæræ ſimilitudinem eſſe dicemus. Eſt enim ſolidiſſimus, qui ſtabilis in ſe manens dat cũcta moueri, ſibiq; ſimilimus ſemper, ſemp æqualis, q̃m infi

¶ Capita Primi Libri.

De Annunciatione Virginis prologus cap.i.car.iii
De angelis in genere cap.ii.car.eadem.
De angelo Gabriele in ſpecie cap.iii.car.iiii.
De Deo cap.iiii.car.v.
De operatione dei cap.v.car.vi.
De magnitudine dei cap.vi.car.vii
De dei amplitudine cap.vii.car.eadem
De myſterio nominis Galilææ cap.viii.car.viii.
De Sanctæ Marię excellentia cap.ix.car.ix
De uirginitate an ſit uirtus cap.x.car.x.
De uirginitatis excellentia cap.xi.car.xi.
De incarnationis tempore cap.xii.car.xii.
De coniugi Mariæ excellentia cap.xiii.car.eadem
De myſterio nominis Ioſeph cap.xiiii.car.eadem
De ueracitate Mariæ & Ioſeph cap.xv.car.xiii.
De myſterio nominis Dauid cap.xvi.car.eadem
De dignitate nominis Maria cap.xvii.car.eadem
De apparitione angelorum, & in ſpecie quomodo apparuerit angelus Gabriel Virgini Mariæ cap.xviii.car.xiiii.
De veſtitu & ornatu angeli Gabrielis cap.xix.car.xv.
De legatorum partibus, & legationis audientium & de dignitate ſalutationis angelicæ. cap.xx.car.xvi.
De gratiis ſanctæ Virginis cap.xxi.car.eadem
De benedictione quid ſit cap.xxii.car.eadem
De Mariæ turbatione cap.xxiii.car.eadem
De ordine orationis Gabrielis ad Virginem cap.xxiiii.car.xvii.
De uero regno Chriſti, & eius excellentia cap.xxv.car.xviii.
De reſponſione Virginis angelo data cap.xxvi.car.xix
De declaratione narrationis ſuæ per Gabrielem cap.xxvii.car.eadem
De obumbratione uirginis Mariæ a ſpiritu ſancto cap.xxviii. car.xx.
De concluſione confirmationis factæ per angelum cap.xxix.car.eadem
De probatione concluſionis cap.xxx.car.xxi.
De probatione eiuſdem concluſionis cap.xxxi.car.eadem
De Mariæ uirginis reſponſione cap.xxxii.car.xxii.

¶ Capita Secundi Libri

De natiuitate domini prologus cap.i.car.xxii
De officio Ioannis Euangeliſtæ cap.ii.car.xxiii.
De teſtimonio utriuſq; Ioannis cap.iii.car.eadem
De conuenientia & differentia nominis principio in exordio Geneſis & Ioannis euangelio cap.iiii.car.xxiiii.
De Moyſi & Ioannis exordio cap.v.car.eadem
De natura uerbi in genere & in ſpecie cap.vi.car.xxv.

De uerbo hominis cap.vii.car.xxv
De uerbo Angelorum cap.viii.car.xxvii
Spēs ītelligibiū finita quō infinitū possit ostendere cap.ix.car.xxviii
De uerbo secundo Angelorum cap.x.car.eadem
De uerbo Angelorū pfectissimo,& de uerbo dñi Iesu cap.xi.car.eadem
De uerbo dei qd nō sit,& qd de illo cape possimus cap.xii.car.xxix
Verbum dei uere generari essep filium dei cap.xiii.car.eadem
De differentibus modis essendi uerbi dei cap.xiiii.car.eadem
De numero & ordine dictionum a loāne in quatuor primis propositionibus
sui euangelii positarum cap.xv.car.xxx
De trinitatis omnipotentia cap.xvi.car.xxxi
Ratio idæarū unde constat sine deo nihil posse fieri cap.xvii.car.eadem
Quod gra dei oib9 creaturis ē necessaria,sed maxie rōnalib9 ca.xviii.car.xxxii
Dei bñficentiā bruta nō excludere,nec uita carere cap.xix.car.eadem
Gratiam gratū facientē omnibus hoibus a deo tribui cap.xx.car.xxxiii
De officio utriusq; loannis cap.xxi.car.eadem
De pura & prima luce cap.xxii.car.eadem
Dei uerbū q deus est mundo sub lunari quō continetur cap.xxiii.car.eadem
Gratiā dei bonis & malis īmissam nō eq̄liter in illis opari cap.xxiiii.car.xxxiiii
Saluatorem qui receperunt & quō receperunt cap.xxv.car.eadem
De spirituali hominum regeneratione cap.xxvi.car.xxxv
De formatione Iesu in utero uirginis cap.xxvii.car.eadem
Solutio difficultatū Iesu cōceptiōi & natiuitati obstātiū cap.xxviii.car.eadem
Declaratio p exēplū quō uerbū caro factum sit cap.xxix.car.xxxvi
Ad qd uerbū caro factū sit,ut habitator in domo cap.xxx.car.eadem
De unigeniti dei & uirginis gloria natiuitatis cap.xxxi.car.xxxvii
De ratione uirginitatis conseruatæ in Mariæ conceptu & sospitate in
parturiendo cap.xxxii.car.eadem
De fœlicitate & gloria Mariæ in partu cap.xxxiii.car.xxxviii
A quo sit natiuitatis Iesu gloria cap.xxxiiii.car.xxxix

¶ Capita Tertii Libri

De Circuncisione domini prologus cap.i.car.xl
Circuncidi cur uoluerit Iesus cap.ii.car.xli
Expositio epistolę Pauli q̄ legitur in die circuncisionis cap.iii.car.xlii
Circumcisionem animæ publice & intrepide assumendam retinendam
uero secrete cap.iiii.car.eadem
Circumcisio secundum carnem quare sit abolita cap.v.car.xliii
Circumcisionem secundum carnem non esse legis Mosaicæ statutam &
tempus eius cap.vi.car.xliiii
Circumcisio cur septem peractis diebus fieret cap.vii.car.eadem
Iesus cur in circuncisione dictus sit filius Virginis cap.viii.car.eadem

¶ Capita Quarti Libri

De Epiphania prologus cap.i.car.xlvi

Quis debeat adorari cap.ii.car.xlvii
De ratione & natura stellę a magis uisę,& astrologorū uanitate. cap.iii.c.xlvii
Stellas non efficere,neq; ostendere posse q̄ astrologi putant c.p.iiii.car.xlviii
Adorationi quæ præmittere oporteat cap.v.car.xlix
Natiuitatis Iesus locum magna ratione fecit deus discere magos ab
Herode & proceribus iudęorum cap.vi.car.l
Expositio lectionis Surge illumināre,& eius concordia cum euangelio,con-
cludens responsionem ad quæsitum cap.vii.car.l.
De incōsulta Herodis & iudęor turbatiōe,expositio euāgelii cap.viii.car.li
De Herodis sibiq; similium perfidia,& pœna cap.ix.car.li
De nimia Herodis superbia,& stulta astutia respōdēdo Magis cap.x.car.lii
De imitandis Magis egressis patriam,& abeuntibus ab Herode,ut adorent
saluatorem natum cap.xi.car.liii
De lumine fidei,& spūs hilaritate,mōq; & loco uerę adoratiōis cap.xii.car.liii
De præsidio sanctorum in adoratione quærendo cap.xiii.car.liii
De præmittendis adorationi sumatim collectis ex euangelii & pro-
phetiæ declaratione cap.xiiii.car.liiii
De Magorum prostratione dum adorant cap.xv.car.liiii
De ratione adorandi a Dauid in psalmis tradita cap.xvi.car.lv
De thesauris aperiendis corā adorato dño Iesu Christo cap.xvii.car.lv
De elemosyna ultro offerenda cap.xviii.car.lvi
Oblationi Magorum oratio accommodata cap.xix.car.lvi
Magorū adorationi accōmodatæ,accōmodata Virginis respōsio. ca.xx.ca.lvii
Alia Magorū oratio parē saltē thesaurorę suorę acceptari petētiū.ca.xxi.c.lvii
Quale aurū,thus,myrrhā ue offerre adorādo conueniat cap.xxii.car.lvii

¶ Capita Quinti Libri

De purificatione prologus cap.i.car.lix
De diffinitione purificationis & præsentationis cap.ii.car.eadem
Declaratio cerimoniarū in purificatiōe a lege statutarū cap.iii.car.lx
De ratione triginta trium dierum purgationi minori pro partu masculo
assignatorum cap.iiii.car.lxi
De ratione munerum oblatorum purgationis lege cap.v.car.lxii
De lege purgationis in spiritu seruanda cap.vi.car.eadem
Declaratio euangelii q̄tū ad historiā purgatiōis attinet cap.vii.car.eadem
De pñtatiōe Iesu declaratio euāgelii simul & legis cap.viii.car.lxiii
De mysterio qnq; siclorū qb9 masculi redimebāt primogeniti cap.ix.car.lxiii
De commendatione & attestatione purificationis & præsen-
tationis. cap.x.car.lxiiii
De ratione Spiritus sancti,quem euangelista scribit fuisse
in Symeone. cap.xi.car.lxv
Spiritus sanctus quō fuerit in Symeone cap.xii.car.eadem
De ratione attestandi a Symeone suscepta cap.xiii.car.eadem
De uera pñtatione Ioseph erga dñm Iesum Christum cap.xiiii.car.eadem

De Symeonis deuotione & pietate cap.xv.car.lxvi
Cantici Symeonis expositio,& primus attestationis & commendationis articulus cap.xvi.car.lxvii
Attestationis & cõmẽdationis secũdus articulus cap.xvii.car.lxviii
Dñm Iesum esse omnium hominum redemptorem cap.xviii.car.eadem
Dominum Iesum Christum esse omnium hominum auctorem fœlicitatis & fontem cap.xix.car.lxix
De sufficientia & efficacia meritorum dñi Iesu Christi cap.xx.car.eadem
Solutio difficultatis q̃ uidet esse in dictis Symeonis cap.xxi.car.eadem

¶ Capita Sexti Libri.

De accessu saluatoris ad patiendum prologus cap.i.car.lxx
Quę iucũdatoria dici possunt,aut ignorãter fieri aut uiolẽter cap.ii.car.eadem
Dominum Iesum ex operibus ostendisse se non ignorauisse ad quid accederet palmarum die cap.iii.car.lxxi
Dominum Iesum Christum non coactum accessisse Ierusalem instante passionis tempore. cap.iiii.car.eadem
De imitãda dñi Iesu humilitate Pauli testimonio & doctrina ca.vi.car.lxxii.
De gloria accessus Iesu in Ierusalem palmarum die cap.vii.car.lxxiii
De plausu turbarum Christum comitantium incedentem Ierusalem ad patiendum cap.viii.car.eadem
De dignitate nominis Iesu cap.ix.car.lxxiiii
De tempore uniuersalis glorificationis Iesu cap.x.car.lxxv

¶ Capita Septimi Libri

De passione Christi prologus cap.i.car.lxxv
Necessitas passionis Christi qualis fuerit cap.ii.car.lxxvi
Pœnarũ tãtas acerbitates qua rõne pro nobis susceperit dñs nr̃ cap.iii.lxxvii
De ueritate passionis Christi cap.iiii.car.eadem
De prĩo dolore Christi ante passionẽ uero,licet imaginario cap.v.car.lxxviii
De ratione sudoris domini Iesu,dum in agonia positus oraret in horto cap.vi.car.eadem
De dolore Iesu in passione iam positi cap.vii.car.lxxix
De tristitia & causis eius in genere cap.viii.car.eadem
De domini Iesu Christi tristitia a cœna ultima usq; ad finem orationis in horto cap.ix.car.lxxx
Soluunt̃ difficultates q̃ christũ pati noluisse cõfirmare uident̃ cap.x.car.lxxxi
De dolore sanctæ matris domini instante passionis tempore ab imaginatione nascente. cap.xi.car.lxxxii
De ratione doloris matris domini in cœna legali,& in ultima filii sui. cap.xii.car.eadem
De ratione dolorum matris dñi in cruce pendentis cap.xiii.car.lxxxiii
Sanctam domini matrem in suo dolore,uel tristitia non esse lamentatam cap.xiiii.car.eadem
De qualitate doloris & tristitiæ sanctæ Mariæ imminente passione filii, & dum esset in cruce. cap.xv.car.lxxxiiii

Distributio passionis dñi nostri Iesu Christi cap.xvi.car.lxxxv
Apparatus siue antecedẽtiũ Christi passionẽ distributio cap.xvii.car.eadem
Narratio admonitionis ex euangelio cap.xviii.car.eadem
Declaratio narrationis prædictæ cap.xix.car.eadem
De uirtute & ratione baptismi & contritionis,eorumq; contubernio cap.xx.car.lxxxvi
De admonitionis domini Iesu utilitate in humilitate fundata, & ipsius humilitatis præstantia cap.xxi.car.lxxxvii
De humilitatis exemplo p dñm Iesum tradito cap.xxii.car.eadem
De figura & prophetia baptisma præstagiente,& de imitando humilitatis exemplo a domino dato cap.xxiii.car.eadem
Admonitio facta a domino Iesu de studio humilitatis amplectendo cap.xxiiii.lxxxviii
Admonitionis factæ ratio & utilitas cap.xxv.car.eadem
De cœnantibus cum domino Iesu ultimam cœnam,& munus ab eo accipientibus cap.xxvi.car.lxxxix
Declaratio narrationis prædictę cap.xxvii.car.eadem
De sermone domini munus antecedente cap.xxviii.car.xc
De uino in potum dato discipulis ante muneris exhibitionem cap.xxix.car.eadem
An dominus Iesus suæ matris lauerit pedes,sicut apostolorum pedes in ultima cœna cap.xxx.car.eadem
De gratiis duabus actis a domino Iesu,dum fregit panem quem in se conuertit cap.xxxi.car.xci
Siue creatus sit mundus,siue æternus,a prima tñ causa primam materiam sine ad miniculo uersari fatendum est cap.xxxii.car.eadem
Tres aliæ gratiæ quas fecit dominus Iesus frangendo panem,& in se conuertendo cap.xxxiii.car.eadem
Alia gratia a Christo facta,dũ panẽ consecrauit & uinũ cap.xxxiiii.car.xcii
Confirmatio & declaratio eorũ q̃ proxime dicta sunt cap.xxxv.xciii
De pñtia corporis Christi in sacramento altaris cap.xxxvi.car.xciiii
De ratione accipiendi eucharistiæ sacramentum cap.xxxvii.car.xcv
De multimoda ratione accipiendi eucharistiam cap.xxxviii.car.eadem
Declarantur superadicta,& concluditur eucharistiæ excellentia super omnia sacramenta cap.xxxix.car.xcvi
De excellentia eucharistiæ secundum suas causas & modum essendi,Et primo secundum efficientem causam cap.xl.car.xcvii
De excellentia eucharistiæ secundum quatuor genera causarum cap.xli.car.eadem
Præfatio ad lectores de ratione scribendi domini testamentum excusatoria. cap.xlii.car.xcviii
De mentis constantia domini saluatoris in exordio testamenti sui. cap.xliii.car.eadem

Teſtamentum domini Ieſu cap.xliiii.car.xcviii
De diſpoſitione legatorum & teſtamento domini in genere. & de fide in ſpecie, ut de primo legato cap.xlv.car.cii
De fructu fidei, & utilitatibus conſequentibus illam cap.xlvi.car.ciii
De obedientia cap.xlvii.car.ciiii
De pace hæreditario iure, & donationis titulo hominibus a domino Ieſu relicta & donata cap.xlviii.car.cv
De ſpiritualibus bonis tm̃ quare dn̄s Ieſus cõdat teſtamẽtũ cap.xlix.car.cvi
De ratione conſeruandi pacem a domino Ieſu Chriſto teſtamenti iure relictam & donatam cap.l.car.cvi
De ſecundo fundamento pacis cap.li.car.cvii
De nutrientibus, augentibus, & cõſeruantibus pacem cap.lii.car.cvii
De primo nutrimento pacis cap.liii.car.cvii
De ſecundo nutrimento pacis cap.liiii.car.cvii
Declaratio ſtudii, & operis paci incũbentium cap.lv.car.cviii
De charitate ſecunda hæreditatis parte in ordine, ſed potiſſima intentione cap.lvi.car.cviii
De forma charitatis cap.lvii.car.cviii
Quod excellenter dilexerit ſuos dn̄s Ieſus cap.lviii.car.cix
De patientia amplectenda ad cõſeruationem pacis cap.lix.car.cx
De pſeuerantia patientiæ retinenda in aduerſis cap.lx.car.cxi
Epilogus legatorum iure hæreditatis relictorum cap.lxi.car.cxii
De inſtitutione teſtamenti executoris cap.lxii.car.cxii
De inſtitutione fidei commiſſarii, tutoris, curatoris & executoris teſtamenti dn̄i noſtri Ieſu Chriſti cap.lxiii.car.cxiii
Diſtributio paſſionis dn̄i Ieſu ſecundum eius executionẽ cap.lxiiii.car.cxiiii
Narratio orationis cap.lv.car.cxiiii
Diſtributio orationis, & partium declaratio cap.lxvi.car.cxiiii
Sequeſtratio cap.lxvii.car.cxv
Oratio cap.lxviii.car.cxv
Admonitio cap.lxix.car.cxv
Iteratio orationis cap.lxx.car.cxvi
Concordia euangeliſtarum cap.lxxi.car.cxvii
Figura orationis dn̄i Ieſu in horto cõſtituti cap.lxxii.car.cxvii
De oratione dn̄i in horto prophetia Dauid cap.lxxiii.car.cxvii
Captura cap.lxxiiii.car.cxviii
Capturæ diſtributio cap.lxxv.car.cxviii
Capturæ declaratio cap.lxxvi.car.cvviii
Prophetia Dauid de captura domini Ieſu cap.lxxvii.car.cxix
Figura ſtudii capiendi dominum Ieſum cap.lxxviii.car.cxix
Proditio cap.lxxix.car.cxix
Admonitio cap.lxxx.car.cxix
Præſentatio, ſiue exhibitio cap.lxxxi.car.cxx
Prohibitio defenſionis cap.lxxxii.car.cxx

Dn̄m Ieſum uirtute alicuius cõſtellationis captũ non eſſe cap.lxxxiii.car.cxxi.
Examinum diſtributio cap.lxxxiiii.car.cxxii
Examinis narrati declaratio cap.lxxxv.car.eadem
De interrogatione facta ab Anna dn̄o ſaluatori cap.lxxxvi.car.cxxiii.
Rn̄ſio dn̄i Ieſu Annę interrogationibus reddita cap.lxxxvii.car.eadem
De temeritate miniſtri Ieſum alapa percutientis cap.lxxxviii.cxxiiii.
Prophetia de temeritate miniſtri percuſſoris, & de eius caſtigatiõe. lxxxix.cxxiii.
Secundum examen Caypha preſidente cap.xc.car.cxxv
Diſtributio & declaratio ſecũdi examinis Caypha pſidẽte cap.xci.car.eadẽ
Teſtium conquiſitionis declaratio cap xcii.car.eadem
Interrogationis declaratio cap.xciii. car.cxxvi.
Reſponſionis Chriſti declaratio cap.xciiii.car.cxxvii.
Reſponſionis comprobatio declaratur cap.xcv.car.eadem
Reſponſionis deteſtatio declaratur cap.xcvi.car.cxxviii.
Reſpondentis damnatio cap.xcvii.car.eadem
Vexatio declaratur cap.xcviii.car.eadem
Prophetia de huiuſmodi examine cap.xcix.car.eadem
Concentus ex diſſonis cap.c.car.cxxix
Figura ſecundi examinis & eius declaratio cap.ci.car.eadem
Vexationis declaratio cap.cii.car.cxxx.
Concentus ex diſſonis cap.ciii.car.eadem
Prophetia de pœnis poſt ſecũdũ examẽ dn̄o Ieſu inflictis cap.ciiii.car.cxxxi.
Figurę harum pœnarum cap.cv.car.eadem
Examinis tertii diſtributio & enarratio cap.cvi.car.eadem
Adductio in prętorium declaratur cap.cvii.car.cxxxii.
Cauillationes exponuntur cap.cviii.car.eadem.
Criminum prolationis declaratio cap.cix.car.eadem
Cauillationũ & accuſationũ iniquarũ prophetia cap.cx.car.cxxxiii.
Figura de cauillis & accuſatiõe Iudęorũ cõtra Ieſum cap.cxi.car.eadem
Quarti ſecundum ordinem examinis declaratio, quod ſecundum eſt a iudice Pilato factum cap.cxii.car.eadem
De ueritate interroganti Pilato cur ueritas nõ rn̄derit cap.cxiii.car.cxxxiiii.
Concentus ex diſſonis cap.cxiiii.car.cxxxv
Prefatio in tractatũ de ueritate extra cãm habitũ, ſed nõ ſine cã. ca.cxv.c.cxxxv
Quid ſit uerum cap.cxvi.car.cxxxvi
De ſcientia angelorum cap.cxvii.car.cxl
Secunda Pilati de Ieſu ſententia liberatoria cap.cxviii.car.cxli
Iterata accuſatio Ieſu. a pontificibus coram Pilato cap.cxix.car.eadem
Tertia Pilati de Ieſu ſeutentia remiſſoria cap.cxx.car.cxlii
Diſtributio qnti examīs, q, p nũero iuuicũ tertius uenit cap.cxxi.car.eadem
Declaratio tertii examinis cap.cxxii.car.eadem
Prophetia de ſententiis remiſſoriis & accuſatorum iniquitate cap.cxxiii.car.cxliii

Condemnationis primę contra Iesum a Pilato diffinitę narratio & distributio cap.cxxiiii.car.cxliiii.
Delusionis Iesu a militibus narratio cap.cxxv.car.eadem
Executionis distributæ declaratio cap.cxxvi.car.eadem
Secunda Pilati contra Iesum sententia cap.cxxvii.car.cxlv.
Crudelis Iudęorum proteruię declaratio cap.cxxviii.car.eadem
Pilati inconstantia,siue leuitas & pusillanimitas cap.cxxix.car.cxlvi.
Vltimus conatus Pilati pro liberando Iesu,& ultima contra Iesum sententia. cap.cxxx.car.cxlvii.
Figura liberationis Barrabę,& dānationis dñi Iesu cap.cxxxi.car.cxlviii.
Prophetia de iniquitate Pilati,Herodis & Iudęorum in damnatione domini Iesu cap.cxxxii.car.cxlviii.
Executio sentētię ultimę cōtra dñm Iesum latę cap.cxxxiii.car.eadem
Commiseratio pia cap.cxxxiiii.car.cxlix.
Societas data domino Iesu eunti ad crucem cap.cxxxv.car.cl.
Domini Iesu cruci affixio dura & inusitata cap.cxxxvi.car.eadem
De titulo supra domini Iesu caput in cruce posito cap.cxxxvii.car.eadem
Improbatio tituli cap.cxxxviii.car.cli.
Improperatio cap.cxxxix.car.clii.
Improperationis declaratio,& primo a carnificibus illata. cap.cxl.car.eadem
Declaratio blasphemiarum a prætereuntibus contra crucifixum Iesum dictarum cap.cxli.car.eadem
Illusionū & blasphemiarū pōtificū & sacerdotū declaratio. cap.cxlii.car.cliii.
Codicilli domini Iesu Christi prima particula cap.cxliii.car.clv.
Secunda particula codicillorum domini Iesu,& eius declaratio. cap.cxliiii.car.eadem
Declaratio narrationis prædictę cap.cxlv. car.eadem
Tertia Codicilli particula cap.cxlvi.car.clvii.
Quarta codicilli particula & eius declaratio cap.cxlvii. car.clx.
De tenebris factis passionis tpe & declaratio earum cap.cxlviii.car.clxi.
Declaratio uerborum.s.deus meus,deus meus ut quid dereliquisti me cap.cxlix.car.clxii
De uelo tēpli scisso & ultima condemnatione domini Iesu cap.cl.car.clxiii.

¶ Capita Octaui Libri

De resurrectione prologus cap.i.car.clxiiii
De resurrectione in gñe,& primo qd nomen sonet cap.ii.car.eadem
De hominis resurrectione quid sit cap.iii.car.clxv.
De possibilitate resurrectionis cap.iiii.car.eadem
Quid sit domini Iesu Christi resurrectio cap.v.car.clxvi.
De ratione unionis naturę diuinę cum humana in dño Iesu cap.vi.car.clxvii.
De serie resurrectionis domini Iesu cap.vii.car.eadem

¶ Capita Noni Libri

De Ascensione prologus cap.i.car.clxviii.

De Ascensione in genere,& secūdū nomen qd illa significet cap.ii.car.clxix
De ratione secundum q̄ dns Iesus ascendit in cœlum cap.iii.car.clxix
Ascensionis domini Iesu amplior declaratio cap.iiii.car.clxx
De ratione loci,unde ascendit dominus Iesus,& de ratione temporis quo ascendit cap.v.car.clxx
De ratione concentus ascensionis domini nostri in cruce ad ascensionem in cœlo cap.vi.car.clxxi
De ratione obsequi dño Iesu Christo ascendēti præstiti cap.vii.car.clxxi
De lætitia ascensus siue ascensionis dñi Iesu Christi cap.viii.car clxxi
Benedictionum lętitia cap.ix.car.clxxii
Lætitia missionis cap.x.car.clxxiii

Capita decimi libri

De spiritu sancto prologus cap.i.car.clxxiiii
Distributio dicendorū de spiritu sancto secundū nomen cap.ii.car.clxxv
Angeli tam boni quam mali, & animę hoīum, spiritus nomen rite sortiuntur sed non ita proprie sicut tertia in trinitate persona cap.iii.car.clxxvii
De ratione personæ in genere cap.iiii.car.clxxvii
De ratione personæ diuinæ cap.v.car.clxxviii
De numero,nomine,& essendi modo diuinarū psonarū cap.vi car.clxxix
De generatione diuina,a quo,p qd,& quomodo fiat cap.vii car.clxxx
De processione Spiritus sancti & quid sit cap.viii.car.clxxx
De ratione nominum spiritui sancto in sacris litteris attributorum cap.ix.car.clxxxi
De ratione personarum diuinarum unde sunt tres,non plures,uel pauciores cap.x.car.clxxxi
De processione spiritus sancti a patre & filio cap.xi.car.clxxxii
De processione spiritus sancti a filio,ipsius filii testimonia cap.xii.car.clxxxiii
De missione spiritus sancti cap.xiii.car.clxxxvi
Declaratio iam dictorū,& quorsum dicta sint ostensio cap.xiiii.car.clxxxvii
De ratione missionis spiritus sancti in triplici uisibili specie cap.xv.car.clxxxviii
De ratione missionis spiritus sancti in columbæ specie in flatus halitu,& igneis linguis cap.xvi.car.clxxxviii

¶ INDEX OPERIS DE INstrumentis passionis dominicæ

Bonorum tripertita diuisio car.cxc
Cui ex tribus prædictis bonis maxime sit exhibendus honor car.eadem
Quę sit merces boni utilis car.cxci
Quę merces conueniens sit bono delectabile car.eadem
Quę sit merces boni honesti car.eadem

¶ In Secundo Tractatu

Christiani irreprehensibiliter honorant instrumenta passionis cxci.

¶ In Tertio Tractatu

Triptitam distinctionem cultuum christianorum continet,& primo declarat quid sit Latria cxcii.

Latriam domino Iesu Christo esse tribuendam, eius uero humanitati hyperduliam cxciii

Hyperduliam nonnullis sanctis tribui posse,immo deberi omnibus sine dubio duliam eadem

Latriæ,Hyperduliæ,& duliæ adinuicem comparatio eadem

Honor passionis dominicæ instrumentis debitus,sanctorum reliquiis,eorum utensilibus ac memoriis eadem

¶ In Tractatu Quarto

Rationes pro sancti Ferri gloria ex contactu proueniens cxciiii.

Aliæ rationes pro sancti ferri gloria ex utilitate nascentes eadem

Rationes pro dignitate inconsutilis Tunicæ cxcv

Quot & quæ sint gratiæ sacramentorum ecclesiæ cxcvi.

Quare tenemur Christo pro gratiis sacramentorum eadem

Omnem sacramentis ecclesiæ uirtutem a Christi uita & morte prouenire,& post eius mortem nil illis accessisse cxcvii.

Solutiones pulcherrimarum difficultatum rem quam agimus penitus aperientes cxcviii

Corpus Christi in triduo mortis fuisse unitum deo qui uita est,& tamen non uixisse. eadem

Soluitur alia difficultas ad rem faciens cxcix.

Respondet autoritatibus q̃ uidentur sentire contrarium eadem

Concordia alterius testimonii ex eodem Augustino sumpti cci.

Concordia testimonii ex Chrysostomo sumpti eadem

Concordia tertii testis sacro sancti scilicet Viennensis concilii ccii

Ad quem finem tanto processu,per tot talesq; difficultates hactenus dispu tatum sit eadem

Vestimentorum beneficentia & tunicæ domin' inconsutilis cciii

Secundum beneficium eadem

Tertium beneficium eadem

Quartum beneficium eadem

Quintum beneficium eadem

Sextum beneficium eadem

Epilogus cciiii.

FINIS

I.

Marci Vigerii Saonensis, Sanctæ Mariæ trans Tiberim Presbyteri, Cardinalis Senogallensis, in Decachordum Christianum, ad Iulium II. Pont. Max. Præfatio.

Decachordum Christianum Beatiss. Pater tibi potissimum dedicare debui, non solum quia Christi locum tenes inter homines, & d canticorum Christianorum ubiq; gentium primus modulator existis. Sed etiã quia de feracissima doctrinarũ sylua Sixti quarti Pont. Max. patrui tui, præceptoris & patris mei optimi ligna concidi,ac de ipsius Sixti uirtutum officina securim accœpi, qua ligna conciderem, & instrumenta quibus ea dolarem,inflecterem, componerem,atq; in psalterii decem chordarum formam adducerem, ab eo mihi porrecta sunt,tanto optimi præceptoris studio, ut non tam discipulum quàm filium ad diuinam philosophiã uideretur instruere. Tu quoq; Pater Sancte quod patruus tuus in me plantauerat,crescere & tua munificentia fructum afferre fecisti. Nam cum primum inter christianæ religionis cardines assumptus es, me egenum & uilibus indutum uestimentis, decentioribus induisti, indicans qualem me deproximo reddi,& in quo ordine constitui tua opera uelles.Paulo enim post cum ex prima ad regem Gallorum legatione re bene gesta rediisses,primo sacro senatu reate habito te autore Sixtus me Senogallensi ecclesiæ episcopum præfecit, unde mihi facultates ad theologię studia prosequenda abundesuppeditatæ sunt. Omitto publica munera,quibus postea me sæpius decorasti. Hoc unum tacere non possum ,q̃ ubi patrui locum,id est Pont. Max. quartus ab illo assecutus es, moxarcis Sancti Angeli de urbe custodiæme præfectum esse uoluisti. Existimo ut commodius operi incepto insisterem, & meis me studiis.i. disciplinis à Sixto acceptis copiosius instruerem. Et nunc Pater Sancte q̃ operi finem imposui me sacro sanctis Cardinibus ecclesiæ christianæ tua sola clementia & in me profusa beneficentia ascripsisti. Quod quid aliud fuit q̃ laboribus & studiis meis in Decachordi huius fabrica congestis gratiam simul & autoritatem contribuere? Accipe igitur Beatiss. Pater de fructibus plantulæ, quam plantauit patruus tuus Sixtus Pont. Max. tu Cardinalis irrigasti, & Pont. Max. ita auxisti, ut professio mea plus ab homine sperare non possit. Verum quia meritis de me tuis tuiq; animi splendore fructus tenuitatis meæ digni esse non possunt,tua lulia clementia dignos facias supplico. Nam Iulius à quo tibi nomen est parua sæpe munera,& animi grati pusilla indicia gratanter accepit,& maxima existimauit. Et dominus IESVS CHRISTVS, cuius officio inter homines ampliſſime fungeris duo æra minuta in Gazophilatium domini à paupere uidua missa, deo non minus grata fuisse confirmat, q̃ auri talenta oblata per diuites.

Eiusdem ad Lectores Præfatio.

¶ Deus canticum nouum cantabo tibi in psalterio Decachordo psallam tibi. Cantandi ratio, quę uno nomine musica nuncupatur, parium disparium uocum, aut sonorum in unum concentum est aggregatio, & quasi conspiratio unióque perfecta, unde & numerus sonorus dicta est. Quãdo multorum hominum uocibus, aut instrumentorum sonis his grauibus, illis acutis, aliis quasi mediis una conficitur melodia, singulis quos complectitur sonis, aut uocibus, auditu longe suauior, ueluti si multa aromata in unum condimentum adducta sint, illud singulorum quidem odorem, & soporem acutius sentientibus redolet, singulis uero olfactu gustúue suauius. Sed quale est canticum hoc nouũ quod nos cantare, qualé ue Decachordum, in quo nos cãtare David rex talis ac tantus inuitat? Canticum nouum est canticum gratiæ noui testamenti, cuius inter incunabula angelus gratiam præfatus est, dum Virginem salutans dicere incepit. Aue gratia plena. Decachordum psalterium est decem festi dies, quos christiana religio ad gratiarum actiones de redemptionis beneficio, suo redemptori accuratius habendas domino IESV Christo quotannis in perpetuum consecrauit. Et profecto quemadmodum per decem harmonicas Chordas in unum certa ratione collectas per Decachordum psalterium infinitarum penè melodiarum cõcentus exprimitur, ita per decem dies Saluatoris nostri recensendis magnalibus solennibus dedicatos christiana mens conditoris & redemptoris sui surgit ad laudes, & de innumeris eius beneficiis per denarium festorum dierum numerum gratias agit. In hoc igitur Decachordo psalterio deo nostro nouum cãticum psallituri chordarum in primis nomina teneamus, deinceps singularum concentum & rationem eminentissimam, saluberrimam & iucundissimam agnoscamus. Annunciatio siue ut apertius christiane dicam Incarnatio filii dei ex Virgine nascituri in humana substantia, hoc nostro, immo regali prophetico, ac sacrosanctæ catholicæ & apostolicæ ecclesiæ Decachordo primæ Chordæ obtinet rationem, Natiuitas secundæ, Tertiæ Circuncisio. Epiphania quartæ. Quintæ Præsentatio. Sextæ Palmarum solennitas. Septimæ passionis dies. Resurrectio domini IESV sonoram facit octauam. Ascensionis eius gloria sentitur in nona. Decimam perficit exuberantia gratiarum, quibus apostoli ditati sunt die Pentecostes Quando in linguis igneis super eos Spiritus sanctus aduenies mentes eorum flamma ardentissimæ charitatis accendit. Linguas uero inaudita ditauit eloquentia. Vnde in fines orbis terræ eorum uerba processerunt, & Decachordi psalterii de quo agere intendimus sonus oĩ melodia delectabilior per eos in omnem terram auditus est. Nemo iam spero admirabitur cp lucubrationes has meas decem christianæ religionis diebus festis solennioribus decantandis accommodatas Decachordum Christianum inscripserim. Nihil enim nisi decem Chordas Christiani psalterii scribens pulso, & concinnendas aut dum concinnuntur audiendas trado. Si qd uero de philosophorum riuulis ad hæc adductum inueneris Lector, ad con

qm̃ infinitus. Vnde ex distãtibus siue differẽtibus integrari nõ potest. Sicut nec sphæra q̃ non nisi conformi lineę incuruatione cõsurgit. Nullos habet deus angulos, nullas intersectiones, nullas latebras, nullas umbras, qa est lux oĩa illuminans, cuius oculis nuda sunt oĩa & apta. Principium in illo unde sit nusq̃ agnoscitur, nusq̃ finis, cuius sit gratia, nisi sui, ante oĩa tẽpora est, sine tpe cũ oĩbus tẽpore durat, oẽm caussam antecedit, qa oĩm est finis & facit oĩa, sed & intellectualis est, & mole carẽs, penitus inextẽsus, intellectualis immo intellectus est, & intelligẽs semp. Est ergo deus sphæra, non q̃ linea aliqua geometrica cõstet, nõ figura corporea, sed secundũ mentẽ. Sphæra est intellectualis quãdo se ipsum à se ipso, per se ipsum intelligit, & oĩa q̃tũcunq; & quõcunq; distantia in se ipso, à se ipso, et p se ipsum intelligit, uolẽs se, se ipso, in se ipso, et ppter se ipsum ita uolẽs sicut intelligit. Ita qm̃ per intellectualẽ uirtutẽ in eo incipit in q̃ terminat, in eo terminat in q̃ incipit intelligere simul & uelle, qua si sphæra est rediens in se ipsum uno actu intelligendi atq; uolẽdi, nullibi tamen principiũ habet uel finẽ essendi aut operãdi, qa ab infinito incipit, & in illud redit, sine principio & sine fine. Sphęra igitur intellectualis accõmodatissime dictus est deus, quando qdẽ sphæra per unicã lineã cõpletur, & in se redit, hic per unicã substantiã, & unicã mẽtis operã, à substantia nõ diuersam est perfectus & in se cuncta reducẽs, dũ cuncta uult ut intelligit. Vult inq̃ ut intelligit esse uolenda, intelligit ut uult ea esse intelligibilia, & illa talia fiunt dũ creãtur ab eo, talia permanẽt ubi creata sunt, qualia intellecta ab illo uoli tacq; fuerũt. Necp.n. aliã essendi formulã habet oĩs mundus uel habere põt, q̃ dei artificis sapientissimi infallibilis artis ratio illi induxit & esse constituit. Sed hęc sphæra quã philosophus intellectualẽ magna rõne diffiniuit, maiori adhuc à sphæra corpõrea separauit. Sphęra corporea centrũ habet in medio positũ, est.n. centrũ inuisibile q̃titatis extremũ sphęrę corporeę, à q̃ oẽs lineę ductæ ad suæ sphæræ circũferentiã sunt æquales, qd esse non posset si punctũ qd nomen centri à geometris assecutũ est, in medio æque distãti undiq; à circunferentia, non maneret, qd in circulo hic figurato est facile oculis cernere, & manibus mensurare, Non sic hæc sphæra intellectualis, nõ habet centrum in medio, sed ubiq;. Quid ita? Quoniã centrũ minimũ est in sphæra, adeoq; pusillũ, ut nulla pars sphærę dici merito possit, cũ tamen sit in eius medio cõstitutum, & quicquid rerum creatarum ubiq; est ab hac intellectu ali sphæra concluditur, quando in illa secundũ uirtutẽ aut eminentiã continetur, & q̃is sit aliq; eius, ut centrum est aliquid in sphæra, pars tñ eius esse nõ potest, sicut centrum pars non est sphærę. Omnis etiam creatura deo comparata tantundem distat ab eo, qm̃ cum singulę finitæ sint, deus uero penitus infinitus existat, ab infinito oẽs infinitę distare necesse est. Quæ autem singula uel simul omnia infinite distant ab aliquo, æque distare ab illo necesse est, nisi infinitas distantias, has maiores has ue minores existimauerimus. Quare rectissime dictum est, huius sphæræ intellectualis, quæ deus est centrum ubiq; manere, & circunferentiã nusq̃ esse, qm̃ à centro ad circunferentiã est aliqua determinata mẽsura, at à creaturis singulis, & simul omnibus ad deum nulla

est,neq; esse põt mensura statuta,ad immensum.n. q̃ mensura statui unq̃ po terit mensuratorũ. Circũferentiã huius sphærę intellectualis (quę deus est) caret etiã mensura extrinseca,cuius.n.circunferentia in aliq̃ loco est, id loco finitur,deus autẽ qui loco non capitur,quõ loco finiri existimabitur? Neq; uero centri ratione sphæra hæc intellectualis alicubi esse poterit,sicut maximam sphærarũ dixere philosophi in aliq̃ loco,ideo esse repositã,quia habet determinatũ centrum,nullibi habet determinatũ centrũ sphæra q̃ deus est, sed ubiq;,ita nusquã erit determinata sua circunferentia,erit uero ubiq; tota sed penitus inconclusa. Vide nunc (si potes) q̃tus sit qui misit angelum Gabrielem ad sanctã Virginẽ,est oĩa continens,oĩbus se præbens ut sint, omnia quæ sunt scintilla eius uel minima dici non possunt,omnia creat,regit,moderatur & sustinet,sustentatus à nullo,oĩbus imperat creaturis,nulla uero creatura neq; simul omnes legem aut modum illi imponere possunt. Cogita si potes hanc intellectualem sphæram,cogita centrorum eius numerositatem,cogita circunferentiæ immẽsitatem,cognosces principem hanc legationem destinantem esse omnium maximum,quod cogitare possit omnis creatura,immo uero magnum quod omnes simul cogitare non possunt.

De mysterio nominis Galilææ,

A a Ntea q̃ ad declarandam magnitudinem ac dignitatem eius principis accedamus,ad quã Deus Opt.Max.angelũ excellentiss.legatũ hodie destinauit,de loco adquẽ missus est aliqd in medium afferamus,qm̃ neq; hic uacare mysterio credẽdus est,qm̃ Lucas Euangelista tam accurate illũ describit.In ciuitatẽ nanq; Galilæę cui nomen Nazareth dicens.Prouinciam primo,deinde ciuitatẽ scribit,quia à cõibus ad.ppria descendendo consentaneũ est narrationẽ texere.Prouincię igitur nomen primo inspiciamus, Galilæa nomen est q̃d rota,uel uolubilis,uel tranſmeans, aut transmigratio facta (teste Hieronymo) sonare uidetur.Erat homo oĩm eminentissimus in rota uersatili creatæ sub luna naturæ institutus à deo,qm̃ ei datum ab initio fuerat,pesse uolucribus cœli,piscibus maris,oĩbusq; bestiis uniuersæ terræ, inde uero sua culpa deiectus, positus in rota fortunæ, & illic iussus de sudore uultus sui pane uesci suo,innumeris est pressus angustiis, dũ post studiosam terræ culturã pro expectata messe spinas sæpe ac tribulos recollegit. Certe B nisi fuisset Adæ peccatũ,nullũ ius in hoĩe fortuna unq̃ sibi uendicasset,quando per originalẽ iusticiã certa rõne moderatus appetitus, paucis minimisq; contentus,fortuitis bonis non inhiasset,immo uero fortuna penitus in rebꝰ hoĩm non fuisset,quãdo certa rõne egissent hoĩes oĩa. Nihil ignorãter,nihil temere,nihil uiolenter q̃ sunt fortunę radices quisq; hominũ aggressus,Tolle ignorantiã,fortunã sustulisti,tolle temeritatẽ,tolle uim,tolle metũ,fortunę uires penitus eneruasti.Nullũ.n.numen abest si sit prudentia,sed nos te facimus fortuna deam,cœloq; locamus.Ita qm̃ pro sua culpa pcipitatus est homo in ignorantiã,unde temerarius,imbecillis,meticulosus,& (ut uno uerbo dixerimus) imprudens effectus,rotã fortunæ subintrauit,q̃ nunc pro temeritate nostra,nũc imbecillitate,nunc metu,qbus inuoluimur & rotamur assi-

duę,nobis

due,nobis abutens,summa nostra infimis,infima summis uersare lætatur.De hac miseriæ & instabilitatis rota uolens nos eripere deus,& per gratiã ad naturæ institutæ formã rectitudinẽq; traducere,patriã ad quã destinabat,hui rei gratia nunciũ suũ nomen,habere uoluit,q̃d rotam sic uolubile designaret.Significaret pterea transmeans,siue transmigrationẽ,ut oẽs intelligerent eum qui sua culpa se transmigrauerat à rota rectæ rationis institutæq; naturæ,ad rotã fortuitæ calamitatis oĩ prudentia destitutę,huius legationis beneficio transmigrationẽ accipe,ad solidã gratiã.Sed dices,& opus huius legatio C nis impletũ est,& nihilominus rota fortunę rotamur,immo pcipitamur assidue.Culpa tua est.Qñ te per legis euangelicę obseruantiã in gratię rota non contines,legẽ dei spernis,christianus es noĩe,non re,spem tuã quęso ubi locastiq; In diuitiis,uoluptatibus, aut honoribus seculi.Iacta sup dño Iesu Christo cogitatũ tuũ,noli nimis de crastino esse sollicitus,uiue hodie, uiue modice,& modeste, uiue secundũ iura naturæ,illa paucis minimisq; cõtenta est.Si ad naturam uixeris,nunq; eris sub rota fortunæ,si ad opinionẽ,sine certo numero fortuito rotaberis semp,iactaberis & pcipitaberis. Vide angelũ esse missum in Galilæam,puinciã,q̃d nomen rotę significatũ,& transmeantis importat,ut à fortuitis separatus te transferas ad naturalia desyderia,per gratiã mediatoris hodie annunciati & stabilẽ mansionẽ in rota gloriæ sempiternæ conquiras. D Cui nomen Nazareth,flos uel uirgultũ,siue sanctitas & consecratio,Item unctio uel munditia,siue custodiẽs,aut sepatio eodẽ Hieronymo interpte significat,ut intelligamus à qua rota ad quã nos per hanc legationẽ transire conueniat,qualis' ue transitus noster futurus sit.Missum in Nazareth angelũ Euangelista magna ratione cõmemorat.A prioribus nempe uitæ affectibus,turpitudine plenis,supuacuã semp ambientibus ad florẽ parsimonię,& sobrietatis redolentiã,à rigido obstirpationis stipite,ab alto superbiæ trunco,ad pœnitentiæ & humilitatis uirgultũ flexibile,à rapacitate insaciabilis auaritię,ad liberalitatẽ elemosynæ,à fœtore luxuriæ,ad consecratã deo continentiã,sanctis angelis semp amicã ab unctione immundorũ condimentorum,à fucis faciei,ad munditiã naturalẽ transitus est faciẽdus,ut dicere possit angelus nobis ad custodiã animę nostrę datus. Aue Maria &c. Hæc de ratione nois, puinciæ ac ciuitatis ad quam missus est hodie nuncius Gabriel angelus dicta sufficiant.

¶ De Sanctæ Mariæ Excellentia.

Ignitatem principis hanc tantã legationẽ excipientis amplissimã esse d Lucas Euangelista declarat.Ab illo igitur hancnõ à me pdiscite q̃so.

Ad quam,ad qualẽ,ad quantã o Euangelista dominã,hæc legatio destinatur? Ad uirginẽ desponsatã uiro,cui nomen erat Ioseph,de domo Dauid,& nomen uirginis Maria.Prima huius dñæ excellentia,uirginitas est,nõ secundũ carnẽ tm̃,hæc.n.oĩbus fœminis innascitur,gregale bonũ est,& nulli us meriti,nisi illã prudentia moderetur.Testem habemus hic copiosissimum dñm Iesum Christũ,cuius pabola uirgines fatuas excludit à nuptiis,solas prudentes cum sponso aĩarum nostrarũ amantissimo epulari,& nuptias celebrari demonstrat.Multæ sęculis antecedentibus mulieres fuerãt,q̃ à uiro nunq;

b

E cognitæ,uitam morte mutauerunt penitus integræ,nullam tñ pro ſua uirgi
nitate uirtutis famã ſacris literis ſunt aſſecutæ.Multę noſtra ætate puellę mo
riuntur innuptæ,quibus uirginitas nulli ornamento putatur accedere, qm̃
corpore tm̃ uirgines,& ad tempus,non animo ſe illibatas perpetuo conſer-
uandi uitæ finem attigerunt.Nullam in ſacris literis legimus mulierem ante
Mariam,antę hanc ſacratiſſimã dominam ab angelo Gabriele hodie uiſitatã,
ſalutatam,monitã & ꝓſuaſam,cui uirginitas tribuatur honori.Omnes n.ante
illam nubere,& maris amplexu liberos procreare animo habebant, uirgini-
tatem ſuã corruptori homini,omnes cum ꝑ ętatẽ legẽdę liceret credere ꝓſto
erant.Verecundia legum,timore parentũ,non uoluntate,non propoſito uir
gines eo uſq; ꝓſeuerabant,donec ſecũdũ legem,& parentũ arbitriũ illã depo
nere permitterentur.Virginitas carni harũ aliqñ inerat,menti aberat ſemp.
Maria uero quam ab initio ſemel carni natura dedit corporis integritatẽ ſtu
dioſe continuit,& diligenter perpetuo conſeruauit,non ætas,non lex,non pa
rentes illam in uirginitate tenuerunt,ſed uoluntas & animi magnitudo, qui-
bus uiri conſuetudinẽ,ſolatiũ ue liberorũ ſe non exiſtimauit egere,iactauit ſu
per domino curam ſuam,neq; ſubire dubitauit legis maledictũ, ſe totam deo
committens,cuius ſpiritu qui aguntur,legi non ſunt obnoxii,itaq; uirginita-
tis uoto ſola inter priores puellas,ſe totã deo ꝑpetuo conſecrauit. Singulare
eſt hoc Mariæ priuilegium,q̃ ſup̃ omnes fœminas eſt glorioſiſſima,q̃ ante il-
lam nulla meruit dici uirgo,omnes ante Mariam mulieres maritalis ſaltẽ co
pulæ deſyderio ſunt corruptæ.Maria ſe ipſa teſte pro ſanctitate pudicitię mẽ
tiri neſciente uirum non agnouit,& perpetuo (ſi deo placeret) non cogno-
ſcere inſtituit.O excellẽtiſſima inter omnes fœminas,q̃ q̃d uſus ignorauit,lex
non excogitauit,natura uix ſuſtinet,corporis integritatem,& animi puritatẽ
F pio immutabilicq; ꝓpoſito complexa eſt.Magna ẽſt ergo hæc & inter puella
rum matronarũq; uirtutes,prima principis huius dignitas,ad quã hodierna
die Gabriel angelus orator accedit. Virgo eſt mẽte penitus cõfirmata,deoq;
deuota.Virginitas mentis corpus eius ꝑpetua in uirginitate ſeruabit.Nõ eſt
gregalis mulier,non muliebri mouetur affectu.Debilitas ſexus,carniſq; con
ditio in muliere fragiliſſima,diffidentia uiriũ ad ſe defendendũ,puellas ac ma
tronas faciunt ſine culpa uiri deſyderare conſortium,ſecq; tũ bene,honeſteq;
locatas & in tuto conſtitutas exiſtimare.cum amãtur à uiro,cuius rei gratia ſe
totas illi exhibent obſequentes, & in omnibus ſedulo famulãtur,ꝑſertim ſi ui
rum induſtrium,aliquá ue inſigni uirtute præſtantem fuerunt aſſecutæ,ſi be
ne moratæ ſint,non proteruæ,non procaces.Eſt certe maxima laus matronę
quaſi propriam uitam colere uirum ſuum.Mores bene inſtituti in ciuitatibus
qui à naturæ linea diſcedere nequeunt,expoſtulant,ut quia ad uitæ cõmodi-
tates conſequendas & ad fugiẽda ac ꝓpulſanda pericula fœmina ſibi nõ ſuffi
cit,& indiget uiro,illi ſe libenter aſſocietur,& exhibeat obſequentem, ſed hæc
uirtus earum eſt,quibus non conceditur,ad culmen uirtutis aſcendere. Ani-
mi magnitudo quæ hominem facit heroicum, q̃d latine (ut exiſtimo) ſonat
principibus aſcribendum,uirtuti heroicæ deditum ſufficere ſibi facit ad oĩa,

qñ per ſapientiã uidet ſapiẽtiſſimũ deũ, q̃ ſolus ab initio ꝓduxit uniuerſa,nõ
minꝰ ſolũ illi poſſe ſufficere ad uitę neceſſitates ſuppeditãdas,q̃ ſuffecerit ab
initio ad tribuendã uitã.Antecedẽtes igitur mulieres(ſecundũ mores hoĩm)
oẽs in hoĩe ſperauerũt,& aliũde q̃ à deo auxiliũ ſibi conqrere ſtuduerũt.Ma
ria cogitatũ ſuũ penitus iactauit in dño,& naturæ uires ſupegreſſa,nihil ſibi
deficere poſſe ſperauit.Si oĩm rerũ deo copioſiſſimo largitori ſe cõmitteret.
Hac igitur ratione uirginitatẽ ſeruare conſtituit,ut deus eſſet illi ante oĩa,q̃
uere eſt melius q̃ oĩa.Vnde illi ſoli cũ ꝓpheta cantat.Mihi aũt adhęrere deo
bonum eſt,ponere in dño deo ſpem meam.Nouerat mulierẽ nuptã.i.nupti
as conſumantẽ,& cum uiro in matrimonio ꝓſeuerantẽ,cogitare q̃ ſeculi ſunt
& eſſe ſollicitã placere marito ſuo.Quod licet culpabile minime ſit,tñ ſtudiũ
eſt animi,intra imꝑfectiõis anguſtias ſe trudentis.Quæ aũt innupta eſt.i.nu-
ptiis non occupata,neq; ſe occupare ꝓponens uſibus nuptiarũ,cogitat quæ
dñi ſunt oĩpotentis,nõ quæ fragilis hominis,cogitat quõ placeat deo regi fæ
culorũ,inuiſibili,immortali,imꝑturbabili,& penitus impaſſibili. Non ſtudet
carneo homini ſubdito ſeculi ptãtibus,carnis affectibꝰ naturæ defectibus,for
tunæ ſæuiſſimis ac incertiſſimis caſibus,caduco,mortali moribundo.Noue-
rat Maria oẽm carnẽ eſſe fœnum,ſuam ipſius pulchritudinẽ,ſuam iuuentutẽ,
quamuis elegantiſſimam quaſi florẽ agri eſſe meminerat.Mane nitore uege
tam & uigentẽ,ueſpere occiduam,pallentẽ,laxam,rugoſam futuram & marci
dam.Hæc apud hoĩes durare non poſſe,apud deum ꝑpetuo manſura intelli-
gebat.Nihil apud illum decidere,nihil in deterius mutatum iri formidabat,
apud quem omnia uiuunt & in melius commutantur.Agnouit quãtumlibet
ꝓſtantem uiribus,decorum ue iuuenta maritum,ſenectute q̃q; exhaurien
dum,morte tollendũ,noluit igitur florem ſuæ iuuentutis pulcherrimũ illi tri
buere,qui ꝓprium conſeruare non poſſet,noluit fragilitatem ſuã baculo (ut
aiunt) arundineo ſuſtentari,ſe deo dicare conſtituit penitus integram, qualẽ
ille ab initio creare dignatus fuerat.Ita ſi deus dignaretur acceptare uirginita
tem ſuam,corpus,animam & uitam dei creatoris ſui penitus eſſe cõſtituit ob
ſequiis mancipatam.Hoc eſt quod Lucas dicit uno uerbo,Ad Virginẽ, Vbi
ſapientiæ,magnanimitatiſq; dotibus Maria cognoſcitur ampliſſime decora
ta,& cui merito dicatur.Aue gratia plena &c.

¶ De uirginitate an ſit uirtus.

Cio apud plærosq; non ſatis conſtare uirginitatẽ eſſe uirtutẽ,contra
S q̃s,qm̃ Hieronymus copioſiſſime diſputauit,ego tanti uiri induſtriæ G
q̃d adiicerẽ nihil certe habẽs,ſatis duxi horũ nimis ſtudentiũ nuptiis
argumentationes quaſi ꝑ ſummã recenſere,& oſtendere eſſe fallaces. Virtu
tem hi dicunt à natura nõ tribui,ſed acqri oportere per ſtudiũ operandi.Vir
tutem item amiſſam recupari aliqñ poſſe,immo ſæpe cumulatius recupatam
fuiſſe confirmãt Petri apoſtolorũ principis exemplo,q̃ poſt negationẽ fideli
or eſt effectus.Virtutẽ item plurimũ utilitatis rebꝰ publicis & priuatis affer
re ꝓdicant.Cnm econtra in hoĩe,ſimulq; cũ hoĩe uirginitatẽ naſci exploratũ
ſit.Nulla ꝓterea opatione uirginitas acquiratur.Amiſſa recupari non poſſit,

sterilis ꝓterea sit & fructu penitus uacua. Quare non magis inter uirtutes ꝙ
H sterilis arbor inter plantas fœlices eōnumeranda uidetur. Isti primis duabus
argumentatiōnibus falluntur, hoc ideo, ꝙ uirginitatē in sola corpis integrita
te reponunt. Hoc quale sit iam supra monstrauimus. Non dicitur uirtutē uir
ginitatis habere nisi ētē corrupta fœmina, cuius corpꝰ integrū manet. Virginē
cōmendabilē oportet sanctā esse mēte et corpe, nō mea sed apostoli Pauli sen
tentia, immo Iesu Christi, q̄ fatuas uirgines in sola carnis integritate glorian
tes, repudiatas à sponsō uirginitatis ostendit. Licet igitur uirginitatis aliquid
natura producat in carne & cum carne nascentis, hoc tñ exiguū est, & quasi
materia, cui nisi accedat integritatis electio, & firma pseuerandi uolūtas, re
cta rōne moderata, nunq̄ ad uirtutis gradū pueniſſe credenda est. Nō est. n.
Christo docēte uirtuosa uirginitas sine prudentia. Prudentia porro uirtutū
est norma, quā natura non profert, sed mens in bonis exercitata cogitatibus
sibi conquirit. Ita non est uirginitas à natura, sed à sancto ꝓposito supra natu
ram eleuato tributa, qñ naturæ uires excedit, carnē esse & carnis desyderia
supare. Ad uirginitatem igitur non peruenitur ocioſe, sed multo labore, multo
studio, multis angustiis. Nam si circa difficile uirtus negocium habere p̄dica
tur, quid quæso potest esse difficilius q̄ se ipsum uincere? naturę impetum ra
pidissimum in se ipso compescere? coniugii solacia despicere, & liberorū dul
cedinem aspernari? Magno ad hæc conamine, magno studio, & lōga est opꝰ
I pseuerātia. Quę alias uirtutes impugnāt extra nos sunt posita, q̄d uirginitatē
insectatur in nobis nascitur, nobiscū est semp, necunde quæritur, ultro se of
fert, etiam nobis inuitis prēsto est. Si uirtutis materiā à uirtuoso confici opor
tere nuptiarii existimauerint, somniabunt mere, & minus dicent q̄ pueriles
nugas. Non. n. erit liberalis neq̄ magnificus, qui pecuniā dispṫiendā ipse non
ciderit, immo qui argentū & aurum non effoderit, non conflauerit, non aliq̄
suo labore parauerit, non erit temperans q cibos, potus, qui tactum delectan
tia, à quibus abstineat, uel quibus bene utatur sibi non fuerit fabricatus. Vir
tutis formam uirtuosum opari materiam a natura uel ab arte cōquirere opꝰ
K est. Ita materiam uirginitatis uirgo accipit a natura, formā ipa sibi per bonam
uoluntatē inducit. ꝙ uero uirginitas amissa resurgere nequeat, materiæ defe
ctus effecit. Recupantur alię uirtutes, qm̄ abeuntibus illis earū materia neces
sario nō amittitur, & si fuerit amissa recupabilis est. Desinat qs esse liberalis,
nō necessario illi desinit esse liberalitatis materia, nō. n. ab eo necessario rece
dit, aut desinit illi esse pecunia quā habebat, & hāc ipsam si abiserit cōstat esse
recupabilem, qñ æqualentē & maiorē (q̄d sępe fit) possit acqrere. Qui tpan
tiā deserit, epulas necessario nō amittit, a qbus abstinēdo tempans effici pos
sit. Qui in pusillanimitatē cadit, unde possit bñ audere, & intrepidū se pstare
sæpius inueniet. Qui corpis integritatē amiserit, nulla unq̄ illā poterit creata
uirtute resumere. Materia ergo uirginitatis penitus sic semel amittitur, ut uir
L tute creata recupari nō possit. Deus tñ q suscitat mortuos, q omnē solutā cor
poris compaginem in eosdem numeros pristinosq̄ concentus instaurat iura
uirginitatis in integrū pōt reducere. Et fortasse in illa supna ciuitate ubi non

nubent mulieres, neq̄ uiri uxores ducent ad nuptias, sed erunt oēs hoies sicut
angeli dei, discretione quidem sexu, sed sexus ministerio (sicut angeli non egent) pe
nitus nō egentes, erit inq̄ fortasse hoībus oīs corporis integritas restituta.
Quod si fiet (immo qa forsitan fiet, qm̄ corpus q̄d animale seminatur, spiritu
ale resurget) non est oīno negandū uirginitatē secundū corpus. i. materiā uir
ginitatis a deo posse restitui, q̄ beatis oībus in corporū reassumptione fortas
se tribuetur. Non est etiā negandū ipsam uirginitatē posse penitus instaura
ri, nisi uirginitatē uelimus intelligere secundū formā in eo consistere, q̄d est
semp uoluisse, pprium corpus integrū ab omni scissura, & carnis pollutione
seruare. Nisi item materiæ uirginitatis ad plenā redire corpis integritatē nō
sufficere existimemus, sed oportere nullā unq̄ tuliſſe scissurā. Ita qa semel uo
litum, nunq̄ potest uolitū non fuisse, neq̄ deus ipse efficere pōt ꝓteritum non
esse ꝓteritum, non poterit uirginitas instaurari. Sed huic argutiæ innitentes
& totam uirginitatis rationem perenni integritati carnis & animæ tribuen
tes, nihilominus dicere compellentur (quod est uerissimum) uirginitatē cor
rupto corpore posse manere, ut si qua mulier per summam penitus uiolenti
am defloretur. Testis hoc loco est sancta Lucia, quę non nisi de consensu mē
tis hominem inquinari posse libidine Pascasio respondit intrepida. Non est
igitur uirginitas sicut neq̄ reliquę uirtutes morales imersa uel alligata fluxis
bonis & momētaneis. Quare deficiēte materia, ipa nō deficit, sicut. n. deficiēte
pecunia & p summā inopiā in oīm egestate rerū cōstituto, liberalitatis cōmē
datio non deerit, si prōptā ad bene distribuēdū habuerit uolūtatē, nō deerit
tēperantia inedia pereūti, si duret ꝓpositū cibis, potibus, ac tactui delectabili
bus cum modestia bene utendi, non deerit iusticia, ius non dicenti, neq̄ utilia
commutanti, & hæc unde operetur penitus non habenti, si adsit intentio uni
cuiq̄ quod suum est tribuere, & neminem lędere. Ita deficiente corporis inte
gritate. Si modo animus in illa permaneat, erit in mēte solida uirginitas, quæ
hocipso operosius fouetur interius, quo sine mentis cōsensu acrius oppugna
tur exterius. Quarto loco q̄ debilis sit nuptiariorum ratio non attinet dicere. M
Apertissime etenim falsum sumere dignoscuntur. Viderit talpæ ꝙ isti uel nō
uident, uel se uidere dissimulant. Palpant aridi stipites publicas & priuatas
uirginitatis utilitates. Nonne reipub. splendorē affert ꝙ mares & fœminas
(si per incontinentiā deliquerint) inexcusabiles manifestat? Quis iam incon
tinentiam sexus debilitate, aut ardore iuuentæ poterit excusare, qui in sua ci
uitate uiros ac mulieres per omnem uitam libidinis expertes, qui sexum ratio
ne, ardorem ætatis honestatis amore superauerint? An non est utile reipub.
aliorum necessitatibus subuenire? Liberos proximorum ad religionem edu
care? Orationum suffragiis releuare cadentes? sequestrem se inter deum &
homines exhibere? religioni pietatiq̄ operam dare? Hæc omnia melius fa
ciunt uirginitatem seruantes q̄ nuptiis operam dantes. Nempe si mundo nō
pariunt, non nutriunt, deo continue utrunq̄ persoluunt. Hinc ego existimo
Hieronymum dixisse. Nuptiæ replent terram, uirginitas paradisum.

¶ De Virginitatis Excellentia.

Nabemus hic ciuitatem non permanentem,timoribus anxiam,labori
N h bus plenam,& periculis redundantem.Itaq; in hac malis plena ciuita
te atq; peccatis,quam nuptiæ replent,perfectum esse potest nihil.Ide
oq; uirtutes quas morales philosophi nostri temporis dicunt,quæ.s. ad mo
res istl ciuitate publicos ac domesticos componendos ualent,non immerito
purgatiuæ a Platonicis dictæ sunt,quoniam quod purgatiuum est, omnino
purum esse non potest.Non sunt penitus desecate medicinæ,quæ exhauriũt
corporis purgamenta,sed & ipsæ aliquid habent malæ cõplexionis unde no
ceant cum iuuamẽto.Hinc est q; omnes medicinæ quæ purgant,etiam inue
terant,purgant quando per suam austeritatẽ diuellũt superfluos,putridosq;
humores a corpore,inueterant quando sua malignitate naturam enerυant.
Sic aquę ut pannos purget admiscemus cineres,pura nanq; aqua purgare nõ
sufficit.Istæ igitur terrenæ ciuitatis hominum terrestrium uirtutes,non sunt
ex omni parte perfectæ,quia inter duo uitia singulæ constiterunt,ut per ex
tremorum temperaturam a prudentia reductæ ad medium affectus moderen
tur humanos,& ad terrestrium utilitates prosint.At ciuitas permanens quã
O uiri heroici adhuc in fragili carne constituti,iam quasi incolũt,uirtutes habet
longe præstantiores,quæ non purgatiuæ,sed purgati animi dotes sunt.Hæc
ciuitas nulla eget terrẽna substãtia.Suis ciuibus in illa deus est omnia,uigilãt
semper taliũ ciuium in tam fœlici ciuitate uirtutes, & ab opere nunq; cessant,
nulla tamen moderantur extrema uitia,procul sunt ab omni feculenta mate
ria,non amittuntur,non indigent perfici,per illas uenit quod perfectum est,
quando iam euacuatum inueniunt quod erat ex parte. Prosunt igitur supra
modum.Inter has si reposuerimus uirginitatem,& dixerimus illam esse uirtu
tem non purgatoriam,sed purgati animi dotem,abunde forte satisfactũ erit
calumniis omnibus, quas contra illam nuptiarii nectere conati sunt. Nõ erit
opus illam corporis utilitatibus consulere.quoniam quæ hoc faciũt nõ oino
puræ sunt.Hæc uero uirtus est animi purgati,nõ opus erit illam extremis ui
tiis esse temperamentum.Ad animum purgandum ualent illæ,ista purgatũ ho
nestat,si non est mentitus ille qui dixit.Nonne anima plus est q̃ corpus? uir
tutes q̃ animis ꝓpetuas utilitates afferũt,& dignitates utiliores & p̃stãtiores
sunt,q̃ q̃ ad corporeã uitã attinẽt cõseruãdã.Adeste animis o nuptiarii,adeste
inq̃ uirginitatis osores & ipugnatores.Dicite si mõ potestis q̃ coniugata ma
trona qs lege nuptiarũ liberos ad hãc diẽ ꝓcreas, Immo donec ſeculorũ ſecu
la durabũt geniturus,tm̃ rebus humanis utilitatis attulit,uel afferre unq̃ pote
rit q̃tũ nobis Mariæ uirginitas noscitur attulisse? Quid rebus humanis dixi?
cũ oibus terris, oibus cœlis & angelis sanctis,q cœlorũ sublimiora incolunt,
hęc uirginitas sit honori.Euę matrimoniũ hoibus ruinã intulit,Mariæ uirgi
nitas ruinã hoim repauit.Euę matrimoniũ ãgelis beatis supplemẽtũ detraxit.
Marię uirginitas suppetias adduxit.Euę nuptiæ spoliauerũt cœlos,qs Marię
uirginitas exornat et cõplet.Sũt ne isti tenues uirginitatis fructꝰ? est ne par
opolsa uirginitas q̃ deũ hoibꝰ cõciliat,pacẽ cœlis & terris obtinet sempiternã,
diuinitate terrã ditat,cœlos Christi humanitate decorat,& q̃tidie hoim salu

te ornatiores reddit?

¶ De Incarnationis tpe.

Vltę rationes a multis Theologis præclaris sana doctrina & sanctita
m tẽ uiris adductæ sunt,cur deus post tot annorum sæcula filium in car P
ne mittere potissime distulit declarantes,quas ego certe non respuo,
neq; illis meliores adinuenire confido,dicam tamen de hac re quod sentio.
Ante Mariam nulla est inuenta mulier.quæ hoc munere fungi,uoluerit,esse
mater dei,omnes esse matres hominum uoluerunt,omniq; mentis ardore eõ
cupierunt,& quæsierunt de hominibus parturire,homineq; hominibus pa
rere.Ego diligentes me diligo dicit sapientia,sto ad hostium & pulso, si quis
aperuerit ad illum intrabo,& cum illo manebo.Ante Mariam omnes mulie
res declinauerunt,dum mẽtem ad ima,ad mortalia,& caduca,fœminæ ad mo
ribundos mares,& illi ad fœminas uento mobiliores se cõuerterunt.Ideo inu
tiles & inhabiles factę sunt mulieres ad tanti muneris gratiam consequendã,
uiri ad conseruandam. Maria non sic declinauit,mentem suam ad hominem
non uertit,ad heroicam uirtutem,purgatiq; animi dotem,animũ erexit, pur
gatorias uirtutes sibi satis esse non duxit,consumatas elegit,delicti thoro uir
ginitatem prætulit,sciuit castitatem copulæ maritalis esse uirtutem,ad conti
nendam & moderandã carnis fragilitatẽ,uirginitatẽ uero ad animi & corpis
integritatẽ ualere ꝓpetuo cõseruandam.Hæc oĩa Hieronymo teste elegit Io
seph primus masculorũ in cõiugii consortio cõseruare pro Mariq merito uir
ginitatis assertor.Quia ergo non ut alii hoies,Maria inq̃ & Ioseph declinaue
runt simul,sed uterq; erexit se,& q̃tum potuit deo se dedit & adhæsit illi.Deꝰ
pater nõ immerito ad Mariã uirginẽ uirgini Ioseph desponsatã,nunciũ sum
mum angelũ mittere uoluit.Deus spiritus sanctus sup illã descẽdere constitu
it,& deus filius in illã uenire dignatus est.Nõne ueteris & noui instrumẽti iu
re domũ dei manu factã ita decet sanctitudo in longitudinẽ dierũ quibus du
rat,ut nulla illic secularia negocia rite tractẽtur,& ipi idolatrę ac infideles deũ
non ut oportet cognoscentes, sua templa oĩ mundana & prophana opa pror
sus uacua nonne cõseruare nituntur? & tm̃ in templis manufactis deus nõ ha
bitat,nisi ꝑ assistentiam specialẽ,gratiarumq; uberiorẽ ꝓfusionem.At mater de
qua nasciturus erat deus,totã secũdũ substantiã deitatẽ in se claudere, nec tm̃.
coangustare debebat,quare fuit consentaneũ talẽ matrem taliq; matris spõ
sum,humanis usibus nullatenꝰ esse occupatos.Igitur qa ante Mariã hodie ab
angelo salutatam,non fuit mulier q̃ se deo oĩno dicare uoluerit,q̃ homini sub
esse non constituerit,& ex homine filios procreare non proposuerit,non fuit
etiam maritus qui sponsam nuptiali affectu non accepit,duxerit,tenuerit, nõ
mirum si deus usq; ad sanctæ hyius uirginis maturitatẽ, filium suum distulit
incarnare.O igitur sancta & immaculata uirginitas,qm̃ quẽ angeli & homi
nes desyderabant, quem totus mundus ardentissime expectabat,tuo gremio
contulisti,Maxima est certe dignitas tua princeps excellentissima ad quam le
gatus est Gabriel angelus,a quo pro inaudito & excellentissimo uirginitatis
titulo,sapientia,animi magnitudine, heroicaq; uirtute pleno, non purgante
animam,sed iam puram inhabitante laudare meruisti.Aue &c.

¶ De coniugii Mariæ excellentia.

Q Esponsatã uiro. Ne ut cæteras uirgines q̃ post Mariõ illibatæ mãserũt
d uirginitatẽ seruauisse, hanc Virginẽ ad quã missus est Gabriel crede
remus euangelista mox addidit. Desponsatã uiro. Non audent nostri
tpis uirginitatẽ professæ habitare cũ masculis, neq; illos aspicere tutũ ducũt
q̃d certe saniss̃imũ consiliũ est, oĩa. n. uitia resistendo uincũtur, solũ uero uitiũ
q̃d uirginitatẽ impugnat uincitur fugiendo. Neuerũt q̃ uere uirgines esse, p
ponunt sui sexus fragilitatẽ, & nomen ipsum uirginitatis escã incentiuũq; libi
dinis masculorũ esse meminerunt, thesaurũ se in uasis fictilibus cõtinere in
telligunt, ideoq; accuratiss̃ime hæc ipsa uasa ab oĩ cõtactu p̃seruare nituntur.
At pro sui animi magnitudine Maria non dubitauit habitare cũ uiro, q̃n imo
lege nuptiali sociata marito, sperauit uirginitatẽ quã deo sacrauerat oĩpotẽti
eius auxilio conseruare. Ita despõsari qdem uiro uoluit, sed in concupiscentiã
illi cõmisceri nõ assensit. Neq; uero ætas uiri iam annis ut pingitur fracta sed
fides solida Mariam adduxit, ut in cõiugio uirgo ꝑpetuo manere, ꝓponeret.
Non erat Ioseph ætate confectus, qui a dei sapientia adiutor Virgini, & lon
ge ac difficilis ꝑgrinationis comes indiuiduus fuerat destinatus. Nõ dixisset
R illũ Euangelista uirũ (q̃d ante oĩa robustã sonat ætatẽ) si senio confectus Ma
riam desponsauisset. Illã etiã lege iubẽte nequaq̃ uxorem accepisset, si fractus
annis matrimonio inutilis extitisset. Neq; onera matrimonii senectute debili
tatus suæ pauꝑtati supinduxisset faber lignarius, qui manu & arte uictum sibi
cõq̃rere cogebatur. Nullo ꝓterea fuisset titulo Maria cæteris uirginibus p̃stã
tior, si non uoluntate sancta, sed uiri debilitate uirginitatẽ suã ꝑpetuo conser
uare sperauisset. Non iactasset cogitatũ suũ in dño, ẽ carnis debilitatẽ posuis
set brachium suũ. Hoc est ergo cur euangelista illã desponsatã uiro nõ tacuit,
S ut mentis eius constantiam incompabilem, & magnitudinem animi excellen
tissimam in operis difficultate agnosceremus. Vt inquam intelligeremus hãc
esse de qua spiritus sancti feruor loquitur in canticis canticorũ. Sicut liliũ in
ter spinas, sic amica mea inter filias. Aliarum quippe uirginum lilia, in hortis,
ac paradisis, procul ãspinis nitent, spinas timent. Huius aũt uirginitatis decus
spinæ uirilis consortii non lacerare, neq; dehonestare potuerunt, Vnde meri
to gratia plena super omnes fœminas hodie & benedicta prædicatur.

¶ De mysterio nominis Ioseph.

T Vi nomen erat Ioseph. Ioseph dñi iustus, uel dñi iustificatus. Augmẽ
c tum uel appositio (ut refert Hieronymus) nostra lingua interꝑtatũ
sonat. Multũ est o matronæ & q̃d uos oẽs desyderare non dubito, uiros
habere pulchrũ, sanum, robustũ, diuitem, sup oĩa uos amãtẽ. Quot tñ uxores
sunt uiri pulchritudine infœlices? qm̃ eius pulchritudinem plures adamant.
Quot uiri sanitate & uiribus corpis abusi, uel delitiis enẽoliti aspernantur uxo
res, & pro ancillis uix illas habere dignantur? Quot nimius amor insana suc
census Zelotipia uxores infœlices pro captiuis et carceratis apud uiros tenu
it, tenet & tenebit? Iusticiã solã uel maxime sana mente mulier, uiro suo debet
optare, hæc si adsit, fœlices, honorabilesq; nuptiæ. si abest dolor sunt & angu
stiæ

stiæ inæstimabiles. Iusto domini, & a dño deo iustificato nubit hæc uirgo, Est igitur honestissimus nuptiis decorata. Nupsit ꝓterea Maria ad suæ ꝓfectiõis magnitudinem ostendendam Hieronymus uirginitatis amator & defensor acerrimus nuptiario Iouiniano respondẽdo comprobat dicens. Tu dicis Mariam post partum uirginem non fuisse. Ego mihi plus uendico ipsum Ioseph uirginem fuisse per Mariam, ut ex uirginali coniugio uirgo filius nasceretur. Quare Mariæ uirginitas per Ioseph consortium illustratur, & uirginitas Ioseph per Marię societatem roboratur, sitq; uirtutis appositio ad uirtutem, cõstantiæ. s. utrinq; penitus insuperabilis ad animi magnitudinem, fidei q̃q; indubitatæ, ad spei soliditatem, & ad sanctæ charitatis feruorẽ amplissimũ. Propter quæ sine carnis illecebris Maria uirum suum Ioseph, ille uirginem coniugem suam amore castissimo ardentissime amauit.

¶ De ueracitate Mariæ & Ioseph.

Enit in mentem hoc loco illis satisfacere, q̃ Mariã dum desponsata est V
v dicunt fuisse mentitã. Lex. n. sponsæ hęc est ut una caro uelit esse cum
sponso, dicente deo. Erunt duo in carne una. Q̃m̃ nẽpe de utriusq; car
ne nascuntur, liberi tunc secundũ substantiã uere sũt duo in una carne nascẽ
tis, q̃m̃ fœmina de uiri carne cõcipiẽs de sua confouet fœtũ in utero & alit do
nec pariat. In desponsatione aũt secundũ intẽtionẽ & ꝓpositũ duo sunt in car
ne una, q̃m̃ maritus & uxor sibi inuicẽ ꝓmittunt opi gnationis & educationis
puerorũ simul incũbere. Maria igitur q̃ uirũ cognoscere nullatenus intende
bat, dum desponsatur Ioseph, id ꝓmittit q̃d nulla rõne p̃stare ꝓponit. Quid
porro est hoc aliud q̃ mentiri? publicã fidem irridere? & legis autoritate id
uerbo ꝓmittere q̃d mente non obseruatũ ire decernitur? Si Hieronymi uer
ba q̃ paulo ante audita sunt, interius pscrutemur constabit aperte Mariã cum
desponsaretur non fuisse mentitã. Quid quęso sibi uult q̃ ille dicit, ipsum Io
seph uirginem fuisse per Mariã, nisi q̃ ex sancto ꝓposito intemeratæ Virgi
nis, Ioseph se uirginem ꝓpetuo seruare decreuit, qui eam usq; diem uirgo p
mansérat lege iubente, q̃m̃ nullis adhuc fuerat nuptiis sociatus. Itaq; neq; Io
seph Mariæ mentitus est, neq; illa fefellit uirũ suũ, q̃n sibi inuicẽ sic uere con
senserunt, sicut quisq; consensum accipere constituit & offerre. Neq; ideo si
mul ambo fraudẽ legi fecisse cẽsendi sunt, q̃m̃ lex matrimonii uirũ sociat mu
lieri ad mutuũ adiutoriũ, & alter in alterius sic trãsit ptãtem, ut ꝓpetuo conui
uant, nunq̃ dã opus est desistant sibi inuicẽ esse p̃sidio. Est hic opẽ pciũ memi X
nisse liberorũ ꝓcreationẽ esse matrimonii fructũ, sed nõ uinculũ necessariũ,
etenim multis matrimoniis liberi non accedunt, & qbus adueniunt matrimo
nio fuerant prius indissolubiliter colligati, qbus etiã aduenerunt cũ ꝓcreatio
nis spes esse, non desinit esse uinculũ societatis. Carnis itẽ cõmixtio potius est
ad fragilitatis remediũ & solatiũ liberorũ q̃ ad mr̃imonii attinens sacramẽtũ,
q̃m̃ añ ipsam carnis copulã, nisi esset matrimoniũ uerũ, q̃ sic cõueniũt adulte
ri potiꝰ existimãdi forẽt q̃ fructꝰ mr̃imonii legitiẽ collectores. Frigidi itẽ atq;
maleficiati uiri ac mulieres fide maritali inuicẽ sociari, pseuerare ꝓpetuo pnt
q̃uis opꝰ gnationis exercere nõ ualeãt, neq; libidis ardorẽ expediat mitigare.

Hæc cum sic se habeant satis constat, posse maritalē societatē uirū ac mulierē ueriſſime consentire, præter affectum ſobolis ꝓcreādæ. Vnde liquet sanctā Virginē cū Ioseph ueriſſime, sine oī fictione, siue mendacio, & sine intentiōe fallendi, ſponſalia cōtraxiſſe, qñ sic illa se uiro tradidit, sicut ille uoluit habere traductā, & qa ad indiuiſibilē cohabitationis societatē, ac mutuū adiutorium consensit ut ēr̄, nihil hic defuit, q̄d ad uera ſponſalia neceſſario accedere debeat. Hoc est q̄d Lucas ait. Ad uirginē despōsatā uiro, cui nomen erat Ioseph Vt iuſtum & fraude uacuum, ex noīe uiri ſignificaret utriuſq; consensum, & ſpiritu ſancto iungente sic ambos iuſtificatos ostēderet ut utriuſq; uirginitati matrimonii ulm culū esse decoris additamentum ipſa nominis Ioseph ratio declararet. Propter quæ ab angelo cōuenientiſſime dicitur uirgini. Aue &c.

¶ De myſterio nominis Dauid.

Y d

E domo Dauid, Splēdore q̄q; familię monſtrat euāgeliſta hanc ipſam Virginē fuiſſe digniſſimā, q̄ de ſtirpe regia uirū habuit, unde & ipſa originē duxit. Fuerunt nāq; Maria & Ioseph cōtribules. Verū qa nobilitas generis illi ſplendorē afferre nō pōt, q se uirtutibus nō effecit clarum, generis nobilitati euangeliſta uirginitatē cōſulto ſcribēdo ꝓpoſuit, ut. ſ. ab huius uirtutis excellentia diſceremus Mariā reliqs bonis moribus ſine qbus uirginitas esse non pōt ꝓpetuo fuiſſe decore redimitā, & a ꝓgenitoribus illā nō tm̄ ſplendorē accepiſſe, q̄tum eiſdē addidiſſe noſceremus. Sed ꝑter regię ſtirpis dignitatē quā a Dauid Mariā ducere euangeliſta mōſtrauit, magnā rōne ab huius noīs parte illā originē ducere noluit reticere. Dauit nanq; fortis manu aut uultu deſyderabilis (Hieronymo teſte) noſtro ſermōe ſignificat. Virgo igitur q̄ ante omnes fœminas manū ſuā miſit ad fortia, q̄ carnē ꝓpriā (hoſtem ſane duriſſimū) debellauit, domuit, & frenauit, q̄ mundū & diabolū ſemper ſub pedibus habuit, de proauo manu fortiſſimo debuit originē ducere. Virgo tota pulchra in qua macula nūq̄ fuit, Virgo aſpectu decora modeſtis, terribilis aduerſariis honeſtatis, Virgo facie nitida, quaſi luna plena ſplendida, quaſi ſol in cœli mēdio conſtitutus, nō immerito progenitorem habuiſſe narratur cuius nomen uultu deſyderabile reſonaret.

¶ De dignitate nominis Maria.

T

nomen uirginis Maria. Fœliciſſimū est inter bene moratos hoīes honeſtū ab initio nomen esse ſortitū. Audiui ego de patre querelā texere nobilē & grandæuū uirū, q̄d illi nomē obſcurū dediſſet a principio, & os porci nomē in cauſa (ut ſcribitur) fuit, cur Romani pontifices dū ad id muneris aſſumūtur nouū nomen accipiūt, illuſtris famę uiri, dictūq; concinnū, ne. ſ. decus tāti officii indecoro uel infauſto noīe deturpetur. Nomē igitur hāc uirginē pro ſuę ꝓfeſſionis dignitate, proq; officii ſplēdore honeſtiſſimum & cōcinniſſimū ſortitā fuiſſe euāgeliſta declarat dicēs. Et nomen uirginis Maria, Noīa hoīm decorē accipiūt ex rōne ſignificādi, reb⁹ decoris accōmodata, & ex claritudine priſcorū hoīm qbus olim ꝑpoſita fuerūt. Maria illuminata ſignificat. Fuit ne hęc uirgo parū illuminata? q̄ ꝑ cæteris fœminis bonum uirginitatis agnouit? Significat etiā illuminatrix. Nōne oībus fœminis

a

Z

immo

immo oībus hoībus lumen est ſulgentiſſimum caſtitatis & ſanctimonię hæc ſancta Virgo? Nēpe ut pulcherrimū est noſtris oculis lumen, eiuſq; uigore ꝓcipitur ꝑ oculos oīs decor. Ita ꝙ Mariæ ſplendorē ſol iuſticiæ Chriſtus deus noſter, nobis apparuit & illuxit. Maria ſoror Moyſi & Aaron inter mulieres q̄ mare rubrū trāſierunt celeberrima, nouū Moyſi canticū tympano cecinit ꝓ liberatiōe filiorū Iſrael de manu Pharaonis, proq; maris ꝑiculo ſupato dicens. Cātemus dño glorioſe. n. honorificatus est, equū & aſcēſorē ꝓiecit in mare. Maria uirgo ſoror & mater Chriſti, ſummi legiferi, & ſacerdotū primi æternū obtinentis ſacerdotiū ſecundū ordinē Melchiſedec, poſt inchoatā liberationē humani generis cātauit, Magnificat aīa mea dñm. Præceſſit illa mulieres hebręas. Iſta ꝑceſſit uniuerſas fœminas, ſed potiſſime Chriſtianas, Illa dixit fortitudo mea & laus mea dñs & factus es mihi in ſalutē, Hęc dixit, Exultauit ſpiritus meus in deo ſalutari meo. Illa ſe liberatā agnouit pro tpe ab ęgyptiaca ſeruitute dū dicit. Iſte deus meus & exaltabo eū, deus meus & honoriſicabo eū. Dñs quaſi uir pugnator, oīpotēs nomē ei⁹. Currū Pharaonis & exercitū eius ꝓiecit in mari. Electi principes eius ſummerſi ſunt in mare Rubro. Abyſſi operuerunt eos, & deſcēderūt in ꝓfundū quaſi lapis &c. Quę plane tē poraneā liberationē cōſequuntur. Maria noſtra noſtri Moyſi, noſtri Aaron, mater ſalutis uiā ꝙ ſe in ꝓpetuū aptam omnibus gētibus gloriatur. Audite illam. Quia reſpexit humilitatē ancillę ſuę, ecce. n. ex hoc beatā me dicēt oēs generationes. Maria prior dixerat, Dextera tua dñe magnificata est in fortitudine, pro tpanea liberatiōe, pro æterna Maria ſecūda decantat. Quia fecit mihi magna q̄ potēs est, & ſanctū nomē eius. Et miſericordia eius a ꝓgenie in ꝓgenies. Nō hebræis tm̄, ſed timētibus eū, pro qb⁹ oībus, Fecit potētiā in brachio ſuo. Non ad corporeā & tpaneam tm̄ liberationē, ſed ad ſpiritualē & ęternā, qñ profligando uitia, inſerendo uirtutes. Diſpſit ſuperbos mēte cordis ſui. Deposuit potētes de ſede, & exaltauit humiles. Eſurientes repleuit bonis, & diuites dimiſit inanes. Quę ſi bene examinauerimus, & canticū Marię matris dñi cū cantico prioris Marię contulerimus, inter ſe ſuauiſſime cōcinentia cognoſcemus. Illud nobis uidebitur tenor, hoc quaſi concentū uocis alacrioris, ſublimioris, & dignioris oſtendet. Iam ſatis constat q̄ ꝑclara ſit hæc legatio, q̄ per excellentiſſimū angelū geritur, a ſummo deo deſtinatur, a muliere oī uirtute ornatiſſima, oīm hoīm q illā anteceſſerant prudētiſſima, tempatiſſima, fortiſſima, iuſtiſſima & ſapientiſſima excipitur. Vnde ueriſſime nō minus q̄ meritiſſime pro ſuæ legationis ꝑfatione orſus est nuncius. Aue gratia plena &c.

¶ Secunda pars principalis.

De apparitione angelorum & in ſpecie quomodo apparuerit angelus Gabriel Virgini Mariæ.

T

ingreſſus angelus ad eam dixit. Quia legationis excellentiam dignitatem ꝙ audiuimus, ſeriem eius nunc inſpiciamus. Conſtat huius legationis ſeries ordinatiſſima, legati oratione non minus luculenta quàm graui, & audientis attentione, ac reſponſione ſapientiſſima, pro quibus aſſequendis a Lucę narratione ne diſcedamus. Illū igitur audite.

e

A

Et ingressus angelus ad eã. Cũ angeli sentimus ingressum, non existimemus
B (q̃d pingitur) suffultũ pennis in cubiculũ sanctę Virginis Gabrielem aduo
lasse. Monstrũ fuisset, effigiẽ hoĩs uidere uolanté. Sciebat sancta Maria testi
monio scriptũrarũ angelos non egere alarũ adminiculis, ut in hoĩs effigie ad
hoĩes ueniant, legerat tres angelos simul adiisse Abraã & illos cibo pro reue
rentia non pro necessitate ab Abraã refocillatos fuisse didicerat, eadẽq; rati
one se illis uiæ comitẽ Abraã dedisse tenebat. Hos cũ subito de cœlo cõspe
ctos apparuisse meminisset, nullis fulctos alis descendisse scriptũ inuenerat.
Sciebat angelos duos à Loth exceptos hospitio, nec tñ alatos ad illũ intrasse
putabat. Sciebat angelũ q̃ Sanson conceptũ parẽtibus nunciauerat, nullis alis
suffragantibus aduenisse, nullis itẽ alis p̃ sacrificii odorẽ & fumũ uisum ascen
dere. Cõsentaneũ igitur est nõ aliter Gabrielẽ uenisse ad sanctam Virginẽ, q̃
alii q̃s ad hoĩes, p̃xime noĩatos uenisse mõstrauimus, se hoĩbus exhibuere ui
dẽdos. Nisi forte magis ille angel⁹ alis eguerit, q̃ cęteris p̃stãtior erat. Certe si
Gabriel uectus alis Virginẽ adiisset, nunq̃ dixisset Euangelista. Et ingressus
ad eã, poterat dicere cũ aduolasset, dicere maluit. Et ingressus, ne p̃ fenestras
C aut tegulas ĩmissum existimes, sed p̃ hostiũ introeuntẽ agnoscas. Et q̃nam mo
do tãtã altitudinẽ ætheris, ignis & aeris sine alarũ suffragio angelus p̃trãsire
& descendere poterit? Transeundę sunt tot sphęræ cœlestes, duę elementa
res. s. ignis & aeris quas constat corpus mole grauatũ, sine alarũ beneficio fer
re non posse. Fortasse angeli q̃s ex sacris literis audistis hoĩbus cõuersatos, dũ
descẽderunt alas habuerunt. Vbi ad terram delati sunt, depositis alis pedibus
iter agere cœperunt. Angelus aũt Gabriel alas deponere noluit ingressurus
ad Virginẽ. Rudis & irrationalis est ista imaginatio. non. n. de summo cœlo-
rum ad nos in corpis forma accedentes angeli, corpis lineamenta secũ portãt
sed ubi terris institerint, corpis effigiem cõpinguãt ut libet, ĩmmo ut à deo il
lis est impositũ. Quisq̃s fuerit angelus Balam, phibens accedere ad Balac ta
lem is certe habuit corpis effigiẽ, talẽ gladii, ut q̃d à principio uiderat asinus,
dominus illi insidens penitus non uideret, q̃d si in summa aeris uel ignis sphę
ra angelus sibi corpus assumeret, q̃tumlibet ponderosum, illud tñ sola uolun
tate poterit cõportare. Spiritus. n. primũ est principiũ oĩs motus. Si lapidem
moueas, unde queso mouebis? Manu certe uel pede. Quid manũ, quid pedẽ
mouet? Spiritus, nisi. n. spiritus adsit frustra conabitur manus lapidẽ mouere
uel lignũ. Adhibe manus simul & pedes mortuũ hoĩs mouendo lapidi, iube
trahere, insta, piicere, cum plus institeris, minus efficies. Ĩmpone onus q̃tum
libet leue iumento onerario iam extincto, agita, pulsa, percute ut ferat, frustra
laborabis. Quid ita? Qm̃ spiritu uacuũ mouere aut ferre se ipsum non põt,
minus ergo pondera imposita portare. Vnde quæso unũ iumentum alio sui
generis uelocius est? unde robustius? unde ad ferendũ & mouendũ aptius?
Nempe à uigore spiritus. Videmus sæpissime minores mulos maiora põde
ra ferre, eq̃sq; mediocres maioribus uelociores esse. Vnde tot sunt in hoĩm
moribus uarietates? Quid facit hæc oĩa? Spiritus in animalibus permanens
q̃ tñ in brutis corruptibilis est, & de mera humorũ tempatura, compagũ mẽ
brorumq; concentu consurgens non intelligens, nõ se agens, sed ab intelligẽ
tia non errante moderatus. Hoĩs aũt spiritus q̃is sit immortalis, & mentem
habẽs quã homo se regit, intliget tñ dũ est in corpe corpis adminiculo, orga
nis & membris, cibo & potu, ut per illũ exerceant hoĩes opera uitæ. Quanto
igitur magis spiritus qui corpe nõ eget, neq; illi est lege naturę sociatus, mo
uere poterit corpus & circũferre, sine alis, sine corpis instrumentis? Ad mo
uendum brachia tua q̃d aliud te mouet q̃ uelle? Vt ambules, ut loquaris, q̃d
facit nisi uolũtas? instrumenta ad hæc accõmodata cõmutans ut libet? Si er
go uoluntas mouendi tibi primũ est motus principiũ, mouet aũt per organa
corpis, q̃m corporeis est organis alligata. Spiritus intellectualis, cuius substã
tia merus est intellectus, meraq; uoluntas, nullo corpori alligatus, nullis orga
nis indignus, per suã uoluntatẽ cur mouere nõ poterit corpus, q̃d sibi sociauit
ad libitũ? Ventos uidemus nauiũ uastissima corpora tantis merciũ ponderi-
bus & nauticis, ac bellicis instrumentis aggrauata, sine manibus, sine pedibus
impellere uelocissime, portare rapidissime, arbores item robustissimas radici
tus euellere, uiolentissime circũferre. Maria maximis agitationibus cõcutere
conturbare, & funditus exagitare. Ventus tñ res est ratiõe penitus uacua, mẽ
te carens, momentaneũ q̃d, moxq; pertransiens, & adduci non poterimus ha
bere p̃suasum atq; cõfessum, spiritũ q̃ mentẽ habet, immo q̃ mens est, qui in-
telligit & uult, qui est substantia permanens, qui deficere iam non potest, effi
giem hominis quam assumpserit non posse per aera mouere, nisi alas assum-
pserit? Debilitas imaginationis huic caussam parat errori, quando imagina- D
mur plus alas ualere q̃ uoluntatẽ, & spiritum quem legibus corporeis absolu
tum credimus, corporei instrumentis egere putamus. Resipiscamus aliquan
do, reuertamurq; ad nos, & quod in nobis ac brutis experimento probamus
uim. s. uigorẽmq; mouendi à spiritu quasi à primo fonte procedere in cũctis
naturę rebus sic se habere cognoscamus, ita eum qui sine brachiis brachia mo
uet, sine pedibus pedes, sine lingua linguã & sine oculis oculos exercet, posse
per intellectum & uoluntatem totum corpus quod sibi sociauerit ferre quo
uult, & quomodo uult non dubitabimus. Modo per legẽm à natura inditam
quem spiritus moturus ciere cõstituit sufficiat tolerare. Sed fortasse per alas
se angelum esse Gabriel Mariæ monstrare uoluerit. Sciuit Maria (ut à prin
cipio diximus) sciuit inquam sacris literis edocẽtibus, Sciuit ratione monstrã
te angelos alis non usos esse, cũm sanctis patribus se sæpius ostenderunt. Igi
tur ꝙ Abraham, ꝙ Loth, ꝙ Iacob, ꝙ Manue, & uxor eius in hominis effigie
angelos tandem cognoscere sine alis potuerunt, hoc negabitur Mariæ semp
uirgini? Multos in ueteri testamẽto angelos legimus patriarchis apparuisse, E
nullius nomẽ habemus, nisi Raphaelis q̃ Thobiæ in Rages ciuitatẽ Medorũ
ad Gabellum proficiscenti se comitem dedit, quod Raphaelis nomẽ nõ habe-
remus nisi idẽ angelus Tobiæ palã fecisset in reditu. Angelũ ad Virginẽ ac-
cedentẽ Gabrielẽ noĩari, unde habes o Euãgelista? Nõ solũ cognouit Maria
angelũ, sed diuinitus inspirata, nomẽ angeli ut primũ sibi apparuit intellexit.

Ita mihi euangeliũ scribere uolenti illa narrauit,& in huius legationis narratione ante oĩa angeli nomẽ spiritus sanctus me scribere iussit,ut oẽs intelligerẽt etiã ex noĩe angelũ à principio fuisse Marię manifestũ.Igitur q̃ gratię beneficio angel⁹ naturã,& nomẽ,statim ut corã stetit agnoscere potuit,illũ esse angelũ p alas discere non debuit,neq; n.alæ noĩs indices esse,uel boni angeli naturã ostendere potuerunt,cũ & maligni dęmones se nedum possint alatos ostendere,sed in effigiẽ bonorũ se transfigurare. Profecto si hoĩes in scœnis pſonas quas induunt,habitu,incessu,uoce,corpis gestu, ꝑuiribus imitantur, si ꝑnunciatio est uocis,uultus ac gestus moderatio cũ uenustate, Ego non uideo cur Gabriel angelus q in effigie hoĩs humana uoce Virginẽ allocuturus aduenerat,habitũ & incessum hoĩs non debuerit imitari.Ingressus igitur angelus ad eã humano aspectu,& uoce hoĩs uerba facturus,uolucrẽ se ostendere non debuit,aut q̃d simplices uolunt per fenestras.Ingressus est ad eã p ostium habitaculi,quod etiam si clausum inuenit,sua potuit uirtute reserare sine clauibus,sicut potuit se sine alis in humana effigie exhibere præsentem.Hæc igitur fuit prima angeli sapientia,ingredi ad Virginem ea ratione, his munitum speciebus,quæ suæ orationi,& formæ quam sumpserat essent accõmodatæ.Neq; credamus auro distinctis uestibus,gemmis radiãtibus digitis,collo ue torque aurea circũcincto,ad uirginem fuisse Gabrielem ingressum,sciebat ille hæc esse uanitatis indicia,& leuitatis certissimas notas,sciebat Virginem quam allocuturus accesserat,tales ornatus penitus aspernari,nouerat illam sobrietatis & parsimoniæ in omnibus studiosam.Taliter se uestitos uolunt sapientes oratores ostendere,qualiter libenter uidere intelligunt ad q̃s accesserint oraturi,aut quales illos mittentes esse constituunt.Sciebat Gabriel placere Virgini modestissimæ uenustum,non sumptuosum uestimentum, incessum grauem,modestum aspectum.Sic igitur instructum illũ pro sua sapientia credere debemus ingressum ad eam,cui dixit,Aue &c.

¶ De uestitu & ornatu Angeli Gabrielis.

F d Ixit.Quo deferente,& quo uestitu Gabriel orator ad Virginem uenerit audistis,nunc quo habitu corporis,quá ue positione orationem exposuerit contemplemur. Vulgo creditur autoritate pictoria angelum flexis genibus dicere cœpisse.Aue &c. Quod mea sentẽtia non est rõni cõsentaneũ. Virgo.n.humilitatis uirtute sup oẽs hoĩes sublimata, q̃ angelũ à principio,& angelorũ excellẽtissimũ Gabrielẽ ad se uenisse cognouerat,talẽ ac tm̃ nunciũ,& ꝑsertim dei nunciũ oĩpotẽtis,corã se genu flexũ uerba facere ferre nõ debuit.Angeli etiã sanctis hoĩbus apparere assueti,nunq̃ flexis genibus,sed stãtes aut ambulãtes in sacris lr̃is uisi fuisse scribũtur.Tenebat hic nũcius principis à q̃ missus fuerat autoritatẽ & maiestatẽ.Sciebat Virginis humilitatẽ,meminerat p̃missorũ angelorũ cõsuetudinẽ.Quid eũ orãdo deceret pro horũ oĩm rõne,illũ obmisisse ne q̃edamus.Stetit igitur pro sua sapiẽtia, stetit inq̃ uenustate plenus & maiestate,& illi mox Virgo sapientissima assurrexit honoris gratia,ut nuncium & à q̃ missus fuerat pro more,proq; merito honoraret.Ita stantibus ambobus angelus dixit.Aue &c.

De lega

¶ De legatorum partibus,& legationes audientium,& de dignitate salutationis angelicæ.

Egator⁹ est cũ primum se principibus corã exhibuerint,illos titulo dignitatis expſso,salutare. Deinceps narrare cõmissa. Si nõ principes uideãt audire dispositos. Principũ uero est oratorũ uerba uigilanter audire,& si q̃d petitis obstare uideatur,quõ remoueri possit rũdendo inqrere,Post hæc oratores p cõfutationẽ & cõfirmationẽ oportet q̃rentibus principibus satisfacere. Tandẽ fructũ suę legationis p̃orãdo mõstrare.Principes postremo cõdecet mõstratas utilitates uel respuere,uel acceptare.Hęc oĩa in legatione quã colimus sapientissime,& pro more ordinatissime obseruata attendamus.Aue inq̃t Gabriel.Aue salutatio est qua reges & magnos uiros iudęi ueteres salutare solebant,fœlicitatis etiã uerbũ imꝑatoriũ est.Prima mulier ab Adã de q̃ sumpta fuerat,uirago noĩata est.Post q̃ uero peccauit, Eua legitur appellata,qa sibi & uiro suo peccãdo attulit luctũ, unde lugẽt posteri oẽs.Aue aũt Eua est inuersum. Itaq; uirago qm̃ uirũ suũ subuertit & cadere fecit.Virgo uirũ suũ conuertit & cõfirmauit.Virago filios p̃cipitauit.Virgo reparationi eorũ uiã struxit.Virago nimia leuitate fraudis inuẽtori credidit in consulte.Virgo multa grauitate ministeriũ,ministrũq; ueritatis auscultat cõsultissime,& non perforte ut uirago respondit,sed fortiter interrogauit,non mirum si nomen Euæ in salutatione Marię inuersum est,qm̃ utrobiq; in causa,in utraq; pſona,& in utroq; nuncio,inuersa sunt omnia.

¶ De gratiis sanctæ Virginis.

g Ratia plena.Cum angelus aue dixisset salutationẽ amplissimã,mox salutarę dignitatẽ ꝑ se nosse demõstrat,ne ĩepte dixisse uideatur.Magna est & rarissima excellentiæ p̃rogatiua ꝓpter quã te salutans dixi Aue & gratia plena,quod mortalibus dominantes assequi non possunt.Reges.n. ꝑ maiestatis dignitate copiosi diuitiis,& potestate esse existimãtur,q; se à subditis deferantur oĩa amittunt q̃bus abundare solebant,tantoq; infœlicius ruunt,quanto fortuitis bonis copiosius abundabant.Reges adhuc si perseuerẽt in gloria regni,pleni tm̃ nunq̃ sunt,neq; repleri ullo modo possunt,qm̃ ambitus honoris,& gloriæ affectus metas nõ habet,nulli rei firmiter inhæret.Anxios igitur animos q̃s occupauerunt,tenent atq; suspensos.At tu o sancta uirgo his uanitatibus nunq̃ innixa es,sed gratiæ dei,qua es plena,& adeo plena ut paulo post gratiarũ maxima in te,ex te fiat,& de te exeat.Vis dicã qua gratia plena es o sancta Virgo? audi.Dominus tecum.Non es plena gratia pulchritudinis solũ,quã tanto opere cupiũt oẽs fœminę possidere,non plena solum flore iuuentutis,quam omnes fœminæ tenere conantur,& procul factã toto pectore mentiuntur habere.Non es plena gratia robusti corporis solũ, quam oẽs homines tanto studio conseruare augereq; nituntur,hęc oĩa simul habes,es certe pulcherrima,& macula non est in te,es ætate integra,& florẽtissima tanti uigoris es per gratiã,ut sine uiro uirum concipe,sine obstetricis ministerio infantem parere possis.Ita es solida,ut filiũ de uentre tuo parias et clausus maneat uterus tuus,oẽs gratię hactenus fœminis sigillatim p̃stitę,tibi

sunt accumulatæ. Dominus tecum. Gratissimũ est omnibus mulieribus à præstantibus uiris adamari, & esse cum illis. Pater deus super omnem creaturam te amore prosequitur hactenus inauditq, te uult sponsam, filius deus te uult habere matrem, spiritus. s. deus te uult sibi sociam & coopatricem. Nunc ꝯ plena sis gratia ausculta, dñs tecũ. Quis dñs? Dñantium, uniuersæ terræ plasmator cœlorum fabricator, & moderator totus est tecum per amorem ardentissimum. Ita est tecum, ut cum omnibus hominibus per te pacem inire, caro & frater eorum deinceps semper esse dignetur.

¶ De Benedictione quid sit?

K b Enedicta igitur tu in mulieribus. i. supra cæteras mulieres benedicta, Sed quõ benedicta? Alibi dixisse me memini (cum de sacerdotis officio disputaui) benedictionem prius ope constare ꝯ uerbis, ut ille sit ab aliq magis bñdictus, q plura ab eo dona fuerit assecutus. Quia igitur tu o sancta uirgo sup oẽs mulieres es à deo oĩ naturæ dote munita, oĩm uirtutum splendore ornata, nõ tm purgatiuis tritis. & uulgaribus, q mundi ciuitates exornant, dum earũ cõponunt mores, sed uirtutibus purgati animi, q cœlestem patriã illuminare noscũtur. Tu nempe per uirtutẽ heroicã cõplexa es uirginitatẽ, aliæ mulieres (si tn eam penitus assequũtur) matrimonii castitatẽ, cum aliis mulieribus iure societatis, & fœderis nuptialis est maritus homo passibilis, uirginitatis decus dñs immortalis tecũ est. Ne mireris igitur o Virgo ꝙ te salutans tibi dixerim. Aue. Melius & aptius si salutandi s hoĩbus aliq habuissem, procul dubio dicere debui, libentissimeꝙ dixissem. Nunc aũt ꝙuis me angelũ Gabrielẽ agnoscas, qa tn deo iubente, ad te in hoĩs effigie orator accessi, more hoĩm uerba facturus dixi modeste, gratia plena, sed uerius dixissem gratia abũdantissima, & inundans, qm gratiarũ dñs tecum est. Et ideo dignitas tua oẽs dignitates oĩm fœminarum exuperat. Igitur pro tuo merito, pro domini qui tecum est reuerẽtia dixisse uolui. Aue. Quia es gratia plena à domino deo qui tecum est, unde benedicta es supra cæteras mulieres.

¶ De Mariæ Turbatione.

Væ cum audisset turbata est in sermone eius, & cogitabat qualis est
q ista salutatio? Sapientissimã serie salutationis audiuimus, & cur sic salutare debuit angelus iam tenemus, sapientiã auscultantis cũ serie responsionis nunc attendite. O matronæ, o uirgines, nunc ad uos mea (qd dixi mea? (Euangelistæ ad uos uertatur narratio. Quę cũ audisset turbata est in
L sermone eius. Quę uestrũ suis laudibus turbari solita est? q non exhilaratur? q non extollitur? q non rapitur supra se? si laudari se audiat? O infœlices qt uestrũ inanis gloriæ uentus concussit? euertit? Quot laudũ fumus excæcauit? Quot ex uobis laudatã pudicitiam iu pdam dederunt? Quot pro laude pulchritudinis se ipsas fecere turpissimas? Prima discipula ꝓcorum est uerbosa laudatio, quã si ore ꝓferre nequeunt, calamo inculcant. Vtinã hodie à magistra uirtutis uestrã pudicitiã tueri disceretis, q pconio laudũ tam eminẽtium, & angelo excellentissimo, summi dei nuncio laudanti nõ arrisit, nec tãtis laudibus est exhilarata. Turbata. i. facie aspectúq quasi ad mœstitiã mutata. Turba

ta. Turbata est. i. potius ad uultus grauitatẽ q serenitatẽ uersa, deposuit oculos, se tantis indignã laudibus existimãs, pro suę de se opinionis modestia erubuit sic laudari. Turbata est in sermõe eius. Cuius eius? Nempe angeli optimi M
quẽ sciebat malo ꝓposito nec uelle nec posse laudare. Tu fæt ris laudibus ꝓ ci, quẽ scis bono ꝓposito nec uelle nec posse te colere. Nõ fuit hæc Marię turbatio timor seruilis, uel pauor diffidentię, non fuit impetus iræ, r. õ supbę mentis indignatio. Cogitare inter hæc nõ potuisset qualis esset ista salutatio, Hæc n. animũ à recta cogitatione diuertũt & impediunt. Fuit Mariæ turbatio heroicæ modestiæ motus, & fructus secundũ quẽ S. Maria impetũ elationis cõtinuit iam frenatum. Cõtinuit inq ne exhilaresceret dulcedine laudis, sui uero ipsius & uirginei pudoris rõnem habere pstitit. Mementote matronę, memẽtote o uirgines, qd in suis laudibus egerit S. Virgo. Cogitabat qualis esset ista salutatio tantarũ laudũ titulis sublimata. Cogitate & uos cũ laudamini, qualis sit salutatio, à q sit, ad quã sit, ad qd sit, & qtumlibet uera sit, & à bono salutatore profecta, cogitate qd oporteat de ea credere, qd ad illam deceat respõdere, sic Maria fecit, q quamuis ab angelo uenidico, summi dei nũcio, & ad optimũ finem misso salutaretur, & laudaretur, cogitabat tamen examinans sapientissime, qualis est ista salutatio, ne quid inconsulte respondisse uideri posset.

¶ De ordine orationis Gabrielis ad Virginem.

Tait angelus ei. Ne timeas Maria, inuenisti n. gratiã apud dñm. Ecce
e cõcipies in utero, & paries filiũ, & uocabis nomen eius Iesum, Hic erit magnus, & filius altissimi uocabitur, & dabit illi dñs sedẽ Dauid pris sui, & regnabit in domo Iacob in æternũ & regni eius nõ erit finis. Cogitabũ dam Virginẽ, & ꝑ humilitate ac reuerẽtia timidã, Gabriel ꝓ oratoris officio ad bene audẽdũ inuitat, cõmonet & inducit, declarãdo salutationem de qua N
Maria cogitabat eẽ utriq ꝯueniẽtissimã. Cogitas o S. Virgo qualis sit mea hæc salutatio, & bene facis, sed inter cogitandũ bene spera, neq timeas o Maria ꝙ te dixerim gra plenã, Nihil uerius, nihil accõmodatius te salutãdo dicere me decuit, imo dicere non potui, inuenisti n. gratiã apud dñm. Apud quem dñm o Gabriel? Apud dñm dñantium, apud dñm hoĩbus & angelis impantem, apud dñm cui seruire regnare est, q qm per su. nmã clemẽtiã me misit ad ad te, tanti principis erga te & in oẽs hoĩes beneficentiam tacere non debui. Quia etiã corã rege meo pro te, proq uniuerso mundo gratiã inuenisti, te cõuenientissime salutaui dicens. Aue gra plena. Hoc ipsum cogitando melius intelliges, si qualem gram inuenisti tuo prudentissimo cogitatu examinaueris. Gratia quã inuenisti apud dñm septiformis est, & undiq copiosissima, totãq te replens, ꝓ te redundat in oẽs creaturas. Cæteri hoĩes q inuenerunt gram apud dñm, illã ex parte assecuti sunt, Tota in te descendit gratiarũ plenitudo, Satis igitur uere dixisse tibi uideri debeo. Aue gratia plena, quę gratiarũ fontem continebis, eriscq paulo post oĩs gratię riuus indeficiẽs, propter septiformem gratiã quã apud dñm inuenisti, ego uero dũ cogitas, tibi paucis absoluã qt & qualia inueneris, aut qd & qti sit qd inuenisti, te nõ lateat cogitantẽ. Ecce O
cõcipies in utero & paries filiũ, & uocabis nomẽ eius Iesum, hic erit magnus,

& filius altissimi uocabitur,& dabit illi dñs sedē dauid pris sui, & regnabit in domo Iacob in ēternū,& regni eius nō erit finis.Septē sunt hæc priuilegia nemi ni hactenus cōcessa,neq; in posterū cōcedenda.Cui unq̄ hoīm pstitū est subi to,& de se sola concipe,generare,& ardorē libidinis nō sentire: parere & do lore fetus angis, plēm emittere utero penitus illeso manente: Ecce concipies, Nullus ergo te concutiet libidinis ardor.Quid ita: qm̄ ille in tpe fit,& ad tem pus durat,tuus aūt conceptus nō erit tpaneus,sed momentaneus. Ecce.i.subi to concipies,& statutō tpe subito etiā paries filium.Consentaneū est.n. partū concordare conceptui,quare fœtus subito conceptus tpe nō eget in partu,ut subito ingressus est uterū,sic & subito egredietur.Non ergo uiscerū uel mē brorū dilatatione,aut uteri aptura torq̄beris,qa non debet eius egressus ute rum apire qui penitus integrū & undiq; clausum ingressus est illū.Dolor ui P scerū,dilatatio membrorū sine tpe fieri nullatenus possunt. Tu ecce.i.subito & sine tpe paries,non ergo in partu dolebis.nō dilataberis.In utero,non per imaginationē phantasticā,non.n.infantis phantasticū corpus aliqd inuenies qd quasi filiū tollas,& educare te credas.& tn̄ educatione non egeat,In utero tuo,tuis intimis uisceribus,in ea corpis parte qua mulieres concipiunt,conci pies & tu p gratiam quā inuenisti apud dñm patrē,& apud dñm deū filiū,cui mater eris in ēternum,quē sicut in utero uere concipies,ita de utero uere pa ries filiū uere de te genitum.Duplex est hæc gratia & hactenus inaudita,sed Q maiorē adhuc es acceptura.Vocabis nomē eius Iesum,hic erit magnus,Nul lam maiorē gratiam hoīes à deo assequi posse existimāt,q̄ liberos gignere & educare consanguineis patriæq; beneficos.Quibus de rebus q̄to amplius be nemeriti fuerint filii tanto se parentes fœliciores existimant.Hinc Graccho rum,hinc Scipionū parentes,hinc Coriolani mater ueturia longa adhuc æta te celebres erunt.Filius quē paries de sua familia optime merebitur,suæ gēti immo oībus gentibus erit adiumēto,saluabit genus humanū.Vocabis nomē eius Iesum.i.Saluatorē,quia ex officio cui incūbet nomen habere debet,Stu debit aūt humanę saluti,non uulgatę illi cui studet medicina,nō cui studet mi litaris disciplina,q̄ duę mœchanicę facultates saluti hoīm p̄cipue accōmodatę esse uidentur,qn̄ illa ab ægritudinē,hęc ab iniuria p̄seruat ciuitatē,& liberat. Non tm̄ erit saluator sanitatis,non humanę tm̄ tranqllitatis,parua sunt hæc. Hic erit magnus.Adiectiua noīa masculine concepta,sola secundū grāmaticā R istitutiōem stare nō p̄nt.O Gabriel q̄d sibi uult,o euāgelista qd loq̄ris tu cū di cis,tu cū scribis: hic erit magn⁹.Magnus qd erit: Magnus erit Iesus.i.magn⁹ saluator.Corpa hoīm morbis effœta sine medicamīe sanitati restituet,mores hoīm cōponet,expugnabit mortē,& infernū,uitia curabit aiarū,easq; à mor te ppetua liberabit,pacē terris,cœlisq; restituet,et restitutā cōseruabit in ēter nū.Erit ergo bn̄ficētissimus filius,quem concipies in utero,& de utero paries. Quare pro meritorū excellētia,Magnus erit Iesus.Hæc sane tertia gratię for mula maxima est.o uirgo fœliciss̄ima,quā inuenisti apud dñm,& illā aspnari non debes.Sed adhuc eminētiorē attende.Et filius altissimi uocabitur,Quod nunc dico cogita q̄tum uis,ad integrū tamen cogitare nō poteris qd sibi uelit,

mortali cuipiā filio hactenus dictus,ascribi potuerūt,quartū hoc gratię priui legiū,hoīm & angelorū naturā excedit. Cui.n.angelorū unq̄ dixit deus filius meus es tu,ego hodie genui te: Dicet autē hoc filio quē concipies in utero & S paries.Dicet uero eo loci & tpis,q̄ res iā indicauerit illū sic esse noiandū.Nā postq̄ sanitates donauerit,& uiā ueritatis docuerit & salutis.Paulo anteq̄ per suā mortē illā apiat & p eam ire uolētibus uiā faciat.In mōte Thabor transfi gurabitur,ubi maiestatis suę gloria ex pte mōstrata,pater de nube lucida into nabit.Hic est filius meus dilect⁹ in q̄ mihi bn̄ cōplacui,ipsum audite,post quā uocē filius altissimi dei ut erit declaratus,ita uocabitur filius dei.Quis hoc cō cipiat ut filius dei,fili⁹ etiā tuus q̄ homo es fiat uel fieri possit: & tn̄ ita erit.De huius gratię īmensitate ego qd referā nō habeo o sancta uirgo,principiū dicē di de tāta re sumere nescio,finē inuenire nō possū,tu ipsa q̄ cogitas qualis sit mea ista salutatio,cogita cogitare nō posse muneris huius pelagus inenaviga bile,ita benę cogitaueris,& q̄uis plene hoc non intelligas,ne timeas tn̄ sed cō firmare,& totā legationē auscultā,uidebis apte fieri posse q̄d plene intellige re non potes.Hanc gratię quartā formulā necessario comitabūtur qnta sexta & septima ut ei⁹ magnitudinē ostēdāt, Cū gratissimū hoībus sit bn̄ficos filios & magni meriti p̄creare,ad cumulū tātæ fœlicitatis accedit.Si pro bn̄ meritis gloria & ptāte p̄sertim regia sublimētur,& hanc ipsam ptātem sine ui, sine ar mis,sine iniuria,sed iure optimo,pace & q̄ete cōi oībus cōsequātur.Tuo filio T magno illi saluatori,dabit dñs sedē Dauid p̄ris sui,quia dabit deus nō p bella aut fraudes illā assequetur,qa dabit sedē patris sui nō dabit aliena,dabit iure nature regnū filio tuo debitū.Dignitatē regiā ob Israelitarū gentiū demerita ad alienigenas Romanos Idumęosq; traductā,suæ nedū genti sed stirpi Da uiticę (unde egredietur) ipse restituet,sed qa restituisse parū est,nisi restituta seruētur (neq;.n.minor est uirtus q̄ q̄rere parta tueri) Ideo q̄ntę fœlicitati et gr̄æ tuę addetur sexta,regni.s.restituti nō diuturna tm̄ sed ęterna soliditas.Re gnabit.n.in domo Iacob in æternū.Quia p adulteriū et homicidiū Dauit suā V regni gloriā infamauit,unde undecim tribus cū dimidia à gente Dauitica de scisc̄ere,aliūq; regē sibi cōstituere.Roboam uero Salomonis filiū uni tm̄ ac di midię tribui filiorū Iacob p̄sidere decreuit deus.Ne credas uirgo filiū tuū Ie sum saluatorē magnū,acceptur⁹ esse regnū diminutū,illā.s.pticulā cui p̄sede runt ex Roboā lōga serie descēdētes .Obtinebit filius tuus integrū regnū ma gni Dauid.Hoc est q̄d dixi,Regnabit in domo Iacob.Nō in una tribu & dimi dia,sed sup oēs tribus filiorum Israel,q & alio noīe dictus est Iacob.Regnabit igitur in domo Iacob.i.sup oēs q à Iacob familiā domū ue sumpserūt.Regna bit etiā in ęternū.Quia ptās eius ptās æterna est,& regnū eius non auferetur, ut olim Esaia teste didicisti,Itaq; ultra splēdorē celeberrimi in sua gēte regni, regisq; celebratissimi naturalē succession̄.Regnabit in æternū & nō p suc cessores (ut Dauid p̄missum fuerat) sed p se ipsum. Hæc est sexta formulæ gratia quā apud dñm inuenisti,ut filius tuus regnū integrū obtineat,q̄d mul tis iā sęculis manserat laceratū,& p se ipsum illo in æternū potiatur. Accedet X adhuc tibi p filiū quē concipies in utero,& paries amplior gloria & fœlicitas

ſingularis.Regni.n.eius nō erit finis.Ninus q̄primus regnaſſe creditur,Cyrus q̄q̄,& poſt eū Xerxes,inde Darius,inde Alexāder Macedo,tandēq̄ Romani q̄ regni fines maxime ,ppagaſſe legūtur nōtibus tñ mari,aut fluminib⁹ regna ſua finiẽrūt.Filii tui regnū mōtes nō claudēt,mare nō anguſtabit,flumina nō diuidēt,nullis anguſtabitur terminis.Hoc ſeptimū priuilegiū nemini ex regibus cōceſſum,hæc ſeptima ſingularis gratiæ formula naſcitur ex quarta. Nā qa filius dei uocabitur,& erit,nō decet dei filiū cuius pater oībus mundi partibus dñatur,qm̄ ipſius eſt mare & ipſe fecit illud,& aridā fundauerūt manus eius,cuius eſt terra & plenitudo eius,orbis terrarū,& uniuerſi q habitant in ea,non decet inq̄ talis patris unicū filiū regnū habere limitibus anguſtatū,
x pſertim qa oīa dedit ei pater in manus.Suſcipe nūc uirgo Maria munus ampliſſimū gratiæ ſeptiformis,q̄d p angelū à deo tibi trāſmiſſum eſt.Esto uirgo pgnās,puerpa integra,illeſa corpe,& mēte penitus iuiolata,habeto filiū ſalutorē magnū,q ut tuus,ita & dei filius appelletur,& ſit,appelletur autē ab eo q mētiri neq̄ pōt,neq̄ uult,q regnum ſuę gentis integrū reſtituit,& illo potiatur in æternū,cuius regni nulli fines eſſe poſſint.Ita expieris te q̄d dixit angelus aſſecutā gratiā plenam,& nos de tua plenitudine aliquid participabimus. Ita cum angelo dicemus omnes deuoto pectore tibi genuflexi. Aue &c.

¶ De uero regno Chriſti & eius excellentia.

Alumniātur hoc loco ludæi euāgeliū manifeſtū cōtinere mēdacium,
e qa nō tenuit dñs Ieſus regnū Dauiticū ad minimū tēp⁹, & ipſe de hoc
Z mūdo ſuum regnum eſſe negauit.Ideoq̄ tm̄ à uero diſtare dicūt q regnet in domo Iacob in æternū,crucifixus ille Marię filius,q̄tū priuatus ſemp, & tenuis hō à regni gloria diſtare nō dubitatur.Extremam p̄terea huius loci pticulā dicūt p derīſum eſſe ueriſſimam.Quia regnū q̄d nūq̄ fuit finē habere nō potuit,ſicut q̄d nō erit fine carebit.Sed infoelices nō aduertunt qd Dauid dicat in pſalmo.Dixit dñs dñō meo,ſede à dextris meis.Donec ponā inimicos tuos ſcabellū pedū tuorū.Ponēdi erāt o iudęi inimici (q eſtis uos) ſub pedib⁹ Chriſti,q̄d inuiti cōpletū liqdo intuemini,& nūc in ſpū regnat dñs Ieſus,q in fine tēporū regnabit apte in ſolio Dauid patris ſui.Regnabit tūc in æternum qñ ueſtra pfidia penitus ſupata amplius rebellare nō poterit.Sed ut me uerū dicere,immo euāgeliſtę ſentētiā eſſe ueriſſimā intueamini o ſpōte cæci aduertite hic angelū loq de Chriſti aductu ſecūdo,qñ.ſ.ueniet filius hoīs in ſede maieſtatis ſuę,iudicare ſimul uiuos & mortuos,& ſeculū p ignem,ſedebit,regnabitq̄ tunc in regia ſede Dauid,ut iuſtis retribuat gaudia ſempiterna. Dauid nāq̄ uultu deſyderabilis noſtro ſonat idiomate,deſyderabiliſſima tunc certe & oī delectamētorū cōditura pleniſſima erit piis & iuſtis Chriſti maieſtas,qñ facies illa ſole ſplēdidior oē deſyderiū iuſtarū mētiū plene cōplebit.Sonat etiam nr̄o idiomate Dauid fortis manu.Hic ipſe Ieſus ille die extremi iudicii manu fortiſſimus erit in reprobos,q diſtricti eius iudicii ſeueritatē nullo adiutore & nulla loci intercapedine poterunt ſubterfugere,ita ſedebit p ſummā clemētiā,& māſuetudinē,bonis p̄mia ſtatuēs,p ſummā uero fortitudinē,& ineuitabilē iudicii ptātem reprobis ſupplicia decernēs. Regnabit in domo iacob,q

ſupplātator eſt habit⁹,In æternū,Qñ his q uitia ſupplantarūt, p̄mia æterna q̄ dederit cōſeruabit. Eos ecōtra q uirtutes & uirtuoſos hoīes fraudibus ſupplā tarūt pœnas meritas luere cōpellet in æternū,Ita o infœlices regni eius q̄d regnum eſt iudicii aliqñ erit principiū,nunq̄ erit finis,Solā literā ſupficiē hoc loco alii calūniatores examinantes,ut detrahant euangelii maieſtati dicunt Ga- A
brielē archangelū uerboſum nimis,ac quaſi nugatorē idē bis dicere,ſatis.n.fuerat dicere Regnabit in æternū,Fruſtra eorū opiniōe addit,Regni eius nō erit finis.Qm̄ liquet q̄d æternū eſt finē nō hēre,Vtinā noctua hic aqlam uiſu debilem,aut bubo,elinguē pſittacū non diceret,Vtinā hi ſapent & intelligerent æternū durationē dicere,finis uero carentiā amplitudinē regni monſtrare,dixerat angelus,Hic erit magnus,Hanc poſtea magnitudinem monſtrauerat ex noīs gloria.Filius altiſſimi uocabit.Ex gloria regni regnabit in æternum,ex regni amplitudine.Et regni eius non erit finis.Ipſa terra finit aqs,aqua,aere,aer, igne,Ignis æthere finē capit.Oīa q̄ ſub luna ſunt finē hñt & orbis lunæ ambitu clauſa ſunt,Cœlorū q̄q̄ orbes ſe inuicē finiunt.Ampliſſima itē ſphærarum certa uſq̄ ad centrū linearū diametriq̄ dimenſione a deo finē accepit. Regnū hoc o detractatores terminis tpaneis caret,& nullo naturæ finibus continet. Non ergo eſt terrenū regnū.Mementote qm̄ deus exaltauit illū,q de uirgine natus eſt,& iuxta Gabrielis ,pmiſſum,dedit illi nomē q̄d eſt ſup oē nomen,ut in noīe Ieſu oē genu flectat,cœleſtiū,terreſtriū & infernorū.Ita intelligetis qa regni eius nō erit finis,qñ regnat in terra,ſub terra,& ſupra terrā,& ampliſſime ſphærę claudi nō pōt uirtutis eius īmēſitas,qm̄ ut a principio diximus ſphæra eſt intellectualis,cui centrū ubiq̄ eſt,& circūferentia nuſq̄,æternū ergo eſt regnum eius,qa cōtinet oīa,oīa moderat,nihil eſt q̄d illū fugiat uel anguſtare ſufficiat.Hoc cognouit ille q dixit,Si aſcendero in cœlū tu illic es,ſi deſcendero in infernū ades.Si ſumpſero p̄nnas meas diluculo & habitauero in extremis maris.Audite Chriſtū ipſum o ludæi,audite & uos nimis arguti,Regnū meū nō eſt de hoc mundo,hic.n.fluxa & finita ſunt oīa.Caret fine atq̄ confinibus regnum meū,mea ſunt oīa,orbis terrarū,cœlorūq̄ plenitudo mea eſt, poſſum rogare patrem & exhibebit mihi pluſquam duodecim legiones angelorum. Nullum adiecit determinatū numerum miniſtrorum,ne regnum finibus an- B
guſtatum ſe habere monſtraret,Non igitur loquax fuit angelus Gabriel,non fuit nugax Lucas euangeliſta,ſed ſapientiſſime ambo paucis multa cōphendentes,optimi iſte ſcriptoris ad nos inſtituendos,& ille conſumati oratoris officio functus eſt ad ſanctā uirginē confortandā ut ſalutatione tanta ſe dignā cognoſceret,qm̄ ſeptē quas diximus gratias incompabiles mox ſolo mētis aſſenſu eſſet acceptura. Vnde merito gratia plena diceretur & eſſet.

¶ De reſponſione Virginis angelo data.

Ixit aūt Maria ad angelū,Quō fiet iſtud qm̄ uirū nō cognoſco? Anteq̄
d nuncio rñdeat uirgo prudentiſſima (q̄d ſapiētes faciunt) ea q̄ a legato C
dictis obſtare uidebant p̄ interrogationē adducit in mediū dicēs.Quo modo fiet iſtud &c.Quoniam me ipſam totam deo uoui integram penitus cōſeruare,& Ioſeph ſponſus meus meum hoc uotum cognoſcens integer mente

ac corpe manere cõstituit.Ne credas ꝓ Gabriel qa uiro sum desponsata me ꝓ
nuptias appetere filios,iã cõuenimus spõsus meus & ego cõciuere fœdere ma
ritali,& ĩ puritate manere uirginea,hactenus uirgo ꝓmãsi, ũir mecũ nõ fuit,ut
libet is opam dare,ad hãc ipam rẽ Ioseph maritus meus ꝓ uoto uirginitatis ne
qt accedere. Virũ nõ cognosco de ꝑterito,de futuro cognoscere iã non licet.
D Quõ ergo fiet istud qd dixisti,utĩ utero cõcipiã.& de utero pariã,cũ sine uiro
istud nõ fiat? Virũ non cognosco,Præterito tm̃ uel pnti tpi sermonẽ nõ accõ
modat,sed ppetuo intentionis ꝓposito,qd qa trãsiturũ nõ erat in ꝑteritũ,sed
in æternũ ꝓmãsurũ immobile,pnti significatissime usa est dicẽs. Virũ non co
gnosco,Instar eorũ q carnes nõ comedere,aut uitã in religione ppetuo agere
uouentes dicũt carnes nõ comedo, ꝓpriũ nõ possideo,meã uolũtatẽ nõ ꝓse
quor.Quo sermone nõ pns tm̃,sed futurũ ppetuo intẽdũt significare.

¶ De declaratione narrationis suæ per Gabrielem.

Pirit⁹ sanct⁹ supueniet ĩ te,et uirt⁹ altissimi obũbrabit tibi.Sapiẽtissima
E s est uirgis dubitatio,cui angel⁹ cõfirmãdo simul & cõfutãdo rndet sapi
entissime.Nescis Maria q̃ corpa generãt,uirtutẽ nõ a corpe sumere,
sed a spũ.Cur q̃so semina cocta (q̃tũlibet solida) si fuerint seminata nõ germi
nãt? qa spiritib⁹ germinatiuis ꝓ coctura sũt penit⁹ exĩanita.Cur nimia humidi
tate,nimia itẽ ariditate semĩa terre credita min⁹ afferũt segetis? quia illa spũm
quẽ semina gerũt ꝑfocat,ista deuorat.Cur aĩalia añ ꝓfectã ętatẽ,& post exhau
stã maturitatẽ nõ generãt? qa utrisq tpib⁹ spũs sensitiu⁹ illis debilis ẽ, nõ suffi
ciẽs genituræ, Vñ est ĩ muliere sterilitas,nisi q illa sicut & terra nimia humidi
tate susceptũ semẽ redigit ĩ putredinẽ,uel nimia caliditate uires eius exhaurit
& spũs semĩales penit⁹ eneruat? Ita sane oĩs gnatio utm̃ uigorẽq; sumit a spũ.
F Tres aũt secũdũ substãtiã ĩ uniuerso sũt spũs, Vegetatiu⁹,sẽsitiu⁹ et itelligẽs,ho
rũ ifim⁹ uegetat tm̃,medi⁹ sẽtit & uegetat,eminẽtissim⁹ itelligit,sẽtit & uege
tat.Hęc mihi si nõ credis,crede rerũ oĩm magistrę naturę,q̃ fallere neqt,Hæc
spẽs ut nũeros hẽt.Sicut igit nũer⁹ mior siue iferior supiori uel maiori nũero
cõtinet,ita ꝓfectio tota speciei iferioris ĩ spẽ supiori cõcludit,nisi.n.ita eẽt ab ul
tia creatura ad sũmã sine medio natura trãsiret,qñ eẽt aliq̃ ꝓfectio ĩ spẽbus infi
mis quã mediæ nõ cõtinerẽ..Nõne tota plũbi ꝓfectio cõtinet ĩ cupro? cupri ĩ
argẽto,argẽti ĩ auro? Nõne qd põt ñses poterit ꝑfect⁹? Qd ꝓfectus? poterit
impator? Nõne qd põt miles ꝓ militis officio põt alę duc⁹ or siue agmini ꝑpo
sit⁹ & qd iste põt,duci exercit⁹ est tributũ? Oĩs politia,oĩs ars,oĩs natura cõfir
mat ꝓfectiões iferiorũ supiorib⁹ cõtineri.Corpa spiritib⁹ subesse,existimo oẽs
hoies hoc iõ satis itelligere,q̃ isti mouẽt,illa mouẽt,Ergo q̃ corpi sũt cõmixta
uel sociata,min⁹ ꝓfecta cognoscere qsq; debet q̃ penit⁹ icorporea,qm̃ ꝓ mixtu
ra cũ corpe,pati magis illa pnt,min⁹ agere,ecõtra,ista magis agere min⁹ pati,
Sed qd inde o Gabriel? Multũ. Quia existẽs sine corpe spũs gignere poterit
ĩ corpe gnatiõis opi accõmodato.Qñ spũs bñficio corp⁹ cum spũ sociatum id
facere põt.Cõfessum est.n.ꝓfectiores naturas oẽm ꝓfectionẽ naturarũ minus
ꝓfectarũ in se cõplecti,& negari nõ debet uim generãdi aliquid esse perfectũ.
Quare hanc uirtutẽ spiritui ĩesse credere debẽt oẽs q rõni cõsentanea sentiũt.

Quanto uero fuerit eminẽtior spũs,tãto magis id illũ efficere posse erit con
sẽtaneũ.Hoc est ◉ sãcta uirgo q̃d dixi ego Gabriel,Spũs sanctus supueniet in G
te.Cõcipies nõ uirtute corpis,sed spũs,nõ cuiuslibet gregalis spũs,sed sancti,
solidi,ĩmutabilis & penitus incõcussi.Oẽs creati spũs finiti sunt⁹, ideoq; nõ
penitus firmi.Spirit⁹ increatus oẽm hñs uirtutẽ,oĩa ꝓspiciẽs,oĩm artifex,mẽ
surãs oĩa,mẽsuratus à nullo,mutãs oĩa,à nullo mutatus,hic supueniet in te, ut
sine uiro solo à spũ sancto adiuta cõcipias,supueniet aũt nõ humano usu nec
creato,sed diuino,increato,infinito,& penitus ineffabili.In te.Ĩ uirtute tua to
tus erit.Vt me intelligas o Maria spũs purus & sanctus nõ ꝓ cõmixtionẽ aliq̃
sed ꝓ ꝑsentiã intimã erit in tua mẽte,in uiribus tuis,tibi dabit ut filiũ cõcipias,
et uirgitatẽ nõ amittas,nihil igit fiet in te,q̃d te,q̃d tuę ꝓfessionẽ uirgĩtatis nõ
deceat.Qñ q dat tibi cõceptũ est spũs.s.q cũ sit sine corpe, uirginitatẽ tuã à te
nõ debet auferre.Videtis nũc q̃ pauculis uerbis angelus Gabriel Marię iter
rogãti satisfecerit abũdãter.Nunc queso ne pigeat horũ uerborũ audire my H
steriũ.Tria sunt hæc uerba,Spũs sanctus supueniet in te.Spũs sanctus maxi
mã indicat autoritatẽ siue uirtutẽ.Supueniet,modũ opandi demõstrat, agẽdi
nimirũ principalẽ rõnem hẽbit,uicẽ patris penitus in genituręrõne,nõ in cõ
mixtione obtinebit.Quia sanctus.i.firmus & ĩmutabilis est,admisceri nõ põt,
In te iã dixerat angelus,cõcipies in utero,hoc ut cõfirmet nũc dicit.In te.Nõ su
pueniet ꝓ extrinsecã tm̃,nõ ꝓ imaginatã ꝑsentiã,nõ ꝓ illusionẽ ostẽsam,sed in
te,in tuo utero,in q̃ concipies ueniet spũs sanctus ꝓ supioritatis & principalis
agẽtis uirtutẽ.Vim uerborũ et eorũ sensum audisti,nũc rõnem numeri eorũ
attẽde.Quia hic nũcius à tribus diuinis ꝑsonis est missus,qa inter deũ & hoies
inter hoies et angelos medius est cõponere pacẽ,q tres sunt spũs rõne pollẽtes
Tribus uerbis satisfecit interrogãti uirgini,ꝓ quã cœlestia,terrestria & infer
na,iaudito a sęculis mõ erã⁹ impatorẽ habitura.Spũs sanctus.Attinet hoc ad
diuinũ spiritũ.Supueniet.Ad angelos spectat q sup hoies sunt.In te,pro hoĩ
bus dicitur,de q̃rũ numero est sancta uirgo cui dicit hodie angelus. Aue &c.

¶ De obumbratione Virginis Marię à spiritu sancto.

Tuirtus altissimi obumbrabit tibi.Quod tribus dixerat uerbis,tribus I
c aliis exponit,ipsum audite,Dixi o Maria.Spũs sanct⁹ dicere nolui uir
tutẽ altissimi,qm̃ uirtus hoc sermone meo mẽtis habitũ nõ sonat,sed
opandi facultatẽ quã Aristotelici ultimũ de potẽtia dicũt,illud uidelicet ꝓ q̃d
natura suã exit in opationẽ,ut illa sit uirtus altissimi ꝓ quã altissimus opatur,
opatur aũt ꝓ uolũtatẽ q̃ sancto spiritui appropriata est,quare spũs sãctus uir
tus est altissimi,qñ altissimus ꝓ uolũtatẽ oĩa opatur.Q; ergo dixi spũs sãctus
itellige sanctа uirgo uolũtatẽ dei,q̃ est tota uirtus ꝓ quã altissimus opatur, ita
q̃d supueniet nõ erit aliud q̃ uirtus altissimi, q̃ diuina uolũtas,q̃ oĩa põt ut scit
deus,& oĩa scit idẽ deus ut põt ipsa uolũtas. Q; dixit superueniet,iã itellige qua K
liter fiat.Obũbrabit.Sicut.n.umbra alicuius arboris uel tecti te cõtegit totã
neq; cõprimit,te circũdat,neq; urget,ita ad instar umbrę uolũtas dei te cõte
get totã,nõ grauabit,te circũdabit,neq; uiolabit.Q; dixit In te,nũc cõsydera, L
Tibi uoluit dixisse.i.ad uolũtatẽ tuã,Nõ erit spũs sanctus in te ut locatũ in lo

co,nō inq̄ ut thesaurus in arca,ifinitus est,clauꝺi nō pōt,neq; tu illū capes,sicsi se imittere uellet,erit in te sicut umbra arboris in re aduūbrata esse cōspicitur, q̄ obūbrato corpe nō concluꝺitur,sed in conclusis uisceribus opatur. Expta ne e aliqñ o Maria iter faciēs æstatis tpe ardorē solis,dehinc ad arborē aliq; declinās,teporē umbre. Arboris umbra calorē mitigat,& refrigerat itestina, cuius uirtus si interius accedat ad uiscera,non tñ est illis icluſa,unde appropri are loquētes significantius diceremus arborē uiatoribus umbrā facere,q̄ illis umbrā inesse. Sic o Maria qa ad ꝓcreādā in utero tuo sobolē,necesse est sanguinē tuū moueri,& ad locū gnationis tm̄ sanguinei liq;ris pagentē uirtutem trāsmitti,q̄tū corpori infantis compaginādo natura satis esse constituit,& hic motus sine mordacis delectationis aculeis fieri non consueuit,ipsa q̄q; mordacitas,tāto solet esse uehemētior,q̄to q̄ concipit est uegetatior,& humor gnationis est purior,tu uero cū sis ætate florētissima,& cōplexione tpatissima, humor insup ad hāc gnationem pstādus a te,corruptus non sit,sed purus & incontaminat⁹,delectatione maximā si senties,mordacitas carnis,& medullarū ardor te non lædet. Nihil affectus tuę subripiet rationi. Perstabis semper in integro mētis usu,non rapieris,non absorbeberis ardore libidinis,nullus erit in tuo corpore motus,quē recta ratio penitus non moderetur. Eris perpetuo tui tuq; mētis compos,faciet uero hec in te altissimi uirtus. Tibi,ad utilitatē tuā,ad gloriā tuā,ut mater fias,gaudia si matris sentias,iniuriā matris,incēdia matris,libidinē matris nullatenus experiaris,qa uirtus altissimi tibi faciēt umbrā,ut bnficium conceptus habeas,defectus uero eius oīno non sentias,qa es gratia plena.

¶ De conclusione confirmationis factę per angelū,

Deo & q̄d nascetur ex te sanctū,uocabitur filius dei,Quę dixit & de-

i clarauit,nūc concludit. Hec certe consentanea sunt. Principale agens

M hāc tuā cōceptionē spūs est sanctus,uirtus est altissimi,uolūtas sanctissima,tu illi cooperās ꝓposito es uirgo pura,casta,sancta,coopādo illi,ista non perdis,& concipis,manes sācta & generas,Quales causę,tales effectus,qualis arbor talis fructus. Sācto corpe,sancta mēte,sancto ꝓposito cōcipies,fouebis paries,educabis. Idēō q̄d nascetur ex te mre sanctissima,sanctū erit,imo uero erit oīm sanctorū sācti ssimū,qñ p sanctissimā dei uolūtatē & tuā illi cōformē ex te sanctissima mre nascetur. O parētes hic aures arrigite. Vultis liberos habere modestos,sobrios,benemoratos? sobrio corpe,sobria mente generate,

N Multū opatur in filiis generātiū dispositio. Qua Maria est corpe & mēte sancta,qa de spiritu sancto concipit,ideo q̄d ex ea nascitur sanctū est. Tu incēsus libidine,crapula ructās,fetēs ac spumās mero,generādis liberis incūbis,& credis aut speras modestū filiū generare? Sit modesta mr,sit pr sobrius,sana mēte sint ambo,mutuo non insaniāt,non furiēt,sint plene semp compotes sui,filios generābūt,quales tēpore gnationis ipsi conueniūt. Quia sancta es tu dum concipis,tu pr dū generas,ideo q̄d nascetur ex te sanctum erit. Non est hec

O mea sentētia,Gabrielis est,ab illo discite hec & audiamus reliqua. Vocabitur filius dei. Dixerā supra,filius dei uocabitur,nūc idē confirmo & aptiusnarro qm̄ ex his q̄ dixi id necesse est confiteri. Oīs recta uocatio siue noīatio a rei ꝓprietate surgere debet. Pōt ne quisquā alterius uocari filiꝰ,q̄ cuius est uirtute

generatus? Genitus est aūt hic ab æterno,ab initio,s.& añ secula dei uirtute deo inq̄ generāt⁹,& hic idē nascetur ex te altissimi uirtute obūbrante te,ergo si uero nūīe qs eū appellare uoluerit,altissimi dei filiū (habita genitarę rōne)

¶ De probatione conclusionis. (uocabit.

T ecce Elizabet cognata tua & ipsa cōcepit filiū in senectute sua. Exē

e plo nunc confirmari ꝓbationē attēdite,Et ecce,de pñti cōstat q̄d dico non te remitto ad exēpla uetustate sepulta,non ad futurorū expectationē te pēdulā teneo. Ecce nunc inq̄,Ecce aspice q̄d ætate tua in cœptū est,q̄d nūc manet Elizabet cognata tua. Non te ꝑ extranea,& q̄ non possis cognosce re circūduco,familiare,domesticū,cōsanguineū habes exēplū q̄ mea ꝓmissa confirmo. Anna mater tua ut bñ nosti sororē habuit Hismeriā, de qua Elizabet nata est,secūdo igitur consanguinitatis gradu cognata tua Elizabeth,quā nunc in exēplū adduco. Et ipsa concepit filiū in senectute sua. Non incertū est hoc exēplū,constat expimento,uēter eius intumuit,ex duabus tertiis partibus fœtus iā maturatus est. Hic illi nāq; mēsis est sextus q̄ portat & fouet in utero q̄ uocatur sterilis. Nō est hoc uulgare uel tritū,rarissimū est. Vocatur sterilis usq; nūc,usq; ad senectutē sterilis māsit. Et nūc senex de annoso, & uiribus exhausto marito concepit. Sed q̄d cōe cū huius Virginis conceptu,q̄ Virgo in

R eternū māsura est hoc habet exēplū o Gabriel? Si Elizabet concepit,si est in eius utero semestris fœtus,Si uir eius senio deficit,si uterq; ꝓ uulgata sterilitate,pro iuuēta consumpta suscipiēdę sobolis spem amisit,tñ de uiro suo illa cōcepit,tu adulescētule in uirginitate ꝑmanēti de solo spiritu obūbrāte cōceptū ꝓmittis. Aliq̄d uideo in Elizabet unde iuuatur ad sobolē concipiēdā,officiū s.uiri q̄tūlibet senis. Aliq̄d uideo in Ioachim,unde iuuatur ad generādū,suæ s.uxoris opificiū. Nihil cū tua narratione hñt ista,qa uirū ut dixit sancta Virgo penitus non cognouit. Nō utitur inq̄t illa uir meus corpe meo in obseq̄ thori,non ego suo. Audite angeli sapiētissimā rōnem,& intelligetis exēplum rei ꝓbādę aptissime conuenire,qm̄ Elizabet grādæua & sterilis est,semē q̄d in iuuentute fouere non potuit,quō exhausto calore iā senex maturabit? Ioachim plenus annis & debilis q ꝑ oēm uitā spiritum suo semini non dedit,ut in uxoris utero coagulari,confoueri, ꝓmutari ad sobolē sufficeret & maturari, quō in sua senectute p̄stare hęc poterit semini suo senectute confecto? Non est hic conceptus uirtute gignētiū,cū hæc sit grandæua & sterilis,ille senex & debilis,exhaustus uterq;. Nemo.n.dat q̄d nō hēt,à dei uirtute est q̄ semini de

S bilissimo spūm & uirtutē sua sola uolūtate potēter īmittit. Dat.n.deus mirabiliter qñ uult,cui uult,dat inq̄ ꝓter solitū naturæ ordinē q̄d dare uult. Ita dat ꝑ miraculū uigorē huic semini,huic mri. Virtus tñ cōcessa his senibus ꝓter naturę solitū morē generātibus,secūdū naturā fœtū in mris utero cōfigurat,qa nimirū sup̄ naturę uires deo uirtutē cōcipiēdi accipit Elizabet,cōfouēdiq; uigorē,secūdū naturā uero suscepto muṇere fungitur,ueluti si deus ęcū mox illuminet,aut mortuū reuocet ad uitā,dat deus ꝑ miraculū lucē oculis,q̄ luce supra naturæ ordinē p̄stita naturę ordine utuntur,& uitam sup̄ naturę uires tributam à deo accipiēs q̄ fuerat mortuus,iuxta naturā uiuēs secūdū illā opatur.

Si p medicinā qs recipiat sanitatē,nōne sani hoīs p naturā,nō p artē munerē fungetur? ut acquirendi ratio sit ab arte ꝓfecta,acquisiti uero muneris usus à natura ꝓcedat ueluti si quēpiā fundo donaueris tuo illū accipiet iure ac bñficio,nō utetur & iure & cōmodo.Sed ad exēpli p angelū adducti rōnem redeamus.Si rerū creatarū ordinē inspicimus,qd quesō facilius est bono pictori? p se ipsum ꝓfecte alicuius similitudinē pingere,an p rudē & inhabilē alterius manū quā trahat & moderetur? Rursus si manū alterius aliqd efficias,debili id manu an forti melius exeq̄ris? Forti ꝓfecto.Facilius est igitur nostro intelligendi usu uirtutē dei p se ipsam gñationē efficere,q̄ p debilia & inutilia seruis hoīs instrumenta.Facilius est etiā p uirtutē integre,uegete,robuste adulescentis,& ex sanguine eius puro,in utero uiuaci embrionē deū cōpingere,q̄ fracte senio mulieris & manche in ītimis uisceribus,eiusq̄ mēbrorū & sanguinis ministerio hæc eadē opari,Quare angeli cōfirmatio per lineam rectæ rationis incedit sapientissime,qm̄ est certissimæ mentis humanæ captui consentaneum,eum qui difficilius opus impleuit facilius præstare posse si uelit.

¶ De probatione eiusdem conclusionis.

T Via nō erit īpossibile apud deū oē uerbū.Ne q̄s crederet aliqua magis,aliqua minus deo esse facilia,ne inq̄ diuinæ uirtuti aliqd difficultatis obstare posse q̄s crederet,sui exēpli rōnem Gabriel angelus declarat his uerbis,Quia non erit īpossibile apud deū oē uerbū.Hęc qd sibi uelint intelligere uolētes,qd sit uerbū primo oportet accipe,qd strictim hic dābim⁹, qm̄ in sermōe de natiuitate saluatoris nr̄i copiosius hac de re dicere locus erit Verbū hic ergo esse credamus nō uocis sonū,nō partē quādā grāmaticę ōrōnis dictā uel scriptā,sed cogitationē in mēte signatā,q̄ in se ipsa repugnātiam nō includit.Verbū inq̄ est qcqd sine cōtradictiōe mēs cogitat.Si cogites non
V esse deū,nullū uerbū cogitas,pugnāt.n.esse aliqd & nō esse deū,si cogitas p̄terita nō esse p̄terita,nullū uerbū cogitas,qm̄ nō p̄teriisse & p̄terita esse inuicē pugnāt.Si cogitas hoīem esse sine aīa rōnali,sine mente,nullū uerbū cogitas. Hęc.n.pugnāt hoīem esse,& aīam rōnalē illū nō hēre,cū sit aīa pars & forma hoīs,& totū sine partib⁹ esse rōni neq̄at cōsentire.Oīa igitur q̄ cogitam⁹ p̄ter rōnis repugnātiā uerbū hāt in nobis,hāc ipsam.s.cogitationē in mēte formatā.Impossibile etiā meminerimus dici solere qd difficile factu est.Dicimus impossibile est me tibi nūc pro credita pecunia satisfacere.Impossibile est podagra laborātē plene sanari.Nō sunt hęc īpossibilia penitus,ut nulla possint effici rōne,sed incōmodū & durū est primū,alterū uero arduū & labor.Sic intelligi uoluit Gabriel īpossibile,ut sit sensus.Nō erit īpossibile,non erit difficile apud deū,diuinę uirtuti oē uerbū oēm cogitatū ab ea sine repugnātia efficere.Etem̄ qa uirtutis altissimi et oīa finita infinito cōpata tātūdē distare necesse
X est (ut sup̄ mōstrauimus) oīa æque facilia esse deo factu nos cōuenit cōfiteri. Sed nō ut stultī itelligūt absolute cōfiteri debemus.Impossibilia.n.q̄ pugnātiā cōtinēt de⁹ facere nō pōt.Sed oīa q̄ uerbū hñt.i.q̄ sine pugnātia mēs cogitat, deus efficere pōt.Nō ergo minus est possibile o sancta Virgo ut deo iubēte sine uiro filiū in utero cōcipias.q̄ alia mulier p uirū,qa pōt deus utrūq̄ si uelit, non est

non est deo difficilius cōceptū dare sterili,q̄ fœcūdæ,uetulæ,q̄ ætate florenti, Aeque oīa pōt,qd tu p tuā sapiētiā optime nosti,Acqesce igitur rōni uerbum in mente forma,firmiter crede deū q me misit ad te uelle id p̄stare quod per me tibi promisit,cuius rei gratia me ad te oratorem destinauit.In hanc sententiam paucis uerbis angelus perorauit,qui a principio dicere inceperat Aue &c.

¶ De sapientissima & modestissima Virginis responsione.

Ece ancilla domini fiat mihi secūdum uerbum tuum,Restat audire uirginis responsionem,quæ certe eo est mirabilior quo uerbis breuior,
e sententiis copiosior,fructu suauior.Discite,ante oīa matronæ, discite Y
uirgines non esse loquaces,breuiter respondere,humiliter & ad integrū propositis satisfacere,audite Mariam & diligenter attendite q̄ paucis,& q̄ modestis uerbis satisfaciat oratori.Ecce ancilla dñi. Scio o Gabriel oēm creaturam plus esse oportere deo subditam q̄ dño seruum. Scio dei uirtutē æque omnia posse q̄ uelit & q̄ simul in re creata stare p̄nt illū posse simul efficere. Aeque em̄ oīm dñs est,oīaq̄ illi æque sunt subdita æque indelebili,æque immutabili seruitute.Quia non iure belli,i.hoīm feritate,aut perfidia q̄bus bella gerūtur nec p̄ter nec contra institutum naturæ hæc seruitus constat,sed indissolubili lege naturæ,quam non bellica tempestas superinduxit,sed trāquillitas pacis immutabilis solidauit,cui inuiolabili legi & ineuitabili q̄ fuerit creatura p̄stantior,obsequētiorē esse necesse est.Memini & me o Gabriel dei mei creaturam ab eo mente rōneq̄ donatā,si quas ille gratias superinduxit recensere uelim,dies me deficiet.Pro eis me teneri arctius & feruentius obedire debere libens profiteor,& constantissime uolo o Gabriel qa dixisti Aue, & me regia salutatione dignam existi.nasti,fortasse pro tua modestia benefeceris,sed mea sententia ancilla sum,non regina,Ecce ancilla promptissima oīm optimo iure ancilla dñi qui te misit.Quia dixisti gratia plena.Ante tuam salutationem & legationis expositionem noueram me plus gratiæ assecutam q̄ sperare debuerī uel optare.Nūc uero orōne tua plus mihi tribui cognosco q̄ capę sufficiat cœlum & terra.His igitur qm̄ uiribus meis satis esse nequeo,mētis promptitudine,& seruiendi desyderio dei uoluntati me totam dedo.Fiat mihi,non facere confido tam grandia,fiat in me dei beneplacitum.Quia uero dixisti,Dñs tecū, & pro sua clementia ille (ut dixisti) mecum modo incomp̄hensibili esse dignatur,essem profecto inexcusabilis nisi dño tam gratioso parerē. Absentia nāq̄ principis aut præsentia non cognita negligentiam obsequii potest in subdito excusabilem reddere,nunc autem mihi dñs præsens est & mecum est,id uero ego ignorare non possum a te nuncio tali ac tanto de his sufficienter edocta, Quia dixisti,benedicta tu in mulieribus.Non ego me cæteris præfero fœminis ad imperium,sed pro omnibus hominibus exhibeo ancillam ad obsequm, B
quibus ut prosim,Fiat mihi secundum uerbum tuum.Hæc tua legatio mihi et uniuerso humano generi salutaris,quatenus omnes homines tuæ annunciationis & mei consensus,mei cōceptus,& partus beneficio,secum inuicem, cum angelis sanctis,cum domino deo nostro,pacem hic acquirant per gratiam, & functi uita mortali,fœlices perfruantur æterna. Amen.

DE NATIVITATE DOMINI IESV SERMO CHORDA SECVNDA

V Idimus gloriã eius,gloriã quasi unigeniti,a patre plenũ gratia & uerita te,Ioãnis primo.Gloriã & fœlicitatẽ nostrã,gloriã sanctorũ angelorũ, gloriã dei pris oipotẽtis filii & spũs sancti,quã Gabrielis ministerio & sãctissimę uirgis cõsensu,secretis in penetralibus inchoatã supiori sermõe mõ strauim⁹,de⁹ ipe cũctis gẽtib⁹ hodie palã fecit.Qm unigenitũ suũ Spũs sancti uirtute ĩ sanctissimę uirgis utero hoiem factũ,auctũ & nouẽ mẽsiũ tpe matura tum,inde q̃si de suo thalamo spõsum eduxit,& in forma hois infantulũ p̃sepis angustia

T anguſtia circũdauſum paſtoribus p angelos,magis p ſtellã demonſtrauit.Fu erat ſup oĩa q̃ dicere uel cogitare hoĩes poſſunt excellentiſſimũ hoĩbus pri uilegiũ,deum hominẽ fieri,& in utero uirginis ſalua utriuſq; naturæ ueritate utrunq; contineri.Sed hoc ipſum qm̃ in occulto erat,gratiam ſalutem au gloriam ad nos pertinere non poteramus agnoſcere,niſi de matris utero naſcẽs deus ſimul & homo,cum hoĩbus in terra uerſaretur ut homo. Eſt igitur ope p̃cium poſt annunciationis.i.Saluatoris noſtri conceptus celebrata gaudia nã tiuitatis eius gloriam recenſere.Qm̃ ut annunciationis myſterium noſtræ ſa lutis origo.primũq; principium eſt,quandoquidem uitæ & operum domini noſtri Ieſu Chriſti hic fundamenta ſunt iacta,ita natiuitas quam colimus,hęc ipſa nos facit intueri.Hoc eſt quod Ioannes euangeliſta pro noſtri ſermonis argumẽto ꝓponit.Vidimus gloriã eius,gloriã quaſi unigeniti,à patre plenũ gratia & ueritate.Quæ ſentẽtia qm̃ biptita eſt,bipartitam orationem de glo ria natiuitatis domini noſtri Ieſu Chriſti nos habere perſuadet,quæ ſit,& un de ſit in medium adducendo.Quæ ſit huius natiuitatis gloria euangeliſta no ſter pro æternæ geniturę ratione altiſſime ſcripſit dicens. In principio erat uerbum,q̃uouſq; dicit.In mundo erat.Inde generationem temporaneã proſe cutus eſt,uſq; dum dicit.Verbum caro factum eſt.Cõcludit tãdem de utraq; dicens.Vidimus gloriam eius,gloriam quaſi unigeniti.A quo uero ſit,& per quæ fiat paucis poſtea abſoluit,à patre dicens,plenum gratia & ueritate.Gra tia ſecundum hominem.Veritate ſecũdum deum,hic qui natus eſt hodie ple nus à patre luminum,gloriam ſuam per hæc duo,gratiam.ſ.& ueritatẽ,ubiq; gentium celeberrimam,& ſuper omnia fulgentiſſimam comprobat.

Aec iam ſigillati à Ioãne diſcamus magiſtrorũ optimo,quippe qui h ab ipſa ſapientia dei domino Ieſu edoctus eſt omnem intelligentiã ue ritatis.Dico Euangeliſta præ cæteris deo chariſſime,dic ſapientiæ ra V diis illuminatiſſime,dic de ſacro dominici pectoris fonte fluentis euangelii,q̃ lætificant ciuitatem dei ſaciate pleniſſime,dic quæſo, doce nos ſupplico,q̃ ſit hæc gloria quam uidimus.Sumus enim tenebræ,& tantam lucem non comp hendimus.Tu Ioannes miſſus à deo,ut teſtimoniũ phibeas ueritati,q̃ licet lux non ſis,tñ lucis teſtis es,& certiſſimus index,indica nobis q̃ ſit hæc gloria.Res eſt altiſſima o filioli,quam niſi fides credat,ſermo non explicat.Timẽs ac tre mens ad tantam lucem indicandam uobis accedo,ne forte fulgor eius oppri mat nos.Scrutator quippe maieſtatis opprimetur a gloria,ſi pro rei dignita te loqui uoluero,ego deficiam,uos certe aut nihil penitus accipietis,aut capiẽ tes aliquid dirumpemini.Totus etenim mundus tãtæ ueritatis gratiæ ue ſcin tillam capere non poteſt.Si minus aliquid dicere aggrediar,iniuriã faciã tãtæ maieſtati,ſed quoniam ad hoc miſſus ſum (Nam fuit homo miſſus à deo, cui nomẽ erat Ioãnes,hic uenit in teſtimoniũ,ut teſtimoniũ phiberet de lumine) Pro tenuitate mea quo me fungi efflagitatis fungar officio.In primis tamẽ de me ipſo teſtimonium meum attendite,Non erat lux,ſed ut teſtimonium per hiberet de lumine. Aperte hoc loco Ioannes ſe lucem eſſe negat,lucis uero non ut magiſtrum, ſed quaſi teſtem ſe indicem profitetur, illamque cum

timore ac tremore nobis manifestare promittit hac lege,ut si quid luminis p ceperimus,non à Ioanne nos id habere existimemus,sed ab eo qui est lux uera,quæ illuminat omnem hominem uenientem in hunc mundum.

X Cic multos de Ioanne Baptista exponere hoc quod dicit Euangelista Fuit homo missus à deo.Quã sententiã pro doctorum auctoritate & sapientia,q illam tradiderunt,suscipiendã & retinendã existimo,& ego colo,ita tñ ut mihi liceat (qm dominus pstare dignatur) euangelistam de se ipso decẽtissime locutum intelligi posse. Vltimus hic oim euãgelistarum scripsit euangelium rogatus ab Asiæ episcopis.Neq uero horum gratia tm,sed cum uideret Corinthii & Hebionis zizaniis malarum hæresum domini sabbaoth triticeam messem contaminari,illis asserentibus dominum IESVM Christum nõ uerum deum,non uerum hominem,sed phantasticum aliquid extitisse,ad homines tamen in melius reformandos de cœlo missum,zelo fidei feruidus & nihilominus suis uiribus non confisus indito Achaicis ecclesiis ieiunio,& episcopis presbyteris & populo simul instanter orantibus,ut illi largiretur dominus scribere euangelicam ueritatem,unde Corinthii & Hebionis mala dogmata exirpari,& in fasciculos mitti ad comburendum ualerent,scribere cœpit euangelium,ubi post incomprehensibile principium.s.In principio erat uerbum,& uerbum erat apud deum,& deus erat uerbum,hoc erat in principio apud deum,omnia per ipsum facta sunt,& sine ipso factum est nihil quod factum est,in ipso uita erat, & uita erat lux hominum,& lux in tenebris lucet,& tenebræ eam non comprehenderunt.Quis tam impenetrabiles sapiẽtiæ ueritates adduxit in lucem,& cum adduxerit cum humilitate & modestia manifestat dicens.Fuit homo missus à deo cui nomen erat Ioannes, qui.has tantas talesq de prima ueritate sententias scribere cœpit. Cur dein de scribat,edisserit,Venit enim in testimoniũ, q testis missus est, Vt testimonium perhiberet de lumine ueritatis.Nõ erat ille Ioannes qui missus est lux sed missus erat à luce,ut testimonium perhiberet de lumine.Quasi dicat,non ego illumino,sed luminis testis & index accedo. Humilitatis autem & modestiæ gratia loquitur de se ipso,quasi de tertia persona,instar Moysi penthateucon describentis,ne iactanter de se scribere uideretur. Hunc ego sensum adducere non auderem,nisi idem Ioannes illum bis circa finem sui euangelii in principio epistolæ canonicæ,& in exordio Apocalypsis aperte conscriberet.In euangelio nempe de quo narrare proponat ostẽdens,ut scripsit.Verbum caro factum est,& habitauit in nobis.Qua ratione hanc tantam nouitatem & inauditam ueritatem scribere,& eidem attestari audeat,mox adiungit dicens.Vidimus gloriam eius,gloriam quasi unigeniti à patre,plenum gratia & ueritate.Testimonium de solo auditu non sufficere,& testẽ de uisu,de propria præsentia,deq conteste deponere ad faciendam fidem,spiritu sancto illuminante Ioannes edoctus eodem spiritu sancto ductus ad scribendum,& attestandum Christi diuinitatem dixit.Vidimus &c. Vbi si Ioannem Baptistam solum testem adducere uoluisset,concinnius erat dicere,uidit. Sed quia se testem,& Ioannem Baptistam contestem,spiritu sancto iubente adducere proposuerat.

proposuerat,Ideo dixit. Vidimus,uterq.s.nostrum Ioannes Baptista & ego. Quia igitur subsequenter dicat idẽ Euangelista.Ioãnes testimoniũ phibet de se ipso,& clamat dicens.Hic erat quẽ dixi,& plura subnectat,scribat q Ioanne Baptista de Christo prędicata,& Christo exhibita non ideo negare oportet ipsum Euãgelistã sq testẽ asserere.Qñquidẽ p unicũ testimoniũ Corinthi & Hebionis dogma puersum cõfutari non poterat.Duorũ aũt de uisu,deq scientia concors testimoniũ,insanã hæresim detegere,& confutare sufficiebat. Horũ igitur non ignarus Ioannes,consulto dicit.Vidimus gloriã &c.Adhuc ne ambigi posset,Ioannẽ quasi testẽ ad scribẽdũ Christi diuinitatẽ accessisse statim post crucẽ mortẽq saluatoris enarratã adiungit.Et q uidit testimoniũ phibuit,& ille scit quia uera dicit,ut & uos credatis.Narrata porro resurrectione dñi Iesu,cum libro finẽ imponeret,quasi pro fide scriptorũ suum nomen adiiciens scribit.Hic est discipulus ille q testimoniũ phibet de his,& scripsit hęc.In principio q̃q epistolę suę,q̃ inter canonicas numeratur,ne in asserenda euangelica doctrina testis officiũ recusare uideretur,ita scribit. Quod fuit ab initio,q̃d audiuimus & uidimus oculis nostris,q̃d perspeximus,& manus nostræ contractauerunt de uerbo uitæ,& uita manifestata est,& uidimus & attestamur,& annunciamus uobis uitã æternã,q̃ erat apud patrem & apparuit nobis.Cui sententię plane & aptissime concinit eiusdẽ Ioannis initium scribendæ apocalypsis,dicẽs.Apocalypsis Iesu Christi,quã dedit illi deus palàm facere seruis suis,q̃ oportet fieri cito,loquens p angelum suum seruo suo Ioãni,q testimoniũ phibuit uerbo dei, & testimonium Iesu Christi q̃cunq uidit Cur nunc me pigeat interpretari de Ioanne euangelista illum locum.Fuit homo missus à deo,cum ipse Ioannes iuxta finem,& in fine euangelii,& in præfatione epistolæ canonicæ,& in exordio Apocalypsis,hanc meam interpretationem tam aperte conscribat,ut qui me huius loci uerum interpretem negant.Ioannes ipse conuincat. Post hanc igitur meam ut uidebitur fortasse interpretationem,sed ut ueritas habet,Ioannis Euangelistæ de se ipso narrationem.Quoniam idem Ioannes ad domini Iesu Christi diuinitatem reuertitur ostendendam dicens.In mundo erat,& mundus per ipsum factus est.Nos etiam ad id redeuntes,unde orsus est Ioannes,huius natiuitatis quę sit gloria ab eodem Ioanne discamus.Illum audite.

¶ Noui & ueteris instrumenti initiorum concentus.

Z

In principio erat uerbum. Ante oĩa uideamus quomodo testamẽtorum ueteris & noui initia sibi respondeant. Dũ uetus ordiretur dixit i Moyses.In principio creauit deus cœlũ & terrã.Dicit Ioannes dũ nouum fundat.In principio erat uerbũ.Moyses.Terra erat inanis & uacua.Ioannes.Verbũ erat apud deũ,& deus erat uerbũ.Moyses.Tenebræ erant super faciem abyssi.Ioannes.Quod factũ est in ipso uita erat,& uita erat lux hominũ & lux in tenebris lucet. Moyses.Spiritus dñi ferebatur super aquas.Ioannes Et uerbũ caro factũ est. Vter istorum altiori orsus est tono? Vter solidiora iecit fundamẽta? Qm ex initiis (q̃d dici solet) subsequẽtia facile dignoscũtur,

& ex illa mosaica testamētū uetus, carnalibus hoībus figura fuit, & quasi umbrā ptransiens, non mirū si à mutabili creatura sumpsit exordiū, & corporū digestionē, dispositionē, ordinē ante oīa demonstrat. Nouū uero testamentū
A qa fulgor est luminis spiritualis & sempiterni, spiritualibus q̄q; traditū est uiris manens in æternū, à spiritualibus, ab æternis, & penitus immutabilibus incipere debuit. Nemo hic miretur si ab euangelio Ioannis nouū testamentum initiū habere a me scriptū inuenerit. Scio ante Ioannē, Matthæū, Marcū, Lucamq; euangeliū scripsisse, sed & ipsum Ioānē ante euāgelii historiā, pphetiā apocalypsis (inscrutabiliū diuinorū secretorū pelagus & abyssum) scripsisse me non fugit, & nihilominus nouo instrumento euangeliū Ioannis initiū dare dubitare nō possumus, qn̄ inde incipit euangeliū ordiri, unde fidei christianæ prima fundamenta sunt iacta. Tres euangelistę priores, Matthæus inquā Marcus & Lucas à tpanea dn̄i Iesu Christi natiuitate historiā texunt, Christū aūt hoīem fuisse, & Mariā matrē habuisse, nemo negat. Ipsum uero dei patris filiū, & uirtute spūs sancti de matre in tpe genitū & natū sola fides p̄dicat christiana, & solidissimū hoc habet fundamentū. Sup̄ q̄ totius nostrę catholicæ religionis structura cōsurgit. Ioannes igitur q ante oīa hoc ipsum fundamentū
B stabilire aggressus est, meritissime nouo testamento principiū dedisse p̄dicatur. Neq; uero iccirco noui instrumenti pagina p̄postere traditur, qm̄ sapientissima mater nostra, sancta catholica ecclesia paruulis ab initio lac dare iccirco constituit, qa solido cibo uesci nondum poterant. Quis. n. energuminus cathetizari cupiens ad christianam fidem consequendam, quis in q̄ durus, impurus, rudis, gentilium deliramentis imbutus, emoliri, purgari, poliriq; desyderās moribus christianis, statim feratur. In principio erat uerbum, quod baptizati & exercitatissimi theologi tam multi simūl omnes digerere nequerunt.

Ed redeamus unde discessimus, & q̄d Ioannes, q̄d Moyses p̄fantes dixerint discutiamus. Dixit Ioannes. In principio erat uerbū, Dixit Moi
C ses. In principio creauit deus cœlū & terrā. Est ne utrinq; dictu idem in principio? Minime, Quinimmo nō minus hæc distant q̄; finitū ab infinito sit remotū. Principiū nanq; in q̄ erat uerbū oīm principiorū principium est, à nullo principiabile, oīm finiū finis est, à nullo finibile. Est in q̄ principiū a quo oīa prodeunt, p̄ q̄d fiunt oīa, & in q̄ manent oīa, ad q̄d oīa tendunt. Non sic Moysi se habet principiū. Est. n. ut sic dixerim principiatū, ab hoc ipso princi-
D pio de q̄ loqtur Ioannes, ut sequentia manifestant. In principio creauit deus cœlū & terrā. Quid sibi uult hoc? nisi q̄ oīm creatorū primū sunt cœlum & terra? Primū uero creatorū (qa creatū esse nemo dubitare pōt nisi desipiat) principiū de q̄ Moyses loqtur, creatū à principio p̄ nostrū euangelistā descripto cōfiteri cōpellimur, q̄d si durationis alicuius initiū asseueres Moysen esse loquutū, qn̄ dixit. In principio creauit deus cœlū & terrā, ut dixisse uoluerit, primo æuo incipiente. Vel in principio temporū deus creauit cœlū & terrā, illud æuū constabit esse creatū, qa tunc primū incipe describitur, cū deus creauit cœlū & terrā, & q̄d cū creato incipit esse, creatū siue aliunde formatū esse
E necesse est. Audi nūc euangelistā. In principio erat uerbū. Nullā creationem

nullam

nullam nouæ rei p̄ductionē intelligere potuisti. Erat dicit, non fuit, non fuerat, non erit. Erat sonare dicimus, q̄d nondū p̄teriit, & ptm̄ tn̄ spectat, ita ut rei pmanentiæ cū respectu tn̄ ad p̄tereuntia euāgelista significaret, oppōsite scripsit erat. Sed qn̄ erat o euangelista? Semper. Quia erat in principio oīm. Nō igitur aliquando aduenit, neq; profecto primo principio aliquid nouum accedere potest, cuius non est spectare futura, uel amissa conquirere. Erat in principio, quod non habet, fuit, quod caret fuerat, quod erit recipere nequit. Erat semper in principio primo quia inde excludi nunquam potest.

¶ De Verbo.

Vid primū erat in hoc primo principio o euāgelista? Verbū. Memi
q ni me pollicitum superiori sermōe plane monstraturū q̄d apud theologos, q̄d inq̄ in christiana disciplina uerbum significare sit solitum. Sed si uerbi huius de q̄ Ioānes loqtur rationē à me expectatis, fallimini oīes, non est meum dare uobis, non ego sum tanti, nouit & potest id p̄stare solum oīm primum principium, q̄d hoc uerbum plane nouit, & totum hēt in se, & semp hēt, & continet totum, & est ipsum uerbum. Declarabo p̄ uiribus q̄d sit creatum uerbum, inde uerbi huius increati rationē (si p̄ ut idē dederit) in medium afferā, neq; p̄ substātiā, sed per umbrā. Quis. n. increati uerbi splendorē ferat totum, ad q̄d cōcipiēdū (ut superiori tractatu habitū est) sanctæ Mariæ
F uirgini, plenę iā gr̄a, uirtutis altissimi umbra fuit necessaria. Multa & fere oīa aialia motum hn̄tia hn̄t uocē, si modo pulmone non careāt, uerbum iter illa hēt solus homo. Quid ita? Qm̄ uerbum mēte. i. certa ratione formatur, & in mente sola recipitur. Bruta igitur qm̄ dāt sine mēte sonum, sine uerbo esse notissimum est. Licet. n. affectus suos uoces indicare uideātur, qa tn̄ non certa aī ratione, sed mera sensuum passione momētanea hoc faciunt, hēre uerbum dici non debent, Remoue tu q̄d eorum urgebat affectum, remoue inq̄ q̄ in illis irascibilē aut concupiscibilem excitāt appetitū, cessabunt reddere uoces, Nō est igitur garritus auium, aut sibilus, non iumentorum mugitus, hinnitus, aut balatus, non ferarū rugitus aut stridor, non q̄libet uox bruta uerbi nuncia, sed passionis. Verbum autem à mente est, & manet in illa, per uocem uero ei⁹ in q̄ natum est, & per audientis aurem q̄si uehiculo transferetur. Vt alibi id est in mente audientis per ista esse incipiat, et ubi prius erat esse non desinat. Sola igitur uox hoīm uerbi nuncia inter aīantium uoces, solum os hoīs ad uerbum manifestādum uehiculum est extremū. Ipa tn̄ uox hoīs uerbi nomen ideo sortita est, qa illud uehit. Est hic opep̄cium intelligere (qm̄ mentem uerbi parentem, & sedē diximus) eos q mente magis excellunt, q sensibus & corpis motibus minus occupātur, meliora & aliora uerba in mēte concipe & parturire, de ea parere, & ex ea emittere, q̄ nit ut q hoīes minus passione feruntur, q inq̄ minus aguntur sens⁹, plus ualeāt intellectu, & meliora uerba forment, cōfoueant & eructēt, altiora loquantur & saniora. Fit etiā ut animę hoīm exutæ
G corporibus. uel q̄ corpora resumserūt spiritualia id est legi spūs libenter & sine murmure, sineq; difficultate obtempantia (qa ueritatē lucidi⁹ intuētur) meliora longe uerba habeāt, q̄ q̄ sunt in corpe corruptibili, q̄d aīam aggraua

re experimento ſentimus. Fit etiã ut ſancti angeli q̃ mole corporis nullã tenus degrauantur, qui nullas aĩales ſentiunt paſſiones, qui ſola ratione feruntur, uerbum ſemper habeãt æque perfectum ſecundam ſe, noſtro uerbo longe perfectius. In hoc enim ab angelis paulo minores facti ſumus, q̃ uerbum eorum ſecundum ſubſtantiam ſemper eſt idem, licet pro rei mutatione quandoq; uarietur in illis. Noſtrum aũt ſuapte natura uariari cõtingit, & penitus tolli. At primum principium angelos & homines creans atq; conſeruans, quoniã eſt mens ſine fine, uerbum habet penitus immenſum, unicum ſemper, & penitus inuariabile, nullam additionem accipere potens, quoniam eſt immenſum, & immẽſi eſt augeri minui ũe non poſſe. Pugnant enim immẽſum eſſe & creſcere, neq; minus pugnant inter ſe augeri non poſſe, & poſſe minui. Triplex igitur uerbum eſſe iam conſtat, Humanum, Angelicum & Diuinum, his commune eſt à mente procedere, rei p̃ſentis ſimilitudinem p̃ferre, præſentem illã tenere, & per notitiam conſequutam eiuſdem rei eſſe præſentiam.

¶ De Verbo hominis.

Vid ſit nunc humanũ uerbũ, q̃d angelicum, & q̃d diuinũ non ſit, ſigillatim cõſyderemus, ut intelligamus q̃tum fas eſt, quale ſit, immo quale non ſit uerbum, quod Ioanne docente erat in principio. Et in primis humanũ uerbũ q̃m eſt infimum, nobiſq; domeſticũ examinemus, ut deinceps ad angelicum aſcendentibus, diuinum ſaltẽ de longinq̃ nobis aſpicere liceat, & uidere q̃d non ſit. Verbum humanũ eſt p̃ſentia ſpiritualis obiecti in mente hois formata & per obiecti ſpiritualem ſimilitudinem, mentiſq; uigorem mẽti indita, unde obiectum diſcernitur à mente, & illi p̃ſens manet ſecundũ notitiam conſequutam. Nemo putet ad metam logicæ diſciplinæ eſſe hanc diffinitionẽ aſſignatam, ubi idem bis dicere diffiniendo non licet. Per quattuor tñ cauſarum genera. humanum uerbum eſſe circumloquutum exiſtimemus. Videt infans inter multos homines patrem ſuum, quem tamen non ſolum p̃rem appellat, ſed & multos alios. Quid ita? Quoniam mentis adhuc caret officio, ut beneficio paternæ præſentiæ utens, mentiſq; uigore, patris ſimilitudinem in mente compingat, qua ſimilitudine adiutus, cum uult patrem diſcernat ab aliis. Creſcit hic infans, & iam rationis compos effectus, non tãtum lineamẽta cõia paterni corpis, ſed propria & in primis paternę faciei figuram examinat. Deinde inceſſum, corpaturã, uocẽmq; conſyderat. Ita q̃uis patris faciem, nondum uideat, patrem tñ intrantẽ domũ audita tius uoce dignoſcit, neq; iã alios uiros patres, ſed unũ & unicũ agnoſcit & meminit. Hunc ſi interroges patre etiã longe remotiſſimo, qs tibi & qualis eſt pater? Rñdebit ſine mora. Iulianꝰ mihi pater eſt, facie oblõga, rubicũda, bãrbata, ſtatura ꝓcera, uoce clara, ſermone frequẽti, totq; in unũ cõgeret q̃litates, ut alius iã itelligi neq̃at illi p̃ eẽ, q̃ cuiꝰ ſimilitudies in mẽte retinet adunatas. Hoc ego dico uerbũ q̃d. ſ. puer de ſuo p̃re in mente ſibi formauit. Formauit aũt bñficio paternę p̃ſentię. Niſi. n. patrẽ uidiſſet, nũq; ſuæ mẽti eiꝰ ſimilitudinẽ ĩdidiſſet. Quod dixi de infante & puero, nũc de adultis experiamur. Vult Socrates diſcere muſicam, examinat uoces, ſonorum numeros inueſtigat, comperit ex his naſcentes harmonias,

mente ſignat, & iuxta illas de uocibus, & de ſonis regulas format, ad quas modulatur uocẽ & ſonũ. Muſicę uerbũ ita Socrates acqſiuit. Sic de qualibet diſciplina liberali, ſic de medicina, ſic de qualibet arte mechanica licet experiri. Nunc datę deſcriptionis partes ꝓ hęc ipſa exẽpla declaremus. Intellectũ puer de ſuo patre, ꝓpriã notitiã acqrentis. Intellectũ itẽ Socratis, multicas ſones uel artiũ quarũlibet metas & modos conqrere ſtudentis, mentẽ uoco. Ita tñ q̃ ſolus intellectus mens nõ ſit tota, ſed idẽ cũ uolũtate totã cõpleat. Volẽs, n, & puer & adultus ſtudiũ apponit ad illã q̃ diſcimus cõſequenda. Mens ergo cum noĩatur, intellectũ cũ uoluntate cogitate. Patrẽ obiectũ menti pueri concipiamus. Q̃m quaſi obiicitur, ſiue obuius ſit menti ſe exercenti ad conqrẽdas ꝓprietatũ ſimilitudines ſpirituales illius rei circa quã ſe exercet. Sic ſonũ uel uocem obiectum menti Socratis agnoſcamus, dum muſicę ſtudet. Sic corpus hoĩs, ſic adminicula q̃bus conſeruatur ſanitatis tempore. Remedia etiam quibus inſtauratur lapſum, obiectum eſſe menti medicinã diſcere cupientis intelligamus. Sic reliqua circa q̃ uerſantur liberales diſciplinæ, & q̃ mechanicæ facultates uerſant, mentium illas diſcentiũ aũt exercentiũ ſe ſecundũ illas obiecta eſſe perſuaſum ſit. Similitudo porro horũ obiectorum menti acquiſita, & in illa retenta, unde mẽs iudicat de obiecto eſt profecto ſpiritualis id eſt nõ longa, non lata, non profunda, non ponderoſa, hæc. n. mentem q̃ ſpiritus eſt ſubintrare non poſſunt. Q̃nquidem ſuſceptũ opus ſit ſuſcipienti eſſe conforme. Quare lapis non eſt in aĩa, ſed ſpecies lapidis. Imago igitur q̃dam rei q̃uis corporeæ, carens lineis, carens pondere, carens calore, & illa oĩa nihilominus (ut experimur) p̃ferens, eſt quam humanũ uerbũ diffiniens, ſpiritualis ſimilitudinis noĩe nuncupaui. Hãc porro ſimilitudinẽ duo menti imprimunt. Obiectum à q̃ ſimilitudo illa deciditur, & mẽtis uigor, cuius uirtute recipitur & retinetur. Hinc naſcitur in mente obiecti p̃ſentia, dum mens prõpta eſt, per retẽtam ſimilitudinẽ quale ſit obiectũ, etiã ſit abſit, palàm facere, & dũ aderit de illo iudicare. Hoc ultimũ id eſt p̃ſentialitatis ratio rei cognitæ, ſpiritualis ſimilitudinis beneficio, conſeruata in mente hoĩs, uerbũ humanũ à theologis exiſtimatur. Cauſa igitur per quã, ſecundũ quã, ſiue formalis uerbi humani, eſt ipa p̃ſentialitatis ratio. Cauſa de qua ſiue materialis eſt ſpecies, ſiue ſpiritualis ſimilitudo, ex qua fit ipſa p̃ſentia. Cauſa efficiens, ſiue unde motus, mẽs eſt, & obiectum. Cauſa cuius gratia ſiue finalis eſt noſce obiectũ, & ſic habere p̃ſens ꝓ notitiã, ut de illo q̃n uult iudicet, & circa illud opetur intelligendo atq; uolendo. Sed q̃a dum ſumus in hoc ſæculo nihil intelligimus per ſuimet ſubſtantiã, q̃n per ſenſus exteros & phantaſmata inde ſuſcepta interius conſeruata, examinata, & quaſi cribro excuſſa, tandẽ mentis acie intelligere nos oportet, & uerba formare (ut ſic dixerim) legitimũ uerbũ noſtrũ eſſe non poteſt. Licet .n. in mente quaſi matro legitima concipiatur, & ab illa formetur, tñ à rei ſubſtantia q̃ ex parte legitimũ eſt generãs non procedit, ſed à ſubſtantiæ accidẽtibus ꝓcreatur. Hinc uenit q̃ ſi duo obiecta ualde ſimilia, puta duo oua, aut duæ nuces, eiuſdẽ coloris, magnitudinis, ponderis & figuræ, mẽtibus noſtris occurrant, uno nunc nobis oſtenſo, deinceps alio, poſtea ſimul utroq;, quod

prius oſtẽſũ fuerit nõ ſatis plene iudicemus,ſed unũ ſæpe pro alio accipiamus
Non.n.eorum ſubſtantiæ (q̃ legitimus parens notiæ eſſe deberet) mens no
ſtra ſe iũgit,ſed accidentibus ſibi inuicẽ ſimilibus,ſubſtantiæ uero penitus ex
tra)eis.Quæro quæſo ſi cuprũ aut æs archimiſta,auri argentiue ueſtiuerit ac
O cidentibus,q̃d eſt cuprũ aut æs,argentum aut aurũ eſſe mens noſtra concipi
et? Niſi quia ab adulterino progenitore,adulterinã & falſam iudicii ſobolẽ
(quod uerbũ diximus) naſci neceſſe eſt.Ita uerbum noſtrũ,q̃d à rerum crea
tarũ accidentibus,& à noſtræ mentis ãcie hic formatur in nobis,falſum eſſe
P ſæpe contingit,quod ſi fuerit uerum aliquando,perfectum eſſe certe nunquã
poteſt, Verbum uerum quod per fidei chriſtianæ diſciplinam concipitur,lõ
Q ge pfectius eſt, & fallere nunquã poteſt,qm̃ eo parente procreatur, qui licet
euidentiã minime p̃ſtet,qa nõ uult,errorem tn̄ aut falſitatem uel deceptionẽ
afferre non poteſt,qm̃ ueritas eſt prima,atq; ſyncæra,cui falſitatis macula ap
propinquare non poteſt. Adhuc uerbum hoc noſtrum à mente q̃ illud par
turit,degener quandoq; fieri contingit,ſi parens fuerit flagitiis inquinata.
Nanq; menti hoĩ q̃d & uaſis uinariis ſæpe cõtingit.Vinum q̃tumlibet odo
R riferum & purum,uegetũ tetro odore contaminatę immiſſum,mox inficitur,
& ſaporem bonæ naturæ commutat in tetrum. Sic lac cũ bene nutrire ſit ſo
litum.in male diſpoſito ſtomacho mox aceſcit, putreſcit, & in malos humo
res ſtomachi uitio commutatur,unde bonum nutrimentum fieri debuiſſet.
Ita in mente mali hominis ſe res habet.Quamuis enim quæ peruerſus uidet,
quæ ue audit bona ſint,tamen in eo uertuntur in malum.Sic uidebit machina
tor ſcelerum duos colloquentes,qui reuera boni ſunt uiri, & non niſi bona
pia q̃ loquuntur,ſuſpicatur tamen illos aliquid machinari.Quid ita? Qm̃ &
ille machinator eſt.Sic uidet luxuria ſordidus uirũ aliquẽ ac mulierem q̃tum
libet continentes, loco honeſto,modeſta facie,ſimul habere ſermonem,mox
cachinnatur,exiſtimans illos talia uerſare ſermonibus,qualia ipſe uerſare mẽ
te ſolitus eſt. Videt iracundus zeloq; uindictæ perditus, quem ſibi ſtatuit ini
micum forum aut eccleſiam adeuntem,mox manũ capulo enſis apponit,qua
ſi qui nihil minus cõgitat q̃ cędes & uulnera illum quærat ad necem.Comper
tum eſt latronem,uel de alio ſcelere ſibi cõſcium,duos colloquentes procul
aſpicientem,& quid loquerentur penitus ignorantẽ,de ſe,de ſuo ſcelere cre
didiſſe illos ſimul habere ſermonem,& ad negandum quę dicerẽt acceſſiſſe.
Ita dum hi aliud agunt,& hic aliquid rebus ſuis conducens,agere putauit, ſuo
malo uerbo detexit crimen. Didicimus pueri.Conſcius ipſe ſibi de ſe putat
oĩa dici. Vt ergo cũ Dauid dicere poſſimus.Eructauit cor meũ uerbũ bonũ.
S Ante oĩa bona,mẽte nobis eſt opus,Mens em̃ uerbo noſtro plus eſt q̃ ma
ter.Illa ſiquid agit ad fœtũ,cum illum maturauit a ſe dimittit.Mens agit ad ſi
militudinẽ ſpiritualẽ de re formandam,ſimilitudinẽ ornatam ſuſcipit,fouet
T maturat, & continet maturatã. Quare bonã mentẽ habere ſtudeamus,ſi ue
ritatẽ cupimus intelligere.Qm̃ in maliuolã animã nõ intrabit ſapientia,neq;
manebit in corpe ſubdito peccatis.Bonã mentẽ nobis dabunt bonorũ uirorũ
conſortia,bonæ confabulationes,honeſtatis officinæ, honeſta negocia. Ita

nanq; bonæ menti bona iungentur obiecta,per quæ bonũ ſemper eructabi
tur uerbum.Et de humano uerbo dixerimus hactenus. Quod quia dum hic
ſumus,id eſt dum peregrinamur,futuram noſtræ manſionis ciuitatem inqui
rentes angelorum uerbo multo minus perfectum eſt.Poſtea uero quam per
uenerimus in patriam illi ferè per omnia aſſimilabitur,ut intelligamus quale
noſtrum uerbum dum beati erimus in patria futurum ſit.Quale modo ſit an
gelicum uerbum nos conſyderare delectet.

¶ De Verbo Angelorum.

St certe bonorum angelorum uerbum,utroq; parente legitimũ.Qñ V
e non ſenſuũ adminiculo,non auxilio phantaſmatum,quæ de acciden
tibus hauriuntur,illi intelligunt,quando ſine omni corporis organo,
per intellectus acutiſſimam uirtutem rerum ſubſtantias penetrãt,& illas fun
ditus intuentes,earum ultimas differentias plane nouerunt,unde iam falli nõ
poſſunt accidentium fucis.Mens inſuper eorũ in bono firmata,nihil iam po
teſt deprauare,quod ſanum in ſe concepit atq; repoſuit.Hæc ut intelligamus
non erit fortaſſe ocioſum adducere quæ & quomodo ſancti angeli intelligãt. X
Intelligũt enim aut creatorem,aut ſe ipſos,aut creaturas eis proximas,aut re
motas ab illis.Nihil enim eſt amplius in uniuerſo mundo quod queat intelli
gi.Creatorem intelligunt,uel per ſpeciem illis concreatam,uel per ipſammet
dei ſubſtantiam eorum ſe intellectibus per ſeſe ſicuti eſt manifeſtantem. Iam
uos conſpicio flagrare deſiderio,quod audiſtis plenius intelligere.Iam uos in
terrogantes intus agnoſco quid ſit hæc ſpecies,ad quid concreata ſit,& q̃nam
modo diuinam eſſentiam ſufficit præſentare,cum hæc finita ſit,illa penitus in
finita.Attendite diligentius dum ueſtris his tam altis expectationibus ſatiſfa
cio.Creauit deus ab initio omnes angelos,ut illum ſuper omnia colerent,co
lere autem incognitum quis poterit? Cognouerunt igitur ab initio ſuæ crea
tionis omnes angeli dominum deum creatorem ſuum,quem ab initio colere
debuerunt,non autem tunc eius eſſentiam mentis oculis aſpexerunt.Non in
quam diuina natura ſe illis ſine intermedio aperte monſtrauit,hoc enim ſolis
plene beatis mentibus tribuendum eſt,cum hæc ipſa uiſio uel ſit beatitudo p
fecta,uel beatitudinis pars maxima in illa cõſiſtat.Vtpote quæ primum ſaltẽ
fundamentum ſit,unde culmen fœlicitatis aſſurgit.Angeli uero ab initio bea
titudinis capaces quidem conditi ſunt,non tamen beatitudine plena in ſua cre
atione donati.Non enim aliqui eorum miſeros ſe ipſos facere potuiſſent, cũ
ſit beatitudo ſtatus omnium bonorum aggregatione perfectus.Securitas ue
ro ſoliditas permanentia,& ut ſic dixerim inamiſſibilitas,ſit in bonorũ poſſeſ
ſione maximum condimentum.Conſtans eſt igitur tam bonos q̃ malos ange
los deum ab initio cognouiſſe.Conſtans eſt etiam diuinam naturã,ſe illis pe
nitus & ſine medio tunc minime demonſtrauiſſe. Cũ uero omnis notitia mẽ
ti acquiratur aut per rem penitus oſtenſam,aut per ſpeciem rei.i.per ſimilitu
dinem in mente perceptam,eſt conſentaneum aliquam ſimilitudinem diuinę
eſſentiæ mentibus angelorum fuiſſe concreatam,quæ illis diuinam naturam
oſtenderet,non quidẽ penitus dare atq; diſtincte,ſed quaſi confuſe & ſubob

ſcure,ut.ſ.deū eſſe cognoſcerēt,qualis uero eſſet pro ſua capacitate nondum plene diſcernerent.Experimur hoc in mentibus noſtris,quibus natura ꝓſua ſum eſt eſſe deſi,qualis uero quantus ue ſit,quo magis cogitamus minus aſſeq̄ mur,minusq̄ explemur acquiſita notitia. Quinimmo intelligendi deſyderiū quaſi exuries cibo odorato nobis famelicis accreſcit. Non enim ille ſe nobis oſtendit aperte,ſed per effectus admirabiles,quos uidemus in mundo imagi namur quaſi per odorē mundi moderatorē quēpiam,quem dicimus deum,

Y Nec̄ tamen hic dixiſſe uoluerī angelos ab initio non melius deū agnouiſſe q̄ nos.Illi enim ſine formidinis ambiguitate deū eſſe cognouerant,nō ſolum creaturas quæ tunc fortaſſe nō erant.Nec̄ per aliquos diſcurſus,quia & ipi fallere ſolent,ut nobis contingit,nihil habentibus in creaturis,quod deū pro prie & ad unguem (ut ſic dixerim) imitetur. Vis hæc melius intelligere? Imaginare in ſpeculo certi hoīs effigiem apparere,liceat oculo tuo illam effigiem intueri,faciē cuius ſimulacrū repræſentatur in ſpeculo uidere non liceat.Alteri uero nec̄ faciē nec̄ imaginē liceat intueri,ſed uoces aliquas,motus & lineamenta quædā perdipere,hominē quidē præferētia,ſed incertū,ita ut ex his accidentibus autumet quiſpiam hoīem aſtare,ſed quis ille ſit penitus ignoret. Adhuc melius ut hæc intelligas finge aliud ſpeculum & hominem laruatum cuius laruæ ſimulachrum repreſenteturin ſpeculo,licebit (ni fallor) ex laruæ ſpecie,figurā̄q̄ membrorū cognoſcere quēpiam hominē eſſe prope,q̄s uero ille ſit iudicare non dabitur,quæ eius effigies,q̄s color, quæ figura ſit, agnoſci plene non poterit.Concreauit deus mentibus angelorū,neſcio quid ſimile ſibi,per q̄d angeli oculus ſpiritualis ab initio deū cognouit quaſi in imagine uiſa per ſpeciē in ſpeculo relucentē,ipſam uero diuinam ſubſtantiā nullus an-

Z gelus plene uidit,niſi poſtq̄ eſt confirmatus in gratia. Nec̄ em̄ deus angelis per ſe ipſum oſtendere uoluit,niſi prius per obediētiam & amorem ſe eius aſpectu dignos illi reddidiſſent.Tenet nēpe uſus ætatis noſtræ,ut ſiqui potētes uiri mulieres in locis ſemotis educatas,quas nunq̄ uiderunt deſpondere ꝓponant,earū imaginē non faciei tm̄,ſed corpis ꝓceritatē,& uenuſtatē oſtendentem,per picturā uidere ſtudeant.Sic & maritorū futurorū,fœminę imagines permittuntur aſpicere,corā uero illos uidere uel alloqui penitus prohibentur,niſi inter illos fides matrimonii ſit firmata.Ita oīpotens deus ſpiritibꝰ angelicis ut primū ab initio conditi ſunt,imaginē ſuam in ſpecie monſtrauit, quam quidē ueluti picturā eorū in mentibus concreauit, ſe ipſum uero facie tenus diſtulit monſtrare,donec ꝓ obediētiā & charitatē, nexu q̄dā fidelitatis illi ſe ſubmitterent.Hanc ipſam creatoris ſpeciē primi parentes acceperant,ſicut & angeli.Prius.n.q̄ creaturas mente diſcernerēt,& ex illis creatorē agnoſcerent,dīnm deū q illis p̄cepta monitā̄q̄ tradiderat agnouerāt,q̄d non niſi ꝓ

A concreatā ſpeciē potuit euenire. Hanc dei agnitionē quā diximꝰ ab imaginis eius ſpecie,non à rei ſiue eſſentiæ q̄ deus eſt,oſtenſione clara ꝓuenire, oēs angeli boni pariter & mali acceperūt ab initio,hanc oēs retinent,& ſemꝑ habebunt,nec̄ ꝓpter peccatū mali angeli illā amiſerunt,non inq̄ aliq̄n deū penitus ignorauerunt.Q̄m nulla culpa fuiſſet tunc penitus ignotū non colere,

& nunc penitus ignotum odio habere,non p̄nt,Habent igitur ab initio mali angeli inditā ſpeciē,ꝓ quā nunc illū timent,tremunt,& eius iuſſibus obtēperare coguntur. Sed hæc ipſa ſpecies in illis obſcurata eſt. Nequitiā tempe eorum quaſi laruā ſuperinduxit. Vnde fit q̄ dei bonitatē in ſpecie huiſmodi non aduertunt.Iuſtitiā uero tantū cogitantes quaſi puniēdi rigorē oderunt ſemꝑ Hæc ipſa ſpecies ſine larua mentibus hominū ſi Adā non peccauiſſet, indita fuiſſet clara atq̄ ꝓfecta,qualem ab initio deus angelis & hominib⁹ infundere dignatus fuerat. Sed quia in Adam peccante obſcurata eſt, nō penitus tamen amiſſa,omnes homines dum fiunt,illā obſcurā accipiunt. Nō enim melius ſe habentem illā aſſequūtur,q̄ primi parentes quando genuerunt potirentur eadē.Hinc eſt q̄ ut primū uſus rationis hominibus accedit,uiget in uniuerſis religionis opinio,& ſtudium colendæ diuinitatis.Hinc etiam eſt q̄ hactenus nulla inuēta eſt tam efferata barbaries apud quā colendi deū aliqua cura non fuerit.Hæc ipſa ſpecies de qua loquimur,fortaſſe fuerit lumē illud q̄d Dauit B cantauit in pſalmis. Signatum eſt ſuper nos lumen uultus tui dñe. Sed inter obſcurationē dęmonicarū mētiū & humanarū hoc interest,q̄ illæ illuminātis beneficentiā nō diſcernunt,& diſcernere amplius nō poſſint,larua iniquitatis & ꝓfidiæ cui quaſi callus obductus eſt,per obſtinationis duritiē prohibente. Iſti uero diſcernūt,quibus inſup obſcuratū̄q̄ eſt nō irrepabiliter,quoniā non ꝓ deſperationis laruā,nō ꝓ obicē obſtinationis irreuocabilē,ſed ꝓ fragilitatis & ambiguitatis obſtaculū impediti ſūt,q̄d fides purgat,ſpes fugat,charitas

¶Species intelligibilis finita q̄modo infinitū poſſit oſtēdere, (exterminat.

q Vomodo hoc lumen,hæc ſpecies,hæc ſpiritualis ſimilitudo finitā cū ſit,deum infinitum repreſentare aut notū facere poſſit,nunc oſtēdere conuenit,q̄d facile fuerit,ſi meminerimus ſculptores minimis lineis, uaſtorū animaliū integra corpora deſignare, etiā latos fundos,montes altos, flumina tortuoſa,maria uaſta,oēm terræ faciē coſmographos una in membranula ante oculos ponere non eſt repreſentandi,oſtendendi, aut motū facien di ratio,commenſurationis lege uincita,non eſt inq̄ neceſſariū tantam eſſe figuram oſtendentem,quantū eſt quod per illam oſtenditur,ſimilitudo in his requiritur,non æqualitas,nec̄ ſimilitudo ad hoc ipſum neceſſaria eſt,quæ ꝓ eaſdem conſurgat qualitates,q̄m omnis pictura,omniſq̄ ſtatuariæ artis opificium rediger etur,ad nihilum,ſi q̄m ſtatuæ uel picturæ non uiuunt, uiuētes homines præ ſe ferre non poſſent,ſi colores carnem,ſi lignū,ſi æs,ſi lapis hominem deſignare,& cōmemorare non poſſet.Eſt inter ſignum & ſignatum conuenientia quædam, q̄titate commenſurante,qualitate adæquante non limitata,ſed quadā (ut ſic dicamus) correſpondentia,quodā ue concentu,plane cōcenta,quā ſi imitationē dixero,q̄d melius dicā uere nō habeo.Ita q̄ ſpecies illa quā diximꝰ,tā etſi diuinę maieſtatis īmēſitati cōpata,minor ſit pulice ad mēſuram mūdi,hēt nihilominus imitatiōis aliq̄d,et quaſi ueſtigii unde dei natura oſtēdere poſſit,nec̄ uero falſum aliq̄d uel falſo oſtēdit,q̄a deitatē totā et infinitatē eius nō ꝓferat,& ꝓferre nō ualeat,ſicut nō fallax eſt pictor dū ꝓ colores & figuras hoīs lineamēta deſignat,& mores mōſtrare nō pōt,nō uires

animi,non uocẽ,nõ ſenſum,nõ inceſſum.Satis iã cõſtet angelos ante peccatũ deũ cognouiſſe per ſpeciẽ concreatam,nũc inſuper per eandem ſpeciem bonos illum agnoſcere ſine larua,malos obſcure,& quaſi per laruam.Secũdum hanc agnitionem certum inſuper ſit deum utriſq; præſentem,& hanc præſentiæ rationem eſſe in angelis primum uerbum.

¶ De ſecundo Angelorum uerbo.

c Ognouerũt angeli fortaſſe etiã ante peccatũ dñm deũ creatorẽ ſuum p creaturas,hoc quale ſit in iam adducto exẽplo conſtabit.Si cogitabimus Socratẽ Platoni agnitũ non p ſuę lineamenta faciei,nõ p effigiẽ uiſam in ſpeculo,uel picturã,ſed p uocẽ,p inceſſum,perq; alia hoĩs habitũ indicantia,hæc quis certi uiri formã neq; demonſtrare,hoĩem tñ oſtendunt. Veluti ſi hoĩs ueſtigia cernas in puluere,hoĩem ꝑteriiſſe cognoſces. Quis ſit aut q̃t ſit iudicare plene nõ poteris.Ita angeli cœlos,ſtellas, ſtellarũ fulgores motus horũ certos,elementa metas ſeruantia,eorũ tam multiplices,tãq; admirabiles mixturas cõſyderantes,cognouerũt fortaſſe uirtutẽ aliquã,hęc oĩa condidiſſe moderariq; continue.Quę uero ſit,q̃ta,& qualis ſit hęc uirtus plene inde aſſeq minime potuerunt.Hãc creatoris p cognitionẽ quã adduximꝰ præſentiam,in ſanctis angelis partam,aliud uerbũ eſſe ſcitote,& ipſam ꝓſentiam creaturarũ obtentã,ſiue per concreatam ſpeciem,ſiue per propriã rerũ ſubſtantiam,uerbũ de creaturis cognitis in mẽte angelorũ eſſe nõ uos lateat.

¶ De uerbo Angelorum perfectiſſimo.

v Bi factũ eſt in cœlo ꝓlium magnũ, ubi Michael & angeli eius uictoriam obtinuerunt,deo ſe p oĩa ſubmittentes,illũ ut par eſt plus amantes q̃ ſemetipſos,non iã quaſi p ſpeciẽ formatã in ſpeculo tm̃,ſed per ſe ipſum deus ſe illis oſtẽdit,& in hac ipſa fœliciſſima uiſione oẽs creaturarũ ideas.i.ſimilitudines eſſentiarũ inſpexerunt,q̃ oĩa & nos in beata uiſione cõtueri licebit,ſi ſtrenue ſtãtes in acie,qm̃ militia eſt uita hoĩs ſup terram,pleni aĩo decertantes,hoſtẽ draconẽ fuderimus,& fugauerimus,ut in cœlo mẽtis noſtræ locus eius amplius inueniri nõ poſſit.Hæc porro dei creaturarũq; ꝓſentia p notitiã de illis acq̃ſitam,mentibus angelicis in diuinæ eſſentiæ uiſione apta p fectiſſimũ eſt uerbũ q̃d habere poſſint,uel deſyderare ſufficiant. Cognoſcũt ꝑterea ſancti angeli ſe ipſos per ſuãmet ſubſtãtiã,ſe illis ſine medio ſpeciei alicuius oſtendentẽ,q̃ ſuimet ꝓſentia,ſibi ipſis in ſemetipſis cognoſcendi rõnes ac quiſita,uerbum eſt in mentibus eorũ.Habẽt igitur ſancti angeli de natura diuina triplex uerbũ,q̃d ſecundũ inchoandi rõnem adducã.Per ſpeciẽ concreatã Per creaturas,Per diuinã eſſentiã ſe ſine medio demonſtrantẽ. Habent de ſe ipſis ſinguli & de creatura coniuncta.i.de angelis oĩbus,ac de aĩabus hominũ q̃ rõnis bñficio illis cõſortes exiſtunt,triplex uerbũ.Vnã p ſuãmet aliorũ ue ſubſtantiã.Aliud p ſpeciẽ cõcreatã.Tertiũ p diuinã eſſentiã in ſemetipſa illis hęc oĩa demõſtrãte.De creatura uero inferiori.i. ratione carẽte, triplex etiam uerbũ hẽre illos ſatis puto cõſtare,Primũ p ſpeciẽ cõcreatã,ſecundũ p ipſarũ rerũ ꝓpriã ſubſtantiã,tertiũ in diuina eſſentia illis in ſe ipſa apte oẽs eſſentias rerũ demõſtrãte.Duo primi modi in q̃libet ordine bonis,& malis angelis ſũt

cões.

cões.Tertio ſoli boni perfruunt.Si q̃ de uerbi ratione hactenus diximus,exa- D
minare diligenter uoluerimus puto conſtabit bonos angelos de qualibet re
triplex uerbũ habere,malos duplex,hoĩes in hac uita unum tm̃ in futura autẽ
uita (ſi pie hinc deceſſerint)triplex cũ angelis bonis ad gloriã,ſimpie duplex
cũ malis ad ignominiã habituros fore. Exceptus ſit dñs IESVS Chriſtus E
in quo qm̃ uerbũ habitauit,illam tertiã notitiã oĩm p fectiſſimã,quam theologi notitiam in uerbo noĩauerunt,ſemp habuit etiam mortalis.Quia uero peccato fuit ſemper immunis,concreatis ſpeciebus carere non debet inditis Adq̃ dum crearetur.Habuit ergo notitiam primã,bonis ac malis angelis cõmunẽ, quando p cõcreatas rerum ſpecies,deũ,ſe,& uniuerſas creaturarũ naturas penit intellexit.Rurſus quia fuit homo ſicut & nos,noſtro more de nobis & de creaturis notitiam experimẽto compertam acquiſiuit.Exiſtimo nunc ſatis apparere uerbum noſtrum dum hic ſumus,omnium eſſe imperfectiſſimũ.Qm̃ primo quaſi caremus,quod eſt certum.Tertium hic habere non poſſumus, quod eſt perfectiſſimum & optimum uerbum.Medium habemus,non à rei ſubſtantia,ſed ab accidentibus,quæ ſæpe nos fallunt. Mali angeli falli ne poſſint.Bonos an contingat ignorare futura,dicemus ſi de ſanctis angelis deus dederit nos habere ſermonem.

¶ Verbum dei quid non ſit,& quid de illo capere poſſimus.

Er ea q̃ de hoĩm & angelorum uerbo dicta ſunt,facile conſtabit inqre
p re uolentibus,quid non ſit dei uerbum.Non.n.eſt ſicut uerbum hoĩs
in hac uita.Quia nõ eſt a mente hoĩs impfecta ſenſibus quaſi ducibus
indigua,quæ paſſiõibus corporis,ut aliqua labe criminis à recto poſſit auerti.A mente in obliquabili,& quæ rei ſubſtantiam melius q̃ exiſtat interius in ſe ipſa intuet,iam notum eſt dei uerbum ſumere principium.Non etiam ſicut angelorũ uerbum naſcitur uerbum dei. Licet enim mens angeli rei ſubſtãtiã nudam attingat,& per gratiam nequeat a recto diſcedere,tamen à mente dei remotiſſime diſtat.Quia hęc p ĩcreata,illa creatura.Hęc p naturã ,ppriã ſem
p fuit,eritq; ꝑpetuo penitus recte,& nulla unq̃ rõne ꝑmutabilis.Illa à deo hẽt
p gratiã vñ maneat in rectitudĩe ſtabilita.Hęc nulla uirtute creata,nullo inq;
obiecto a ſe ſepato adiuuaꝫ,ut uerbũ formet,ſed dꝰ ipſe,ſua mẽte ſe cõtueꝫ,
ſe nouit & oĩa.Angelorũ ẏo mẽtes licet ſuã ſubſtãtiã cõtuẽtes ſe intelligãt,&
p ſibi cõcreatas ſiꝯitudines ſpirituales rerũ,intelligãt multa,nõ tñ oĩa.In mẽte
itẽ dei,pñtia dei,ſubſtãtia dei eſt,q̃ ſecũdũ rẽ,aliud q̃ deus eſſe nõ põt.Qm̃ q̃d
factũ ẽ,in ipo uita erat,ut infra declarabimꝰ.In mẽte angeli pñtia rei itelligibi G
lis ſubſtãtia angeli eſſe nõ põt.Ita q; uerbũ dei a ẏbo hoĩs & angeli multiplicit
diſtat.Qm̃ in deo unicũ eſt,ſubſtãtia ẽ,infinita ſubſtãtia ẽ,ſemp manẽs,ſemp ,p
ductũ, ,pduci nũq̃ icipiẽs,nũq̃ deſinẽs.Verbũ ẏo angelicũ & humanũ,ſemp
et de oĩbꝰ unũ eẽ nõ põt,ſed multa (ut ſic dixerĩ) ẏba angelos & hoĩes hẽre neceſſe ẽ.Pro rerq; nãq; uarietate q̃ eoꝝ mẽte ẏ ſanť,in illis multa & uaria opꝰ ẽ
ẏba uerſari,Ita finitũ & uariabile ẽ hoĩm & angeloꝝ uerbũ, ,pduci aliq̃n incipiẽs,aliq̃n deſinẽs,ut de illo dicere liceat,nũc ,pducit,poſt hęc nõ ,pduceť,,pductũ erit q̃d añ nõ fuerat,q̃ ſingula nefas ẽ de ẏbo cogitare diuino.Sed qd ita;

Qm̃ deū ſemp intelligere ſe,& ſimul oīa neceſſe eſt,& nullius extra ſe adminiculo hęc intelligere. Nō.n.rem p rei ſubſtātiā,ſed p ſui ipſius eſſentiā intelligit atq; naturā. Habet igitur ſemp ſe,& oīa ſibi p̄ſentia,non p aliquā ſpeciē,ſiue ſpirtualē ſimilitudinē,ſed p ſuā eſſentiā, q̄ eſt ſpirituū oīm fons indeficiens, oīmq; ſimilitudinū nō ſimilitudo,ſed identitas & ſubſtantia tota, eminentius
H q̄ intelligere, quiſpiam poſſit continens omnes res. Quare ſi uerbum eſt præſentia rei intelligibilis menti intelligenti,uerbum uero produci eſt præſentiā hanc produci,cōueniens eſt dei uerbum ſemper produci,& ſemper eſſe productum. Quoniam mens dei quæ deus eſt,ſemper ſe deum & omnia quæ intelligi ullatenus poſſunt per ſuam eſſentiam pleniſſime nouit.

¶ Verbum dei uere generari eſſeq; filium dei.

Inc pōt apparere dū dicimus mentē hoīs uel angeli cū obiecto gignere uerbū, ip̄roprie nos eſſe locutos. Nēpe ſi phyſicorum rōnes nō re
h ſpuerimus,gignere eſſe hoc ,p̄fitebimur q̄d ſubſtantiā ,p̄ducere. Verbum uero hoīs & angeli ſubſtantia eſſe nō pōt,neuter ergo uerbū gignit. Ita uerbū hoīs ,non eſt filius hoīs,nō eſt etiā uerbū angeli filius angeli, q̄n filium
I & patrē ſubſtantiā eſſe,& ſecundū ſpeciem unū eſſe conueniat. Ecōtra quia uerbum dei ſubſtantia eſt,& nihil eſſe aliud q̄ dei ſubſtantia poteſt,q̄m eſt in deo,ubi accidens eſſe non poteſt,eſtq; ,p̄ductū uirtute mentis,per intellectū tendentē naturaliter in obiectū. Genitū dei uerbū propriiſſime dicimus,q̄d ſi a deo eſt genitū,filium eſſe dei,uerbū dei negare non poſſumus. Idē eſſe dei uerbum,& dei filiū uos oēs exiſtimo intelligere,q̄n uerbū à deo gignitur, & eo q; gignitur filius eſt,eo q; p̄ſentia eſt rei cognitæ dicitur uerbū. Verbū inſup dei ab hoīs & angeli uerbo remotiſſimū eſſe,q̄uto iam conſtare,lōgeq; diuerſum,habet quidē cōmune cum eis q; à mente ,p̄greditur,& ab obiecto, ſed non ut accidens,non ut aliq̄n naſci incipiēs,non ut aliq̄n finiēs,ſed ut ſemper manens,ut uere filius gignenti per oīa coæternus. Quale nunc uerbum o euangeliſta caro factū eſt? Quod erat in principio. Erat ne uerbū hoīs? Minime. Q̄m neq; homo tunc erat,neq; mens tunc erat impura,quę ſenſuū egeret beneficio. Erat ne uerbum angelic? Multo minus. Quia in eo principio angeli non erant. Erat uerbū principii omipotentis,p oīa ſimile,per oīa æquale illi. Totum nanq; primum principium ſibimet cognitum,ſuam cognitionem ſe ipſum in omnibus & per omnia aſſimilantem,& adæquantē ab initio. Immo ſine initio tenuit,ſemperq; tenebit,ſibiq; præſentem habuit & habebit.

¶ De Differentibus modis eſſendi uerbi dei.

Erbū erat apud deum. Non dicimus uerbum hoīs eſſe apud hoīem,
v ſed in homine,nō apud angelū uerbum angeli,ſed in angelo eſſe p̄dicamus. Hoc aūt uerbum cuius nūc uidemus gloriā,erat in principio. i. in deo,& apud deum. i. apud principiū. Vis ſcire quō hæc ſe habeant,audi Deus erat uerbū. Erat igitur in deo uerbum p incomp̄henſibilē,ſummamq; unitatem,& imptibilis naturæ omnimodam identitatem. Erat apud deum, per genituræ ineffabilis rationē,p quā p̄ſentia (ut ſic dixerim) eſſentię diuinę cognitæ deo innaſcitur cognoſcenti,dum deus ſibi ipſi,ſecundum naturam p intelligendi

telligendi ſe operationē ſibi ſit p̄ſens ſecundū intelligentiā. Quę ſecunda præſentiæ ratio,quia eſt genita (ut paulo ante monſtrauimus) eſt aliqua ratione eſſendi diſtincta. Verbū igitur ſecūdū eſſentiā,deus erat,& in principio erat. Secundū geniturā uero & p̄ſonam genitā erat apud deū. Hoc erat in principio apud deū. Verbum hoīs in homine nō eſt in principio (ut docuimus) ſed illi per tēpus accedit,& pro tempore manet. Quod ſi angeli mox ut creati ſunt uerbū habere cœperunt,non t̄n penitus in principio uerbū habere intelligi debent. Quoniā illos prius accipere eſſe q̄ operari cōuenit,& eſt opportunū intelligendi ordinem ab eſſendi ratione non deuiare. Hoc aūt dei uerbū ita in principio. i. in deo erat,& apud deū erat,ut nunq̄ deus fuerit ſine uerbo,quia ſecundum deitatē hi duo ſunt oīno unum & penitus idem. Ne q̄s ergo exiſtimaret hanc identitatem ſecundum quam deus erat uerbum tollere diſtinctionem,ſecundum quam uerbum erat apud deum. In hac quarta propoſitione euangeliſta reſumit utrunq; identitatem ſcilicet quam attulimus,& diſtinctionem dicens. Hoc ſcilicet quod dixi deum eſſe uerbum,& uerbum eſſe apud deum,erat in principio. Quaſi dicat. Nunquam in deo fuit ſine diſtinctione identitas perſonarum,& nihilominus ipſe diuinæ perſonæ ſecundum deitatem nunquam identitate perfectiſſima carere potuerunt. L

¶ De numero & ordine dictionum a Ioanne in quatuor primis propoſitionibus ſui euangelii poſitarum.

No t̄m uerbo grammaticæ orōnis parte uſus eſt hactenus euāgeliſta
v dicens. Erat. Tribus uero nom̄ibus, Principio, Verbo & Deo. Vno pronoīe. Hoc quatuor propoſitiones effecit,tres quarum antecedentes inter ſe ipſas admirabiliter & incōprehenſibiliter circunduxit,per quartā uero tres antecedentes cōplexus eſt,ubi magnum fratres chariſſimi altius p̄ſcrutantibus indicat ſacramentū. Grammaticū uerbū neruus eſt & cōpago totius orationis. Vnū igitur & ſemper idē in quatuor his orationibus grāmaticum uerbū,unā & unicā dei eſſentiā,eādem ſibi penitus & in tribus perſonis nullatenus uariatam oſtendit,& ideo erat uerbum in principio. Erat & uerbū apud deum,& deus erat uerbum. Quod quarto loco dicitur, Hoc erat in principio apud deum, collectio eſt omnium iam dictorum in unam propoſitionē. M Sicut tres diuinę p̄ſonę in una eſſentia colliguntur,& colligātur. Et inſuper uigilanter attendendū,tres antecedētes ,ppoſitiones ex duobus ſingulas nominibus cōſtare, Primā ex principio & uerbo, Alterā ex uerbo & deo, Tertiam ex deo & uerbo. Quartā ex principio & deo. Ita tres termini,tres in deo p̄ſonas manifeſtant, Principium patrem oſtendit, Verbū filiū manifeſtat, Deus indicat ſpiritū ſanctū, Hoc uero quia de principio, de uerbo, deq; deo affirmari manifeſtū eſt, cū q̄libet eorū hoc aliq̄d certiſſime ſit, diuinā eſſentiā importare uidetur. Quæ q̄libet perſonā & ſimul oēs amplectitur, ſicut & hoc de ſingulis perſonis,& ſimul de omnibus affirmatur, Cur pater potiſſimum principii nomine cenſeatur, declaratum inuenies, ubi de Spiritus ſancti miſſione tractabimus. Cur filius uerbum nominetur paulo ante monſtratū eſt. Cur dei nomine ſpiritum ſanctum deſignari intelligamus, cognoſcet qui tonum N

primæ & ultimæ decachordi huius nostri corde attentis auribus acceperit,
O qui inq̃ expositionẽ nostrã super missus est,& orationẽ pro solennitate Pentecostes de spiritu sancto conscriptã legerit diligẽter. Est & aliud in ordine terminorũ istorũ contẽplatione dignissimũ. Sicut em̃ pater primus origine est trinitate sanctissima,ita principii nom̃ie primo ab euangelista nom̃iatur. Et quia filius sue uerbũ,patrẽ statim origine sequitur,ideo statim post patrem nom̃iatur uerbũ,sicq; prima propositione primæ originis ratio designatur. In principio erat uerbũ.Si em̃ erat in principio nõne erat in origine suae Erat ergo uerbũ in principio,sicut per operationẽ intellectus originatũ in origine reponitur. Quando qui se intelligẽdo principiat,non extra se,sed in seipo principiat,& continet originatũ. Rursus quia filius spiritũ secundũ originẽ nostro loquẽdi usu antecedit,& spiritus sancti emanatio a patre est per filiũ, ut tractatu de spiritu sancto declaramus.Ideo in secũda propositione prẽmittur filii persona,subsequitur uero spiritus sanctus cũ dicitur, Verbum erat apud deũ.Adhuc qa & filius & spiritus sanctus eodẽ originis loco,siue signo a patre procedunt. Vterq; em̃ siue sigillatim,siue simul collati fuerint secũdo originis signo dicuntur a patre procedere.Pater in primo signo cõstare putatur. Vtriq; nẽpe collatus est pater æque est a se,& eorũ uterq; filius inq̃ & spiritus sanctus æque procedit a patre,licet ratio procedendi non sit penitus eadẽ & una.Iccirco in tertia propositione præponitur spiritus sanctus uerbo cũ dicitur,Deus erat uerbũ.Quatenus intelligamus sic spiritum sanctum esse posteriorẽ origine filio,ut tñ patri cõparatus possit sine posterioritatis ordine filio coæquari.Quia uero tres hæ psonę diuinæ,sic origine distinctæ & ordinatæ sunt,ut in natura atq; substantia simul existãt,& unũ sint penitus in ratione principii,pro quanto ad creaturas attinet producendas,ideo anteq̃ creaturæ a deo progressum Ioannes referat,has tres personas unum ostendit,& unicũ esse principiũ omniũ rerum,dicens in quarta propositione. Hoc erat
P in principio apud deũ. Quid hoc o euangelista? Pronomia nẽpe demõstrãtia in oratione posita,si nihil demonstrant ociosa sunt & uana. Scimus te sapientissimũ,iã apocalypsim scripsisse te constat,q̃ in ope plus cõtinetur sapiẽtiq̃ q̃ simul oẽs hoies capere possint. Quid igitur o euangelista demonstras isto pnoĩe hoc cũ dicis, Hoc erat in principio apud deũ? Quod sibi uult hoc q̃d dicis,Hoc erat? Intelligi credo uoluisti,q; hoc scilicet uerbũ erat in principio, ut primo dixisti,Et erat apud deũ ut secundo prædicauisti. Deus quoq; erat uerbũ,ut tertio loco confirmasti.Pronomine inquã hoc ostendere uoluisti simul tres illas personas,patrẽ siue principiũ uerbum siue filiũ,deũ siue spiritũ sanctũ unã esse substantiã,ideoq; noluisti dicere,hæc erãt in principio apud deum,ne tres fortasse substantias a se substantialiter separatas deũ dicere putaueris.Hoc igitur q̃d est patrẽ esse,siue esse principiũ,hoc q̃d est uerbũ esse, siue esse filiũ,hoc q̃d est deũ esse,siue esse spiritũ sanctũ,erat in principio,idẽ hoc,eadẽq; oĩno substantia.Si uero dũ dicit euãgelista,hoc erat in principio, Esse in principio aduerbialiter sumitur,non inchoationi primi tẽporis id assignemus,sicut Moyses dũ dixit,In principio creauit deus cœlũ & terrã, supra

omne

omne tempus,supra omnem inchoationem succedentium rerum intellectus assurgat,& intelligat,ante omne tempus,ante omnem cuiuslibet creaturæ inceptionem.In æternitate incommutabili primum omniũ effectuum,totum hoc in se esse complexum,esse principium,esse uerbum,& esse deum.Era. igitur hoc in principio apud deũ,ita ut oẽm penitus inceptionẽ excludat.Bene se habet,Iam constat una & eadem maxima huius natiuitatis gloria,q̃ Corinthii & Hebionis stultitiã exterminat.Illi dicunt.Christus non est deus hõ de uirgine natus.Ioannes dicit. Verbum caro factũ est.Caro est hõ.Verbũ aũt est deus,& hęc duo unum sunt in dño Iesu Christo,quare Christus est deus homo

¶ De Trinitatis Omnipotentia.

Omnia per ipsum facta sunt. Vt mentẽ Corinthii & Hebionis Ioannes
o penitus eneruet,ne ue quis etiã credat euãgelistã asserere dñm Iesum Christum esse gregalẽ deũ,quales multos gentilitas coluit. Vulcanũ igni,Iouem cœlo pfecit. Vbi Iesum deũ esse monstrauit,mox adiecit.Oĩa per Q
ipsum facta sunt.Oĩa inuisibilia q̃ sũt citra primũ.Oĩa etiam uisibilia p ipsum deũ patrẽ filiũ & spiritũ sanctũ,facta sunt.Non tñ uo à tribus principiis,sed ut ab uno maxime singulari oĩm primo,per se uno,ac totius unitatis principio. Poterat dicere,oĩa per ipsos,quasi p plura principia facta sunt oĩa. Sed quia unius naturæ uigore,sapientiæ splendore,unius bonitatis immensitate, facta sunt oĩa dixit.Per ipsum facta sunt,& sine ipso factũ est nihil,& pro id est hic R
accipiendũ existimo.Hæc igitur propositio declarationis gratia,ab euangelista super inducitur.Quia.n.dixerat.Oĩa per ipsum facta sunt.Ne causas secũdas & penitus ociosas.& nihil agentes dixisse uideretur,adiecit.Et sine ipso factum est nihil. Si.n.ipse fecit & facit oĩa,tota causarũ secundarũ series ociabitur & torpebit. Non sic res se habet dicit euãgelista. Hoc primũ principiũ q̃d
a cãs secũdas,materiã,formã,efficientẽ uirtutẽ,& finientẽ,per quatuor causarum gña distribuit, sic cuncta q̃ cõdidit administrat,ut tñ pprios ea motus agere, opationes ac opera producere sinat,Iubet inq̃ principiũ per q̃d facta sunt oĩa, materiã susc̃ipere dispositiones ab agentibus. Formã item ab agẽtibus immitti materiæ,ut fiat compositũ quod maneat,& operetur id ipsum cuius gratia factum est.Sed hæc causæ sic agunt,ut a deo,ut a uerbo,ut a principio agere illis inditum est.Quare coopando secundis causis primũ principiũ singulis suo modo faciẽdi uim pstat,q̃d si se,si uigorẽ suũ a creatis auferat causis,agere illę cessabũt.Et si iam factis a rebus separet uirtutẽ suã,protinus in non facta uoluentur.Qñ ergo dixit euangelista.Oĩa p ipsum facta sunt.Non sic intelligi uoluit,ut nil a secundis causis sit effectũ,sed ut sine ipso pstante uigorẽ,factũ sit a creaturis,& fieri possit nihil.Primũ igitur q̃d dicit euãgelista,Oĩa p ipsum facta sunt,ad primam rerum creationem attinet, quæ a solo deo,nulla illum coadiuuante materia prodiit,nulla ui adminicula tribuente processit. Alterum scilicet,Et sine ipso factum est nihil,ad generatiões, corruptiões,& alias quaslibet creaturarũ transmutatiões est referendũ,ut illas sine deo,sine patre,filio & spiritu sancto fieri nõ credamus.Ita p ipsum uerbũ ab initio facta sunt oĩa,

Et poſt primã creationẽ rerũ in opibus creaturarẽ, ſine ipſo factũ eſt nihil. Eſt hæc huius natiuitatis ſecunda gloria. Manicheorũ confuſionẽ oſtẽdens, & aduerſus illos ac de illis trophæũ ſtatuens. Non.n. ſunt duo prima principia, qñ per unum deum qui eſt uerbum caro factum, facta ſunt omnia.

¶ Ratio idearum unde conſtat ſine deo nihil poſſe fieri.

Vod factũ eſt in ipſo uita erat. Dixerat euangeliſta ſine ipſo factum
o q eſſe nihil. Quod ut monſtraret cauſas agentes nõ tollere, ſed cõfirma re mox addit. Quod factum eſt in uniuerſo mundo. Materia, Forma, Agente, ac fine creato coeuntibus, anteq̃ fieret in ſemetipſo, uita erat in ipſo
S primo prĩcipio, in ipſo uerbo, per q̃d facta ſũt oĩa, & ſine q̃ factũ eſt nihil. Lapides & reliqua motu carentia in ſemetipſis q̃ ſcilicet ſua uirtute nõ trãſferri, non augeri neq; minui notum eſt, uitam non habent equidem ſecundum uegetandi rationem, & uita non ſunt. Plantę quæ uireſcunt & decidunt uita nõ ſunt, uitam tamẽ, ſed maxime occiduam acceperunt. Animantia quæ uegetant mouentur & ſentiunt, quamuis uitã habeant uegetabilibus p̃ſtantiorem uita non ſunt. Hoĩes qa uegetant in ſemetipſis à ſe mouentur, & in ſe habent unde ſentiunt & intelligunt uitã habẽt, q̃ illis hæc munera p̃ſtat melius q̃ brutis, ſed uita non ſunt, Firmamentũ & ſtellæ fixæ, planetę & eorũ orbes (etiam ſi ſecundũ academicos) uitã habẽt (ut idem academici putant) q̃uis certo ſemper numero pondere atq; menſura moueãtur, uita non ſunt. Angeli penitus incorporei (q ſola mente conſiſtunt) uitã & ipi habent vñ ſapiunt & mouent, ſed uita non ſunt. Vnde ergo hęc oĩa uitã habere poterũt, niſi ab eo qui uita erat, & in q̃ oĩs uita erat ſemper, neq; unq̃ eſſe incepit uel incipere potuit? Igitur q̃d factum eſt, qualẽcunq; uitã habeat, ideo uitã habet, quia accepit à prima uita, ideo illam habet qm̃ in ipſo faciente oĩa uita erat. Et niſi anteq̃ fieret
T q̃d futurũ erat, fuiſſet uita in faciente, uitã nunq̃ in ſe ipſo fuiſſet adeptũ. Quia nemo aliquid p̃ſtare põt q̃d non habet, nemo recipit à non habente. Certe niſi architectus parietũ, & totius ſtructuræ rõnes haberet in mẽte, domũ bene diſtributã, ſuis partibus ſibi congruentẽ efficere nõ poſſet, niſi citharedus numeros modoſq; cohcentũ mente teneret per citharã concentus nullo penitus facere reſonare. Sic oẽs opifices antea neceſſe eſt rõnem. i. certã metã ſui opificii mente cõpingere, dehinc illud exterius ſic efficere, ut p̃conceptã ſimilitudinem imitetur. Terra dũ ſponte uel cultoris ſtudio, olera, ariſtas, ſementẽ & plantas parit, quis modos horũ conficit? non terra q̃ rõnis eſt expers, nõ hõ qui colit, qm̃ quales mente ſtatuit, uel qñ & quõ ſtatuit, gignere de ſe, uel in ſe filios nequit, longe minus quemadmodũ illa de terra naſcantur, & creſcãt, mẽſuras & põdera, figuras ue adultorũ pro arbitrio poterit moderari. Eſt aliq̃d cuius ſimilitudinẽ imitentur, ut quẽ artifex facere cogitauit, ſic iſta cõſurgant. Quanto magis igitur aĩantia, cœlorũ orbes, ſtellarũ globos, aĩas hoĩm, angelorum naturas, q̃ facta ſunt oĩa, ab artifice fabricari oportuit, qui in ſua mẽte horũ ſciuerit conuenientes agitare modos? Et ut p̃concepat ordiri atq; cõtexere. Oĩm igitur horũ architectũ quia nobis euangeliſta monſtrauit, qñ dixit. Oĩa per ipſum facta ſunt, & ſine ipſo factũ eſt nihil. Qualis ſit architecturę

huiu

huius ratio idẽ euãgeliſta manifeſtat cum addit. Quod factum eſt in ipſo uita erat. Quicquid enim in uniuerſo mundo factũ eſt hactenus aut fiet unq̃, ſuos modos, ſuas menſuras, ſuas eſſendi & operandi rationes, anteq̃ fieret habebat in principio in uerbo, in deo. i. in patre filio et ſpiritu ſancto. Hoc aũt in ipo uita erat, id eſt uera coſyncera eſſendi ratio erat, qñ uiuere uiuentibus eſt eſſe. Exẽplaria imaginationes ſimilitudines ſiue ſpecies intelligibiles quas de ſuarum artium opibus habent hoĩes in mente uita non ſunt, ſed artificibus acci-
V dẽtia. Acquiruntur.n. mutãtur, amittuntur, neq; tñ iccirco artificũ uita mutatur uel amittitur. Creſcunt ſepe hęc dum in illis uita decreſcit. Contingit.n. nimia imaginatione deficere cogitantem q̃d fieri non poſſet, ſi ſpecies intelligibilis q̃ naſcitur in artificis mente uita eſſet, uitã naturãq; augeret, dum creſcit aut perficitur, non fatigaret, ſicut igne igni adiũcto creſcit calor. Igitur creaturarum ideas. i. rõnes & ſimilitudines in deo ante ſecula exiſtentes, ne crederemus eſſe accidentia, aut diuinã mentem q̃uis modo fatigantia, illas ipſas ideas uitam eſſe dixit in ipſo, non uita q̃ illũ uiuere faciat (uiuit.n. ſe ipſo) Sed qua
X cuncta uiuunt, prout ipſe in q̃ erant anteq̃ fierent ea uiuere conſtituit. Ita ergo q̃d factum eſt ſecundũ exteriorẽ ſiue mundanã exiſtentiã, uita erat, ſecundum ideã in ipſo primo oĩm rerum opifice uerbo. Nonne aperte monſtrauit euãgeliſta, quid ſibi uellet q̃d iam dixerat. Oĩa per ipſum facta ſunt, & ſine ipſo factum eſt nihil? Conſtat certe nullã rem ſine idea. i. ſine exẽplari, ſecundũ q̃d conſiſtere debet poſſe conſurgere. Oĩm uero rerum anteq̃ fierent, erant exẽplaria in primo principio, in uerbo, in deo, ut ab euangeliſta paucis eſt ſcriptũ dum dixit. Quod factum eſt in ipſo uita erat. Quare ueritate uerius eſt, in quo uita erãt oĩa anteq̃ fierẽt, p̃ ipſum oĩa facta eſſe, & ſine ipo factũ eſt nihil. Poſſent adhuc hæ tres p̃poſitiones inuicẽ cõtinuari, nec hiq; prioribus tribus, ut prima ſignificet deũ eſſe oĩum q̃ fiunt, & facta ſunt primũ efficiens. Vim nãq; efficientẽ ſonare uidetur, hoc ipſum q̃d dicitur, oĩa per ipſum facta ſunt. Secũda deum oĩm eſſe conſeruatorẽ p̃ferat, qm̃ non eſt minor uirtus conſeruans q̃ efficiens, qñ à caſu aliquã uim habet agendi. Nihil niſi a p̃poſito conſeruat effectum. Sine ipſo ergo factũ eſt nihil. Sed in hoc ſenſu factũ eſt, nõ erit una dictio uerbum ue paſſiuũ p̃teriti tpis, ſed duę dictiones & ita ſumentur. Nihil factũ eſt. i. nihil creatũ, eſt. i. manet ſine ipſo. Qm̃ per ea q̃ iam diximus ipſe cõſeruat oĩa. Tertia p̃poſitio faciendi ac conſeruandi rõnem inſinuet. Efficit.n. & conſeruat oĩa principiũ primũ. Pater. f. filius & ſpiritus ſanctus, qa triũ horum (ut ſic dicam) eſſentia, fons eſt & origo uitæ totius, & omnibus uitam tribuit. Ipſa uiuunt uita tributa, quæ tamen dum tribuitur non ſeparatur a dante. Ita quod factum eſt in ipſo faciẽte uita erat.

Q; gratia dei oĩbus creaturis eſt neceſſaria, ſed maxime rationalibus.

T uitã erat lux hominum. Monſtrat euangeliſta quomodo uni
e co æternæ uoluntatis æterno actu omnia creat, & conſeruat idẽ deus de quo hactenus locutus eſt, & quem carnem factum audiemus. Lumen quæſo per quod oculi pupilla uiſibiliũ rerum recipit ſpecies, non ne a lumine ſolis ut à primo corporeorũ luminũ fonte p̃dire neceſſe eſt?

Colores itē ḋs oculꝰ uidet,nonne à lumine euḋē ſolis profecti ſunt? Cū ꝯolor nihil aliud ſit ꝙ luminis reuerberatio in ſuperficie ſecundū mixturā quatuor primarū qualitatū ꝑualentē in corpore. Dedit ergo lux ſolis oculo ut colorē uideat,colori ut uideatur ab oculo. Offer oculo colorē ḋū luce ſolis,aut lampadis (q certe ab igne & ignis à ſole lucē habere dignoſcitur) mox oculus beneficio lucis adiutus,colorē uidet.Remoue ſolē,remoue lāpadē,remoue lucē, fruſtra nititur oculus,uidere colorē. Ita oculus ḋūis ſe ipſo uidere poſſit,per lucē tn̄ ſolis uidet oīa,ſine luce ſolis uidet nihil. Color ḋq; ſuapte natura uiſibilis eſt,ſed lucis beneficio adiutus hoc habet,ſine illo utrū color ſit minime conſtabit.Dedit deꝰ hoīnētem,ſimul & angelo. Huic ḋa molē corporis non adiecit ꝑ intellectū & uoluntatē ſe mouere, & exercere ab initio dedit. Illi ḋa pōderoſum corpꝰ adiecerat.cuius ſenſibus mentis opa colligauit.membra illi partitus eſt ꝙ ſingula corporis actibus, ꝙ mētis impio deſeruirēt, Sed neq; angelus intelligere aut uelle aliquid poſſet, niſi primi principii lux illi reiq; intellectæ ſplenderet. Nō poſſet homo īplere corporis miniſteria à mente decreta,niſi eadē lux in hoīs mente luceret. Primū mobile ab oriēte in occidens natū eſt ferri,cum ſtellarū fixarū numero penitus nobis īnumerabili. Angelꝰ hoc ipſum rotare mira celeritate potens eſt. Accæpit .n.à primo principio ſic mouendi uirtutē,Erraticæ ſtellæ cum ſuis ſeptē orbibus, contra motū firmamenti ab occidente in oriens ire deſiderāt.Sicut à primo principio eundi uirtutē acceperunt.Intelligentiæ ꝙ illas moderātur contra motū primæ ſphęræ, ꝑ ſuæ uirtutis uigore ipſas cient, & hanc quidē tardius, illam uelocius, prout mobilis globi ratio poſtulare dignoſcitur. Sed niſi primæ cauſæ uigore ſuffulta ſint hęc,neq; mouebunt angeli,neq; ſphęrę mouebuntur.Oīa ꝙ infra lunam ſunt,elementa inḋ elementorūq; mixtura cōſtantia,ſuas in ſe ipſis habēt uires,unde inuicē patiantur,& agāt,Si tn̄ primi ꝑincipii uirtus,& uigor illos non deſeraꝛt.Sine.n.illo agerent nihil,nihil paterentur oīno. Inſtar ergo lucis res uiſibiles ut uideri poſſint oculo ue uideāt adiuuātis.principium primum
Z oībꝰ creaturis,ut maneāt,& opētur accedit,quare ſicut nō eſt alia ſolis opatio lucere & illuminare,ſed dū lucet illuminat,dūq; illuminat,lucet,Ita deus eadē penitus opatione qua creat,creata conſeruat & moderatur,mutat ipſo & eius opatiōe penitus immutata. Sicut dū oculus aut color uarie illuſtratur a lumine, lumen ipſum uel eius illuminatio eadē ꝑſeuerat, Hæc ḋa de oculo & luce experti ſūt hoīes, ideo ſub metaphora lucis & illuminatorū hoīm primū principiū uerbū deū dixit euāgeliſta eſſe lucē hoīm, ita tn̄ ut oēm creaturarū lucē conſeruatricē,ac coopatricem illum cognoſcamus.

Apparet hic tertia huius natiuitatis gloria eorum hereſim eliminans qui ſine gratia dei homines putant fieri poſſe beatos.

¶ Dei beneficentiam bruta non excludere neq; uacare.

T lux in tenebris lucet. Quia dixerat.Ioannes.Et uita erat lux hoīm
e Ne dei lucē.i.uigorē & poteſtatē ḋſpiā crederet ſolū ſup hoīes luce
A re ꝑgit.Ioānes oſtēdere ipſā uitā ꝙ erat lux hoīm, lucere etiā ſup oēs irrationales creaturas, Vbi ſciendū quanto lux ſpiritualis, mētis.s.uigor corporea luce

porea luce ꝑſtantior eſt,tanto obſcuriores tenebræ ſunt iudicādæ creaturę rationē carentes,creaturis rōne pollentibus cōparatæ,ḋa maiori lumine ſunt priuatæ,ꝙ corpa penitus opaca, compata corpibus ḋbus eſt cōceſſum ſolis & ſtellarum fulgore potiri. Vita ergo ꝙ erat lux hoīm. Qm̄ (ut docuimus) hoībus et ſup hoīes lucet.i.ſup creaturas ratione donatas eodem euangeliſta docente lucet etiam in tenebris,lucet inḋ ſup omnē irrōnalem creaturam, Ita ꝑ has duas B
propoſitiones. Vita erat lux hoīm,& lux in tenebris lucet.Declarat Ioannes ꝑ uerbū ipſum ḋd erat in principio,oīa facta eſſe facta,ut ſine ipſo factū ſit a cāuſis ſecundis nihil.Declarat etiā quō facta oīa in ipſo uita erat,qn̄ ratio ideę & exēplar ſecūdū ꝙ oīa facta ſunt,lux exiſtēs hoībus,lucēſq; i tenebris iumētorū & ſenſu carentiū.In primo rerū principio uita eſt,& aliud ꝙ uita eſſe non poteſt.

¶ Gratiam gratum facientem omnibus hominibus a deo tribui.

Oſſent hæ duæ ꝓpoſitiones etiā aliter intelligi, Poſtq;.n. euangeliſta
p declarauit gloriā incarnationis & natiuitatis quā colimus, oſtendēdo incarnatū uerbū eſſe deū,ꝙ eſt maxima ſecundū ſubſtātiam gloria, declarauit etiam illum eſſe oīpotentē,& in oībus naturæ rebus ſua dona partiri, ꝙ ſecundū opationem eſt ampliſſima gloria.Nunc eundē largitorē gratię gratum facientis oſtendit,ꝙ eſt gloria non minor ꝙ ſecunda.Ita cū dicit. Vita erat lux hoīm.Lux hoc loco gratiā gratum facientē ſignificat,& habitū charitatis, quere lux eſt,decus & ornamentū animæ hoīs,& cuiuſlibet creaturę rōne fungentis.Hominū ſignificat eos ꝙ gratia bene utuntur,ꝙ certe uere hoīes ſunt, C
qm̄ a rōnis trinitate non recedūt. Tenebræ uero ſunt peccatores, ꝙ lumē gratiæ ſibi collatę agnoſcere nolunt,ideo tenebrę nuncupati,quia ignorat omnis malus,& ignorantia tenebræ eſt obſcuriſſime. Vita igitur ꝙ cōtinet oēs ideas, & ſecundū eas uiuenti uiuere ꝑbet,etiam eſt lux & fons luminis,omnis gratiæ gratum deo facientis,per ḋam rōnalis ſpiritus illuſtratur & honeſtat. Eſt er- D
go lux hoīm,non ꝙ cœperit lux eſſe poſtq; hoīes eſſe ceperunt,ſed erat lux ab initio & ante ſecula,tunc uero lucere in hoībus cœpit,quādo hoīes eſſe cœperunt,Et hæc ipſa lux etiam in tenebris.i.in malis hoībus lucet,qn̄ oībus illa bn̄uti uolentibus ſemp eſt ꝑſto.Hac rōne de patris ſui beneficētia dixit dn̄s Ieſus Chriſtus ſolem ſuū oriri facit ſuper bonos & malos, & pluit ſup iuſtos & iniuſtos,ſed differenter,Quia ſuper bonos ad clemētiā & meriti augmentū.Sup malos ad ultionē & excuſabilitatē affectatę neqtię hoc ſapiētiſſime facit ſemp

¶ De officio utriuſq; Ioannis.

Vit hō miſſus a deo.Exēplo nunc cōprobat uitā eſſe hoīm lucē.i. grām
f bonorū hoīm mentes illuminare paratā,eſſe ueriſſime lucē,qn̄ fuit miſſus a deo cui nomen erat Ioānes,ubi ſiue Baptiſtā,ſiue euangeliſta ītelligas,ſatis conſtat illū ad uitā ueniſſe inter hoīes,ut gratię bn̄ficio teſtimonium ꝓhiberet ueritati.Bn̄ igit addit.Nō erat ille lux,ſed ut teſtimoniū ꝓhiberet de lumine,ſe ipſum uel Ioannē Baptiſtam ſignificās,non eſſe gratię largitorē,ſed utrūq; ad illā ꝓmerēdā directorē,gratiæ indicē & oſtenſorē ueritatis,non autorē,ut oēs crederēt ꝑ illū ꝙ eſt lumen & lux uera,ut ꝑ autorē oīs luminis oīſq;

ueritatis,per Ioannem autem siue baptistam siue euangelistam crederent,ut p̄ preconem certum & fidum testem, Sed quid crederent o euangelistam? Quia uerbum caro factum est,& habitauit in nobis,& uidimus gloriam eius,gloriam quasi unigeniti,a patre plenum gratia & ueritate.

¶ De pura & prima luce.

Rat lux uera q̄ illumīat oēm hoīem uenientē ī hūc mūdū,Quis a tā alto
e orsꝰ sit prīcipio,uerbū carnē factū oīdere,& cur id egerit,digrediēdo
euāgelista mōstrauit.Nūc redēs ad serīē narratiōis īceptę dicit.Illa uita quā lucē hoīm dixi,q̄ lucet etiā ī tenebris,quā tenebrę nō cōphēderunt,erat
E lux uera.i.lux p̄ essentiā,nihil hns q̄d nō sit lux. Lux in q̄ nō corpea,sed spūalis & pura.Inter corporeā sane lucē & nō corporeā,hoc ītere est,q̄ illa nō est pura nō est syncera,nō simplex.Est.n.corporeę subst̄ātię sociata,q̄ de se lucere non pōt,sed a spū necessario lucē expectat.Spūs uero īfiniti uigoris,ī se ipō & p̄ se ipm oīa ītelligēs,totꝰ in se ipso lux est,nihil hēt q̄ ubiq̄ nō splēdeat.Erat ergo lux uera.i.lux p̄ essentiā q̄ hēt a se ipsa suā ueritatē,& lucēdi rōnē necunde accipit,sed oēs ab illa ueritates lucē expectāt. Vñ subdit.Quę illumīat oēm hoīem
F ueniētē ī hūc mūdū.Huiꝰ solēnitatis quarta gloria celeberrima q̄dē,supbiā & cęcitatē Sabellianorū eliminās,iā satis est nota.Dicit Sabelliꝰ hoīem ꝓpria uolūtate sine bñficio mediatoris saluari.Dicit euangelista. Verbū erat lux uera q̄ illuminat omnē hoīem uenientē in hūc mundū,cuiꝰ rei gratia,caro factum est & habitauit in nobis,& uidimus gloriā eius,gloriā quasi unigeniti,a patre plenum gratia,ut adiuuet uoluntatem,& ueritate,ut dirigat intellectum.

¶ Dei uerbum qui deus est mundo sub lunari quomodo continetur.

N mūdo erat & mūdꝰ p̄ ipm factꝰ est.Plęriq̄ plus q̄ oportet sape uolē
i tes cōfirmauerūt,q̄ uerbū ętemi patris mūdi angustiis cōtineri nō pōt sicut neq̄ figulę artis rō ullo penitꝰ uase cōcludit.Aduersꝰ hāc hęresim dicit Ioānes.In mūdo erat,illud.s.dei uerbū q̄d secūdū gnationē ętemā,erat in prīcipio apud deū,& erat deꝰ p̄ quē facta sūt oīa,& sine q̄ factū est nihil, q̄ erat lux uera,oēm hoīem illuminās ueniētē ī hūc mūdū,secūdū tpaneā gnationem de qua nūc scribere cepi.In mūdo erat.Nō q̄ mūdꝰ diuinā ei maiestatē coā gustaret & clauderet,sed q̄a mūdꝰ cōtinebat hoīem cui uerbū ī unitate p̄sonæ
G se copulauerat.Et mūdꝰ p̄ ipm factus est.Neq̄ tn̄ q̄a esset lux uera q̄ illuminat oēm hoīem ideo sol erat hic corporeus,aut solis aīa,quā academici posuerunt. Nā p̄ ipm uerbū q̄d erat in mūdo factꝰ ē mūdꝰ.Factꝰ est ergo p̄ ipm sol,& solis academicorū aīa,Et q̄a nihil ē q̄d efficiat semetipm,cōsentāneū ē uerbū nō eē solē uel solis aīam.Et mūdꝰ eū nō cognouit.Sol hic quē q̄dā hęretici dnm Iesū eē putauerūt notissimꝰ ē oībꝰ creaturis. Talpę penitꝰ orbe oculis lucē eius fugiunt,quā penitꝰ ignotā euitare nō studerēt.Dnm uero Iesū mūdꝰ nō cognouit
H Nam nisi fidei lumen mētibus hoīm splēdeat,dnm saluatorē agnoscere nō poterunt.Lux ergo uera de qua locutus sum,sol iste corporeus credi non debet, & esse nō potest. Tantus est huius lucis fulgor,tanta uiuacitas,tātus uigor,tāta maiestas,ut nulla creatura illū possit ad plenū intueri.In illū nullus hominis oculus possit rectus aspicere,uel eius splēdoris ferre scintillā,nisi gra dei quasi certo liqre mentis oculus liniatur,& roboret ad tātum splendorē sufferendū.

Prestat lumen fidei bonę uolūtatis hoibus ad uerbi incarnati gloriā agnoscēdā,q̄d ęstiuo & meridiano splēdori solis oculo corpis sufferēdo p̄stat manus aut galerus ad faciēdā umbrā frōti suprapositus.Eius nēpe bñficio uidēt oculi q̄ nimia luce uidere nō possent.Sileāt iā & obmutescant hæreticorū insana dogmata assueuerātia hoīem nō egere lumine fidei,nō egere inq̄ doctrina diuinitus inspirata ad ueritates christianas agnoscēdas.Huius.n.natiuitatis quā colimus tāta est gloria,q̄ mūdus eū quē natū colimus nō cognouit,neq̄ cognoscere potuit.Plane ergo stultos oñēt & temerarios q̄ naturę bñficio,dei secretissimū oīm arcanorū mysteriū posse indagare cōfidūt. Audiant Ioānem. Mūdus eū nō cognouit.Quod negatur toti,ptibus cōcedi non debet. Nulla ergo creatura eū cognouit uirtute ꝓpria,sed neq̄ cherubin intelligētię lumine excellētissima ac fulgētissima,neq̄ seraphin amore charitatis flammea illū cognouerūt,nisi dei bñficentia in sua diuinitate mōstrāte naturā creatricem, creatę naturę in unitate p̄sonę ineffabiliter adunatā. Tu aūt hæretice infœlix I
qs es? q̄ uoces? q̄ id posse intelligere cōfidis,q̄d mūdus totus minime cognouit,& tota mūdi fabrica cogitare nesciret,& ferre nō posset,nisi dei gratia illā ad hęc peculiarius adiuuaret.Profecto q̄d tu tua uirtute potes intelligere,natura tota pōt facere,nisi te ad intelligēdū potiorē natura fecerit,q̄ se esse uoluerit ad agēdū.Resipisce igitur infœlix,& q̄m cōfiteris uerbi incarnati mysteriū naturę uires excedere,crede Ioāni,& cōfitere te tuę mētis bñficio te tātā ueritatē assequi nō posse.Ita huius natiuitatis gloriam fueris ut potes assecutus.

¶ Gratiam dei bonis & malis immissam nō ęqualiter in illis operari.

N ꝓpria uenit & sui eū nō receperunt. Vultis uidere q̄a tenebrę.i. p̄
i uersi hoīes peccatorꝝ tenebris obsiti, eā lucē q̄ uita erat nō cōphēderūt In ꝓpria p̄ria uenit. Totus q̄dē terrarꝝ orbis dñi dei est, q̄a illū creauit K
moderatur & regit,sed Iudeorū terra,hic nō immerito lucis & ȳitatis patria ab euāgelista dicta est,q̄a p̄ cæteris mūdi ꝓuinciis eā dotauerat deus lege,Patriarchis,Prophetis,tēplo in mūdo celeberrimo,& sacrificiis gratiā figurantibus,ipsum p̄terea uerbū in Nazareth Iudæa ciuitate carnē assumpsit. Verbū igitur dei,lux erat q̄ illumīat oēm hoīem uenientē in hūc mūdū in ꝓpria patria ab euāgelista uenisse aptissime describitur,q̄a in Iudæa patria uenit.Potuisset euāgelista dicere,in ꝓpriā,sed q̄a nō tm̄ accessum,imo & p̄seuerātia mōstra re uolebat,in ꝓpria dixit,non in ꝓpriā,ut uenisse ac stetisse in Iudeorū patria illū significaret,et sui cōpatriotę,sui cōsanguinei,eū q̄ erat lux uera,cui Ioānes uterq̄ phibet testimoniū,nō receperūt p̄ agnitionē & charitatē. Si.n.cognouissent regē glorię,nūq̄ illū crucifixissent.Sed q̄a morte turpissima p̄ affectatā ignorātiā cōdēnauerūt eū,opę cōprobatū est q̄ eū nō receperūt.In ꝓpria bona uenit.i.in copiā bonorū q̄bus ditauerat Sinagogā iuxta Esaiā uineā dñi sabbaoth,& sui cultores synagogę eū nō receperūt,sed dixerūt, hic est hęres uenite occidam⁹ eū,& habebimus hęreditatē eius.Lucet igit lux grę sup bonos & illos illuminat,q̄a capiūt illā & tenere nituntur.Sup malos uero lucet q̄tū in se est,sed tenebræ eorū illā nō accipiunt,ueluti si sol lippis oculis & semicæcis luceat.Isti lucem non comprehendunt,sed fugiunt.Illi sequuntur & tenent.

¶ Saluatorem qui recæperunt & quomodo recæperunt.

Votq̃t aũt recæperũt eũ dedit eis potestatẽ filios dei fieri. Nunqd oẽs
q suũ eũ recipere noluerũt? Absit, nõ est ita. Quia lux in tenebris lucet, &
tenebræ eã nõ cõprehenderũt. Sui q erant tenebræ illũ nõ recæpũt.
Alii vero ex suis q erãt hoies (de illo inq̃ hoim nũero, qb⁹ hac nocte angeli cã
tauerũt. In terra pax hoibus bonæ uolũtatis (eũ receperũt p fidẽ agnoscentes,
p obsequũ uenerantes. Recepit eũ uirgo mater sanctissima, q̃ mox ut illũ pepit
fouit sinu, pannis inuoluit, lactauit, reclinauit, & adorauit. Recæpit eũ Ioseph, q
pariẽti uirgini, nõ ad auxiliũ, qa nõ op⁹ erat, sed ad custodiã & honestatẽ, ante
pauperis p̃sepis ostiolũ stetit, q natũ & reclinatũ i p̃sepio adorauit. Recæpũt
eũ pastores q uigilãtes & custodiẽtes uigilias noctis sup gregẽ suũ, se inuicem
adhortabãt. Eamus usq; in Bethleẽ, & uideãus hoc uerbũ qd factũ est, qd fecit
L dominus, & ostendit nobis, & uenerũt, & inuenerũt Mariam & Ioseph, non
obstetrices nõ anastasiã ut qdã somniãt, Mariã & Ioseph tãtũ, & infãtẽ positũ
in p̃sepio inuenerũt, Recæpũt eũ tres magi, q de oriẽte uenerũt adorare dñm
Recæperũt eũ sancti innocẽtes, q eius natiuitatis præconiũ, nõ loquendo, sed
moriẽdo cõfessi sũt. Recæpit eũ Simeõ senex in tẽplo, quẽ ut in ulnis habuit,
exhilaratus gaudio, gratias agẽs deo patri dixit. Nunc dimittis seruũ tuũ dñe.
Recepit eũ Anna pphetissa filia Samuelis, q̃ illũ agnoscens oblatũ in tẽplo,
loquebat de illo & expectabat redẽptionẽ israel fieri p illũ. Recepit eũ Ioãnes
Baptista q ut illũ aspexit ad se baptismatis gratia ueniẽtẽ dixit, Ego a te debeo
baptizari, & tu uenis ad me? Et post ieiunia solitudinis, cum iterũ Iesum ad se
ueniẽtẽ uidisset, idẽ Ioãnes dixit. Ecce agnus dei ecce q tollit peccata mundi.
Recæpunt eũ duodecim apostoli, reliqq; discipuli dicẽtes cũ Petro. Ecce nos
reliqm⁹ oĩa & secuti sum⁹ te. Recepit eũ Maria magdalena, q̃ lachrymis lauit
pedes ei⁹, & capillis suis tersit, & unxit ungẽto p̃ciosissimæ ac bñficentissimæ
charitatis. Recepit eũ latro in cruce dũ dixit. Memento mei dñe dũ ueneris in
regnũ tuũ. His aũt oĩbus, & q̃t̃q̃t aliis q p apostolorũ p̃dicatiõem, p martyrũ
patiẽtiã, p cõfessorũ doctrinã, p sanctimoniã anachoritarũ & uirginũ, postea
eũ fide, spe, & charitate intra sui cordis hospiciũ recæpunt, dedit eis potestatẽ
filios dei fieri. Recipe iterũ accipe est, ut in sermõe de dñi resurrectiõe apte mõ
stramus. Accepat Adã à creatore deo originalẽ iustitiã, cũ qua qd dei filius ca
ro statuto tpe futurus plane cognouerat, nõ ad redimẽdos hoies, sed glorificã
dos, sicut in orõne p̃cedẽte, & amplius de dñi Iesu passiõe declaratũ est. Hãc
ipsam uerbi agnitionẽ, & sanctę trinitatis notitiã nos oẽs tũc accepamus in il
lo, qñ si non peccasset filios originali p̃ditos iustitia genuisset. Sed qa peccauit
M & iustitiã amisit, nos illã eius culpa p̃didimus. Cognitionẽ igit̃ inditã nobis cũ
illa iustitia, p̃ditã p culpam, receperũt p gr̃am fidei, hi q dei munere nõ abusi
crediderũt in noĩe eius uerbi, qd erat in principio apud deũ, & in fine tẽporũ
caro factum est. Dedit talibus ptãtem filios dei fieri, Dico euãgelista, dic uno
uerbo, q receperũt eũ, dic qbus dedit ptãtem filios dei fieri? His q credunt in
noĩe eius. Nõ dixit his q credunt noĩ eius, aut q credũt nomẽ eius, sed in noĩe
eius. Credere.n. nomen eius est credere illũ id nomẽ esse sortitũ. Credere noĩ

eius est credere hanc uel illã uirtutẽ illi noĩ inditã esse. Credere in noĩe eius est
simul utrũq; colere. Nõ sufficit credere Christum sic esse noĩatũ, nõ sufficit
credere sermõib⁹ Christi, sed creditũ oportet colere, & ei⁹ seruare doctrinã.
Sed qd est nomẽ ei⁹? A Luca iã audiam⁹. Vocabis nomẽ eius Iesũ. Audiam⁹
& à Matthęo cũ circũcisiõis festa celebrabimus. Vocatũ est nõen ei⁹ Iesus. Ies⁹
aũt (ut de circũcisiõe & passiõe tractãtes ostẽdim⁹) saluatorẽ sonat. Credere
ergo in noĩe eius, est illum credere saluatorẽ mundi & pro saluatore colere
ac monitis acquiescere, præcepta suscipe, legem seruare, Talibus dedit pote
statem filios dei fieri. Quomodo autem hoc dederit mox declarat.

¶ De spirituali hominum regeneratione.

Vi nõ ex sãguinib⁹ neq; ex uoluptate carnis, neq; ex uoluntate uiri, sed N
q ex deo nati sũt. Ex semine maris & fœminæ notũ est hoies nasci, dũ
qd prius semẽ fuerat, septẽ primis horis coagulat̃, & quasi cucullus se
rico mẽbrane fere inperceptibilis folliculo sepit̃, septimo die uertit̃ in sanguinẽ,
tenuissimaq; eadẽ mẽbranula simili oui intimę cartilagini p id tẽpus effectę p
nouẽ dies in uisceribus mr̃is fulcit̃, accedẽte post hæc duodecim dierũ tpe coa
gulat̃ in carnẽ, unde paulati calore matris & alimẽto fouẽte fœtũ mẽbra dige
runt̃, qua in re mr̃es qdẽ grauescere et intũescere cũ dolore testat̃ expientia, q
dolor non sine uoluptate mulieres grauidas tenet. Delectãt̃.n. mirũ in modũ
suo dolore p̃gnãtes, carę porro uiri licet dolore & uoluptate nõ sic afficiant̃,
uolũt tñ q̃ de se cõceperũt mulieres sic se hẽre, & illas p uirib⁹ in fœtus matu
ratiõe sustentãt. Sic natura iubẽte secũdũ q̃ nũc nobis est sermo, nasc̃ũt hoies
ex sãguinibus p̃ris ac mr̃is. Nasc̃unt̃ inq̃ ex uoluptate mr̃næ carnis, & ex uo- O
lũtate uiri. Nõ sic dedit uerbũ qd uenit i p̃pria his q eũ recepũt filios dei fieri,
sed ex deo. i. spũs sãcti gr̃a q in hoc euãgelio deus noĩat̃ nati sũt. Est nãq; spũs
sãct⁹, amor caritas, bñficẽtia, ita p gr̃am gratũ faciẽtẽ oĩm munerę à deo hoib⁹
tribuẽdorę basim ac fũdamẽtũ. Ex deo nati sũt. Dixerat, Dedit eis ptãtẽ filios
dei fieri, ne crederem⁹ hãc ptãtẽ eẽ ab actu sepatã, sicut dũ sedemus nobis est
currẽdi ptãs, neq; tñ currimus, dixit. Ex deo nati sunt, nãq; sine tp̃is interuallo
hac in re ubi accessit posse aduenit eẽ, sed hoc eẽ dũ hic uiuimus nõ est plenũ,
sumus.n. filii p gr̃am, pegrinamur tñ à gl⁹ria, Quotq̃t ergo recepunt eũ iã ex
deo nati sunt p gr̃am fidei, nisi.n. accessisset gratia, p fidẽ illum accipe nequi
uissent, Habẽt præterea potestatẽ, habilitatẽ, facultatem, fieri filii dei per glo
riã quã dũ hinc morte discedimus, Christus resurgens à mortuis nobis p̃stat.

¶ De formatione Iesu in utero Virginis,

T uerbũ caro factũ est, Nõ qdẽ ex sanguinibus, sed ex puro sanguine
e sãctæ Mariæ Virginis, Neq; ex uoluptate carnis, qa dũ Virgo mater P
fieret, mẽte qdem delectata est, sed uoluptate carnis nullatenus læsa,
Nõ.n. p tp̃is succedẽtes moras i mẽbris eius facta est ætatis ardore medullarũ
ue uigore alteratio, aut humorũ latio, uel superfluitatis alicui⁹ purgatio, vñ uo
luptas accedit cõcipiẽti, Sed ut primũ illa cõsensit, cũ primũ inq̃ liber assensus
in momento in ictu oculi fuit in sanctę Virginis mẽte formatus, deus q scruta
tor est cordiũ statim hoĩs & dei mr̃em illã effecit, & hæc subito illa cõpleuit.

Tm̃ uirginei & qdē purissimi sanguinis q̃tū ad hoīs gn̄ationē sufficere possit trāslatū est, coagulatū, tenui mēbranula uestitū, formatū in masculū, cui simul cōcessum est uegetare, sentire, & hoīem esse. i. aīam intellectiuā corpus informātē hēre, dūq; illa corpi iūcta est, uerbi psona q̃ in principio erat apud deū, & deus erat, se sociauit utriq;. Ita uerbū caro factū est. i. carni insepabiliter sociatū, nō mutatū in carnē, nō trāslatū in hoīem, sed carni unitū. i. hoī, quatenꝰ q̃ natꝰ est hodie de sancta Virgine, nō esset tm̃ hō, nō tm̃ deus, sed hō deus. Dei igit filius, uirginis q̃q; Marię uere filius deo est, q̃a hoīs corpori de purissimo uirginis sanguine in eiꝰ integerrimo utero formato, dū aīa rōnalis aduenit, uenit cū illa diuinitas in uerbi psona. Quare eodē tpe hō simul ac deus incepit esse in utero Virginis, nō ante secūdū tēpus hō q̃ deus, nō ante deus q̃ hō in eo fuit utero, sed simul uterq;. Sic igitur qui natus est, deus & homo est, quando id nasci fuit consentaneum, quod fuerat ante conceptum.

¶ Solutio difficultatum Iesu conceptioni & natiuitati obstantium.

Bi nūc sūt q̃ dicūt, creaturā nullo modo posse fieri creatorē, & iccirco q̃ Virginis filiū nō potuisse incipe esse deū? Accedāt & audiāt euāgelistā. Verbū caro factū est. Nō factū est de nouo uerbū, nō factus ē nouus deꝰ, sed est carni noui et inusitati hoīs nouiter et inusitate associata natura
S diuina in uerbi psona, Qñ in utero uirginis, nouo mō cōcepto hoīs corpusculo, simul cū aīa hoīs se uerbi psona sociauit, ut ex illa nasceret hō simul & deus Poterat dicere euāgelista, uerbū hō factū est, & fortasse significātius locutꝰ fuisse uideret, sed scribēdi ꝓposito nō satisfactū iri existimauit. Cherintꝰ nāq; et Hebiō hoīem phātasticū fuisse dm̃ Iesū Christū asseruerūt. i. q̃si umbrā hoīs esse ex aere, nō carne sanguineq; cōstantē, qñ p fortē imaginationē Virginis formatus de aere quasi infans pari uisus esset, nō uere partus, lactari uisꝰ esset nō uere lactatus, crescere uisus esset & augescere, nō uere auctus, pati uisus esset, nō uere passus. Aduersus hāc impietatē Ioānes euāgeliū scribere rogatus, qa illā penitus exterminare cōstituit significātissime, & ex cōposito dixit, Verbū caro factū est, ut demōstraret hoīem illum cui in unitate psonæ se sociauit ỹbi substātia, fuisse carneū hoīem, ueris mēbris hoīs ptibusq; cōstātē. Vbi sūt q̃ dicūt indiuiduū substātiæ solidū & pmanēs, qd suppositū uel psona uocat, alteri īdiuiduo cōsimiliter solido & pmanēti qd etiā sit psona, sociari ita nō posse ut ex utroq; una psona cōsurgat? Accedāt & audiāt euāgelistā, Verbū caro factū est, Cur nō dixit, hō factū est? nisi ut oēs intelligerēt, illū cui uerbū se sociabat, nōdū habuisse rōnem suppositi, uel psonæ cōpletā, dū sociabat eidē. Est certe cōpletū suppositū, est cōpleta hoīs psona, qñ aīa intellectiua illi est iā diuinitus iufusa. At post infusionē aīæ nō accessit uerbū ad hoīem, sed eo ipso mōmēto qd aīam dabat deꝰ corpi, qd fabricabatur utero uirginis uerbi psona, atq; substātia illi simul cū aīa se sociauit. Itaq; nō iā cōplet⁹ hoī, sed dū hō cōpletur, uerbū aduenit, & carni se sociauit, q̃ hoīs cōplemētū accipiēs, dei etiam naturā uerbiq; psonā sibi cōsiuit. Quare cōueniētissime & summa cū rōne dixit euāgelista. Verbū caro factū est. Vbi sunt q̃ dicūt qd ab æterno non est secūdū naturā deus, nulla rōne posse in tpe deū fieri? Accedāt & audiāt euā-

gelistā, Verbū caro factū est, nō q̃ caro hoīs aut hō, ex carne, ossibus, neruis & sanguine cōstās, hęc hēre desierit, & a sua natura discedēs in aliā sit trāslatus sed in carne manēs dū accipit aīam qua fit hō, hæc eadē caro accipit uerbi psonā et substātiā, p q̃ simul incipit caro esse p aīam, deus esse p uerbū. Vbi sunt q̃ dicūt deo cū sit infiniꝰ, nihil adiici posse, nō ergo carnē, nō hoīem uerbi psonę adiūgi potuisse? Accedāt & audiāt euāgelistā. Verbū caro factū est, Nihil est additū deo ut inde maius aliq̃d excreuerit, uel aliq̃d deus ipse acq̃sierit, sociatꝰ uel potius unitus est carni, nō illā in se uertēdo, sed pmanēti carni dū aduenit aīa, aduenit & uerbū. Cōtuberniū est in unitate psonę, nō cumulus alterutriꝰ, ad alterū factus accessiōe. Vbi sunt q̃ dicūt, uerbū dei cū sit summe simplex, purūq; semp, alteri nūq̃ posse cōponi, qñ simplicitati summæ repugnat multiplicitas, & puritati summę oīs admixtio cōtraria esse uideatur. Accedāt & audiāt euāgelistā, Verbū caro factū est, nec à sua simplicitate recessit, qñ uerbū pars carnis nō est factū, neq; caro pars eiꝰ euasit. Neq; n. uerbū carni dedit formā neq; caro formauit uerbū, sed utroq; manēte qd priꝰ erat, caro aīam accepit ut formā, aīa uero simul & caro uerbū tanq̃ sustētaculū hoīs ex eis cōsurgētis acceperūt. Sustētauit inq̃ uerbū naturā hoīs, atq; firmauit, ut alteri sociari in unitate psonę nō posset, & in alterū uel ad alterū ultra nō tēderet. Hoc aūt puritati minime repugnat, cū possit pura substātia absq; sui cōtagione solidare impurū atq; pficere. Quotidie hoc expimur in lumine, qd rebus lucet impuris, earū impuritate nullatenus diminutū. Sic igit uerbū caro in tpe factū est, T
ut tm̃ uerbū nō sit in tpe factū, sic caro factū est, ut dū ex uera carne, & aīa rōnali hō fiebat, uerbū utriq; se in unitate psonę cōiūgeret. Sic caro factū est, ut caro suā naturā nō amittēs psonā tm̃ acqreret in uerbo. Sic caro factū est, ut uerbo nihil accesserit augmēti, qm̃ in ipsū carnis uersum est nihil, Sic caro factū est, ut carnē nō informauerit, neq; à carne formā accepit. Sic uerbū caro factū est, ut neq; admixta sit caro uerbi naturę, neq; substātia uerbi, sed p admixtiōnē īfuderit carni. Vis scire uno ỹbo, quō uerbū caro factū est audi euāgelistā.

¶ Declaratio per exemplum quomodo uerbum caro factum sit.

T habitauit in nobis. Nō potuit euāgelista significātiꝰ scribere modū
e q̃ uerbū caro factū est q̃ dicēdo, Habitauit in nobis, Qñ q̃ domū aliq; inhabitat nō mutat in domū, neq; domus trāsit in illū, sed recipiens & receptū suā naturā seruāt. Imaginare nūc architectū suis manibus sibi domū fabricātē, nō p tpis moras, partē parti adiicientē, sed unico mōmēto totā simul icipiētē, pficiētē, & pseuerāter habitātē, inde nunq̃ egrediētē, p suā uero in ea residētiā, domū nulla re indiguā cōseruantē, ita inq̃ ut egrediēte domū huiusmodi architecto domus stare nō possit, manente eo in domo, domus maneat. Erūt uere duo indiuidua substātiæ, architectus & domus, ille fabricauit, hæc fabricata est, ille habitat, hęc inhabitat, ille à se pfectā domū sustētat, hęc sustētatur. Neq; tm̃ est architectꝰ forma domus, neq; materia, neq; pars, sed ex domo & architecto fit unū in rōne sustētātis & sustentati, inhabitātis & inhabitati. Ita in hac incarnatione quasi p oīa res se habet, Verbū æterni patris æterna V
sapientia, architectus est, q̃ sua uirtute q̃ spiritus sanctus est, corpus hoīs uno

momento tpis formauit in utero Virginis,aīam creauit,quā corpi indidit,dū crearet.Ita ex corpe & aīa hoīs domū sibi fabricauit,Dū hoīem exaīa & corpore,pdeuntē,idē uerbū dei oīpotentis sibi conspciauit,quā societate cōtēta humanitas, nihil amplius extra se quærere potuit,sed sistitur,solidat,firmat, & durat in se.In hoc quasi cōtubernio forma hoīs aīa est,nō uerbū,ipsum tn uerbū,totū hoīem consolidat,& cōfirmat,necp tn fit pars fabricę,necp fit totum,sed manēs oīno impmixtū hoī,uerbū dei caro factū est simul cū hoīe numerat,estcp uerbū & hō una psona,unū p se subsistens cōtinēs duas naturas architectū & fabricā.Scio exēplū hoc non posse subsistere, qn architectus domū sibi unitā uel uniēdam fabricare nequeat, qp si architectus in fabricata a se
X domo semp maneat,uim tn habere nō pōt unde domus hec ppetuo cōseruet. Necp si cōseruet in rōne psistēdi,se & illā unū efficiet.Sed exēpla ponim⁹ philosophorū more,non ut penitus ita sit,sicut illa pferūt,sed ut p illa ueritatem pcipiant q addiscūt.Hoc igit exēplū adduxisse me,nemo miret,qn ille q fluenta euāgelii,de sacro Dnici pectoris fonte potauit.Vbi dixit.Verbum caro factum est,Vt modum ostenderet mox adiecit.Et habitauit in nobis.

¶ Ad quid uerbum caro factum sit ut habitator in domo.

T habitauit in nobis,Habit auit in sancta nirgineuerbū dei nouē mē
e ses.Qn ab hora cōceptus usq ad natiuitatis articulū tm tpis fluxisse notū est.Non qdē ad fœtus maturandi necessitatē,sed ad naturę hoīs certissimā fidē.Nēpe qua dei uirtute subito.i.nullo motu succedēte, p tēporū
Y uices in utero Virginis formatus est hō,& deo in unitate psonę cōiunctus,potuisset eadē uirtute de⁹ mox maturū reddere partū.Sed ne daret hęreticis erroris occasio, aut excusatio infidelitatis insurgeret,uoluit diuina sapientia eū q momento uno tpis cōpaginatus esse homo deus in uirginis utero cœperat, illic partus seruare metam,ut qui in nobis id est inter nos habitare uenerat, quantum nos in matrum nostrarum utero habitare solemus,ille habitaret in sua.Habitauit in nobis id est in nostra carne, & inter nos uerbum caro factū, iam mille quadringentos nonaginta & nouem annos.Habitauit uero decętero in perpetuum,ut reprobi ad infœlicitatis cumulum agnoscant abiectionē suam,& eos pudeat ac pigeat turpissimis subesse dęmonibus,qui fratrem suū super choros angelorum,in solio maiestatis dei gloria & honore aspicient in die iudicii coronatum.Vt etiam agnoscant miseriam ingratitudinis, quando fratri tam amantissimo noluerunt esse cōcordes,& tam pio domino obtpare spreuerunt,qui pro eorum salute se ipsum tot tantisq laboribus,& mortem durissimā,pro eisdem ferre non recusauit. Vt præterea iusti homines uideāt quāta sit eorum,qui carnem & sanguinem suum,fratrem suum ex uirgine natum,in solio trinitatis ad dexteram dei patris omnipotentis residere uidebunt secp perpetuo familiares,& continuos commensales tanti principis permanere,lætentur & exultent.Agnoscant dei clementiam quæ non solum illis tantā pstitit gratiā,sed ut illam assequi possent,cū illis habitare descendit,& hoīem quem sibi sociauerat,ac perpetuo iunctum habere decreuerat pro illis ipsis debitum soluere in ara crucis effecit,qua de re uulnerum uestigia,in manibus in pedibus

in pedibus,& in latere relucentia fidem indubitabilem facient. Ita exultabunt sancti in gloria,& lætabuntur in cubilibus id est in corporibus suis,à domino Iesu Christo impassibilitate & immortalitate donatis.Exultationes dei in gutture eorum erunt semper,dum lætabundi cantabunt quod uidebunt.Verbū caro factum est.Et experientur quod sperauerunt dicentes,Et habitauit in no Z
bis,Hi erunt gladii ancipites in manibus eorum,Gladii ad faciendum uindictam in nationibus iniquorum,& increpatiōes in populis damnatorum.Vindicta erit opprobrium abiectionis & subiectionis,Increpatio erit exprobatio ingratitudinis,quia noluerūt recipere illum,qui uenit in propria.Et uerbum caro factum est,ut cum illis & inter illos habitaret.

¶ De unigeniti dei & Virginis gloria natiuitatis.

Idimus gloriā eius,gloriam quasi unigeniti, Vellem si possem hic elo
v qui illam gloriam,quam paucis his uerbis euangelista declarat,sed q magis id annitor efficere,minus me proficere sentio. Dicam tamē qd potero,Dum in domino Iesu Christo genituras euangelista cognouerat & iā conscripserat.Primam de patre æternam,Secundam de matre temporaneā, cuius festum diem hodie ueneramur.Vtracp certe glorioissima est,Vscp dū dicit in mundo erat,gloriā refert generationis æternæ,deinceps temporaneę per epilogum,postea colligit utrancp dicens.Vidimus gloriam eius, gloriam quasi &c.Secundum genituram æternam,qua nascitur de patre uerbum,gloria natiuitatis eius,gloria est unigeniti.Vnum.n.& unicum uerbum habet deus pater apud se,quod semper genitum fuit,& gignitur semper.Erat.n.uerbū in principio apud deum,& erat deus. Quare si per generationē est apud deū semp fuit gēitum,qa semp apud deū & in deo fuit,Et si est deus semp gignit. A
Nihil.n.deo unq excidere potest aut poterit. Quare post hoc uerbū qd erat in principio apud deum,nullum aliud uerbum gigni ant genitum esse potuit cum illud idem gignatur semp. Vidimus ergo gloriā eius uerbi,quod hodie caro factū est,Eius ipsius qd habitauit in nobis,gloriā gnationis æternæ,esse B
qsi.i.uere unigeniti.Vidimus aut hoc nō oculis carnis,sed mente illuminata p fidem,& per doctrinā tuam sancte Ioannes euangelista,qui deo magistro hęc didicisti, & illo autore nos docuisti.Adhuc secundū hāc gnationem,uidimus aliter gloriā eius,gloriā quasi unigeniti.Sed quō? Deus pr iustus est,sapiētissimus est.Nō est aut iustus,nō est sapiēs pfamilias hns plures filios,si uni dedit omnem potestatem,alterum quasi inutilem destituit ociosum, Pater æternus omnem potestatem,omnem auctoritatem dedit uerbo illi,quod erat in principio,illi ipsi quod hodie factum est caro. Quid ita? Quia omnia per ipsum facta sunt,& sine ipso factum est nihil, Quare pro auctoritatis magnitudine ratiocinantes ex tua doctrina Sancte Ioannes, uidimus gloriam eius,gloriam quasi unigeniti. Insuper quoniam quod factum est in uniuerso creaturarum orbe, in ipso uerbo per quod facta sunt omnia, uita erat. Et uita erat lux hominum & lux in tenebris lucet,& tenebræ eam non comprehenderunt. Vidimus gloriam eius, gloriam quasi unigeniti. Quando pater sapientissimus omnem lucis ornatum,omnem ornandi rationem sic reposuit in

uerbo,ut iã non sit lux eius accidens,sed substãtia,sed uita.Qui certe si aliũ habuisset filiũ,nõ sine ornatu lucis illũ dimittere potuisset.Si uero alius filius lucẽ accepisset,alicubi lucere debuisset. Cũ uero hoc ipsum uerbũ sit lux oĩm creaturarũ,uerũ uidimus Ioãnis bñficio gloriã eius,gloriã quasi unigeniti,eterna gñatione,secũdũ quã illi cõueniũt,q̃ scribit euãgelista,usq; dũ dicit.In mundo erat.Est etiã secundũ tẽporaneã generationẽ dns Iesus uirginis matris unigenitus gloriosus,Licet.n.spiritus sancti uirtute,ĩmo totius trinitatis opatiõe sit uirginis in utero formatus hõ,cũ q̃ uerbũ caro factũ habitauit in nobis,nõ
C tñ spiritus sanctus uel tota trinitas illius hoĩs pater fuit.Qm̃ ille non semp est pater,cuius uirtute aliqd generat.Generant multa aĩalia,uel in superficie,uel in uisceribus terræ uirtute solis.Generant metalla uirtute caloris,Generant herbæ,uirgulta,arbores bñficio agricolarũ,& tñ neq; solẽ,neq; calorẽ,neq; agricolã horũ patrẽ qs uere dixerit.Non.n.de eorũ substãtia,nõ de aliqua eorum particula,quasi maris in fœminã agentis,hæc genita sunt.Quę uero ad patris rõnem in rebus corporeis requrunt,pro nostra tenuitate enumerata sunt eo tractatu,quã de cõpaternitate iã cõscripsimus,eũ si qs inspexerit,uidebit apte deũ patrẽ,uel spiritũ sanctũ,ĩmo ipsam trinitatẽ,q̃ incarnationẽ & Christi natiuitatẽ opata est,eius patrẽ dici non posse.Videbit sine oĩ patre dnm Iesum Christũ cõceptũ & natũ de Maria,q̃ qa non nisi semel spiritu sancto supuẽta & uirtute altissimi obũbrata est,& hũc unicũ filiũ concepit,gloria eius secundũ tpaneam natiuitatẽ,gloria uere est unigeniti.Non est o Cherinti,nõ est o Ebion dns Iesus christus hõ phãtasticus,non fortuitu ut uos dicitis,ut fingũt Sabelliani uirgo repit paruulũ,sed decursis nouẽ mẽsibus pepit Christũ. Audite euãgelistã.Vidim⁹ gloriã eius,gloriã quasi.i.uere unigeniti,Est certe hæc
D gloria specialis & ꝓpria dño Iesu Christo,nullis ex hoĩe natis hactenus cõcessa.Ex uiri semine concipiũt matres,hic de solo matris sanguine conceptus est, Virtutẽ genitiuã accipit semẽ in aliis fœtibus à masculo.Sanguis intemeratæ uirginis uim seminis accepit à deo.Per uarias trãsmutatiões in aliis fœtib⁹ integri corpis mẽbra & lineamẽta cõsurgunt,hic simul uno momẽto facta sunt oĩa,Adiicit masculis fœtibus aĩa rõnalis post quadraginta qnq; dies à conceptu numeratos,huic prima die,primo momẽto cõceptionis anima rationalis simul cum uerbi persona uenit ad corpus,Sunt ne hæc parua gloriæ indicia? Ne mireris igitur si dixit euangelista gloriam eius natiuitatis enarrans, Vidimus gloriam eius,gloriam quasi unigeniti.

¶ De ratione uirginitatis conseruatæ in Mariæ cõceptu & sospitate in parturiendo.

St adhuc alia hui⁹ natiuitatis gloria quã audite.In aliis fœtibus cõcipiẽ
e dis matres amittũt uirginitatẽ,in hoc mãsit uirgo penitus incorrupta. Est certe hoc magnum,insolitum,inauditum,& quasi incredibile op⁹ ꝓpter magnitudine & nouitate.Sed si illud diligenter introspicias,ita inuenies rationi consentaneũ,ut aliter credere nõ possis.Cur q̃so matres concipientes uirginitatis florem conseruare nõ possunt? Nõ facit hoc cõceptus ratio,qm̃ multæ uirginitatem perdunt,quæ non concipiunt, & multæ concipiunt quæ uirgini

uirginitatẽ tũc nõ amittũt,q̃n iã dudũ illa amiserunt.Modus & rõ suscipiẽdi se
minis est in causa.Semẽ suscipit mater q̃d nunq̃ ad illã ingredi posset,si in uir- B
ginitate ꝓstaret.Si semẽ aliũde q̃ ꝑ claustra uirginitatis aduasa gñationis accederet,posset illis integris uirgo cõcipe,ĩmo uero cõcipet.Q̃n nihil aduenire
cõceptui,q̃d uirginitatẽ ledere posset,Virgo Maria nõ à uiro.ĩmo à nullo se- F
mẽ accepit extraneũ,sed de suo purissimo sanguine fœtui suo ꝓstitit semen, Quod qa iãdudũ eius erat in corpe,nõ potuit illius uirginitatẽ uiolare.Per loca nãq; uirginitatis ut formaretur in fœtũ minime ptrãsiuit. Vidimus igitur gloriã ei⁹ de q̃ agim⁹ ,gloriã quasi unigeniti. Noua & inusitata sibiq; soli cõcessa secũdũ tpaneã natiuitatẽ rõne geniturę.Q̃n nõ de extraneo semine conceptus est,sed de ꝓprio cõcipiẽtis corpe, ꝓ semine sanguis purus ad locũ gñationi descẽdit oportunũ.Et ꝓfecto erat cõsentaneũ de puro sanguine cõcipi G
illũ,q̃ suo purissimo sanguine oĩm hoĩm sordes loturus erat,ac penitus purgaturus ab oĩ impuritate aĩas nostras.Insup quia in hui⁹ hoĩs cõceptu deus descendebat in hominem,sanguine de quo ille homo conceptus est descendere congruebat adhuc,quoniam huius conceptus & natiuitatis gloria in humilitate solidatur.Humiliauit.n.semetipsũ ille deus q̃ hodie nascitur hõ,formã serui accipiẽs.Illa ꝙo q̃ hũc partũ enixa est de sua humilitate tm̃modo gloriatur & cãtat.Respexit humilitatẽ ancillę suę,ad indiciũ & testimoniũ tãtę humilita
tis sanguinẽ de q̃ cõcipitur,descẽdẽdo potius q̃ ascẽdẽdo uoluit cõgregari.Est H
adhuc alia huius tẽporaneę natiuitatis uera gloria,quã uidimus fide illumina
ti.Aliæ mulieres post seminis susceptionẽ graues cũt. Dũ uero fœtus formaĩ in utero,uariis doloribꝰ agitant.Sine grauedine sancta uirgo, mox ut cõcepit in mõtana prexit,nullã illi molestiã cõceptus attulit infans.Elizabet grauidæ in mysteriis occupat.O ꝓfunda,o inaudita humilitas,mater regis effecta,uisitat ꝑconis matrẽ.In utero gestãs regẽ,obsequẽ gestanti ꝑcursorẽ.Miraris uirginẽ puellã,ętate adhuc tenerã,sine molestia in utero fœtũ cõtinere & cõfouere? Est sane mirabile,qm̃ de noua & iusitata rõne ꝓcedit,quã si à fundamẽto diligẽter inspexeris,satis illã admirari nõ poteris,q̃ ex illa ꝓcedãt,q̃ ue sequãt illã, I
desinẽs admirari.In aliis matribus fœtus formaĩ ꝑ tpa,dm̃ semẽ multipliciter trãsformaĩ.Est sępe q̃d formãdũ est nõ satis purũ,nõ bñ digestũ, formationi nõ bñ cõsentiẽs,fouetur insup humore nõ puro,uirtute multipliciter agitata. Ita dũ lucta est inter semen & matris formatiuã uirtutẽ,dũ agẽtia & patiẽtia in matris utero sibi non bene cõsentiunt,dum alterum alteri resistit,lædit mãter & dolet.Accedit ad hæc quãdoq; aliqua seminis superfluitas aut diminutio nutrimẽti etiã plus minus ue q̃ oportet ministratio,& ipsius impuritas nutrimẽti matrũ uitio,q̃ suæ ac fœtus cõplexioni sunt noxia deuorãtiũ,ad q̃ digerẽda,natura matris ledit,& debilitat fœtus.Accedũt crapulę,nimiæ uigilię,dormitiões torpidæ,stulti dolores,pauores insani,immoderatæ lætitiæ,risus,cachinnationes usq; ad compassionem spiritus,saltatiões spiritum inflãmantes. Obmitto reliqua honestatis gratia,per quæ pregnantes dũ suã libidinem explere contendunt,se ipsas doloribus implent,fœtus conturbant, & nonnunquam enecant.Nihil horum fuit in hoc partu,totus est gloria plenus. Subito facte sunt oẽs mutatiões,mẽbrorũ cõpages,& officinę simul subito ꝓdierũt.

Quod uero sine tpe fit, dolorē afferre nō pōt. Quare in corpis & mēbrorū Iesu formatiōe, dolorē Maria sentire nō potuit. Nulla fuit in ea seminis, nulla fomēti īpuritas, nulla cruditas, nulla supfluitas, nulla inter hęc & sanctæ uirginis pcordia lucta, nulla resistentia intercessit. Dei uirtus cui resistere nulla res pōt, ꝯpata est oīa ut oportuit. Cibi pterea & potꝰ mīis honestissimę, neqꝫ illā, neqꝫ fœtū grauare pōtuerūt. Exercitia p summā modestiā sumpta, uigiliæ & dormitiōes ad metā habitę, accidētia animi bñ frenata illā nō turbauerūt, q̄ fuit ab initio gratia plena. Ita necunde grauari potuit suo cōceptu, q̄ intus & extra nullā repugnantiam est expta. Vnde sicut in conceptu, ita dum fouetur in utero fœtus. Vidimus gloriam eius, qui conceptus, qui gestatus est in utero uirginis per nouem menses, Gloriam quasi unigeniti.

¶ De fœlicitate & gloria Mariæ in partu.

Ilii de matrū suarū uisceribus exeūtes, doloribus & cruciatibus acerbissimis illas uexāt. Hęc sacra uirgo simul & mater sine dolore, sine labore, sine obstetrice pepit filiū suū. Et qd mirū? Qñ qs sine dolore (ꝑ ea q̄ diximus) gestare pōtuit infantē, p hęc ipsa potuit illū parere sine pœna. Sed aliā rōnem glorioſiorē afferamus. Leduntꝫ maxīe parturiētiū uiscera, dū fœtus parat egressui, Disrūpi nēpe tūc q̄si uidentꝫ, qm̄ p uiolētiā maturatū, p summā uiolentiā sibi q̄rit egressum, At nascituris ex sancta uirgine dñs IESVS Christus qa sine uiolētia maturatus est infans, igit in uirgine ad exitū de eius utero sine ui, sine fractura, sine oī dilatatiōe uiscerū, sine intestinorū cōpssiōe accingit. Nō est pars à pte distracta in corpe uirginis, qñ pepit dñm Iesū christū, Māsit. n. uirgo, Quare ubi uiolētia pariēdo nō fuit, partus dolorē afferre nō potuit. Sed quō de utero infans egredi potuit, & extrema uteri nō disiūgi? Iā audiuim⁹ in cōceptu uterū māsisse cōclusū, qa p inferiora nihil accepit Virgo. Nūc p uteri īferiora Christū esse natū oēs credūt. Quō ergo potuit ille integer pmanere, & fœtū emittere? Gloria fecit hoc. Non igit mireris, ne putes euāgelistā ociose dixisse. Vidimus gloriā eius, gloriā quasi unigeniti. Si ei⁹ gloriā uidere nolueris, castissimę fidei splēdore illuminat⁹, ītelligere nūq̄ poteris quō parere potuerit hęc puerpa, et pariēdo uirginitatē nō amittere. Accedite p fidē ad deū q nat⁹ est, & illuminamini, & facies uestrę calumniis hęreticorū minime cōfundēt. Dñs Iesus Christus fuit ab initio (q̄d sępe iā diximꝰ & fide firma tenemus) de⁹ & hō. Aīa eius à suę creatiōis initio uerbū dei cū eo caro factū uidit, & in illo uidit, amauitqꝫ diuinitatē. Fuit ergo beata. Aīa porro beata si sit in corpe nōne illud beatū efficiet? Beatitudo ꝙ corpis nōne quatuor dotibus cōtinet? Subtilitate, īpassibilitate, agilitate & claritate, de quarū rōne ordineqꝫ dicem⁹, si trāsfiguratiōis dñi Iesu Christi mysteriū declarabim⁹. Ad q̄d dos subtilitatis nobis abūde sufficiet. Facit. n. hęc dos corp⁹ glorioſū sil cū alio stare nō glioſo. Prestat inq̄ glorioſū corpꝰ ad locū nē glioſi pueniēs, illud nō expellere, & cū illo pmanere, pterlabi & trāsire, loco & locato q̄bus supponerat nullatenꝰ īmutatis. Auib⁹ si plumas, si pēnas detrahas, uolare non potērūt, & q̄to his pēnas robustiores adieceris, tāto agiliores efficies ad uolādum. Prestāt igit pēnę p naturā uolatilibus q̄d natura sine eis oīno negaret. Graue

sit in aere se ipsum sustētare, ualdeqꝫ uelociter agitare, cū p naturā grauia oīa tarde se moueāt, & solido sustētari cogāt. Quod igit pter naturā grauedinis pēna pstare pōt rōnis exptibus aīantib⁹, cur & p aīam rōnalem decoratā gloria hoī rōnis capaci nō pstabit? Sñia philosophorū neqꝫ sperēdorū sane est fortē imaginationē aīæ nobilis nō solū in pprio corpe, sed in alieno magnos & admirabiles, supraqꝫ uires humanas affectus adducere. Pudeat igit christianos hoīes naturalis philosophię nimiū studiosos, nō assentiri gloriā aię beatę agilitatē subtilitatēqꝫ corpi suo afferre posse, cū plericꝫ philosophi nō minus difficilia forti imaginatiōe aīam nō glorioſā effecisse cōfirmēt. Tota diffidētię rō vñ negat unū corp⁹ sil cū alio posse eodē loco psistere, uel unū solidū ul M aliud solidū posse sine fractura trāsire physicis nascit, qa loc⁹ locato p oīa adequat. Quare nō pōt locus uno corpe occupat⁹ i. p oīa illi adeq̄tus, aliud corp⁹ in se recipę. Desineret nēpe adæquari uni, dū sil duo incipet cōtinere. Quod uero p aliq̄d solidū trāsiret, aliqñ uel ex toto, uel ex pte in eo q̄d trāsiret existeret, Ita duo corpa essent in eodē loco, uel unū penitus loco careret. Qñ insup corp⁹ solidū p q̄d trāsitū fieri cōtingit, minime uiolat, minime dilatat, minime cedit loco, nō est intelligibile corpus q̄d p illud trāsit, aliū locū hēre dū transit q̄ quē antea occupauit corpus, p q̄d dr̄ ptrāsire. Hęc ni fallor physica argumētatio inde cōsistit, qꝫ oē corp⁹ cōtineri loco necesse sit, & spaciū occupare, qñ loci ad locatū adeq̄tio ex hoc solo consurgit qꝫ locatū occupat certū spaciū, q dr̄ locus, q p singulas sui ptes aliqd locati cōtinet, p oēs uero ambiēs uniuersū, nihil ultra iā capiens. Vt quēadmodū aliqd locati extra locū esse nō pōt, ita in loco nihil recipi queat nisi locatū. Si oñdero aliqd esse locatū, q̄d spacio non claudit, q̄d inq̄ nullo ambiēte cōcludit, si declarauero locato & ambito corpi qua rōne locatū est accidere q̄d spaciū occupat, fortasse his q physicorū intēti sunt rōnibus nō erit durū assentiri (q̄d intēdimus cōfirmare) corpus. s. gloriosum hoīs p aliud corp⁹ solidū sine eius lęsione posse trāsire. Physica rōne notū est absolutū prius & secūdū rē à posteriori absoluto distinctū posse sine illo q̄d posterius est, & fieri & pmanere. Est pterea cōsentaneū deū oīpotētē p suā sapiētiā, & uirtutē īmensam, plus posse q̄ naturā limitibus clausam, lōgeqꝫ maiora, magisqꝫ mirabilia posse si uelit efficere, q̄ aīæ rōnalis imaginatiuā uirtutē, quā ardua & creditu difficilima, q̄rę rō explorata nō est, cōstat posse præstare. Declaremus igit esse in rerū natura grāde aliq̄d corpus, loco cōtētū, q̄d N tñ à loco circūseptū nō sit, siue adequate ab illo cōclusū. Maxīa oīm sphęrarū q̄ certe corpus est tā grāde, ut ei iā nulla natura corporea cōmēsurabilis possit īueniri, Quod q̄so occupat spaciū? Certe nullū, Ipsa. n. est primū corpus cōtinens oīa, cōtentū à nullo, Immo uero desinet esse q̄d est, Desinet inq̄ esse prima & maxīa circūferētia, si ab alto corpe illā ambiente esse dixeris circūseptā est nihilominus in loco, Quare liquet iam esse aliquid in loco, neqꝫ tamen loco circunseptum, adæquatum, uel coextensum esse. Quādo primum locabile primum quod stetit in loco circunseptum à locante nullatenus inuenit, Deus igitur ille sapientissimꝰ & potentissimus q primā sphæram locū nō occupare constituit, īmo iussit occupare non posse, & esse nihilominus corpus, & aliud nihil q̄ corpꝰ illā esse iussit, cū nō sit sapientia diminutus, neqꝫ defecerit ptāte.

Cur minora corpa in loco reponere, & locũ nõ occupare nõ poterit facere?
O An qa dabitur uacuũ? dũ ubi erũt illa corpa ſpaciũ nõ occupãtia, erit inane? Minime hoc cõtinget, Ne paueas, ſapiẽtiſſimus eſt deus, nõ occupãtia locum eſſe faciet in loco cũ aliis corpibus replẽtibus locũ. Ita ne uniuerſi natura depe at, qua ſapiẽtia primã ſphærã p ſuũ cẽtrũ in loco repoſuit, p alterius corpis p ſentiã locũ occupabit. An qa duo corpa eundẽ locũ occupare nõ pñt? Nõ er go me hactẽnus intellexiſti. Hoc ego dico p dotẽ ſubtilitatis hoĩs glorioſum
P corpus locũ nõ occupare, deo pſtãte, nõ aũt uirtute creata id dare potẽte. Dos certe à ſpõſa nõ eſt, ſed à pre ipſam dotãte maritus accipit dotẽ. Nec uſ9 do tis quẽ marit9 accepit in nuptiis illi datur à ſpõſa, ſed a dotãtibus eã. Quis nu ptiarũ iure uſus dotis ad illũ pueniat, fiatq dãtis bñficio dos ꝓpria iã tradu ctæ. Ita dũ deus pr nos quaſi prudẽtes uirgines ſpõſo aĩarum noſtrarũ dño Ie ſu Chriſto copulabit in gloria fœlicitatis æternę, inter cętera nr̃æ fœlicitatis munera, corpibus noſtris tribuet ſubtilitatẽ, qua utemur ei9 bñficio nr̃o iure. Eius nãq clemẽtia q̃tiẽs uoluerimus noſtrę uolũtati coopabitur. Et qñ aĩa uo
Q let ſuũ corpus locũ nõ occupare, deus ꝓhibebit occupationẽ fieri. Dos ergo ſubtilitatis (ut ita dicamus) eſt aĩam nolle à ſuo corpe ſpaciũ occupari, deũq ꝓhibere occupationẽ fieri. Nõ ergo hinc tollitur loci & locati adæquata men ſura. Qñ corpi occupãti locus p oĩa fit ęqualis, nõ occupãti nulla mẽſurę rõne copulatur. Hãc dotẽ dño Ieſu Chriſto naſcẽti fuiſſe uſui maxie decuit, ut omes
R uiderẽt gloriã eius, gloriã q̃ſi unigeniti, uno ſingulari & ꝓprio modo naſcẽdi cũ alii naſcãtur ĩbecilles & infirmi, iſte naſcẽdo ſit ex pte iã glorioſus. Ita dũ de us ꝓhibet naſcẽtẽ infantulũ locũ occupare, clauſtra uirginitatis p q̃ naſcendo trãſiuit uiolare non potuit. Qm̃ ea nullatenus impleuit uel occupauit. Si forte quẽ mouet cãtare eccleſiã. Vagit infans inter arcta conditus p̃ſepia, & iccirco nõ fuiſſe Chriſti corpus dũ natũ eſt glorioſũ, cõtẽdat. Qm̃ uagitus indiciũ do loris eſt, q glorioſo corpi aſcribi nõ põt, dote ĩpaſſibilitatis oẽm penit9 exclu dẽte dolorẽ. Dixi naſcẽtẽ dñm, nõ dixi iã natũ glorioſi corpis munere functũ. Dixi dote ſubtilitatis, nõ dixi oĩbus dotibus ſimul illũ uſum fuiſſe dũ naſceret, Qui igit̃ naſcẽs ſola ſubtilitatis dote fungi uoluit ꝓ matris honore, ubi natus eſt, uoluit ꝓ nobis ſecũdũ corpus eſſe penitus inglorius, ut ꝓ nr̃is culpis illum uagire liceret, q ꝓ eiſdẽ pegrinari uenerat, contriſtari, crucifigi, mori, & in ſe pulchro iacere. Nõ eſt igit̃ mirũ ſi in p̃ſepio uagit, q poſtea in itinere fatigat̃, lamentat̃ in cruce, & exãguis reponit̃ in ſepulchro. Hic ſi regras quõ fieri po tuit, ut hõ ille gloria plenus, cũ uellet dotibus glorię uterẽt, & tñ paſſibilis re maneret, nos te ad tractatũ remittemus quẽ edidimus de dignitate inſtrumẽ torũ dñicę paſſiõis, ubi ꝓ noſtra tenuitate hoc declarauim9. Redeam9 iã ad Io annis euãgeliſtę doctrinã, & uno ꝟbo diſcam9 ab eo vñ ſit natiuitatis quã cele bram9 gloria, qm̃ q̃ ſit iã enarrauit. Audite igit̃ illũ, ut à q̃ ſit ꝓdiſcere ualeatis.

¶ A quo ſit natiuitas Ieſu gloria.

Patre plenũ gr̃a & ueritate. Quęris unde ſine uiri ſemine ſit cõceptum
a hoc unigeniti corp9? p naturã ne diſcere ſperes, illa te ſacramentũ hoc docere nõ ſufficit. Pater deus p gratiã penit9 inſolitã, nullo naturę cõ munis

muris iure fecit hoc. A patre plenũ gratia uidimus hũc conceptũ. Quæris vñ de puro uirginis ſanguine idẽ corp9 formatũ ſit? Natura ad hoc nõ ſufficit, uir S tus patris p gratiã ſuppleuit. A patre plenũ gratia hũc fœtũ agnoſce formatũ. Quęris quõ in momẽto in ictu oculi trãſlatus ſit ad locũ gnationis ſanguis, for matũq inde ſit organicũ corpus? Vbi defecit natura, abundauit patris gratia Vidimus hũc formatiõis modũ. A patre plenũ gratia. Quęris quõ aĩa rõnalis induci ſolita poſt quadraginta & qnq dies, nõ ſolũ prima formatiõis luce, ſed primo momẽto data ſit corpi? Dimittẽ naturam creatã ſaluatoris, & q̃re per gratiã creatoris. Hoc.n. opus uidim9, plenũ gratia a patre. Quæris quõ uerbũ ſimul cũ aĩa corpus ĩgrediẽs, caro factũ ſit, & in nobis habitauerit, habitauerit inq in nr̃a humanitate? fuge hic oẽm creatę nature rõnẽ. Gratia ĩ creatę nature hoc cõtuberniũ opata eſt. A patre plenũ gratia eſt op9 illud, & ea gratia ẽ plenũ, qua ſub deo maĩor neqt ĩtelligi. Quęris quõ de uẽtre concluſo & utero & ſemp ĩtegro, natũ ſit in carne uerbũ? natũ ſit ĩ infantilib9 mẽbris habitaculũ di uinitatis, carne, oſſibus, neruiſq cõpactũ. Natura nõ fecit hęc, ab illa diſcere ne ſtudeas, fecit pr̃ gratię plenitudine. Vidimus. i. op9 hoc plenum gratia a patre. Quęris quõ de ĩ hoĩe natus, & hõ iã uere glorificatus, q naſcẽdo dote ſubtili tatis, ieiunãdo dote ĩpaſſibilitatis, ambulãdo ſup undas maris dote agilitatis, in mõte Tabor ſe trãſfigurãdo, dote claritatis eſt uſ9, his dotib9 ſemp corpus nõ ornauerit? Et quõ glorioſus exiſtẽs ſecũdũ aĩam pati potuerit in corpe? Non hæc fecit natura q̃ beatitudĩs dotes hmõi largiri nõ põt, & largitorũ a deo per gratiã uſum ſubtrahere neqt. Gratia patris ꝓfuſa fecit hęc oĩa ĩ infantulo Ieſu, quẽ dũ de matre uirgine naſcit̃, uidim9 a patre plenũ gratia. Quęris quõ aĩa ei9 cõſortio & aſpectu diuinitatis plenę beata, dolores ſentire & triſtitias ferre po tuerit? Quęris quõ pridie q̃ pateret̃ ſe ipm̃ ſub modici panis & uini ſpẽbus de derit ĩ cibũ, & hodie det, ſitq datur9 uſq ad cõſumationẽ ſeculi? Ne q̃ras a na tura. Nõ. n. potuit illa neq poterit unq̃ tãta pagere. Fecit hęc patris gr̃a. Neq uero qa natura. i. uniuerſa creaturarũ ſeries atq uirt9 hęc nõ fecit, fieri non po tuerũt. Satis eſt illa naturã ferre potuiſſe. Et ueritate. Rõnes q̃s adduxi ad hoc ualere ĩtelligas uelim, ut hæc tã mira, tã rara, tã glorioſa oñdant contra naturã nõ eſſe. Gratia. n. cũ natura non pugnat, ſed adiuuat illã, Plena igit̃ ſunt hęc mu nera ueritate. Qñ q̃ natura facere nequit, & ferre p̃ſto fuit, naturę cõditor deus naturã ferre cõſtituit. Gratia dei opata eſt, & naturę ferẽda diſtribuit, illã adiu uãs ad ferẽdũ. Itaq o Cherinti o Ebion o Sabelli o Arri o Manichee o hęreti ci oẽs q naturę innixi uideri uolẽtes, ueritatẽ aut deitatis aut humanitatis nega ſtis in dño Ieſu Chriſto. Qñ q̃ dicta ſunt de illo natura creata facere nõ põt, & iccirco uos ea falſa, cõficta, aut p imaginẽ ueri non uere celebrata putaſtis, dixi ſtis, ſcripſiſtis, falſi oẽs eſtis. Satis eſt naturã illa potuiſſe ſuſtinere. Naturę con ditor fecit hæc oĩa pr̃ cumulum gratię, qua Chriſtum uidimus patris munere plenum non minus ueritate q̃ gratia. Audite Ioannem. Vidimus gloriam eius gloriam quaſi unigeniti, A patre plenũ gratia & ueritate, quã hic per ſpeculũ fidei cognoſcentes, ille qui pro nobis hodie ſe fecit carnẽ, tenere & poſſidere nos faciat in gloria ſanctorum per infinita ſecula ſeculorum. AMEN.

DE CIRCVNCISIONE DOMINI IESV CHORDA TERTIA

Oſtq̃ cõſumati ſunt dies octo ut circũcideret puer uocatũ eſt nomẽ eius Ieſus. Luce.ii. Dñs nr̃ Ieſus chriſtus fratres chariſſimi, qui ſuę natiuitatis arti
p culo, gloria, gr̃a & ꝟitate redũdauit, ut ſermõe añcedẽte loãnis doctri na diſcipl9) hãc ipſã plenitudinẽ die circũciſiõis quẽ iã colimus, in nos q̃ſi uber rim9 fõs diffundere cepit: Vñ uinea dñi ſabaoth ſeſe inſtaurãdã, & ad priſtinã fœcũditatẽ agnoſceret reparãdã. Vinea nẽpe dñi Sabaoth ꝓpheta teſtãte do
T mꝰ Iſrael ẽ, quã cũ uinitor deꝰ ab ĩitio ĩditę legis naturę bñficio, q̃ſi ſepibꝰ cõmu niſſet, aꝑ de ſilua diſſipatis ſepibꝰ deuaſtauit, & ſingꝭaris ferꝰ depaſtꝰ ẽ eã. Ferꝰ inq̃ appetitꝰ ĩcõtinẽtię, ꝑ quẽ oĩs caro ĩter ipa mũdi ĩcunabula corrupat uiã ſuã

Ob hoc legis ſcriptę nouã ſępẽ idẽ ipſe uinitor Deꝰ Opt. Max. huic ſuę uineę circũdedit, ut ueterem quã naturæ indiderat reſarciret. Hæc porro ſecunda ſæpes cũ aliquãdiu uineã tutata eſſet, ꝑ ambitionẽ tandẽ & auaritiã, neglecta ab neq̃ ſeruis ac deuaſtata ẽ. Itaq; redacta in ſolitudinẽ uinea rũbis ac ſpinetis, cũ duriſſimis dumis inhorruit, Vnde ꝑ dulcibus uuis, acidas labruſcas, acutas ac pungentes ſpinas oĩs gñis impietatis aduexit. Huic in nouiſſimis tẽpibus miſertus deus nõ naturæ creatę uirtute, nõ patriarcharũ exẽplis, nõ Moyſi & ꝓphetarũ uocibus, opibus ue remediũ afferre ultra conſtituit, ſed propriũ filiũ eam colere & in melius reformare, ac conſeruare deſtinauit. Qui cũ eẽt oĩ ſapientia prædituſ, mox ut ad uineã uenit natus in carne illũ penitus aridã, fontibus obſtruſis, & ciſternis diſſipatis, q̃ aquas continere nõ poterant, collapſam & deſolatã inuenit. Quare ut ſuæ obedientiæ prõptitudinẽ inter incunabula in hac ipſa uinea excolẽda demõſtraret (Quia nõ ꝑ ſanguinẽ hircorũ aut taurorũ, ſed ꝑ propriũ ſanguinẽ in ſãcta introire, noſq; ad ſancta uenerat reuocare) infantulus octo dierũ in circũciſione ſanguinẽ ꝑ noſtra, omniũq; ſalute ſpargere cœpit. Qua de re hoc loco oratiõem habiturus, Quid ſibi uoluerit dñi Ieſu Chriſti circunciſio, cur die octaua ex lege fieri debuerit, cur in circunciſione Ieſu nomen acceꝑit, prout deus dederit enarrabo. Qm̃ poſtq̃ conſumati ſunt dies octo à die natiuitatis ſaluatoris noſtri numerandi, ut circũcideret puer, q natus eſt nobis ad ſalutẽ ꝑmerendã, Vocatũ eſt circũciſiõis ſolẽniis, Nomẽ eius, q ſine patre de matre ſemp Virgine paulo ante natꝰ eſt, Ieſus, ſalꝰ uel ſaluator. Saluauit enĩ matris ĩtegritatẽ, ſaluare uenit ĩ nobis pietatẽ.

¶ Circuncidi cur uoluerit dominus Ieſus.

Vi ſanguinis effuſionẽ cur à circunciſione dñs Ieſus ordiri uoluerit
s iam aduertite. Venerat curare lãguores animarũ. q certe multiplices erant & ab incõtinentia degrauare illas cœperat. Nempe ante diluuiũ cũ nulla ſcripta lege uiuerent hoĩes, & natura quãuis lapſa pro lege multo tẽpe ualuiſſet, libidinis ardor pauliſp excreſcens eo uſq; furoris hoĩes ꝑcipi tauit, ut ſolus Noe cũ tribꝰ filiis in uniuerſo orbe terrarũ, naturæ hac in re finibus cõtentus inueniret, Corruperat nanq; oĩs caro uiã ſuã. Vnde ipi quoq; V
filii dei id eſt filii præſidentiũ, filii inq̃ eorũ q inter hoĩes diuino munere fungebant, uidentes filias hoĩm ſibi ſubditorũ q; eſſent pulchrę, q̃d eſt libidinis incentiuũ, & incontinentię ſtimulus ꝓacutus, acceperũt ſibi ſinguli uxores ex oĩbus q̃s elegerant nõ parẽtũ ſuorũ decreto, nõ ꝑ dignitatis gradu mulieres ſibi iungebãt, non earũ ipſarũ quas accipiebant genitoribus cõſentiẽtibus traducebãt, ſed ſua ipſorũ electione furibunda, & effrenis libidinis ardore flagrãte. Quas elegerant. i. quas habere concupierãt, acceperũt ſibi, ſua ſola uolunta X
tate, nemine illis dãte. Quia igit̃ pmũ labefactari genus humanũ, & à lege naturæ honeſtatiſq; diſcedere ꝑ libidinẽ uirorũ incontinentiũ cœpat. Saluator ante oĩa incontinentiã docuit eſſe frenandã. Qñ eã ꝑtẽ qua maxime ꝑ incõtinentiã mares peccant, in ſe ipſo ab initio ꝑ circunciſionẽ uoluit caſtigari, & inde ſanguinẽ effundere ꝓ peccatoribus, unde primo peccatores naturã ſuã ex parte collapſam infamare, contaminare, penituſq; corrũpe cœpũt. Decre

uerat ab initio deus pro iusticia carnẽ Christi per omnia corporis membra
Y cruciari, ut per innocentis hominis satisfactionem, iniquorum hominum pec
cata delerẽtur. Quam igitur sui corporis particulam in passione pro honesta
te flagella attingere non licebat, in circuncisione cultrum lapideum cruẽtauit.
Adhuc si plenius intelligere desyderamus cur dominus Iesus Christus circun
Z cidi uoluerit Paulum apostolum nobis assumẽdum existimo. Dico Paule, do
ce nos obsecro ueram circuncisionis rationem. Credidit Abraam domino &
reputatum est illi ad iusticiã, & circuncisionem accepit à domino, non ut per il
lam fieret, sed in signum assecutæ iusticiæ, ad quam ante circuncisionem fide
peruenerat. Erat ergo circuncisio exterior, non ad iusticiam, sed ad designan
dum illã iustus assecutã instituta, nisi Pauli apostoli doctoris gẽtiũ dũ ad Ro
manos de circuncisione scribit sententiam lõgo processu habitam & compro
A batã reprobare qs audeat. Quis quæso iustior fuit inter Patriarchas q̃ Abraã
At hic ipse exultauit ut uideret diem meum (dicit dominus Iesus Christus) ui
dit & gauisus est. Quoniam per suam iusticiã non plene saluatus, per meam sa
luti penitus est restitutus. Si igitur Abraam per fidem iustificatus ad iusticiã
iudicandam q̃ per fidẽ obtinuerat circuncisus est. Dominus noster Iesus Chri
stus testis fidelis primogenitus mortuorum & princeps regum terræ, meritis
sime pro iustitia uoluit circuncidi, præsertim quia non iam per fidem, sed per
scientiam plenus erat iustitia, & pro iustitia non Isaac filium, sed se ipsum ĩmo
lare decreuerat. Designabat p̃terea iuxta Pauli doctrinã exterior circũcisio
in carne, interioris hoĩs circuncisionẽ in mẽte. Sine qua nemo unq̃ potuit po
terit ue saluari. Audite Paulum, Circuncisio quidem prodest. Si legẽ obserues
Si aũt p̃uaricator es legis, tua circuncisio preputiũ facta est. Si igitur præputiũ
iustitias legis custodiat, nonne p̃putium illius in circũcisionẽ reputabitur? &
iudicabit id quod ex natura p̃putium est, legem consumans, te qui literã &
circuncisionem p̃uaricator legis es, Non enim qui manifesto Iudeus est, neq̃
q̃ manifesta in carne circũcisio, sed q in abscondito iudeus est, et circũcisio cor
B dis in spiritu, non litera, cuius laus non ex hominibus sed ex deo est. Constat
hic Paulum duas circuncisiones ostendere, alteram in membris corporis, alte
ram in operibus mentis. Legem seruare & innocẽter uiuere (teste Paulo) cir
cuncisio est secundum spiritum, quæ dicitur prima. Est enim (ut eius utar uer
bis) circuncisio cordis in spiritu, & hæc sufficit ad salutem. Quando eius laus
non est ex hominibus, sed ex deo, id est à deo approbatur, quamuis homines
illam spernant. Secunda circuncisio est aliquid computare de corpore, quod
si fecerimus non (teste Paulo) seruata lege nostra, nihil agit ad salutem, Qm̃
signum est tantũ hæc secũda circuncisio, & priorem monstrat esse seruandã,
Dominus igitur noster Iesus Christus ut nos doceret mentem nostram circũ
C cidere, Venerat enim illuminare tenebras nostras. Quod per infantiã nondũ
poterat lingua, locutus est ope, circũcisus est carnẽ, ut ab illo disceremus nos
circuncidere mentem. Nẽpe circũcidere, p circuitũ incidere est. Quẽadmodũ
igit in corpis circũcisione pellis illa amputat, q̃ membri circuncisi summitatẽ
per gyrum occupare solebat, ita ea quæ mentis nostræ cacumina circunclau-

dunt, aggrauant, angustant, & sæpe contaminãt, sunt penitus amputanda, Vt
fides nostra nobis ad iustitiam reputet animas nostras circuncidamus optet,
concupiscentiæ motus, & impetus irascibilis appetitus compescendo. Con
cupiscentia nunc utilia, nunc delectabilia proponit, quæ aut speremus acqui
rere, aut timeam⁹ amittere. Hinc gaudia, dolores, spes, anxietates, & pauores
à recto iustitiæ tramite (quamuis agnito per fidem) aut retardãt, aut penitus
distrahunt. Abscindendę sunt hæ omnes passiones ab animo, ut dediscat con
cupiscere quæ ad rem non faciunt, quæ mentem saciare non possunt, ita non
gaudebit inanibus, non sperabit in pecunia & thesauris, non nocituris uolu
ptatibus demergetur, nõ cruciabitur cõmodis sæcali hui⁹ amissis. Hæc uero
ab una tantũ parte mentẽ sepiunt, ideoq̃ non satis est ista penitus abscidisse.
Vbi concupiscentiæ sunt abscisę, Irascibilis desiderii impetus rapidissimi am
putandi sunt. Qui profecto tãto pestilentiores sunt animæ, quanto pretextu D
honoris & honestatis, facilius obruũt, quos conturbant. Hæc sunt honoris &
dignitatis stadia, ad quæ ut se animus immoderate contulit obtinenda, sui pe
nitus obliuiscitur, rapitur supra se, si quos est, assecutus honores, illis abutitur,
& eos in quibus conquiescere debuisset, gradũ statuit ad alios consequẽdos.
Ita semper priori honore non contẽtus, ob plenitudinem famẽ incurrit. Hinc
omnibus præferri cupiẽs quibus præficitur illos spernit. Quib⁹ præesse nõ
potest, odio prosequitur. Eos uero qui sibi præsunt, inuisos & penitus intolle
rabiles ducit. Inde nascũtur irę, inuidię, rixę, dissidia, contentiones, seditiones,
simultates, odia, uulnera, cędes, bella, incendia, ciuitatum q̃, regnorum quoq̃
desolationes, deuastationesq̃ sæpe inde originem accæperunt. Sunt igitur a
mentibus nostris per circuitum malę affectiones amputandæ, Quando circũ
cisio nihil aliud esse potest quam scissio per circuitum. Parum est obsessam
ciuitatẽ multis ex partibus custodire, Si ex una parte incustodita remaneat &
neglecta, Satis illa fuerit ad hostium ingressum, Sæpe p ardua & periculis ple
na loca, ciuitates expugnatæ sunt. Dum loci natura fidentes obsessi, minus ac
curatæ illic uigilias obseruauerũt, Aduersarius noster diabol⁹ circuit quærẽs
quem deuoret, & spiritus impii omnes ambulant in circuitu, ut si ab una parte
ingredi nequeant, ab alia expugnent. Quærunt omnia perlustrantes aliquid
inuenire, quod scalas admouẽdas contineat, uel funes iaciẽdas ad ascẽsum suf
ficiat sustinere. Ansæ undiq̃ amputãdæ sunt, uepres & spinæ in quib⁹ hostes
occultari possint penitus desecãdæ. Dumi & rudera deplanãda sunt omnia, ut
inter illa latere hostis omnino nõ possit. Fecerim⁹ hęc si Pauli Apostoli mo
nita, q̃ hodie ĩ ei⁹ epistolę lectiõe nobis ꝓposita ab ecclesia sũt obseruauerim⁹,

¶ Expositio epistolæ Pauli quæ legitur in die circuncisionis.

Vdite quæso quam benẽ nos ille mentem doceat circuncidere, Ap
a paruit inquit benignitas & humanitas saluatoris nostri dei omnib⁹
hominibus. Quando pro eis Iesus, qui erat ab initio deus, infantulus
octo dierum in homine factus circunciditur. Hanc apparitionem, hanc cir
cuncisionem, ne credamus ociosam, erudiẽs nos inquit apostolus. Sed ad q̃d
nos erudit? Quid hac sua circuncisione nos docet sapientissimus infans ætate,

ōpere autem clementissimus accuratissimusq; magister? Quæ est eius eruditio o Paule? Vt abnegãtes impietatem & secularia desyderia, sobrie, iuste & pie uiuamus in hoc seculo. Abnegamus impietatem, quando a mentibus nostris superbiæ studia resecamus. Abnegamus sæcularia desyderia, quando dimittimus fluxasq; uoluptates spernimus. Hæc est igitur circuncisionis ratio. Ideo dominus Iesus adhuc infantulus suam benignitatem & humanitatem in circũcisione uoluit apparere, ut nostra mente cultro rationis circũcisa, abnegemus abscindamus, & abiiciamus impietatem & sæcularia desyderia. Sed quia natura docente, non sufficit ab egrotante corpore malos humores expulisse, quin immo cibis & potibus illud refocillare necesse est. Ideo prauis affectibus à mẽte reiectis, ut domini Iesu benignitas nobis prosit, sobrie, iuste & pie uiuere in
B hoc sæculo docet Apostolus. Tres quasi cibos animæ circũcisæ Paulus appo
nit. Quoniã anima nostra tribus est maxime, & semper obnoxia. Nobis ipsis proximis, ac deo, sobrietas nobis ipsis maxime prodest, & animam nostrã sem per alacrem seruat. Quando corpus per sanitatem quã sobrietate acquirimus & conseruamus, animam minus aggrauat, illa recipere commodius sano corpore utitur, quod sine morborum molestia inhabitat & exercet. Iusticia uirtus est qua cum proximis bene conuersamur, tribuens singulis quod est suum. Pietate colimus deum. Circuncisi igitur mẽtem malis suis inde affectibus amputis, sobrie, iuste, et pie uiuemus in hoc seculo. Sic enim nobiscum, sic proximis bene concordabimus, sic deo bene suberimus, & hic omnia bene disposita cõtinentes, meliora recte sperabimus in futurũ, quare dicit apostolus. Expectantes beatã spem & aduentũ gloriæ magni dei & saluatoris nostri Iesu Christi. Quomodo autẽ expectare conueniat per ipsam circuncisionẽ inspiciamus.

Circuncisionem animæ publice & intrepide assumendam
retinendam uero secrete.

c Arnis circuncisio cum fieret in publico, occulte tamen semper gestari solebat, hodieq; gestatur. Neq; enim inuentus est hactenus qui circũcisionis signum (quod sibi existimat ad gloriam) publice uoluerit circunferre. Nos igitur nostram in spiritu circũcisionem debemus quidẽ in publico accipere, ut nos nõ pudeat usquam loci benefacere, & castigationem malefactorum quasi circũcisionem accipere. Hunc ieiunare pudet, quia inter cõmensatores conuersatur, Illum orare pudet quando debet, quoniam iocantibus uel garrientibus conuiuit. Ille erubescit modice indutus incedere, quia inter purpuratos uitã agit. Alius quia est inter auaros nõ audet elemosynam dare pauperibus. Non uadit alius ad ecclesiã, non audit uerbum dei, ne a discolis derideatur, cum quibus eum uiuere necesse est, Audi dominum saluatorem pro te hodie publice circuncisum. Luceat inquit lux uestra coram hominibus ut uideant bona opera uestra, & glorificent patrem uestrum qui in cœlis est, Qui enim me confessus fuerit coram hominibus, confitebor & ego eũ coram patre meo qui in cœlis est. Vnde descendi pro uobis, non me puduit publice pro uobis circuncidi. Pudenda cultro offerre ferienda adhuc infantulus non recusaui. Per integram iuuentutem non erubui sub dio nudari, liga-

ri ad palum & flagellari, nudus in cruce suspendi. Cur uos pudeat (q̃d decorũ est) pro me immo pro uobis sobrie, iuste & pie uiuere. Quo magis inter pueros est uestra conuersatio, eo magis cauendũ est, ne sal uestræ sobrietatis, iustitiæ & pietatis uitio infatuetur alieno. Condire debetis eorum q̃bus conuiuitis conuersationẽ, ne marceat, ne ue putrescat. Hæc porro oĩa q̃n pro officio gestati luminis impleueritis, nolite tuba canere ante uos, sicut hypocritæ faciunt, Cum p sobrietatẽ ieiunatis, nolite fieri sicut hypocritæ tristes. Exterminãt enim facies suas ut appareant hoĩbus ieiunantes, Amen dico uobis, receperunt mercedem suã. Cum p iustitiã facis elemosynã, nesciat sinistra tua q̃d faciat dextera tua. Cum p pietatẽ oraueris, cubiculũ ingredere, & clauso hostio ora patrem tuum. Circũcisionẽ quã publice accipis, occulte tene, omni studio deo soli, cui nihil debet potest ue esse cælatũ, tuam circũcisionem ostende, aperi, indica, hoĩbus abscõde. Ita noueris te apostoli de circũcisione seruasse doctrinã. Nõ eñ q in manifesto iudæus est, sed q in occulto est circumcisus. Et circũcisionẽ habitam tenet non secundũ carnẽ, non litera (ut ipse Paulus dicit) sed spiritu. Sic nanq; circũcisio seruata, iustitiã seruat & saluat. Tanta est parti in hoĩe circũcisæ reuerentia, ut noĩe proprio quisq̃ illam publice noĩare non erubescat. Si q̃n sapiens illam noĩat, cõmuni noĩe naturã dicit. Quæ est natura hoĩs (respondẽ q̃so) nisi ratio? Rõnem ergo in spiritu circũcidendam esse uoluit sapientissimus deus ostendere, p suam circũcisionẽ erudiens nos. Q̃n in illa corporis parte circũcisionẽ hodie ptulit, q̃ honestatis gratia a sapiẽtibus & bene moratis hominibus natura noĩatur. Vt etiã simul oĩa a nobis amputemus uitia mẽbrum totius naturæ noĩe a bene moratis solitum circunloqui, uoluit circunci di, Ita facientibus aduentus eius in carne qui per circũcisionem, iam apparuit benignitate plenus nobis proderit, & aduentus eiusdem ut iudiciis quãdo cœlum & terra pauebunt spem nostram gloria immortali sociabit.

¶ Circuncisio secundum carnem quare sit abolita.

s Ed cur in carne non circũcidimur oẽs. Si dñs Iesus Christus circuncisionem ptulit in corpore suo ad eruditionẽ nostrã? Est hæc antiqssima difficultas, & prima oĩm controuersiarũ, q̃ in cunabula nascentis ecclesiæ infestauit. An scilicet in circũcisi uenientes ad fidem circũcidi deberẽt. Itaq; non mea sed apostoli Pauli sententia diffiniendã puto, Si circũcidimini Christus non proderit uobis dicit Paulus. Quod si forte hæc tibi tanti apostoli sententia non satisfacit, audi gñalis cõcilii hac de re diffinitionem, nõ Niceni, aut Romani, non Constantinopolitani, non autoritate apostolica congregati, sed concilii Apostolorum ipsorum qui prima ecclesiæ fundamẽta iecerunt. Actum apostolorum libro scribitur. Quod cum christianum nomen Antiochiæ primum auditum late q̃ diffunderet, quidam descendẽtes de Iudæa (utor hic Lucæ uerbis ad literam) docebant fratres, Nisi circuncidimini, secundum legem Moysi, non potestis saluari. Facta ergo seditione non minima Paulo & Barnabæ aduersus illos, statuerunt ut ascenderent Paulus & Barnabas, & quidam alii ex aliis ad apostolos & presbyteros in Hierusalem super hac quæstione. Illi ergo deducti ab ecclesia petrãsibant Phœnicem & Samariam narran

tes conuersationem gentium,& faciebant gaudium magnum omnibus fratri-
bus.Cum autem uenissent in Hierosolyma susceptisunt ab ecclesia,& ab apo
stolis & senioribus,annunciantes quanta deus fecisset cũ illis.Surrexerunt aũt
quidam dicentes,quia oportet circuncidi eos,precipere quoq; seruare legem
G Moysi.Conuenerunt q̃ apostoli & seniores audire de uerbo hoc.Cum autem
magna conquisitio fieret,surgẽs Petrus dixit ad eos.Viri fratres,uos scitis q̃m
ab antiquis diebus deus in nobis elegit, per os meum gentes audire uerbum
euangelii,& credere,& qui nouit corda deus testimonium perhibuit dans illi
spiritum sanctum & nobis,& nihil discreuit inter nos & illos, fide purificans
corda eorum. Nunc ergõ quid tentatis deum? Imponere iugum super cerui
ces discipulorum,q̃ neque nos, neque patres nostri portare potuimus. Sed
per gratiam domini nostri IESV Christi credimus saluari quemadmodum
& illi.Tacuit autem omnis multitudo & audiebant Barnabam & Paulum,nar
rantes quanta deus fecisset signa & prodigia in gentibus per eos. Et postquã
tacuerunt Iacobus primus Hierosolymæ episcopus Petri sententiam per hæc
uerba comprobauit,Viri fratres audite me.Symõ narrauit quemadmodum
primum deus uisitauit sumere ex gentibus populum nomini suo,& huic con-
cordant uerba Prophetarum,propter quod ego iudico,non inquietari eos q
ex gentibus conuertuntur ad deum,sed scribere ad eos ut abstineant a conta-
H minationibus simulacrorum,sanguine,& suffocato.Petri quam audistis de cir
cuncisione sententiam in concilio Apostolorum propositam,& a Iacobo inter
eos pro iure episcopatus ut uidetur decretam uniuersum concilium ita com-
probauit,Apostoli & seniores fratres his qui sũt Antiochię & Cilitiæ fratrib⁹
ex gẽtib⁹ salutem. Q̃m ut audiuimus quidam ex nobis exeuntes,turbauerunt
uos uerbis euertentes animas uestras quibus non manducauimus.Placuit no
bis collectis in unum,eligere uiros,& mittere ad eos.Cum autem charissimis
uestris Barnaba & Paulo,qui tradiderũt animas suas pro nomine domini no
stri Iesu Christi.Misimus ergo Iudam & Syllam,qui & ipsi uobis uerbis refe
rent eadem. Visum est enim spiritui sancto & nobis,nihil ultra imponere uo-
bis oneris q̃ hęc necessaria. Vt abstineatis uos ab immolatione simulacrorum
& sanguine,& suffocato,& fornicatione a quibus custodientes uos bene age-
tis. Valete.Igitur si Paulo electionis uasi,qui euãgelium non ab homine,neq;
per hominem accepit,sed a domino IESV Christo raptus usque ad tertium
cœlum didicit ueritatem,credimus.Si Petro apostolorum principi,per quem
ab initio decreuit deus gentes audire uerbum dei consentimus.Si Iacobo do-
mini Iesu consobrino & primo omnium apostolorum episcopo,primo etiam
ab apostolis (quod legamus) solenni ad disceptandum de fide & moribus ce-
lebrato concilio præsidenti fidem præstamus.Si totius primi concilii & oĩum
apostolorũ nolumus dissentire sententiæ,cõfiteri necesse est,& firmiter crede
re,nos secũdũ carnẽ circũcidi minime debere.Si quero Iudęi suarũ traditionũ
importuni assertores (q̃rum multi apostolorum tempore reperti sunt) tanto
rum sentẽtię,taliũq; uirorũ stare recusent,& circuncidi tãdiu homĩes debere

confirment, donec dei auctoritate circuncisionem constet esse reuocatam.
Ostendamus dei decreto circuncisionem abolitam esse.Dominus Iesus Chri
stus qui deus est proxime ascensurus in cœlũ,& discipulos admonens necessa
ria ad salutẽ, promerendã hoĩbus indicare,sic dicit.Eũtes in mundũ uniuersum
prædicate euangeliũ omni creaturæ.Qui crediderit, & baptizatus fuerit,sal
uus erit.Nihil hic de circuncisione loquit,& tamen ad salutẽ necessaria Salua
tor ipse perstringit.Igitur cũ fallere nolit,mentiri uero non possit, neq; uelit, K
q̃m deus est,non erit circuncisio necessaria ad salutẽ. Voluit nihilominus cir
cuncidi dñs Iesus Christus propter ea quæ iam diximus.Insuper ne Iudęi q̃si
incircuncisum synagogas & templum ingredi,phiberent,Ne incircuncisi ho
minis doctrinã & uitam iuste aspernari uiderentur.Nequando illum iuste oc
cidisse possent cauillari.Dictum em̃ erat Abrahę. Vir cuius caro p̃putii circũ
cisa non fuerit,delebitur de populo suo.Ad suã igitur iusticiã ostendendã,p
gloria dei,ad suam doctrinam & uitã attestandã,ad nostram eruditionem de
clarandam,ad suæ passionis falsas causas penitus rescindendas, ad tollendas
impiis crucifixoribus omnes excusationis ansas iuxta legem.Postq̃ consumati
sunt dies octo,ut circuncideret puer,circuncisus est infans natus ex Virgine,
uerbum caro factum, ut habitaret in nobis, & circuncisioni secundum car-
nem finem decentissime imposuit,quæ ante eum fuerat subeunda.Nam quia
sine sanguinis effusione nõ fit remissio,postq̃ Iesus per suum sanguinem oĩm
hominum peccata deleuerat,erat superuacuum homines per circuncisionem
sanguinem in peccatorum remissionem effundere.

Circuncisionem secundum carnem non esse legis Mosaicæ
statutam & tempus eius.

St hic intelligendum carnis circũcisionem minime institutam esse lege
e Mosaica.Q̃m ante exodi principium ubi de lege Moyses primum cœ
pit habere rationem.Narrauit in Genesi,q̃ Abraham nonagesimum
agens ætatis annum,deo iubente circũcisus est.Ismaelẽ quoq; tredecim nactũ
annos,omnesq; masculos uernaculos suos eodem ipso deo mandante circun-
cidit,& nascituros de se omnes octauo die circuncidere iussus est,Itaq; Moy-
ses in Leuitico legem purgationis parturientibus,indicens,circuncisionẽ uel
tempus circuncisionis nõ diffiniuit,q̃d iam Abrahę à deo p̃finitum in Genesi
demõstrauerat.Illis nunc satisfaciamus q euangelistæ calumniã conantur inte
xere.Dicũt.n.nõ fuisse cõsumatos dies octo,sed octauo die dñm Iesum Chri L
stum fuisse circuncisum.Quando dies circuncisionis qui à natiuitate numera-
batur octauus,consumatus non erat.Q̃m non post solis occasum qui diẽ com
plet,sed clara luce octaui diei saluator noster circũcisus est,Fuerat op̃ęcium
hos etiam discere q̃modo euangelista dies octo cõsumatos uoluerit nume
rare,Circuncisio iuxta legem non transacto penitus octauo die,fieret.n.nona
sed octaua luce exorta deo p̃cipiẽte fuerat cõsumãda.Q̃n ergo dixit euangeli
sta.Cũ cõsumati essent dies octo,affirmare nõ uult octauũ diẽ penitus pertrã
isse,sed iuxta legẽ aduenisse,et illuxisse,propterea addit, Vt circũcideret puer

¶ Circuncisio cur septem peractis diebus fieret

Eptē porro integros dies expectari & octaua circūcisionē fieri dei sapi
s entia magnā ratione constituit. Septē nanq; diebus omne reuoluitur
tēpus, & octaua dies redit ad primā, Per septē ætates mortalis uita trā
figitur, quibus finitis redimus ad uerā uitam, Ita qm̄ per circūcisionē spiritua
lem redimus ad primum nostrū patrē atq; principiū, & ad primā lucē, Quia
de fragili uita septem ætatibus circūuoluta reducimur in uirum perfectum in
mensurā ætatis plenitudinis Christi, & in uitam q̄ amplius mutari non pōt, Ic
circo exactis septem diebus die octauo circuncisio fiebat ex lege, Diximus iam
circuncisionem carnis p̄tendisse eam quę fit in spiritu, q̄ oībus hoībus est ne
cessaria, Septē sunt uitia capitalia, qbus ad integrum refectis ab anima, octa
ua tandem die illa remanet circuncisa. Quattuor item sunt Cardinales. Tres
uero sunt theologicæ uirtutes, q̄ simul iunctę numerū septenariū implent, his
anima ante circuncisa uitiis est decoranda, Quia autore Paulo, abnegantibus
nobis impietatem superbiæ, inuidiæ, atq; iræ, & sæcularia desyderia, auaritię
gulæ, incontinentiæ, atq; desidiæ, Spiritus circuncisione peracta uiuendū est
per temperantiā & fortitudinē sobrie, per iusticiam & comitatē iuste, per fidē
spem, & charitatem pie, Sic ad statum perfectissimū puenimus q octonario
designat, Est enim octonarius secundū Pythagoricos soliditatis & p̄manētię,
M atq; iusticiæ numerus. Sed numerorū hic soliditatē & permanentiā arithme
ticis relinquamus, Iusticiam per octonarii rōnem ostendisse sufficiat, Hæc po
tissime in æqualitate consistit. Habet hoc primus oīm numerorum octonari⁹
numerus, ut suæ partes, & partes partium diuisæ per medietatem sint semper
æquales & integrę, Nanq; si octonariū diuidas, singulæ partes quatuor habe
bunt, Illas si diuidas, utrinq; duo assignabis, Hæc diuisa utrinq; cōtinent unū,
Ita semper per æqualia, & integra ꝓcedit usq; ad monadē. Ad hanc igit̄ qa p
spiritualem circuncisionem accedimus, octauo die circuncisus est puer, cuius
circuncisionis solennia celebramus.

¶ Iesus cur in circūcisione dictus sit filius Virginis.

Ocatum est nomen eius Iesus, Qua de causa in circuncisione nomē da
v retur infantibus in promptu est noscere, Homini ideo nomen imponi
tur, ut per illud publice ab oībus agnoscatur, In publico igitur actu il
lud dari maxime consentaneū est, ne leui & incerta noīm impositione uel mu
tatione incertitudo contingat, unde cōfusioni uel fraudi locus & oportunitas
nascitur, Quocirca iura sapientissime cauerunt neminē abdicato priori noīe
N aliud sibi ad tempus pro alio nomē imponere, Primus publicus actus ad quē
Iudæorū adducebantur infantes erat circuncisio, per quā familiæ Abrahæ se
progenitos signo quod accipiebant profitebantur, Quo igitur in ea familia
noīe censerent, tunc decebat statui, cum familiæ signum accipiebant, Sic & in
christiana religione, qm̄ per baptisma profitemur Christi familiā (querus est
Abrahā) q̄d nomen in eius familia simus habituri, dū baptizamur accipimus,
O Sic qui inter christianos actoris alicuius uitæ, habitū uel ꝓfessionē accipiunt,
noīe qn̄q;

noīe qn̄q; nouo donantur, ut ex intelligant in ea familia debere renouari, Sed
cur dictus est puer Iesus hodie circuncisus? Imponi solent hoībus noīa, qn̄q;
ratione p̄teriti alicuius negocii. Ecce (inqt angelus ad Agar grauidā fugientē
dn̄am suā) concepisti, & paries filiū, & uocabis nomen eius Ismael, eo q; audi
erit dn̄s orōnem. Ismael qppe auditus interp̄tat. Sic prima parens nostra à ꝑ
toparente dicta est uirago, qm̄ de uiro suo sumpta est, Iacob ubi cū angelo lu
ctatus est, nec; supatus nomen accepit Israel. Qn̄ dixit angelus, Nequaq̄ uoca
beris Iacob, sed Israel erit nomen tuū, & adiecit, qm̄ si contra deū fortis fuisti
q̄to magis cōtra hoīes p̄ualebis? Et ꝑfecto Israel apud hebrǣos fortis directo P
nro idiomate sonat. Qn̄q; uero hęc ipa noīa dant hoībus à p̄sentia rei emer
gētis. Hinc Adā primo Euæ partu filiū sibi acq̄situ, uoluit noīari Caim, dicēs,
Possedi hoīem ꝑ deū. i. dei bn̄ficio, q non meæ culpę, sed suę demētiæ rōnem
habere dignatus est. Possedi hoīem, iam erā in spe sobolis assequēdæ, dū Euā
p̄gnantem aspicerē, nūc eam possideo, Caim qppe possessio, siue acq̄situs aut
acquisitio significare uidet. Quia geminorū primus de Rebeccæ utero, egres
sus ruffus erat, & hispidus quasi pellis, dictus est Esau, q̄d ruffus interp̄tat. Al
ter qa p̄nascentis plantā manu tenebat, quasi illū supplantare, & prior egredi
niteret, Iacob sortit⁹ est nomē, q̄d supplātator, uel supplātatio nobis insonat.
Dat̄ p̄terea hoībus noīa ꝑ certa expectatiō futuri. Abraā ubi a dn̄o bn̄dicti
onē assecutus est, & multarū gentiū designatus pater, iussus est nō Abrā, sed
Abraā uocitari. Vidit Sara partū suū risum p̄biturū esse audiētibus, q; grādæ
ua uetula peperisset, uidit sibi illū pater futurū ad lætitiā & gloriā sempiternā,
Pro obedientiæ igit̄ merito ꝑ quā paterna manu occidēdū, & in lignorū strue
à se parata cremandū filius deo se erat oblaturus, pater illū noīauit Isaac, q̄d
risum uel gaudiū sua lingua significat. Sic Rachel primogenitū uocauit Ioseph
q̄d sonat augmentū. Qm̄ p̄gnus se assecutā uidit, unde suos partus auctum iri
sperauit. Siue igitur q̄ iam euenerunt, siue rei p̄sentiam, siue futurā expectatio
nem consyderes, puero de sancta Virgine nato, nullū nomen significantius ac
cōmodatiusue imponi potuit q̄ Iesus. Significat .n. saluator meus, q̄d si p̄terito Q
referatur, attende quæso quam congrue sancta Maria filium nominare pos
sit IESVM, & dicere illum saluatorem suum. Dum cōceptа sum me ab ori
ginali peccato seruauit illæsam, ruinæ pro lege communi mihi iam imminēti,
nisi me subtraxisset, humana pro conditione corruissem. Vbi nata & adulta
sum, per omnem me uitam, ab omni mortali crimine, ab oīi culpa ueniali sal
uauit, nulli noxæ unquam obnoxiam esse permisit, cum sua humanitate ac di
uinitate uterum meum complere dignatus est, ab oīi infamia, ab omni suspi
cione me saluam esse constituens, sponsam dari iussit Ioseph, qui me maritali
studio semper coluit, & affectu fraterno prosecutus est. Vbi in me, deq; me,
de meo inquam sanguine, in utero meo conceptus est, mei corporis integrita
tem, meæq; mentis pudicitiam conseruauit. Sicut non fuit dum conciperem
læsa meæ carnis integritas, sic mētis affectus nullatenus uacillauit. Permansi
quod fueram, & assecuta sum quod credideram. Nouē mēsium spacio qbus
illum in utero habui, matrū molestias nullas passa sum. Saluauit me ab oī gra

uedine,ab oĩ debilitate,ab omni lãguore. Vbi maturitas partus aduenit,nepe
ri ſine dolore,ſine labore.Exiuit de utero meo filius meus,neq; tamen hoſtia
egreſſus aperuit,ſaluauit me penitus intactam,Vt q̃ uirgo fuerã cõceptu
q̃ uirgo pmanerã in confotu,in partu & poſt partũ uirgo pſeuerauerim,fi
lius meus effecit.Merito igit̃ uocari uolo nomen eius Ieſus,pro gratia tot fœli
cium euentuũ iam p̃teritorum.Si Agar qa ſe uiſam à dño cognouit dum filiũ
geſtaret in utero,illum iuſſa eſt Iſmael noĩare,Si Iacob pro fortitudine dictus
eſt Iſrael,qa in lucta illi angelus non p̃ualuit,filius meus q me totiẽs iam ſalua
uit,quõ recte à me alio noĩe poterit uocari q̃ Ieſus? Vocatũ eſt ergo nomen
eius Ieſus.Pro ſalute matris totiens condonata.Etiã pro rei emergentis p̃ſentia
uocatũ eſt recte nomen eius Ieſus.Naſcitur ex ſancta uirgine infans,& angeli
R gloriã canunt deo,terris pacẽ. Magi magnũ regẽ ſuæq; gẽtis ſaluatorẽ natũ
cognoſcunt,Saluatur in una Chriſti p̃ſona,in uno infantulo tenuibus pannis
inuoluto,hoĩs caro & aĩa,uera etiã diuinitas manet in eodem,O res plus q̃ ad
miratione digniſſima,Infinita maieſtas dei mẽbris infantilibus cõtinet & oc
culitur,neq; tñ ullatenus diminuit.Iũgit imbecillitas hoĩs fortiſſimo deo,neq;
ad diuinitatis ardorẽ liquefit humanitas,neq; ad ſplendorẽ fontis luminũ eua
neſcit carnis obſcuritas,ſed inhabitat illã totus q̃ loco non capit̃, Quis igitur
unq̃ melius ſaluator,aut ſalutaris dici potuit q̃ dñs Ieſus Chriſtus? Qui diuini
tatem ſimul cũ humanitate ſeruat in ſe, Qui mundi ſalutẽ atq; decorẽ naſcen
do ordit̃,moriendo inſtaurat,reſurgendo decorat,pficit aſcendendo. Harũ
rerũ gratia Symeon iuſtus ſenex & timoratus,cũ infantẽ Ieſum in tẽplo p̃ſen
tatũ accepiſſet in ulnis,exhilaratus ſpiritu,& geſtiẽs ſancta lętitia,obortis præ
gaudio ac pietate lachrymis,ad deũ patrẽ eleuans oculos dixit. Nunc dimittis
ſeruũ tuũ dñe,ſecũdũ uerbũ tuũ in pace.Quiã uiderũt oculi mei ſalutare tuũ.
Illud inq̃ ſalutare q̃d tuę diuinitatis maieſtatẽ ampliſſimam in ſui corpuſculi te
net anguſtiis,q̃d noſtrã humanitatẽ in pelago infinito diuinarũ tuarũ pfectio
nũ ualet integrã & illæſam potẽtiſſime cõtinere,hoc o dñe eſt. Quod paraſti
ante faciẽ oĩm populorũ,Nouũ inauditũq; myſteriũ ſalutis & ſalutaris,ut ſit
lumen gẽtiũ,ad reuelationẽ tuę ſapiẽtię,tuę oĩpotẽtię,tuæq; clemẽtię,ob oĩbꝰ
gẽtibus p̃ hunc infantulũ deũ hoĩem agnoſcẽdæ,& ad gloriã plebis tuę Iſrael
ſaluãdã,ac in melius reformãdã.Quare ſi q̃ naſcẽte dño Ieſu emergũt,cõtinẽt
& uigẽt,cũ Symeone fuerimus,cõtẽplati,apparebit euidẽtiſſime q̃ dũ hic cir
cunciditur infans recte admodũ atq; cõcinne,Vocatũ eſt nomẽ eius Ieſus. Si
S futuri expectationẽ attẽdimus,Ieſus & nõ alio noĩe infans circũciſus noĩabat
Expectabat cœleſtis ciuitas triũphãs inq̃ eccleſia inſtaurari,procq; malignis il
linc exulibus angelis,de piis hoĩbus ſibi ciues ſuffici.Expectabat in terris mili
tans eccleſia inſtitui,dotari,nubere & decorari. Vere ergo de filio dei incar
nato dicere utraq; potuit ſaluator meus a q̃ hęc ſe nouerãt accepturas. Expe
ctabãt ſancti angeli ſuos ordines diminutos integros fieri.Hoĩes q̃s maxime
amant,deo reconciliari,& cũ illis in cœli palatiis fœlices fieri, ſaluari in hoĩbus
dei gloriã,in ſe ipſis ordinũ ſuorũ numerũ integrari. Vere ergo de infantulo
uirginis filio,hęc oĩa p̃ſtaturo,dicunt oẽs angeli ſaluator meus Ieſus.Expecta
bant animæ

bant aię patriarcharũ & prophetarũ ſedẽtes ĩ tenebris,& in umbra mortis,nõ T
in morte.Nõ.n.erãt uere mortuę.Q̃m erãt crimĩe purgatę,ſed in umbra mor
tis.i.ſimilimẽ mortuis ĩ peccatis.Licet.n.nulla ſenſꝰ afficerẽt pœna,dãni tñ cru
ciabãt anguſtia.Hoc q̃q; inter illas & ĩpiorũ aĩas diſtabat,q̃ ptę ſine ſpe ſunt
exules,illę in patriã reduci ſperabãt,In hac igit̃ expectatiõe cõſtitutę clamabãt
oẽs piorũ aĩæ. Oñde nobis dñe miſericordiã tuã,& ſalutare tuũ da nobis. Ro
rate cœli deſup̃,& nubes pluãt iuſtũ. Apiat̃ terra & germinet ſaluatorẽ. Quẽ
natũ & circũciſum illę hodie cõtuẽtes,q̃d aliud ſingulas dixiſſe putemus,q̃ ecce
hic eſt Ieſus,hic eſt ſaluator meus,Saluabit nos,& liberabit nos,ne timeamus.
Suſtineamus tẽpus adhuc modicũ q̃ pro nobis dignatus eſt naſci,& circũcidi,
mox ut uiã ueritatis docuerit filios nr̃os,& dei gloriã ſemiauerit in terris, pro
nobis mori dignabit̃,& cito reſurgere,ut cũ illo reſurgẽtes exeamꝰ de ergaſtu
lo carceris tã obſcuri,& in ętherea mãſiões p̃ illũ adducti,luce ꝑpetua & glo
ria ĩenarrabili cũ illo fruamur.Expectabãt iuſti ĩ hoc ſeculo ſuũ cõtueri ſaluato
rẽ.Peccatores expectabãt ſeq redẽptorẽ.Iuſti uolebãt gloria cõdonari.Q̃m iã
gratiã (ſed nõ cõpletã) fuerãt aſſecuti.Peccatores ſperabãt ſanitatẽ mẽtis per
gr̃am ĩpetrare,ut p̃ illã poſſent gloriã ꝑmereri.Paruulus iſte q̃ circũciditur oĩ
bus & ſingulis accipe uolẽtibꝰ,hęc oĩa & ſingula p̃ſtat.Cur illi nõ dicẽt ſinguli
ſaluator meus,Ieſus meus es dñe? Nullũ ſibi nomẽ rogamꝰ accipias niſi Ieſus.
Q̃m ſaluũ facies populũ tuũ a peccatis eorũ. Quot uexatos a ſpiritibꝰ ĩmũdis
es liberaturus? Poſt parũ exibũt a multis dęmonia clamãtia & dicẽtia,qa hic ẽ
Ieſus filius dei,mũdicq; ſaluator.Dæmonũ igit̃ teſtimonio,recte uocari debuit
nomẽ eius Ieſus,Quia & illũ ſaluatorẽ hoĩm,expulſorẽ ſuũ agnoſcũt, ꝑfitent̃,
& metuũt,q̃t ſurdis auditã,q̃t claudis liberũ ĩceſſum,q̃t mutis loq̃lam,q̃t para
liticis ſoliditatẽ,q̃t aridis ſenſũ & motũ,q̃t cęcis uiſũ,q̃t mortuis uitã,ꝑxime re
ſtituet ĩfans iſte q̃ hodie circũcidit̃? Vix ad maturã iuuẽtã puenerit,q̃n hęc oĩa
ꝑaget.Saluabit ergo naturã hoĩs,nõ ſolũ p̃ gratiã gratũ faciẽtẽ ſecundũ aĩam,
ſed p̃ ſanitatũ & uitę gratioſa munera ſecũdũ corpꝰ,Itaq; aĩa,corpꝰ,uita,fœlici
tas hoĩs tpanea & æterna uere dicere pñt de puero circũciſo.Ecce Ieſꝰ,ecce ſal
uator nr̃,ecce q̃ nos oẽs ſaluare uenit.Donet̃ noĩe q̃d ẽ ſup̃ oẽ nomẽ.Vocet̃ Ie
ſus in q̃ certe noĩe cõſentaneũ eſt oĩa genua ĩcuruari,cœleſtiũ,terreſtriũ,& in V
fernorũ.Flectãt̃ cœleſtia genua aĩarum piarũ & angelorũ,dñm ſuũ & inſtau
ratorẽ colentia & ꝑfitẽtia.Flectant̃ terreſtria corpa hoĩm ſecuritatẽ & ſanita
tem accipiẽtia,elementa obedientia.Venti nanq; & mare obediũt ei. Inferno
rum hominum & animarum damnatarum genua adhuc flectantur trementia
& eius imperio obedientia.Omnis inſuper lingua confiteatur, quia dñs Ieſus
Chriſtus eſt nunc in gloria dei patris, qui olim circunciſus pro nobis, ſtetit in
ſinu matris,ut nos in ſpiritu circunciſi in gremio matris noſtræ militantis ec
cleſiæ ſobrie iuſte & pie uiuamus in hoc ſeculo expectantes beatam ſpem &
aduentum gloriæ magni dei,qui puer de uirgine natus.Poſtquam conſumati
ſunt dies octo,ut circunciderẽtur,uocatum eſt nomen eius Ieſus,id eſt ſaluator
uel ſalutaris,nos hic ſaluans per gratiam,& in futuro per gloriam perpetua fœ
licitate condonans. AMEN.

DE ADORATIONE IESV DIE EPIPHANIAE CHORDA QVARTA

INtrantes domum inuenerunt puerum cum Maria matre eius, & procidentes adorauerunt eum, & apertis thesauris suis obtulerunt ei munera aurum thus & myrrham. Matthæi secundo. Dominus noster IESVS Christus fratres charissimi, qui pro nobis in membris infantilibus quasi homo ludæus circumcidi dignatus, mox quasi Deus sese magis exhibuit adorandum, ut hanc ipsam circũcisionem carnis, quam tulit in corpore, non sui ipsius gratia, q deus esset, sed pro

sed pro nostra doctrina tertio suæ mortalitatis opere suscepisse monstraret. Et spiritualem circunci sionem quam a fidelibus erat exacturus per infideles adhuc & barbaros homines illum adorare uenientes, qualem esse oporteret fidelibus indicaret, Nunquam sane melius quam adorando anima circunciditur. Habet enim ante mentis oculos adoratio acutissimum cultrum diuinæ maiestatis, sapientiæ, & iusticiæ attingens à fine usque ad finem, penetrabiliusque omni gladio ancipiti. Quod si quis manu rationis assumat, quantus sit is qui adoratur in mente reuoluens, facile à se omnem superbiæ fastum, auaritiæ studium, libidinis ardorem turpissimum amputabit. Quis quæso leuetur animo supra se, Quis deo in omnibus & per omnia non obtemperet, eius potestatem, gloriam, beneficentiã sui ipsius imbecillitati, tenuitati, indigentiæ per adorationem comparando? Quis studeat auaritiæ potius se submittere quàm deo, si largissimam & profusam eius magnificentiam & indeficientem bonorum distributionem attente adorando fuerit contemplatus? Quem non pudeat ac pigeat carnis illecebris contaminari. Si meminerit coràm deo purissimo, suas sordes esse propositas cum adorat? Nempe qui magnos principes allocuturi sunt, ante omnia illis se gestu uultuque obsequiosos ostendunt, muneribus liberalitatem, & obsequendi promptitudinem attestantur, ugstitu munditiam. Locum nihilo minus ad colloquium & tempus idoneum captare, ministros bonos uiros regi gratos adhiberi student, qui illis auxilio ad obtinendam gratiam prẽsto sint. Quæ omnia Magi adorantes, Saluatorem nostrum dominum IESVM CHRISTVM (quamuis infantulum) omni studio ac summa cum diligentia executi sunt. Sancta igitur mater ecclesia catholica consentaneum existimans filios suos pro illis natum & circunci sum colere Saluatorem, optima ratione post Circunci sionis solennia, adorationem infantis IESV nos celebrare præcepit. Et quo pacto illum adorare conueniat exemplo Magorum illum adorantium & offerentium instruxit & inuitauit. Illi inquirentes accedunt, inuentum genuflexi adorant, muneribus colunt adoratum regem. Nos ergo adorare uolentes, ante omnia inquirere oportet quem adoremus, deinde illum adoratum adire, domúmque ac eius habitationem uisitare & ingredi, Magorum instar, qui uisa stella, ueniunt Hierosolymam diligentissime quærentes, Vbi est qui natus est rex Iudæorum? Et ad eum peruenientes, Intrantes domum inuenerunt nobilissimum puerum cum Maria matre eius purissima. Oportet etiam humiliter & cum deuotione adorare, Nam & Magi procidentes adorauerunt eum. Opus est postremo munera adorato offerre. Quia Magi apertis thesauris suis obtulerunt ei quem adorauerunt, munera, Aurum, Thus, & Myrrham. Hæc ut peragamus hac oratione qualiter fieri debeant, in medium (ut Deus Opt. Max. dabit) afferre constitui, Sunt enim nobis non solum perutilia, sed necessaria, scituq; dignissima, Quare attente de eis aliquid audire ne pigeat.

¶ Quis debeat adorari.

Dorare uolẽtes ante oĩa opꝰ eſt adorãdũ ingrere,& ad illã accedere
a q dignus ſit adoratiõis honore. Accedite inqt ꝓpheta ad illũ,& illumi
namini,& facies ueſtrę nõ cõfundẽt. Dii gẽtiũ qm̃ ſunt dæmonia, qm̃
Z ſint creaturæ ſuo creatori rebelles,& manufactis ſimulacris ſuã diuinitatẽ (q̃
nulla eſt) cõtinere, pſtygiis mẽtiunt, ad ſuos (ut ſic dicã) adoratores ea ipſa ſi-
mulacra ſæpe trãſportãt. Immo qm̃ accedere nequeunt ſeſe in ſimulacris trãſ-
A ferri ꝓcipiũt. Sic ab Epidauro Romã ſub Aeſculapii noĩe dæmoniũ in ſerpẽte
trãſlatũ eſt. Sic lõge prius Aeneas Iliã in Italiã portat. uictoſq; penates. Non
ſic dñs deus noſter, æternus eſt,& imortalis, ſtabiliſq; manẽs dat cũcta moue
ri. Nõ ſibi uſurpat adoratiõis cultũ, qa oĩ iure illi debit9, Vt adoret deus nũq̃
ſui gratia ueniet ad te, Bonorũ.n. hoĩs nõ eget, nõ fit glorioſior tuo cultu, ſed
te efficiet meliorẽ, Si expectas ſui alicuius cõmodi gratia illũ ad te uenire, falle
ris. Quia infinitus eſt, immẽſus & imobilis, Imitare nautas, q cũ ſuas naues in
portu recipi cupiũt, nõ ferẽtibus uẽtis grãdi & lõgo fune moli alligant. Ita ꝙ
trodeas nauis in portu recipiẽt. Religãda eſt nauis uoſtrę mortalitatis funicu-
lo triplici, charitatis indiſſolubilis immutabili moli diuinę bonitatis q̃ non niſi
bona data dare nouit poſtulãtibus ſe. Ita pelago erumnarũ mũdi huius enaui
gato, uẽtis affectuũ nequicq̃ renitẽtibus ſeſe recipiet in portũ, ubi trãqllitate
potiet. Hoc fune Magi ſpei ſui ancoras cõfirmãtes, deoq; adhærentes in nato
infantulo ſummã maieſtatẽ, ſummã autoritatẽ, ſummã bñficentiã adamantes,
cogitãteſq; ꝓpter nimiã charitatẽ ſuã qua dilexit nos deus miſiſſe in ſimilitu
dinẽ carnis peccati. Cũ natus eſſet Ieſus in Bethleẽ Iudę,& illi ſtella monſtrãte
hoc didiciſſent, ecce ab oriente ueniunt Hieroſolymam dicentes. Vbi eſt qui
natus eſt rex Iudæorum? Vidimus enim ſtellam in oriente, indicantem eius
natiuitatem,& uenimus adorare dominum regem uniuerſæ terræ. Dominũ
deum noſtrum, quem ſtellæ inditio in Iudæa natum eſſe cognouimus.

¶ De ratione & natura ſtellæ à Magis uiſæ & aſtrologorũ uanitate

V mũt hic Mathematici ſuorũ uaticiniorũ grãde fundamẽtũ euãgeli
S ſtę teſtimonio cõſtare aſſerẽtes, q̃ ꝑ aſtrologiã diuina ſecretiſſima ſa
cramẽta ꝑſagire qs poſſit. Qñ Magi uiſa ſtella deũ & hoĩem mũdi ſal
uatorẽ natũ agnouerũt & adorare uenerũt. Sed q̃ fallãt, ut fallere nitãt, & ſpõ
te ac ſine cã quẽ amplectãt errorẽ, hĩc facile dignoſcit, q̃ null9 hactẽ9 aſtrolo
gus iuẽtus eſt q illi ſtellę nomẽ dederit, q̃ motũ ei9 influxũue deſcripſerit. Profe
rãt ipi ſtellę nomẽ, q̃ ꝓte cœli maneat circũſcribãt, q̃to tpis ſpacio cœli ambitũ
luſtret, q̃ ſint illi comites, q̃ fauẽtes ſtellę, q̃ itẽ iuxta ſua dogmata uel potius ſo
mnia ſint emulę ediſſerãt, tũc uidebũt iuxta ſuorũ inuẽtorũ inſtituta, de ea certi
aliqd dicere. Añcedebat hęc ſtella Magos, donec uẽiret ad locũ ſupra ubi erat
puer. Recto igit motu, nõ circulari ferri uiſa ẽ, qd certe aſtrologis ſtellę notæ
nõ faciũt. Ibat etiã cũ eũtib9, ſtabatq; cũ ſtãtibus. Nõ.n. illos alit añcederet, ſed
lõge ꝓgrationis interuallo ꝓcul & penitus inuiſibilis fieret, oriret illis, oc-
cideretq; quotidie. Solent ſtellæ nocturno tempore tm̃ oculis hominum ap-
parere, hæc meridiana luce ſe magis ſemper oſtendit. Quare nõ naturalis ſtel
la credenda eſt, quæ ſtellis præfixam a natura rationem luminis motus acſi-
tus minime ſeruauit. Fuit hæc quã Magi ſtellam exiſtimauerũt a fixis,& er-

raticis cœli luminaribus longe diuerſa. Fuit nãq; inſolitus fulgor in ſupma ae B
ris regiõe, pductus à deo. Recto itinere uel dei impio, uel angeli cuiuſlibet mi
niſterio ꝓ aeris ſpacia latus, ad Magorũ mẽtes illuminãdas, & pducendas ad
infantẽ, quẽ ſpũ ſancto docẽte agnouerãt natũ. Necq; uero qs adhiret uel mihi
crimini aſcribat, q̃ dicere auſim nõ uerã ſtellã extitiſſe fulgorẽ illũ quẽ Magi
in oriẽte uiderũt, & quaſi euãgeliſtã arguere mẽdacii nõ ſim ueritus, ar.ogã
tię & impietatis me quiſq̃ accuſet. Multa.n. enũciatiue euãgeliſtæ ſcripſerũt, q̃
ſ.ꝓ alios dicta ſunt referẽdo, Enũciãtes in q̃ uerba dicẽtiũ, nõ uerborũ ſenſum
affirmãtes, ut illud eſt recitatũ à Ioãne. Scimus qa peccatores deus non audit.
Verba ſunt hęc cęci nati, à dño illuminati, nõ euãgeliſtę fixa ſentẽtia. Veriſſi-
mũ eſt ſic cæcũ eſſe locutũ. An aũt ſenſus uerborũ uerus ſit, qſq; ſentiat ut li- C
bet, Ego credã dño Ieſu Chriſto dicẽti, Nõ ueni uocare iuſtos ſed peccatores
Quẽ ſi interroges, Veniſti o bone Ieſu uocare qs deus, qs tua clementia dedi
gnat audire. Quid credimus illũ reſpõſurũ, niſi qa gaudiũ eſt in cœlo ſup uno
peccatore pœnitẽtiã agẽte? qd nõ eſſet ſi gemitus pœnitẽtis nõ audiret in cœ
lo, Reſpõdebit inſup ſe uoce ꝑconia in ꝓpheta edictũ publicauiſſe, Qua cũq;
hora ingemuerit peccator oĩm iniqtatũ ſuarũ nõ recordabor, Delebis ne ſapi
entiſſime & iuſtiſſime deus de tua memoria peccata illius quẽ penitus non au
diſti? Aut abſolues peccatorẽ illius cauſa penitus incognita? Nẽpe ſi pœnitẽ
tiã audis, nõ niſi à pœnitẽte audire potes, pœnitẽs eſt, nemo niſi peccator, Au
dis igit peccatores, & exaudis nõ ſolũ eorũ uocẽ, ſed cordis gemitũ, q̃ cor con
tritũ & humiliatũ nũq̃ reſpuis. Sed ne qs dicat peccatorẽ pœnitẽtem deſinere
eſſe peccatorẽ, & iccirco audiri qa eſt pœnitẽs. i. peccato iam carẽs. Quęſo quõ
punit de9 peccata impœnitẽtiũ, ſi nõ audiat illos? Vox ſanguinis à Caim effu
ſi clamat corã illo, q̃ antea Adã q̃q; audierat nõ pœnitẽtẽ ſed excuſantẽ defen
dẽtẽq; peccatũ ſuũ, apud quẽ poſtea clamor Sodomorũ & Gomorreorũ mul
tiplicatus eſt, & qs clamor niſi peccati inter eos nimis aggrauati? Si uero iterq;
cõtẽtioſe qs dicat peccatores audiri ad pœnã, nõ ad gratiã. Cõtra huiuſmodi
facile eſt oſtẽdere Adę peccatũ excuſanti ꝑſtitã miſericordiã, & nuditatẽ eius
tunica pellicea fuiſſe cõtectã. Caym q̃q; gratiã fuiſſe aſſecutũ, ne ab paſſim oc
currentibus necaret, & Sodomitis ac Gomorreis deũ uoluiſſe placari, Si mõ
inter illos decẽ ſcelere nõ cõtaminatos iuenire potuiſſent. Rediẽs nũc vñ diſ-
ceſſi ut oſtẽdã in euãgelio ne dũ falſa ſed abſurda & blaſphema ab euãgeliſtis
eſſe cõſcripta, & nihilominus ſcriptores à ueritate nõ excidiſſe, ut deinde con D
firmẽ q̃d de fulgore a Magis uiſo dicere cœpi, alios ex euãgelio locos aſſuma
mus, Nõne ſcribit euãgeliſta, In Beelzebub principe dæmoniorũ eiicit dæmo
nia? Dæmoniũ hẽs, Subuertit gẽtẽ nr̃am, Prohibet tributũ dare cęſari, Re- eſt
mortis, & huiuſmodi multa, q̃ ſi qs uera dicere ꝑſumat, q̃ chriſtianæ aures id
fierẽt? Quis hõ euãgelio ꝓponi euãgeliſtę patiat hęc ut uera illũ ſcribere uolu
iſſe? ſcripſit certe hęc, ſed ut falſa, ut impia, ut abſurda. Quæ tamen uerum eſt,
filios perditionis, erroris, & fraudis de domino IESV Chriſto mentitos.
Exiſtimo nunc eſſe notiſſimum, multa ab euangeliſtis eſſe ueriſſime ſcripta
(quia ita ſcribunt ut geſta uel dicta ſunt) quæ tamen non ſunt iuſta uel uera,

Qm̃ p impietatem & mentiendi magistrã inuidiã sunt ficta uel dicta. Itaq; cũ
dicit euãgelista ex magorũ psona. Vidimus stellã eius in oriente, nõ affirmat,
nõ cõprobat, Splendorẽ à Magis uisum stellã esse, sed à Magis stellã fuisse no
B minatũ, Et dũ ait euãgelista dicit. Ecce stella quã uiderãt magi in oriẽte antece
debat eos, ac deĩceps, Videntes stellã Magi, gauisi sunt gaudio magno. Iuxta
Magorũ appellationẽ rei uisæ replicat nomẽ, ne si aliter q̃d uisum in cœlo si-
gnũ à Magis fuerat noĩasset, nõ idem ipsum q̃d prius illi uiderãt scribere pu-
tar̃etur. Tenet adhuc consuetudo loquẽdi, ut ignitos in cœlo uapores stellarũ
noĩe nũcupemus, dũ dicimus stellas cadere, uel uolatu mutare p æthera sedẽ.
Dũ itẽ dicimus illas flãmis esse comatas, caudatas, uel quasi sanguine circũfu-
sas. Quæ oĩa, ut sce clarius est, nõ ineſſe ueris stellis. Qñ oĩm philosophorum
sententia, illę penitus inuariabiles sunt, & nullã nouã qualitatẽ aut q̃titatẽ reci
pere possunt. Dixerunt igit̃ Magi se uidisse stellã, eo sensu q̃ hodie dicit̃ stellã
apparere crinitã, & q̃ dicit̃ cometas oẽs esse stellas comas habẽtes, cũ tñ crinitũ
F illa atq; comarũ lineamenta in aere sint posita, & ꝓcul à stellis. Nõ igit̃ fuit p
stellæ alicuius influxũ dñi saluatoris causata natiuitas, Nõ. n. sufficit stella effi
cere ut uirgo concipiat, & in uirginitate p̃maneat, ut conceptũ pariat fœtũ, &
uas unde egredit̃ penitus maneat circũclusum. Nullus p̃terea effectus suã cau
sam põt excedere. Maius est deũ fieri hoĩem q̃ oẽs creaturę simul p̃stare uale
ant. Quę nanq; creatura suo creatori legẽ imponet? Qui ꝓfecit terrã in sempi
terno tpe, uocauitq; eã & obediuit cũ tremore. Cuius impio stellę dederũt lu
men in custodiis suis, & lætatę sunt, a q̃ qñ uocatę sunt dixerunt, adsumus, &
luxerũt ei cũ iucunditate q̃ fecit illas, q̃ est deus noster, q̃ inter hoĩes paulo añ
hõ natus est, q̃ hodie cœli insolito fulgore monstrat̃. Et certe non extimabit̃
alius ad deũ. Nihil ergo creatũ illi legẽ imponet, aũt nascendi in hoĩe necessi
tatem adducet. Quare o mathematici desinite de huius festi uobis solẽnitate
blãdiri, & autoritatẽ ecclesię, ĩmo euãgelii summi dei usurpare ad cõprobãda
hoĩm inuenta uel potius figmẽta nolite. Et (ut modeste dicã) obseruationem
erubescite uestrã diuino fauore fulcire. Non approbat ecclesia stellę alicuius
bñficio uel impio sue influxu, natum uel agnitũ esse saluatorẽ, hoc euãgelista
nõ cõfirmat. Nẽpe Saluator si nasceret̃ iubente uel agnoscere t̃ docente natu
ra, ubi q̃so erit dei gratia? ubi clemẽtia? Propter nimiã charitatẽ suã qua dile
xit nos deus, filiũ suũ misit in similitudinẽ carnis peccati. In cuius natiuitate ap-
paruit benignitas & humanitas ei⁹ nos saluare uolẽtis, nõ syderũ influxu, neq;
rerum naturæ serie compellente, sed gratia, clementia & charitate disponẽte.

¶ Stellas non efficere neq; ostendere posse quæ Astrologi putant.

Ed dices, si stella uel cœleste corpus uisum à Magis dñi Iesu Christi in
S carne natiuitatẽ opata nõ est, illã tñ significare, et peritis astrologis po
tuit indicare. Neq; uero dicũt mathematici stellas uel earũ positiones
uel mot⁹ inferiorũ effectus parere, sed mõstrare. Sicut lapides à miliario uiæ
spaciũ ostendũt, nõ q̃dẽ efficiunt. Ante oĩa multũ astrologis detractũ est, qui
ubiq; id Aristotelis deseminare nõ cessant, necesse est mundũ inferiorẽ supe-
rioribus lationibus gubernari. Sed quõ si nõ efficiũt indicent uideamus. Aut id

contin

cõtingenter indicant, Sicut lapides à miliario quos dixisti, aut necessario. Si
contingenter. possunt igitur non significare, sicut lapides à Sicariis poni con
tingit, nõ ut uiã indicent, sed ut ad deuia ducant. Et de cõtingentibus aliter ue
se habere potentibus nulla cũ sit scientia, apparet tua hac conclusione astrolo
giã nõ esse scientiã, sed fortuitã prædictionẽ, Si necessario hæc significant, q̃ G
erit quæso necessitas? nisi uel sint causæ eor̃ q̃ indicãt, uel ipsa, præmõstrata
stellar̃ cõfigurationib⁹ dent cãm. Fumus. n. calorẽ nõ indicat, nisi qa de calore
necessario nascit. Ignis calorẽ nõ ꝓdit, nisi qa necessario efficit illũ. Cũ aũt tuæ
stellar̃ cõfigurationes sua significata lõge p̃cedãt, designator̃ suorũ effectus
eẽ nõ poterũt, Qñ cãm nequeat effectus antecedere. Erũt igitur stellarũ con
figuratiões p̃signatorũ causę, aliter illa necessario indicare nõ poterũt. Quod H
qa negasti es certe redargutiõe dignissim⁹. Sed hęc iã obmissa faciamus. Vis
uidere hũc fulgorẽ a magis uisum, etiã si stella fuisset, indicẽ certũ Christi nati
uitatis minime fuisse. Qm̃ iã cõstat eius cãm esse nõ potuisse, Effectũ uero illã
dicere ei⁹ natiuitatis est stultũ. Multi erant in orbe terrarũ astrologi nascente
Iesu, Multi itẽ natiuitatẽ eius antecesserãt, q̃ hui⁹ stellæ rationẽ habere debue-
rũt, Si artis meta illos nõ fugit, præsertim in re tã seria, Et tñ usq; ad hãc diem
inuentus est nemo, nisi fuerit ꝓpheta, q̃ de natiuitate dñi saluatoris aliquid
scripserit. Et illi ipsi q̃ Christo nascẽte astrologiæ operã dabãt, cur sicut Magi
natũ regẽ non agnoscebant? Vel agnitũ cur una cum magis non requirebãt?
Congregans Herodes oẽs scribas populi & seniores, & ab illis diligenter in
quirens ubi Christus nascer̃et, cur nõ cõgregauit astrologos? Certe diligẽter
didicit tẽpus stellæ q̃ magis apparuit, cur à peritis stellarũ non perdiscit q̃situ
puerũ? quẽ stellę ductu etiã post discessũ ab Herode magi inuenire potuerũt,
Illi ipsi seniores Iudæorũ & scribę, legis doctrinã ꝓfessi, qui Bethleẽ natiuita
tis locũ fore regi Messiæ. i. hoĩm saluatori p̃dicere potuerũt, unde quæso hoc
dicunt? de cõstellationibus aũ de ꝓphetis? Illi ꝓfecto dixerunt. In Bethleem
Iudę, Sic. n. scriptũ est p ꝓphetã, non p̃ mathematicũ. Et tu Bethleẽ terra Iuda
nequaq̃ minima es in principibus Iuda, Ex te. n. exiet dux q̃ regat populũ meũ
Israel. Si Herodes se à Magis uidẽs illusum, iam p̃ ꝓphetiã locũ natiuitatis no
uerat, & Magorũ relatione tempus stellæ didicerat, facile erat astrologo natũ
puerũ demõstrare, q̃n huiusce studii (ne dicã artis) ꝓfessores longe maiora
ꝓmittere non uereant̃, & dato certo (ut dicunt) themate, nõ solũ natũ infan-
tem, sed locũ & momentũ natiuitatis corporaturã, corpis etiã notas & animi,
se p̃sagire cõfidant. Si hęc stella, siue (q̃d uerius est) hic fulgor in æthere suffi
cienter saluatorẽ natũ ostendere potuisset. Ex puris naturalibus studiis, potue
runt Magi, potuerunt oẽs astrologi, & modo possunt necessaria cognoscere
ad salutẽ, potuerunt & possunt naturali disciplina aliis indicare q̃d suo sibi stu
dio uendicauerũt. Mentitus igit̃ erit ille q̃ dixit, Non sumus sufficientes aliq̃d
cogitare ex nobis quasi ex nobis, sed sufficientia nostra ex deo est. Mẽtita est
ueritas ipsa q̃ dicit. Ego sum uia ueritas & uita. Nemo uenit ad patrẽ nisi p me
Et nemo nouit filiũ nisi pater, Neq; patrẽ qs nouit nisi filius, & cui uoluerit fi-
lius reuelare. Mentiunt̃ oẽs theologi christiani, q̃ uno ore cõfirmant nõ posse

ſaluari hoīes,niſi p aliquã doctrinã ꝺiuinitus inſpiratã.Si dicas hanc ſtellã re-
I gis tm̃ natalia demõſtraſſe,ante oĩa uide qd agas.q̃d in aſtrologorũ fauorẽ à
principio ſumpſeras,perit totũ,ſanctã.ſ.matrẽ eccleſiã cõprobare mysterium
incarnatiõis a ſtella fuiſſe mõſtratũ.Deiceps ſi tot reges in Iudea nati fuerãt,
cur illorũ quẽpiã adorare Magi nunq̃ uenerant? Adeꝛ q̃d dñs Ieſus Chriſtꝰ
id nõ fuit q̃d ꝑ ſtellã oſtendiſſe contẽdis.Regnũ inqt illẽ meũ non eſt de hoc
mundo. Si de hoc mũdo eſſet regnũ meũ,miniſtri mei utiq; decertarẽt ne tra
derer Iudæis,Vulpes foueas hñt,& uolucres cœli nidos,filius aũt hoīs nõ ha
bet ubi caput reclinet.I nunc & dic regẽ Iudæorum quales ſunt terreni reges,
ſtellã hanc ſignificaſſe.Ego dicã filius hoīs nõ uenit miniſtrari,ſed miniſtrare,
& aĩam ſuã dare pro multis,non ut reges gentiũ faciunt multorũ uitã pro ſalu
te ꝓpria, imo pro ambitione atq; libidine exponere morti.Rex igit quẽ Ma
gi adorare congrunt,pro primo eius aduentu,nõ eſt regni alicuius tempora
neus dominus.Neq; hunc Magi tãtum ſtellæ beneficio,uel aſtrologica diſci-
plina congrunt,ſed eo ipſo docente ſancto ſpiritu,quo poſt adorationẽ ſunt
moniti ne redirent ad Herodem,Cuius etiam reſponſio id eſt ſecreto oracu
lo in ſomnis accepto,per aliam uiam reuerſi ſunt in regionem ſuam. Aſtrolo
giam igitur hic obmiſſam faciamus.

¶ Adorationi quæ præmittere oporteat.

T qm̃ iã abunde didicimus hanc nuncupatæ ſtellæ apparitionẽ aſtro
e logis nullũ pro ſua ꝓfeſſione tuenda p̃ſtare ſuffragiũ.Qñ de illa in li-
bris aſtrologiæ nihil penitus habeẽ,Qñ ſtellarũ motũ minime ſecuta
eſt,Qñ interdiu q̃d ueræ ſtellæ non faciunt ſe ꝓpetuo uiſibilẽ p̃buit, Qñ ſa-
cramẽtũ natiuitatis dei ſimul & hoīs efficere uel indicare ꝓpria uirtute uel na
turæ ordine etiã ſi ſtella fuiſſet,minime potuiſſet, Quando regis ortũ more
K hoīm regnantis niſi mentita ſit,minime demõſtrauit.A Magis aũt diuinitꝰ in
ſpiratis diſcamus adorare dñm Ieſum Chriſtũ.Scriptũ eſt in pſalmis, Audi fi
lia & uide,& inclina aurẽ tuã,& obliuiſcere domũ tuã,& domũ patris tui. Et
concupiſcet rex decorẽ tuũ,Quia ipſe eſt dñs deus tuus,& adorabũt eũ omẽs
reges terræ,Oẽs gẽtes ſeruiẽt ei.Sic Abrahã exiſtenti in arã p̃cepit dñs,Egrede
re de terra tua & de cognatiõe tua,& de domo patris tui,& ueni in terrã quã
mõſtrauero tibi,Quod cũ ille feciſſet,deũ uidere,alloq; adorareq; ꝓmeruit,
Si mundi faſtus & delitias fuerimus aſpernati,patriã relinq̃mus, & populum
noſtrũ obliti bñ erimus,Si parẽtũ,cõſanguineorũ & amicorũ blanditias nos
in huius ſeculi deſyderiis cõfirmãtes nõ audiuerimꝰ,ꝓris nr̃i domũ ſi bñ egre
diemur,& noſtrã cognationẽ utilit relinq̃mus, Si nr̃æ carnis fragilitatẽ nõ ue
rebimur,Si illi plus q̃ oportet nõ indulgẽbimus,domũ noſtrã utiliter relinq̃-
mus,obliuioniq; mãdabimus,audiemus ſana cõſilia,uidebimus exẽpla ſaluta-
ria,inclinabimus p obediẽtiã aurẽ noſtrã bene monẽti & dicẽti domino. Qui
amat patrẽ aut matrẽ plus q̃ me nõ eſt me dignus, Qui ergo uult uenire poſt
me abneget ſemet ipſum & tollat crucem ſuam & ſequatur me, Volentes au-
L tem hæc facere cœlum aſpicere debemus,nõ terram.Quando & Magi in ori
ente ſtellam uidere meruerũt,Huius rei gratia dominus Ieſus diſcipulos ado

rare dum docet,adorationi ꝓpoſuit, Pr̃ noſter q es in cœlis,nõ in terra dixit,
ut ubi patrẽ adorãdũ inquirere & cõtẽplari deberemꝰ oñderet.Depone rerũ
terrenarũ ſtudiũ.Auxiliũ de cœlo q̃re,iacta ſup dño curã tuã,& ipſe te enutri-
et, & nõ dabit inæternũ fluctuationẽ iuſto.Audi illũ ipm quẽ hodie Magi ad
orant,quẽ eorũ exẽplo adorare debemꝰ. Nolite inqt eẽ ſolliciti corpori uõ
dicẽtes q̃d mãducabimꝰ,aut q̃d bibemꝰ,aut unde ueſtiemur,ſcit pr̃ ueſter q̃a
his oĩbus indigetis.Aſpicite uolatilia cæli quõ nõ ſerũt,neq; nent,& tn̄ pater
ueſter cœleſtis paſcit illa. Hæc autẽ oĩa in principio itineris noſtri prompte
faciamus.Dicit.n. euãgeliſta.Ecce magi ab oriẽte uenerũt Hieroſolimã. Ecce
prõptitudinẽ notat.Hilarẽ.n,promptũq; datorẽ diligit deꝰ. Audi q̃d eccleſiæ
Laodiceæ dicat ille cui nomẽ eſt Amẽ.i.uerax teſtiſq; fidelis. Vtinam frigidꝰ
aut calidus eſſes,ſed quia tepidus es incipiam te euomere.

¶ Natiuitatis Ieſu locum magna oratione fecit deus diſcere
Magos ab Herode & proceribus iudęorum.

Agi ne tepiditatis in ſua adoratiõe argui poſſẽt,cũ natus eẽt Ieſus in
m Bethleẽ Iudæ,ecce ſine mora,uenerũt Hieroſolimã dicẽtes, Vbi eſt
educatiõi traditus,q̃ natus eſt rex iudęorũ. Vidimus.n. ſtellã eiꝰ in ori M
ente, & uenimus adorare dñm. Apparet hic euidẽtiſſime Magos iſtos aſtro-
logiæ bñficio nõ didiciſſe locũ natiuitatis illiꝰ regis,quẽ adorare ſe ueniſſe ꝓ
fitẽt.Iuiſſẽt.n.cõtinuato itinere ĩ Bethleẽ,& ab aliis nõ q̃ſiſſẽt,ubi nã ſe cõtine
ret rex adorãdus.Erat.n. facile ſciẽtibus artẽ q̃ ſtellæ ratiõe indicare ſufficeret
natũ regẽ,natiuitatis q̃q; locũ ſcire p artẽ eius,p̃ſertĩ indicis bñficio, q̃ talẽ ac
tm̃ natũ regẽ oſtẽderet,infãtulũ.s.adhuc pãnis inuolutũ,dignũ adorari. Sed
ſcio q̃d hic uos moueat.Didicerãt magi ſpũ ſancto docẽte interius p ſignũ in
cœlo uiſum exterius natũ eſſe regẽ Meſſiã. Cur natiuitatis locũ idẽ ſpũs ſãctꝰ
magos nõ docuit? Cũ æque facile ſpũs oĩ ſapiẽtia plenus,imo oĩs ſapiẽtiæ fõs, N
magos utrũq; docere potuerit. Quãdoq; dẽ facile eſt oĩa poſſe deo.Multum
nimis eſt certe & forte temerariũ huius rei cauſã inq̃rere, uel inuenire poſſe
cõfidere. Quãdo ſupra primã cãm alia cauſa eſſe nõ põt,& ipſe ſpũs ſãctus(q̃
deus ẽ)cui uolũtas, clemẽtia,ac liberalitas peculiariꝰ attributa dignoſcũt oĩm
q̃ creaturarũ cã ſit ſũma, nulla niſi ꝓprio bñficẽtiæ ſtudio illũ rõne ad agẽdũ
impellente. Quare ſi dixero ſuã ꝓpter bonitatẽ ſpũm ſanctũ magis uoluiſſe
notã facere ſaluatoris infantiã,ortus uero eiuſdem locũ reticere uoluiſſe,ſatis
dignũ cãm imo digniſſimã & certiſſimã aſſignare uiſus fuero, Vbi ſi quæres.
cuius boni gratia id reticuerit, Reſpõdebo uoluiſſe diuinã bonitatẽ p gẽtiles,
& barbaros uiros legis ſciẽtiã nõ hñtes,Herodis & iudęorũ(ſi uellẽt reſpice-
re)duritiã cõmouere.Si nollent incœpare & inexcuſabilẽ reddere cõtumaciã
Elegit.n.infirma mũdi deꝰ,ut fortiſſima q̃q; cõfundat,deprimat,ac cõtundat.
Erigit in doctrinã,ut doctrinã & ſapiẽtiã mũdi ſupet & cõuincat .Infideles igit &
barbaros hoīes monuit in ſpũ ut irẽt ad Herodẽ,natiõe q̃dẽ Idumęũ,ſed edu
catione & lõga cõuerſatiõe Iudęũ,legis iuſticiã & pietatẽ agnoſcẽtẽ.Multo in
ſup expimẽto atq; frequẽti cõſuetudine Romanũ, q.ſ.Romanorũ mores,diſ-
ciplinã,religionẽq; calleret,ut tantis excultũ diſciplinis,Magorũ pietas flecte

ret ad colẽdã infantiã ſaluatoris.Si uero flecti nollet excuſationẽ hẽre nõ poſſet.Principes inſup ſacerdotũ & ſeniores populi,q legẽ ac pphetas aſſidue uel diſcebãt ipſi,uel aliis diſcẽtibus p̃dicabant,p hos ipſos Magos nõne aptiſſime iuxta pphetas admonet ſpũs ſanctus,ad puerũ Ieſum regẽq; Meſſiã agnoſcẽdũ aſſurgere.Dũ.n. Magi dicũt, Vbi o Herodes o principes ſacerdotũ o ſeniores populi,legis ſcientiam profeſſi, Vbi eſt (interrogamus uos) q natus eſt rex Iudæorũ? Stellã eius in oriente uidimus,& uenimus adorare dominum, Quid quæſo facere dicere ue uident,niſi q̃d Eſaias dudũ uaticinatus fuerat.

¶ Expoſitio lectionis ſurge illuminare &c.& eius concordia cum euangelio concludens reſponſionem ad quæſitum.

s Vrge illuminare Ieruſalẽ.Patet hic cõtinẽs pro cõtẽto noĩari,qñ ciuitas ipſa inſenſata penitus & ĩmobilis,nec ſurgere nec mẽte illuminari ſufficiat.Quid eſt ergo dicere,ſurge illuminare Ieruſalẽ,niſi o rex Ieruſalẽ,o Herodes q in tuæ ambitioſæ libidinis grabbato miſerrime uitã ducis; Surge p humilitatẽ o ſacerdotũ,ſeniorũ,ſcribarũq; collegiũ,o ciuiũ cœtus incolẽs Ieruſalẽ,in cęcitate ĩræ,& tenebris auaritiæ iacẽs,illuminare fidei claritate,& ſpũs ſancti lumine uero.En uenit lumen tuũ,q̃d nos barbari Magi, moribus inculti,diuinę legis ignari,uidimus p ſpiritũ,& de extrema orientis barbaria,uenimus adorare dñm.Tu aũt o Herodes,tu põtificũ,ſacerdotũ,ſeniorũ ac populi cœtus,in cuius terra natus eſt rex ſalnator tuus,iaces mutabiliũ rerũ in uolucro faſcinatus.Surge infœlix exẽplo nro.Ecce tenebrę ignorãtię,& inculte barbarię operiẽt terrã.Quod futurũ dixit Eſaias,iã adeſt,& impletũeſt. Operiũt & operierũt terrã noſtrã tenebrę quas diximꝰ,& caligo ruditatis rubiginoſę populos noſtros penitus occupauit,Sup te aũt orieť dñs,Quod dixit ppheta uideť futurũ (qa ſuo tpe nõ erat impletũ) nũc qm̃ aduenit & pteriit, nos dicamꝰ de p̃ſenti atq; p̃terito oriť,& ortus eſt cœlorũ cõditor,terrę fabricator,redẽptor oĩm.Quã igiť alacriter,q̃ ſolerteť,q̃ ardẽter,tu Herodes, tu ſynagoga,q̃ lumẽ legis obtines,& patriã incolis ſaluatoris,ſurgere debes & illũ colere,Qñ nos de tenebris & umbra mortis educti hoc facimus,Gloria eiꝰ in te uidebiť,Vtinã inter nos gloria tãtę natiuitatis dignata ſe fuiſſet oſtendere. Quod dixit ppheta uidebiť,nos Magi dicimus iã uiſa eſt.Vidimus.n.ſtellã eiꝰ in oriẽte,& uenimus cũ muneribus adorare dñm.Non ſic uidimus ut uideri deſierit,Leua in circuitu oculos tuos & uide gratiã & gloriã ſaluatoris tui.Vide ciuitatẽ tuã eſſe repletã opulẽtiſſimo comitatu,oĩmi magnificẽtia decorato. Oẽs iſti noſtri comites,cõgregati ſũt,ut regẽ natũ adorẽt.Venerũt tibi o ſenatꝰ põtificũ & ſacerdotũ excutere ambitũ & faſtũ, Venerũt tibi o populę Iudæorũ excutere auaritiã,cõtumaciã & ĩpietatẽ.Venerũt tibi,ad utilitatẽ tuã,ut ab illis iſta p̃diſcas.Filii tui de lõge uenient,ĩmo uenerũt.Nos.n.p diſciplinã tibi filii eſſe ardẽtiſſime deſyderamꝰ,ut ea q̃ ſurſũ eſt Ieruſalẽ ſit mater nra,nos hic tibi filios accipe terrena Ieruſalẽ, Surge exp̃giſcere rogamus & obſecramus tales uiros ne aſpneris adoptare,

O Et filię tuę de latere ſurgẽt,De latere primi Adę formata eſt Eua, Et de latere regis Meſſię cum fuerit exaltatus in cruce,filię tuę omnes eccleſiæ credẽtium

populorũ,q̃ de ſynagoga quaſi de mr̃e nat̃i cunt tũc ſurgẽt qñ fluẽtibꝰ aqua & ſanguine de latere q̃d lãcea miles aperiet indicabiť redẽptionẽ humani gn̄is eẽ cõpletã,Tũc uidebis & affluẽs.Videt,affluit Ieruſalẽ Magorũ aduẽtu,uident nẽpe,qa cõuerſa ẽ ad eos ĩterrogãdos & exhortãdos.Multitudo maris, hoĩm in maritima extrema oriẽtis ora degẽtiũ.Quę ſit hęc maris multitudo,ppheta declarat apte dicẽs,Fortitudo gẽtiũ uenerit tibi,Inundatio camelorũ opiet te, Dromedarii,Madian & Effa.Regiões vñ cameli uelociſſimi,p̃dire ſoliti ſũt, Opiet aũt nimia multitudie.Sicut multę maris vñ terrã opire ſũt ſolitę,Hoc e q̃d dixit ppheta,Qñ cõuerſa fuerit ad te multitudo maris,q̃d magi cõplẽt,dũ oẽs de Sabba uenĩũt,aurũ & thus deferẽtes,p munere nato regi,& laudẽ dño annũciãtes.Dũ illũ regẽ nõ tẽporaneũ,nõ terrenũ,ſed ppetuũ & cœleſtẽ ſuis muneribus proteſtantur .Me igitur tacente propheta Eſaias tuæ inquiſitioni copioſe reſpondet,Spiritum ſanctum qui Magis indicauit incunabula ſaluatoris,locum in quo erant,iccirco indicare noluiſſe,ut illi ab Herode,à põtificibus & ſcribis illum requirerent,& ſua requiſitione requiſitos commonerent, ut ſi uellent reſipiſcerent,Si nollent penitus inexcuſabiles remanerent.

¶ De inconſulta Herodis & Iudæorũ turbatione expoſitio euangelii.

n Vnc inſpiciamus Herodis inſaniã,põtificũ ac ſeniorũ impiã cæcitatẽ. Qui qm̃ adorationẽ ſimulãt,& Magos nõ imitãt,pœnã q̃ illos ſequtur attẽdamus.Audiẽs aũt Herodes rex turbatus eſt, & oĩs Hieroſolyma cũ illo,Cur ĩſo turbať? Quia ad puerũ Ieſum adorãdũ accedere nõ uult,qa nõ uult de ſua ſuperbia dimoueri,nõ uult egredi patriã ſuã,faſtũ & mũdi gloriã inanẽ nitiť retinere,nõ uult egredi domũ patris ſui,ſatellitũ cateruas,& gnatonũ adulatiões amplectiť.Domũ inſup ſuam exire recuſat.Suę carnis illecebris carere nõ uult.Ideo turbať,qa regẽ natũ formidat,q his oĩbus illũ ſpoliet. Oĩs q̃q; Hieroſolyma q̃ hæc eadẽ ſectabať, cũ illo turbata eſt.Vide q̃d faciat amor inſanus.Cõgregãs oẽs principes ſacerdotũ & ſcribas populi ſciſcitabať ab eis ubi Chriſtus naſcereť.Quis Chriſtus o Herodes? Nullũ aliũ Chriſtũ ſacerdotes & ſcribæ q̃s cõuocas tibi indicare ſufficiũt,niſi regẽ Meſſiã. Quia P ſolũ hũc ſacrę literę oẽs uęturũ cõcinũt,q̃bus ſi credis,cur illũ nõ adoras infœlix? Neſcis q; Meſſię reſiſti nõ poſſe ſacrę literę p̃dicãt? Neſcis q; dicit Eſaias Egredieť uirga de radice Ieſſe,& flos de radice eius aſcẽdet,& requieſcet ſup eũ ſpũs dñi,ſpũs ſapiẽtiæ & intellectus,Eũ fallere nõ poteris,ſpũs cõſilii & fortitudinis,illũ ſupplãtare nõ ualebis.Spũs ſciẽtię & pietatis,totus erit bonus,piꝰ, bñficus,nõ eſt cur illi inuideas,nõ eripit mortalia q regna dat cœleſtia? nõ tibi nociturus eſt,niſi tua p̃fidia iuſticiã ſuã reddere retributionẽ iuxta tuã coegerit iniqtatẽ.Replebit eũ ſpũs timoris dñi? nihil p uim aut uiolẽtiã faciet,nõ ſecũdũ uiſum oculorũ iudicabit.Fruſtra igiť uenerabũdã & lętã p̃tẽdis faciẽ, dũ dã uocas Magos & tẽpus ſtellę q̃ apparuit eis diligẽter inq̃ris,neq; ſecũdũ auditũ auriũ arguet,fruſtra igiť fallacia uerba cõponis,fruſtra dicis.Ite ĩterrogate diligẽter de puero,& ego ueniẽs adorẽ eũ.Audi q̃d idẽ Eſaias dicat, Spũ labiorũ ſuorũ interficiet impiũ.Depone iniqtatẽ o Herodes,Quia iuſticia erit Q cingulũ lũborũ eius.Retribuet abũdãter unicuiq; ſecundũ opa ſua.Deponite

Ex bibl. univ. Basil.

Iudei duritiã infidelitatis,qa & fides ꝯ ſtoriũ rẽũ eius eſt.Si ſacerdotibus et ſcribis à qbus ſciſcitaris,ubi Chriſtus ſit naſcitur⁹ credere ujs o Herodes, crede ꝓphetis p ꝙs ſcribẽ & põtifices eius natiuitatẽ quẽ Magi q̃rũt p̃dicere pñt. Si ꝓphetis credere nõ uis,& fraudibus tuis tãtas Meſſiæ dotes,q̃as Eſaias retulit putas extingere poſſe,cur illos interrogas? Sed ignorãs eſt cõis mal⁹,& cum malitia fuerit cumulatus obcæcatur ab illa.Furor q tibi de uano timore dñatur impedit animũ infœlicẽ.Ne uerũ cernere poſſis,facit affectio immoderata.Quod n.miſeri cupiunt facile credunt.Quando plus per affectionem q̃ per rationem iudicant homines,præcipue uero mente turbati.

¶ De Herodis ſibiq; ſimilium perfidia & pœna.

Via igit Magos audiẽs Herodes turbatus eſt.Sanũ neqt inuenire cõ
q ſiliũ,& iccirco ꝓditiſſimũ amplectit,q̃d ꝓcul dubio fœlicẽ exitũ hẽre
nõ poteſt.More nãq; pecudis ꝓnus in terrã,nõ cœli fulgorẽ inſolitũ, ſed regni terreni faſtũ mẽte cõplectit,& ꝓ ſtudio adoratiõis q̃d ſuſcipe debuiſſet,adorãdo infanti inſidias parat.Fugiamus fratres Herodis inſaniã.Ne ſperemus deũ uultu uel uoce a nobis decipi poſſe,ſcrutator eſt cordiũ,nõ uerba nõ ſigna cõficta cõſyderat,ſed aĩm.Quot hodie inter chriſtianos Herodes inueniunt? Quot dicũt dñe dñe,nequaq̃ habentes hereditatẽ in dño? Quot ſimulate dicũt,Ite interrogate diligẽter de puero, ut & ego ueniẽs adorẽ eum? Quot intrãt eccleſiã orõnis tpe(& ut dicũt oraturi) ꝓpoſito aũt & re uera puritatẽ puellarũ & matronarũ pudicitiã,in qbus (ſi caſtę ſunt) Chriſtus inhabitat,expugnaturi,cõtaminaturi,& uerſuri? Quot in eccleſia fœminę impudicis oculis aduleſcẽtũ imo uirorũ aĩas uenant? Quot canonicis horis mares & fœminę interſunt,ut bonę fidei ac deuotiõis prætextu cõmodius decipe poſſint?
R Quot ſub religioſa ueſte uentrẽ farcire,& his q̃ ſub uẽtre ſunt indulgere ſtudent? Hi oẽs peius faciũt q̃ Herodes.Ille ſemel adorare uelle finxit,ut ꝑderet, neq; ꝓualuit.Iſti nõ ſemel ꝑdere cõtẽti,q̃tiens ſe obtulerit occaſio dicã dolore ſtimulatus q̃d ꝓfeſſioni meę,q̃d huic loco nõ cõuenit,Chriſtũ lenonẽ nõnulli eorũ ſibi facere ſtudẽt.Alii uſurarũ ꝓxenetã,alii obſoniorũ farctorẽ,alii ꝓditionũ & ſanguinis accędis autorẽ hẽre ſtudẽt.O peſſimi Herodes,nõ ſic impii
S nõ ſic.Deſinite agere puerſe,diſcite bñfacere,& pie adorare cũ Magis.Herodes qa uultu fictã ꝓtulit pietatis ſpeciẽ,qa ſtudiũ adorãdi mẽtitus eſt,ꝓ adorationis ſpeciẽ ſaluatori ſuo tetẽdit inſidias (licet fruſtra) Mariãmę uxorẽ innocẽtiſſimã,pulcherrimã,nobiliſſimã,& (q̃d rarũ eſt) caſtiſſimã. Zelotypia obcęcatus occidit,cuius poſtea deſyderio diu cõtabuit,& ſemiamẽs duos ex Mariãmę ſuſceptos filios iã adultos.Iã maritos Alexãdrũ.ſ.& Antigonũ trucidauit.Tertiũ quẽ ex priori uxore genuerat Antipatrũ noĩe ſe in patrẽ armatũ uidit,& corã Cęſare de parato ueneno in ſe ĩdulgẽtiſſimũ patrẽ (q illi⁹ gra duos lõge meliores liberos occidiſſet) accuſauit.Huc eũdẽ ãs patrũ deiñ arctiſſimo cuſtoditũ carcere cõiecit ĩ uicula.Neq; mlto poſt ſeuiſſimis morbis cepit laborare.Ignis qppe lẽs interi⁹ cõflagrabat, & q̃ min⁹ apparebat exteri⁹, int⁹ acri⁹ ſeuiebat.Auiditas ĩexplebilis ſemp erat cibi,neq; tñ ſacietas ĩplebat ĩgluuiẽ rabidis faucib⁹ excitatã.Inteſtina ulcerib⁹ tabida putreſcebãt doloribꝰ q̃q; ſeuiſſimis colli cruciabat aſſidue, humor fluid⁹ ac lurid⁹ pedes tumidos oberrabat.

Similis illi q̃q; circa pubẽ erat afflictio ſed & pudẽda ipſa putredine corrupta ſcatebãt uermibus.Spũs q̃q; & anhelitus refractiõe creberrima cõtortus uexabat.Vñ ꝓ ſingula pene mẽbra cõtractus,oẽm tollerantiã ſuperare potuiſſet, niſi dei iuſtitia q̃d etiã fama uulgabat illũ tales ꝓ ſua pfidia pœnas inter hoĩes dare iuſſiſſet.Qua urgente his tãdẽ morbis exhauſt⁹,primogenitũ Antipatrę quẽ tenebat in uinculis iugulari mandauit,quẽ cũ ſanguine fuſo egiſſe aĩam audiuiſſet infœlix & miſerrimus inter tot ſuorũ funera, q̃ ipſe ſibi parauerat extinctus eſt.Principes ſacerdotũ ſeniores populi ſcribæ reliquiq; iudei cum T
Herode ſentiẽtes deũ ficte adorãt,legis iuſtitiã,& ſanctimoniã tẽpli uenalem hñt,ſuarę libidinũ miniſtrã faciũt,ſacrificiorę cerimonias ꝓ eorę auaritia ad q̃ſtum inuerſas ſibi auferri formidãt,& iccirco ad captandã mortis occaſionẽ dño Ieſu Chriſto ſimulãtes pietatẽ dicũt, Quouſq; aĩas noſtras tollis? Si tu es Chriſtus dic nobis palã. Princeps uero ſacerdotũ ficte interrogat,& q̃rit ſub iuramẽto dicẽs. Adiuro te ꝓ deũ uiuũ,ut dicas nobis ſi tu es Chriſt⁹ fili⁹ dei. Propter q̃ extremas ſibi & ſuis calamitates cõgſierũt. Hieruſalẽ nanq; fũdit⁹ à Romãis euerſa cãtat in triuiis,In cui⁹ obſidiõe poſt oẽs obhominabiles cibos ab obſeſſis auidiſſime cõquiſitos & ſumptos.Mater inuenta eſt q̃ lactãtẽ filiũ ꝓpriis manibus occidit,ueruq; ꝓforatũ adhuc crudũ aſſauit uertẽs ipa ueru, coctũ poſtea lacerauit manibus,& mẽbris diſſectũ dẽtibus ipſa cõtriuit.Nephando poſt hæc paſtu ſaciata(q̃d ad futurã exuriẽ depellendã ſibi ſeruauerat)reliquũ aſſi filioli p̃donib⁹ uidelicet cõciuib⁹ ꝓdere coacta eſt,q in odore infœlicis & horridæ aſſatiõis domũ irrupant ut rapent cibũ,quẽ ꝓ olfactum crediderãt ſe eſſe uenatos. Hoc deteſtabiliſſimo edulio illis appoſito,horrore ac ſtupore cõterritis,infœlix fœmina & efferata mater dixit.Hic uere eſt mefilius,hoc uere meũ facin⁹ eſt,cõmedite q̃d reliquũ eſt,qm̃ mihi ꝓ uos ſeruare nõ poſſum,q̃d uidere nõ ampli⁹ poteſtis dilaniato corpe ego comedi.Ne ſitis fœmĩa molliores,aut mĩe miſericordiores,q diuina oĩa & humana intrepidi uiolare potuiſtis.cũ filioli mei reliqas abſumpſeritis,in malorũ remediũ & meaſſate.Horret animus dicere q̃t in ea obſidiõe à ſuis cadauera hoĩum ſunt comeſta p̃ famis inedia,& rabie nullis ãtea ſæculis audita.Quot à Romanis uiui V
euiſcerati ſunt,ut de inteſtinis eorę aurũ q̃d integrũ uorauerãt,quaſi de terræ uiſceribus effoderẽt.Si Ioſippo ſiue Ioſepho hebrẽo,& eius belli ab initio de hebrẽorũ ducibus uni,poſt uero expugnatã oẽm Galilẽã,cui ille p̃fuerat eiuſ dẽ belli ſcriptori fidẽ nõ abrogamus,cõſtat plane decies cẽtena millia Iudẽorę toto obſidiõis tpe occiſa fuiſſe. Cõſtat capta nonaginta ſeptem millia,uẽditos partim,partim à feris ꝓ ſpectaculo laniatos,partĩ ad inuicẽ quaſi hoſtes iuſto bello inter ludos feſtos trucidatos.Hũt uero hęc oĩa lõge minora ea calamitate q̃ Eleazarũ ac ſuos occupauit.Qui Meſſadã mõtanũ opidũ in Iudea,natura & arte oĩm q̃ legũtur,acrerũ copia munitiſſimũ occupauerãt liberis aç cõ X
iugibus loci fiducia eo cõuectis.Hi nãq; poſt Titi triũphũ de ſubacta Iudea & Ieruſalẽ penit⁹ extirpata a Flauio Siluio Romano duce obſeſſi,& primis mœnibus machinarũ uiolẽtia undecũq; diſſectis. Alia mox mœnia trabibus & cõgeſta terra prioribus q̃ lapidea fuerant munitiora & tutiora erexerũt,Neq;

em̃ machinis impelli poterãt, terra & lui intermixta materia ictũ nõ recipiẽte. Vnde tormẽta ipsa cõstipare & solidare cogebãtur q̃ cõuellere debuissent Propter q̃ Syluius secũda mœnia igne aggressus est, q̃ flante Borea in Romanos inuectus machinas oẽs & eorũ munimẽta deuorasset, nisi q̃d deo iubẽte conqeuit Boreas, Auster insequit, & flammã oẽm in mœnia cõuoluẽs ea radicitus cõcremauit. Nihil iã superat, nisi igne conqescere, & Romanis armis ad obsessos aditũ pstare, Qui antea muro longe exterius a Syluio circunclusi, & nũc armatis militibus p gyrũ septi, nullã in fugã spem poterãt constituere. Tũ o rẽ infœlicissimã, et Sagũtina clade lõge supiorẽ. Calamitate ẏo Ierusalẽ multo uincẽtẽ, Eleazar⁹ obsessorũ prĩceps infausta & furiosa orõne miseros ĩ liberos & uxores prius, ac deinceps in se ipsos armauit ad necẽ. Ita charissima pignora cõiuges ac filios cũ lachrymis osculãti lachrymãtia, & ipsa se gladio submittẽtia ferro impetũt, iugulãt, sternũt. Tũ cruenti amãtissimorũ sanguine decẽ ex se ipsis, q̃ certe ingẽs numer⁹ erãt (nec p.n. tãto exercitui pauci durare potuissent) eligunt a q̃bus oẽs more pecudũ iugulent. Dehinc electores singuli, quẽ ex suis magis amauerãt adhuc spirantẽ & incõdito ac incerto moribudorũ motu palpitantẽ amplectunt, deosculant in eorũ ps necauerãt sanguine pstrati et cõuoluti. Electi uero p eor⁹ guttura gladios mergũt. Natabãt prius in suo sanguine matres & filii, nũc mariti, uxores, patres, liberos ps occiderant, suo ipsi sanguine lauãt. Decẽ tandẽ carnifices p nouenarii sortẽ sese cõfodiũt, alter alterius p munere gladiũ excipiẽtes, donec ex tanto numero unus tm̃ se supstitẽ uidit. Hic plustrãs oĩa, & suo ministerio ne qs indigeret diligenter inqrens, cũ oẽs uideret infœlicẽ aĩam exalasse, bñ se hẽt inqt. Quod uidere meli cuit, mihi parũ est, q̃d restat, en impleo, gladiũq; in ppria uiscera mergit & cadit, ne tãtæ infœlicitatis solẽ uideat. Cõperit hĩc Syluius ex muliere grãdæua q̃ se cũ alia adhuc uiridi, & qnq; infantibus de media nece subripuit, cuniculi bñficio occultata, unde cuncta ex ordine uideret & audierat. Iustus est deus ut fuit ab initio. Herodes & Iudæi q̃ta narrauimus mala expti, mortalem adhuc dñm Iesum Christũ odio habuerunt atq; ludibrio. Quid illis futurũ existimamus, q nũc p ea q̃ dixim⁹ dñm Iesum Christũ negligũt, & infamãt gloriosum & regnantẽ in cœlis, moxq; futurũ uniuersorũ iudicẽ psequuntur? & turpissimarũ earũ rerũ ministrũ nõ uerent efficere, q̃bus infimæ sortis hoĩes testes adhibere puderet. Fugiamus tam perditos mores, & dum tempus habemus operemur bonũ, Cũ Magis Christũ puerũ caste & pie adorare studeam⁹.

¶ De nimia Herodis superbia & stulta astutia respondendo Magis.

Agi nãq; cũ audissent regẽ abierũt. Quid ita? Qm̃ cũ sancto sanctus m eris, & cũ puerso puerteris. Agnouerũt prudẽtes illi uiri tũc si nõ integrã herodis ĩpietatẽ, quã postea in omnis pmonitũ didicerũt. Saltẽ nimiã illi⁹ supbiã nõ ferẽdã. Distabat Bethleẽ ab Ierusalẽ (Hieronymo teste) q̃ Bethlematicus incola et monachus decessit è uita, q̃ corpus suũ in psepis introitu, q̃ in loco à Magis adorata est saluatoris infantia, uiuens instituit sepeliri, distabat inq̃ sex passuũ millia. Tã breue spaciũ noluisse Herodẽ pagrare cũ Magis, ad talẽ pstim ad tm̃ regẽ cognoscẽdũ, nõ erat inditiũ adorare uolentis,

Magis

Magis erat consentaneũ Herodẽ in suo regno magnos illos uiros eo usq; producere, hospicio illic excipe, regẽ quẽsitũ oĩm primũ adorare, alios deĩceps ad adorãdũ inuitare, & tãti regis inter incunabula sibi gratiã conciliare, q̃ dicere. Ite & interrogate diligenter de puero. Si illũ o Herodes adorare uolebas, cur Y
nõ dicis regẽ? cur quasi p cõemptũ puerũ noĩas quẽ adorare uelle mentiris? Si Magos fallere uolebas, debebas uenerãter puerũ noĩare, & quẽ illi regẽ dixerant, regio noĩe dignũ affirmare, nõ dicere puerũ. Putas cũ mẽte captis tibi esse sermonẽ? Illi singula tua põderãt uerba. Cur nõ dicis uenĩã uobiscum in Bethleẽ, sed ite dicis? Nimis supbũ est regẽ nouũ, & alienigenã regẽ, de gẽte q̃bus impas inuisa, & de patre subditis odioso q etiã fratrẽ regis trucidauerint tribus simul magnis uiris magno comitatu adornatis; q te colũt, q te in tua regia uisunt, q tuã fidẽ sequenerũt, dicere, Ite. Saltẽ tuo regno dignis comitibus honestasses. Cur dicis, interrogate, quasi ad te nihil attineat. In tua ditione regẽ adorãdũ q modo natus est inqrere ipe debuisses. Nimiã certe secordiã p se ferũt hęc tua ad Magos uerba. Si illos uis interrogare diligẽter, esto tu in primis diligẽs inqsitor, Qm̃ mentes hoĩm facta magis q̃ uerba mouere solẽt. Vt & ego uenĩẽs adorẽ eũ, nõ bene reddis causam, nõ bñ coeũt, ut adorẽ et puer⁹ dicere, ut adorẽ & ite dicere, Dauid cuius regiã tenes & regnũ, nõ sic dicit. Tu dicis, Ite, ille dicit. Venite adorem⁹ & pcidamus ante deũ, ploremus corã dño q fecit nos. Quia ipse est dñs deus noster, nos aũt populus eius, et oues pascuę eius. Si tu ita dixisses, Magi nõ abiissent, Venissent tecũ. Sed qa cognouerũt supbiã & fraudulẽtiã tuã, supbũ & subdolũ regẽ festinauerũt relinq̃re, ideoq; abierũt.

¶ De imitandis Magis egressis patriã & abeuntibus ab Herode ut adorent saluatorem natum.

T ecce stella quam uiderant Magi in oriente antecedebat eos, usq; dũ e ueniens, staret supra ubi erat puer. Quando Magi ab oriente recedũt & in domo confisi propria derelinquunt, quãdo obliuiscuntur domũ suam, & domum patris sui, cœleste indiciũ æthereiq; fulgoris ductũ ad dñm Iesum Christum adorandum habere merentur. Quando Hierosolymam intrant, quando Herodem consulunt, quando deũ per homines quærunt, stellam non uident. Vbi uero non sperãt auxilium ab homine, ubi ab impio rege discedunt, ubi humanæ sapientiæ consilia deserũt, & in dño deo quẽ adorare proponunt suum deuote iactant cogitatum, diuina iterum illis claritas assistit, & ducem de cœlo iterum promerentur. Quid sibi uolunt hæc charissimi fratres? Illud profecto quod dixit dominus in euangelio, Nemo mittat manum Z
ad aratrum et aspiciat retro, ut si idoneus regno dei promerendo. Si ad aratrũ misimus aliquando manum, ut in agro magni patrisfamilias boni aliquid seminis seminaremus, Si carnales affectus & pristinã mundi consuetudinẽ abiecimus, ut deũ pura & libera mente adoraremus, & illi soli solertissime seruiremus, ne deficiamus in medio itineris, ad finẽ usq; uitæ pseueremus. Qm̃ nõ qui incœperit tantum, sed qui perseuerauerit usque in finem hic saluus erit. Perseuerantia nobis opus est, ut nostræ adorationis studium salutare reddat. Quod si aliquãdo humana fragilitate nos exorbitare & retro aspiciendo

pristinis desyderiis rerum fortuitarū distineri contingat, discamus à Magis. Abierunt illi ab Herode impio rege, abeamus & nos à uanitate, ab impietate ad quā aspeximus & diuertamus. Egressi sunt Magi Hierosolymā ciuitatē tūc peccatis plenā. Egrediamur & nos oīa studia uanitatū. Procul dubio stella q̄ illos antecessit usq; ad locum ubi erat puer, sancti .s. spiritus cœleste auxilium nobis iterum aderit, antecedet nos, atq; ad saluatorem nostrum usq; pducet.

¶ De lumine fidei & spiritus hilaritate, modoq; & loco uerę adorationis.

A v Scp̄ dum ueniēs staret supra ubi erat puer. Plura hic latēt sacramēta q̄ ego narrare uel cognoscere queā. Ad sanctę ecclesię penetralia nisi celestis luminis bñficio christianę fidei splēdore radiātis nō ītrat. Hęc uerissime illud est lumē q̄d firmat supra locū ubi puer Iesus manet cū uirgine matre. Hūc luminis splēdorē æternū attēde, Si puerū Iesum cū Maria matre eius inuenire desideras. Attēde uero libēter & mēte iucūda. Q̄n Magi uidētes stellam gauisi sunt gaudio magno ualde. Este nūc pcul hypocritę tristes, extermināte facies uestras ut appareatis hoībus ieiunantes. Magi ualde magno pfusi gaudio, dū spūs sancti gratiā recognoscūt, alacres domū ingrediunt, quā puer Iesus cū Maria matre semp uirgine ihabitat. Quid suspiratis? Quid mœroris lachrymas fingitis? Quid pallorē & squalorē hypocritæ horridi p̄tēditis? Si cœli lumē uobis affulsit, gaudete cū Magis gaudio magno ualde. Audite Paulū. Gaudete in dño semp, iterū dico gaudete, sed nō stolide, non petulāter, qn īmo modeste semp. Modestia uestra inq̄t idē Paulus nota sit oīmbus hoībus. Ibāt pfecto apostoli gaudētes à cōspectu cōcilii. Q̄m digni habiti sunt p nōie Iesu cōtumeliā pati. Publice gaudebāt, qa publica erat causa lętitię. Sic intrare oportet domū .i. ecclesiā dei. Extra illā .n. & sine gaudio spiritꝰ sancti, puer adorādus inueniri nō pōt. Stella quā uiderāt Magi stabat supra ubi erat puer. Inde nō discedit gratia spūs sancti, ubi manet puer Iesus. Vt ergo adoremus intremus ecclesiā, nō tm̄ hāc manufactā, q̄ tn̄ domus dei est, sed pfessionē ueritatis q̄ fit in fide catholica. Cuius rei gratia dicit euāgelista. Intrātes domū inuenerunt puerū. In medio ecclesię laudabo te, dicit ppheta, q̄d alibi exponēs in concilio iustorū & cōgregatione se dño cōfiteri uelle cōtestatus est. Intima igitur nostrę cōscientiæ ingredientes, clāuso hostio domus nostrę intentionis secreto cōueniamus dn̄m Iesum Christum, non sicut hypocritæ faciunt in angulis platearum longas orationes orantes. Magi intrant domum Iesu, priusquam adorent. Quare per ea quæ diximus, illos imituri toto pectore studeamus.

¶ De præsidio sanctorum in adoratione quęrendo.

Vm Maria matre eius, inuenerūt puerū. Quid q̄so sibi uult hoc? Ma-
c gna certe rōne appositū est. A rege aliq̄d petituri, ultra captatā loci et tpis oportunitatē, amicos regis suis postularis adhibere nitūt. Qui hñt corā iudice causas, pcuratores & aduocatos (quos uno nōie patronos dicere possum) fidos in primis & iudicibus gratos cōducūt. Volētes ergo adorare dn̄m deū, & ab eo gratiā petere q̄si à rege, quasi à iudice misericordiā impetrare, aut cōpensam damni uel iniurię postulare, cur nobis ipsis fidere p̄sumam? nulla certe est ratio. Adhibenda sunt potentū suffragia, intercessiones amicorum, pa

rum patronorū q̄q; p̄sidia interponenda sunt. Quē apud regē regū, & iudicē oīm uiuorū & mortuorū, uitæ ac necis causam habētes, illi magis amicū possumus interponere, quē patronū accuratiorē & fideliorē adhibere, q̄ S. Mariā uirginē matrē eius? Quā qa illū lactauit & aluit, pro nobis intercedentē certissime exaudiet. Dixit Salomon matri suę Batschabeę. Pete mater mea q̄d uis C
neq; n. fas est ut auertā faciē meā ab ea q̄ me genuit. Quid putamus aliud dicere dn̄m Iesum Christū? q lōge sapiētior & iustior est Salomone? q matrē longe syncerius uenerat & amat. Mater Salomonis illū genuit, obstetrices abstulerūt, nutrices lactauerūt, baiulæ distinuerūt & custodierūt, pædagogi & p̄ceptores instituerūt, Maria filio suo matris, obstetricis, nutricis, baiulæ & educatoris beneficia p̄stitit & obseqa. Itaq; adorare uolētes filiū eius, apud illū hanc inueniamus, & cōueniamus, Q̄n Magi anteq̄ adorarent ingredientes domū, inuenerunt puerum cum Maria matre eius, & illa præsente adorauerūt eū.

¶ De p̄mittendis adorationi summatim ex euangelii & prophetiæ declaratione collectis.

Aec igit̄ in summa sunt q̄ adorationē p̄cedere oportet, Surgere a stu-
h dio fortuitarū rerum, & à mūdana uanitate discedere. Docet nos hoc sancta mater ecclesia p ppheta inter missarū solēnia dicēs, Surge. Et p euāgelistā Magorū exēpla ponēs, q suas puincias egressi ueniūt Hierosolymā dicētes. Vbi est q natus est rex iudęorū? Mentē ad cœlū attollere. Cuius rei gratia dicit ecclesia p ppheta, Illuminare, & p euāgeliū Magos monstrat illuminatos, q dicūt, Vidimus stellā eius in oriēte. Quod si à cœlestibus meditationibus p fragilitatē excidimus, iterū terrena sollicitudine distracti, ne p̄sistamus, sed abeamus, & recedamus illinc. Nisi hoc fecerimus, q̄d nos maneat, nō à me, sed à matre nostra ecclesiā hodierna lectione de Esaia sumpta pdiscite, D
Ecce tenebræ operiēt terram, animā tuā, quæ terra est bene colenda, atq; purganda, ut bonum fructum & centesimū afferat. Et caligo populos. Cogitatuū sermonum, operūmq; multitudinem, quæ nostræ terrę populi sunt, caligo erroris & confusionis operiet, neq; lumen cœli ultra uidere licebit, Expertū hoc hodie monstratur in Magis, qui ad Herodem ac pontifices conuersi, pro pietate dolos inuenerunt. Vbi uero eos desęrunt stella quam uiderant in oriēte antecedebat eos. Quid est hic fratres aliud agnoscēdum, nisi quia cum sancto sanctus eris, & cum peruerso peruerteris? Magi cum Herode nutāt, nihil certi inueniunt, & qui ab Herode consiliū quęrunt consilii & auxilii ab eo requiruntur in fraudē. Vbi illū deserūt, stellā uident, q̄ eos ducit ad locū ubi erat puer, quē adorare debebāt. Ne uero iterū labamur in tenebris intremus fidei catholicæ septa, ingrediamur nostrę mētis intima penetralia, nostrā uitā examinantes. De nobis ipsis non uulgo, nō assentatoribus, nō affectibus, sed rōni & lumini fidei (q̄d in ecclesia accepimus) acqescamus, Ita facto opus esse docet ppheta quam inter missarū solennia audiuimus. Super te autem oriet̄ dn̄s, et gloria eius in te uidebitur. Si effugaueris à tua terra tenebras & caliginem repuleris à populis tuis, orietur dominus super te, orietur autem in ecclesia. Intra ergo illam, & dominus super te orietur, gloria quoq; ei⁹ in te uidebitur.

Si mētis tuę ſecretū cū ueritatis lumine ingreſſus fueris, hoc uidebis, & nō aliter. Vnde & Magi intrātes domū, inuenerūt puerū cū Maria matre eius. Cū p hęc oīa ad puerū regē regū puenerimus, nequa q̄ nobis ipſis fidere debem⁹.
B Paroni adhibendi ſunt, ut q̄d noſtris meritis nō ualemus, eorū interceſſiōib⁹ cōſequamur. Quia. cōuerſa fuerit à te id eſt in tuū fauorē, multitudo maris id eſt magnū auxiliū S. Marię, q̄ maris eſt portus & ſtella. Et fortitudo gētiū uenerit tibi id eſt ſanctorū ſuffragiū, tūc uidebis & affluues, mirabit cor tuū cogitans magnitudinē eius, q̄ ſe tibi exhibet adorāndū. Et dilatabit multa lętitia, ei⁹ clementiā & p̄fuſam bn̄ficētiā cogitādo. Multitudo maris q̄d eſt aliud Maria iuſinita multitudine gratiarū pelagus? fortitudo gentiū. Quid q̄ſo ſibi uult niſi fortiſſima ſanctorū ſuffragia, q̄bus adhibitis adorare debemus, q̄n & Magi nō ſolū puerū adorādū cōueniūt, ſed cū Maria matre eius inuenerūt. Inuenimus queſita, Quia ergo ſic q̄ſierūt intrātes domū, inuenerūt puerū cū Maria matre eius. Hęc uero oīa lętāter faciamus, q̄a dicit p̄pheta, dilatabit cor tuum,
F & docet euāgeliſta Magos domū adoratiōis intrātes, gaudio magno ualde fuiſſe gauiſos. Itaq; ſi de peccatorū noſtrorū grabbato ſurrexerim⁹, ſi à mala cōſuetudine noſtrę prioris uitę receſſerimus, ſi pacis et ueritatis uiā ingreſſi Ieruſalē ſupnā adire ſtuduerimus, ſi oculos ad cœlū diuinę gratię fulgorē attēdentes leuauerimus, ſi p humanā fragilitatē relapſi mature reſipuerim⁹, ſi domū adorationis eccleſię inſtituta & monita, noſtricq; cordis intima penetralia ingreſſi fuerimus, ſi exultātes & iubilātes cū lachrymis lętę cōpūctionis p̄ſeuerabimus, ſi nobis ſuffragia ſanctorū cōq̄ſiuerimus, & in primis ſanctā Virginē patronā inſtituerimus, oībus adorationē p̄cedere debētibus oportune cōmuniti Magorū apparatū ad aderādū bn̄ erimus imitati. Superit opus ipſum adorationis implere, quod ab eiſdem Magis hoc ſecundo noſtræ orationis articulo, qualiter fieri debeat nunc diſcite.

¶ De Magorum proſtratione dum adorant.

Rocidētes adorauerūt eū. Adoratio magis corde q̄ uoce p̄agit, cor aūt
p geſtu corpis declarat. Opus eſt igitur adorādo p̄cidere, p̄cul cadere.

Non. n. audere debemus adoratū accedere p̄pius. ſ. uirtuti noſtrę aut meritis cōfidere, ſed oēm ſpem in adorati clemētiā cōſtituere debemus. Moyſes ubi in rubo deū eſſe cognouit, ad illud oculos leuare uerit⁹ eſt. Et ſtās à lōge publicanus non audebat oculos leuare ad cœlū, ſed illis ſtudio humilitatis
G defixis in terrā dicebat. Deus p̄picius eſto mihi peccatori. Filius q̄q; p̄digus rediēs ad patrē, Pr̄ inq̄t peccaui in cœlū & corā te, iā nō ſū dignus uocari filius tu⁹, fac me ſicut unū de mercenariis tuis. Vide q̄ p̄cul ſe à patre cōſtituat, nō ſum dignus inq̄t uocari filius tuus, effice me mercenariū p tuā clemētiā, q̄ filii iura amiſi p culpā & demētiā meā. Quid ita? Nimirū q̄a oēm meā ſubſtātiam cōſumpſi, meā inq̄, q̄a tu illā mihi dederas, niſi dediſſes, nō ſi mecū ſecūdum clementiā optimi pr̄is egiſſes, mea certe ſubſtātia eſſe nō poterat, poteras tu abdicare cōtumacē & luxurioſū filiū, at nō meorū meritorū, ſed tuę bn̄ficētiæ rōnē habuiſti, q̄ſi legitimo filio & obſequoſo ptē mihi ſubſtātię liberaliť dediſti, quo tu clementior & liberalior mihi pater fuiſti, magis ego tibi obſequi & bonis

conſiliis

cōſiliis tuis acq̄eſcens, partē ſubſtātię, quā abs te accepi cōſeruare debui, q̄ cū nō egerim, ad filii tui titulū recipi nō audeo poſtulare, p̄cul ab hęreditate cuius partē accepi & conſumpſi eſſe debeo. Me o pater inter mercenarios tuos numera, iuxta laborē meū ſit mihi p̄ tua clemētia ſaltē q̄tidiana merces exigua in ſudore uultus mei liceat mihi panē inter tuos accipe mercenarios, Hoc eſt ſe uere p̄ſternere cora adorato, hoc ē uere opus adoratiōis īplere ſua peccata cognoſcere, ſe redarguere, ſe pena dignū, & idignū gra cōfiteri. Adoratū ecō tra cognoſcer eminētiſſimū dn̄m, clementiſſimū patrē, ei⁹ timere ſeueritatē, nō tn̄ odiſſe, ſed colere, & lachrymis gaudētib⁹ ſe caſtigatiōi ſubmittere, ſperare int hęc ueniā, & ſaltē mercenariā retributionē, q̄tidianū panē, Hoc ē q̄d Magi fecerūt p̄cidētes, nō ſe magnos uiros exiſtimāt, nō eſt taliū ſe p̄ſternere, exiſtimāt ſe mācipia inutilia, & extrema dignaq; uerberibus. Quid. n. indicat ſe p̄ſternere, niſi ad q̄libet uerbera dn̄s iuſſerit paratū dorſum exhibere? Cogitāt Magi dū ſe p̄ſternūt, & intra ſe dicunt. Tu in cuius noīe flectit oē genu, cœleſtiū, terreſtriū & infernorū, dorſum tuū p̄ nobis flagellis dabis, & cruci te patieris affigi, magnæ ſunt iniq̄tates noſtrę q̄ talē ac tm regē tā acerba ſuſtinere flagella, uulnera, mortēq; cōpellēt, Trāſeāt potiⁿ in nos oīa uerbera & pœnę quas p̄ nobis paſſurus es nos teneāt, Nos. n. ſumus q̄ peccauimus ſimul cū patribus nr̄is. Dederas nobis originalē iuſticiā quaſi hæreditario iure à noſtris primis parētibus deducēdā, nos illā tātā hęreditatē amiſimus, q̄n illi à te receſſerūt, & in regiōe à ueritate lōginqua, in regionē inſipiētię abierūt. Carnis nē pe delitias amplexus Adā primus oīm hoīm pr̄, ne cōtriſtaret uxorē ſuā matrē noſtrā iuſticiam oēm luxurioſe cōſumpſit. Nō audemus hanc petere, petimus eſſe ſaltem mercenarii tui. Scimus quia bene operantibus præſtas gratiam, in qua ſi confirmari ſtuduerint, dās illis panem angelorum, Age nobiſcum non pro noſtro merito, ſed pro tua clementia ſuſcipe nos.

¶ De ratione adorandi à Dauid in pſalmis tradita.

Acrōne adorādū eſſe deū ſi mihi nō creditis, à Dauid rege & p̄pheta
h p̄diſcite, ille. n. dicit, Adoremus & p̄cidamus, & ploremus ante dn̄m.

Quō p̄cidamus & quare, qua inſup rōne ploremus, idē ipſe p̄pheta nos admonet ubi dicit, Venite o adorare uolētes, ne expectetis deū uenire ad uos, uenite uos mecū ad illū, exultemus. i. extra ſaltemus, ſaltemus extra culpā ſaltemus à dn̄o. i. ad dn̄i gr̄am accedētes. Iubilemus p̄ cordis lętitiā, modeſtiā et ſobriā. Sed q̄b⁹ in rebus iubilemus attēdite. Prę occupemus faciē ei⁹ in cōfeſſione, & in pſalmis iubilemus ei, In pſalmis & hymnis & cāticis ſpūalib⁹, attēta cordis meditatiōe ruminatis bn̄ iubilam⁹. Quare uero nos hęc facere cōueniat audite, Q̄m deus magnus dn̄s, & rex magnus ſup oēs deos, Nōne q̄to potētiorēs dn̄i, tāto ſerui ad obediēdū, & obſequēdū p̄optiores ſūt? Deum quem adorare debes, magn⁹ ē dn̄s, dn̄orū maxim⁹, et rex magn⁹ ſup oēs deos, Dii. n. gētiū dęmonia. Dn̄s aūt q̄ adorat à Dauid, a Magis, à nobis, cœlos fecit, ſi uis noſce q̄d cogitare debeas, dū te adorādō p̄ſternis, cogita q̄m de⁹ ē magn⁹ dn̄s & rex magn⁹ ſup oēs deos, cogita q̄m ī manu ei⁹ ſūt oēs fines terrę. Tota terra
L duob⁹ finib⁹ claudit dū ab altero īcipit, & in alterę deſinit, uterq; ī manu dei ē. Q̄n & primū efficiēs oīa, & oīa finiēs ſolus eſt deus, & altitudines mōtiū ipſi⁹

sūt. Nō ita tenet extremos fines, ut ꝓmediū aliqd ipse nō teneat, cacumina mō
M tiū & eorū altitudines penit⁹ inaccessæ ipsius sunt. Cogita q̄ nō solū terrę dns
est, sed maris. Q̄m ipsius est mare, q̄d nō emit, nō usurpauit, nō dono accepit,
sed ipse fecit illud, & siccā manus eius formauerunt. Est ergo utriusq; dns, qa
fecit utrūq;, & hac rōne tenet primū terminū oīm creatorum, qa eorū est pri-
mū efficiēs. Quia uero ꝓpter ipsum sunt, & in ipsum oīa tēdūt, alterū terminū
eadē cōtinet manu. Horū igit̄ gratia uenite adoremus, hūc & non aliū, ꝓcida
mus humiliātes nos, & ploremus dū cā altemur corā illo peccata nostra, Quia
ipse fecit nos, suū opus nō aspnabit̄, quia nō est deus uerus, deus oīpotēs secun
dū gnationē æternā. Pastor uero secūdū tpaneam solertissimus & piissim⁹ est
& nos populus eius & oues pascuæ eius sumus, nos nequaq̄ abiiciet. Eius igit̄
dignitate & bonitate pensata, exultare & iubilare, pro nostra aūt tenuitate &
N malitia plorare adorādo debemus, Ploremus aūt corā illo, non corā populo,
eius domum ingressi. i. secretis excepti conscientiæ penetralibus quæ deus li-
benter inhabitat, Ploremus deuotionis lachrymis lætanter in occulto profu-
sis, Tristium hypocritarum lachrymis, fletib⁹, suspiriis siue mugitibus procul
abiectis, quia quem adoramus deus est totius consolationis.

¶ De thesauris aperiendis coram adorato dño Iesu Christo.

Taptis thesauris suis obtulerunt ei munera, aurū, thus & myrrham.
e Quid sibi uult hoc charissimi fratres? Nōne satis erat dicere, ꝓciden
tes adorauerūt eū, & obtulerūt ei aurū, thus & myrrhā? Cur dicit euā
gelista, aptis thesauris suis obtulerūt munera? nō sunt tāti scriptoris īania uer
ba, ꝑsertim in re tā seria. Hūc nobis locū magister gētiū Paul⁹ nos admonēdo
apit. Qui parce inqt seminat, pce & metet. Zachæ⁹ exequēdo qd sibi uelit idē
locus oñdit qñ huic ipsi, cui Magi munera obtulerūt cōuiuiū ꝓparasset, ubi qes
data est epulis mēsęq; remotę, dixit. Ecce dimidiū bonorū meorū dñe do pau-
O peribus, & si qd aliquē defraudaui reddo quadruplū. Vide q̄ cōsulte apostoli
cōsiliū impleat. Alienorū & iniuste acqsitorū reddit quadruplū suorū bonor⁹
dimidiū paupibus dat, Magi thesauros aperiūt, ut qcqd in illis est, rex cui do-
nādū est uideat, eligat meliora, & si uelit accipiat oīa. Sed qa ille modestus est,
Magi de uniuersis thesauris aptis, & ꝓ palā corā rege expositis offerūt melio
ra, offerūt aurū thus & myrrhā. Demus ergo nos illi abūdāter, qa q parce se
minat parce & metet, Demus libēter, Hilarē. n. datorē diligit deus, Demus me
liora, Quia q seminat in bñdictiōibus, de benedictiōibus & metet. Impossibi
le est semināti zizaniā colligere triticū, Cū facim⁹ elemosynā meminisse debe
mus regis à Magis adorati sentētiā. Quod uni ex minimis meis feciſtis, mihi fe
ciſtis. Cogitare debem⁹ dño Iesu Christo donari, q̄d elemosynæ titulo paupi
bus tributū est. Et certe ille ꝓpter Christū, petit, ꝓpter deū petit. Clamat. n.
dicēs, Paupi panē ꝓpter deū, panē dicit, tu putrida porrigis abiiciēdáq; frag
meta, purgamēta & feces ollarū, & cacaborū, cōcretū liq̄rē & acidū de fundo
uegetis ꝓfers, quę in refectionē pauperū subministres? O te infœlicē, si de iis
cētuplū mercedis noīe accipias, da elemosynā q̄lē uelles accipe, īmo uero si sa-
pis da meliorem. Qñ dño uel patrono tuo nō nisi electa donare infamia est,
& indigna

& indignationē cōgrere. Aperi cū Magis thesauros suos, & da meliora q̄ il
lis cōtineāt, Thesauri nostri sunt studia q̄bus incūbimus, horū arculæ sunt in P
timæ cogitatiōes, Vbi adorayeris hos pāde thesauros tuos, oēs cogitationes
tuas effunde. Effundite corā illo corda uestra dicit ꝓpheta. Eq̄m nobis etiā
inuitis uestra secreta cōsilia apta sunt, & nuda regis oculis quę adoramus, faci
amus (si sapimus) de necessitate uirtutē. Si reuelaueris dño cor tuū, te uclēte
eius secreta rimabit̄. Si clauseris, sciet oīa a te inuito, īmo iā sciuit. Aptis igitur
thesauris nostris, sic cum Magis munera offeramus, ut dū elemosynā facimus
Zachæi exēplū, Pauli cōsiliū teneamus. Dū deū alloq̄mur adorādo, quasi illū
colloquentē, & nūc interrogātē, nūc nobis respōdentē ꝓsuasum habeam⁹, Ne
fingamus, ne simulemus, ne mētiamur, dicamus cū ꝓpheta. Imꝑfectū meū dñe
uiderūt oculi tui, & in libro tuo oēs scribent cogitationes meę. Quo ibo à spū Q
tuo, & q̄ à facie tua fugiā? Nēpe si ascēdero in cœlū p̄ supbiā cū Lucifero, ela
tus ut phariseus q adorando dicebat, Ieiuno bis in sabbato, decimas do oīm q̄
possideo, nō sum sicut cęteri hoīes, nō ut hic publicanus, Tu illic es, ut me inde
expellas & punias, q luciferū deiecisti, q supbiētē phariseū, & sua peccata ab-
scōdentē damnasti. Si descēdero ad infernum desperatiōis cū Caym, cū Iuda,
ades, ut meā infidelitatē punias. Melius mihi erit si sumpsero pēnas meas oīm
meorū cogitatuū & affectuū impetus, diluculo, illuminatus fide certa, leuatus
spe firma, & habitauero in extremis maris, in amaritudine pœnitētiæ, illic em̄
manus tua deducet me p̄ misericordiā, q̄ p̄ me ipsum ire non ualeo, & tenebit
me dextera tua p̄ fortitudinē, ꝓtectionis. Vt tenuit confitentem publicanū re
morsum amaritudine cōscientiæ, qñ nō leuabat oculos ad cœlū p̄ supbiam ut
phariseus, nō deprimebat ad abyssos p̄ desperationē, sed aspiciebat terrā cor- R
poris sui, & de tua clemētia cōfid⁹ apiebat cor suū totū, in q̄ qm̄ nihil te dignū
uidebat, dicebat, Deus ꝓpicius esto mihi peccatori. En dñe thesauros cordis
mei qualescunq; sunt ego libens aperio corā te, sed nihil dignū te in illis inue-
nio, nō habeo in illis tibi q̄d dem, habeo q̄d à te mihi relaxari deposcā. Thesau
ri mei sunt debita tibi iura, ꝓ multis in me bñficiis à te collatis. Sūt debitę mihi
pœnę pro ingratitudinibus & culpis meis innumeris. Sunt anxietates reatuū
quibus astringor assidue, Deus propicius esto mihi peccatori, esto propicius
ne exigas credita, esto propicius ut relaxes debita, esto propicius ut absoluas
uincula. Debemus sic aperire thesauros nostros.

¶ De elemosyna ultro offerenda.

Btulerunt ei munera. Non satis est tm̄ apire thesauros, offerre debe-
o mus munera, hoc est, nō petita sponte tribuere, & ingerere recusanti
tibus accipe, Magni quidē meriti est, egenis postulātibus opem dare,
Sed maioris est gratię cū egētem agnoueris, eius p̄uenire petitionē. Dns Iesus
Christ⁹ nō rogat⁹ ad Lazarū uadit, ut à somno excitet illū, feretrū stare iubet,
ut uiduę filiū unicū q defunct⁹ efferebat matri restituat, Paralyticū iubet tolle
re grabbatū, Petrus eū qui resolutis mēbris ante fores tēpli paruā stipē flagita
bat ītegre restituit sanitati, quā ille postulare nō audet, Hęc est elemosina acce
ptissima deo, frāgere esurienti panē tuū, egenū et uagū inducere in domū tuā,

nō recipe tm̄ rogantē, sed inuitare & inducere reticentē debes. Quot uere sūt egentissimi, q̄ pro modestia ne proximū grauent, petere non audent? Quot pro erubescentia malunt inedia opprimi, aut flagitiis ingnari q̄ auxiliū implorare? Sanctus Martinus armatū militiā adhuc catechuminus agēs, qm̄ pauperi postulāti abrepto ense chlamydē qua media hyeme utebat media scidit & nudo tribuit, reliqua contegit ut pōt, nocte sequenti Christū cū angelis uidet, auditq̄ lætantēr dicere circūstantibus angelis. Martinus adhuc catechuminus hæc me uestе cōtexit. Dignus profecto q̄ postea episcopus fieret, & Thuronensem ecclesiā gubernaret. Nicolaus noctu p tegulas (ne uideat ab hoibus) pōdus auri tertio in domū inopis de fenestra proiecit, & tres pauperis filias honesto loco natas abiecturia seruauit, dignus & ipse q̄ postea episcopatū in patera urbe teneret. Franciscus cū militē pauperem nō militariter indutū obuiasset, quæ nup sibi parauerat & induerat, tunc primū uestimēta exuit, & militē illis donatum honestauit, pro qua munificētia nocte sequēti amplissimo & speciosо patiatio in spiritu a Christo donatus, & cœlesti militiæ nō solū ascriptus, sed magnorum dux Christi exercituū declaratus est. Offerenda est igit indigenti elemosyna Paulo doctore gentiū ad hanc rē Corinthios cōmonente & adhortāte. Audite illū. De collectis aūt q̄ fiunt in sanctos sicut ordinaui in ecclesiis Galitiæ, ita & uos facite per unā sabbati. Vnusquisq̄ autem uestrum apud se reponat seponēs q̄d ei bn̄ placuerit, ut nō cū uenero tūc collectę fiāt. Fecerunt hoc antea Magi, q̄n thesauros repositos secū attulerūt offerre dño Iesu

¶ Oblationi Magorum oratio accommodata. (Christo.

Pertis à Magis, corā magno rege thesauris suis, manet infans Iesus in
a matris gremio cū hilaritate faciei maiestatē iā pferens, uenustoq̄ corporis motu et murmure suauissimo grati animi notas ostēdens. Nihil
T tn̄ pro humanæ infantiæ imbecillitate loq̄ sufficiens, Quare ad matrē uirginē illi uerba cōuertunt, Debemus o regina cœli filio tuo quē tenes in gremio, quicq̄d habemus, quicq̄d ualemus & sumus. Adorantes illū debitū hunc nostrum in secreta cordis ara pfessi sumus. Nunc q̄tum possumus debitū ipm̄
V soluere, nō ut libergmur (necp̄.n. id uelle debemus) sed ut plus debeamus prōpti sumus & pāsto. Dissoluemus aūt simulq̄ debebimus, si nos filii tui obseqis nostrosq̄ oēs comites dignaueris. Nobis hoc maxime accedet gloriæ, non solū inter nostros, sed ubiq̄ gentiū tanti principis milites, aut saltē pedisequs fieri, tibi uero fortasse non erit inutile id pstitisse, Præsagit nanq̄ animus Herodem saluatori suo, imo oīm hoim saluti, filio.s.tuo tendere insidias, à qbus nostra diligentia infans tutus erit. Quod si uim aptam Herodes tentare cōstituat, nobis est ingens hoim & bellicorū apparatuū copia, q̄ remanētibus hic nobis apud te, mature oīa huc à nostris conuehent. Interea pro thesaurorū qs uides, copia non solū uictui necessaria suppeditabūt, sed milites & arma para re poterimus, ad frauden. & uim hoīs pditissimi ppulsandā. Tm̄ nos effice dignos filioli tui o regina ministros, norq̄ suscipe uernaculos seruos, Tui.n. sumus, & nusq̄ melius q̄ hic tecū ad filii tui tutelā p suæ infantię & humanitatis
X imbecillitate possumus esse. Thesauros qs corā illo aperuimus, p illo tu susci

pe, &

pe, & ad necessarios usus pro tua sapientia dispēsandos serua, nosq̄ deinceps parere mandatis scito esse paratos. Hi uenerabundi & læti comites nostri se ipsos nobiscum filio tuo, & tibi se cū muneribus nostris dono dāt, ita comites simul thesauros apertos ingerunt.

¶ Magorum orationi accōmodatæ, Virginis accōmodata rnsio.

Dhæc uirgo regina prudentissima sic respondit. Cessate, q̄escite uiri
a optimi, & uos o Magi audite q̄so dei ancillā p suo filio deo uero, & rege summo studiis uestris satisfacere uolētē. Quæ debere filio meo adorantes apud uos metipsos, pfessi fueritis. q̄d etiam sibi munera uestra uelint, uobis tacētibus res loquit. Nō.n. ad hoiem adorādū pfertim infantulū & in p Y
sepio reclinatū paupe, uos hoies sapiētissimos potestateq̄ pcellentes, de tam remotis orbis terrarū oris adducere potuit, nisi fides & deuotio erga meū filium, maior sane q̄ erga hoiem habere possit. Fœlices uos qb⁹ deū uerū in carne natū cognouisse cōcessum est, & q̄d illi debeatis intelligere, atq̄ mōstrare. Gestⁿ, dulcis albuties, ac serenitas frōtis regis nostri fidē faciūt, studiū uestræ adoratiōis illi fuisse gratissimū, cui⁹ est sup oīa de agnita & culta ueritate lætari, qm̄ ad hoc ipsum uenit in mūdū, ut testimoniū perhibeat ueritati, & in
uiā pacis hoies bonæ uolūtatis dirigat. Sed q̄a nō est eius uim ui, fraude mue Z
repellere fraude, q̄ pius est, mitis, & humilis corde, nō reddens p malo malū, sed in bono malū supans, & oēs fraudū caligines inuincibili luce ueritatis effugās, uestro, uestrorūq̄ famulatu, q̄ usui nobis cedere nō posset, ne q̄so gratiis regē nostrū, uestratibus potius seruate uos ipsos, uestra opa indiguis. Gratissimū hoc erit & filio & matri, si mature repetētes populos vros iuste, & trāquille eos seruabitis. Puto, uos nō latere min⁹ hoiem contra deū posse, q̄ pulicē minimū cōtra maximū elephātū. Nō est.n. sciētia, nō est prudētia, nō uirt⁹, nō potētia cōtra deū. Quare uiri optimi, neq̄ armis, neq̄ bellicis apparatib⁹, aduersus Herodē nobis ē op⁹. Thesauros porro uros, qs in usus expo⁹
nemus, aut qbus opportunitatibus cōseruabimus. Sancitū est legibus æternæ A
sapiētiæ. & reuocari nō debet, filiū meū paupē hic uitā agere, ut nō p diuitias, q̄ fortuitę sunt, sed p uirtutē uniuersū sibi subiiciat orbē terrę. Quod.n. p uim & arma, q̄d p pecuniā acquirit, durare nō pōt. Quia nullū uiolētū fit ppetuū. Et causæ fortuitæ fluxæ & momētaneæ solidū effectū adducere non possunt. Veritate & uirtute filius meus omnē mūdū subacturus est. Quæ qm̄ stabilia bona sunt, & immutabilia, regnum ei⁹ hostes deuastare nō poterūt. Vobis o Magi op⁹ est thesauris, qm̄ nō nisi p illos iura uestra tenēt. Itaq̄ qs apuistis thesaurorū loculos, claudite, reportate domū, uobis habete. Nos animorum B
uestrorū prōptitudinē accipim⁹, p q̄ regis nostri ac meo nomine uobis gratias habemus & agimus, Referem⁹ aut ē amplissimas, dū filius me⁹ celebrari faciet glorioſi nominis uestri, inter mortales memoriā sempiternā, inter cœlites uera felicitate nō defectura uos donabit. Quarū ego rerū me uobis uadē exhibeo, uos accipite, & cū pace fœlices regiōes uestras uestro cū comitatu repetite.

¶ Alia magorum oratio partem saltim thesaurorum suorum acceptari petentium.

Dhęc Magos in hanc q̄ seq̄t̄ sententiā est cōsentaneū respondisse.
a Nostrū est q̄d semp fuit o regina cœlorū filii tui regis regū, cœlorum cōditoris ac dñi, tuiq; parere decretis, nr̄a monita suscipe, obseq uolūtati. Nunc aūt q̄d tanta nos p̄mia manere pro exigua opa nostra p̄mittis, pro his insup te nobis uadē p̄bes, q̄q̄ nos pudeat nostris hęc meritis nō deberi, p filii tñ tui p̄fusa munificētia, proq; tua in oēs clemētia, magno acliberi aio, p̄missa suscipimus, exultātes & gloriātes ac nobis gloriosum fore p̄fitentes, plus q̄ mereri potuerimus accepisse. His igit̄ pollicitis tuis magno debitorū pōdere libē ter onusti ad p̄pria remeabimus, populorū nostrorū cōmodis attētissime (ut iubes) inuigilaturi. Referemus insup thesauros nostros, ut iubes. Sed anteq̄ illos hinc amoueamus (q̄m eis onerari nō uis) rogamus saltē in animi grati & acceptiōis indiciū tātillū de his nō aspneris accipe, q̄d p̄sentē inopiā tuā (si nō uis ex toto releuare) saltē leuigare sufficiat. Hoc p̄fecto te o regina recusare
C p tua clemētia ac sapiētia nō cōuenit, ne nos cōtristes. Nō te fugit deū ipsum quē tenes in gremio sui humanis necessitatibus, p hoies ad diē subueniri cō stituisse. Eius nāq; sapiētia sic hoiēs regit, moderat̄ atq; sustētat, ut q̄ fieri in illis & de illis uult p creaturā suā semp efficiat. Cōcede q̄sumus dignos nos dei sapiētię ministros fieri. Ne aspneris de nostra abūdātia tuis, ac filii tui necessitatibus subueniri, fortasse q̄m æquanimitate & māsuetudine Herodis furorē euadere cōstituit filius tuus, te cū illo lōga pegrinatiōe Herodianarū insidiarū piculo subtrahes. Accipe igit̄ hoc pausillū auri, Ne respuas o regina q̄d te grauare nō pōt, q̄d sine anxietate ad futuras necessitates p modico tpe subleuandas, donec saltē ablactet̄ infans p̄sidio tibi sit. Videmus inter p̄sepis angustias filii tui quē adoramus in cunabula collocata, unde indignis iumētorū odoribꝰ saluatoris forte ledet̄ infantia. Quare modicū & hoc thuris rogamus accipias, unde suffumigata domus salubrior fiat, & infantis aīales spiritus ualeāt cōfortari. Perspicuū est, p uolūtaria pauptate te ad usum infantis pannis nō esse copiosam, Si te abūdātiorē facere uoluerimus, scimꝰ impedimēta hāc esse supellectilē, Ne sudariolorū fasciarū pānulorū ue indigētia sordescat aliq̄d in carne pueri, myrrhā attūdimꝰ uim habentē (ut ipsa nosti) ab oī putredine cōseruādi.
D Nō ad delitias, sed ad mūditiā etiā pauptati tuæ ista cōueniūt. Nō. n. à sordibꝰ ledi decet pudicitiā tuā. Quare & hoc paululū myrrhę dignāter accipias rogamus & supplicamus. Sic porrigūt aurū, thus & myrrhā, q̄ Maria læta fronte suscipiens, iā q̄d ea munera sibi uellēt, sapientissima mēte reuoluens, gratissima habere uultu & uoce demonstrat, abeundiq; magis potestatem facit.

¶ Quale aurū, thus, qualem ue myrrham deo offerre adorādo cōueniat.

Vrum thus & myrrhā. Ad rē p̄sentē iā cōstat fuisse p̄idonea, ad mysti
a cū uero intellectū p̄sentiū ac futurorū in dño Iesu Christo q̄ bñ cōueniāt ostēdamus. Erat dñs Iesus Christus uerus deus, erat sacerdos sumus, erat rex iusticiæ. Deo q̄d congruentius offerre possumus q̄ synderesim?
B Hęc certe est mentis lumen inobliquabile nobis inditū à deo, p q̄d mēs semp tēdit in iustū ac rectū, ut deo iūcta p̄maneat, & illi semp obediat. Hoc est illud lumē de q̄ Dauid gloriat̄ in psalmis. Signatū est sup nos lumē uultus tui dñe, dedisti lætitiā in corde meo. Iusanti igit̄ à Magis adorato (q̄a deus est) aurū i.

synderesim nostrā offerre debemus. Cui aūt synderesis ite[illegible]ligat̄ in auro, hoc potissime in causa esse dignoscitur. Q̄m sicut aurū inter metalla excellit, & illa p̄ficit ac mēsurat, ita Synderesis est eminētissima mētis officina, uel habitꝰ splēdidissimus oīa mētis opa p̄ficiens, & redigens ad iusticiæ lineas sempiternas. Sacerdoti summo q̄d melius q̄ cōscientiā offerimꝰ? Oīs nāq; pōtifex ex hoībꝰ F
assumptus, p hoībus cōstituit̄, in his q̄ sunt ad deū, ut quēadmodū pro populo ita et p se ipo offerat dona & sacrificia p peccatis, q̄ cōdolere possit iis q̄ ignorant & errāt, q̄m & ipse circūdatus est infirmitate. Itaq; debet quēadmodū p populo, ita & pro se ipso oblatiōes offerre. Dñs aūt Iesus Christus q̄ peccatū nō fecit, in cuius ore dolus inuenire nō potuit, q̄a sempiternū hēt sacerdotium secūdū ordinē Melchisedech iusticię regis, pro se ipso q̄dē sacrificiū nō obtulit, sed se ipsum pro populo in ara crucis immolauit, hostiā uiuentē sanctā deo placētē. Rōnabile igit̄ erit obseq̄ū nostrū. Si nos illi sacrificiū obtulerimus, cō
sciētiā purā & immaculatā, quā ipse suo sanguine lauit, morte purgauit, sepultura ac gloria resurrectiōis abstersit, q̄ si pro aliq̄ peccato pro humana imbecillitate, aut iniqtate maculata iterū est atq; fœdata, nihilominꝰ illā offerre nō desistamus. Est. n. pōtifex factus in æternū. Vt q̄tiēs opus fuerit, sacrificiū pro nobis oblatū ad nostrę cōsciētię purgationē offerat, si modo bona fide nos illi obtulerimus q̄lēcūq; hēre cōtigerit cōsciētiā. Erit aūt bona fides in corde contrito, & spōte humiliato, q̄d p̄phetā sibi gratissimū deus nunq̄ spernere p̄misit. Vidisti unq̄ thus purū carbonibus ignitis imponi? Nihil fragrātius olfactui sentire uoluisses, cū uenustate & certa maiestatis grauitate delectat, confortat atq; lætificat. Vidisti ecōtra in purum thus igne cremari? Fumus inde egrediēs teter & quasi piceus fastidiosus naribus sternutū p uiolētia & p̄focationē extorq̄re cōsueuit. Sic odor pure cōsciētię totū hoiem lætificat interius, exhilarat exterius, faciēq; uenustat. Male & impure ecōtra cōtristat, aggrauat, & fœdat. Hic est ille odor de q̄ dicit apostolꝰ, q̄ aliis est odor uitę ad uitā, aliis odor mortis ad æterna supplicia. Bona certe cōsciētia uiuificat, mala mortē interdū tp̄aneam, tādē uero & semp eternā adducit, nisi oblata dño Iesu christo sit, & eius bñficio plene purgata. Hac igit̄ ipsa rōne thus oblatū dño Iesu christo cōscientiā offerēdam p̄fert. Regē magnū atq; iustissimū prudētia in oībus G
añcedit & comitat̄. Illi ut pareamus semp prudētia nobis est opꝰ. Seruat certe prudētia regē, seruat regnū, melius seruat prudētia mores, et uitę trāquillitatē q̄ corpus à putredine myrrha seruare sufficiat. Offerre igit̄ prudentissimo regi nro in myrrha prudētiā nostrā debemus ad integrū, ut in lege eiꝰ die noctuq; meditātes, de numero prudētiū uirginū effecti in nuptiis glorię sempiternæ epulari mereamur. Si synderesis prudētię cōsciētięq; rōnem copiosiꝰ fortasse nosse desyderas, uide q̄ de his iā scripsimus in uniuersalibus actiuorū, & in sermone primo de annūciatiōe dnica. Aurū q̄d diximꝰ deo Magos obtulisse, ut nos illi disceremꝰ offerre synderesim, pōt intētionē totā & motus intrinsecos totius aiæ rōnalis oīdere. Quos uno noīe intētionē dicere cōsueuimꝰ, Quēad H
modū. n. oīa uenalia auro maxīe appciari uidemus, ita motus itrinsecus aię rōnalis intētio noīatus totū hoiem & eius opa p̄ficit & metit̄. Hic est oculꝰ ille de

q̃ ſaluator ait in euãgelio. Si oculus tuus ſimplex fuerit, totũ corpus tuũ lucidũ erit. Si neq̃ fuerit, tenebroſum corp⁹ penitus efficiet. Eſt inq̃ hic oculus intẽtio ſ.ac ꝓpoſitũ q̃d ſapiẽtiſſimi legis latores, plus q̃ opatiões et opa attẽdi, ꝓuidẽtiſſime decreuerũt. Et qa deus eſt ſcrutator cordium, intẽtiõis ac ꝓpoſiti certus inſpector, ideo dño Ieſu chriſto ut uero deo aurũ noſtrorũ cogitatuũ donare debemus, & cor̃ illo ꝓponere q̃q̃d in occulto cogitamus. Fiet hinc ꝓfecto
I ut pia iuſta & ſancta meditemur aſſidue. Quẽ q̃ſo nõ pudeat cogitare, delibe rãre, eligere, exeq̃ puerſa, ſi corã dño Ieſu Chriſto & uidente illo, hęc ſe facere credat, & mẽte reuoluat? Romanũ populũ corã Catone Vticẽſi firma eſt ob
K ſcœnos ludos (q̃s tñ publice diis celebrabãt) uiri reuerentia obmiſiſſe. Thus ꝑ q̃d cõſciẽtiã intelligi oportere iã diximus, linguã ſiue ſermões ſi denotare di xerimus, mea ſentẽtia nõ errabimus. Fama nãq̃ hoĩs q̃ quaſi fumus eſt, & q̃ſi odor uitę totius, lingua atq̃ ſermõib⁹ cõſtare dignoſcit. Et, ꝓfecto ſicuti fumo q̃ ſunt cõdimẽtorũ expti ſaporẽ, & ſubſtãtiã rei fumantis agnoſcũt. Sic mores hoĩm, uitæq̃ inſtitutionẽ nihil magis indicare ſufficit q̃ lingua, Nõ q̃d ꝑ os in trat inqt magiſter ueritatis coinq̃nat hoĩem, ſed q̃ de ore egrediũt, hęc hoĩem coinq̃nãt, & purũ uel impurũ eſſe manifeſtãt. Qñ q̃ de ore exeũt, de corde ꝓ cedũt, quaſi de clibano fumus, & de q̃libet decoctiõe uapor exalãs. Qualis em unuſq̃ſq̃ eſt talia loq̃t. Qm̃ igit̃ cogitatiões noſtrę quaſi aurũ offerendę ſunt deo. Sermones inſup q̃ ſunt cogitationũ fumi, odores indiceſq̃ certiſſimi dño noſtro Ieſu Chriſto, ut ſacerdoti ſummo q̃ſi thus offerre debem⁹, ut dicere id ſolũ diſcamus & aſſueſcamus, q̃d eius auribus dictũ eſſe uolum⁹. Ita ne leues ſcurras aut mẽtiẽtes Maximus Põt. nr̃ nos exiſtimet, pudebit nos leuia, turpia doloſa uerba ꝓferre. Hoc eſt ueriſſimũ & gratiſſimũ thus q̃d ſacerdoti ſum mo dño Ieſu Chriſto offerre debemus. Si peccatores ſumus, ꝑ confeſſionẽ, ſi iuſti, ꝑ gratiarũ actionẽ, laudeſq̃ cõtinuas id faciam⁹, Myrrhã ꝑterea quã pru dẽtiã ueluti regi mõſtrauimus offerẽdã, etiã opatiões ſenſuũ deſignare cõſen taneũ eſt. Quẽadmodũ. n. myrrhę inditũ eſt à putredie corpa ꝑſeruare, ita ſen ſuũ exercitatiões modeſte nos ſanos & uegetos cõtinẽt, carne ſimul & aĩo, q̃ bus nihil plus noceꝫ q̃ ocio marceſcere. Myrrhã igit̃ dño nr̃o Ieſu chriſto oĩm operũ noſtrorũ offeramus. Offeram⁹ inq̃ de aĩa rõnali aurũ intẽtionis cũ ſyn dereſi, de lingua thus cõfeſſiõis & laudis cũ pura cõſciẽtia, de ſenſib⁹ myrrhã iuſtarũ opationũ cũ prudẽtia. Ita cũ Magis ad adorãdũ iter bñ fuerim⁹ ingreſ ſi, Ita leuatis in cœlũ oculis ambulabimus, ita lucẽ grãe de cœlo ducẽ habebim⁹ ita ad regẽ adorãdũ fœliciter ꝓueniemus. Ita domũ eius bñ ingrediemur, ita illũ cũ Maria matre q̃ nobis adorãtibus faueat inueniemus, ita bñ ꝓcidemus corã illo, & ut oportet illũ adorabimus, ita piis muneribus decenter oblatis ꝑ aliã uiã cũ eiſdẽ Magis reuertemur in regionem noſtram. Regio noſtra regio eſt fœlicitatis æternę ꝑ qua aſſequẽda iuſticiã originalẽ ſccepimus, Diſceſſi mus ab illa per culpã, reuertemur ꝑ gratiã, Diſceſſimus naſcendo, moriẽdo re uertemur, & eius palatia intrãtes inueniemus puerum Ieſum cũ Maria matre eius glorioſum, qui nuper infantul⁹ in preſepio poſitus à matre, ſe Magis ex hibuit adorãdum, ut pro auro noſtro ab illo regnum, pro thure gloriam, pro myrrha immortalitatem accipiemus, per infinita ſecula ſeculorum, Amen.

DE MATRIS PVRIFICATIONE ET FILII PRAESENTATIONE CHORDA QVINTA

P Oſtq̃ conſumati ſunt dies purgationis Mariæ ſecundum legem Moyſi tulerunt illum in Ieruſalem, ut ſiſterent eum dño ſicut ſcriptum eſt in le ge domini. Lucæ ii. Saluatorem noſtrum fratres chariſſimi, qui legem ſoluere non uenerat, ſed implere duas leges a deo traditas, & a Moyſe promul gatas; alteram in ſua matre, alteram in ſe ipſo compleuiſſe, ſolenni lætitia reco L lit hodie mater eccleſia. Et quem per Magorum adorationẽ, ac cœlorum ob ſequia uerũ deũ, per circũciſionem aũt uerum hoĩem oſtendit, hac ſolennitate

deū uerū. ſimul & noīem eſſe cōfirmat. Matrē inſup eius integerrimā, ſempq; puriſſimā purgatiōis legi pro enixo tali infantulo ſatiſſacere gratulat, nō ab re igitur ipſa quā colimus hodie feſtiua ſolennitas binomia facta eſt. Dicit nanq; purificatio, qm̄ ſancta & īmaculata Mariq; uirginitas pro ſuæ fœcunditatis fructu legē purgationis ſiue purificationis īpleuit. Dicit p̄ſentatio, qm̄ puer Ieſus quadrageſimē diē agēs noſtrę mortalitatis (q ſibi iter hoies qntus eſt act⁹) ad legis obſeruātiā, in tēplo p̄ſentat⁹ eſt. Quē noſtrū a peccatis purgari iā pudeat
M q oīm peccatorū quaſi putridę ſentinę fœtore ſordemus, Qn̄ uirgo mater ſine macula, ſūmi regis ſpōſa caſtiſſima, tota pulchra legē purgatiōis īpleuit? Quis nō ſtudeat deo ſe cōmēdare, ſubmittere, offerre, donare, & i tēplo gratias agere de acceptis bn̄ficiis? Qn̄ rex regū, quē naſcētē angeli feſtiuis cantibus celebrāt & annūciāt, rudes paſtores agnoſcūt, noīs in circūciſiōe accepti rō loq̄t, cœli īdicāt, Magi adorāt, ſe adhuc īfantulū deo patri in tēplo p̄ſentat, & p legis obſeruātia munus cū matre ſacerdotibus offert. Nō mirū igit ſi ſancta
N mater eccleſia nos ſolēni pē pa lumine accēſos cereos hodie iſtituit circūferre. In lumine nēpe filiū Ieſum, q lux eſt uera illuminās oēm hoiem ueniētē i hūc mundū nobis oñdit, in cæreo lumis fomite, & gerulo matrē. Eſt cera mūn⁹ apū ſine maris ſemīe filios, pferētiū, q nō niſi de puriſſimis floribꝰ cū dulcedie mellis exprimit. Sic Maria quaſi apis ſolertiſſima de odorifero uirginitatis flore, decq; ſuo ſanguine roſeo, mel diuinitatis & cerā humanitatis, utroq; lumine ueritatis fulgido, & feruore charitatis ardēte, in una dn̄i Ieſu Chriſti p̄ſona nobis īuexit. Nos igit fratres chariſſimi (qm̄ filiū ſil & matrē i cereorū deuota geſtatiōe coluim⁹) fidei nūc lumīe reſplēdētes, & charitatis ardore ſuccēſi, mr̄is purgationē, & filii pn̄tationē deuote cōtēplari, & p uirib⁹ imitari debem⁹. Cui⁹ rei grā de utroq; ſil orōnē hīturus. Lucę euāgeliſtę & ſanctę matris eccleſię autorita
tē p̄fatus ſū, ut q̄s i hac orōne autores habeā agnoſcatis. Dicit euāgeliſta, refert mater eccleſia. Poſtq̄ impleti ſunt dies purgationis Mariæ ſecundū legē Moyſi, tulerunt illum in Ieruſalem, ut ſiſterēt eū dño ſicut ſcriptū eſt in lege dn̄i.

Ematris purificatiōe & filii pn̄tatiōe orōnē hīturi, iuxta euāgelicā lecti
d onē, quā dū res diuīa ageret, audiuim⁹ utriuſq; rōnē i primis, poſtea cōmēdationē & atteſtationē ilpiciam⁹. Rōnē purgatiōis nūc attēdite. Pu
O rificatio de qua in p̄ſentia agimus, eſt mulieris pro partu determinato tpe a cōmertio hoīm & cōtactu rerū domeſticarū ſeq̄ſtratio a lege īdita, mūditię & inſtauratiōis gratia, finiēda corā deo p ſacrificii oblationē, & ſacerdotis orōnem Hāc deſcriptionē aſſeq; poſſumus leuitica lege, ubi p̄cepit de⁹ mulierē q̄ maſculū pareret, ſeptem cōtinuos dies ab uniuerſa familia, & rerū oīm cōtactu (niſi q̄tū neceſſitas cōpelleret) penitus ſegregari, poſt q̄s quaſi maiori ex parte purgatā & uiribus inſtauratam, cōuictui & cōmertio familię reſtitui uoluit, quaſi uero nondū plene mundā, neq; ad integrum priſtinis uiribus reſtitutā, per triginta tres alios dies pro thori cōmertio, a uiro oīno ſepatā manere iuſſit. Interim uero oblata deo, uel offerenda tangere uetuit, & domi manere præcepit. At ubi dies quadrageſimus illuxiſſet domum egredi, & ſtatim ante oſtium tabernaculi ſe præſentare mandauit agnum ſi ſuppeterent facultates, ſi minus,

turturē aut columbā in holocauſtū. i. pro gratiarū actiōe de ſuſcepta ſobole, & partus dolore, ac piculo ſupato ſup altari penit⁹ cremādū tradere. Turturē itē aliū aut columbū pro peccato, cōcæptus parturitionis & partus tpe fortaſſe ꝓpetrato offerre ſacerdoti cōſtituit, q munus accipet, & ſic applicaret illam priſtinæ munditiæ uiribuſq; reſtitui. Quibus oībus rite pactis, ſacerdos illā in priſtinū reſtitutā declararet, domūq; dimitteret. Fœminino aūt partui tēpus ad hæc oīa duplo accreſcere cōſtituit, ut, p ſeptem quatuordecim, p triginta tribus ſexaginta ſex dies purgatiōis & inſtaurationis impleret. Octuageſimo tādē die purgatiōis ſacrificiū (ut iā dixim⁹) oblatura. Hanc legis cerimoniam diligenter examinantibus, erit luce clarius purgationē ſiue purificationem eē (quemadmodū dixim⁹) ſegregationē mulieris q̄ peperit uſq; ad determinatū tēporis ſpaciū. Marē nanq; enixa p dies ſeptē, fœminā uero p quatuordecim ab oībus rebus tangendis ſepata manebat & a cōmertio familiari, ob maiorē immūdiciā, maiorēq; debilitatē. Rurſus, p minori immūdicia, minoriq; debilitate enixa maſculū p triginta tres dies. Enixa fœminā ſexaginta ſex abſtinebat a thoro & ab earū rerū cōtactu q̄ deo uel dicatæ fuerāt uel dicandæ. Erat uero hæc ſegregatio & abſtinentia a cōmertio familię & hominū. Quando p primos ſeptē, aut quatuordecim dies nullo adhibito cōuiua ueſcebāt, & lecto ſola cubabat. Poſt illos admiſſa cōuictui adhuc p triginta tres alios dies, aut ſexaginta ſex ab his q̄ proxime dixim⁹ abſtinebat. Erat etiā ſegregatio a rerū cōtactu, quādo p eos priores dies nihil domeſticū tāgere poterat, niſi quātū puerperii debilitas cōpuliſſet. Poſt illos cōmuniū rerū domeſticarū cōtactu ſibi permiſſo, p dies alios. xxxiii. aut. lxvi. aut iā declaratos, oblata uel offerēda in tēplo nō attingebat, domūq; exire ut Sanctuarii oſtio appropinquare prohibita. Hæc fieri lege iubente nemo dubitare poterit, q leuiticas Moyſi leges audierit diligēter. Inſtaurationis & mūditiæ gratia hæc obſeruari res indicat, hanc ipſam legē attētius examinanti. Perfici inſup hāc purgationē p ſacrificii oblationē ſatis cōſtat. Quādo in fine tēporis à lege p̄fixi agnus aut turr̄ ſiue columbus oblat⁹ à puerpa in holocauſtū, ignib⁹ altaris imponi iubet. Sacerdotis adhuc orationē cōplemētū dare purificationi inde conſtat, q̄d puerpa turturē aut columbum tandem p ſuo peccato offerente. Sacerdos ubi, p illa orationē compleuerat, purificatam declarabat, & remittebat, ad ſuos.

¶ Declaratio cerimoniarum in purificatione à lege ſtatutarum.

Ideo uos hui⁹ cerimoniæ uel obſeruātiæ rationē quærere, & myſteria
u in ea latētia in lucē adduci expectare. Sed q̄a nimis in lōgū trahet oratio, Si tēpe utriuſq; purgatiōis fuerim⁹, p ſecuti, Quia etiā maſculinę purificatiōis ſolēnia celebramus, ueſtræ expectationi de illa, p uiribus ſatiſfaciam, fœminę purgatiōis tpa poſt hn̄do. In primis igit q̄d etiā primo loco legis huius habetur, ſeptē priorū dierū rōnem accipite. Habet ſeptennarius numerus in uniuerſa machina mūdi, & p̄ſertim in hoīs uita admirabilē quandā rōnem, Septē nāq; uagantiū ſtellarū ordines p ſeptē orbes illi ſtelliferę, & oēs cōtinēti ſphærę ſubiecit ſummi oīm architecti, puidētia, q̄ & ſupioris rapidis motibus obuiarent, & inferiora oīa magna ex parte dirigerent. Lunā q̄q; ex

illis ſeptimã numerus ſeptenarius mouet, curſuſq; eius ipſe diſpenſat. Quod facile hinc oſtendit, Luna octo ac uiginti diebus totius zodiaci ambitũ cõficit Nã & ſi p triginta dies ad ſolẽ à q̃ pfecta eſt remeat, ſolos tñ uiginti octo in tota zodiaci circuitione conſumit, reliqs ſolẽ (q̃ de loco in q̃ eũ reliqt abſceſſerat) attingit tandẽ. Huius uero uiginti octo dierũ numeri ſeptẽnarius origo eſt, Nã ſi ab uno uſq; ad ſeptẽ q̃tũ ſinguli numeri exprimũt, tm̃ añcedentibus addendo pcedas, inuenies uiginti octo nata de ſeptẽ. Hũc etiã numerũ quin quater ſeptenos equa ſorte dirigit, ad totã zodiaci latitudinẽ emetiendã remetiendãq; cõſumit. Nã ſeptẽ diebus ab extremitate ſeptentrionalis latitudinis puenit. Quilocus appellat eclipticus, ſeptẽ ſequẽtibus, à medio ad imũ auſtrale delabit. Septẽ aliis rurſus ad mediũ obliquata cõſcẽdit. Vltimis ſeptẽ ſeptentrionali redditur ſummitati. Ita iſdẽ quater ſeptenis diebus oẽm zodiaci lõgitudinẽ, & latitudinẽ circũ p equa diſcurrit, ſimilibuſq; diſpẽſatiõibus hebdomadũ luminis ſui uices ſempiterna lege uariando diſponit. Primus.n. ſeptẽ uſq; ad medietatẽ uelut ciuiſi orbis excreſcit, & cornuta tũc uocat, donec dimidiã ſe oñdat. Secũdo ſeptẽnario incipiẽte ignes colligendo orbẽ cõplet. Et tertio incipiente ſeptẽnario dicit plena, p q̃d rurſus dimidiatur. Et incipiẽte quarto ſeptennario ſe offert cõtuẽtibus ut cornutã, in cuius fine renaſcitur altero ſeptennario incipiẽte. Septẽ q̃q; pmutatiõibus toto mẽſe diſtinguitur. Cũ naſcitur fit cornuta, cũ fit ſemiplena & ipletur. Rurſus cũ ſemiplena reficitur, cũ cornuta redditur, & oĩno nõ uidetur & naſcitur rurſus. Sol q̃q; de q̃ oĩa q̃ hic uiuũt (deo autore) uitã mutuãtur ſeptimo ſigno zodiaci uices ſuas uariat. Nã ab hyemali ad æſtiuũ ſolſtitiũ ſeptimo uenit ſigno, & à tropico uerno ad autumalẽ ſeptimo ſigno defertur. Oceanus q̃q; incremẽto ac decremẽto ſuo hũc eũdem ordinẽ tenet. Nã primo naſcẽtis lunę die fit copioſior ſolito. Minuitur pauliſp ſecũdo, Minorẽ uidet eũ tertius q̃ ſecũdus, Sicq; decreſcendo ad ſeptimũ uſq; puenit. Rurſus octauus q ſecũdi ſeptẽnarii initiũ affert, manet ſeptimo par. Et nonus fit ſimilis ſexto, decimus q̃nto, undecimus fit quarto par, tertius equipatur duodecimo, & tertius decimus ſiſis fit ſecũdo, quartus decimus primo. Tertia hebdomada fit per oĩa in eo ſimilis primæ, quarta ſecũdę. Hic denicq; eſt numerus cõceptui, formandoq; hoĩ à natura accõmodatus, ſecundũ quẽ editur, uiuit, alitur, ac p oẽs ætatũ gradus tradit ſenio, & oĩno cõſtare uſq; ad extremũ uitę dignoſcit. Semine nãq; intra formãdi hoĩs cellulã locato, tradit Hippocrates libro q de natura pueri dr̃ expimẽto didiciſſe, ſi ſeptẽ illic pſtiterit horas folliculũ genitiuũ illi eo ſpacio circũduci ex mẽbrana tã tenui q̃li oui ſubſtãtia ab exteriori cute diſiungit. Straton peripateticus p ſeptenos dies humani corpis fabricã ſic diſpẽſat, ut ſecũda ſeptimana credat guttas ſanguinis in ſupficie folliculi (de q̃ dixit Hipocrates) Tertia demergi eas introrſum ad ipſum cõceptionis humorẽ. Quarta humorẽ ipſum coagulari ut quadã (ueluti inter carnẽ & ſanguinẽ) liqda adhuc ſoliditate utriq; cõueniat, & differat ab utroq;. Quinta ſi ſeptimo mẽſe partus ad maturitatẽ accedere debeat. Septima uero (ſi ad nonũ menſem uſq; maturitas ptrahat) figi in ipſa humoris coagulati ſubſtãtia humanã effigiẽ, magnitndine q̃dẽ apis, ſed ut in illa breuitate mem

tate membra oĩa habeat deſignata & totius corpis lineamẽta ab ſe inuicẽ diſcreta, & pceptibili rõne cõſtãt, ſi hoc tpe ſenſibus offerant. Poſt partũ utrum uicturũ ſit q̃d effuſum eſt, an in utero ſit p̃mortuũ & tm̃modo ſpirãs, nõ tñ ad integrũ uiuẽs, uenerit in lucẽ ſeptima ab egreſſu hora diſcernit. Vltra.n. hũc horarũ numerũ q̃ p̃mortua uomita ſunt, ſpirandi uim ferre nõ pñt. Quã q̃ſq; fœtus ultra ſi cõtineat intelligit creatus ad uitã, niſi q̃ſpiã forte caſus (qualis pfectũ apphendere põt) illi uitã eripiat. Itẽ poſt dies ab egreſſu ſeptẽ, reliqas iã ſtat umbilici. Poſt ſeptẽ menſes dentes incipiũt mãdibulis emergere, & poſt bis ſeptẽ ſecurus iã incedit nõ timẽs caſum. Poſt ter ſeptẽ ſonus eius in uerba prũpit, Poſt quater ſeptẽ, nõ ſolũ ſtat firmiter ſed incedit, niſi ſit mãcus. Poſt q̃nquies ſeptẽ ubera nõ querit, ſed quaſi refugit, niſi longus uſus inuexerit patientiã. Poſt annos ſeptẽ dentes priores ſolidioribus cedũt, eodẽq; anno penè abſoluit integritas loquẽdi. Iuxta hũc numerũ ſeptẽ uocales literę à natura, p idiomate q̃q; cõplendo agnoſcunt inuẽtę. Licet latinitas p diphthongos modo lõgas, & ſine illis breues, pnũciãdo. q̃nq; pro ſeptẽ tenere maluerit, apud quã tñ ſi ſonos uocaliũ non apices numeraueris, ſimiliter ſeptẽ terminatiõibꝰ ſonoris cõtare uidebis. Poſt bis ſeptem annos, hõ neceſſitate pubeſcit, tũcq; moueri incipit uis gñationis in maſculis, & purgatio fœminarũ quaſi in oĩbꝰ ſumit exordiũ. Ideoq; hac ætate puer quaſi ad uirile robur accinctus, abſoluit legibus à tutela, a qua fœmine pro uſu rõnis accelerato biennio maturius eiſdem legibus liberant. Poſt ter ſeptenos, genas lanugine ueſtit iuuenta, idẽq; annus finẽ creſcendi plurimis facit in longũ. Quarta annorũ hebdomada in latũ creſcere quaſi ſemp prohibere ſolita ẽ. Quinta oẽ ferè uiriũ (q̃tę cuiq; futurę ſunt) cõplet augmẽtũ, nullo modo iã põt q̃ſq; ſe fortior fieri. Sexta ſeruat uires ante collectas, nec diminutionẽ niſi ex accidenti patit̃, puenire. A ſexta uſq; ad ſeptimã fit q̃dẽ diminutio, ſed occulta, & q̃ detrimẽtũ ſuũ apte nõ prodat. Cũ uero ſeptẽnarius annorũ p uitã hoĩs ſe multiplicauerit, i. ſepties ſeptẽ implcuerit, facit ætatẽ q̃ pfecta, pprie & habet̃ & dicitur, adeo ut ille hõ & cõſilio aptus ſit, nec ab uiriũ exercitio alienus habeatur. Cũ uero decas q̃ & ipſe pfectiſſimus numerus eſt ſeptennario iũgitur, à phyſicis creditur p̃fixa ferè meta uiuẽdi. Et hoc tpe humanę uitę ſpaciũ in plurimis terminari. Quod q̃ſq; exceſſerit ab oĩ exercitio uacuus, ſoli ſapiẽtię & ſibi ipſi indulgere pmittit̃, ætate iã reuerẽdus. A ſeptĩa uero uſq; ad decimã annorũ ſeptimanã, p mẽſura uiriũ in ſingulis pſeuerãtiũ uariatur officia, Idẽ numerꝰ totius corpis mẽbra diſponit. Septẽ primo ſunt intra hoĩem q̃ nigra mẽbra uocãtur, lingua, cor, epar ſplen, pulmo, renes duo. Septẽ itẽ alia ad cibũ & ſpiritũ in ſingulis ſunt hoĩbꝰ deputata, guttur, ſtomachꝰ, ueſica, ĩteſtina principalia tria, diſſipiũ q̃d uẽtrẽ & cętera ĩteſtina ſecernit. Alterũ mediũ q̃d a grecis meſſenteriõ dr̃. Tertiũ q̃d ueteres irrã uocãt, hẽtq; principiũ ĩteſtinorũ oĩm, & cibi detrimẽta deducit. De ſpiritu & cibo exptũ eſt q̃ ultra ſeptẽ horas ſine ſpũs attrectatiõe nõ uiuitur. Vltra ſeptẽ dies ſine cibo uita nõ durat. Septẽ q̃q; ſunt ſpecię drña, q̃ intima et extima totius humani corpis in longitudine, latitudine, & profunditate complexa ſunt, Cutis, caro, pinguedo neruus, arteria, oſſa, medulla. In apto p̃terea

septem sunt humani corporis partes. Caput, pectus, brachia duo, crura totidē pudendū, q̄ singula si diuidas, septē cōpagibus stare uidebis. Vt in brachiis habes brachiū ipsum, humerū, cubitū, uolam, & per singulos digitos tres iuncturas. In cruribus uero femur, siue coxa, genu, tibia, pedis uola, & ternæ in singulis digitis cōiunctur̄. Rursus q̄ sensus ministeria natura in capite quasi in arce cōstituit, septē in eo foraminibus sensuū absoluuntur officia, oculorū, auriū narīūq; binis in singula, & oris uno. Vnde hic numerus q̄ totius humani corporis & hoīs uitę dispositor est, nascētis hoīs puerperio purgando p̄cepto dei
D uitę largitoris p̄ Moysen legis p̄conē suū accōmodatus magna rōne dignoscitur. Habet etiā in moribus hoīm hic idē numerus admirabilē rōnem. Qñ septem sunt capitalia uitia, q̄bus uita hoīm inficitur, & mores penitus subuertūtur. Licet uero multę ab Ari. morales uirtutes numeratæ sint, septē tñ si fuerimus assecuti purgabit̄ p illas animus noster à uitiis purgabit nos eutrapelia (quā latine comitatē dici oportere existimamus) oī superbia. Māsuetudo iracū diam, Fortitudo accidiā eiiciet, Amicitia fugabit inuidiā, Propellet liberalitas auaritiā, Gulā tempantia, Luxuriā oēm iusticia euacuabit. Anima igitur rōnalis q̄ semen bonę cogitationis in mentis uter̄o cōcepit, masculū solidę intentionis bene opandi enixa est, p lucē septē uirtutū quas attulimus (quasi p septē soles) septē mortalia peccata, q̄ non teterrima palpabiliū tenebrarū sunt, procul abiiciat. Ita octauo die à maiori pollutiōe purgata collegio sanctorū restituet. Hęc mystica est rō. Dierū septē primę purgatiōis, triginta triū dierū qui purgationi minori restant peragendæ rationem, si possumus inquiramus.

¶ De ratione triginta trium dierum purgationi minori pro partu masculo assignatorum.

Eus maxīe fide dignoscitur. Fidei christianę prima radix est, deum tri
d num & unū credere, q̄d trigenario numero declaratur, is nāq; ter cō
B tinēs decē, tres in deo p̄sonas notat sibi p oīa coæquales. Trinarius primus imparium numerorū q̄ trigenarii basis est essentiā diuinā designare uidetur. Est.n. primū fundamentū unde triginta cōsurgit, & in q̄d redit, sicut de & in diuina essentia tres p̄sonæ prodeunt, & reuertūtur in illā. Est etiā q̄libet dei p̄sona sigillatim denario numero assimilata, Sicut.n. ultra denarium nullus est numerus, sed oēs numerorū moles in ipsum penitus redigūtur, & oēs denarii numeri æqua unitatū distributiōe q̄escūt, ex eisdēq; unitatibus surgūt, sic tres diuinę p̄sonæ oīm rerū uisibiliū & inuisibiliū p̄fectionē efficiūt, & quasi sui scintillā in semetipsis singulę & simul oēs cōtinēt abūdātius & p̄fectius q̄ ipsæ creaturę in se ipsis existāt. Neq; in efficiēdi cōtinēdi ue rōne una est in deo p̄sona alia copiosior. Sicut nec denarius primus secūdo aut tertio abūdātior et se potest. Adhuc quēadmodū nullus denarius numerus extra decē pōt intelligi habere aliq̄ sedē, & tñ duo denarii numeri uere sunt duo. Ita tres diuinę p̄sonę denarii numeri p̄fectioni (p ea q̄ attulimus) assimilatę, sibi inuicē intimę sunt, & penitus impartibiles, numerū tñ trinariū adimplētes. Redēptor insup noster fidē trinitatis docēs, inter hoīes triginta & tres annos mortalis mansit, & trigesimo tertio iā labente, suo sanguine cōsuētias hoīm lauit, sua morte aīas redemit, pe

mit, penituq; liberauit. Post septē igit̄ primos dies q̄bus p̄ uirtutes morales purgatur animus capitalibus uitiis, tribus uirtutibus theologicis, fide spe & caritate imbuendus est, ut deum trinum agnoscat, amet, assequi speret. Ita crucis pœna quam saluator noster suæ mortalitatis anno tricesimo tertio subire dignatus est, nos dignos efficiet adire ostium sanctuarii id est domum fœlicitatis æternæ, ubi multas ab initio deus constituit mansiones.

¶ De ratione munerum oblatorum purgationis lege.

Aec porro uniuersa cōfirmat & q̄si sigillū agnitiōis oībus īponit, q̄ de
h purgatiōis tpe, ac dierū nūero hīta sunt agnus anniculꝰ ad cremādum F
oblatꝰ. Agnus nēpe iste illū oīndit q̄ tollit peccata mūdi. Erat hic agnus anniculus, qua ætate īteger est, iuuētaq; robustus, q̄d saluatoris īdicat ætatē, q̄ uiuacissimo ætatis flore sup altari crucis igne charitatis incēsus holocaustum nr̄æ purgatiōis & īstauratiōis effectꝰ est. Nēpe ꝓpter nimiā charitatē suā qua dilexit nos deus tradidit ī mortē aīam filii sui, q̄ nos redimeret ab oī iniqtate, et emundaret sibi populū acceptabilē sectatorē bonorū opū. Offerebat etiā turt̄ G
siue colūbꝰ ꝓ peccato, Quid pleniꝰ q̄so cōiugalē fidē q̄ turt̄ nobis oīndere pōt, q̄ secūda cōiugia oīno recusat? In oblato igit̄ turture, fœderis nuptialis īegritatē matrona q̄ peperat p̄mōstrabat, ut si q̄d libidinose cōcipiēdo, parturiēdo pariēdo, uel ī puerpio iacēs admisisset aut obmisisset, citra tñ nuptiarū īiuriā, citra federis matrimonialis limites se deliqsse, & ī turturina fide se uelle p̄sistere, p turturē oblatū mōstraret. Colūbꝰ aīal est sine felle, masculꝰ eius auis incubat ouis, & fœtū pari affectu cū fœmina nutrit. Indicabat igit̄ colūbus oblatus so- H
lertiā adhibēdā nato infantulo. Ita si q̄d pro infante seruādo puerpa minus diligēter egisset, colūbi mutuere ꝓmittebat emēdationē. Hęc bonæ mētis studia in munere sacerdos ītelligēs, culpā remittebat, p̄catus talē dei auxilio exhiberi erga uirū, erga sobolē, quasi munus oblatū p̄ se ferebat. Ita pacto purgatiōis sacrificio, ad suos illam redire iubebat, admonens ut erga uirum se turturem, erga omnem familiam se columbam solertia plenam exhiberet.

¶ De lege purgationis in spiritu seruanda.

Aec erat o matronę lex purgādę puerpę, a qua (secūdū lr̄am) & si chri
h stus uos liberauit, in spū tñ illā seruare p̄cepit. Seruabitis illā si sanctam dñi Iesu uirginē matrē fueritis imitatę. Illa bñdicta sup oēs mulieres bñ dictū uētris sui fructū deo obtulit, & cū illo turturū aut colūbarū par tulit ī tēplū. Offerte cū illa dño deo filios uestros. Offerte cū illa turturē pudicitię sempiternę. Offerte cū illa colūbū māsuetudinis, comitatis atq; solertiæ. Vos q̄q; I
uiri hac ipsa lege astrictos nō ex me, sed euāgelistę testimonio agnoscite. Tulerūt inq̄t in Ierusalē, ut sisterēt eū dño, & ut darēt hostiā secūdū q̄ scriptū est in lege dñi, par turturū aut duos pullos colūbarū. Nō dicit tulit mater, sed tulerunt mater simul & pater. Dicit etiam. Vt darent hostiam. Debetis simul cum matrib⁹, Simul inq̄ cū vr̄is uxoribus turturinā in matrimonio fidē, & colūbinā cū eis, ac uniuersa familia cōuersationem hēre, sempq; tenere in charitate dei. Sic in spiritu purificationis & præsentationis legem seruabitis. Quæ si feceritis, Dauiticas uobis benedictiones promitto. Labores manuum tuarum man

ducabis,beatus es & bene tibi erit. Vxor tua ſicut uitis abundans in lateribus domus tuæ,Si te illa fidem integram in matrimonio ſeruare uidebit,domeſticam ſupellectilem,per omnes angulos domus bene,nitide,decenter ſeruabit augebitq;,filios inſuper bene educabit.Si te columbum ſine felle,ſine minis,ſine iracūdis uerberibus geſſeris,uxor & tota familia tuis ſemper commodis inuigilabit,filii tui bene morati,bene educati,decēter induti erunt in circuitu mē ſæ tuæ,quaſi nouellæ oliuarum uirgulæ ad exornandum & releuandum uetere truncum.Quod ſi te non turturem,non columbum,ſed cuculum,aut gallum gallinaceum geſſeris,mirari non debes nō turturem,neq; columbam habere te domi.Dum fuit Atrides una contentus & illa caſta fuit,uitio eſt īproba facta uiri.Vt uxor tua turtur fœmina maneat,exhibe illi te turturem marem.Vt perpetuo illa tibi & filiis tuis columba ſit,tu illi eſto columbus. Vide quoniam Maria ſimul & Ioſeph turturum aut columbarum par offerunt domino,marem inquam & fœminam,neutrum ſine compari in templo pro munere purgatæ puerperæ offerēdum eſt.Offerte fratres cum uxoribus ueſtris turturum par,aut columbarum in ſpiritu,habete mutuo turturinum cor,atq; columbinum.Qm̄ tempus purgationis animæ ueſtrę nunc inſtat,poſtea erit tempus punitionis,aut p̄mii.Hæc pro purificationis inſtituto declarādo dicta ſufficiant.Nunc Lucam inſtitutæ legis obſeruantiam enarrantem audiamus,

¶ Declaratio euangelii quantum ad hiſtoriam purgationis attinet.

Oſtq̄ impleti ſunt dies purgationis Marię.Ad quid o Euangeliſta Ma
p riam purgari oportuit.Quæ ortus concluſus,& fons ſignatus exiſtens omnem munditiā proferens,perpetua puritate ſcatere non deſiit.Purgātur ſordida,purificantur immunda.Hic nihil de labe peccati.nihil de corpis
K ſorde,nihil de membrorum interceſſit debilitate. Cur quæſo illa purgatur? Accipe rōnem,Secundum legem Moyſi,Sicut quæ ſine uiro concepit, pro legis obſeruantia & ſuſpitionis occaſione penitus auferenda,iuxta legem nupſit uiro,ſicut filius eius non pro culpa a ſe tollenda,aut promerenda ſibi gratia circunciſus eſt,ſed ut legem impleret.Sic hæc mater & ſemp uirgo puriſſima purgata eſt,non immunditiæ deponendæ gratia,ſed ſecundum legem Moyſi, id eſt ut legis ſe obſeruatricem oſtenderet.Præuiderat immo decreuerat dei ſapientia in lege gratiæ quadraginta dies pœnitētiæ dedicari,per quos ieiuniis elemoſynis,orationibus & pietatis ſtudiis chriſtianorum animę purgarentur, & ſe deo per confeſſionem & ſatiſfactionem mundos preſentarent,ac die quadrageſimo,die inquam reſurrectionis dominicæ agnum immaculatum quaſi holocauſtum offerendo comederēt.Ne ergo quis iuſtus & peccato quamuis immunis ab hac ſe lege purgatoria exemptum crederet,ne quis crederet quadraginta pœnitentiæ dies (quia ſine peccato ſum) ſubire non debeo, quia cō ſcientia ſecura & munda mihi eſt,per confeſſionem me ſacerdoti præſentare non curo. Voluit ad noſtram doctrinam ſapientiſſimus pater & deus noſter ſponſam ſuam quantumlibet immaculatam,dies quadraginta legalis purgationis explere,uoluit etiam cum uiro ſuo myſtica munera offerre.

De præ

¶ De præſentatione Ieſu declaratio euangelii ſim̄l & legis.

T ſiſterent eum dño ſicut ſcriptū eſt in lege dñi.Quia oīe maſculinū
v adapiens uuluā ſanctū dño uocabit.Purificationē matris uidimus,filii nunc p̄ſentationē attendamus,ab eius diffinitione exordiū accipientes ut q̄ dicenda ſunt facilius intelligant.Preſentatio eſt infantis maſculi primoge L
niti oblatio deo,quaſi rei pro repenſione debitę illi facta p̄ eius q p̄ſentat parentes in templo corā ſacerdote,cū facultate redimendi oblatū, & certo p̄cio
ſoluto habendi eū ſibi.Hāc diffinitionē unde accipe nos oporteat admonet euangeliſta cū dicit,ſicut ſcriptū eſt in lege dñi.In excelſo nanq; Moyſes man M
dante deo populū ſic alloqtur.Memētote diei huius qua exiſtis de ægypto,& de domo ſeruitutis.Qm̄ in manu forti eduxit uos de.Hodie egredimini mē ſe nouarū frugū.Cunq; introduxerit te in terrā Cananęi ſicut iurauit p̄ribus tuis,& dederit tibi eā,ſepabis oīe q̄d apit uuluā dño,Primogeniti aſini mutabis oue.Si non redemeris interficies.Oīe primogenitū de filiis Iſrael,p̄cio redimes.Cum̄q; interrogauerit futuro tpe filius tuus Quid eſt hoc? Rñdebis in manu forti eduxit nos dñs de terra ægypti,& de domo ſeruitutis. Cū nāq; obduruiſſet Pharao,nolletq; dimittere patres nr̄os,occidit dñs oē primogenitū hoim & iumētorū in terra ægypti.Iccirco immolo dño oīe maſculinū, q̄d primo de utero matris egreditur,& oīa primogenita filiorum meorū redimo.Hanc legē eodē libro repetitā inueniemus.Quāto aūt p̄cio primogenitū N
hoīs redimendū fuerat,declaratū cōſtat numerorū libro,ubi pro oībus duodecim tribuū primogenitis maribus,accepit dñs leuitas in partē.Cūq; primogenitorū numerus numerū leuitarū tribus,ac ſeptuaginta ſupra ducentos excederet,iuſſit deus ſolui pro ſingulis ſiclos q̄nq;.Ita ab undecim tribub⁹ ſiclos accepit Moyſes mille trecentos ſexaginta q̄nq; in p̄ciū redēptorū, dataq; eſt hæc pecunia Aaron & filiis eius,q̄bus etiā leuitæ eodē iure in obſequū fuerāt attributi. Erat uero ſiclus monetæ genus,uiginti obolos cōtinens ad pondus ſanctuarii.Sūma igit̄ legis ſanctificandi dño primogenitū maſculinū hęc erat. O
Ad templū infantē maſculinū primogenitū adducere, ſacerdoti quaſi rē deo debitā dare,datū ſi libebat redimere q̄nq; ſiclis,atq; ita redēptum hēre ſibi.Si uero ad redimendū parentibus uolūtas non eſſet,aut nō ſufficerent facultates Qui ſic erat oblatus & nō redēptus,ſacerdotibus in miniſteriū erat addictus. Eratq; liberū pōtifici apud ſe nutriēdi infantis curā accipe,uel nutriēdū parētibus reddere.Cū māturauiſſet ad tēpli miniſteria remittēdū.Hęc porro primogenitorū infantulorū ſanctificatio (q̄tū ego coniectare poſſum) fieri erat ſolita inſtāte luce quadrageſima a die natiuitatis,quatenus uno cōtextu legali matris purgationi & ſanctificatiōi ac redēptioni filii ſatiſfiet.Ita cū Lucas euāgeliſta purificatiōis tēpus enarraſſet,tēpus & ordinē p̄ſentatiōis filii mox adiūgit dicēs.Tulerūt Mū.i.puerū Ieſum in Ieruſalē,ut ſiſterēt eū dño.Siſtere firmare eſt.Nō erat fortaſſe Mariæ,nō erat uiro eius Ioſeph,pecunia vñ p ſui P
primogeniti redēptiōe q̄nq; p̄ſolueret pōtifici ſiclos.Hoc nos credere admonet,q̄ nō agnū ſed turturē (tenuitatis euidens ſignū) aut colūbū pro agno in holocauſtum obtulerunt.Propoſito igitur ſi ſacerdos ſibi educandū hēre uellet,dimittēdi apud eū dulciſſimū filiū. Tulerūt eū.Hoc eſt q̄d euāgeliſta dicit.

Vt ſiſterēt eū dñō.i.ut illū in tēplo firmarent ꝙducādū. Qm̄ ad illū redimēdū deerāt facultates. Sicut ſcriptū eſt in lege dñi. Primogenitū hoīs redimi ꝙnqꝫ ſiclis. Vnde appꝛat nō redēptū dñi dei eſſe & in ſacerdotis ptāte manere. Eſt aūt hęc lex de primogenito redimendo ſancita Exodi cap. xiii. in principio, & circa mediū eiuſdem capitis à Moyſe ꝓmulgata, q̄ eodē libro capite xxxiiii. cō firmaī, & Numerorū capite tertio executioni mandata deſcribiī, ubi ad redimēdū primogenitū maſculinū p̄ciū p̄ſcribiī, Itē eodē numerorū libro hęc ipa lex executa iā & declarata iteraī. Quod ergo dicit euāgeliſta. Sicut ſcriptū eſt in lege dñi, addamus quater. Totiēs.n. lex illa à Moyſe ſancita eſt ſeu repetita Paulo ante dixerat euāgeliſta. Secundū legē Moyſi, Nūc uero dicit, Sicut ſcriptū eſt in legē dñi. Vt agnoſcamus Moyſen nō latorē aut cōditorē, ſed ꝓmulgatorē fuiſſe legis antiquę. Quia oīe maſculinū adaperiēs uuluā ſanctū dño uocabiī. Senſum horū uerborū quater in lege (locis q̄s annotauimus) ſcriptū inuenies. Ne q̄s hoc loco obſcœni uocabuli appoſitione euāgeliſtā accuſet, in re p̄ſertim tā ſeria, tā ſyncera, monuiſſe uos uelim, uuluā nō ſignificare q̄d uulgo crediī partē in muliere pro honeſtate reticēdā, ſed uterū totū in q̄ alit fœtus, in q̄ matrix ſita eſt, ipſam ue matricē. Nēpe Moyſes ubi matrē, ſororū, nuruum, ſocruū, cōgreſſum maribus ꝓhibet, ubi à fratrū uxoribus p̄cipit abſtinere, nunq̄ uuluā dicit, ſemp honeſto uocabulo & lato earū turpitudinē reuelari, detegiue prohibuit. Adapit igiī uuluā q̄d exonerādo uentrē ꝑ partē effunditur. Quare primogenitus ꝑ legē habitus nō eſt q̄ erat poſt fœminā, aut poſt abortiuū cōceptus & natus. Et ut darēt hoſtiā par turturū aut duos pullos columbarū. Sūt q̄ dubitāt pro peccato matris an filii turturē offerri, aut colūbū ſtatutū ſit. Qm̄ ſecundū legē quā loq̄ euangeliſta, ꝓ peccato Moyſes dixerit offerēdū, et filius in originali peccato naſcaī, & mater nō ſine peccato fortaſſe eū concepit, geſtauit & pepit. Sed qm̄ legem iſtā. natri purgādę impoſitam ex legis ipſius ſerie conſtare dignoſcitur, ego ſine præiudicio melioris ſententiæ exiſtimo turturem pro peccato matris potius q̄ filii immolari debuiſſe.

¶ De myſterio quinq̄ ſiclorū q̄bus maſculi redimebantur primogeniti.

Rande uero myſteriū & admirabile ſacramētū eſt maſculinū hoīs primogenitū redimi ꝙnqꝫ ſiclis. Daturus erat pater oīpotens ꝓ humani gñis ſalute primogenitū ſuū, q̄ ꝑ ꝙnqꝫ ſui corpis uulnera noſtrā ruinā ſiſteret, & amiſſam libertatē inſtauraret. Itaqꝫ primogenita hoīm ꝙnqꝫ ſiclis redimi cōſtituit, iuxta numerū ꝙnqꝫ uulnerū, q̄bus in cruce pēdēs eius primogenitus, pro ſalute hoīm fuerat lacerādus. Cui nūc durū uideri pōt ſuū primogenitū deo offerre, & redimere ꝙnqꝫ ſiclis. i. ꝙnqꝫ ſenſibus ꝓprii corpis domitis recuꝑare aīam ſuam? pro qua redimēda deus ſuū primogenitum dedit, & quinqꝫ duris uulneribus affici uoluit, q̄ noſtri gratia idē dei filius libēter excepit. Sed nos infœlices & minus q̄ talpę uidētes, cū primū filios noſtros arctioris uitæ diſciplinā in aliqua religioſa ꝓfeſſiōe ſuſcipe uelle cognoſcimus, illos totis uiribus retrahere ſtudemus, q̄s ſi reuocare nō poſſumus, quaſi mortuos lugemus amariſſime, O perditiſſimum ingratitudinis genꝰ. Deus pr̄ de ſe ipo ſolo primogenitū ſuū miſit in terrā. Mater quē de ſuo ſolo ſanguine genuit, et iam per

tā ꝑ q̄draginta dies ſola lactauit et baiulauit, p̄ſentat tēplo, ꝓcōpta dulciſſimū filiolū in manibus relinq̄re ſacerdotū, ſcribarū, & phariſeorū, à q̄bus plane nouerat duriſſima eū morte necādū. Pater ſimul & mater ꝑ q̄nqꝫ eius uulnera, te & filios tuos recuꝑare ueriti nō ſunt. Immo te ꝑ eius mortem duriſſimam recuꝑauerūt. Tu filiū tuū deo donare recuſas? & bonis uiris, bonis moribꝰ educandū tradere nō uis? Quid q̄ſo efficit hoc? nēpe ingratitudo, nēpe ſtultitia, nēpe cęcitas tua. Nō te pigeret filiū tuū in principis momētanei tradere famulatū? doles, luges, & plāgis illū in obſeq̄ū tradere regi regū, dño deo uniuerę terrę, cœlorūq̄ moderatori. Dares eū ad ꝑdiſcēdas leges hoīm, q̄ certe bonæ ſunt, ſi bñ regūī, ſed fraudū decipula facta eſt legū cura, das tñ filiū ut fraudes addiſcat & nugas? das ad mechanicas artes exercēdas, ut liberaliter uiuere diſcat, doles? & dare recuſas? Reſipiſce miſer, diſce à deo patre, q̄ filiū ſuū arbitrio ſacerdotū offerri patiī educādū. Diſce à Virgine matre, q̄ primogenitū ſuū duriſſimis inimicis liberaliter offert. Diſce à Ioſeph, q̄ filiū quē ſibi adoptauerat, & unice diligebat, adhuc lactantē, imo lac ſuggere quaſi incipientē ſuis manibus lbēs offert, & oblatū in tēplo relinq̄re nō ſuſpirat. lactauit Maria, ia ctauit & Ioſeph cogitatū ſuū in dño. Cur tu nō ſperas bñ de filio tuo, q̄ uiā ſecuritatis, ſalutis & q̄etis īgreſſus eſt? Reſipiſce, & ne eſto ſollicitus de filio, ſed cū illo offer colūbinā ſimplicitatē, & turturis puritatē hodiernę feſtiuitatis in fructus exēplo ꝑ quā lętamur oēs puerū lesum in tēplo ſacerdotibus p̄ſentari & par turturū aut colūbarū ſimul cum illo offerri, poſtq̄ cōſumati ſunt dies.

¶ De cōmendatione & atteſtatione purificationis & p̄ſentationis.

Tecce hō erat in Ieruſalē cui nomē Symeon, & hō iſte iuſtus & timoratus expectās cōſolationē Iſrael, & ſpūs ſanctus erat in eo, & reſponſum accepat à ſpiritu ſancto, nō uiſurū ſe mortē, niſi uideret Chriſtū dñi. Qm̄ euāgeliſta ſcribēte, & ſancta eccleſia hodie referēte, matris purificationē & filii p̄ſentationē agnouimus, cōſentaneū eſt ab eiſdē horū cōmēdationē atteſtationēq̄ ꝑdiſcere. Et qm̄ multū ītereſt qs ſit ille q̄ laudat, teſtiūq̄ qualitatē iura maxīe examinari uoluerūt, nos hęc inſpicere in primis cōdecet. Cōmendantē ac ſuper aliqua re teſtimoniū afferētiā opꝰ eſt in primis eſſe hoīem notū ac boni noīs. Incognitorū nēpe hoīm & p angulos latitātium teſtimonia minus ualida ſunt, & horū commēdationes minus pōderis hēre uidemus. Infamium uero nominum & infauſtorum appellatio hominibus indita, eorum atteſtationi & commendationi plurimum detrahit. Quando ex infami & infauſto nomine fit noīatus exoſus. Fama eſt celeberrimę memorię Egidiū Caruagliar Hiſpanum Cardinalem iura Romanæ eccleſię in Italia reſarcientē, & Italiam ipſam malis hominibꝰ expurgantē, cum diſcolum aliquem ſceleſtum ue examinaret, de nomine primum ſolitum quęrere, quod ſi infauſtū infamé ue ſentiret, puniri iubere ſolitum qui fuerat examinandus. Ita dum neſcio quem interrogaret. Quod tibi nomen bone uir eſt? Illo reſpondente, Speza croce. Et ego inquit Cardinalis, te ſperazo la ceruice, Sicq̄ eum recte ſuffocari iuſſiſſe. Alterum reſpondentem, ſe nominari, Bruſa Boſcho, bene erit, ſed boſcho hora brugera te reſpondit, illumque ignibus tradidiſſe cremandum.

Tertio ſe dicēti Beccha bene, bñ bibas inq̄t, ſi bene becchaſti, & mox flumine illū ſubmergi mandaſſe. Animi relaxandi gr̄a hæc dixerim, ut tñ inde conſtet q̄tum apud bonos & graues uiros offenſiōis habeat appellatio noīs infauſta. Quare o parentes eſte cōmoniti honorata & fauſta noīa filiis uestris impone re. Et ſi cōtingat, a ſodalibus nuncupationē aliquā uitii, criminis, flagitii, uel ri-
diculi, aut ſtulti euentus illis imponi occurrite, ſic noīari ne p̄mittite, Fiet certe fiet inq̄ ut iuxta noīs ſignificatū uitā inſtituant. Expertū eſt pueros turpi noīe accepto p̄ioq̄ uitā mutaſſe cū noīe. Reueamur iam ad ſapientiſſimi euangeli
Y ſtæ narrationis ſeriē. Ecce inq̄t hō erat in Ieruſalē. Ecce aduerbiū eſt demōſtra tiuum. Demōſtrat ergo nobis quaſi cognitā celebrēq̄ p̄ſonā, non in opido ul' in pago, ſed in Ieruſalē regia, ſacerdotaliq̄ ciuitate. Quod ergo dicit, Ecce hō erat in Ieruſalē, non ocioſe dictū eſt, qñ p̄ſonā in ciuitate cognitā manifeſtat. Cui nomen Symeon, Hoc nomen (Hieronymo atteſtante) auditus uel exau dibilis ſonat. Vt intelligamus cōmendationē atteſtationēq̄ hoīs huius nobis audiendā eſſe attētiſſime, & eius uerbis penitus inhærendū. Si enim ſignificato noīs ſatisfiet. Symeon nomē eſt illi. Et homo iſte iuſtus & timoratus. Iniq̄rū cō
Z mendationes calumnię ſunt, laudes ſunt uitupia, atteſtationes criminationes ſunt. Qm̄ tam turpe eſt à turpibus laudari q̄ obturpia. Quare ſi te laudat, ſi te cōmēdat, ſi rei tuę teſtimoniū affert iniquus aliq̄s, uel infamis, ne læteris, ne cō fidas. Melius eſt taliū laude, cōmendatione, teſtimonioq̄ carere q̄ abundare. Si de te obloquit, ſi te uitupat, ſi aduerſum te teſtimoniū p̄fert, ne triſteris, ho rum p̄bra, uitupia, maledicta laudes ſunt. Virtus à uitio non q̄rit laudē, Veri tas à falſitate teſtimoniū hēre nō uult. Similia ſimilibus gaudēt. Bonitatē boni cōprobant. Iuſticiā iuſti cōmendant. Veritas fulcit ueritatē. Integrā igit cōmē dationē ab hoīe iuſto debemus expetere. Ideo dicit euāgeliſta. Et hō iſte Ma riæ matris purificationē, & eius filii Ieſu Chriſti p̄ſentationē cōmēdaturus. Iu
ſtus erat legali iuſticia, q̄ integra eſt oīm uirtutū regula. Iuſtus erat etiā ſed'm æqualitatis iuſtitiā tam diſtribuendo q̄ cōmutando, nō plus neq̄ minus tribu ens in laudādo ac cōmendādo q̄ recte ſit cōſentaneū rōni. Nō cōmēdabat igit plus debito, non in q̄ adulabat, nō minus debito laudabat, non erat inuidus de tractor, aut ſuſurro in populis. Ita q̄a iuſtus erat cōmēdationi atteſtatiōiq̄ ei⁹ fides denegari non pōt. Sed q̄a iuſticia rigoroſa fortaſſe nimiſq̄ dura uideri poſſet, ac iccirco fauore in cōmendādo & teſtificando minus digna, ideo dicit euangeliſta. Et timoratus. Non ita cōfidens dū ſua iuſticia, ut de ſua fragilitate non timeat. Et dū teſtimoniū p̄fert, dū cōmendat ſobrie loquit. Loquacitas nēpe nimiuſq̄ atteſtādi ardor, & immodicū cōmendandi ſtudiū p̄hibēdo ple
roſq̄ teſtimonio fecit inutiles. Nō talis eſt commēdator & teſtis quē adducit euangeliſta. Sed iuſtus eſt ideo, à ueritate non diſcedit. Timoratus inſup eſt, ideo cū modeſtia et p̄uida circūſpectione p̄fert teſtimoniū. Timoratus eſt. n.
timore dñi, q̄ ſapientię uiā parat. Sapienter ergo cōmēdat & teſtimoniū dicit.
A Non eſt timoratus timore ſeruili q̄ deiicit animū, & fugere inſtigat minime fu gienda. Timoratus eſt habitu mētis de multis actibus bñ penſandi naſcēte, ut p̄ zelo iuſticiæ nō plus audeat q̄ oportet. Sobrie cū maieſtate & uenuſtate cō

mendat,

mendat, atteſtatur, & facit oīa q̄ legalis iuſticia amplectit & æqualis expectās
cōſolationē Iſrael. Spes uana unde ſibi p̄mittūt hoīes q̄ nō decet, q̄ nō expe B
dit, q̄ aſſeq̄ nunq̄ poterūt, & ſi fuerint aſſecuti, meliores iccirco nō erūt. Spes inq̄ īmoderata priuati cōmodi cōmēdantem & teſtimoniū afferentē ſępe rēie cit, & pro gr̄a odiū, pro auxilio impedimētū, pro fauore detrimētum inuexit. Vt à teſte & cōmēdatore nro iſta remoueat euāgeliſta illū oſtēdit particularē & ſibi p̄priā nō expectare mercedē, nihil ſui ipſius tm̄ gratia hac cōmēdatiōe captare. Expectabat p̄ſpem certā & īmmobilē redēptionē totiꝰ populi Iſrael. Quā redēptionē? Nēpe liberationē a ſupſtitioſa auaritia, & ſupbo ambitu ſa cerdotū, ſcribarū & phariſeorū, q̄tū ad hāc mortalē attinet uitā. Quantū uero ad futurā gloriā q̄ reuelabit in nobis. Expectabat redēptionē Iſrael à culpis p̄ gratiā mediatoris, ut per illam aſſequeretur populus Iſrael gloriā ſempiternā

¶ De ratione ſpiritus ſancti quem euangeliſta ſcribit fuiſſe in Symeone,

Tſpiritus ſanctus erat in eo. Adhuc q̄a teſtē & cōmēdātē ut teſtifican
e do & cōmēdādo p̄ficiat bñ inſtructum de ueritate eſſe debere, nemo dubitat Symeonē plene ſciētē, quē cōmēdat, & q̄bus de rebus teſtimo niū affert cognoſcentē, noſter euāgeliſta declarat, ubi dicit. Et ſp̄ūs ſanctꝰ erat in eo. Eſt ſp̄ūs ſanctus ſp̄ūs ſciētię & pietatis, eſt totius ſp̄ūs ueritatis, Vñ dicit ueritas. Paraclitus aūt ſp̄ūs ueritatis, q̄ a patre p̄cedit, docebit oēm ueritatē. Sy meonē igit fuiſſe ueridicū teſtē, & in cā ſciētię copioſe īſtructū ide cōſtat. Qđ ſp̄ūs ſanctus erat in eo, q̄ eſt ſp̄ūs pleniſſime ueritatis. Exiſtimo hic nō fore oci oſum declarare quō in hoīe maneat ſp̄ūs ſanctꝰ. Hac. n. in re magiſter ipſe ſen
tētiarū credit defeciſſe. Diſtinctione nēpe decima ſeptima primi ſentētiarū ui C
det aſſerere, ſpiritū ſāctū eē illā ipſam charitatē. i. habitū amādi deū & p̄ximū, p̄ quē oēs hoīes deū & p̄ximū āmāt p̄pter deū, ut in hoībus uniuerſis amāti-
bus deū, unus ſit & indiſtinctus penitus ſp̄ūs, p̄ quē amēt, q̄ & ipſe deus ſit, & tertia in ſumma trinitate p̄ſona. Cui ſentētię Euāgeliſtæ uerba uident applau dere, dū ſonare uidēt ſpiritū, q̄ eſt deus, in Symeone māſiſſe. Sed ita q̄ſo ne cre damus. Nō pōt creator deus eſſe creatura. Habitus aūt q̄ amamus deū, habit⁹ q̄ ueritatē agnoſcimus aut acq̄ſitus eſt ſtudio, aut diuina largitate creat⁹ in no-
bis, nobiſq̄ donatus. In nobis nō ſolū habitat ſp̄ūs ſanctus, ſed trinitas tota in ueritate dicēte. Pater meus eū diliget q̄ diligit me, & ad eū ueniemus, & māſi onē apud eū faciemus. Habitat ergo ſp̄ūs ſanctus in nobis q̄ſi noſtrarū uiriū fons ſine meta, ſed nō eſt habitus p̄ quē amamus, melius eſt q̄ habitus. Virtus eſt īmēſa & infinita ptās, q̄ habitū bñ amādi tribuit, amorē accēdit, ardentē te net, & ſplēdeſcere facit. Erat ergo in Symeone ſp̄ūs ſanctus luminis fons, & ue ritatis origo, p̄ q̄ Symeō uer⁹ ac uerax teſtis, & gratioſus cōmēdator, ītegerrīe cōmēdaturus, & atteſtaturus matris purificationē, & filii p̄ſentationē acceſſit.

¶ Spiritus ſanctus quomodo fuerit in Symeone.

Treſpōſum accepat à ſpiritu ſancto, nō uiſurū ſe mortem niſi uideret
e Chriſtū dñi. Exponit euāgeliſta quō in Symeone ſpiritū ſanctū fuiſſe intelligere debeamus. Nō erat in illo q̄ſi in cōtinēte cōtentū, ſicut in ur
na aquā eſſe uidemus, Nō ſicut mēſurās & p̄ticiēs, & adeſſe p̄ducens, ſicut nu

merũ in re numerata,figurã in ſubſtãtia,uel in materia formã eſſe expimento
,pbamus,nõ ſicut motor in mobili,nõ ſicut in naui nauarcus,ſed ſicut lumen in
re illuminata,q̃d à ſe ipſo nõ diſcedens,& penitus indiuiſum pmanẽs,lucere p
D manẽs,lucere facit inter ſe diſtãtia.Sicut etiã magiſtri uirtutẽ in diſcipulo eſſe
ſentimus,q̃ illũ nõ deſerẽs diſcipulos cõplet & eruditos facit.Reſpõſum id eſt
doctrinã certã p reuelationẽ accepat Symeon a ſpũ ſancto nõ uiſurũ ſe mortẽ
,i.nõ eſſe moriturũ.Mors.n.proprie uideri nõ põt,qm̃ neq; colorẽ hẽt,neq;
ſubſtãtiã,immo uero neq; ſentit.Dũ nãq; illa aduenit ſenſus oĩs elanguit iã pe
nitus & euanuit.Sed uideri dr̃ cũ imminet,expectaturq; de ,pximo,Nouerat
E igitur Symeon lumine ſpũs ſancti irradiatus mortẽ ſibi uitã nõ erepturã,niſi
uideret Chriſtũ dñi.Chriſtus à chriſmate nomẽ eſt deriuatũ.Qm̃ in ueteri le
ge chriſmate delibuti,Chriſti nũcupati ſunt.Hoc uero liq̃re ex oleo & aroma
tibus confici ſolito,ungebãt ſacerdotes & reges.Chriſtus ergo dñi ſacerdos
dicit,uel rex dñi.Sed in Symeonis reſpõſo utrũq; ſignificat.Qm̃ futurus erat
rex Meſſias,ſummus rex dñi dei,nõ ut deũ,ſed dei populũ regeret,ad deũq;
dirigeret.Futur⁹ erat etiã idẽ ipe Meſſias ſũmus ſacerdos dei,nõ ut ,p deo,ſed
,p populo ad deũ põces funderet,& corã illo offerret ſacrificia.Senẽ igit Sime
onẽ ſpũs ſanct⁹ inſtruxerat,dũ ei apte mõſtrauerat q̃ nõ moreret niſi nato re
ge Meſſia,quem uideret & agnoſceret,anteq̃ uitam cum morte mutaret.

¶ De ratione atteſtandi à Symeone ſuſcepta.

T uenit in ſpiritu in templo. Teſtẽ oportet nõ ſe ipſum ingerere,Ita
e Symeon nõ à ſe ipſo,ſed ſpiritu ſancto ducẽte uenit in tẽplũ.Erat igit
ſpũs ſanctus in Symeone quaſi docens,& quaſi ducens,neq; tñ inuitũ
acceſſiſſe in tẽplũ crediderimus Symeonẽ,q̃ ſpũ ſancto ducẽte uenit in illud.
Spõtaneus nãq; nõ coactus fuit hic Symeonis aduẽtus.Qm̃ ſciẽs & prudẽs li
benter ſpũs ſancti ſecutus eſt motũ.Vt.n.à maligno ſpititu inſtigati,et à ſodali
bus inuitati puerſi hoĩes ſpõte ſe in malũ p̃cipitãt.Sic bonorũ hoĩm ſocietates
bonorũ angelorũ inſpiratiões,ſancti q̃q; ſpũs impulſus,nunq̃ libertatẽ tollũt
F ſed adiuuãt,dirigunt & cõfirmãt.Apparet iam q̃ ſit idoneus laudator & teſtis
huic celebritati cõmẽdãdę & atteſtãdę à Luca euãgeliſta adductus in mediũ.
Eſt.n.in celebri ciuitate pnotus.Ecce hõ erat in Ieruſalẽ,noĩe Fauſto, & ad rẽ
faciente donatus,cui nomẽ Symeon,bonis moribus decoratus.Hõ iſte iuſtus
et timoratus,à paſſiõibus ſegregat⁹.Expectabat redẽptionẽ Iſrael,à bono do
ctore in cauſa ſcientiæ bene inſtructus.Et ſpũs ſanctus erat in eo quaſi docẽs,
Ab eo.n.reſpõſum accepat Symeõ nõ uiſurũ ſe mortẽ niſi uideret Chriſtum
dñi,ad cõmẽdãdũ & teſtificãdũ inductus,non ingeſtus a ſe.Et uenit in ſpiritu
in templum,Non temere ſed conſulto bona inſpirationem ſequens.

¶ De uera paternitate Ioſeph erga dñm Ieſum Chriſtum.

T cũ inducerẽt parẽtes eius puerũ Ieſum,ut facerẽt ſecũdũ cõſuetudi
G e nẽ legis ,p eo,& ipſe accepit eũ in ulnas ſuas & bñdixit deũ.Locũ & ſe
riẽ cõmẽdationis euãgeliſta ,pponit.Quot ſunt q̃ in angulis corãte &
in cubiculo laudibus in cœlũ tollũt oĩa q̃ dicis aut facis,& in publico uel te ab
ſente nõ ſic faciũt? Multa nõnunq̃ cõmẽdãt graues uiri inter paucos,q̃ inter

multos approbare puderet.Cũ igit laudaris ante oĩa reſpice locũ in q̃ tuæ re
ſonãt laudes.Tuę pudicitię inſidiator o puella o matrona laudũ tuarũ lr̃as re
fertas q̃ occultiſſime ad te ſcribit,te admonet ſine arbitris legere. Si uere lau
dat,cur teſtẽ laudũ hẽre nõ uult? Veritas nõ q̃rit angulos.Adulator cur cõte
ſtẽ refugit? Cur maxiꝫ laudes iufarcit ſeq̃ſtratus? Irrideri uel argui timet.Nõ
timeret ſi uera eſſet hęc ipſa laudatio.Secura eſt ueritas,Laudãt angeli Chri
ſti natiuitatẽ p aera circũlati.Laudãt illã paſtores in uia.Laudat Symeon p̃ſo
ribus tẽpli.Audi.Cũ inducerẽ nẽpẽm tẽplũ puerũ Ieſum.Non dictus eſt in
fans q̃ p angelos,p paſtores,p cœli fulgorẽ inſolitũ naſcens,loq̃tur gloriã dei.
Et nũc p Symeonẽ lumẽ ad reuelationẽ gẽtiũ,& plebis Iſrael gloriã natus eſſe H
manifeſtat.Signãter uero dicit puer,purus totus,q̃ ſine peccato cõceptus, &
natus matris puritatẽ nõ minuit.Integritatẽ uero cõfirmauit, utrũq; ſacrauit.
Parẽtes ei⁹.Hoc loco blaſphemi cateruatim inſurgũt uociferãtes,ſi de Ioſeph I
ſemine Marię filius nõ eſt genitus,q̃d attinebat parẽtes dicere? Si parẽtes ſũt
Maria & Ioſeph ſimul uterq;,quẽlibet ſigillatim neceſſe eſt eſſe parentẽ.Aut
igit euãgeliſta parẽtes dicere nõ debuit (eſtq; dicẽdo ,pcul factus à uero) aut
ſi ſtetit in ueritate,ĩmo q̃ ſtetit,de Ioſeph ſemine cõceptus eſt Chriſtus. Qm̃
parẽs mas niſi q̃ generat dici nõ debet.Sed audiãt aſpides ſurdę (ſi uelint) au
diãt inq̃ & intelligãt ueritatẽ. Cũ deſpõſata eſſet mr̃ Ieſu Maria Ioſeph,anteq̃
cõuenirẽt inuẽta eſt in utero hñs de ſpũ ſancto.Ioſeph aũt uir ei⁹ cũ eſſet iuſt⁹
& nollet eã traducere,uoluit occulte dimittere eã.Hęc aũt eo cogitãte,ecce an
gelus dñi in ſomnis apparuit ei dicẽs,Ioſeph fili Dauit,noli timere accipe Ma
riã cõiugẽ tuã.Quod.n.in ea natũ eſt de ſpũ ſancto eſt.Paries aũt filiũ & uoca
bis nomẽ eius Ieſum.Ipſe.n.ſaluũ faciet populũ ſuũ à peccatis eorũ. Exurgẽs
aũt Ioſeph a ſomno,fecit ſicut præcepit ei angelus domini,& accepit coniugẽ
ſuã.Sũt hęc nõ mea uerba,ſed ſancti euãgeliſtę Matthęi,ex qb⁹ cõſtat Ioſeph
Mariã traduxiſſe p̃gnãtẽ,& ab hoĩe penitus incognitã.Qm̃ q̃d in ea natũ erat
de ſpũ ſancto erat.Et iuxta ,pphetę Eſaię uaticiniũ cõcepat,& uirgo pmãſerat.
Nõ ergo de Ioſeph cõcepat,nõ inq̃ genuerat Ioſeph dñm ſaluatorẽ.Si modo
o hæretici uerbis euãgelii cõtra uos dare cõſcriptis credere uultis.Quẽadmo
dũ eiſdẽ falſo interp̃tatis inniti uelle uidemini. Audite nũc igit interp̃tationẽ
uerã & certã,& ueſtrã demẽtiã deponite.Lege matrimonii ſic mulier in mari K
ti ptãtem trãſfert,ut oĩa eius opa q̃ (ſalua matrimonii honeſtate) afferunt fru
ctũ,mariti uſibus cedere iure optio ſolebãt.Quia igit ſancta filiũ cõcepat nul
la nuptiarũ iniuria,iure optio fructus uteri eius uiro ceſſit ſuo.Cur q̃ſo filios
ex adulterio natos,matrimoniũ nõ facit eſſe mariti,in prõptu nũcrõ eſt. Qm̃
ſcilicet in eius iniuriã & infamiã ſunt cõcepti.Et iure fœderis coniugalis naſci
nõ põt,q̃d illo uiolato cõceptũ eſt. Fuit uero filius Ioſeph dñs Ieſus Chriſtus.
Qũ filiũ ex ſua uxore ſine mariti iniuria cõceptũ,nõ niſi in filiũ accipe debuit, L
Fuit igit Ioſeph & pr̃ & parẽs,nõ genitura carnis,ſed ardore charitatis,obedi
entięq; feruore,q̃bus inductus,fecit ſicut ei p̃cepat angelus,Mariã in ſuã cõiu
gẽ accipiendo.Et q̃d in ea cõceptũ de ea fuerat in ſuũ filiũ adoptãdo,quẽ ado
ptionis etiã fauore ceſſante,ſuũ iure matrimonii filiũ hẽre poterat & debebat

Hęc nouerat Lucas hoc loco scribēs Mariā simul & Ioseph parētes fuisse dñō Iesu Christo. Vt facerēt secūdū cōsuetudinē legis, puer ꝓpis impositę, ꝓ eo etiā ꝓsentando secūdū ālterius cōsuetudinē legis scꝛiptæ. Exodi xiii. ut iam diximꝰ multotiēs in testamēto ueteri repetitę. Quibus locis qm̄ tēpus ꝓsentatiōis nō diffinit, erat cōsuetudine lōga sancitū, q̄ est optima legū interꝑs, Quadragesimo die post natiuitatē primogenitū masculū ꝓsentari in tēplo corā dño, & ꝓ eius redēptione qnq; siclos dari sacerdotibus. Hoc igit̄ est q̄d euāgelista intelligi uult cū dicit, Vt facerēt secūdū cōsuētudinē legis ꝓ eo. Quasi dicat nō decreto legis, sed uetusta cōsuetudinis obseruātia, die quadragesima a primogeniti natiuitate numerata, solitū erat à parentibus illum in tēplo præsentari ut eadem die mater & filius legi satisfacerent, illa legi purgationis, iste legi præsentationis & redemptionis si modo parentes eum redimere decreuissent.

¶ De Symeonis deuotione & pietate.

Ipse Symeon eodem spiritu quo uenerat in templum edoctus q̄d faceret, Accepit ꝓ-um qui præsentandus a parentibus ferebatur. In ulnas suas. Erat (ut in libello de Saluatoris infantia legitur) Symeon annis plenus, senexq; grandæuus, q̄ omnem ætatem in legis obseruātia plenus sanctis operibꝰ uixerat. Hic inualescēte pōtificū sacerdotū & scribarū auaritia, totius etiā populi iniquitate in dies accumulata, cū Herodis ascalonitę ꝑuitiā, scelera filii eius Antipatri, ac nepotū flagitia fuisset expertus, cū libertatē suæ gētis euersam, & iudęos q̄ ꝓ regni specie direpti idumęorū tyrānidæ iā fuerāt, ꝓ romanā post hæc auaritiā lacerandos cerneret. Pertesus uitæ, & morū sui temporis iā non labentiū sed funditus euersorū, deū rogauerat & rogabat assidue, ut eius laboriosam uitā, cōfectā senio, & mœstitia laceratā finire, ac ad
M pres suos uiros iustos & pios illū trāsmittere dignāret. Habet nēpe hoc in primis bonū matura senectus, q̄ annis robustioribꝰ bñ usa est, ut mortē minime timeat, & sibi post illā melius repromittat. Vndę quæso tantus est ardor senio cōfecto uitā trahere, nisi à diffidētia ante actæ uitæ? Criminosi est timere iudicii instātis articulū, ad q̄d innocēs securus & lętus accingit̄ & festinat. Ita bñ acta iuuenta & senectus bonis meritis plena Symeonē intrepidū mortē expectare, illā accelerari alacriter poscere inuitabāt. Hāc Symeonis petitionē, deus
N exaudiēs de mūdi miseria exitū & fœlicitatis maturę ꝓmerendę certissimū indiciū, imo pignus illi ante mortē uidere & tāgere repromisit, Dictū est igitur Symeoni siue ꝓ angelū uisibiliter apparentē, siue ꝓ spiritū interius edocētē, o Symeon exaudita est orō tua, laboribus & afflictionibus tuis finē dabit deus in tpe hoc. De ꝓximo rex Messias nascitur-ꝰ est, q̄ patres ad q̄s ꝓperas de tartareo carcere liberabit, & ad regna in cœlo splēdētia secū ducet. Ne graueris expectare pusillū tuū & patrū tuorū liberatorē secūdū spiritū corporeis tibi dabit oculis inspicere. Multi ꝓcul dubio patriarchę, multi ꝓphetę, multi pōtifices, multi reges uidere uoluerūt, q̄d tibi nūc uidēdū offero, & uidere nō potuerūt. Tibi uidere illū dabit satis cito. Vbi hūc Israel redēptorē uideris, assumet te deus ad patres tuos, q̄ libentius te ideo excipiēt, q̄a nō iā ꝓ ꝓphetiā, sed ꝓ expientiā illis annūciabis redēptionē, nō futurā de ꝓximo, sed instantē atq; ꝑsentē. Tu q̄q; q̄ tātoꝑe bonorū morū doles euersionē, & ne ultra illā uideas,

mori desideras, eo libentius expieris, q̄d cupis, q̄ minus a tenebris inferorū te occupandū inspicies, bñficio eius quē te uidere indulget diuina clemētia. Hęc sanctus euangelista noster breuiter cōscripsit dicēs. Respōsum accepat Simeō a spiritu sancto non uisurū se mortē nisi uideret Christū dñi, quasi dicat. Quia Simeon pro iustitia mortē sibi a deo supplicauerat, respōsum est illi q̄d libēter accepit, se nō moriturū nisi uideret christū dñi. Hoc tn̄ cito futurū, eū nō latuit sua ętate exteriꝰ et spū. s. iteriꝰ admonētē. Cū igit̄ ardētissima ꝓmissū expectationе maturari ꝑstolaretur, desyderata affulsit dies qua dñs Iesus a parētibus ferebatur ad tēplū. Tunc q Simeoni promiserat deus, promissum tēpus impletū esse mōstrauit, dicēs illi o Simeō dies illuxit qua promissa tibi a me plene ꝑstēt Natus est rex Messias, natus est inq̄ rex Israel, natus est saluator tuus, patrūq; tuorū liberator, a cuius natiuitate qm̄ quadragesimus hodie dies agitur, scito qm̄ pro meæ legis obseruātia, iuxta cōsuetudinē legis, a parētibus hodie in tēplo pñtabitur. Perge igitur ad tēplū ut illū uideas, ꝓge plusq̄ promiserim accepturus. Nō modo uidere talē ac tm̄ puerū tibi cōcedo, sed amplexādū atq; gestandū inter ulnas eū habere te facio. Vidēbis uenustissimā puellā uirginei floris specimē ꝑferētē, ifantulū iter brachia ferre speciosissimū paupibꝰ q̄dē iuolutū pānis, sed eo uenustiorē qm̄ matrē & filiū natura & gra nō fortuna decorat nō uestes eius auro distinctę, nō gēmę collo pēdētes, nō annuli digitos circūplexi, spectantiū oculos in se cōuertent, sed grauis incessu mater, faciei maiestate ueneranda, sed hilaris infans, & suauitatis & serenitatis plena utriusq; indoles obuiantiū ora, & cogitatus occupabit. Videbis cū matre maritū, uirū grauē & aspectu uenerādū, matrē simul & patrē cū summa modestia tā lætos, tā hilares tā faustos, ut eorū pauptatē nemo aspnari possit. Oēs maiestatē admirari cogātur. Matri Maria nomē est, patri Ioseph, filio Iesus, uere Iesus, qa te & oēs iusti tiam sitiētes, saluare uenit & satiare. Hos ut aduētare uidebis obuius ito ad limina tēpli. Illic noīa ab eis ꝓcūctatus & edoctus filiū de manu matris, filiū inq̄ regē & saluatorē tuū inter ulnas accipito, & ad altare usq; deferto, inde matri offerendū tradito. Hic est spūs quē loqt̄ euāgelista cū dicit. Et uenit in spiritu edoctus oīa ꝓ q̄ cognosceret saluatorē. Et uenit in spū obediētię, pietatis sanctęq; lętitię. Et uenit in spū caritatis ardētissimę, spei solidę, fideiq; cōstātissimę. Mox expimento assecuturus q̄d spū iā fuerat cōsecutus. His rebus a spū sancto & in suo spiritu Simeon instructus ad tēplū grandæuus ꝓperat. Mente & oculis q̄ ingrediantur attētissime examinat, liminibus instās, aduentare uidet Mariā & Ioseph aspectu longe ꝑstantiores q̄ concipe potuisset. Ioseph q ꝓ oēm uiā puerum fortasse gestauerat, tēpli iā liminibus propior, dulcissimę matri filiū restituit, ut pro more cū suo partu puerꝑa corā dño se ꝑsentet, & maritus matrē simul ac filiū offerat. Vt primū infantis formā Simeon uidere ꝓmeruit, admiratus tantā indolis elegantiā, q̄ tenues pannos pauperesq; fascias honestabat, et maiestate plenas ostēdebat, secū dicit. Nēpe hic uere est quē me spūs sanctus edocuit. Intrātē matrē cū filio & marito ueneratur, salutat, & dare noīa supplex rogat. Respondet maritus. Ioseph mihi nomē est, uxori Maria, filio Iesus. Seni inter has uoces ꝑ gaudio oboriūtur lachrymę, & cū ueneratione q̄ta pōt maxīa

lætitiã p̃ferens,matr̃ sic supplex affatur.Cõple sancta mater desideriũ meum, cede diuino cõsilio,ne me fraudes munere patris æterni. Ille me misit filiũ tuũ usq; ad altare pro te deferre.Fac quæso me cõpotẽ uoti mei, decretiq; summi dei executorẽ fieri ne prohibeas.Sic sancta uirgo filiũ sancto seni porrigit, & ipse q̃ ad hoc uenerat accepit eũ,quẽ uirgo mater gestauerat ad fores.Eũ quẽ ipse uidere & tãgere tãta deuotione affectauerat.In ulnas suas,o q̃ta qualisq; est hodie letitia seni Simeõi,nõ filiũ uel nepotẽ ꝓpriũ tenet,amplectitur,oscu latur & gestat (q̃d tñ senibus solet esse dulcissimũ)non baculũ senectutis suæ tenere se gaudet,sed renouatorẽ iuuẽtutis,sed saluatorẽ liberatoremq; aiæ si mul & corpis sui,et oĩm progenitorũ suorũ redẽptorẽ,pastorẽ et ducẽ,regẽ re gum,& dñm maiestatis,patrẽ & fratrẽ creatorẽ suũ.Ita bñdixit deũ,imortales illi gratias de tãto munere agẽs,hñsq; maiores q̃ aio capere possit. Gratias inq̃t
R ago tibi dñe deus pater,q̃ ætate mea filiũ tuũ ꝓ totius plebis Israel salute mitte re in carnẽ dignat⁹ es,& me illũ uidere,tãgere,tenere & portare tribuisti.Gra tias etiã ago tibi dñe deus dulcissime fili,q̃ infantiã tuã meis oculis nõ denega sti.Gratias ago q̃ me senẽ & annis mutilẽ baiulũ nõ es aspnatus hẽre.Tu me creasti,& ab infantia sustẽtas assidue,& meis brachiis portari sustines. Q̃ta me pie Iesu,deus meus,creator meus,redẽptor meus,q̃ta me gloria donas q̃ portẽ te regẽ regũ,cui incuruabit oẽ genu,cœlestiũ,terrestriũ & infernorum Gratias ago tibi deus spũs sanctus,q̃ uirgini matri quasi umbrã faciẽs,tibi coe terni & cõsubstãtialis dei filii incarnationẽ opatus es,uiuẽte adhuc me in fragi gili carne,& incarnatũ illũ ut uiderẽ me senio fractũ cõfortasti & cõfouisti,q̃ me accedere ad tẽplũ,& illi obuiũ fieri in spiritu monuisti. Gratias o sancta tri nitas unus deus,q̃a nũc te plene possideo,& totũ inter brachia teneo deũ meũ Quid unq̃ pro munere tãto bone deus uniuersus mũd⁹ tibi psoluere possit? Quid ego senex annis onustus & debilis,exaustus angustiis retribuã dño, ꝓ ibus q̃ retribuit mihi? Scio q̃d faciã. Q̃m soluere nõ possum,libẽs ultra uires debebo ꝓpetuo,& nedũ spõtane⁹ debitor ero,sed debitũ deuot⁹ augeri stude bo.Mihi nãq; adhærere deo bonũ est.Q̃m nõ frustra me sibi gerulũ ĩ sua pñta tione cõstituit. Ponã ĩ eo oẽm spem meã,q̃ semp est uerax, q̃ ꝓmissa mihi co pioſissime adĩpleuit maiori iam ex parte.Pauca q̃ restant perficiet sine dubio.

¶ Simeonis cantici expositio & primus attestationis & com mendationis articulus.

Tunc nunc dimittis seruum tuum domine, secundum uerbum tuũ in
i pace.Bona spe plenus & expectationis suę fructum aspiciens prẽsenti
S uerbo (more prophetico) utiẽ pro futuro dicẽs quasi o domine,hoc solum restat,ut me de præsenti seculo nequã eripias,membris senilibus quie tem dones.Et ut ad patres meos ire me iubeas.Secũdum uerbum tuum,secun dum quod,tu mihi promisisti,secundum decretum beneplaciti tui (quod sem per impletur) In pace me ire nunc domine dimittis.Sed in qua pace o Symeon Secũdum uerbum tuum domine.Quale uerbum o senex? Dic si mente tenes. Secundum imperiale decretum tuum,quod in tua natiuitate dulcissime puer, & Deus Omnipotens uoce præconia per sanctos angelos tuos edixisti.

Qua nocte cateruatim p aera cantarũt. Gloria inexcelsis deo,& in terra pax hominibus bonæ uoluntatis. In hac pace bonæ uolũtatis dimitte me. Zelaui T
hactenus sup iniquitate pacẽ peccatorũ uidẽs. Vidi nãq; Herodianas paces, Idumeos. s. cõspirãtes in malũ ad euertẽdã libertatẽ ciuitatis tuę. Vidi romanã pacẽ,romanos pñsides, romanorq; militũ cohortes, cõcordes in malũ nostrum rapinis & cædibus exhaurire populũ tuũ. Vidi põtificũ,scribarũ,pharisęorũ, Saduceorũ,seniorũ,& populi pacẽ iniquam, unanimẽq; factionẽ,ad uiolãda pcepta legis tuæ,& cerimonias cõtaminãdas. Fac me ꝓcul a taliũ pace. Iunge me hominib⁹ bonæ uolũtatis,patriarchis,ꝓphetis,sanctis iudicibus,piis põti ficibus,religiosis sacerdotibus,& iustis regib⁹, q̃s ideo seruas ut ad regna cœ lorũ in superna Hierusalẽ cito reducas.Ad illos me nũc dimittis,ut pacis eorũ particeps fiã,& nuncius certus eorq; liberatiõis instãtis accedã ad illos. Habes hic primũ attestatiõis articulũ,in q̃ Simeon dñm Iesum Christũ esse deũ om nipotẽtẽ,necis uitæq; datorẽ pdicat. Quãdo ab illo dimitti possit è uita,a q̃ se in uita sustẽtatũ plene nouit.Habes & primã cõmẽdationẽ Iesu, quãdo pacis ueræ,paruulum Iesum uerum deum bonæ uoluntatis hominibus audis esse datorem.Habes pueri prẽsentati quale sit officium,pacem.s.dare sicut & fecit docens discipulos pacem ubiq; gentium ante omnia nunciare.

¶ Attestationis & cõmendationis secundus articulus.

Via uiderũt oculi mei salutare tuũ. Cur exaudiri debeat iustus senex
q & timoratus,cur se exauditũ existimet,& dimitti iã pdicet,rationẽ red dit. Beneficẽtiæ hæc est lex,hæc uis,ista natura,ut cui semel bñfecerit, V
semp magis prodesse nitat̃,quasi.n.pr̃ filiũ,artifex opus suũ, sic bñficus pstitũ munus nouo bñficio augere & cõseruare satagit semp. Est præterea magna nimi maxime flecti suo munere recẽsito.Fit.n.(nescio q̃modo) ut se illi subiici entẽ magis,magis cupiat eleuare, Cũ uero se q̃s in eũ erigit,uel opponit eidẽ, magis deprimere & ꝓpellere studeat.Ineptissimi itaq; sunt homines,uereq; retrogradi.q̃ ut a bene de se meritis aliq̃d assequãt̃,pstita quãdoq; illis obseq̃a cõmemorare serioſe nitũt̃. Hi ꝓ nouo bñficio,q̃d expectãt debere gratias cũ maxime debeãt,iã psoluisse ex parte demõstrãt,& quẽ accendere deberẽt ad exhibẽdũ suũq; op⁹ augẽdũ, retũdũt alieno bñficio indignũ aliquãdo fuisse, uel indigere posse mõstrantes,q̃ magnanimus sentit inuitus, q̃ spõtaneas ha bere gratias prõptus est,nõ extortas.Fallũtur isti q̃m liberalitatis magnificen tiæ & magnanimitatis nõ intelligũt rõnem.Et q̃m ipsi p̃ oĩa mercenarii sũt,sui ipsorũ gratia oĩa faciẽtes,idẽ alios facturos semp existimãt. Vnde nõ tã dare bũficiũ nouerũt,q̃ mutuare aut uendere.Nõ sic liberales,nõ sic magnifici,nõ sic magnanimi agũt. Dant oẽs bñficiũ ut dederint,nõ ut recipiãt,& copiosissi ma illis merces est bñ dedisse,fœlices abũdãter,q̃ sua sorte bene utendi occa sionẽ sint assecuti.Magnanimus aũt nõ plus q̃rit q̃ ut magna,& (si possit) in X
cõpensabilia feciſſe uideat̃.Nõ igit̃ retributionẽ hi oẽs expectant,sed cumulũ meriti augere sunt pñsto.Hac rõne in suę humilitatis,ĩmo sublimitatis cãtico sancta mater dñi cũ iubilatione dicit Elizabet.Fecit mihi dñs magna q̃ potẽs Y
est & sanctũ nomẽ eius.Et misericordia eius à ꝓgenie in ꝓgenies timentibus

eum. Quasi dicat, q̃ in me fecit magna, maiora faciet p̃ suã misericordiã in oẽs gñationes. Qm̃ magna q̃ mihi fecit pro oĩm hoĩm salute fecit. Hac rõne iust⁹ Symeõ aĩæ suę de corpis mole, ac molestia tẽporũ liberationẽ obtinuisse uide ri uult. Ingẽtissimũ mihi ꝓmittere dudũ dignatus es munus dñe deus, uidere .s. in carne salutare tuum, illud hodie copiosissime p̃stitisti, Vidi, palpaui & te neo. Prestes nũc tuę ꝓmissiõis reliquũ, Dimitte me in pace hoĩm bonę uolun tatis. Ita dñe bñficiũ tuũ augebis ĩ me. Quia uiderũt oculi mei salutare tuũ, qa salutẽ eius expior in me ipso. Salutis nunc⁹ ibõ ad patres meos, q illã in sinu. Abrahę magna deuotione tã diu expectauerũt. Habemus hic secundã à Sime one cõmẽdationẽ & attestationẽ. Cõmẽdat (ut mõstrauimus) dñi Iesu libera litatẽ, magnificẽtiã, & magnanimitatẽ in bñficiis dispensandis. Quia pro bñfi cio bñficiũ donet. Cõmẽdat p̃sentatũ. Quia illũ dicit salutare dei. Cõmẽdat p̃ sentãtes q talẽ filiũ adducũt in tẽplũ. Attestãt hęc ueritati secũdi articuli in sym bolo apostolico positi. s. Iesum Christũ uirginis matris filiũ, filiũ esse dei patris oĩpotentis, & dñm nostrũ. Quid.n. est dicere, Viderũt oculi mei salutare tuũ. Quid inq̃ uiderũt oculi tui o Symeõ? Christũ natũ quẽ in ulnis teneo. Et quõ est salutare dei dñs Iesus Christus? Quia in ipso tota diuinitas continet. Quę sua uirtute oĩa efficit, saluat, & seruat, nulla.n. pereũt, sed mutant in melius uni uersa. Quia suę obediẽtiæ & patiẽtię merito saluaturus est infantulus iste gen humanũ, ac suo creatori restituitur? Sicut nẽpe regii ductor exercit⁹, dux regis
Z appellat, nõ qa regẽ ducat, sed qa ad regẽ ducit, & regis exercitũ pro rege mo deret. Ita dixisse uoluit senex sapientissimus Symeon dñm Iesum Christũ salu tare dei, non qa deũ seruet a malo, sed qa dei autoritatẽ p̃ essentiam continẽs, dei exercitũ, animas iustorum, saluti restituit & glorię sempiternę. Secundum igitur Symeonis testimonium pauculis uerbis apostolorum traditionem con firmat dominum scilicet Iesum Christum esse dei & hominis filium saluato rem nostrum ut in secundo symboli Apostolici articulo prædicatur.

¶ Dominum Iesum Christum esse oĩum hoĩum redẽptorem.

Vod parasti ante faciẽ oĩm populorũ. Quia secũdus attestatiõis & cõ
q mẽdationis articulus à Symeone iã habitus, oĩm articulorũ ad repatio nem humani gñis, basis est & fundamẽtũ, ideo Symeon illud magis ex planat, affirmans Christũ oĩm hoĩm esse redẽptorẽ. Dixerat salutare tuũ. Po tuisset q̃s credere dñm Iesum Christũ unũ populũ tm̃ saluare uenisse. Sicut Moyses. Sicut Iosue, q salutẽ gentis hebreę de uirtute opati sunt. Nõ sic res se hẽt. Salutare tuũ, q̃d hodie me uidere feci⁹ti, q̃d in tẽplo p̃sentari uoluisti, q̃d in manibus teneo, nõ unũ tm̃ populũ saluare misisti. Parasti illud ante faciem oĩm populorũ. Quid sibi uult hoc? Quod ante faciẽ est oĩm populorũ p̃para
A tum, populos omnes antecedere necesse est dũ incedũt. Nõ est ergo dñs Iesus Christus unius populi ductor aut dux, sed oĩm populorũ. Quia ante oĩm po puiorũ faciẽ à deo (teste Symeõe) parat⁹ est: Rursus salutẽ ante faciẽ uel salua torẽ ducẽ parauit nobis pr̃ oĩpotẽs, ut illũ attẽtis mẽtis oculis semp aspiciam⁹, ut uexillũ crucis & stigmata dñi Iesu Christi, cũ Paulo semp in corpe ante por temus, ut tollamus crucẽ nostrã, & crucifixũ semp & ubiq̃ sequamur. Ante faciem

faciem dicit Symeon salutare paratũ. Attende q̃d dicat. Cur post terga tu reii cis illud? Cur diuertis ab eo & illud seq̃ non uis? Non est culpa ducis si miles pereat, q ordinẽ sequi recusat. Non est pastori imputandũ q̃ ouẽ deuiã lupus occidat & deuoret. Oues pastorẽ sequunt, uocẽ eius audiunt, uestigia seruãt, Milites pro sacramento militari duci semp obediũt. Signũ in q̃ ducis autori tas & uoluntas elucet, sequunt, tuent, nunq̃ deserunt. Audite Symeonẽ. Salu tare suũ, parauit deus ante faciẽ oĩm populorũ. Vis esse de populo dei? Attẽ de eius salutare, sequere illud; sequẽre dulcissimũ dñm Iesum Christũ, q iuã infantiã pro te deo offert in tẽplo, iuuentutẽ in cruce, exanime corpus in sepul chro, aĩam in inferis, glorioſusq̃ ascẽdit ad patrẽ. Seqũre tu illũ p̃ hos gradus. Esto ab infantia domino consecratus, iuuentutis impetus & ardores uirtutũ norma, quasi cruce castigata, mortifica incontinentiam parsimonia uictus, co gita damnatorum pœnam, resurgentiumq̃ iustorum fœlicitatem. Sic ante fa ciem habebis salutare illud, quod parauit deus ante faciem omniũ populorũ.

¶ Dñm Iesum Christum esse oĩm hoĩm fœlicitatis autorẽ & fontem.

Vmen ad reuelationẽ gentiũ, & gloriã plebis tuę Israel. Hebræorum
I gens ab initio unã quasi religionẽ, p̃fessa p̃ Moysen uno cultu, unaq̃ uiuendi formula, suã seruabat pristinã unitatẽ. Postea uero q̃ decẽ tri bus cũ dimidia, Hieroboã sibi regẽ p̃fecerunt, & Roboã filius Salomonis sup integra tribu Iuda, dimidiaq̃ in tribu Beniamin auitũ tenuit regnũ diuisa gẽs B in duo regna binomia facta est. Maior nãq̃ tribuũ numerus Israelitę dicti sũt Iudæi reliq̃ sunt appellati. Quare cũ dixisset Symeõ dñm Iesum Christũ lumẽ oĩm populorũ, ne tm̃ Hebręis in populos uarios iã diuisis dixisse uideret salu tare dei fuisse p̃paratũ, nę inq̃ duodecim tm̃ tribus Israel sub noĩe oĩm popu lorũ tã salutari remedio potiturę crederet adiecit. Lumẽ ad reuelationẽ gẽtiũ .s. ut gentiũ populis salutare hoc etiã paratũ agnosceremus, iuxta Esaię uatici niũ. Gentiũ populus q ambulabat in tenebris idolatrię, uidit lucẽ magnã. Am bulantibus in regione umbrę mortis, p̃ suã infidelitatẽ. Lux fidei nascẽte dño Iesu Christo orta est eis. Luminis est, colorata oĩa suo bñficio reddere uisibi lia. Et oĩs oculus bñficio ꝓprio fungit officio, cuius sine lumine facultatẽ hẽt, opationẽ hẽre non põt. Ideo dicit rex & ꝓpheta Dauid, In lumine tuo uidebi mus lumẽ. Has rõnes dixit Ioannes euãgelista de dño saluatore. Erat lux uera q̃ illuminat oẽm hoĩem uenientẽ in hũc mũdũ. Salutare igit paratũ ante faciẽ oĩm populorũ. Lumẽ est testimonio Symeonis, ut q uolunt p̃ eũ uideãt. Qua re cũ dicere audiuimus, Ad reuelationẽ gentiũ, ne credamus gẽtes aliquas fu C isse manifestandas q̃ tunc usq̃ cognitæ nõ fuissent, sed uniuersas gẽtes q̃ usq̃ ad uerbi incarnationẽ deũ non nouerant, per eius doctrinam & uitam fidem accepturas intelligamus, per quã illis dei gloria hic in speculo ostenditur, & in futuro secundum ꝓpriam substantiam condonatur. Copiose igitur testifi catur & commendat Symeon præsentationis gloriam dum præsentatum monstrat esse nostræ salutis, beatæ inquam uisionis & fruitionis causſam fa cientem & conseruantem in omnibus gentibus, dei notitiam & amorem, sicut lumen uel lux uisionem in oculo efficit & conseruat. Hoc est quod dixit

dñs Ieſus Chriſtus. Ego ſum uia, ueritas & uita. Nemo uenit ad patrẽ niſi p me
D hoc eſt q̃ dicit. Sine me nihil poteſtis facere. Cũ ipſe dñs Ieſus Chriſtus uia ſit
p ſpem, ueritas per fidẽ, uita per charitatem apprehendenda & retinenda.

¶ De ſufficientia & efficatia meritorum dñi Ieſu Chriſti.

T gloriã plebis tuę Iſrael. Nec lucis, nec luminis culpa eſt ſi ambulãdo
e quiſq̃ aberret, Vt Symeon demõſtraret dñm Ieſum Chriſtũ ſufficere
q̃dẽ ad ſalutẽ oĩm gentiũ, nõ tñ oẽs ſaluos facere. Quia lucis bñficio
bñ uti plærique recuſant, ut oñderet aliter iuſtis, aliter iniuſtis dñi Ieſu Chriſti
lucere fulgorẽ, ut declararet dñm Ieſum Chriſtũ ſufficiẽter oĩbus hoĩbus salu
tis gratiã meruiſſe, ſed efficaciter tm̃ p electis illã obtinuiſſe, adiecit. Et gloriã
E plebis tuę Iſrael. Quẽ ſenſum idẽ ipſe Symeon parũ infra apte declarat dicens.
Ecce poſitus eſt hic in ruinã, & repationẽ multorũ in Iſrael, & in ſignũ cui con
tradicẽt. Audite q̃d p̃ſagiat ꝓpheta Symeõ. Hic quẽ dixi ſalutare dei, hic quẽ
dixi lumen eſſe ad reuelãdã gẽtibus ueritatẽ, hic quẽ dixi impetraturũ gloriæ
p̃miũ plebi Iſrael, Poſitus eſt in ruinã multorũ, nõ ſui ipſius culpa, ſed eorũ ma
litia, q̃ bono eius lumine bñ uti recuſabũt. Tales ſalutare remediũ ſibi ipſis fa
cient eſſe mortiferũ. Quod quale ſit, ſaluator exponit dicẽs, Si nõ ueniſſem &
eis locutus nõ fuiſſem, peccatũ nõ haberẽt. Nũc aũt excuſationẽ nõ hñt de pec
cato ſuo. Qm̃ me uiderunt & audierũt, & odio gratis. i. nulla cauſa ſed ſponta
nea iniq̃tate me habuerũt. Talibus poſitus eſt in ruinã. Aliis aũt q̃bus cedet
ad æternã gloriã, poſitus eſt in repationẽ. Quia beneficio lucis ueritatis quam
fides per illum prædicanda monſtrabit, ſpes inconcuſſa tenebit, charitas ope
rabitur, de uirtute in uirtutẽ eos ire faciet, & uidere p̃ſtabit deũ deorũ in ſion.

℄ Solutio difficultatis quæ uidetur eſſe in dictis Symeonis.

Ed quõ Symeon ſibi ipſi cõſentiat, q̃ dixit. Et gloriã plebis tuę Iſrael, ut
s p Iſraelitis efficaciter oñderet dñm Ieſum Chriſtũ gloriã ſalutis opa
tum. Et paulo poſt, hic poſitus eſt (inq̃t) in ruinã & in repationẽ mul
torũ in Iſrael. Nõ. n. aſſequent ſalutẽ in q̃rũ ruinã poſitus eſt Chriſtus, Si hoc
F loco ſapiẽtis ſenis uerba pẽſabimus, apte cõſtabit nullã in eius atteſtatione uel
cõmẽdatione inueniri diſſonãtiã. Nõ. n. oĩs Iſraelita dei plebs eſt. Hoc intelli
gens Paulus dicebat. Quicũq̃ hãc regulã ſecuti fuerint pax ſup illos & ſuper
Iſrael dei. Nõ Iſrael tm̃, ſed dei dixit. Cur ſic loq̃ris Paule? Quia teſte Ioanne
Baptiſta. Potẽs eſt deus de lapidibus hís. i. de hoĩbus obſtinatis & obduratis
ut lapis ſuſcitare filios Abrahę, Nõ. n. q̃ tm̃ in ꝑpto circũciſus, & q̃uocis ꝓfeſ
ſione Iudęus, iuſtus eſt, ſed q̃ in corde circũciſionẽ tenet. Dixit prius Symeon
gloriã plebis tuę Iſrael. i. uere Iſraelitarũ, q̃ ſpũs circũciſiõe plebis dñi ſũt. Poſt
ea dixit. Poſitus eſt hic in ruinã, & in repationẽ multorũ in Iſrael. Nõ tuorũ ad
iecit, ſed Iſrael tm̃ dixit. Vt ĩtelligas qm̃ apud deũ nõ eſt p̃ſonarũ acceptatio.
nã idẽ deus oĩm diues in oẽs q̃ inuocãt illũ. Neq̃ eſt apud illũ diſtinctio Iudæi
& gręci, cuius q̃ fecerit uõlũtatẽ, ille ei⁹ frater et ſoror & mr̃ eſt. Nõ igit̃ cõtra
ria loq̃tur Symeon, ſed ſibi inuicẽ cõcinẽtia, & gẽtes oẽs bona ſpe cõplentia.
Quando eius poſitum dicit ſalutare lumen, ad gloriam aſſequendã fœlicitatis
æternę. Si dũ hic uiuunt numerari in plebe dei Iſraelitica ſtudeant p adoptiõis
gratiã, quã nos aſſeq̃ p̃ſtet pius Ieſus hodie pro nobis p̃ſentatus in tẽplo, Amẽ.

PRO PALMARVM ET OLIVARVM SOLENNI
TATE DE ACCESSV DOMINI IESV AD PATIENDVM
TRACTATVS SIVE SERMO QVI CHORDA SEXTA

Sanna filio Dauid, Benedictus qui uenit in nomine domini. Matthæi
xxi. Dominum Ieſum Chriſtum Hieroſolymam aduentantem, &
o forma ſerui uectum aſello, ad crucis pœnam ſponte ſubeundam ac G
cedentem, Turbæ populorum magni Dauid filium confeſſæ ſunt
ac honore myſtico coluerunt, quo illum clementiſſimum, iuſtiſſimum &
fortiſſimum, ac penitus inſuperabilem oſtenderunt, Quid enim oliuarum

rami, nisi misericordiæ lenitatem, & fomentum iustitiæ ostendere potuerunt. Qm̃ de oliua exprimitur oleũ, q̃d uulneribus & liuoribus leniẽdis atq; curandis accõmodatũ est, & quasi pabulũ fulgoris dũ lumẽ seruat & tenebras fugat. Quid porro, palmarũ surculi, nisi aptã uictoriã pferũt? Qñ palmarũ foliis uictores coronauit antiqtas, & palmarũ fructus ori suauissimus est, maximeq; inter arborũ fructus nutrire putatur, in uno dulcedinẽ uictorię, in altero eius utilitatẽ aptę ptendẽs, q̃ & uictoribus ducibus suauissima est, & illis pastũ securitatis adducit. Nõ satis igitur beatis illis unum est turbis saluatorẽ cũ gaudio excipe, nisi p oliuarũ & palmarũ ramos, cur id agerent demõstrarẽt. Hoc ipsum uero turbarũ gaudiũ, hũc applausum, hac die sibi fieri cõstituit dei uirtus & sapientia Christi, ut mõstraret se ad crucis tormẽta pro nobis sponte accedere subeũda. Poterat nẽpe hierosolymã nõ redire de Effren, q̃ se cõtulerat, ut usq; ad pfinitũ tẽpus rabiẽ illic pharisaicã declinaret. Poterat apud Lazarũ in Bethania pmanere, sed q̃a agonis cõsumãdi tẽpus aduẽtabat, locũ certaminis aio plenus insupabilis athleta noster adire cõstituit & adiuit. Ne q̃d uero inuitus uideretur esse passur, ingẽti fauore turbarũ in uia excipi uoluit, & in ciuitatẽ usq; cũ plausu & laudũ pconio sociari, ut si uellet p hierosolymitas hoies atq; iudęos q̃ ad diẽ festũ de uniuersa puincia cõuenerant se tutũ ab iniuria cõseruare, factu ostenderet id esse facilimũ. Erat.n. cõsentaneũ quẽ turbę ingẽtes exterorũ hoim & aboriginũ tãto studio in itinere excepant, laudauerãt, honorauerant a paucorũ inuidorũ iniuria si iuberet, si pmitteret, illæ ipsę turbę tutarent. Sãcta igit mater ecclesia post q̃ illũ a parẽtibus oblatũ in tẽplo solẽniter celebrauit, nũc q; sexta ab hac luce die ipsius saluatoris crucẽ & mortẽ durissimã p quã se ipsum obtulit hostiã uiuã recolere instituit, eius ad patiẽdũ hierosolymã aduẽtũ hodie magna rõne cõmemorat, & solẽnẽ põpã repñtat, dũ oliuarũ & palmarũ ramos bñdicit, ac populis fideliũ circũgestãdos añ missarũ solẽnia deuote distribuit. Quatenꝰ & nos passuro dño Iesu Christo piarũ istar turbarũ ubi obuiã cũ plausu pcesserimus, pœnarę dolorũ ac mortis eius seriẽ pio corde audiamus, & mẽte indefessa teneamus. De hoc igit saluatoris ad patiẽdũ accessu matrẽ nostrã sanctã catholicã ecclesiã imitãdo orõnẽ hiturus, declarabo ī primis illũ fuisse spõtaneũ, dehīc humilitate cõditũ, tãdẽ uero gloria plenũ. Non discedã aũt iter agẽdũ a Matthęi euãgelistę narratiõe, Pauli ue doctrina, q̃ doctor gẽtiũ habitus est. Matthęus nẽpe in prima euãgelii parte quã in palmarũ seu oliuarũ bñdictiõe audiuimꝰ, spõtaneũ īdicat dñi saluatoris ad patiendũ accessũ, ubi añcedere discipulos & asinũ adducere iussos narrat, humilẽ illũ ipm accessũ fuisse post hęc apit ubi sup asinũ dñm Iesũ sedisse cõmemorat. Gloriosum insup ostendit, dum turbas adducit q̃ta uoce clamãtes osanna in excelsis.

¶ Quę inuoluntaria dici possunt aut ignoranter fieri aut uiolenter.

T plenius cõstet q̃d primo loco declarare pmisimꝰ, dñm. ſ. Iesum Christũ spõte ad crucis subeũda supplicia, ciuitatẽ, ī qua passurꝰ erat adiisse est opępciũ intelligere illud ē. Ie spõtaneũ, q̃d a uolũtate libera dignoscit puenire. Duo aũt sunt q̃ singula libertatẽ impediũt. Qñqdem si adessent ambo, minime id agerent homines, quod per alterutrius præsentiam ultro

feciſſe ſæpe uident. Horum alterum in nobis eſt, & penitus a nobis. Alterum in nobis eſt q̃dẽ, ſed nõ à nobis. Quod in nobis & a nobis eſt, ignorãtiã dicimꝰ ſecũdũ quã, aliq̃d opamur. Vt ſi me credã inter fruticeta latentẽ ferã ſagitta petere, cũ in illis hõ ſe cõdiderit, quẽ ſagitta pcuſſi, nõ ſpõte pcuſſi, hoiem.n. pcutere nõ putaui, & nolui, ſed ferã. Si credã ſitiẽti ſalubre poculũ tradere, & q̃d trado me penitus neſciẽte ueneno mortifero ſit infectũ, nolẽs & non ſponte ueneno hoiem pimo, cui potũ dare uolui, ut ſitim in eo extinguerẽ, non ut illi uitã auferrẽ. Sunt innumẽra exepla, q̃bus plane cõſtat nos nõ ſponte opari, q̃uis uoluerimus opus fieri, ignorãte aĩo in quẽ fieret, uel aliud agere ſe putante, Dicunt hęc pter intẽtionẽ hoim opa inuolũtaria p ignorãtiã, Quia q̃uis à uolũtate pcedant, ſponte tñ facta dici nullatenus poſſunt, niſi uolũtas ipam ignorantiã ſibi aſciuerit, aut ſcientiã illius rei habere neglexerit, quã p legẽ ſcire debuerat. Sed de his alias. Hic ſatis fuerit accepiſſe quõ ignorãtia opus ab hoĩe uolente pactũ, non ſpontaneũ reddere poſſit. Illud uero q̃d in nobis eſſe dixi, ſed non à nobis naſci, unde non ſpõtanei aliq̃d opamur, illata uis, ſiue uiolentia nũcupat. Vt ſi ligatũ aliquẽ hoĩem ſeq̃ nolentẽ, in carcerẽ trahas, aut ferri iubeas, & p uerbera aut minas ire cõpellas, uadit ille q̃dẽ, ſed nõ ſpõtaneus q̃m te cogente ire cõpellit. Si itẽ hõ de alto pcipitatus ſup aliũ cadat, eũq; mutilet uel occidat, nõ ſpõtaneus homicida, neq; reus necis habebit. Hęc aũt uis cadẽti illata, fit q̃dẽ in illo, fit uero ab alio q̃a ſe, fitq; ſe nolente. Itaq; q̃d eſt p uiolẽtiã inuoluntariũ, ſemp a potẽtiori naſcit, & debiliori imprimitur reſiſtẽti. Quod uero eſt p ignorantiã nolitũ, totũ ab opante pcedit, & in illo manere dignoſcit. Hinc eſt q; minus uolũtaria, magiſq; inuolũtaria dicunt, q̃ agere cõpellimur, q̃ q̃ ignorantes opamur. Q̃m ad uiolenta uoluntas opantis minus uidetur accedere q̃ ad ignota, & uolũtas ſibi ipſi ſæpe efficit ignorãtiã quã debet, & põt hẽre, reculat a cognere, ut ethicorũ libros Ariſt. declarantes apte mõſtrauimus. Vim aũt ſibi ipſi nemo facere dr̃, & ſibi aliunde uiolẽtiã aliquẽ ſpẽte conqrere credi nõ debet. Nõ.n. eſſet p uiolẽtiã opatũ q̃d nolentẽ uis maior facere cõpuliſſet. Vnde carnificẽ uolũtariũ, necare hoĩem ſpõte dicimus, q̃uis lege iubente, aut potẽtiori decernente illum interficiat. Itaq; nõ omnis impulſus uiolentiam adducit, ſed ille tantum qui uoluntatem agentis aperte cohartat, qui inquã debilius agens impellendo inuitum operari compellit.

¶ Dominum Ieſum ex operibus oſtendiſſe ſe non ignorauiſſe ad quid accederet Palmarum die.

Vm appropinquaret Ieſus Hieroſolymam, & ueniſſet Betphage ad montem oliueti, mittens duos ex diſcipulis ſuis dixit eis, Ite in caſtellũ quod contra uos eſt, & inuenietis aſinã alligatam & pullũ cũ ea. Dñm Ieſum non ignorauiſſe quæ in Ieruſalem paſſurus erat plene teſtantur loci ratio in quo ſe firmauit, diſcipulorum miſſio ad uehenda iumenta ut mõſtrabo a loci nomine incipiendo. Betphage iuxta Hieronymum nomen eſt Syrũ, nõ hebræum. Significat autem inter cætera domus oris uallium. Erat Betphage prædium ſacerdotum, ubi pontifices, ac ſacerdotes altari proxime inſeruituri, continebant ſe aliquot dies ab uxoribus, & curis ſecularibus ſequeſtratos,

q̄ etiã qui miniſterij ſui tempus impleuerant, diuertebant, tanto tpe illic curis familiaribus uacui quieturi q̄to pro adeundo officio q̄uiſſent. Itaq; miniſtraturi & q̄ iã miniſtrauerant in tẽplo, Bethfage ſe p̃dio per uices uel recreabãt, uel mũdabant, uel mundi durabant ab uxoribus, a ꝓphanis uitiis, ac curis domeſticis penitꝰ ſeq̄ſtrati. Erat hęc uilla (ut colligere ex multis potui) in dorſo mõtis oliueti, unde ex Bethania Ieruſalẽ euntiũ oculis primo ſe ciuitas offerebat mille ab urbe paſſus diſtãs, in primo ore duarũ uallium uidelicet uallis Ioſaphat & uallis Siloę poſita. Ita ex natura ſitus Syra lingua nomẽ accepat. Qm̃ ab eo
P montis uertice in quo conſtructa fuerat, duę quas diximus ualles deriuabaut. Duę hæ ualles q̄d ſibi uelint attendite. Siloe miſſus interp̃tat. Erãt in ea ualle natatoria ubi cæcus natus lauari à ſaluatore iuſſus, lumen accepit. Ieſus igitur q̄ ſe miſſum nouerat illuminare his q̄ in tenebris & umbra mortis ſedẽt, nũc q̄ Ieruſalẽ uadit ut luto & ĩproperio paſſiõis p̃ ſacramenta eccleſiæ, illuminet oculos noſtros, ubi melius q̄ in principio uallis Siloę huius itineris gloriã debuit inchoare? Altera uallis Ioſaphat nũcupat, q̄d nomen dicit Hieronymus ſignificare dñi iudiciũ, aut dñs iudicabit. Vadit nũc dñs iudicari, ut iudicet mũdum. Vadit uelari oculos, ut uelamen ignorãtię de mẽtibus hoĩm auferat. Vadit ergo de principio uallis Siloæ tanq̄ miſſus ad redimẽdũ & illuminãdũ. Vadit de capite uallis Ioſaphat, q̄a iudicari uadit, & q̄s redemit pro meritis iudicare ueniet ac ſegregare, ſicut paſtor ſegregat oues ab hædis. Sunt etiã hæ duæ ualles ſynagoga & eccleſia. Vadit igit̃ de capite uallis Siloę, ut miſſꝰ ad lauãdũ hoĩes a peccato, ſinagogã ſi mõ lauari uelit, lauet et illuminet. Si nolit, uadit de capite uallis Ioſaphat, ut illã damnet. Inſup̃ ut iudicãdi ptãtem eccleſię tribuat unde peccata lauent̃ & corrigant̃ de utriuſq; uallis capite, cũ plauſu turbarũ ad patiendũ incedit, ſupbã ſynagogã miſſam faciẽs, eccleſiã uero conſtituens. Vnde retinet iſta iudicandi facultatẽ, illa obcæcata malitia ſua, oẽ iudiciũ p̃dit Ad montẽ oliueti in q̄ p̃ miſericordię lenitatẽ fundat̃ eccleſia. Hinc mittẽs duos ex diſcipulis ſuis dixit eis. Ite in caſtellũ q̄d cõtra uos eſt: Cur Ieruſalẽ caſtellũ dixerit cũ eſſet ciuitas regia, cauſa fuit ciuiũ, pterua ſeditio, ut ſcilicet mõſtraret ſtudia habitãtiũ ſe plene nouiſſe. Et ſtatim inuenietis aſinã alligatã & pullũ cũ ea. Statim dicit inuenietis ad futurorũ ſciẽtię certitudinẽ oſtẽdendã. Nõ. n. q̄ inuẽturi ſint tm̃, ſed q̄n & quõ, & q̄ loco declarauit. Statim. n. i. ad primũ ingreſſum ciuitatis, ut narrat Lucas iumenta parata & inſtrata inuenerunt, quę dicens ſtatim, futura denotauit. Qui igitur loco unde mittit, & miſſionis myſtica ſignificatione quid ageret indicauit, ea per quæ ſignificata complebat, ignorauiſſe credi nullatenus poteſt. Per crucis uero patibulum lauat & iudicat, Sciuit ergo & ſcire monſtrauit, ſe ad paſſionem crucis accedere.

¶ Dominum Ieſum Chriſtum non coactum acceſſiſſe Ieruſalem inſtante paſſionis tempore.

S Oluite & adducite mihi. Si q̄s uobis aliquid dixerit, dicite q̄a dñs his
s opus hẽt, & cõfeſtim dimittẽt. Vis uidere nõ arctari dñm Ieſum Chriſtũ, ut Ieruſalem ad crucẽ ſubeundã inuitũ ſe tranſferat, dominus eſt, agit ex imperio, dicit & fiunt quæ decernit. Sola enim uoluntate facit omnia.

Soluite

Soluite & adducite mihi, Quid ita? Nimirũ q̄a dñs his opus habet, ideo cõfeſtim dimittet eos pro libera oportunitate, nõ ꝓ coacta neceſſitate uſurus eſt illis. Nõ ergo accedit coactus q̄ iumenta q̄bus uehat̃ ſolui iubet & adduci & dño q̄q; iumẽtorũ ne ꝓhibeat interdicit. Sed q̄a Lucas & Marcꝰ de ſolo pullo ſcripſiſſe leguntẽ, ſtudẽt impii hoc loco euãgeliſtarũ diſſoñãtiam increpare, Neq; mirũ q̄a nõ uident Marcũ & Lucã ſcribere tm̃ id iumentũ q̄ uectus eſt Chriſtus. Matthęũ uero q̄ ſunt adducta uel adduci iuſſa narrare. Adducta ſint duo iumẽta, aſina. ſ. & pullus eius, ut ſcribit Matthęus. Aduectus eſt ergo pullus ſup̃ q̄ ſedit (ut referũt Lucas & Marcus) nõ tm̃ ſolus, ſicut neq; duo illi euãgeliſtę ſolũ pullũ aduectũ poſteris tradiderunt. Inſtãt iterꝝ cauillatores redargutionẽ de aſinis hic nõ poſſe uitari, q̄m Matthęꝰ ꝓ implẽda ꝓphetia dñm Ieſum Chriſtũ ſup̃ aſinã ſediſſe ſcribit, dũ dicit. Hoc aũt totũ factũ eſt ut impleretur q̄d dictũ eſt p̃ prophetã dicentẽ, Dicite filiæ Sion, Ecce rex tuus uenit tibi mãſuetus ſedens ſup̃ aſinã, & pullũ filiũ ſubiugalis. Si ſup̃ aſinã ſedit, nõ ergo effugiunt redargutionẽ, q̄ ſup̃ pullũ aſinæ illũ ſediſſe literis mãdauerunt. Sed ꝓpheta ſibi ipſi reſpondens, his nimiũ curioſis cauillatoribus ſatisfaciat. Audite Zachariã. Exulta ſatis filia Sion, iubila filia Ieruſalẽ, Ecce rex tuus ueniet tibi iuſtus & ſaluator, ipſe pauꝑ & aſcendẽs ſup̃ aſinã, & ſup̃ pullũ filium aſinæ. Duo iumẽta ꝓ Chriſti pauꝑtate mõſtrãda noĩat hic ꝓpheta aſinam & pullũ, & cũ dixiſſet illũ aſcendere ſup̃ aſinã, quõ hoc uelit intelligi mox exponit, & pullũ dicẽs, & pro id eſt accipiẽdo. Quẽ ſenſum non a me haberi uelim, ſed ab illo q̄ de ſacro dñici pectoris fonte ueritate plenus ſcripſit euangelium, Qui uidit & teſtimoniũ ꝓhibuit, & unus hęc ipſa iumẽta ad Ieſum adducẽtiũ fuit, & prophetę intellectũ à ſpũ ſancto ſuſcepit. Hũc audite Ioannẽ dico euangeliſtã. Et inuenit Ieſus aſellũ, & ſedit ſup̃ eũ ſicut ſcriptũ eſt, Noli timere filia Sion. Ecce rex tuus uenit ſup̃ pullũ aſinæ. Quod ergo dixit Zacharias ſedens ſup̃ aſinã & ſup̃ pullũ aſinę tati interp̃tis autoritate ita debet intelligi ut copula, &, declarationis nota ſit, nõ ſenſus adiectio. Eũtes aũt diſcipuli fecerũt ſicut p̃ceperat illis Ieſus. Qui p̃cepit nẽpe libere egit. Nemo. n. inuitus p̃cipe dictus eſt unq̄, ſed parere. Fecerũt ſicut p̃ceperat, q̄a inuenerunt ſicut dixerat, Dixerat autem ſicut præuiderat, & prꝙiderat quod fieri ipſe decreuerat. Ita de ſua uolũtate ſcientia pendebat, quæ ideo erat certiſſima quia nihil certius ſcimus nihil libentius facimus, q̄ quod ſola uoluntate complemus.

¶ De humili acceſſu domini Ieſu ad patiendum.

T adduxerunt aſinã & pullũ, & impoſuerũt ſup̃ eos ueſtimẽta ſua, &
e eũ deſup̃ ſedere fecerũt. Humilitatẽ Ieſu in hoc itinere quã ſecũdo loco mõſtrare ꝓmiſimus, hęc ſcriptita Matthęi euãgeliſtę ſentẽtia aptiſſime manifeſtat, Adduxerũt inq̄t aſinũ & pullũ. Poterat ne aĩal humilius, ſup̃ q̄ ſaluator aſcẽdẽs ciuitatẽ ingrederet̃ adduci? Vide humilitatis dñi ampliſſimũ inditiũ, cũ pullũ aſinę tm̃ aſcenſurus ſit, aſinã ad cumulũ humilitatis fecit adduci. Et impoſuerũt ſup̃ eos ueſtimẽta ſua. Noluit dñs hęc ipſa iumenta phaleris ornari, ſed ſuis ac apoſtolorũ ueſtibus inſterni, ut nihil ſuperflui, nihil de mũdi apparatu quæſiuiſſe uideretur. Et cum aſinã & pullum apoſtoli inſtrauiſſent, uectus tamen eſt pullo, ita eum deſuper ſedere fecerunt aſinæ pullum.

quē ſtudio humilitatis dñ ciuitatē ingrēdit ſibi ad̃miniculū ingreſſus elegerat,
T & uectorē. Latēt in hac Chriſti humilitate fratres magna mysteria. Alta his
rudib⁹ aſellis ſacramēta tegūt. Sup aſinā ſinagogā legis & ꝓphetarū ænigma
ta quaſi ueſtimēta ſunt poſita, Sed ꝙa ſcribarū & phariſeorū traditionibus ad
ulterata & neglecta fuerāt, ꝑ redemptorē uero cōplet⁹ & honeſtata. Ideo ꝑ
Apoſtolos declarantur & ſinagogæ ad dñm Ieſum Chriſtū uenīēti humeris
iter⁹ imponūtur. Sup pullū ꝙq; aſinæ gētilitatē indomitā, poſita ſunt ꝑ eoſdē
apoſtolos euāgelii ueſtimēta, apoſtolicæ .ſ. trāditiōes, & Apocalypſis altiſſi-
ma uaticinia, ꝙbus eccleſia tegīt, ꝓtegitur & ornat. Vtroq; inſup iumēto ue-
ſtib⁹ inſtrato, ſup altero dñs ſedet. Quia non in ſinagogæ figuris & umbris,
ſed in eccleſiæ euangelica ueritate, & luce fulgētiſſima quietis beatitudinem
eſſe cōſtituit. Vſq; n. ad paſſionis myſteriū lex Moyſi tenuit primū locū. Inde
uero ꝑ Chriſti doctrinā quā tenet eccleſia ſalus æterna fidelibus cōdonatur.

¶ De imitanda dñi Ieſu humilitate Pauli teſtimonio & doctrina,

Oc ergo fratres ſentite in uobis, ꝙd & in Chriſto Ieſu. Ætimus hodie
h in Chriſto Ieſu humilitatis ampliſſimū ſtudiū. Qui cū ꝑ æternā gene-
V rationē, in forma dei eſſet nō rapinā arbitratus eſt eſſe ſe æqualē deo.
Quid ſibi uult hoc? Solēt arbitri iuribus partiū aliq̃d arbitrādo detrahere, &
non tā ꝑ iuſtitia q̃ pro concordia ex arbitrio cauſas diffinire. Nō fecit ſic dñs
Ieſus Chriſtus, ꝙ cū in forma dei eſſet, ab æterno & ꝑ modo illā hñdi ſumma
eſſet ſitq; ſapiētia, & auctoritate ꝓditus, de oībus peccatis hoīum ad arbitri-
um iudicare, & ad libitū ſatiſfacere erat potētiſſim⁹. Nō ſic tñ iudicauit, ut ei⁹
arbitraria facultas, decretis iuſtitiæ, aut dignitati clemētiæ detraxiſſe aliquid
uideret, Sed exinaniuit ſemetipm, nō deponēs diuinā ſubſtantiā, ſed accipiēs
X formā ſerui. Qualis ſit hæc exinanitio dic apertius o Paule. In ſimilitudinem
hoīum factus, & habitu inuentus ut homo, nō ꝙ fuerit homo ſimilitudinari⁹,
& nō uer⁹, ſed habitu .i. toto eo q̃d habet homo ſecūdū animā & corp⁹ homo
uerus inuentus eſt ab his ꝙ expiri uoluerūt utrū homo ſit uerus, Hanc exina-
nitionē, hāc debiti ſolutionē apertius adhuc intelligam⁹, Humiliauit ſemetipſū
ſecūdū humanū habitū, factus obediēs uſq; ad mortē, mortē autē crucis, pro
q̃ ſubeūda ueniēs Hieruſalē in ſua⁹ teſtimoniū humilitatis, inſtratū humilem
atq; rudē aſcēdit aſellū. Qui ergo de cœlo ueniēs ꝑ hoībus homini de⁹ inſede
Y rat, ſatiſfacturus pro hoīm culpis dū ad ſubeūdā mortē crucis accedit, uerbe-
ribus, oneribus, ac laborib⁹ nato iumēto myſtice inſedit, ut oēs intelligerēt ad
ꝙd Dei formā in ſerui forma geſtaret. Et hoc ipm ut nō neceſſitate ineuitabili,
ſe facere declararet, ſed charitate incomphēſibili, nō neceſſitatis articulo, ſed
humilitatis ſtudio hoc parū q̃d reſtabat .tineris eſt uectus aſello. Et ꝓfecto ꝙ
totā uiā pedibus ierat, mille ſi uoluiſſet paſſ⁹ ſine uectore iumēto pagere po-
tuiſſet. Maluit tamen aſello portari, ut nō neceſſitate, ſed libera uoluntate, &
feruida charitate ſe paſſūrum oſtenderet, qui pro humilitatis ſtudio ſe aſino
geſtari extremo uiæ termino ſuſtineret. Hoc ergo, o fratres o ſorores ſen-
tite in uobis quod & in Chriſto Ieſu ſentiendum uobis hodie proponit ſan-
cta mater eccleſia. Si ſæculi dignitate potimini, nolite ad arbitrium, nolite ad

libitum

libitū illā exercere, ꝑ potētiæ uires de proximorū iure rapere ne tentetis, In
publici & priuati iuris adminiſtratione exinanite uos, formam ſerui accipite.
Nemo ab initio naſcitur dñs. Sumus oēs natura æque ſerui dei cōpotentis, in
uicē uero pares. Eadem nanq; oībus naſcendi eſt ratio, & in uita manēdi. Mo
res oēs adæquat. Cur ergo efferimur? Cur extollimur ſuperbię faſtu? Cur iræ
feruore efferamur ꝙa ꝓſumus? Nō ad hæc ꝓfecit nos deus, non lex, nō hoīm
fauor. Ad publicas utilitates, ad priuatorū cōmoditates ꝓſidere debem⁹. Hæc
non mea admonitio eſt fratres, ſed Pauli, ſed eccleſię matris noſtræ. Inquntam
bo. Hoc ſentite in uobis q̃d expimur hoc tpe. In Chriſto Ieſu dño noſtro. Qui
cū in forma dei eſſet ante mundi conſtitutionē, & illam in ſe haberet natus hō
de uirgine. Non rapinā (ut monſtrauimus) arbitratus eſt eſſe ſe ęqualē deo,
ſed exinaniuit ſemetipſum formā ſerui accipiēs, Vos ergo ꝙ in forma dei eſtis
ꝓſidentes oēs alloqtur Paulus, q̃s iuris dicēdi poteſtas deo ſimilimos inter ho
mines facit, cum aliq̃d ſtatuere cogitatis, exinanite uos. Mementote naturā ho
minū ꝙbus ꝓſidetis uobis eſſe cōem. Et uos o ſubditi ꝙ aīam rōnalem dei for-
mæ atq; ſubſtantiæ imaginē accepiſtis, & hac carnea corpis mole ueſtitis, ne
extollamini ne proximos opprimere, aut lædere ſtudeatis. Exinanite uos, Co
gitate imbecillitatē ueſtrā, legū rigorem, principum ſæueritatē, uitæ breuita-
tem, erumnas à fortuna imminentes, mortis neceſſitatē. Ita ſubditi eritis domi
nis & ꝓfectis ueſtris, non tm bonis & modeſtis, ſed etiā diſcolis. Hęc eſt. n. uo
luntas dei, & ſaluatoris noſtri, ꝙ exinanitus ad ſpontaneas crucis pœnas & in-
iurioſa tormenta ideo accedit, ut iniurias damna & diſcrimina (ſi q̃ uobis ac-
cidunt) æquanimiter ſupportetis. Et ad ea ſubeunda uos natos eſſe exiſtime-
tis. Qñ ille cœlorū conditor deus & dñs oīm creaturarū inter hoīes uitam du
xit, & uilem aſellū aſcēdit, pro alienis culpis iturus ad pœnam. Aſellus noſter
noſtrū eſt corpus natum ad labores & onera. Fallitur ꝙ ſe putat in hoc corpe
labores & erumnas poſſe uitare. Homo ad laborē naſcitur, & auis ad uolatū.
Audite dñm Ieſum Chriſtū. Qui uult poſt me uenire, abneget ſemetipſum &
tollat crucē ſuam & ſequat me. Hæc eſt exinanitio ad quā apoſtolus & eccle- Z
ſia nos inuitant, ad quā ſuo exemplo Chriſtus nos iubet accēdere. Abneget ſe
metipſum inqt, ꝙ uult uenire poſt me. Si princeps eſt, abneget principatū, nō
illo confiſus agat inſolenter. Tollat crucē ſuā. Memor ſit ſuæ cōditionis ꝑ quā
ſtimulis conſcientiæ cruciatur intrinſecus. Si ſubditus eſt deponat cōtumaciā
in dñm, ambitū ſupra æquales. Faſtidiū inferiorū. Tollat & ipſe crucē ſuā, ab
neget ſemetipſum q̃libet chriſtian⁹, Nō quęrat q̃ ſua ſunt, ſed q̃ iuſtitię. Aīam
ſuam oēs principes, oēs ſubditi meminerint aſino corpori impoſitā, ut illud ad
onera moderetur, & in laboribus aſſidue teneat. Hęc ſunt. n. ad q̃ oſtendenda
dñm Ieſum Chriſtum ſe ipſo iubente ſuper aſinum apoſtoli ſedere fecerunt.

¶ De gloria acceſſus Ieſus in Ieruſalem Palmarum die.

Lurima aūt turba ſtrauerunt ueſtimenta ſua in uia. Alii aūt cædebant
p ramos de arboribus, & ſternebant in uia. Gloriā huius aduētus quam
tertio loco in mediū afferre ꝓmiſimus, triplex ab euāgeliſta deſcript⁹
turbarū ordo celebrauit. Erat turba una ſtantiū in uia, Alia antecedentiū. Ter

tia ſubſequentiũ. Tantium ut uiderent turba (iuxta Matthęi narrationẽ) bipartito honoris genere iter hoc dñi Ieſu Chriſti celebrauit. Qñ aliq̃ propria ueſtimenta ad uiæ ornatum deponebant. Quod uero dicit euangeliſta ſtrauerunt ego non exiſtimo pedibus illa ſubiecisſe calcanda. Cum.n. ingens hoĩm turba
A Ieſum ſequeret, & ipſe uectaret aſello, quẽ aſina uel ſeq̃batur uel anteibat, iumentorũ & hoĩm pedibus hęc ueſtimenta lacerata fuiſſent. Et ipſe Ieſus ſapiẽtia, humilitate, frugalitateq; pleniſſimus, ueſtimẽta turbarũ conterere, aut aliis conterendi cauſſam dare noluiſſet. Strauerunt ueſtimenta ſua, ad uiarũ margines illa appendentes, & expandentes, profitentes ſe melioribus aulęis & tapetis (ſi poſſent) uias fuiſſe pro Chriſti gloria ornare prõptiſſimos. Alii de ea
B dem turba q̃bus ueſtes ad hæc ſuppetere non poterant, ramos arborũ amputantes ſternebant in uia. i. in uiarũ margine ornatus gratia cõponebant. Nam ſi paſſim uiam ramis arborũ inſternerent, non honorẽ dño ſaluatori exhiberent, ſed impedimentũ itineri aſello pſertim adhuc pullo inſidenti, cuius non eſt ramos apte tranſcendere. Hęc de ſternẽdis in uia ramis euidẽtiſſima ratio efficit ut de ſternendis ueſtimentis ꝓ uia qua ſaluator ibat Hieroſolymã ſimiliter exiſtimemus. Sed qd ſibi uolunt hæc duo honoris genera uiarũ. ſ. margi-
C nes ꝓpriis indumentis, & arborũ ramis adornare, ut ſaluator honoratius incedat? His forte (ſecũdũ literã) mos erat itineris honeſtandi, cũ etiã hoc tpe ramis arborũ in ſolennitatibus tẽpla, & pro principũ aduentu uias publicas ornari uideamus, & ad feneſtras appendere ueſtes, ac pcioſam ſuppellectilem, in multis Italiæ opidis mos ſit. Ita quẽadmodũ ex cõpoſito facere in ciuitatibus de pcioſiori ſuppellectile mos fuerat, ſic de ꝓpriis ueſtimentis, & ramis arborum dñi ſaluatoris aduentũ, turbæ in uia celebrare uoluerunt. Myſtice autẽ in hac uia mortalis uitæ ſaluatorẽ tunc noſtris ueſtimentis honoramus. Qñ q̃ habet duas tunicas dat unã nõ habenti. Honoramus arborũ ramis, Qñ de fructibus arborũ & agrorũ noſtrorũ fratribus egenis ſubuenim⁹, illi⁹ gr̃a q̃ pro nobis deſcẽdit in hoĩem, & fact⁹ hõ aſcẽdit aſellum, ut ueniat ad ſubeũda ſupplicia q̃bus noſtrarũ aĩarum culpas deleat, & a pœna ꝓ illis debita abſoluat.

¶ De plauſu turbarũ Chriſtũ comitantiũ incedentẽ Ieruſalẽ ad patiendũ.

Vrbę aũt q̃ pcedebãt & ſeq̃bãt clamabãt O ſanna filio Dauid bñdict⁹ q̃ uenit in noĩe dñi o ſanna in altiſſimis. Turbæ cum dño Ieſu Chriſto ambulantes, ſi uerba euangelii bñ penſemus, q̃uis biptitę fuiſſe inueniantur, qñ iſtæ pcedebãt, illæ ſeq̃bant, uno tñ honoris gr̃e, pconio. ſ. uocis hũc dñi noſtri Ieſu Chriſti aduentũ efficiunt glorioſum, Quia ſimul altis uocibus, & plenis alacritate canebãt. O ſanna filio Dauid, bñdictus q̃ uenit in noĩe dñi
D o ſanna in excelſis. O ſanna ut Hieronymus exponit nec ſimplex dictio eſt, nec nomen iuxta grãmaticos, ſed uerbũ compoſitũ ex uerbo oſi, & interiectione anna. Anna porro apud Hebræos, ut idẽ Hieronymus affirmat, obſecrantis aut affectu multo deſyderantis interiectio eſt, cuius loco latine utimur ho interiectione. Vt ho ſi poſſim. i. utinã poſſim, Ita anna ex aĩo obſecro ſonat, qua ſi per interiectionẽ ardentiſſimũ animũ indicantẽ. Oſi ſalua ſignificat, eſtq; impatiuũ dep̃cans, ut hẽt uſus linguę latinę. Qui cũ enixe impetrare aliq̃d ſup-

plicat, uerbo utitur impatiuo. Quemadmodũ in orõne dñica, & in omnibus fere eccleſiæ orõnibus ad deum frequentiſſime cõſtat fuiſſe uſurpatũ. O ſanna igitur ſalua obſecro ſignificat, neq; hoc ſolũ. Plus.n. interiectio anna ex linguæ ꝓprietate ſignificat, q̃ nomen aut uerbũ poſſit exprimere. Sicuti heu q̃d non dolorem aut dolentẽ tm̃, doleręue ſignificat, ſed animi impulſum, q̃ per dolorẽ ad hunc ſonũ dolentis ꝓrumpit affectus. Ita Anna non obſecrationẽ uel deſyderiũ, non obſecrantẽ obſecrare ue ſignificat, ſed ardentiſſimũ animi deſyderantis affectũ, cuius ardore in hanc q̃ deſyderat ꝓrumpit uocẽ. Vehementiſſimo itaq; ſalutis conſequendæ deſyderio inſtigatæ turbę q̃ Ieſum p̃cedebant & ſeq̃bantur, o ſanna clamabant. i. ſalua obſecro mente ardentiſſima. Cui aũt hæc dicerent, ipſæ turbę declarant, filio Dauid. Non a plebeio aliquo E
aut a rege non legitimo, hanc ſalutis gratiã petimus, ad filiũ, Dauid hic noſter affectus dirigit obſecrandi, non illius Dauid q̃ puaricatus eſt in Berſabe, q̃ elatus ſupra ſe populũ ſibi ſubditũ uoluit numerare, Bñdict⁹ q̃ uenit in noĩe dñi o ſanna in altiſſimis. Illius Dauid filio dicimus, q̃ in excelſis habitat cœlis. Illi filio dicim⁹ q̃ benedictus eſt oĩm bonorum ubertate largiſſima, q̃ eſt bñdictio F
plena. Alibi oſtendimus qm̃ bñdicere benefacere eſt, & benedictũ eſſe eſt bñ accepiſſe. Quia ergo domin⁹ Ieſus Chriſtus oẽm plenitudinẽ bonitatis, & ueritatis increatæ accepit a patre, uere eſt benedictus ſecundũ æternã generationem, Quia inſup oẽm gratiã & gratiarũ diſtributionẽ accepit à trinitate, ſecundum tpaneam natiuitatẽ, benedictus eſt ſecundũ illã, oĩm ubertate muner⁹ creatorũ, Benedictus eſt igit hic filius cui p̃ces pro ſalute impetranda porrigim⁹. A q̃ benedictus? Qui uenit in noĩe domini, Ab illo in cuius noĩe uenit. Non G
uenit in noĩe Dauid regis tẽporanei. Sed cuius? O ſanna in altiſſimis. Venit a deo patre in altiſſimis cœlorũ peculiari q̃dã & ineffabili modo habitante, & illic oĩa ſaluante & continente. Eſt ergo hoc ſecundũ o ſanna, non ſolũ dep̃cantis ſalute nota, ſed q̃s illã optetur importans. Habet hebraicus ſermo mirã breuitatis & ſignificationis argutiã, uti ego à callentibus linguã compi, & Hieronymus ſæpe teſtat. Eſt ergo horũ uerborum hic integer ſenſus, ſalua obſecro, hoc dico filio Dauid, q̃ uenit benedictus in noĩe domini o potentis, ſaluantis hoĩes in altiſſimis cœlis. Nemo miret ſi turbę dñm Ieſum Chriſtũ p̃dicant ſaluatorẽ, quẽ tot mirabilia ꝓ hoĩm ſalute opatum eſſe cognouerant. Meminerant ab eo claudis greſſum, paralyticis ſoliditatẽ, ſurdis auditũ, mutis loq̃lam, leproſis mundas carnes & integrã cutẽ, cæcis natis uiſum, oppſſis a dæmone liberã mentẽ & ſanã, mortuis uitã reſtitutã, et ideo ſperabant ꝓ uniuerſis eſſe facturũ ꝓpediẽ q̃d pro paucorũ ſalute potentiſſime fecerat impando. Sciebant p̃dixiſſe ꝓphetã. Deus aũt rex noſter ante ſecula opat⁹ eſt ſalutẽ in medio terræ. Et qm̃ dñs Ieſus uniuerſam Zachęi familiã ſalute donauerat, mox eum ad uniuerſam plebẽ ſaluandã accedere exiſtimabant. Preſertim cũ iret Hieroſolymã q̃ in medio terrę habitabilis, a Iudæis poſita credebat, & eo tpe iret, quo maxia populorũ frequentia, pro paſchę ſolennitate ad eã confluxerat. Memi H
nerant illũ iam antea dixiſſe (ut Ioanne docente ꝓcepimus) poſtq̃ abſoluit ad uiterã. Ego ſum lux mundi, q̃ ſequitur me non ambulat in tenebris, ſed habebit

lumen uitę,Si mānſueritis in ſermone meo uere diſcipuli mei eritis,& cognoſce
tis ueritatē,& ueritas liberabit uos.Me oportet opari opa eius q miſit me, do
nec dies eſt. Veniet nox in qua nemo poterit opari.Q̄diu ſum in mundo lux
ſum mūdi.Venit hoīs filius q̄rere & ſaluū facere q̄d pierat,& multa huiuſmo
di ꝓpter q̄ ſanioris mētis hoīes illū mundi ſaluatorē agnoſcentes,& iccirco le
ruſalē ingreſſurū p̄cedentes & ſubſequētes clamabāt,O ſanna filio Dauid,bn̄
dict⁹ q uenit in noīe dn̄i o ſanna in altiſſimis.i.ſalua obſecro ſalua obſecro me
nō inter has mūdi trāſeūtes umbras,ſed in altiſſimis cœlorū ſedibus,ubi nox
effugiet,& ſenectus nō apparebit,ubi non ſuccedit triſtitia gaudio,ſed ſempi
I terna eſt ſolidaq; fœlicitas.Turbæ q̄ p̄cedebāt patriarcharū aīas & ꝓphetarū
Chriſti paſſionē añcedentiū p̄ferunt,q̄ ſe de ſinu Abrahę,tartareaq; ſeruitu
te eripi deſyderabāt,q̄ de tenebris & caligine ad lucē glorię duci flagrātiſſimo
deſyderio expectabant.Turbæ q̄ ſequunt,noui teſtamenti ſunt aīæ piorū q̄
accipiētes crucē ſuā ſecutæ ſunt dn̄i Ieſu Chriſti doctrinā ſimul & uitā.Ambæ
hæ turbæ de miſeriarū ualle eripi poſtulantes, & ardentiſſime ſupplicantes,
O ſanna decantabant filio Dauid benedictus qui uenit in nomine domini.

Oſt incarnati uerbi myſteriū,deū oīpotentē in unitate ſp̄ſcnæ hoī ſoci
p atum Ieſus nomen inſonuit.Et par eſt ſeruū bn̄ficentiſſimi,iuſtiſſimi,
atq; inuictiſſimi dn̄i nomen colere,non mirū ſi nomē Ieſus hac p̄roga
tiua donat,ut illo audito oīe genu flectat.Quē genuflexiōis honorē licet añ
K Chriſti paſſionē oīs creatura Ieſu nomini debuiſſet impendere,non tn̄ ante il
lam oēs impēderunt.Quia hāc ipſam excellentiā plene non nouerūt,Nēpe tē
tator q dixit dn̄o Ieſu Chriſto,hæc oīa tibi dabo ſi cadens adoraueris me,noī
eius non tunc flexit genua,cuius p̄ſumpſit inuader maieſtatē,& ab illa petere
indebite,q̄d pro iuſtitia ei tenebat exhibere. Hæc illi temeritatis audacia de
ignorantia uenit.Nihil eſt.n.q̄d uereat ignorās ꝑ ſertim ſi ſuperbia tumeat.Pro
pter huius ignorātię culpā,dn̄s Ieſus Chriſtꝰ increpās dęmonia,nō ſinebat lo
qui,q̄uis affirmarēt illū eſſe Chriſtū.Affirmabāt.n.q̄d plene nō nouerāt. Ab
ignaris uero & ab incertis teſtimoniū accipe noluit ueritas pura,atq; ſe ipa p
L ſpicua.Affirmabant ut certi fierent (& ſi poſſent) redēptionis noſtrę opus im
pleri ꝓhiberent,Ita prudentiſſimā atq; piiſſimā cautelā ſaluator noſter eorū
uerſutię opponens nō affirmauit q̄d q̄rebant,nō negauit q̄d loq̄bāt,ſed increpans temeritatē incerta pro certis callide ꝓferentē,& ſub incertę ſignificationis aucupio,q̄d plene non nouerāt,malitioſe q̄rentes nō ſinebat loq. Quia &
M ſi ſciebant illū eſſe Chriſtū.i.unctū gratiarū oīm exuberantia (q̄d illos docebat expientia) non tn̄ ſciebāt illū eſſe dei filiū,& dn̄m uerū,mundiq; redēptorem.Herodes Aſcalonita Ieſum occidere ſtatuēs,Antipas eius filius illū in paſſione deridēs,phariſei,ſcribæ,& pōtifices,illū ſemp odio pſequētes,accuſantes capi ꝓcurātes,& crucifigi extorquētes. Iudas tradēs,diſcipuli relinquētes, Pilatus damnās,milites crucifigētes,latro blaſphemans,impii deriſores pendentem in cruce,improperiis uexātes,Miles latus eius ferro apiens,in noīe Ieſu tunc genua nō flectebant.Quia illius uirtutē nō nouerant.Poſt paſſionē aūt, poſt reſurrectionis inq̄ atq; aſcenſionis gloriā.Poſtq̄ q pependit in cruce ſe-

der cepit in gloria dei patris,tūc oīe genu illi ſine dubio flexū eſt.Dęmones
nūc illi obediūt & eius audito noīe intremiſcūt,Iudas īfœlix & crucifixores illū
formidāt iudicē ſeueriſſimū, Apoſtoli & apoſtolici uiri uitę ſancti uenerāt de
mētiſſimū dn̄m.Ita uerū eſt q̄d dicit apoſtolus.Poſtq̄ Ieſus factus eſt obediens
uſq; ad mortē,mortē aūt crucis oē genu pro uictorię triūpho illi certiſſime fle
ctit,cœleſtiū,terreſtriū,& īfernorū.Sed illi ſpōtanei,iſti īuiti.Oēs uirtutē ei
expti ſunt,& agnitā reuerent dn̄i Ieſu Chriſti uirtutē.Quā laudāt cū iubilo cœ
leſtiū genua,ſed differenter,Infernorū genua fatentur & tremunt inuita.Pari
utraq; genua ſubiectione curuantur,ſed diſpari mentis affectu.

¶ De tempore uniuerſalis glorificationis Ieſu.

Toīs lingua cōfiteat,q̄a dn̄s Ieſus Chriſtus in gloria eſt dei patris. Ve
e rū q̄a adhuc ſūt p̄fidi ludęi dn̄i Ieſu glorię p angulos detrahētes. Quia
ſūt Mahumetani,& infideliū natiōes multę dn̄m Ieſum Chriſtū ut deū
glorificare recuſantes,q̄a ſūt ſolo noīe chriſtiani,Iudæos & reliq̄s īfideles neq
tia ſupantes,dū Ieſu nomē īpie blaſphemāt,quō uerū eſt q̄d Paulus aſſeruit in
noīe Ieſu,poſt crucis tropheū poſitū,oīe genu flecti.Q̄n hi oēs huic ſanctiſſimo noī etiā nunc inſultāt? Quō oīs lingua cōfiteat q̄a dn̄s Ieſus Chriſtus eſt in
gloria dei patris? cū multę illū natiōes īprobare nō uereant? Ignorātia oīum
malorū mater,Iudęos ſpōte cęcos detinēs & reliq̄s infideles ſuoluēs, Chriſtianos aūt p̄fidos offuſcās,illos nūc facit apoſtolicę cōtradicere ſententiæ.Sed q̄n
ab eorū corpibus aīæ diuidēt,q̄m ceſſabit ignorātia,quā ꝓfligabit expientia,
tunc linguę eorū confitebunt inuitę,q̄a dn̄s Ieſus eſt in gloria dei patris, & tre
mentes eius ſeueritatē,flectent genua maieſtati iudicis,q̄ ſolertiā aduocati,redēptoris munificētiā,pat Si clemētiā,dū hic uiuerēt agnoſcere uoluerūt.Poſt
hanc igitur uitam ſemper eſt uerum,& in die extremi iudicii omni ex parte uerum erit quod ſcripſit Apoſtolus.In nomine Ieſu omne genu flectatur, & oīs
lingua confiteatur quia dominus Ieſus Chriſtus in gloria eſt dei patris, In ipa
& enim gloria extremi tremendiq; iudicii iudicabit omnes linguas.i.omnes rationales creaturas,qui pro omnibus natus crucifixus mortuus & reſuſcitatus
aſcendit in cœlum,Tunc dæmonum & hominum dæmonibus additorum cō
ſcientiæ,uſum linguæ ſupplentes,illum confitebunt in dextera dei ſedere,quē
iudicem & ultorem experiētur.Tunc trementes & pauentes eius nomini genua flectent formidine pœnæ,cui ſpe ueniæ dicere noluerunt. O ſanna filio
Dauid,benedictus qui uenit in nomine domini. Contra boni angeli & iuſtorum animæ confitebuntur lætabundæ dominum Ieſum Chriſtum eſſe in gloria dei patris,quem clementiſſimum atq; beneficentiſſimum dominum experientur.Tunc exultantes illi genua flectent,& iucundis uocibus,id eſt meditationibus dicent.O ſanna filio Dauid,benedictus qui uenit in nomine domini
Qui ſponte & humiliter pro nobis acceſſit ad crucem,Quando multo fauore
exceptus in Betphage ſuper aſellum Hieroſolymam ſe contulit clamitantibus
turbis, O ſanna filio Dauid,benedictus qui uenit in nomine domini O ſanna
id eſt in excelſis,ubi nunc regnat nos conducat & conſeruet per infinita ſæcula ſæculorum. AMEN.

DE PASSIONE DOMINI IESV CHRISTI SERMO CHORDA SEPTIMA

NRistis est aīa mea usq; ad mortē, sustinete hic & uigilate mecum. Mat-
t thæi xxvi. Hodie fratres charissimi creator & monarcha mundi omni-
potens deus diuitiarū thesauros aperit & effundit. Hodie superabun-
dat in hoīes diuina clemētia. Hodie misericordia p gratiā terminos excedit, &
iustitiæ copiosissime satisfacit. Hodie inundat omnes creaturas diuina bene-
ficentia. Quando dei uirtus & sapientia Christus tristatur, ut homines reuocet
ad lætitiam fœlicitatis æternæ. Dat rex regum unicum & obsequentissimum

filiū suum seruis, & p seruis ingratis, ut eos filii cohęredes efficiat. Dat pro in-
firmitate fortitudinē, ut infirmos roboret. Dat pro stultitia sapientiā, ut stulti
resipiscant. Dat lætitiā pro tristitia, ut mœstos cōsoleť. Dat optimo & plenis-
simo iure cū æterna fœlicitate possessum, Vt recuperet infœlicē aliena misē-
ria perditū, Vt mortui hoīes recuperēt uitā, dat uitā in morte. Hęc mēte reuo-
luens mater ecclesia nūc cp crucē recolit saluatoris, ad solū patrē misericordi-
arum, & deum totius cōsolationis, orando cōuertiť. Nos igitur matrē nostrā
imitantes, ut cū domino Iesu Christo hic substinere, & suæ crucis tristitiā cō-
templari possim', patrē oremus deuote dicentes. Respice quæsumus dñe sup
hanc familiā tuam, p qua dñs noster Iesus Christus non dubitauit manibus
tradi nocētum & crucis subire tormentū. Tristis &c. Quoniā dñi nostri Iesu
Christi dum capitur, dum circūducitur, dū examinať, dū uerberibus lacerať,
dum crucifigitur, dū pendēs in cruce moritur, durissimos dolores, & tristitiā
nulli secūdam audire hoc loco expectatis, ego utcūcp potero narrare cōstitui.
Ita debemus ęstis intendere, ut cordibus nostris infixa permaneant. Vult hoc
magister noster dñs Iesus dicens. Quia anima mea tristis est usq; ad mortem,
uos qui tristitiā & mortem meā nunc celebratis, substinete hic & uigilate me-
cū. Sed ad qd bone Iesu? Nempe ad necessitatē, ueritatē, & ordinē dolorū, &
tristitiarū filii & matris in hac mea passiōe durissima piis mētibus cōtuēdum.

¶ Necessitas passionis Christi qualis fuerit.

D necessitatē passionis dñi nostri Iesu Christi asserēdā uel declarādā
a sunt qui dicant peccatū Adæ & filiorū eius peccata mortalia infinita
esse, quoniā contra dei maiestatem infinitā cōmissa sunt, & illam quasi
uiolare lædere ue uidētur, & tanta est culpa quantus est in quē illa cōmittitur
uel quē lædit. Cū autē satisfacere sit acceptæ uel ablatæ rei æquualēs reddere,
nō infinitū satisfactorē p peccatis hominū satisfacere potuisse cōfirmāt. Non
mirū igitur si necessariū esse asseuerant dominū Iesum Christū manibus trac-
nocentiū & crucis subire tormentū cū ipse quia deus est fine careat, qa hō est
dolores & incōmoda ferat. Hæc licet auribus uideant applaudere, minus tñ
habēt ueritatis q̄ præ se ferāt. Et si altius examinētur parū solidæ pietatis notā
effugere nō posse uidētur. Culpa quā dicis infinitā, nō caret fine. Omnis nāq; P
hoīs operatio & quæ illi annexa sunt transeunt immo uolant, & quātumuis
durare uideantur finē habent, Culpa uero si ratione læsi infinita censetur, qa
infinito deo est odiosa, nonne meritū quasi opis sui fructus eidē placet? Vtq;
illa respuitur, istud ab infinito deo nōne acceptať? Quare nō minus est ratiōe
obiecti infinita bona opatio q̄ mala. Profecto magis proprie infiniti naturam
sapę uideť quod infinito cōiungit, q̄ quod ab illo sepat & elōgat. Mala porro
opatio à deo elōgat, ad quē bona perducit & iungit eidē. Itaq; sicut pro culpa
ex obiecto infinita fit debitor ille q̄ peccat, ita p bonū op' uerisimilius infinitū,
satisfacere poterit idem ipse q̄ debitū contraxit. Quare si patribus nris theo-
logis uetustioribus crediderimus, cū illis dicemus. Alius mod' redimēdi hoīs
deo nō defuit. Quis est .n. qui diuinæ sapientiæ & omnipotentiæ necessitatis
legē possit imponere? Si nihil q̄d mūd' capę possit, est apud deū impossibile,

nihil etiã de mũdo apud ipsum erit necessariũ. Contraria.n.ut circa idẽ uersan
tur, ita ubi alterũ est, ne nõ põt, neutrũ unq̃ locũ habere necesse est. Deus igitur
q̃ nil agit necessitatẽ coactus, q̃ nulla alia lege q̃ sua uoluntate iubente operatur
uniuersa, potuit nedũ aliter, p̃ hoĩe satisfactionẽ accipere, q̃ p̃ sui filii passionẽ, sed
ab alio q̃ a filio illã exigere potuisset si uoluisset, Adiice q̃ magnificũ oportet
dare supra debitũ, supraq̃ necessitatis articulũ, & nõ tm̃ date rei uel cui detur
habẽda est rõ, sed à q̃. Deũ igit̃ cuius diuitiarũ thesauri, cuiusq̃ magnitudo nõ
hẽt finẽ q̃ dat oĩbus affluenter, q̃ põt erogãre supra id q̃d ualemus & intelligi
mus, nõ p̃ necessitatẽ æqualentis hoĩem redimere decuit, sed p̃ pfusam charita
tem ut seruũ redimeret filiũ suũ tradere uoluisse affirmare & nõ minus pie q̃
firmiter tenere debemus. Sciuit diuina sapiẽtia aliũ modũ inuenire. Potuit di
uina uirtus exeq̃ inuẽtũ. Adde q̃ satisfactio nõ tã satisfacientis uirtute cõficit̃,
q̃ eius arbitrio cui fit satis. Videmus q̃tidie maxĩas iniurias minimo, & sæpe
nullo merito, uel obsequio cõdonari. Videmus æs alienũ, q̃tũlibet magnũ, sola
creditoris remissione dissolui. Quod igit̃ hõ põt suo debitori ex sola liberalita
te dimittere. Quod legis humanę acquirit̃ bñficio, sine æqualẽtis repẽsione iniu
riã relaxari, uel debitũ solui, hoc deũ nõ posse p̃stare falsum, stolidũ, ineptũq̃
est (ne impiũ dixerim) p̃dicare. Nõ igit̃ crediderimus deũ patrẽ iure æqualẽ
tis (q̃d plerique Arist. interp̃tes dixere talionẽ) aliã ue necessitate cõpulsum, fi
lii sui aĩam hodie tristẽ facere ut q̃ ad mortẽ, & in mortẽ tradere, ut hoĩm aĩas
uitę restituat, Charitas hoc fecit, nõ necessitas, Et.n. p̃pter nimiã charitatẽ suã
sic deus dilexit mũdũ. i. hoĩem q̃ minor est mũdus, ut filiũ suũ daret, ut oĩs q̃ cre
dit in illũ nõ pereat, sed in illo & p̃ illũ hẽat uitã æternã. Qui aliquẽ adoptat in
filiũ, filiorũ naturaliũ illũ efficit cohęredẽ & fratrẽ. Deus igit̃ q̃ nos elegit ante
mũdi cõstitutionẽ, ut essemus corã illo sancti & ĩmaculati sibiq̃ p̃ adoptionẽ
filii, unigenitũ suũ iussit fieri hoĩem, ut dei filius hoĩm frater esset. Quare si Adã
si nullus hoĩm peccauisset, tñ dei filius incarnat⁹ esset, ad fr̃nitatis cõtuberniũ
& hoĩs p̃fectã adoptionẽ explẽdã. Sed q̃a nõ ad crucẽ subeũdã hoĩem ĩduisset,
carnẽ passibilẽ nõ accepisset. Quinĩmo deitatis gloria, corp⁹ & aĩam plena ab
initio fœlicitate donasset, fuissetq̃ Christus deus & hõ, caro & frater nr̃, glo
riosus, ĩmortalis, & ĩpassibilis, p̃fecte beatus. At q̃m oẽs hoĩes peccauimus in
Adã, exinaniuit semetip̃m dei filius, fact⁹ obediẽs, & usq̃ ad mortẽ tristis, Exi
naniuit inq̃, q̃n aĩa deitatis societate btã, corp⁹ deo cõiũctũ reliq̃t ingloriũ, pas
sibile atq̃ mortale, ut cũ illo sustinerem⁹ & uigilaremus, eũ p̃ nobis tristis est
usq̃ ad mortẽ, nulla æqualẽtis necessitate, sed charitatis ardore. Quõ aũt chari
tas hoc fecerit audi Gregoriũ. Quãto crescũt dona tãto rõnes crescũt donor.
Tria sunt inter oĩa donorũ maxĩa. Primũ est dare q̃d es, q̃d solus deus facere
põt. Vñ illi soli maxĩeq̃ debemus, q̃a ipse fecit nos, & nõ ipsi nos. Aliud est na
turã à deo tributã p̃ficere, hoc à parẽtib⁹ & p̃ceptoribus. deo in primis opan
te) hẽmus. Isti nos educãt, illi mores cõponũt. De⁹ in utriq̃ opat̃ utrũq̃. Qua
re dixit Ari. q̃ diis parẽtib⁹ & magistris æqualẽs reddere nõ possum⁹, & idcir
co hos colere honore p̃cipuo cõsentaneũ est. Et aliud donũ p̃fectius q̃ ipsi ma
gistri tribuãt uel parẽtes, a seruitute liberari teterrima, à mortę redimi, dona-

ri fœlici

ri fœlicitate p̃petua. Si q̃s capt⁹ à pirratis, fame, frigore, sorde macerãdus, p̃pe
tuo remigũ labori adiiciat̃, & hũc nõ pr̃, nõ cõsanguineus, sed extraneus redi
mat, nec tm̃ restituat libertati, sed excolat & in pristinũ statũ reducat, nõ ne si
nolit redẽptus ingratus hẽri, plus q̃ patrẽ uel quasi patrẽ colẽt. hmõi redẽp-
rẽ. Deus oĩm hoĩm p̃ est, hõ p̃ culpã naufragus, mũdi turbines & p̃cellas na
uigãs, incidit in diabolũ pirratã crudelissimũ, a q̃ plus q̃ ferreis peccatorũ nexi
bus alligatus, ad remigãdũ uitior⁊ dura discrimina deputatus erat, hic ti creata
quauis uirtute euasisset, iure gratitudinis creaturã tã bñficã pr̃i deo p̃ponere
uel saltẽ æquare potuisset. O hõ ut deo semp̃ esses debitor, semp̃ obediẽs, pr̃is V
dei bñficio, durissimæ seruitutis iugũ euasisti, ut nulli te submitteres nisi deo,
ut oĩ optĩo iure soli deo subesses, ut illũ sup̃ oĩa coleres, ut in illo solo spem col
locares, ut nunq̃ cõtra illũ calcitrares, p̃ se ipm̃, p̃ p̃priũ filiũ (q̃ est ipse de-
ator tuus) te redemit, & de durissimo carcere liberauit. Vt tristitię a te & do
loris ac laboris iugũ excuteret filiũ suũ ad mortẽ tristari iussit. Nulla ergo logi
ca uel metaphysica necessitas, q̃. s. opponit impossibili necessitatẽ includẽti, dei X
filiũ, p̃ nobis tristẽ, & usq̃ ad mortẽ tristẽ fecit. Moralis necessitas q̃ opponit
incõgruẽti, qua. s. dr̃ id esse necessariũ, q̃d est cõgruũ & expediẽs, dñm Iesum
Christũ ad huius diei p̃duxit angustias. Necesse.n.id est cõsentaneũ & expedi
ens fuerat hoĩem a peccato ad gratiã, a pœna ĩferna ad cœlestẽ gloriã releua
ri. Necesse itẽ. i. expediẽs & cõsentaneũ fuerat, deũ nõ p̃mittere hoĩem p̃ hoc
bñficio alteri q̃ suę maiestati obnoxiũ fieri, Quare ut de⁹ nr̃ nobis esset oĩa, no
bis uoluit cẽ redẽptor, ut inq̃ nos uere liberi. i. nulli creaturæ, sed creatori soli
seruire optĩo iure deberemus, deus nos sua morte redemit. Hoc est q̃d logtur
Paulus. Nõ sumus ancillæ filii sed liberę, qua libertate Christus nos liberauit.

¶ Pœnarũ tãtas acerbitates qua rõne pro nobis susceperit dñs deus noster.

Onne sola uolũtate relaxãdi debitũ (ut nõnunq̃ creditores faciũt) po
n tuit hoĩem absoluere, uel saltẽ alio ope leuiori debitũ soluere, & nõ tã
amarã mortẽ p̃ nr̃a libertate subire? Quod si fecisset, nonne illi soli ut
parẽti & redẽptori deberemus. Potuisset q̃dẽ si uoluisset, & hõ illi soli debitor
sũmi cultus utraq̃ rõne fuisset. Quare igit̃ mori uoluit? frustra est labore pœ
nisq̃ cõqrere, q̃d pace & odio cõseq̃ possis. Sũt q̃ dicant Christũ fuisse crucẽ
passum, ut scripturas ĩpleret, q̃ rõ Christi uerbis cõstare uidet̃ Petro dicentis. Y
Quõ ergo ĩplebũt̃ scripturæ? Filius q̃dẽ hoĩs uadit sicut scriptũ est de illo, Et
iterũ. Ecce ascẽdim⁹ Hierosolymã, & cõsumabũt̃ oĩa q̃ scripta sunt in p̃phetis
de filio hoĩs. Sed hęc rõ nõ satisfacit. Illa.n.q̃ de Christi passiõe scripta sũt, ideo
scripta sunt, q̃a Christus illa passurus erat, & nõ ideo Christ⁹ ea patiẽt q̃a scribã
tur. Prophetę nãq̃ diuino spũ hęc scribẽtes, deo legẽ nõ ĩposuerũt, sed a deo
legẽ ĩpositã p̃dixerũt. Quare p̃phetarũ uaticinia Christũ cruci affigi non fece
rũt, sed q̃a hęc patienda ab illo fuerãt, p̃phetę ea cecinere. Dicere igit̃ Christũ
pati pœnas, q̃a scriptę fuerãt, nõ ẽ cãm futuri euẽt⁹ afferre, sed effectũ futurũ Z
oñdere. Nos aũt cãm q̃rim⁹ vñ tristis eẽ uoluit, usq̃ ad mortẽ. Sicut charitas
deũ effecit hoĩs redẽptorẽ, ita iustitia redimẽtẽ uoluit acerrĩe cõtristari et p̃ ea
uexari, q̃ culpę remediũ afferre cõstaret, Mulieris ãbitio peccato dedit initiũ.

Mariæ grauitas & humilitas uiã redẽptionis aperuit. Delicto cõsensit primꝰ Adam ne sociã cõtristaret. Secundus Adã cõtristatus est, ut põsam suã ecclesiam æternã ucũdítate saciaret. Nos ad peccatũ delectatiõe maxĩe trahimur. Peccata nostra diluentẽ maxĩe decuit contristari. Ipse.n. Ioannẽ dicere docuit. Quantũ se delectauit in delitiis suis, tm̃ date ei tormentũ & luctũ, Et p delicti qualitate statui uoluit plagarũ modos. Peccauit primus Adã p inobedientiã, Secundus factus est obediens usq; ad mortẽ. Primus p aspectũ cõcupiti pomi subuersus est. Secũdus inter obprobria uelatus est oculos. Primus ad mulierẽ amantẽ & porrigentẽ cibũ brachia extendit. Secũdus ab inuidis est ligatus ad pœnas. Primus p esum cibi pũaricatus, Secũdus exuriuit & sitiuit in pœnis. In ligno uirenti, & pomis decoro uictus est primus. In ligno arido & horrido uicit secundus. Primus erubuit nuditatẽ & ideo se abscõdit. Secundus publice nudatus uoluit oĩbus in alto monstrari. Primus agnita sua nuditate uocẽ dei timuit. Secũdus nudatus & cruci cõfixus patrẽ alloqtur alta uoce. Primus corã iustitia se excusat iniuste. Secũdus corã iniustis accusatus tacet, & iniuste punitus, iuste excusat iniustos. Primus uolens æquari deo se ipso factus est minor. Secũdus nõ rapinã arbitratꝰ est, esse se æqualẽ deo, dũ se ipsum exinaniuit formam serui accipiens, cœlestiũ, terrestriũ & infernorũ, ptãte donatus est. Medicorũ institutio est contrariis curare contraria. Itaq; delectatio p tristitiã, superbia p humilitatẽ, rapina oĩs ĩcẽtię p exinanitionẽ beatitudinis a nostrarũ aĩarum medico supatur. Attendite fratres nostri medici, nostræq; medicinæ Christi sentẽtiã. Tristis est aĩa mea usq; ad mortẽ, sustinete hic & uigilate mecũ, qa pro nobis Christus tristis est. Magister optimꝰ fratres charissimi, mortis & tristitiæ suę causas palam aperit. Ab aliis ne cõsq̃ quęramus. Cur tristis es bone Iesu? Cur es usq; ad mortẽ tristis? Cur moreris pro me redẽptor meꝰ? Nẽpe ut hic mecũ uigiles & sustineas p me, qđ ego pro te fero. O hõ qsquis es & qualiscũq; es, Si qd mali pateris & te iustũ existimas, hic substine. Intuere Christũ innocentissimũ, q tristat pro peccatoribus. Si peccator es intuere regem tuũ, q pro culpis tuis redimendis, tristis est supra modũ. Noli frangi in aduersis, hic sustine, hic uigila cũ deo tuo, q tristis est hodie usq; ad mortẽ, ut illi subiectus sis & obnoxius, qui pro tua iniustitia tã acerba obprobria, uerbera, & uulnera durissima, & mortẽ amarissimã, tui gratia patitur, ut pro tui delicti mensura, sit in illo plagarum modus, ut tu exemplũ habes patiendi æquo aĩo si iustus es, si autem es iniustus, discas pati disciplinã. Disciplina enim pacis nr̃æ super eum cuius liuore sanati sumus, ut longe ante propheta prædixerat.

¶ De ueritate passionis Christi.

Ominum nostrũ Iesum Christum in passiõe sua doluisse tristatũq; fuisse uerissime (ut secũdo loco pmissum est) ostẽsurus, qd dolor sit, qd ue tristitia, & unde ꝓueniãt declarabo. Sic.n. tristẽ eius aĩam & amarissime tristẽ usq; ad mortẽ fuisse apte uidere licebit. Sic eius doloribus cõpatiẽtes, ad uigilandũ cũ illo & sustinendũ erimus prõptiores. Inter dolorẽ & tristitiam hoc interest, q dolor sensum, tristitia mentẽ solet afficere. Dolorẽ q pœna, cruciatus, siue tormentũ dicit, bruta agnoscunt, reformidãt, sustinẽt iuta.

Tristitia non nisi homines & angeli affici possunt. Dolorꝭ cause sunt obiectũ sue res de sua natura sensui disconueniens, sensus disconuenientiam refugiens horum approximatio mutua, & quasi impressio in sensu recepta quæ horum approximatione consurgit, hæc declaremus exemplo. Cauterio uel ferro si sanandum est animal, cadens ferrũ carni sanandæ horridũ est, & disconueniens secundum naturæ rõnem. Non est.n. ferrum conseruans, augens uel faciẽs carnem sed macerans. Et ignis carni adactus illã nõ conseruat, sed consumit. Obiectum igit hoc, carni (iuxta suã cõplexionẽ) non conuenit, licet infirmæ remediũ afferat. Animalis sanandi oculus, omnisq; sensus exterior hmõi instrumentum formidat & horret. Approximat minister ferrum sanandæ carni, ligatur inter hæc arctatur ue animal, ne possit aufugere. Vritur, dolet, ingemit, mugit uociferat. Doloris itaq; causæ sic se habent. Terribilẽ uisu speciem oculus refugit. Inconcinna uox auribus molesta est, Fœtidus odor naribus detestabilis, Amarus uel insipidus cibus palatum infestat. Aspera, pungentia, lacerantia tactui disconueniunt. Singuli sensus hæc refugiũt singula. Iccirco si deforme offertur oculis. Si impletur horrisona uoce uel spiritu auris, Os si cõpletur amaro, Duris si tactus afficitur, dolet aĩal. Hic porro dolor realis dicitur, a rebus nanq; extrinsecis quæ sensum exteriorem uexãt sumit initium. Est alius dolor imaginatus, eisdem a fontibus scatens, sed non eodem modo se habentibus, qa tm̃ per imaginationem hmõi rerum displicentium approximatio, & impssio concipiuntur interius, exterius uero non sentiuntur. Exemplo & hoc declaremus, Dormiens q se p̃cipitari somniat, igni uel alteri pœnæ damnari, sæpe uisus est non dolere tm̃, sed flere amarissime, uariisq; modis & motibus agitari. Quare ita? Nempe quia uirtutis imaginatiuæ dormientis occurrunt similitudines rerum disconuenientium dudum in memoria reseruatæ, quæ dum p illas species pręferuntur somniãs applicari ea sibi existimans, imaginatam hẽt impressionẽ. Vnde fit ut ex re non uera id est non existente extra animam, hõ de re agitet & doleat, & adeo uere ut doloris nimietatẽ nõ ferẽs excitet a somno. & anxiet uigilãs, nil patiẽs nisi qđ somno pati sibi uisus est. Sic dolẽt uigilãtes dũ existimãt uidere inimicũ procul ueniẽtẽ, q uere inimicus nõ est. Sic ouis pauore & mœrore cõficit, Si arietem ad se uenientẽ uideat lupina pelle uestitũ,

¶ De primo dolore Christi ante passionem uero licet imaginario.

Vorsum hæc? Vt hãc catholicam ueritatem plenius intelligamus. Hodie Christus ante passionem uere doluit, imaginatione pariente dolorem, Passionem autem secundum rem inchoari a Iudæ osculo existimo. Fuit nanq; Christus uerus homo, habuit ergo ueros quinq; sensus in corpore exterius, habuit & imaginatiuã uirtutẽ interius. Quę ergo sunt humanis sensibus contraria, illos ue lędentia, etiã Christi sensus lędere poterãt. Qñcũq; uero sensitiuæ hois parti p imaginationẽ approximant, & ĩprimunt aduersa eũ dolere necesse est, in cui imaginatiua uirtute fit iste cõcurs. Hic uerissime Matthęi, Marciq; testimonio cõstat, oraturũ in horto dm̃ Iesũ, cepisse tedere pauere & mœstũ esse, qa scilicet studiosissimę suę uirtuti ęstimatiuę mẽs seria-

tim ostendebat passionis angustias,ut Lucas aperte eo loco demonstrat quo dicit,Et factus est in agonia sudor eius ut guttæ sanguinis cadentis in terram. Agonia quippe ab agendo est dicta,uel ab agone certaminis loco,q usq; hodie Romę nomē seruat. Vt igit̃ q in agone certaturi erāt meditabant certaminum uarietates,instrumēta ad certādū accōmodata cōgrebāt.examinabāt q; ita rex sapiētissimus cū diabolo & iudaica pfidia certaturus,ante q̃ ītraret agonē prudētissimē examinauit singula sui certamis instrumēta,& p imaginationē expt⁹ est illa,q̃ sanctissimū corpus ꝓxime fœdatura & laniatura p̃nouerat,hæc aũt imaginata,erāt suis sensibus ne dū infesta,sed horrida.Discutiam⁹ singula. Os
G ꝓditoriū ori ueritatis,seruiles funes manibus liberatricibus,uoces horrisonæ benignis auribus,attractus tumultuosi pacis & uenustatis pedibus q̃ maxime discordabāt.Annę superbia & maligna ītterrogatio,modestię fonti,uilis pcussio atq; seruilis,horrori erāt regi pacifico.Impatoris uultū in quē angeli respicere desyderāt,p derisionē uelari,cōspui,cędi,erat oī fœditate īdignius.Caput totius glorię nr̃æ decus amplissimū spinis coronari.Corpus pudicissimū & purissimū,corpus creata oī maiestate sublimi⁹,ad opprobria uestiri coccinea & purpurea uestę,nudari in publico,flagellis cædi,plusq̃ dici possit erat indignū, lustitiā totiēs accusari,& ad turpissimā mortē a ꝓditissimis īpeti,dānari,adiudicari,addici erat detestabilissimū.Hoīem tot pœnis,opprobriis,uerberibus,uigiliis confectū & lacerū,cruce onerari,erat acerbissimū.Prę̄ter oēm morē, p̃ter oēm humanitatē,imo p oēm feritatē manus q̃ cruci etiā ,p rōne supplicii funibus alligādę fuerāt clauis cōfigi.Pedes q sola colligatiōe, grossiusculiq; fortasse ligni submissiōe reliquū corpis in cruce sustētare debuerāt,uno clauo simul configi,omnem doloris modum superabat. Quis imaginetur se talia pati sine dolore? Quis cogitet proprium corpus per omnes sensus affligi, per oēs partes laniari flagellis,manus pedesq; in quibus,ob neruorum copiam magis uiget sensus,lacerari clauis,& in tātis angustiis aceto & felle potari,indeq; oēs pœnas quas enarraui recrudescere imaginetur,& non doleat.

¶ De rōne sudoris dñi Iesu dum in agonia positus oraret in horto.

Aec fuit agonia fratres in qua factus est pro nobis dñs Iesus dū tertio
h ad patrē orauit in horto.Ne miremur igit̃ si factus est tūc sudor ei⁹ ut guttæ sanguinis cadentis in terrā.Si quis uero dixerit hanc agoniā seu pœnarū imaginationē,non potuisse uehementē afferre dolorem,quoniā tūc carnem nulla ex parte lædebant,sed imaginatione sola uersabantur in mente & non esse prudētis nō ueris malis multū affligi.Meminerit iste sępe imaginationē ueros & magnos effectus efficere.Meminerit mlta pri⁹ nō uera, imaginationē sępe uera fecisse.Meminerit hanc receptoris imaginationē fuisse uerissimā atq; certissimā.Nō.n.imaginabat Ies⁹ ī agonia cōstitut⁹ iā penas sentire sed
H iminere de ꝓximo.Quod erat uerissimū,sibiq; a deo certissimū,ut eas nō minus uideret mēte q̃ postea sensibus exptus est. Videm⁹ media hyeme q admouentur eculeo seminudos solo eius aspectu,sola ue propinquitate nondum aligatos sudare, præsertim faciem & frontem. Vnde quæso illis est sudor?

Non

Non nisi ex pœna interius mente concepta. Quę q̃to est atrocior, tanto intus dolorē acerbiorē extra sudorē copiosiorē adducit. Nimius nanq; pauor strin
git corpus,& quasi de compssa spōgia humorē ad exteriora deducit.Spirituū insup agitatio,ad corpis supiora humorē trahit,dū spiritus eō loci sua leuita- K
te ferunt. Vnde facie maxime sudare cōpelluntur hi qbus acerbæ imminent pœnæ.Dñs itaq; Iesus sua agonia uere fuit dolore affectus interius, Quia pœnas ut ꝓxime futurę erant,sibi imminere cognouit,& diu mente reoluit. Vnde præ angustia adeo ꝓfuse sudauit,q̃ sudor ad terrā usq; ꝓfluxit Sed quō tinctus est sudor colore sanguineo? Christus nascens ex uirgine assumpsit oēs humanas passiones,harum in pœnis imminentibus pauor est una. In hac igit̃ agonia (teste Marco)pauere incepit,At in pauore sanguis recurrit ad cor,unde pallent q pauent.In sui igit̃ pauoris motu cor sanguinē retraxerat,q̃d mox feruore charitatis confortatū sanguinē remisit ad cutem. Pauor itaq; corpus strinxit. Vnde compssione spirituū sudorem corpus emisit.Confortatio uero mox subsecuta sanguinē usq; ad sanguinis cutē uigorosissime remeare fecit. Ita sudor aliquid inter cutanei sanguinis sibi cōmiscuit,unde tinctus est,& qua si sanguinis colorē accepit.Quare non dixit euangelista Christum sudasse sanguinem,sed sudorem eius factum ut guttæ sanguinis narrat.

¶ De dolore Iesu in passione iam positi.

I pœnę proxime imminētes dño Iesu (ut ostendimus) tm̃ doloris attu
s lerūt,ut in agonia passionē ancedente,p̃ angustia quasi guttas sangui- L
nis ꝓfuse sudauerit,q̃d putamus afflictionis & doloris eidē intulisse iā admotas? Certe ubi sola dolorū pœnarū ue cogitatio uerū dolorē & p̃gran dē parit,dolores ipsi & cruciatus mēbris adacti,plus lōge acerbitatis habebūt Quis magister intuens se à discipulo ꝓditū,& uenundatū pauca pecunia,non crucie acerrime? Quis dñm se p osculū serui proditoris fœtidi ac detestabilis inimicis alligandū dari,sine imēso dolore uideri possit? Quis p̃ceptor uidens discipulos dissipari mœstos,amicos aufugere pauidos,se ipsum inter inimicos deseri armatos,ab inuidis & stolidis turbis capi,ligari,trahi sentiēs nō doleat supra modū? Quis innocēs sed ad iudicē trahi nō legitimū,nō affectu iustitiæ de causa cognoscentē,nullo iure,nullo ordine examinantē,sine magno ac acerbissimo dolore ferre possit? Quis causa nondū cognita,iā punitus in faciē manu seruili cæsus dolorē nō sentiat? & hactenus minima. Adiice Caiphę quasi iudicis à iure dati iniquitatē,assessorū,scribarū.s.& phariseorū impietatē,accusatorum calumnias,testiū falsitatē,puersum cōciliū,iudiciū sceleratū, ministrorū crudelitatē,noctē insomnē,clamorē incōditū,derisiones indignas,sputa fœda colaphos impetuosos. Adiūge ꝓ eadē cā corā p̃tore alienigena,supbo,auaro ambitioso,meticuloso,totiēs repetitum iudiciū,horrisonas uoces ad crucē petentium,remissionem ad Herodē iudicē nouū,& per insolentē regē remissionem ad Pilatum metu sæuientem. Adde despectū indignū,uerbera ꝓ morte redimenda frusta illata,coronam spineā in derisum impositam capiti. Adde mortis sententiam,crucis gestationē,nudationem,manuū ꝓforationem,pedū lacerationem,potū fellis amarissimū. Inter tot pœnarū iniurias fuisset saltem aliquis consolator. Adde blasphemias & uerba spurcissima, ferinam rabiem

prę ſe ferentia. Quis urgentiſſimū dolorē talibus & tantis in malis nō ſentiat? Verū eſt dñe Ieſu q̄d ꝓpheta tuus longe ante p̄dixerat. Non eſt ſanitas in carne mea. Perijt fuga a me, & non eſt q̄ ad ferendū auxiliū reg̃rat aīam meam. Proximi mei aduerſum me ſteterunt, & uim faciebant q̄ q̄rebant aīam meam. Quęſiui q̄ ſimul contriſtarer, & non fuit, q̄ cōſolarer, & nō inueni. Verꝰ ergo fuit dolor tuus, à Iudæ oſculo uſq; ad tuā mortem dñe Ieſu. Qñ præ dolore nimio mōribundus, iāq; antea hoīm auxilio deſtitutus patri ſpiritū commendaſti, & exhauſto omni uigore tuo nimietate pœnarū dixiſti. Conſumatum eſt.

¶ De triſtitia & cauſis eius in genere.

Vnc de triſtitia dñi Ieſu dicere reſtat, ſed de ea prius in genere diſeramus, unde naſcat & in qua hoīs parte ſedē habeat declarando. Sic.n. ſaluatorē noſtrū q̄ maxime contriſtatū fuiſſe ueriſſimé; dixiſſe intelligemus. Triſtis eſt aīa mea uſq; ad mortē. Triſtitiā efficiunt tria hęc. Voluntas id eſſe nolens unde triſtat. Cauſa uoluntate potētior id efficiens, q̄d uoluntas (ſi poſſet fieri) ꝓhiberet. Ratio ꝓcipiens id eſſe q̄d nolebat. Si ex tribus his unū q̄dlibet detractū fuerit, triſtitia ꝓcul abibit. Muta ꝓpoſitū & q̄d nolebas fieri iā uolito, non triſtaberis. Si audieris conſumatū id eſſe unde triſtatus fuiſſes, ſi in ꝓpoſito ꝑſtitiſſes. Nolente nēpe te Socratē perire ueneno, ideo triſtaris q̄a cicutę potione illū extinctū intellīgis. At q̄ uoluerūt illū ſic obire mortē ea audita lætati ſunt. Qui neq; uoluerūt neq; noluerunt Socratē mori, eius audito ueneno neq; triſtitia neq; lætitia affecti ſunt. Qua in re ſatis conſtat a uoluntate triſtitiā lætitiā ue ꝓdire potiſſime. Q̄uis aūt uoluntas in ꝓpoſito nolendi ꝑmaneat, Si q̄d noluit nō eueniat, non triſtabit q̄ nolebat. Non.n. triſtat̄ pater q̄ mortē filii non uult, Si filius euadat ęgritudinē, ſed gaudet q; filius ſuꝑuiuit, q̄a illū ſuꝑſtitem uoluit. Si item uoluntas in nolēdo ꝑſiſtat, & cauſa potētior nolitū efficiat, ratio uero effectū non ꝓcipiat, nulla ſeq̄tur triſtitia. Nō.n. triſtamur penitus incognitis. Nūc qm̄ nolle eſt prima cauſa triſtitię, et Chriſtꝰ oblatus eſt q̄a ipſe uoluit erit opę p̄ciū intelligere quō in paſſiōe triſtis eſſe potuerit. Nolle ſicut & uelle aliq̄d, pluribus modis pōt euenire, &.n. aliq̄d oīno uolumꝰ.i. nulla admixta nolitione, ut ſanitatē uel fœlicitatē. Ecōtra aliq̄d oīno nolumus.i. nulla admixta uolitione ut morbū uel miſeriā. Volumꝰ itē aliq̄d nō oīno, ſed cū admixta nolitione, ut uult qs in tēpeſtate ſeminaufragus merces eiicere, ne demergat̄ nauis, ipſe ne pereat. Vult inq̄ perire merces, q̄a ſe pire nō uult. At ſi ſe nauē & merces ſaluare poſſet ſine iactura, nollet merces in mare demergi. Refugit itē aliqs rem gratā accipe deſyderio gratioris, quā timet amittere, uel aſſeq̄ ſperat. Vt hydropicus potū refugit, ſitim eligit, q̄a mauult diutius ſitire cū uita q̄ non ſitire cū mortꝰ. Si uitā ſpernat, potū eliget. Nolle hydropicum accipere potum pendet ex uolita uita, Quæ oīno uolumus.i. nulla nolitione cōmixta, Si eueniant, ſi adſint, ſemp lætitiam pariunt, Si abſint triſtitiam adducunt. Quę oīno nolumus.i. nulla uolitione cōmixta, Si occurrant triſtitiā, Si abſint lætitiā adducūt. Quę uolumus aliqua nolitiōe cōmixta, triſtitiā pariūt qñ cōtingūt. Quæ itē refugimus, q̄a aliud magis placet, q̄uis nō eueniāt, triſtitiæ tñ uiā parent. Hęc exēplis manifeſtemus, Scire oēs uolumꝰ oīno.

Ignorantiā

Ignorantiā, econtra penitus recuſamus, Nemo eſt q̄ didiciſſe aliq̄d non lætet. Contra nemo eſt quē ſua ignorātia detecta uel cogitata nō contriſtet. Sanari cauterio, ferro uel pharmaco uolumus, q̄a nolumus ęgritudinē, ſine mœſtitia nec pharmacū, nec ferrū, nec cauteriū expiemur, q̄tūlibet ad illa excipiēda ſit animus confirmatus. Potū nō uult hydropicus ut ſanetur & uiuat, ſuſtinet ſitim & non bibit cū aliqua triſtitia. Prima igitur (ut ita dixerim) uolitio. Si eueniat q̄d eſt uolitū ſemp habet lętitiā ſociatā, triſtitiā nunq̄. Contra prima nolitio pro nolito cōtingenti ſemp parit triſtitiā ſine lętitia. Tertio loco adducta uolitio cauſam dat triſtitię, cui lætitia ſociari pōt. Facit idē quarto loco recēſita nolitio. Eſt ergo aliq̄d uolitū pro cuius euentu triſtari nō poſſumus. Eſt item aliq̄d uolitū cuius triſtamur aduentu, qm̄ eſt nolito ſociatū, cuius eſt uiā parere triſtitiæ. Volūtas cuius hæ ſunt oꝑationes, qm̄ in regno aīæ regina eſt imperās uiribus, & carnis affectus quaſi ſub iugo ſeruitutis, rōne cōtinēs, ad oēs animi ac corpis partes debet intēdere, & ꝓ oīb⁹ uigilare. Quia fruſtra uigilat familia cuius p̄ eſt negligēs. Fruſtra ſtatiōes cuſtodit miles, cuius impator eſt ſomnolētus. Fruſtra ciues ſtant ꝓ muris, q̄rū princeps ſopore & incuria obrutus eſt. Vnde ueriſſime dixit ꝓpheta. Niſi dñs ædificauerit domū, inuanū laborauerunt q̄ ædificant eā. Niſi dñs cuſtodierit ciuitatē, fruſtra uigilat q̄ cuſtodit eā. Propterea Paulus apoſtolus q̄bus p̄erat ſapientibus, & inſipiētibus debitorē ſe ꝓfitebat, flebat cū flentibus, gaudētibus congaudebat. Sic igit̄ bñ ſe habeat bñ inſtituta hoīs uoluntas neceſſe eſt, ut ſuæ aīæ partibus aſſiſtat, & ſimul cū illis opetur. Abſit ꝓpterea ſtoicorū ſtulta indolentia, quā oīs cōfutat ex̄pientia. Vt.n. ſenſus diſcōuenientis approximatiōe indolens eſſe nō pōt. Ita bñ inſtitutā uoluntatē ſenſitiuę aīæ cōpati neceſſe eſt, niſi qs extra ſe rapiat̄ in extaſim, uel adeo ſit inſania furioſus, ut uoluntas a ſenſibus ſit penitus aliena. Quorū alterū ualde cōtēplatiuis, alterū ſolis deſperatis, rabiē ue cōfectis, pōt euenire, illis gratię bñficio, iſtis mentis uitio. At q̄ extra ſe ipſos nō ſunt, q̄ magis bonitate uel ſapientia ꝑſtant, uerius uolūtatē ſenſibus, & eorū affectib⁹ aſſiſtentē cōpatiētē, ſenſuq; doloris triſtē habere neceſſe eſt. Et ſi cōtēdas iuiſſe apoſtolos gaudētes a cōſpectu cōcilii, qm̄ digni habiti ſunt pro noīe Ieſu contumeliā pati, Beatus nēpe Andreas ſecurus & gaudēs ibat ad crucē, & populū orabat ne impediret paſſionē eius. Sed & multi martyres inter tormēta ſecuri deriſere tortores. Memēto q̄ iā diximus, & nō eris ambiguus. Qñ euenit aliq̄d uolitū pēdēs ex nolito pōt ſimul cū triſtitia mens affici lætitia. Triſtat̄.n. pro nolito añ cedēte, gaudet pro conſequente uolito. Mercator tēpeſtate iactatus prōptus abiicit merces, lætus q; earū damno fit ſaluus, & tñ eſt mœſtus q; in tanti diſcriminis articulū adductus eſt. Apoſtoli & martyres alacres in pœnis corpus dedere cruciatibus, læti de cōſeruata innocentia, triſtes de ꝑſequentiū crudelitate atq; ꝑfidia, & in ꝓpria pœna nō ſine anguſtia, ſed ſine formidine durant. Hinc eſt q; dñs Ieſus filias Ieruſalē illi⁹ pœnas nō flere, ſed ꝓ ſibi ipſis iminētib⁹ malis hortat̄ ad lachrymas. Certe q̄to qs ſublimiori loco cōſtituit̄, tāto ei facultas eſt amplior. Diximus uolūtatē in regno aīę eſſe reginā, decet igit̄ illā plus q̄ cęteras aīę uires uarietas facultatū. Certū eſt p̄terea partes aīalium

quadã inter se ligatura harmonica potiri, & amicitia naturali esse societas, q̃
P præter rõnis impetiũ, membrũ membro gaudẽti cõgaudet, dolenti cõdolet,
periclitanti est auxilio, & defensioni libẽter assistit. Profecto si qs pedẽ dolẽtem
cõpatitur non solũ tibia, crus, & femur, sed manus & caput, & nimio dolore
pedũ reliquas partes corporis cõfici, podagra testimonio est, offert se nescio
quõ nullo tñ rationis imperio, manus p capite defensando, & ambulãs in te-
nebris, manꝰ ante mittit ad iter explorãdũ ut caput saluet, & reliqua corporis
membra cõsistãt. Nõ minus rex debet saluti pop̃uli cõsulere, q̃ populus cordi
salutẽ regis habere. Voluntas igitur suis sensibus præsidẽs, & animæ sensitiuę
uirtutibus imperans, qm̃ secũdũ naturã est illis amore sociata. Vt natura est. i.
naturalis pars ratiõis in homine, q̃ uniuersæ hoĩs partes illi sunt magis obse-
quentes, hæc magis de eis habet rationem. Quare ut illis cõnexa est, si sensus
doleat, nõ caret uolũtas angustia. Inter hæc tñ uolũtas qm̃ libera est, & dña
nostrarũ uiriũ, nõ ad sẽsum solũ aspiciẽs, quẽ hẽt pedissequũ, se uertit ad intel
lectũ, quẽ habet fratrẽ, consiliariũ, & nonnunq̃ ob id̃q̃ sensus uere
dolet, qa percipit disconueniẽs, Intellectus sublimiora penetrãs, uidet id esse
cõueniẽs, & cõsulit uoluntati prosequi oportere, q̃d sensus conatur effugere.
Volũtas uero quasi rex sapiẽs, maiꝰ bonũ minori p̃ponẽs, iubet sensum pati.
& ut minus doleat cõpatit illi. Vult nihilominus hęc ipsa uolũtas & passionẽ
sensus, & suã compassionẽ, unde leuiẽs ac prudẽs uadit ad pœnas. Ideo læta qa
p tristitiã minorẽ maiorẽ euadit. Nõ est igit̃ læta de dolore sensꝰ, nõ de sua cõ-
Q passiõe uel tristitia, sed de p̃fectiõe cõq̃sita uel cõseruata, decꝫ euasiõe maioris
tristitię gloriat̃. Igit̃ martyres & sancti apostoli, ac ipse dñs Iesꝰ Christus uolũ-
tatis suę naturali motu de sẽsuũ cõnexiõe nascẽte, tristes erãt in pœnis, q impio
uolũtatis lætabat̃ nõ de pœna q̃ intellectꝰ cõsuluerat excipiẽdã, sed de cõseruа-

¶ De dñi Iesu Christi tristitia a cœna ultima usq̃ ad finem orationis in horto.

Vnde ad rem de qua agebamus ad tristitiã dico quã dñs in passione su-
n stinuit declarandã uertat̃ oratio. Dñs Iesus hodie uere tristatus est, p
doloribus suis imaginatione causatis, ante passionem. i. à cœna ultima
R usq̃ ad finẽ orõnis in horto. Longe uero acerbius in passione, p doloribus
sensatis tristatus est. Hanc ueritatẽ satis copiose cõprobatã illius ipsius testimo
nio tenere possumus, ĩmo debemus. Quia deus oĩpotens est, & hõ sanctus &
iustus, pœnasq̃ p oẽs sensus expertus, in causa scientiæ attestat̃ suæ tristitiæ, di
cens, Tristis est aĩa mea usq̃ ad mortẽ, sed o uiri sustinete hic & uigilate mecũ
Reuoluite mente q̃ supra narrauimus. Qui cogitationes occurrũt dolorũ &
malorũ imminẽtiũ. Sicut esse non põt sine pauore & dolore, ita mœrore ac tri
stitia non est uacuus. Dñs Iesus passionẽ nouit, Passionẽ dico, angustias, lęsio
nes uerberũ, uulnerũ acerbitates, improperia post crucẽ, q̃ oĩa ab oculo ludę
S usq̃ ad mortis articulũ supportauit. Sed q̃d ais? Dico iterũ, Dñs Iesus passio-
nem noluit. Erras in fide, Errarẽ nisi sic cõfirmarẽ. Dico tertio, Dñs Iesus passi
T onem noluit. Et ne me putes a fide catholica deuiũ, declaro sententiã. Fuerũt
in Christo duę uolũtates, Vna rõnalis & creata, q̃ erat aię intellectiuę potẽtia.

Alia ue

Alia uero rõ p̃ se sentiã increata, q̃ dicit & est deus. Hęc qm̃ increata, æterna,
infinita est, incomprehensibilẽ, impassibilẽq̃ esse negare nõ possumus. Secũdũ
has dñs Iesus tristatus nõ est, neq̃ tristari potuit unq̃. Quia rõni nemo patit̃.
Huic nil resistere põt, nil euenire q̃d nolit. Et si q̃ sonãt autoritates dñm Iesum
mortẽ uoluisse sine tristitia secundũ hãc illas intelligamus. At si de uoluntate
quã Christũ habuisse primo loco diximus sermo sit q̃. s. creata q̃t potẽtia aiæ
intellectiuę. Qm̃ hęc naturę lege sensibus primo motu copulata est. Vnde sine
uitio mors & uulnera sunt (teste philosopho) tristia forti. Sic inq̃ accipiẽdo
Christi uolũtatẽ creatã ut natura est. i. ut lege naturæ est amoris (nescio cuiꝰ)
uinculo sensibus copulata, mori recusauit, & hac rõne Christus usq̃ ad mortẽ
tristatus est. Tristis inq̃ fuit à fine cœnæ q̃usq̃ durauit in uita mortali. Quo V
usq̃ inq̃ uoce magna clamans expirauit. Hac certe rõne nõ solũ mortẽ noluit,
sed pœnas oẽs euadere uoluisset, & ter orauit ne calicẽ passionis ebiberet. Sũt
q̃ existimẽt hãc orõnem nõ rõnis et uolũtatis motu, sed sensus formidine factã
q̃d ego nõ satis intelligo. Non. n. fuit inter Christi sensus & uolũtatem pugna
uel discordia. Qm̃ hæc uel a peccato fiũt, uel peccata sunt. Christus aũt qm̃ si
ne peccato fuit, & natura iustus, nõ habuit legẽ in mẽbris repugnantẽ legi mẽ
tis suæ, sed p̃ naturę rectã lineã sensus eius ad sensibilia se ferebãt, & uoluntas
p̃ naturę ordine recto moderabat eosdẽ, illisq̃ sese eodẽ naturę ordine accõ
modabat. Neq̃ tñ negauerimus nolẽdi mortẽ principiũ a sensibus dñi nostri
Iesu Christi, p̃cessisse, sed fuisse solis in sensibus uel contra uolũtatẽ uel nullo
modo in uoluntate ne cõcedamus. Fuit certe Christus dñs ut deus, sic & hõ cõ
sumatissimus. Quare sicut cæteris in hoĩbus, in eo locũ & opationẽ habuit
humana uolũtas, quã qm̃ patiente sensu, simul pati est necessariũ, Christus p
uolũtatẽ humanã orãdo uoluit mortẽ euadere secũdũ naturalẽ motũ uolunta
tis cõpatiẽtis sensitiuæ uirtutũ, cui tãta mala horrori erãt nõ ĩmerito. Hinc est
q̃ in orõne nõ dixit dñs Iesus Christus nõ ut existimo uel sentio, sed nõ ut uo-
lo. Voluit igit̃ calicẽ passionis trãsferri, sed primo uolũtatis motu q̃ nemo pec
cat, & hic motus nolitionis sufficit ad tristitiã. Qm̃ mors & uulnera tristia for
ti, q tñ sustinet illa spontaneus & ea, p uirtute libere uult. Est & alia ratio siue
modus uerã ostẽdens, p̃positionẽ totiens ꝛepetitã. Christus mortẽ noluit. Su-
stinete q̃so & aĩo mecũ uigilate, & ad tristitię dñi Iesu ueritatẽ plene cognoscẽ
dã q̃ dicã audire ne pigeat. Diximus paulo ante, aliq̃d esse uolitũ cõmixta noli
tione, & id seminaufragi abiiciẽtis merces exẽplo palã fecimus. Instar naufra-
giũ patiẽtis uoluit dñs Iesus mortẽ, ppriã, qa noluit perire genus humanũ, at si
deditionis huius piculũ abfuisset Christus mortẽ noluisset. Quod aũt est uo
litũ ex nolito, nolitũ cẽseri debet, q si abesset nolitũ q̃d eius emendãdi gratia
eligit naufragus sine dubio reprobaret. Ita p̃ oĩa si absit piculũ humanæ p̃diti
onis nec mori uolet dñs Iesus nec pœnã pati. Cõstat igit̃ uolũtatẽ Christi secũ
dũ libertatẽ mortẽ noluisse. Si aliter fieri potuisset. At qa nõ potuit, qa deꝰ id
fore decreuerat, semp orãdo cõclusit. Nõ mea uolũtas naturalis motus, & sen
sui cõpatientis, nõ mea uolũtas libera admixta cũ nolito hoĩm naufragio. Sed
tua fiat, quæ potentior, rectior & sanctior est, & naufragũ hominẽ ne demer-

l

gatur & pereat saluare constituit,& in portū æternę fœlicitatis adducere.

¶ Soluunt̄ difficultates q̄ Christum pati noluisse confirmare uidentur.

I aūt queras & instes nōne uolūtas Christi creata plene pfectęq; obtē
s pabat in creatæ uolūtati.i.deo.Sicut de sensib9 affirmasti? Obtēpabat
qdē. At uolūtas increata uoluit Christū pati sine oī nolitione cōmixta,
ergo & uolūtas Christi creata idē uelle debuit,& si noluit peccauit.Hic ergo
dicere possem uolūtatē increatā passionē Christi uoluisse nolitione cōmixta.
Voluit.n.pati Christū,qa noluit perire genus humanū.Sic nēpe deus dilexit
mūdū ut filiū suū unigen̄itū daret,ut oīs q̄ credit in illū nō pereat,sed habeat
X uitā æternā.Quasi dicat apostolus,qa credētes perire noluit,uoluit filiū mori.
Sed statim urgebis & dices.Ergo & uolūtas increata tristata est,qa euenit uo
litū ex nolito pēdens.Respōdeo q̄ dicta sunt de causanda tristitia,uolūtatē in
creatā coartare nō posse.Qm̄ pati illa non pōt.Hæc insup (ut sic dicā) nolitio
añcedens est,nō cōsequens uel efficax,de qbus hic dicere nō est locus,nisi qp
añcedens nolitio tristitiā nō adducit.Sed aliter planius ac aptius respōdem9.
Humanę uolūtatis amplitudo deliberandiq; facultas,q̄ de oī intelligibili secū
dum oēm rōnem intelligēdi decernit ut uult,facit illā existimari multiplicē &
diuisam,modoq; supiorē,modo inferiorem portionē uocitari,q̄ tñ uolūtatis
partes nō sunt.Qm̄ illa simplex est,& penitus indiuisibilis,Sed sunt uarietates
Y opationū,& modorū secundū q̄s uolūtas opatur.Nā qñ fert in deū portio su
perior nūcupat̄,& qdē proprie.Adhuc qñ fert ad creaturas ut ordinatas ad
deū,uel ut cognitas in creatoris essentia,dicit̄ portio supior,sed minus ꝓprie.
Qñ uero fert ad creaturas,ut adinuicē ordinatas,& ut lumine naturali cogni
tas,portio inferior nuncupat̄.Igit̄ diuisio uolūtatis in supiorē portionē,& infe
riorē,non est diuisio secundū substantiā,sed secundū opationē in uolēte recep
tam.Hęc duo officia(ut ita dixerim)sunt qdē in ꝓpī creata uolūtate,sed maxie
in uolūtate aīæ Christi pfluxerunt,Cuius intellectus uerbū dei.i.diuinā essen
tiā in filii suppositō semp aspexit,& in illo q̄ nouit uelle deum,uoluis humana
Christi uolūtas & amauit.Hęc porro nō minus in ꝓprio genere rōnis creatæ
Z uigore dignoscere potuit,& uelle dñs Iesus Christus.Igit̄ si loqmur de passio
ne uolita uel accepta secundū portionē supiorē.i.ut ostensam in uerbo,uel ut
ordinatā ad diuinā uoluntatē.Christus eā simpliciter & semp sine oī nolitiōe
admixta uoluisse credēdus est.Ideoq; secundū portionē supiorē de passione
tristis nō fuit,neq; esse potuit.At si passionē intueat̄ dñs Iesus secundū portio
nem inferiorē.i.ut cognitā in ꝓprio gñe,& in ordine ad creaturas tm̄.Quia il
lam uidebat discōuenientem suę uitæ creatæ,suis sensibus asperrimā,suęq; hu
manitati acerbissimā.Insup qa cogitabat illā ex nolito sibi tollerandā.s.ex pec
catis hoīm,q̄ ut mala sunt fieri noluisset.Quia sciebat nō necessitatē oīno ine
uitabili redēptionē peccatorū p ipsius passionē fieri,motu naturali uoluntatis
eam noluit.Etiā motu libero noluit eandē,nō simpliciter,sed sub cōditione.i.si
peccata hoīm non fuissent,uel si pro hoīe redimendo aliter satisfieri decreuis
set.Nunc qm̄ ex cōditione locū non habente nihil effici pōt,& adductę cōditi
ones erant penitus impossibiles.Peccata.n.iam p̄terierant sine numero multa

nimis,& qd factū est nequit infectū fieri.Deus etiā q stabilis manens dat cuncta moueri,decretā satisfaciendi formulā ut non decretā habere nolebat, ne dixerim non poterat,uoluntas Christi creata p suas conditiones agitari qdem potuit,sed non conuelli,non mutari.Itaq; increatę uolūtati cui se ab initio cō posuerat semp adhæsit.Sicq; nullatenus in dño Iesu Christo increata, & creata uoluntas fuere discordes.Quare orans in horto semp dixit,Pater si possibi A
le est,uel si fieri pōt.s.q; nullus hoīm peccauerit unq̄,uel q; pro redimēdis hoī
bus ego nō moriar,transfer calicē hūc,hanc pœnarū acerbitatē,& durissimā
mortē a me,ab hoīe quē ego gero mortalē.Sed q; illę cōditiones sunt īpossi
biles,neq;.n.q̄ facta sunt infecta fieri queunt.Non qd ego hō p meā humani
tatē uolo,sed qd tu deus uis,id fiat.Et ego pater crucis passionē nō respuo,uel
ꝓpter illā sum tristis,ut a te decretā,sed ut meę humanitati incōmodā,duram
& supra modū acerbā.Scio pater q; tu calicē hunc amarissimū me portare nō
iussisses,neq; uoluisses,nisi hō peccasset,& p tuā misericordiā illū a pœna libe
rare,p tuā uero iustitiā pro eius culpa satisfieri cōstituisses, p summā uero bo
nitatē tuā non a pura creatura satisfactionē accipe cōstituisses,ne illi hō ut tibi
uideret obnoxius.Tristis est igit̄ aīa mea usq; ad mortē,Vt uoluisti pater de9, B
Sustinete hic & uigilate mecū filioli,nihil mihi in mūdo est reliquū,nisi labor
& dolor,oī iucunditati meę mortalitatis finis imponit̄.De cętero oīa mihi du
ra,dira,tristiaq; futura sunt.Vsq; ad mortē,usq; q̄ moriar.Sed & moriens ni
hil cōsolatiōis habiturus sum.Verū erit mox illud ꝓpheticū.Quęsiui q̄ simul
cōtristaret & nō fuit.Cōsolantē me q̄siui & nō inueni.Fuerūt igit̄ hæc dñi sal
uatoris uerba,q̄ pro nr̄i sermonis exordio sumpsimus, quasi p̄plagiū imminētis
angustiæ.Vbi dñs discipulis apit q̄ sit uerus dolor suorū sensuū,q̄ sit uera tri
stitia suæ animæ,quæ usq; ad mortē eius sine intermissione duratura sunt.

¶ De dolore sanctæ matris domini instante passionis tempore
ab imaginatione nascente.

Anctam Mariā matrē dñi ante filii sui passionē, p duras imaginatiōes
s hodie doluisse,ex his q̄ dicta sunt negari nō pōt,Quod.n.alicuius sen
sibus approximatū discōuenit,hoc fortiter imaginatū dolorē parit,p̄
sertim si de ꝓximo sit,& cogitet esse futurū.Pœnæ admouēdæ corpi filii,sen
sibus matris nonne discōueniunt? Maledicta obprobria, blasphemiæ contra
filiū,matris auribus nō concordant.Hæc uero fortiter fuerūt imaginata a san
cta uirgine & de ꝓximo futura filio unico certissime cognita, Quare ipsam C
dolore & amaritudine uere repleuerūt.Quę etem̄ mater unicū filiū supplici
is diris,& iniustis mox afficiendū,laniandū,p singula mēbra excarnificādū,ne
candūq; sciens, & diē tantorū malorū adesse cognoscens,atq; reputās, possit
ad aliā imaginationē flectere? Vos o matres cogitate,si q̄ uestrū filiū languē
tem, prima luce ferro secandū uel curādū cauterio nouerit,nonne p̄ angustia
noctē ducit insomnē? Et tñ hæc sine iniuria cū pietate ad salutē filio imminēt.
O matres Maria unicū filiū speciosum forma præ filiis hoīm,obsequētissimū
& sapientissimū quo æterno patri optime cōplacuit,nouit q̄ primū cœnauerit secū,& a cœna surrexerit,a discipulo tradendū inimicis, ligandū more la- D

tronis. Ad accusatorū tribunal, in coruq; collegio adducendam & accusandū
q̄ in iusto iudici iuste responderet, alapis in facie contunden dū. Per inuidos
& iniq̄s calūniatores, per falsos & subordinatos testes, pro cōuicto habendū.
Per iniq̄s & inimicos iudices condēnandū. Per ipsos condemnatores corā ex
traneis iudicibus ad diuersa & aduersa subsellia multotiens circunducēdum,
& accusandū. Multotiens morti turpissimæ & crudelissimæ adiudicari peten
dum. Contumeliis, obprobriis, sputis, uerberibus ante sententiā excruciandū
spinis coronandū, crucifixū sitibundum, pœnis exhaustū, aceto myrrhato, seu
cum felle mixto potandū, acerū & plus q̄ dici possit doloribus plenū, sine ul
la consolatione moriturū. Sciuit hæc oīa uirgo mater amātissima, mox in filiū
unicū de morte inuidiæ, rabidæ, auaritiæq; rapacis p̄cipitari. Tantorū insup
malorū numeros & modos filio suo instare ante cœnā, in cœna, & post cœnā
sancta mater mente reuoluit. Taliū imaginatione, tā dira, tā certa, piæ matres
quō putabimus talē matrē non doluisse uehementer? Ego in ea id Hieremiæ
completum existimo. Viderunt me desolatam, tota die mœrore confectam.

¶ De ratione doloris matris dñi in cœna legali &
ultima filii sui.

Ersuasum hic habeamus sanctam Mariam matrē domini in ultima cœ
p na pro legis obseruantia cū filio suo cœnauisse. Nēpe hoc exodi scri
ptura confirmat, ubi agnus per familias manducari iubetur paschatæ.
Si uero minor sit aīarum numerus, ut ad esum agni sufficere non possit, uicin⁹
ad cœnā uocari mandat. Virgo mater familias quē ad esum agni sumere de
buit potius q̄ filiū, agnū sine macula, agnū mundi peccata tollentē. Et q̄m ad
esum agni, numerus animarum, mater scilicet & filius tēperatissimi ambo erat
exiguus, additi sunt Apostoli cōtinua familiaritate uicini, Sollicita igitur hęc
iustissima mater de legalis agni apparatu, forte discipulos commonuit īterro
gare, ubi eius filius, corumq; magister & dñs libentius pascha perageret. At
Iesus pientissimus filius inopem matrem studio parandæ cœnæ leuare uolēs
discipulos ad amicum qui pararet cœnam destinauit, non ut matrē ab hac cœ
na excluderet, in q̄tia secundum legem primam discumbere oportebat, sed ut
onere parandæ cœnæ illam releuaret. Sciebat enim q; Maria circa unum tūc
E maxime necessariū, neq; minus anxium, erat occupata. In hac cœna uidit Ma
ria agnum pelle nudatū, assum, lacerum, deuoratum, figuram mente uoluebat
& in filio figurato quid ea sibi uellet examinabat. Vidit filium discipulorū pe
des lauantē. Quō sine dolore Iudam lauari uidisse credemus turpissimū & mo
lestissimum inimicū? Audiuit Iesum suam mortē, suā per discipulū, p̄ditionē
& discipulorū fugam p̄dicantem, q̄ licet matri iandudū certissime nota essent
tñ audita & uisa dolorem attulerunt. Vidit filium abeuntem, non rediturum
amplius in ciuitatem, nisi ligatum, & inimicis armis circunseptum quasi latro
nem ducendum ad iudicium. Si a te o mater filium separari uideas, quem mox
ad pœnam rapiendum intelligas, quis te torquebit dolor, si illum audias suas
pœnas prædicantem, seq; illis præparantem & offerentem uideris, quo ille
hæc ageret animosius tu acrius dolore torqueberis.

¶ De rōne dolorum matris dñi in cruce pendentis.

Idit hæc mater filiū in cruce pendentē, teste Ioanne. Audiuit eum cruci
v fixores excusantē, latronē cōsolantē, sese matrē alloquentē, suas illi pœ
nas ostendentē, uicariū pro se dantē. Audiuit siti laborantē. Vidit siti
bundo fel cū aceto porrigi in potū. Audiuit suā cōsumationē p̄sagientē, & in
ter pœnas uoce magna clamantē. Vidit caput p̄ debilitate inclinantē. Agno
uit cruciatibus exhausto mortē imminentē, Morientis desolationē, & mortui
exanimationē aspexit. Putas nē hæc satis doloris attulisse Mariæ? Si nō credis
eā doluisse plus q̄ ego dicere possim, tuq; cogitare sufficias, maternos affect⁹
nescis, humanitatē penitus ignoras. Verū fuit in ea illud Hieremię. O uos oēs
qui transitis per uiā, attēdite & uidete si est dolor similis sicut dolor meus.

¶ Sanctā dñi matrē in suo dolore uel tristitia non esse lamentatā.

Ed procul absint q̄ dicunt & p̄dicant Mariā uirginē matrē in morte fi
s lii unguibus genas & digitis laceratse capillos, planxisse collisis mani
bus, pugnis castissima pectora cōtudisse, uoces q̄rulas ad crucifixores
& ad angelū Gabrielē, ad filiū uero & ad patrē uoces mœroris, mœstitiæ, de
solationis plenas edidisse. Absint q̄ dicunt illā filiū a passione uoluisse retrahe
re, Iudæos ne filiū suū crucifigerent supplicē orauisse, pro filii morte redimen
da uel potius uita seruāda se dare uoluisse, semianimē circuisse ciuitatē, syncO- F
pi occupatā, & semi extinctā mœstitia p uias, uicos, & uiarū cōpita cecidisse. Fa
ciunt hęc matres dolore & mœstitia supatæ. Faciunt q̄ sui oblitæ & humanæ
cōditionis ignaræ, nō q̄d ratio suadet, sed ad q̄d impellit passio se cōuertunt.
Fuit q̄dē Maria dolore tristitiaq; repleta, sed nō uicta. Quare in sui filii passio
ne de nullo est lamentata, nil dixit, nil egit inconditū. Hęc tum rōnibus, tū euā
gelii autoritate mōstrantur apte. Excellēs dolor rōnem solet obnubilare, sicut G
& magna gaudia mētē rapiūt. Maria in sui filii gnatione summe delectata est,
sed castissime. Fuit. n. gratia plena & spū sancto obūbrata, ne trāsitus sui puris
simi sanguinis ad loca gnationis aliq̄d subripet rōni. Sic in parturitione & par
tu & post partū, nulla eā attigit sensus delectatio incōdita. Ergo & in filii mor
te summe tristata est, sed a tristitia non supata, īmo p̄ gratię plenitudinē, in pu
dore uirgineo, & uenustate uiduali pseuerauit, nil dicens, nil faciens q̄d mētis
mutationē oñderit. Debuit sapiētissimę matris dolor, & tristitia filii sapiētissi
mi afflictiōibus non esse dissimilis. Sed dñs Iesus sicut ouis ad occisionē duct⁹
est, & quasi agnus corā tondente non aperuit os suū, nunq̄ refugit, nunq̄ syncO
pim passus, sed fortissime oēs pœnas & mortē tulit. Cur igit de matre ei⁹ hęc
eadē nō affirmabimus? Incōditę tristiū uoces, planctus, q̄rimonię nascunt, uel
ex ignorātia dū q̄d accidit fore nō existimauerūt. Vel ex iniq̄tate, dū plus quę
sua sunt, q̄ q̄ dei & p̄ximi quęrūt. Vel ex pusillanimitate, dū suo incommodo
subueniri posse diffidūt. Vel ex impatiētia, dū nimis sunt delicati. Nihil horū
fuit in sancta uirgine. Ab instāti. n. cōceptiōis filii mater dñi q̄d futurę esset suo
partui plene intellexit. Et q̄d tādiu, tā certe p̄uiderat, eā decuit æq̄ aīo tollerare H
ut aīa eius magnificaret dñm, & in deo salutari suo spiritꝰ eius firmissime p̄du
raret. Non fuit sancta Maria p iniq̄tatē a diuina uolūtate seiuncta, q̄ dixit. Ecce

ancilla dñi, fiat mihi ſecundū uerbū tuū. Quod uerbū non fuit de ſola incarnatione, ſed etiã de p̃fecta redẽptione. Ergo ſecundū uerbū æterni patris uoluit Maria paſſionem cõmunis filii. Sicut locutus fuerat pater deus ad patres nr̃os Abrahã, & ſemini eius in ſecula. Nõ fuit in ea aliqua puſillanimitatis diffidentia. Dixerat.n. fecit mihi magna q̃ potens eſt. Et q̃ filiũ p̃r diuinitatẽ in illo manentẽ cognouit, & cõfidit cito reſurgere, nõ debuit ob breue mortis ſpacium diffidentiæ inditia demõſtrare. Sciuit.n. qa pater fecit potentiã in brachio ſuo .i. in filio ſuo, in q̃ diſperſit ſup̃bos ludẽos, mente.i. uolũtate cordis ſui, eorũ.ſ. aĩæ rõnalis, malitia obcæcatæ. Non fuit in ſancta uirgine ob delitias impatientia, Portauerat.n. iugũ adulteſcentia ſua, Aufugerat cum infantulo Ieſu, noctuq̃ p̃agrauat at ſolitudines ẽgypti. Vixerat de labore manuũ ſuarũ. Doctrina & opibus filii didicerat incõmoda æq̃nimiter tollerare. Sciebat beatos eſſe q̃ perſecutionẽ patiunt̃ ꝓpter iuſtitiã, q̃m ipſorũ eſt regnũ cœlorũ. Et iã ipſa cantauerat, eſurientes bonis eſſe replendos, & inanes diuites relinquẽdos. De manibus igit̃ ludẽorũ ſi filiũ uel unico uerbo liberare potuiſſet, liberaſſet ne? I An ignoras cp̃ ſi filiũ ſuũ liberare aggreſſa fuiſſet, peccaſſet in deũ? Diuinæ nanq̃ uoluntati agnitę repugnaſſet, & cõtra ꝓpriã, ꝓximorũq̃ ſalutẽ egiſſet Quare nihil ad filii ſui liberationẽ paſſiõis tp̃e aggreſſa fuiſſe uel aggredi uoluiſſe credẽda eſt, nihilq̃ egiſſe uel dixiſſe q̃d paſſionẽ ꝓhibere potuerit, Si igitur uoluit, ut & filius q oblatus eſt, q̃m uoluit, ſtultũ eſt dicere planxiſſe q̃ uoluit, Dolemus, triſtamur pro his ſępe q̃ uolum⁹, ut triſtat̃ mercator merces in tẽpeſtate ꝓiiciens. Vt mulier pariens dolet & languet, ſed nõ plangimus, nõ lamentamur q̃ ipſi facimus, uel alios facere uolumus. Amaro q̃dẽ corde hęc agimus, ſed nõ q̃rula uoce niſi ſimus inſani. Gemit mulier in partu, nõ plãgit. Vociferat̃ aũt q̃m dolore uincit̃, at ſi p̃ uenuſtatẽ dolorẽ uincat, mugitũ q̃q̃ retinebit. Scio locũ ab autoritate negatiue ſumptũ nil oñdere. Sed ubi hiſtoria rẽ L & p̃ſonas loq̃tur, q̃ reticent̃ habent̃ excluſa. Aliter.n. nõ cõſtaret plures a paucioribus frequenter p̃lio ꝓfligatos. Nã qa hiſtoria multos ſupatos refert, & a paucis illos uictos ſcribit. Si hic locus argumentationi nõ ſit a negatione ſumẽdus, ſi nõ poſitũ, ut excluſum nõ habeat̃, dicere qs poterit multo plures fuiſſe uictores q̃ ſcribat hiſtoria? Quorſum hæc? Accipe. Vbi de mulieribus Chriſtũ ad paſſionẽ ſequẽtibus Lucas loq̃tur, nullã de ſancta dei matre uirgine facit mẽtionẽ. Dicit.n. euangeliſta. Seq̃bat aũt eũ multa turba uirorũ & mulierũ q̃ plangebãt & lamẽtabant̃ eũ. Si inter has mulieres fuiſſet mater dñi illã non obmiſiſſet euangeliſta. Nunq̃.n. legimus in euangelio matrẽ dñi ꝓmiſcue nũcupatã. Et Ioannes cuius uerba ſuo loco declarabimus dicit, Stabat iuxta crucẽ Ieſu mater eius, & ſoror matris eius. Si alĩ q̃ ad crucẽ loco p̃ oẽm paſſionem Chriſti Mariã ſe cõtuliſſe. Si alibi q̃ illic, Si aliter q̃ ſtantẽ euãgeliſtę ſciuiſſent, aliqs eor̃ uſpiã id ſcripſiſſet. Sed meminerat Maria officii ſui eſſe ab initio cõſeruare oĩa uerba hæc.i. uitę Chriſti, mortis myſteria corde tenere ſecuro, non rapi ad uoces incõditas, & motus nõ ſane matronæ. Et ſi contẽdas uirginẽ affligtam his mulieribus intermixtã ab euangeliſta deſcribi cũ multis, id ſtare non poſſe ex his Chriſti ad mulieres uerbis oſtendo. Dixit nanq̃ cõuerſus ad illas.

Filię Ieruſalẽ nolite flere ſup̃ me, ſed ſup̃ uos ipſas flete, & ſup̃ filios vr̃os. Quid quæſo dicit aliud, niſi qa nõ ſum filius alicuius ueſtrũ? ne flete ſuper me, ſed M
ſuper uos ipſas flete, & ſup̃ filios ueſtros. Si mater eius mulieribus quas alloquitur intermixta fuiſſet, nõ erat cõſentaneũ, ꝓhibere illas flere ſup̃ ſe ipſum, & hortari ad lachrimas ſup̃ liberos proprios. Declarat hoc magis dum flendi rõnem adducit. Q̃m ecce uenient dies, in q̃bus dicetur, beatæ ſteriles quæ nõ genuerũt & ubera quæ nõ lactauerũt. Hoc mater dñi nec de ſe dicere nec aliꝰ de illa põt affirmare, cuius uęter eſt beatus, cuiꝰ fructus uentris eſt bñdictus, cuiꝰ ubera ſunt glorioſa. Quare uirgo mœſtiſſima ꝑ has plãgẽtes fœminas non fuit. Si ueritatis labia non prædixere mendaciũ. Dicit & Ioannes. Stabat N
iuxta crucẽ Ieſu mater eius, & ſoror matris eius. Si alicubi ꝓpter pœnas filii matrẽ mœſtiſſimã dolore ſyncopim paſſam, uel collapſam fuiſſe credẽdũ eſt, maxime ad crucifixi filii nudi, laceri, ſanguine proprio madẽtis aſpectũ id obueniſſe credendũ eſt. At euangeliſta dicit ſtabat, nõ dicit labebatur. Si alicubi illi plãgẽdũ fuit, illic maxime ſtetit. Si alicubi lamentãdũ, nuſq̃ melius. Dicit.n. euangeliſta. Cũ uidiſſet Ieſus mr̃em. Qui uidit audire potuit, & melius audire q̃ uidere. Sanguis.n. de uniuerſo corpe profluens uiſum potuit hebetare potius q̃ auditũ, Creſcit enim debilibus & laborãtibus auditus, neſcio q̃modo uiſu præ debilitate diminuto. Et tamen uidit matrem, qa illa ſtetit. Nõ dixit euangeliſta cũ audiſſet, quia illam præ modeſtia tacentem audire non poterat.

¶ De qualitate doloris & triſtitiæ ſanctæ Mariæ imminẽte paſſione filii, & dum eſſet in cruce.

Ed quia tacuit afflicta mater, & non eſt lamẽtata quia nõ aperuit os qa
s minus modeſte triſtitiã non p̃tulit, ideo nõ fuit minus dolore cõfecta, Sicut nec ignis q̃ magis tegitur minus æſtuat. Amor abſconditus nõ minus urget amantẽ, Qui in dolore clamãt, clamorẽ quaſi ꝓ remedio habẽt. Qui tacent, quaſi ſine remedio affliguntur. Itaq̃ ſancta mater dñi, quoniam triſtitiã in ſe continuit, & ratione firmauit dolorẽ, non minus triſtata eſt, q̃n immo ſuper oẽs fœminas fuit dolore cõfecta, ſed nõ fœmineo more à triſtitia ſupata. Vis ſcire qualis fuerit huiuſce uirginis mr̃is triſtitia, añ filii paſſionem ex imaginatiõe. Qualis ex aſpectu myſticæ cœnæ, qualis in ipſa paſſiõe, qualis poſt paſſionẽ. Pone tibi añ oculos matrẽ unici filii pro ſalute patriæ, ac parẽtũ pugnaturi, ꝑ uulnera, per mortẽ utroſq̃ liberaturi. Pone hanc matrẽ patriæ, ſuorum, ac ſui charitate uelle hæc fieri, & iamdudũ hæc ſcientẽ exiſtima, & nihilomin⁹ dũ proxime futura ſunt filio, ſibi ſingula recenſeri intrepide penſa. Hæc inquã mater huiuſcemodi filio tãta imminẽte diſcrimine, nonne ſingula filii picula, & uniuerſas pœnas mẽte reuoluet. Nõne dolebit? nonne triſtabit̃ hoc cogitatu? Videat hæc mater filiũ iã cõtra hoſtẽ prodire uolentẽ. Videat armari, intueatur decertãtẽ, audiat armor̃ ſtrepitũ, fragorẽ ictuũ, uoces minaces ferientiũ, uideat illũ iã inter anguſtias, inter manus hoſtiũ, inter extremas pœnas uulneratũ, laceratũ, deficientẽ, nõne erit dolentiſſima atq̃ triſtiſſima? Erit certe. At ſi deſperet, ſi uoces det quęrulas, ſi filiũ quẽ iam pati uoluit, pati reluctetur, nõne erit leuis & ſtulta? nonne ciuitatis amittet gr̃am, cuius ſalutẽ

lamentaꝛ,odit,nititur impedire.Non hoc de matre dñi affirmauerimus,q̃ fuit gratia plena.i.deo oiq̃ creaturę optimo iure gratissima.Nõ de sapientissima Virgine atq̃ fortissima,q̃ consilio & proposito sapiẽtissimo non est mutata. Laudent hanc fortẽ mulierẽ opa eius, Laudet te uirgo piissima amarissimus dolor tuus,tua inenarrabilis tristitia te collaudet,qua materno affectu dulcissimo filio tuo cõpassa es.Laudet te fortitudo,prudentia,uenustas tua,qbus freta uirtutibus nil o Regina cœlorũ te indignũ in tãta mœstitia protulisti.Prœuiderat hęc Symeon spiritu sancto plenus & anꝛs,qñ dixit.Tuã ipsius aiam ptransibit gladius.Gladius passionis ipsius Christi filii dulcissimi & amãtissimi pfecte transiuit ad aiam uirginis,sed sicut aiam filii ptransiuit passionis dolor, non uicit ut ad metã uel ad fugã pœnarũ illũ duceret,ita neq̃ sapientissimæ matris aiam supauit.Hic porro gladius de q̃ loqtur Symeon (si sequentia examinemus) magis firmat q̃ de sanctę uirginis dolore ac tristitia diximus.Seqꝫ ñ. Vt reuelent ex multis cordibus cogitationes.Ad reuelandũ secreta cordiũ nõ tã ualuit Christi passio q̃ sapiẽtia uerbi.Gladius ergo Iesu Christi q Mariæ aiam ptrãsierat Symeone loquẽte,q prophetarũ more futurũ pro ptẽrito posuit,& eñ de ptẽrito prophetari põt,ille est quẽ uidit Ioannes in Apocalypsi ex utraq̃ parte bis acutũ,quẽ rex iustus accinctus est femur,de q̃ dicit uiuꝰ est sermo dei,& efficax,penetrabilior oi gladio ancipiti.Hic gladius sapiẽtiæ dei q̃ attingit a fine usq̃ ad finẽ ptransiuit aiam uirginis,eã sapientia plustrando, ut fortiter & suauiter oia disponeret,& cogitationes ex multis cordibus a matre uirgine reuelarent.Quatenus ipsa plena sapientia intelligeret cor,& secretum diuini cõsilii diffiniẽtis filiũ suũ in mortẽ dari pro redẽptione humani generis.Intelligeret cor & secretũ angelorũ uolentiũ p regẽ suũ de diabolo triũphari,hoiem q ab illis paulo minoratus fuerat,reparari,cœli ciuitatẽ q̃ fuerat minorata obstinate supbientiũ malorũ angelorũ,exilio, reuersis postliminio hoibus supplemẽtũ habere.Intelligeret secreta dęmonũ nolẽtiũ gratię participare,neq̃ regi æterno se nisi inuitos humiliare.Et idcirco q̃rentiũ illi resistere & iustũ pdere annitẽtiũ.Intelligeret secretã Iudęorũ inuidiã,& inexplebilẽ auaritiã,p q̃ Iesum sirũ iustũ & deũ crucifigi petebant.Intelligeret secreta sanctorũ in limbo existẽtiũ,& ab umbra mortis ad uiã pacis reduci expectantiũ. Intelligeret saluãdorũ utilitatẽ,q̃ in cuiusq̃ iusti corde uersat.Et hęc intelligẽs a Christi filii sui passiõe originẽ ducere,esset q dẽ dũ ille pateret tristis usq̃ ad mortẽ,sed cõsilio suo sustinẽs,p patiẽtiã fortissimã,uigilãs,p sapiẽtiã solertissimam,notas nullas daret animi malis supati.Et uos fratres charissimi sustinete hic & nõ tã mecũ q̃ cũ matre dñi Iesu Christi uigilate. Vt qm̃ necessitatẽ patẽdi,& passiõis dñi nr̃i Iesu Christi uerit-tẽ audistis,q̃ ordine passus est intue amini.Quẽ ut ad integrũ,pseq & retinere possimus,p acta digeremus, & cuiusq̃ actus seriẽ ex uno euãgelistarũ describemus in primis,nisi forte,p integrõ ueritatis tenore ex pluribus euãgelistarũ locis actus ipse cõstiterit. Cõpelemur.n.locos ipsos ex pluribus euangelistis sumere,& ad integrũ historiã texere.Quod ante me Augustinus & Ioãnes Gerson facere aggressi sunt, & nõ inutiliter ueritatis euangelicæ studiosis seriose scriptum reliquerunt.Post hęc

ueritatis

ueritatis seriem (ut præfati sumus) enarratam declarabimus. Attendite hic, sustinete & uigilate.Dum passionis Domini nostri Iesu Christi seriem distributam, distributam enarro, & enarratam declaro.

¶ Tertia pars principalis.

¶ Distributio passionis dñi nostri Iesu Christi.

ORDINEM dolorũ,tristitiarũq̃ dñi saluatoris,& matris eiꝰ (q̃d tertio loco ꝓmisimus) declaraturus, ut pijs mẽtibus sustinere seriosiꝰ & uigilãtius ea cõseruare possimꝰ,apparatũ eorũ in primis,deinceps exẽcutionẽ describere instituimus.Quę si qs forte usitatioribus noibus uelit accipe,añcedẽtia primũ,instantia secũdũ poterit appellare. Apparatũ siue añcedentia scribũt euãgelistæ & psertim Ioãnes ab eo loco ubi dicit.Ante diẽ festũ paschę usq̃ Aue rabi. Vbi narraꝛ Iesum a Iuda p osculũ tradi.Instãtiã siue executionẽ scribũt euãgelistę ab eo loco ubi referũt Iesum Iudę dixisse. Osculo filiũ hois tradis,usq̃ dũ narrãt q̃ Iesus inclinato capite emisit spiritũ.Lateris uulnꝰ & q̃ sequunt depositionẽ.s.funeris unctionẽ,cõdituraꝫ,sepulturaꝫ,& custodiã,subsequẽtia fuisse passionẽ agnoscamus.Nõ.n.dolorẽ,pœnã,cruciatũ ue aliquẽ afferre potuerũt dño saluatori,cuius corpus exanime sentire nõ potuit lęsionẽ.

¶ Apparatus siue antecedentium Christi passionem distributio.

a Pparatũ quẽ diximus,siue añcedẽtia Christi passionẽ,saluator noster quõ ordinari uoluerit,nũc audite.Mos est pceptoris,pcul a discipulis abeũtis,cõmonere illos,ut instituta traditę doctrinę diligẽti memoria teneãt,& cũ facto opus est,ope cõpleant.Amicus ab amico discessurus,aliq̃ in signi munere amicitiã cõtestaꝫ.Paterfamilias moriturus,testamẽto cauet hęredibus.Dux pugnã initurus,diuersa belli instrumenta examinat,& experiꝫ, ut uincat.Relinq̃bat dñs Iesus dũ iret ad pœnas discipulos suos.Igitur añ passionẽ humilitatis pceptũ,quasi uirtutũ oim basim & ppugnaculũ,suq̃ uitę breuiariũ,siue summariũ,prius ope,deinde uerbo illos in mentẽ semp hẽre mandauit.Sepabaꝛ a matre charissima filius amãtissimus,ab apostolis summa charitate dilectis,princeps & amicus optimus.Donauit illos munere pciosissimo & amoris sui certissimo,atq̃ firmissimo testimonio.Ibat ad mortẽ paterfamilias diligẽtissimus, & idcirco testamẽtũ accuratissime edidit.Neq̃.n.tm̃ patrẽ familias decedere decuit intestatũ.Post q̃ certamẽ passiõis ingressurus dux nr̃ examinat,& sedula mente reuoluit passionis instrumẽta,dolorũq̃ cruditates sibi subeũdas.Ita mẽte firmatus pugnã ingrediꝫ,p uarios cruciatus ab hostibꝰ oppugnaꝛ.Quorũ ordo pro rerũ,locorũ & oppugnãtiũ uarietate cõstabit.Si prius q̃ passionẽ añcessisse pstrinximus,utcũq̃ deus pstare dignabiꝫ explicuerimus,& hęc ipsa ne excidãt singula singulis noibus nũcupauerimꝰ,Instructionẽ primũ,Alterũ donationẽ,Testamẽtũ tertiũ,Quartũ examẽ appellantes. Quæ singula qm̃ oportunitate,utilitate & efficacia cõdienda sunt,q̃ copiose hæc oia Christi admonitio contineat a Ioanne euangelista sumite ubi dicit.

a Nte diem festũ paschæ,sciens Iesus quia uenit hora eius ut transeat ex hoc mundo ad patrẽ,cũ dilexisset suos qui erant in mũdo,in finẽ dilexit eos.Et cœna facta cũ diabolus iam misisset in cor ut traderet eum

Iudas Symonis Scariothis, ſciēs qa oīa dedit ei pater in manu, & qa a deo exiuit, & ad deū uadit ſurgit a cœna, & ponit ueſtimēta ſua, & cum accepiſſet linthеū p̄cinxit ſe. Deinde miſit aquā in peluim, & cepit lauare pedes diſcipulorū & extergere linthеo, q̄ erat p̄cinctus. Venit ergo ad Simonē Petrū, & dicit ei Petrus. Dñe tu mihi lauas pedes? Reſpondēs Ieſus dixit ei. Quod ego facio tu neſcis modo, ſcies aūt poſtea. Dicit ei Petrus. Nō lauabis mihi pedes in ęternū. Reſpōdit ei Ieſus, Si nō lauero te, nō hēbis partē mecū. Dicit ei Symon Petrus Dñe nō tm̄ pedes ſed manus & caput. Dicit ei Ieſus, Qui lotus eſt nō indiget niſi ut pedes lauet, & eſt mūdus totus. Et uos mūdi eſtis, ſed nō oēs. Sciebat. n. qſnā eſſet q̄ traderet eū. Propterea dixit, nō eſtis mūdi oēs. Poſtq̄ ergo lauit pedes corū, accepit ueſtimenta ſua, & cum recubuiſſet iterum dixit eis. Scitis qd fecerim uobis? Vos uocatis me magiſter & dñe, & bñdicitis. Sū etem̄. Si ergo ego laui pedes ueſtros dñs & magiſter, & uos debetis alter alterius lauare pedes. Exemplū. n. dedi uobis, ut quemadmodū ego feci uobis, ita & uos faciatis. Amen amen dico uobis, nō eſt ſeruus maior dño ſuo, nec̄ apoſtolus maior eſt eo qui miſit illum. Si hæc ſcitis beati eritis ſi feceritis.

Vr nō ita in die, ſicut ante diē feſtū paſchæ hęc fecit dñs? Audi ab euā
c geliſta. Sciens Ieſus qa uenit hora eius. Cuius eius? Eius paſſionis, eius
mortis, eius trāſitus, uel trāſcenſus. Paſcha qppe iuxta Hieronymum
T utrūc̄ ſonare uidet. Sed qualis trāſitus uel trāſcēſus? Audi, Vt trāſeat ex hoc
mundo. Eſt ne hic paruus trāſitus uel trāſcēſus? Si trāſiturus eſſes Pyrrheneū
aut caucaſum, ſi mare Ioniū, aut Egeū, aut Oceanū trāſfretares, magnū trāſitū
nō īmerito facturus dicereris, tibic̄ uidereris. Diſcipulis & amicis nō ab re cō
ſuleres. Trāſiturus erat Ieſus de hoc mūdo, oēs mōtes, oīa maria cōtinēte. Sed
ad quē trāſit? Ad patrē luminū, patrē miſericordiarū, & deū totius cōſolatio
nis. Nō incōdite igit̄ ante hūc trāſcēſum monitis diſcipulos illuminat, munere
V demulcet amicos, teſtamētic̄ ſapiētiſſima ſerie familiā cōſolat. Hęc porro oīa
ante d ē feſtū paſchę facta ſunt, ne in die paſchæ cū trāſeūdū, & trāſcēdendū
erat ſpaciū tā īmenſum, fierent minus cōmode. Nō. n. bñ monet q̄ iā trāſit. Nō
cōmode donat, q̄ trāſuolat. Nō apte teſtat, q̄ iā morit, Vt diſceremꝰ nō differre ad diē mortis, q̄ uiuētes, ſciētes & prudētes facere nos cōuenit. Sciēs dñs Ieſus oīa q̄ uēturа erāt ſup eū in die paſchę, & ſciēs qm̄ p̄ mala eo die ingruētia
X ex hoc mūdo ad patrē trāſiturus erat ante diē paſchę, cū dilexiſſet p̄ oēm uitā
ſuos diſcipulos, ſuos amicos, ſuos familiares, q̄ erant tūc; & poſtea futuri erāt
in hoc inferiori mundo, homines ſcilicet quos ad redimendum uenerat. In fine uitæ mortalis dilexit eos magis q̄ antea dilexiſſet. Non quidem per affectionis augmentum, ſed per inditium, & effectum aptius monſtratum. Nā ſi probatio dilectionis exhibitio eſt operis, ubi maiora beneficia exhibētur, amoris probationes accreſcunt, dilexit igitur magis. i. maiora amoris indicia protulit.
Y Et cœna legali facta. i. māducata a cibo per legem uetito lapſus hominis in primo Adam ſumpſit exordium, a legali cibo Adæ ſecūdi reparatio hominum inchoatur. Cum iam ante diabolus qui primus ſubuertit Euam, qui præcipitauit Adam, miſiſſet per ſuggeſtionem cum machinis auaritiæ & ingratitudinis

oīm ne

oīm nephandi ſimi criminis in cor, in uolūtatē (Mittitur n. in uolūtatē q̄d ſe facturum qui. c̄ proponit) ut traderet eum, ꝓditorie Iudas Symeonis Scariothis. Vide q̄ bene hic nōīa rebus de q̄bus agit̄ cōueniāt. Iudas (ſi Hieronymo credimus) glorificans ſonat. Eua ſe glorificās ſuaſu diabol̄ ſupbientis, primū Adā ꝓdidit. Iudas ditari uolens, diuitiiſc̄ glorioſus euadere, ſecundū adā occiſoribus ꝓdidit. Symon ponēs triſtitiā uel mœroris auditor (eodē Hiero. interp̄te) ſonat. Prima mulier p̄uaricata, primū Adā dedit in manꝰ hoſtis ānī qui, unde triſtitiā inter hoīes plātauit. Quare nō īmerito mœrorē audiuit, q̄n maledictū accepit. In triſtitia paries filios. Et Symon tradens ſecūdū Adā triſtitiā poſuit in illo, & in eius matre qualē iā uidimus, qualē & ipſi nos modo ſentimus. Auditor q̄c̄ mœroris & furoris fuit q̄n p̄ accidiā & mœſtā deſperatione m a ſe ipſo funе ſuffocatus interiit. Scarioth etiā (ipſo Hieron. dicente) mercēs ſonat, uel mercedē accepit. Eua p̄cipitās uirū ſuū, pro oī ſciētia, erubeſcētiā & cōfuſionē cōdignā mercedē accepit. Et Iudas uēdēs magiſtrū ſuū, proc̄ eiꝰ ſanguine triginta argēteos mercedis noīe accipiēs, uere Scarioth mercedē ac
cepit quā oportuit, pro cōcupita gloria, Iudæorū. ſ. deriſionē & ignominiā in- Z
famię ſempiternā. Sciens qa oīa dedit ei p̄r in manus. Nō mirū ſi bñ docuit q̄
fuit ſciens. Signū nēpe ſcientis eſt poſſe docere. Non mirū ſi liberalis filius &
magnificus lōge donauit, q̄n oīa dedit ei p̄r, & deus ac dñs oīm in manus, in li
bera ptāte diſtribuēdi. Et ſciēs qa a deo exiuit, p̄ æternā gnationē, a deo exiuit
tpaliter miſſus in carnē. Et ſciēs qa ad deū uadit p̄ mortalitatis depoſitionem. A
Moriēdo nanc̄ ſciuit ſe īmortalē fieri. Ad deū uadit, eius iuſſa cōplendo. Nō
mirū igit̄ ſi ſciēs mortē p̄ quā ad deū uadit ſibi īminere de, ꝓximo, prius q̄ ad illū ingrediat̄ cōficit teſtamentū. Surgit a cœna primus Adā comedēdo cecide
rat, ſecūdus cōtra ſurgit māducās, ut q̄ in illo p̄ eſum cibi uetiti ceciderant, in B
iſto p̄ eſum panis angelorū reſſurgāt. Primus Adā a luce matutina (q̄ deꝰ eſt)
oculos auertit, ſec̄ ad ambigua & obſcura mulieris uota, quaſi ad ueſptinum
crepuſculū trāſtulit, unde quaſi p̄ cœnā cecidit. Secūdꝰ igit̄ Adā oportune ſurgit a cœna, Ille a primo cibo cecidit, iſte ab ultio ſurgit. Per primū cibū illiꝰ paradiſi uoluptatis amœnos fructus, in cibū nobis datos amittimus. Per ultimū
iſtius comedere & bibere poſſumus, ſup eius mēſa in regno patris. Nō q̄dē ci C
bos dētibus māndēdos, deglutiēdos gutture, aut uētre digerendos, ſed ſemp̄ in
ore manſuros, mirac̄ ſuauitate aīam ſimul & corpus ſine defectu referturos,
Semper. n. laus dñi erit in ore iuſtorū, dum oī tpe dñm benedicent. Et ponit ueſtimenta ſua, non q̄dē oīa, ſed ſupiora ſiue exteriora, q̄ magiſtri ſpeciē p̄ferebant, quaſi miniſtri p̄ſonā, habitu ipſo profeſſus eſt. Et primus Adā q̄n pecca D
uit nō oīno nudatus eſt, quia ſolā iuſtitiā originalē & q̄ illū gratū deo faciebāt
amiſit. Naturalibus bonis atc̄ gratuitis non eſt priuatus, licet aliquanto debilitatus ſit, & filius dei pro nobis filius hominis factus, interiorem hominem
quem aſſumpſit, deitatis contubernio beatum fecit, exteriorem beatitudinem
nō penitus defraudauit. Quem enim ſemper paſſionibus expoſuit, peccatis
ſemper immunem conſeruauit. Itac̄ qui naſcens ſe impaſſibilitate ſpoliauit,
quæ defendit exterius, impeccabilitatem uero retinuit quæ tuetur interius.

Vltimo cœnãs exteriorẽ ueſtẽ depoſuit,retinuit interiorẽ, P cũ accepiſſet lin
E theum. Primus Adam qui iuſtitiã originalẽ amiſerat,qua m ns recte ferebaꝰ
in deum,qd aliud accipe potuit aut decuit q̃ brutalẽ apetitũ,quẽ fuerat ſtute
ſecutus? Tunica igitur pellicea de brutorũ animaliũ pellibꝰ cõfecta,talẽ Adã
primũ monſtrauit exterius, qualem ſe ipſe fecerat interius. Has porro pelles
aialium mãſuetorũ dorſis detractas ego crediderim,quæ timida ſunt,& mul
tis incõmodis diſpoſita. Et primus Adã timore correptus abſcondit ſe,audita
uoce dñi dei,& ſuæ nuditatis incõmoda profeſſus eſt.Contra ſecundus Adã
lintheũ accæpit. Mos eraꝫ Romanis aliq̃ publico munere fungi petẽtibus,ad
obtinenda populi ſuffragia candidatos incedere,ut candida ueſte nitorẽ uitæ
præ ſe ferrẽt. Dñs itaq; Ieſus redẽptoris & repatoris mox officio deo iubẽte
& patriarcharũ cœtu poſtulante functurus, lintheũ accæpit,quaſi candidatꝰ
incedens,ut uitæ puritatẽ & integritatẽ oſtẽderet præcinxit ſe.Qui enim ſua
uolũtate homo factꝰ fuerat,q̃ corpꝰ ſuũ ex puriſſimo uirginis matris ſanguine
formauerat,cuiꝰ caro nulla libidine fuerat coagulata,cuiꝰ animã nulla peccati
labes cõtaminauerat,q̃ grãm accumulatiſſimã,nullius merito fuerat aſſecutus
ipſe lintheo ſe præcinxit,Deinde mittit aquã in peluim. Aqua cõtritio eſt,pe
F luis uolũtas continens aquã.Contritio.n.uera nõ eſt niſi fuerit ſpõte ſuſcepta.
Et quia hæc contritionis gratia non uolentis neq; currentis,ſed dei miſerãtis
eſt.Dominus Ieſus Chriſtus deus uerus mittit aquã in peluim.mittit in corda
noſtra contritionis gratiam,ut aquis baptiſmatis mundemur à culpis.

¶ De uirtute & ratione baptiſmi & contritionis eorũq; contubernio.

Onne baptiſmus ianua eſt prima ſalutis? Vt quid igitur ad baptiſmũ
n p̃uiam contritionẽ adduxi? Nõne infantuli q̃ baptizant a peccato ue
re lauant? An qa contritionẽ habere p̃ ętatẽ nequeũt,a peccato plene
non liberant? Nõne poſt baptiſma peccantibus,pœnitẽtię ſacramẽto peccata
relaxant? neq; tñ rebaptizant? Vt qd igit cõtritionẽ baptiſmi ſociã & p̃uiam
eſſe cõfirmo? Eſt certe baptiſmus prima ſalutis ianua,ſed hęc ipſa ianua ſeras
habet,& quaſi uectes & cardines qbus ſuſtentat,firmat & claudit. Cardines
ſunt intentio baptizantis & baptizati,ut.ſ.ille dare uelit,& iſte accipe qd chri
ſtus baptiſmi ablutione,pmiſit. Vectes ſunt aquę ſubſtãtia,uel æqualens illi,ſi
uſq̃ gentiũ in igne aliã ue ſubſtãtia a primordio naſcentis eccleſię baptizatur.
Vel ſi qs in,pprio ſanguine p̃ martyriũ emũdet.Clauis cõtritio eſt qua apit
aĩa,ut aqua gratiæ ad illã abluendã ualeat ptranſire.Nã ſi adultus aliqs fuerit
baptizandus,adſint licet uectes ſubſtãtię unde baptizet,ſint cardines,ut bapti
zare ille uelit,& iſte baptizari,ſi eũ q̃ baptizatur pro peccatis cõmiſſis amari
tudo cõtritionis nõ teneat,nõ aſſequtur gratiã.Sicut neq; q̃ obicẽ ponit uolun
tatis auerſę obtinet illã.Licet utercq; obtineat ius ad illã.Qua de re iã alio loco
G diximus copioſe.Qm̃ uero infantuli nõdũ actu aliqd pec auerũt,cõtritio illis
nõ eſt neceſſaria.Opus eſt tñ a peccato originali uelle purgari,& Satanę opi
bus nolle cõſentire.Quę qm̃ pfiteri neq̃unt q̃ eos p̃ſentant (q̃s patrinos dici
mus) pro eius uoce,pmittũt.Interrogato nẽpe inter baptizãdũ infante an ue
lit baptizari.i.a peccato purgari,rñdent patrini pro eo,uolo. Interrogato ab
renuncias

renũcias Satanę rñdent abrenũcio.Et oĩbus põpis eius? rñdent idẽ. Et oĩbus
oĩbus eius? Terũio dicunt abrenũcio.Hęc porro abrenũciatio, hoc uelle ba H
ptizari q̃d eſt aliud q̃ cõfeſſio pœnitudinis? q̃d in iniq̃tatibus q̃ baptizatur cõ
ceptus ſit,& in peccatis eũ pepit mater ſua·Et in ſacramento pœnitẽtię pecca
ta poſt baptiſmum perpetrata uere remittuntur,non tamen ſine baptiſmate, I
quod qa præceſſerat,pœnitentiam efficit fructuoſam,quæ ſine baptiſmo ſte
riles attuliſſet ariſtas.Itaq; pœnitentia & baptiſmus ſic ſe habent.

¶ De admonitionis dominĩ Ieſu utilitate in humilitate fundata
& ipſius humilitatis præſtantia.

Edeamus unde diſceſſimus,& admonitionis quã fecit in ultima cœna
r dñs Ieſus,pprias opportunitates inſpiciamus.Supbia ſiquidem.ſ. deſyde
riũ ſciẽdi oĩa p̃ q̃d deo hoĩes æquarẽtur,Euã oĩm hoĩm matrẽ p̃ſuaſit
adhærere ſerpẽti,deiq; ſe ſubtrahere uolũtati.Mater igit nra eccleſia catholi
ca mr̃ inq̃ credẽtiũ,mr̃ oĩm hoĩm uerã uitã uiuẽtiũ, cõtra ſupbiã añ oĩa fuerat
muniẽda,ne uineã eius deuaſtaret aper de ſylua,ne ſingularis ferus draco ille
magnus depaſceret eã.Itaq; apoſtolorũ collegiũ q̃ ſunt eccleſię prima ſtructu
ra,humilitate oportebat cõmuniri.Vis nunc humilitatis & Chriſti admoniti K
onis intelligere utilitatẽ? Vide q̃d utilitatis afferãt p̃ dura & grãdia fundamẽ
ta magnis ædificiis? Vide q̃d interſit domũ in harena,in luto,uel area nõ ſoli
da,& in lapide firmo cõſtruere.Quid porro firmius,q̃d ſolidius, q̃d ĩmobili
humilitate? Hęc mũdũ uincit & ſpnit,diabolũ fugat,carnẽ penit ignorat.Dũ
n.uere humilis nihil ſibi arrogat,& oĩa q̃ mundi ſunt,aliena iudicat,nihil hẽt
cõmune cũ mũdo.Diabolus ſupbię maritus,pr̃,& alũnus, quẽ uidet humilem
nõ aggreditur,quaſi nihil ſecũ cõe tenentẽ,Qui inſup humilitatis ſtudio mũ
do iã renũciauit,carnẽ ppriã indignã ſuo exiſtimat obſequio.Ita ſemp ſibi ſatis
eſt,ſeq; contentus.Non mirum igitur ſi omnium uirtutum fundamentum &
præſidium cenſetur humilitas.Quæ uitiis nullis cedit,nequitias mundi,diabo
li,& carnis penitus neſcit. Nempe ea uirtus quæ pluribus reſiſtit uitiis,uiam
ſalutis ambulantibus maxime opportuna debet haberi.

¶ De humilitatis exemplo per dñm Ieſum tradito.

D p̃ſuadendũ plus ſemp opa ualuiſſe q̃ uerba nemo dubitat.Quis ad
a luctũ ,puocatur aſtãtes,ueſtes lętitię ſumpſit? Quis in ueſte lugubri
riſit,aut uultꝰ ſerenitatẽ p̃tulit? Quis eructãs crapula parſimoniã p̃ſua
ſit aſtãtibus? Quis ter ſcorta caſtos auditores effecit.M.Antonius uerbis nõ
ſatis fidẽs,cũ necẽ Iulii Cęſaris accurata & mœſta orõne lamẽtatus eſſet,interi L
orẽ illius tunicã ſanguine cõſpſam,multiſq; cõfoſſam gladiis pro roſtris oſtẽ
dit.Ita auditores q̃s lõga orõne nõdũ in ſuã ſententiã traxerat, mox p̃ oculos
accẽdit,raptiſq; p̃ animi feruore ignitis torribus,cõcionẽ in occiſores concita
uit.Dñs itaq; Ieſus Chriſtus humilitatẽ ſuis diſcipulis p̃ſuaſurus, ſe ipſum illis
exhibuit in humilitatis exẽplũ,lauãdo diſcipulorũ pedes.Alicuiꝰ lotur pedes
genuflectere cõſueuit,& demittere caput.Qui lotos pedes abſtergit ſuis geni
bus illos ĩponit.Ergo ille cui paulo añ decãtatũ fuerat,o ſanna filio dauid .i.ſal
ua obſecro fili dauid,q̃ miſſus es a deo deorũq; dño cũ autoritate ſummę ptãtis,

ille cui Iudæorū turbę in lætitię & uictorię signū ramos de arboribus,cui honoris gratia pueri hebræorū uestimēta strauerunt in uia. Ille q uocatus a discipulis dns & magister paulo post dixit,Bñ facitis.Sū etem dns iure creationis cōseruatiōis & redēptionis.Sū magister iure eruditiōis,& disciplinę salutaris, ope & uerbo traditę solertissime.Ille inq talis actātus dei filius deus uerus,cui ome genuflectit, cęlestiū,terrestriū & infernorū.Genuflectit nūc corā discipulis,& ad eorū lauādos pedes caput inclinat,caput inq gloria & honore coM ronatū.Manus demittit,manus cęlū & terrā cōtinētes.Lotos pedes abstergē dos genibus suis imponit.Genibus q̄rū superioribus sedes est cœlū, q̄rū inferioribus terrarū orbis scabellū est,q̄ maioris humilitatis signa,imo expimēta certissima dari p̄ouerūt? Hęc uero ꝓfundæ humilitatis exēpla tā magna tā multa,ideo in aquę natura facta sunt,ut quēadmodū ab initio spūs domini ferebat sup aquas,ut mūdi informis machina,pōd⁹,numerū,& mēsurā p illū accipet. Ita in fine tēporū mores hoīs (q minor est mūd⁹) īformes,& nulla rōnis norma moderati,sed pōdere,numero & uirtutis mēsura carētes,p sanctā humilitatē mīrem mor⁊,et p aq̄s baptismatis ad lineā uitę,uiāq; salutis ęternę reducerēt

¶ De figura & prophetia baptismatis p̄sagiente & de imitando humilitatis exemplo à domino dato.

Igurauerunt hanc aquā aquæ diluuii, q̄bus deleta est oīs caro,& hæc
f aqua baptismatis,hęc pedū lotio,ueterē hoīem extinxit,creauit nouū.

Hęc est aq̄ quā ꝓpheta cecinerat.Effundā sup uos aquā mūdā,& emūdabimini ab oībus inq̄namētis uestris.Vnde dominus dixit,Qui lotus est nō indiget nisi ut pedes lauet,& est mūdus totus,Per hāc aquā ab oībus iniq̄tatibus abluentē.Ideoq; sicut in figura Iudei anteq̄ cibū sumerēt lauabāt oīa q̄ nouerant in corpe cōtaminata,p̄ter pedes,q̄s cubitū eūtes pro more lauabāt, ut penitus mūdi q̄escerēt.Et iccirco in cōuiuiis mos erat illis apponere hydrias aquę plenas,secūdū purificationē Iudæorū,teste Ioāne.Ita dns Iesus Christus in q̄ figurę cessabāt,& nuda sęueritas ostēdebat mūditiā plenā interioris hoīs, p aquā de more paratā in sua ultima cœna,in hac pedū lotiōe declarauit,docuitq; aptissime,q̄d suū ꝓphetā iusserat p̄dicare,aquā uidisse egredientē de tēplo ab oriēte a latere dextro,qua oēs salui facti sunt,ad q̄s illa puenit.Itaq; Petrū hac lauari recusantē increpās dns dixit.Si non lauero te nō hēbis partē mecū. Quod facio modo edictū de baptismo,q̄ saluabūt hoīes,tu mō nescis,scies aūt postea.Cū p̄conia uoce mūdo ꝓmulgabit,q; q crediderit & baptizat⁹ fuerit saluus erit.Si igit uere christi discipuli sum⁹.Nō tm pedes.i.affectus,q̄b⁹ gestamur q̄si pedibus,sed & manus.i.opa q̄ manib⁹ cōplent. Et caput.i.intētionē,caput operū nostrorū.Hac aqua dudū p̄figurata & p̄sagita,hodie uero ostēsa, & exhibita lauemus oēs.Huius rei gratia heri religiosorū patres filiorū,& discipulorū suorū lauerūt pedes,ut exēplū humilitatis illis exhiberēt,hos ut imitemini patres matresq; familias,moneo,hortor,oro,& obsecro.Ita eritis in domibus uestris quasi Christus inter apostolos,uestra familia erit quasi apostolorū collegiū Christo,uobis subdita & subiecta,nō erit in illa ambitio p̄sidētię quā ab apostolis remouit saluator noster,quēadmodū sequēria declarabunt si sustinueritis & hic mecum uigilaueritis dum illa paucis absoluo.

¶ Admoniti facta a dño Iesu de studio humilitatis amplectendo.

Otis & abstersis discipulorū pedibus,Iudaq; ꝓditore ab hoc obsequo,
l ab hoc honore nō exclusO,Vt discerem⁹ p̄ditis etiā hoībus dū occulti N
sunt honorē & obsequm nō denegare,magister oīs sapiētię lintheum deponit,& discipulos suis locis ad discūbendū p̄missos,post oēs suo loco ipse recūbēs sic alloqtur.Scitis q̄d fecerim uobis? Vos uocatis me magister & dñe & bñ facitis.Sū etem.Si ergo ego laui pedes uestros dns & magister, & uos debetis alter alterius lauare pedes.Humilitatē quā facto docuerat nunc uerbis suadet.Miramini fortasse cur media cœna uos lauerim pedes,& p̄ter morem interrupim ordinē comedēdi? Scitis q̄d fecerim uobis.i.ad uestrā utilitatē Scitis ne quare interruperim cœnā uestrā? Scitis cur ego semi cœnatus surrexerim? lintheo me p̄cinxerim? aquā parauerim? Sigillatim a cœna ad pedum lotionē uos uocauerim? Singulorū pedes lauerim? & ad discūbendū redire uos iusserim? post oēs ego ad discūbendū redierim? Illis tacētibus, & silētio se ignaros ꝓfitentibus apit causam. Vos uocatis me magister & dñe & bñ facitis,q̄a ueritatē agnitā nō tacetis.Nō approbo inanis glorię studio,& uēto elationis hęc honoris noīa,mihi p uos tradi.Approbo q̄a bñ facitis,approbo studiū uestrū,agnitę.s.ueritatis ꝓfessionē.Sū etem.Sū ille q uere sum,in q̄ nō est est & nō,in q̄ nō est fuit & erit,in q̄ semp est sum.Sū inq magister nō cuiuslibet mechanicę artis,nō quarūlibet liberaliū facultatū,illæ sunt seruiles,istę ambitioseę.Sū magister sanās,& sanare docēs corpis morbos,animiq; languores, sum magister resuscitās mortuos,resuscitatosq; in uita cōseruās.Sū magister q uiā dei p quē fiūt oīa hęc,in ueritate doceo simul & exerceo. Bñ facitis ergo me appellare,& uenerari magistrū.Magistrū inq artis saluberrimæ, pulcherrimæ, honoratissimę ac maxie necessarię.Sū dns q occidere possum,& uiuificare,ꝓcutere,& sanare,de cuius manu nō est q possit eruere.Sū dns q hēo claues mortis & inferni, q postq̄ occidero,possum aīam & corpus mittere in gehennā,Sū inq dns a neq̄ seruis metuēdissimus,colēdissim⁹ a fidelibus.Sū dns uirtutū.Sū rex gloriæ,sum dns in uita æterna centū pro uno retribuens,sum dns q erigit elisos,q dirigit iustos,q custodit pupillū & uiduā,q regno in seculā seculorū,q solē oriri facio sup bonos & malos,pluo sup peccatores & super iustos.Si igit ego dns & magister talis,ac tantus laui pedes uestros,ad exēplū humilitatis & bñficētię,uos debetis alter alterius lauare pedes.Immo lōge magis debetis.Si nō ignari mali miseris succurrere discūt.Quia ergo ꝓ ura medicina, ꝓ salute vra, ꝓ acq̄renda uobis parte mecū in regno p̄ris mei nō habui rōnem cœnę meę,meę cōmoditatis,& uos alterutri⁹ salutē ꝓpriæ cōmoditati aīponere nōne debetis? Si maior est refectio mētis q̄ uētris,ut corpis refectiO onē ꝓ aīa refocillāda ego uos interrūpe iussi,& uos ꝓ uobis inuicē cur idē facere non debetis? Si horū gratia ego dns & magister lintheo humanitatis prę cinxi me deum.Si hāc me ipsam humanitatē diuinitati sociatā & unitā in rone p̄sonæ,factamq; cum dei filio p quē facta sunt oīa uere unū lintheo p̄cinxi, de magistri & dñi forma,formam ministri suscipiēs.Si hunc ipsum hoīem uerū, & deum omnipotentem coram uobis genuflexi,caput & manus ad pedes usq;

uestros lauãdos inclinaui, genib⁹ eo⁹ uestros pedes abstergẽ los supimposui. Exẽplũ, immo uerũ exẽpla multa & amplissima dedi uobis : humilitatẽ fructuosam & ꝓfosam, ad humilitatẽ proximis utilẽ, uobis necessariã, imitãdã & ãplexãdã. Vt quẽadmodũ ego feci ꝓ uobis, ita & uos ꝓ uobis inuicẽ faciatis.

¶ Admonitionis factæ ratio & utilitas.

Men amẽ. Hæc dictio in sacris litteris ueritatẽ trib⁹ modis significare
a dignoscitur. Significat.n. alicubi ueritatẽ in noĩe cõceptã, ut in Apocalypsi, hæc dicit sanctus amẽ. i. sanctus q ueritas est. Aliquãdo signi-
p ficat desideriũ futuræ ueritatis, estq; quasi aduerbiũ simul cõfirmãdi & optãdi, ut cũ oratione ad deum peracta dicit populus Amẽ. i. firmiter utinã ita sit. Alibi uero uim obtinet cõfirmãdi ueritatẽ iã extãtem ut hic. Amẽ amẽ. i. uere uere. Et ingeminat affirmatio ut ueritas & certitudo affirmati magis apiatur. Nõ est seruus maior dño suo. Bello subacti, q iure belli occidi poterãt, qñ seruabãt in uictorũ usus uictoriæue triũphos serui dicti sunt. Quis nũc hoĩm nõ
Q est seruus dñi Iesu oĩum seruatoris? Ipse.n. per suam mortẽ, morte & infernis doloribꝰ debellatis, expugnatoq; prĩcipe tenebrarũ, q captiuũ tãdiu humanũ genꝰ detinuerat, saluauit nos, nosq; seruauit ad triumphũ gloriæ suæ. Qñ de diabolo mũdoq; triumphabit in die iudicii, quãdo in curru maiestatis dei omnipotẽtis uectabit sup rotis iustitiæ & misericordiæ, comitatus multitudĩe innumerabilis exercit⁹ sanctorũ angelorũ. Nõ est seruꝰ maior dño suo, uos aũt
R mihi serui estis q uos seruaui. Nõ igit estis maiores me, sed tãto minores, q̃to minor est honore, uel dignitatis gradu seruꝰ dño suo. Neq; apostolus. i. nũciꝰ maior honorabilior dignior ue eo q misit illũ. Sicut neq; fonte dignior ẽ riuꝰ, qm̃ esse & permanere hic accipit, ille suggerit semp, & uos mihi estis apostoli Ego.n. mitto uos sicut oues ĩter lupos, q q̃si ouis corã tõdente sileo flagellatꝰ, & dedi uobis exẽplũ humilitatis & bñficẽtiæ, uos ergo humiles eẽ debetis, atq; bñfici, non habentes rationẽ boni an mali sint, q̃bus consulitis, Quia ego dñs uester, quia uos saluos facio. Ego magister q ad docendum uos mitto, laui etiã pedes uestros. Et licet ludã futurũ mihi ꝓditorem iã ab initio nouerim, proditionẽq; nuperrime ab eo factã intellexerim, laui tñ eiꝰ pedes, illi corã genu flexi, ut & uos ita faciatis, ut oretis ꝓ persequẽtibus & calũniantibus uos, ut benefaciatis his q oderũt uos gratis. Si hæc scitis. Si hæc quæ feci lauãs pedes uros in humilitatis ac beneficentiæ exemplum satis intelligitis me fecisse. Beati estis in hac uita. Quia si beatus est qui habet quicqd uult, & uos p humilitatis & beneficẽtiæ studiũ quicquid uolueritis assequemini. Voletis.n. ea oĩa quæ eueniẽt, qa p illa humilitas & beneficẽtia uestra probare augebit, roborabitur aut laboris mercedẽ assequet. Beati estis futuri in uita æterna, quãdo tẽplum premii ꝓ singulis uestris bonis opibus accipietis. Quando mecũ sedebitis sup tronos iudicãtes duodecim tribꝰ Israel. Quãdo audietis a me. Venite bñdicti pris mei ꝓcipite regnũ q̃d uobis paratũ est ab origĩe mũdi. Qñ sedebitis mecũ in mẽsa patris mei, regis regũ, deiq; deorũ, & saturabimini æterna fœlicitate.

¶ De cœnantibus cum dño Iesu ultimam cœnam & munus ab eo accipientibus.

Muneris

Vneris i nem quo in eadẽ cœna cõuiuæ donati sunt Lucas Euange-
m lista nos doceat, Hic.n. eius seriẽ præ cæteris euãgelistis mea sententia
n scribit copiosius, ipsum audite. Et cũ facta esset hora discubuit, & duodecim apostoli cũ eo, & ait illis. Desyderio desyderaui manducare hoc pascha uobiscũ anteq̃ patiar. Dico.n. uobis, qa ex hoc nõ mãducabo illud, donec ĩpleatur in regno dei. Et accepto calice gras egit & dixit. Accipite, & diuidite ĩter uos. Dico.n. uobis qa non bibam de gnatione uitis, donec regnum dei ueniat.

Os igit huius narrationis seriẽ declarando euãgelistæ ordinẽ non desere
n remus, sed q̃bus primo loco, deinde q̃d datũ sit ostendemus. Memini dixisse me, matrẽ dñi ultimã cœnã cœnauisse cũ filio, cur igit illã Lucas hoc loco non noĩauit, sicut apostolos ex cõposito certo numero designauit? Certe si locus ab autoritate negatiue sumptus ualet in historia, qñ conuiuarũ numer⁹ designat ab euãgelista scribẽte duodecĩ apostolos cœnauisse cũ christo, matrẽ dñi q̃ eo numero non claudit, inusitatũ, temerariũq; uideat asserere, illo in cõuiuio cœnauisse. Sed nemo christianus dñm Iesum resuscitatũ a mor S
tuis apparuisse matri dubitat, & ante oẽs illi se uiuũ & glorioſum ostendisse. Hoc tñ nemo legit in euangelio. Quid ita? Qm̃ quasi notoriũ hoc, & indubitabile quasi superfluũ scribere euangelistæ obmiserũt. Fuit euangelistæ Lucæ ꝓ
positũ scribere, q discipuli cũ Christo cœnauerint illã cœnã, qa cũ designasset T
dñs alios septuaginta duos, illosq; misisset in oẽm ciuitatẽ & locum q̃ erat ipse uenturꝰ, ut constaret q̃r, quiue discipuli illi cœnæ interfuerint, tradidit duodecim apostolos cœnauisse cũ Christo. Ita locus sumptus ab autoritate negatiue uim suã retinet. Qñ nullos alios discipulos nisi duodecim ꝓ euangelistas cum Christo cœnauisse describit. Sed cur nõ oẽs discipulos ad ultimã cœnã uocauit magister amantissimus? Ante oĩa existimo non oẽs illum comitabant assi- V
due. Designati.n. fuerant septuaginta illi duo alii discipuli ad oẽm ciuitatem et locum q̃ erat ipse uenturus. i. de uariis ciuitatibus ac locis euocati, ad illasq; remissi, singuli ad suas. Hoc enim puto inter apostolos alioq; septuaginta duos interfuisse discipulos, q̃ duodecim Christo fuerunt comites & cõmensales assidui. Reliqui rem suam suis in domibus actitabãt. Nusq̃ .n. legimus ultra illos duodecim aliq̃s discipulos assidue Christũ fuisse comitatos. In deserto nempe quo loco bis dñs de paucis panibus & piscibus non multis, ingentẽ numerum hoĩm saciauit, non plures q̃ duodecim cophinos fragmentorũ constat a discipulis esse collectos, quia.s. colligentes totidẽ fuerant. Mãducabat legis edicto agnus per domos & familias. Quare fuit consentaneũ septuaginta duos agnũ legalẽ mãducare cũ suis. Et profecto quẽadmodũ ad esum agni qñ nõ sufficiebat aĩarum in una familia conuiuentiũ numerus, uicinus uocabat ex lege, ita ubi agnus numero animarum sufficere nõ poterat, dispartiri animas & agnos multiplicari oportebat. Septuaginta duo additi, Christo & apostolis octuaginta quinq; numerũ adimplebant. Tot cõuiuis ne uncia quidem carnium agni dari potuisset. Sed redeamus ad Lucæ narrationem unde discessimus. Cũ facta esset hora, Cum adesset tempus manducandi ultimam cœnam. Discubuit & duodecim apostoli cũ eo, & ait illis. Desyderio desyderaui hoc pascha man X

ducare uobiſcum antequam patiar. Deſyderio pio, deſyderio magno, deſyderaui cum ratiõe magna. Quia magnum deſyderium magnus amor facit, nemo deſyderat magno deſyderio cum illis cibum ſumere, quos aut negligit, aut tepide colit, & quanto conuiuium eſt honoratius, illi cum magis charis deſyderatius interſumus. Hoc paſcha. Erat hæc cœna legis inſtituto omniũ cœnarũ celeberrima, erat Chriſti nouo & excellentiſſimo opere ſuper omnia cõuiuia
Y in perpetuum celebranda. Quoniam ſacramenta eccleſiæ a ſaluatore noſtro in illa erant inſtituenda, per quę ſi tunc non aperiebatur ſalutis ianua, adminicula ſaltim parabãtur, unde apertam adire, ingrediq; poſſemus. Filius autem qui amoris ſtudio cum diſcipulis hoc paſcha deſyderio magno mãducare deſyderauit, cur matrem longe magis amatam in eadem cœna deſyderare, & ſecum habere non debuit? Matrem præſertim a qua plus habuit q̃ filius a parẽtibus habere poſſit. Habẽt illi a patre (ſi multis medicis credimus) uniuerſam
Z carnem, neruorum, oſſium, inteſtinorumq; ſubſtantiam, a matre fomentũ & nutrimentum dum maturãtur in aluo. Non eſt caro Ieſu de ſemine uiri formata. Non enim ex ſanguinibus, neq; ex uoluptate carnis, neq; ex uoluntate uiri ſed ex puriſſimo Virginis matris ſanguine conceptus eſt Chriſtus. Aliarũ matrum ſanguis contaminatus filios in utero uegetat, quos extra uterum poſitos paſcit lac de impuro ſanguine cretum. Purus Virginis ſanguis in Chriſti corpus formatus eſt in Virginis utero ubi aluit, auxitq; formatũ. Lac de puro ſanguine eiuſdem Virginis manãs ad ubera glorioſa aluit, uegetauit de utero natum. Quis neget talem filium, taliter cõceptum, tali lacte talis matris educatũ
A illam amauiſſe plus q̃ apoſtolos. Plus q̃ filius unq̃ matrẽ amare potuerit? Dulciſſime Ieſu ultimã tuæ mortalitatis cœnã, cœnã legis ueteris terminum extremum, cœnã legis nouæ initiũ & fundamentũ deſyderio magno mãducare deſyderas cũ diſcipulis ſuis. Cur q̃ſo? Qm̃ illos multũ amaui. Amauiſti ne minus uirginẽ matrẽ tuã? Amaui lõge magis. Cur bone Ieſu deſyderio magno deſideraſti hoc paſcha cũ tuis diſcipulis mãducare anteq̃ patiaris? Vt in hac ultia cœna illos admoneã humiles eſſe. Nõne mater tua p ſuã humilitatẽ te cõcepit Nẽpe qa pater tuus deus oĩpotẽs reſpexit humilitatẽ ancillę ſuę matris tuę, beatã illã dicũt oẽs gñationes. Cur tu humilitatẽ docẽs, exẽplũ humilitatis ampliſſimũ tecũ nõ aſſumes? Magiſter humilitatis fili, humilitatẽ ad extremũ ſuos diſcipulos edocturus, cur matrẽ humilitatis magiſtrã optimã nõ hẽat ſecum? Cur o bone Ieſu magno deſyderio hoc paſcha cum diſcipulis manducare deſyderas? Vt recedẽs ab eis poſtq̃ illos plene inſtruxero, donẽ munere pulcherrimo ac pſtãtiſſimo. Vis ne igit̃ matrẽ tuã, matrẽ plus te amãtẽ q̃ ſe, matrẽ cui ſoli lacte paſtus es p infantiã, de cui labore manuũ es p oẽm pueritiã educat, matrẽ q̃ te ſemp ſecuta eſt, q̃ in te ſolo ſpes ſuas oẽs collocauit, ab hoc munere excludere? Volo pignus amoris ĩdubitabile, hoc in meo diſceſſu amicis dare. Quis illo dignior eſt matre tua? Volo cibũ dare inſolitũ, inauditũ, reficiẽtem aĩam nõ carnẽ. Cui hic cibus erit ſuauior q̃ aĩæ matris tuę? Quę porro aĩa ad illũ accipiẽdũ, retinẽdũ, & ſe in eũ trãſformãdũ eſt aptior q̃ aĩa matris tuę? Volo donare me ipm. Cui te melius q̃ matri donabis? Quis dignior mũere tãto?

Quis illud gratius accipiet? melius conſeruabit? Tu domine Ieſu qui legem tuliſti ab initio, ut parentes ſuos colerent liberi, q̃ per tuã infantiam matri ſubditus eras, q̃ p oẽm uitã illã honoraſti, plus q̃ matrẽ unquã filius obſeruauerit, credo certe, & ni firmiter crederem errare grauiter me putarem, credo inq̃ te qui paſchalem cœnam cum duodecim apoſtolis magno deſiderio deſideras mãducare, quia magno illos amore proſequeris, maiori deſiderio illã cœnauiſſe cum matre, quæ pluſq̃ apoſtoli te amauit, & tu illam ſuper apoſtolos amare & colere ſtuduiſti. Adam ſociam contriſtari nolens comedit imprudens quod illa porrexit. Chriſtus ſciẽs & prudẽs triſtis effectus uſq; ad mortẽ, ut ad pœnas pgat alacrior, cũ apoſtolis cœnare deſiderat. Quatenus iter cœnãdũ eccleſiæ ſacramẽta cõficiat, & moriens inter pœnarum anguſtias illis efficaciã largiat.

¶ De ſermone domini munus antecedente.

Ico enim uobis qa ex hoc nõ mãducabo illud donec impleat in regno
d dei. Dico.n. ideſt certe. Quis põt dicere certius q̃ dñs Ieſus q eſt ueritas & certitudo certiſſima, uobis diſcipulis, uobis credentib. Lux.n. erat dñs Ieſus, quæ lucet in peccatorũ tenebris, & tenebræ eã nõ comprehẽderũt, quia fidei lumen nõ acceperũt. Quia ex hoc.i. poſt hoc, ex.n. & de ſacris in lr̃is ſæpe ordinẽ ſonant ſibi ſuccedentiũ rerum, Sicut ex quo facta eſt uox.i. poſtq̃. Ex nihil uel ex nihilo deus fecit oĩa. Prius nihil erat creatum, & poſtea à deo creata ſunt oĩa. Ex hoc poſt hoc tẽpus, poſt cœnã in qua paſcha mãducabim, nõ manducabo illud donec impleat in regno dei. Nũquid poſtq̃ paſcha fuerit impletũ, in regno dei illud manducabit dñs Ieſus? Minime. Quoniã cũ uenerit quod perfectum eſt, euacuabitur quod ex parte fuerat. Itaq; dñs Ieſus qui per ſuã paſſionẽ immortalis efficitur, & glorioſus, cibo poſt illã non erit indignus. Quare hoc paſcha peracto, aliud minime mãducabit. Neq; uero aduerbium donec ſemper id ſonat ut fiat poſt aliqd, quod antea nõ fiebat. Dicit.n. Dauit. Sede a dextris meis, donec ponã inimicos tuos ſcabellum pedum tuorum, ubi inimicis poſitis ſub pedibus ſaluatoris ſedere nec incipit nec ceſſat rex pacificus ad dexterã patris, qui in principio erat apud deũ, & erit ſemper qm̃ eſt deus. Item donec trãſeat cœlum & terra, ſurſum eſt dñs, non hoc ſibi uult, ut poſtq̃ cœlum & terra trãſierint, deſinat dñs uel incipiat eſſe ſurſum qui magnus eſt & ſuper oẽs deos, ſupraq; cœlos oẽs. Quod ergo dixit donec compleatur in regno meo, eſt potius redditio cauſæ, q̃ reiterationis indicium. Vt ſit ſenſus. qa paſcha quod mãduco impletur, & finẽ habet in regno dei, in eccleſia militãte, quã per ſacramẽtorũ cõfectiõem exordior. Ideo ex hoc.i. poſt hoc, illud .ſ. paſcha moſaycũ, non manducabo, quia obſeruantia huius figuræ tollitur è
d medio, & illi ſuccedet euchariſtiæ ſacramentũ. Vel quia in regno dei.i. eccleſia triũphante, ad quã per meam paſſionẽ ueniẽt hoies, completur omne paſcha .i. oĩs tranſitus & permutatio. Nulla.n. eſt apud patrem luminũ tranſmutatio. Et ut aptius ſenſum huius ſcripturæ referã, qa imminet paſcha aliud in regno dei, Sacramentorũ .ſ. noua traditio in mũdo inferiori, gloriæq; cœleſtis plena poſſeſſio in mundo ſupiori. Ideo nõ comedã poſt hæc illud paſcha moſaycũ, quod uobiſcum nunc manduco

¶ De uino in potum dato discipulis
ante muneris exhibitionem.

TACCEPTO calice grās egit,& dixit:Accipite & diuidite inter
e uos. Dico.n.uobis qa non bibā de gnatione uitis,donec regnū dei ue
E niat,Qm saluatorē primo uinū nō bndixisse,sed tm accepto calice gra
tias egisse,discipulisq; dispartiēdū inter se tradidisse legimus.Cū uero iā panē
sua bndictione uertisset in carnē,uinū bndixisse,& in sui sanguinis substantiā
cōmutasse,bis à dño in cœna discipulos fuisse potatos aduertamus oportet,ui
no.s.ante cōsecrationē panis,deinde sanguine in calice cōsecrato.Accepto er-
go calice.Vas erat q̄ bibere solebant in mēsa cōuiuæ. Est porro rōni cōsenta
neū hoc uas (quodlibet figurę fuisse credat) fuisse grandiusculū,ut de illo tot
hoīes bibere possent.Gratias egit deo,q̄ suū desyderiū de legali cœna cū ma
tre & apostolis sumenda cōplesset.Potuerunt (ni fallor) hęc fuisse uerba dñi
F Iesu calicē tenētis in manu.Gratias tibi ago optime pater,q̄ desyderii mei cō-
potē me fecisti.Māducaui pascha cū matre,cū discipulis meis, ꝙd pro amoris
magnitudine,pro tpis lōgā expectatione, pro imminēti magnę necessitatis ar
ticulo,desyderio magno cōplere desyderaui.Laui pedes apostolorū,ut plene
illos mūdarē,mūdatosq; relinq̄rē.Mūdati sunt.Gratias ago tibi,a q̄ bona cū
cta ꝓcedunt.Vertit post hæc sermonē ad apostolos.Qm igit comestus est le
galis agnus,& loti sunt pedes uestri ut humilitatē disceretis & bnficentiā, en
ego dns uniuersę terrę,& oīs ueritatis edocēdæ magister,q̄ ministrū me gessi
lauans pedes uestros genuflexus corā uobis,nūc sedēs inter uos,& in loco ma
gistri,iterū quasi minister uobis potū porrigo. Accipite & diuidite inter uos,
unusq̄sq; habeat partē suā.Diuidite inter uos inq̄,ne qs uestrū sit talis mune-
ris expers,sicut ne qspiā a pedū lotione exclusus est. Dico.n.uobis q̄ nō bibā
de gnatione uitis.i.uinū in uite generatū,donec regnū dei ueniat.Hęc ut prius
intelligēda sunt.Quasi dicat hoc ultimo q̄ bibo uos oēs bibite mecū,post hūc
enim potum traditum discipulis,dns Iesus non bibisse legitur.

¶ An dns Iesus suæ matris lauerit pedes sicut apostolorum
pedes in ultima cœna.

Via intelligere mihi uideor ambigi hoc loco inter uos an Christ⁹ ma
q tris suę lauerit pedes,& an illi porrexerit potū sicut discipulis,afferam
q̄d de his rōni cōsentaneū uideat,ferre inde sentētiā uestrū fuerit.Ob
mitto pudorē uirginis nō decuisse nudos pedes lauādos eorā tot uiris offerre
q si erant discipuli dñi Iesu,hoīes tn erant,nondū in gratia cōfirmati, nondū
pedes.i.affectus purgatos habētes,q̄s purgare restabat.Erat uirgo grā plena,
erat obūbrata spū sancto,cui⁹ uirtute oē⁹ eius affectus tēperati fuerāt, Quod
igit in ea lauare hēre nō poterat,nō poterat etiā partē nō hēre cū filio,q̄ gra
tiā apud dnm patrē assecuta fuerat,unde unigeniti sui m⁹ter,cœlorū regina,
G & angelorū dña cōstitueret.Dispar lōge,ualdeq; dissimilis est ratio lauādo⁹
pedū,& calicis epotādi. Vinū.n.de q̄ (ut ego existimo) filius bibit,& apostolis
bibendū porrexit in signū charitatis datū est.Loti uero sunt pedes ad mūdi-
tiæ designandū supplementū.Quare matri quā charissimā habuit cur nō por

rexerit potum n⁹lla mihi constat ratio.Quid nunc de his magis appareat rōni
consentaneum,uos iudicate,& deinceps sustinete hic & uigilate mecum,attē
dentes quid de munere quo dns Iesus donauit apostolos Lucas referat.

¶ De gratiis duabus actis a dño Iesu dum fregit panem
quem in se conuertit.

T accepto pane gratias egit,& fregit,& dedit eis dicēs.Hoc est corpus
e meum quod pro uobis datur.Hoc facite in meam cōmemorationem.
Similiter & calicē postq̄ cœnauit dicēs.Hic calix nouū testamētū est in
meo sanguine, qui pro uobis effundetur. Si usq̄ alias opus fuit substinere &
uigilare,hic maxime uigilādum,attētissimeq; substinēdū existimo,ut inauditi
muneris quo Christus donauit apostolos rationē & excellentiā agnoscamus.
Qm inest accipiēdis muneribus erubescētia quædā quā sermo dantis augere H
solet,qui uerbis munus extollunt,muneri suo detrahunt gratiam, Quare dns
Iesus sub modici panis & uini speciebus,corpus & sanguinē suū apostolis do-
nans,quo poterat paucioribus & maxīe ad rem faciētibus uerbis utī,offerēdo,
donādoq; se ipsum,Dic Lucas.Accepto pane gratias egit.Gratia bonum siue
mun⁹ est, ꝙd præstatur præter debitū,lege aut lōga cōsuetudine cōprobatū. I
Nam si ex lege iā non ex gratia.Et qm in gratia huius muneris ratio tota soli
datur,quas egerit gratias hoc sacramentū conficiendo (ut possumus) exami-
nem⁹. Prima in hoc muneris gratia fuit panē frāgere.Sed quomodo frāgere?
Nō tm in partes distribuere,sed saluis panis accidētibus eius substātiā tollere,
immitere meliorē.Fregit ergo Iesus panē,qn panis substātiam substulit,& sup
pleuit carnē pro ea,nō qualēcūq; carnē,sed suam.Est certe hæc gratia grādis. K
Non.n.habet lex,nō consuetudo naturæ creatæ sine dispositione prævia,unā
substantiā auferri,& aliam mox immitti.Accessit huic altera gratia,accidentia
manere,transire substantiam siue subiectum quod etiam creata natura nunq̄
fecit aut facere poterit.Secundum nempe uires suas natura dū agit,accidentia
in primis remouet amica substātiæ,cuius formā è medio tollere uult,& simul
inuehit inimica,illa expellens,ne aduentantem formā nouæ substantiæ impe-
diant, ingerens ista,ut illi sint auxilio quā adducit.Inde fit ut priora accidētia
manere non possint uirtute creata,Si prior substātia p naturā penitus auferat. L
Natura uero creatrix qm infiniti uigoris est,qm nihil illi resistere potest,qm
tempore metiri nō ualet,in momēto,in icto oculi, nullis dispositionibus præ
uiis,nullo accidente priori aliquatenus īmutato,ipsor⁹ accidentiū substātiam,
siue (ut sic dixerim) formā substātialē aufert qñ uult,& materiā quā de nihilo
esse iusserat,si uult ad nihilū redigit,saluis accidētibus quæ substātia ex forma
cōstans ac materia in se ferebat. Vis horū rationē exēplo colligere? En accipe
Si ciuitas oppugnetur,nōne princeps obsidionis prius admouet mœnibus &
propugnaculis machinas.Mœnia deinde machinis sternit,fugat hostes,mili-
tesq; suos immittit.Post hæc dominātem ab imperio deicit.Ipse tandē ingre
ditur,& suā efficit ciuitatē. Quid ita? Quia finitæ uirtutis est & resistētem ini
micū eiicere non pōt,nisi ꝓprios immittat amicos.Hi ingredi nequeūt,nisi ho
stis tenentis ciuitatē defensores pellat, hos neq̄t profligare saluis mœnibus.

Vt igitur ciuitatē obtineat,machinis aggreditur æquare solo mœnia,suos im
mittere q eiiciāt aduersantes.At si tanti forent huic principi bellatores,ut sal
uis mœnibus & inimici defensoribus in urbe manētibus inimicū a principatu
deturbare,sedq principē posset cōstituere,nūq eiiciēdis hostibꝰ tēpus tereret.
Itaq primę causę uirtus,primā materiā q est oīs substātię,oīmq accidētiū do
M miciliū primū,nullo adminiculo attīgēs & uersans,cuiuslibet substātię accidē
tia saluare & seruare pōt,materia sil & forma,siue substātia penitꝰ inde sublata

¶ Siue creatus sit mundus siue æternus à prima tñ causa primam
materiā sine adminiculo uersari fatendum est.

Ed dices,rationi nō consonat primā causam ad materiā nudā suas ui
s res extēdere,Si uis respōdeā.Da quęso.Quod multi philosophi neq
spernendi pfitentur,mundū.s.esse creatū,& in principio,rudē primū
materiā apparuisse ex nihilo.Quis hāc quęso digessit in species,nisi prima cau
sa? Primā igitur causam quā a principio creatricē naturā dixi,ad materiā nu
dā suas uires extēdere,negare nō poteris,si cū multis philosophis mundū sta
tuas nō esse sempiternū.Ia audire uideor q̄sdā plus q̄ oporteat sapientes q di
cant nō esse cōfessum inter philosophos mundū esse tpaneū.Quinīmo a mul
tis & sane p̄claris statui sempiternū.Ab aliis itē asseri q̄titatē coæuā esse mate
riæ,qꝑ si iuxta illos mūdus asseratur æternus,nō erit cur uigor primę causę ma
teriā nudā adeat immutādā.Et adhuc si mūdus tpaneus asseratur,nunq prima
causa materiā nudā inueniet,quā aliorū opinione q̄titas semp uestit.Ante oīa
dicere possem nō plus esse cōfessum mūdi uetustā eternitatē q̄ nouitatē essen
di,& saltē multis accedētibus philosophis nō tā uetustū mundū asserētibus est
N rōni consentaneū,naturā creatricē q mundū fabriçauit,primā ad materiā suas
uires extendere potuisse, īmo extendisse aliq̄n dandū erit.Meminerint tñ pri
ores mūdi extēdentes ætatē,creari posse etiā aliqd q̄d æternū sit, nisi Platōis
sententiā penitus aspnentur,& hanc ipsam mundi structurā meminerint ma
teria,forma,agentęq cōsurgere,q̄ si uera sunt, agens q̄d æternitatis fundamē
tum est,& ab æterno secundū platonicos fabricauit æternū,eternā materiam,
nudā oī forma mundana,infinita dudū æternitate uersauit.Meminerint alteri
materiā a dimēsionibus nunq separātes q̄titatē,nō habere agēdi uirtutē.Itaq
deus q materiā q̄tā (ut asserunt) uersat q̄n uult,nulla uirtute extra ipsum po
sita,nullis dispositionū machinis necessario adhibitis illā commutabit. Neq
nos paulo ante plus aliq̄d sumpsimus,nisi q̄d deus nullarū in dispositionū uiri
bus ab opę pagēdo poterit īpediri.Nullarū ue itē dispositionū adminiculo ad
agēdū erit īdignꝰ.Ita nihil obstabit q̄ minꝰ unā substātiā destruat,cuius accidē

¶ Tres alię gratię quas fecit dñs Iesus frangēdo panē (tia saluet.
& in se conuertendo.

Aec porro accidētia a sua substātia panis.s.natura destituta q̄n panem
h fregit dñs,aliā substātiā circūtegere,& occultare minime potuissent,q̄
illa nō sustineret et ferret in se.Egit,ꝓpterea dñs alias gratias.Velāt,cō
tegunt Christi corpus.Cōtinēt carnē eius & sanguinē.Cōtegūt totū Christū,
neq tñ in eius carne uel sanguine,neq in hoīs substantia cōseruātur,nec illis

adhærent,nec sustentant in illis.Hic si quæras quid ꝓhibeat illa accidentia.i. al
bedinē,figurā,saporē hostiæ,siue panis,inesse corpi saluatoris? Colorē, odo O
rem,liq̄rem uini cōsecrati messe eius sanguini? Respōdeo in primis gloriā sal
uatoris id ꝓhibere.Corpus nāq eius incorruptibile, sanguis oīmi fece purga
tus,& oīno inalterabilis,accidentia corruptibilia capere non debet.Hæc ꝓter
ea accidētia humano corpori uel sanguini non conueniunt. Fluūt.n.à mixtura
elementorū lōge inde remotissima unde coalescit corpus humanū. Quare ne
fiat iniuria corpi nobilissimo,& sanguini super oīa mixta pfectissimo.Ne fiāt
iniuria gloriæ huius corpis sup oīa corpa hoīm natura & gratia elegantissimi
facit ꝓ gratiam Christus panis & uini accidentia suo corpi non inhęrere.Cur
cū substantia corpis & sanguinis sui dñs Iesus non faciat ꝓmanere substantiā P
panis,aut aliā immittat substantiā q̄ accidentia illa sustentet,qm̄ q̄ sciuit,potuit
& effecit unā psonam deum simul & hoīem esse,potuit eidē addere panē, aliā
ue substantiā si uoluisset.Respondeo.Potuisset certe si uoluisset,at noluit, qm̄
expediens non fuit. Oportebat deū fieri hoīem magna rōne,quā (ut deus de
dit) tractantes de annunciatione & uerbi incarnatione narrauimus.Non sic
oportuit deū fieri panē aliamue substantiā,quod factū esset,si panis substātia
diuinę personę instar humanitatis fuisset unita.Licuisset.n.dicere panis est de
us,sicut uere licet dicere homo est deus.Quod qm̄ nō est oportunū sine rōne
& penitus absurdū existimare deū id efficere. Adhuc qm̄ creata natura nūq
ꝓ plura facit q̄d pauciorib9 pōt absoluere, ne casso labore se ipsam exerceat.
Natura increata quæ lōge est sapiētior, cur plura ibi faciet, ubi pauciora suf
ficiunt? Potuit deus si uoluit accidentia panis & uini seruare,& ꝓmanētiā illis
cōcedere sine subiecto.Non ergo debuit uel panis substantiā in hac fractiōis
gra cōseruare,uel eius loco aliā immittere,non.n.q sapiat gratiā facit,aut iniurio
sam aut superuacuam,Si adhuc quærere pergas .Sed quomodo potuit quod
naturę lege non constat? Rndeo meminisse oportet quod ab initio dixi dñm
Iesum hæc fecisse per gram. Qm̄ q̄d usus non habuit,q̄d creatæ naturæ ratio
oīno nesciuit,increata peregit. Si præterea ingras,qua nam ratione id facere
potuit? es certe importunus. Nōne paulo ante monstrauimus diuinā uirtutē
oīa creata ut libet se sola, sine ullis machinis, sine repugnantia in dispositionū
antecedētiū,sine adminiculo subsequētiū posse uersare? Tritū est.Nō minor
est uirtus q̄ quærere parta tueri.Illa igitur uirtus quę oīa creata cōficere suf
ficit,se sola cur non sufficiat eadē conseruare? At nunq accidētia sine subiecto
creauit,Fateor,Creauit tñ illa creando subiecta,qñ subiectū iussit esse cū illis.
At quia potuit,ut iam cōstat,subiectū absq illis efficere,cur quæso nō possit
remouendo subiectū accidētia cōseruare? Quia iā nō erunt accidētia,non.n.
accedent alteri,nec alteri accident,nec penitus inhærebunt, Ne quęso iccirco
diffidas,habebūt inhęrentiā in aptitudine.i.rationē qua ualeant & debeant in Q
hęrere,& substentabuntur primæ causę uolūtate sola.Itaq rōnē accedentiū,
uel accidētiū nō amittent,Qm̄ iuxta.Aristotelis logicā & methaphisicā nō in
actu sed in aptitudine naturali,rei cuiusq ratio siue diffinitio cōseruat.Neq
erunt penitus sine substētante,q̄uis illi nō inhęreāt, substentabit illa uoluntas

oīpotentis,cui tñ non inhærebunt,Qm̃ tam debile & infirmū tam ſolido tāq; R uiuaci ꝓpinquius neq; accedere. Vis exēplo doceā aliq̄d ſuſtētari,neq; inhæ rere tñ,uel tangere ſuſtentantē? Qua quæſo ptāte legatus in ꝓuincia dicit,po pulis iura? Nēpe principis legātis. At neq; princeps neq; principis uires illū tāgunt. Suſtentat igit autoritas principis per ſolā uoluntatē cēm uigorē,rigo remq; legati. Calefit aqua a ſole,& ab eodē calida conſeruat,nunq̄d ſolis ſub ſtantia tangit aquā? Sola uirtus ſolis hoc facit ſole penitus īmutato,Ita ſola uo luntas dei illa accidentia ſine ſubiecto cōſeruat,q̄ deū uel eius uoluntatē nulla tenus tangunt. Magnes ſuſpendit ferrū,& q̄d natura propria ferr ad centrū, naturę potētioris ui in ſublimi ſtare cōpellit,neq; tñ tangit magnes a ferro. Si mihi non credis,crede expimento uulgatiſſimo p q̄d aſſerit arca qua Mahu meti oſſa cōcludi dicunt ſine repagulis ſine ſuſtinentibus ſtare ſublimis,& p æqualia ſpacia aſtructura in qua eſt locata diſtare. Qm̃ arca ipſa ex ferro,pa rietes uero q̄bus continet magnetę ſunt fabricati. Cur nūc non cōfiteamur nō eſſe incredibile (qm̃ a rerū natura non eſt alienū) ſuſtentari aliq̄d,neq; tñ in hærere ſuſtentanti? Hic ſi obiicias,color nēpe figura panis & uini cōſecrati, q̄titatibus ſuis ſup extenſa nonne in ea cœna manebāt,& nūc in altari manere uident? Manebant certe & manent. Quō igit dicemus accidentia in hoc mu nere non fuiſſe,& modo nō eſſe ſuſtentata? Neq; hoc te moueat uelim. Qui S hæret mobili ſi illud moueat,nunq̄ ipſe erit immotus. Qui in arena ædificat q̄ uis a ꝓfundo ſiue ab alto opus incipiat,ſine fundamento tñ creditur ædifica re. Qm̃ id nō eſt ſtabile in q̄ primordia iacta ſunt. Quātitates igitur huius mu neris ſpoliatæ ſubiecto,ſubiectū eſſe non poterāt neq; poſſunt. Itaq; colores figuræ,reliquaq; panis fracti & uini in ſanguinē uerſi accidētia, licet q̄titatib⁹ eſſent tunc,& modo in euchariſtię ſacramento ſup extenſa ſint nō tñ ſuſtenta bantur in illis,neq; modo ſuſtentāt in alia quauis creata natura, ſed ab increa ta natura tunc conſeruebant,& in euchariſtiæ ſacramento modo conſeruan tur per gratiam,quam dominus Ieſus fecit dum fregit panem, dumq; uinum ſecundo benedixit.

¶ Alia gratię à Chriſto facta dum panem conſecrauit & uinum.

Onſueuerunt corpa ſuis locis circūcluſa manere,& iccirco locata maio T c ra nequeunt eſſe q̄ locus. Vbi.n. aliq̄d cōtinetur,& undiq; clauditur a claudente capi totū neceſſe eſt. Modica panis fragmēta tā exigui Chri ſti corpus cōtinere quō potuerunt? Natura hoc nō capit, neq; ratio intellige re ſufficit. Fateor plane ſi ad naturā creatā aſpicias,corpus ſuo loco circūſcribi penituſq; cōcludi,& idcirco locū nunq̄ minorē,ſemp aūt æqualē aut maiorē V conuenit eſſe locato,Itaq; Chriſti corpus corporeo modo locatū in pane fra cto,ſanguis in uino bñdicto eſſe nō potuit. Si uero ſpiritualia aſpicias,uidebis non ſolū naturæ creatę uirtute,ſed ciuili etiā diſciplina maiora minoribus im mitti,eſſeq; penitus in minore repoſitū maiꝰ atq; locatū. Videbis itē rem unā multis in locis eodē tpe penitus inueniri. Videbis uno loco illā deficere,auge ri in alio. Videbis hāc ipſam rē totā nedū in toto loco,ſed in qualibet pte loci integrā ꝑmanere. Per gratias igitur quas egit dñs Ieſus dum fregit panē & in ſuum

ſuum corpus cōuertit,dū uinū uertit in ſanguinē,q̄d ſpiritui deus tribuerat ab initio ut deus nunc corpi ſuo condonat,q̄d in accidētibus pānis,& in uini acci dentibus ſanguinē ſuū quaſi in loco repoſuit,nō tñ ſolito modo locandi corpa duo q̄ diximus in illis continentibus ſe habere uoluit. Sed quō nonnulla penè ſpiritualia,& ſpiritui ualde ꝓpinqua locū hēre dicūtur. Nōne ſi princeps lega X tū mittat ſua p̄ditū iuriſdicēdi impādiq; facultate,erit facultas principis tota in legato q̄ mittit? Erit certe. Neq; tñ miſſus a pricipe penitus ſecundū has facul tates æqualis eſt illi q̄ miſit. Ita q̄ poteſtate minor eſt,maiorē ſe ipſo recipit pō teſtatē. Fac nūc (q̄d ſæpe cōtingit īmo expedit fieri) plures legatos ab eodem principe p̄uaria loca ad regēdos populos,moderādaſq; prouincias deſtinari, nonne una principis autoritas erit in ſingulis? nōne erit in uariis locis integra & ſibi ipſi penitus æqualis? nonne hæc ipſa autoritas hic diſtribuet p̄mia bo nis? illic pœnas ſumet de male meritis? Fac nūc unā ciuitatē aut ꝓuinciā oppu gnari bello,aliā pace frui,nonne impioſior erit principis autoritas inter paca tos q̄ inter bello uexatos? Fac ꝓuinciā ab hoſte bello expugnari. Nōne expu gnatus princeps in ea p̄det autoritatē,quā alibi retinebit? Nonne tota princi pis autoritas eſt in toto principe,nō plus in pede q̄ in capite? Nōne eſt in qua libet eius parte? Dic tu mihi,q̄ pars principis ſit minus impioſa. Scio iura p lin guā principē dicere,tñ iuris dicēdi autoritas in lingua nō eſt ſola. Scio illū ius ſcribere manu. Ius tñ ſcriptū nō a manu ſola ſumit efficaciā. Eſt adhuc facultas principis in principe tota,neq; minus tota ſingulis in legatis. Si totā ſingulis dedit. At ſi unū magiſtratu ſe abdicare iubeat,nō deſinet eſſe ī illo iuriſdictio & durabit in aliis q̄bus abrogata non eſt? Quid ita? Qm̃ princeps ſuis in lega tis non modo corporeo ſe reponit,nō ſe illorū dimēſionibus circūſcribit,ſed p̄ p̄ſtitā autoritatē p̄ſentiā exhibet,dū illis aſſiſtere uult & aſſiſtit,ut q̄cūq; le gati faciunt principis uoluntate ſint facta,ac ſi corpe illic princeps circunſcri Y ptꝰ haberetur,ubi uolūtate cōſtituit ſeſe exhibere p̄ſentē. Lucerna qua noctis fugamus tenebras una domus parte ſita p̄durat,& domū illuminat uniuerſā una (ut ita dixerim) illuminatio nonne totā domū capit? At certe longe minꝰ eſt corpus flāmeæ Pyramidis,lumen exhibentis in igne q̄ domus tota. Minꝰ eſt inſup parte domus,& tñ partes domus ſingulæ ac ſimul oēs unā illumina tionē ab uno lumine capiūt. Neq; n. hactenus inuētus eſt docens q̄ pars lumi nis cui loco in domo p̄luceat. Lumen igit q̄d eſt corpus,ſe totū q̄que diffundit uariis domus partibus,cōſimili figura ab illo æque diſtātibus,neq; minus pro modo ꝓpinqtatis uniuerſę domui q̄ ptibꝰ lucē ſufficit īpartiri. Male actū erit cū ſtellis,cū luna,cū ſole,ſi locis & ſpaciis q̄bꝰ lucēt arctari uoluerimꝰ lucē tātā peius ſi diuiſerimus in illis lucē quā hñt integrā & penitꝰ indiuiſibilē. Peſſime ſi eorū lucē deficere ſtatuerimus,qm̃ lucere alicubi deſināt. Nō deſerūt cœlū ſydera,neq; a ſua ſphæra diſcedūt,qa lucē ſuam terris exhibeāt,nō minus eſt fulgoris in illis,quia nunc minus & uni hemiſphęrio fulgeant. Non extinguū tur,quia alicui terræ angulo lucere deſiſtūt. Quid ita? Quia non per loci cor porei circunſcriptionem lucem exhibent,ut ubi lucent,illic ea corpore circun ſcribi neceſſe ſit,ſed uigore cœleſti, qui ſpiritui propinquus eſt,dū aliis lucēt,

in se manēt nec a loco discedūt. Splēdorē nāq; discribuūt nō diuidunt, dāt totā
Z lucē, & nihil eius amittunt. Has gratias Iesus fecit qñ panē fregit, uinūq; bñdi
xit. Dedit. n. tūc suo corpi suoq; sanguini uirtutē sese exhibēdi ptātem panis ui
niq; spēbus & in illis efficere q̄ credit sancta mr̄ ecclesia & nos nō multo post
enarrare studebim⁹ si mō ad ea intelligēda sustinueritis & mecū uigilaueritis.

¶ Confirmatio & declaratio eorum quæ proxime dicta sunt.

Ed iam pspicio qd uos moueat. Princeps q̄ legatos mittit adest qdem
s illis p autoritatē & uoluntatē. Secūdū uero corpis uitęq; substātiā nō
est psens legatis emissis. Sic ne res se habet & in hoc munere? Minime
sed cū uoluntate & autoritate corpus aiam suā deum et hoiem secundū substā
tiā spēbus panis & uini facit adesse Iesus. Cur quęso princeps corp⁹ sicut auto
ritatē in legatis nō circūmittit? Quia neq;, credo respondebit. Quia hō est, &
nil supra hoiem pōt, manet unico loco p corpus, adest pluribus p autoritatē
A & quasi psentia uoluntatis. Nō oīno tenebat istis angustiis dñs Iesus in ultima
cœna & nunc tenet minus. Quid ita? Nōne uerus hō tūc erat? Nunq̄d aliq̄d
nūc hēt plus q̄ tūc? Erat tūc hō ut nos, sed secūdū aiam plene beat⁹, q̄d nos mō
non sumus. Et qm̄ aia beata corpus (nisi aliūde impediat) habet gloriosum, q̄
uis uolēte deo patre, ipsoq; filio dei redēptore nostro dño Iesu Christo dispo
nente suæ aiæ beatitudo ante passionē corpus non cōpleret, ne suę passiōis &
nostrę redēptionis opus impediret. Potuit tñ munera glorioſi corpis pro lo-
B corū, temporū rerūq; oportunitate in corpus emittere. Quēadmodū fecit ali
qñ. Igit̄ q nascens claustra uirginitatis integra seruauit in matre, qm̄ tunc mu
nere subtilitatis & agilitatis usus est pro gloria matris, q̄ sup aquas siccis pedi
bus ambulauit. Qm̄ agilitate seu leuitate corpis funct⁹ p discipulis naufragio
liberādis, q̄ sine cibo p quadraginta dies & totidē noctes māsit in mōte, ut con
tēplationis & orōnis studiū cōprobaret. Qui etiā in mōte resplēduit, qm̄ clari
tatē in corpe suo futurā ppetuo ostēdere uoluit, potuit p eadem subtilitatis &
agilitatis munera, corpus suū psens exhibere panis accidētibus qñ panē fregit
& sanguinē accidētib⁹ uini qñ calicē bñdixit. Egit igitur Iesus corpi suo qñ fre
C git panē has gratias, agilitatē & subtilitatē illi cōcessit ad tēpus. Hic est ille idē
Iesus aduertite uiri, sustinete q̄so & uigilate mecū, hic est inq̄ q post resurrecti
onē suā, ad discipulos suos ingressus est p ostia clausa, cuius corpus si p suę mē
sura q̄titatis locū occupauisset, ligni naturā tā dēsam parietū structurā tā solidā
sine eorū aptura, aut sine scissura nunq̄ penetrare potuisset. Qua igitur p glo
riam plenā et pmanentē in corpe resuscitato, non est coarctatus ostii densitate
uel soliditate parietū, eadē ante passionē ex parte & ad tēpus eidē corpi cōces
sa non est a panis & a uini accidētibus circunclusus, & nunc in q̄tidiana eucha
ristiæ oblatione coarctari minus potest. Qm̄ corpus illud sanctissimū gloria
iandudum plenum, immortale, lucidū, agile & subtile perdurat. Subtile inquā
nón q̄ partes eius tendant in acutum lineæ uel puncti, uel q̄ propriam figu-
ram aut ordinem amittant organicum, sed q̄ salua harmonia concentuq; mē
brorum, neq; a corpore, quamuis solido retineri. Itaq; fratres quibus iā est p
suasum Christi corpus esse gloriosum & nr̄a corpa (si gloriam assequantur)
posse

posse transire per solida, neq; a solidis coarctari. Aīo si uigilaueritis, & rōnis
aciē integrā sustinueritis, clarę p̄cipietis dñi Iesu corpus accidentibus panis et
uini nō fuisse in ultima cœna cōclusum, neq; in eucharistię sacramēto hoc tpe
manere restrictū. Quod. n. solida substantia nō occupat, nō phibet, non tardat
uel concludit intrinsecum tenuia accidentia si noluerit nunquam coarctabunt.

Onfitemur unā syderū lucē lucere multis in locis, unā principis autori
c tatē multis adesse legatis. Cur igit̄ ambigemus uigorē diuinitatis oīm
luce infinito, ut ita dixerim, spiritualiorē oī principe impioriorē se pos
se pluribus locis secūdū substātiā exhibere pōtem? q̄ se oī loco exhibeat neces
se est, secq; uere exhibet ubiq; totū & integrū, ut non sit locus plene deo non D
plenus. Hæc inq̄ diuina natura q̄ ubiq; est tota, & usq̄ deesse nō pōt, q̄ Christi
humanitatē aīam. s. rōnalem, carnē & sanguinē Christi sibi associauit, et insepa
biliter iūxit in unitate psonę, qñ uoluerit cur illa nō secū exhibebit psentia ac
cidentibus panis & uini, q̄bus totus est psens deus? Hac igit̄ rōne frangēs pa
nem dñs Iesus christus in ultima cœna se totū singulis fragmētis imisit, & nūc
singulis hostiis, singulisq; calicibus consecratis p oēm terrarū orbē exhibet se
psentē, dū deus q̄ ubiq; est totus, corpus & sanguinē Christi sibi insepabiliter B
p gratiā sociatū, illis speciebus ineffabili modo facit adesse. Si dicas hac ipsa rō
ne hęc caro, hic sanguis & totus Christus secūdū hoiem erūt ubiq; pntia, neq;
plus sub accidētibus illis in ultima dñi cœna, uel modo in eucharistia q̄ aliis lo
cis continebit̄. Deus. n. æque ubiq; est, cui Christi humanitas credit̄ associata.
Rñde tu prius. Deus q̄a ubiq; equaliter est, nūq̄d ubiq; æq̄liter opat̄? Mini
me, Cōstat. n. uariis in locis & tpibus fieri diuersa, & aduersa sine numero, &
tñ idē deus ubiq; est, & q̄cunq; fiūt in oībus opat̄. Quid ita? Qm̄ hæc diuina
uirtus & autoritas extra se opat̄ ut libet, nulla nature necessitate sed libera uo
luntate. Itaq; hic agit hoc ut uult, & alibi aliud, q̄d etiā uult. Exhibebit igit̄ si uo
let aliq̄d sibi associatū hic psens, q̄d alibi nō exhibebit, q̄a exhibere nō libebit
Exhibebit hic aliq̄d psens uno modo, q̄a sic uolet, & alio modo exhibebit alibi
q̄a aliter uolet. Itaq; humanitatē Christi quā sibi deus sociauit ad unitatē pso-
nę, uniuitq; ppetuo, in supiori cœlo locauit in gloria, ubi tanto melior est an
gelis effectus, q̄to excellentius pre illis nomē hereditauit. Eo loci Christus lo-
caliter residet, & spacii ambitis lineis circūscribit̄, nec unq̄ inde discedit, nusq̄
sic est p uniuersū orbē, nisi gra speciali localiter uelit qñq; descēdere, q̄d rarif
sime factū credūt, q̄ recte sapiūt. Hāc ipsam humanitatē q̄tidie deus pntem ex
hibet, retinetq; sacramētaliter in eucharistię sacramēto. i. secūdū corpus illis ac
cidētibus facit esse pntem, nō tñ circūscriptā uel circūanguſtatā. Sumis igit̄ nō F
causam totā p tota causa. Etem̄ sola diuinitas & societas eius cū carne Christi
cā nō est tota p quā Christus cōtinet̄ in hostia, sed uolūtas dei, vñ descēdit oīs
gratia, Quare significātissime dixit euāgelista, gras egisse dñm saluatorē, fecit
em̄ p diuinā uoluntatē oīpotentē mirabilia tūc multa, sed nō penitus impossi G
bilia, fecit mirabilia, sed nō incredibilia, Mirabile nēpe est, sed non incredibile.
Christi corpus tā magnū paruis admodū accidentibus cōtineri nec minorari.
Qm̄ & ciuili instituto grādis imperatoris autoritatē maximā, priuatus hō lōge

minor impio totã accipit nec minuit,& lux ſolis tã grãdis,tot tugurio continetur exiguo,nec tñ anguſtat ab illo.Mirabile eſt Chriſti corpus eſt ſanguinem tot locis eſſe pñtem,qt locis p orbẽ Chriſtianũ ſacramẽtũ euchariſtiæ qti die cõficit,cõſeruatur & ſumitur,& qd oẽm mirabilitatẽ ſupat,nunq̃ cœlũ dimittere & tot in altaribus,tot in repoſitoriis pmanere. Sed nec ſunt hæc incredibilia,uel penitus impoſſibilia.Qm̃ uolũtas hoim facit hæc ipſa qtidie,& natura hęc eadẽ habet ſemp.Qñ & una principis autoritas eſt apud uarios eiminiſtros uaria p loca diſperſos,nec deſilit princeps ſuis lineis eſſe circũſcriptus,qa incipiat eius autoritas eſſe eo loci,& in eo hoĩe in q̃ nũq̃ fuerat.Et una lux ſyderis uarias partes orbis illuminat.Vna q̃q lucerna uarias domus ptes illuſtrat,& tñ cœlũ non deſerit ſydus,nec lucerna candelabrũ ſuũ. Mirabile eſt Chriſti corpus in hoc loco nũc eſſe incipe,& in alio nũc eſſe deſinere,& nõ mutari Chriſtũ ſecũdũ locũ,nec acqrere uel pdere aliqd ſecũdũ q̃duis mutationis genus.Sed nec iſtud incredibile eſt,pſtat hoc ipſum ciuilis inſtitutio,pſtat natura.Nõ.n.mutatur princeps,non acqritur aliqd eius priſtinæ autoritati qa nouos legatos emittat,nihilq illi ſubtrahitur ſi q̃ſdam reuocat,& ab officio iubet ſe abdicare.Nihil inſup ſtellæ acqrũt p noctẽ dũ uidẽtur,nihil p diẽ demitur dũ uideri deſinũt,nihil ſoli additur ſi pluribus oculis aut locis luceat, nihil demitur ſi paucioribus.Nõ dabis plus lucernę q̃ p eã plures uideant, q̃ q̃ paucis uel nullis oculis lumen p̃beat.Non augetur lucerna q̃ plures p fenestras lumẽ ſpgit,aut ad maiora ſpacia diffundit.Non minuitur ſi ad minora et p minora feratur.Mirabile eſt ſed nõ incredibile chriſti corpus eſſe totũ in toto pane,nec minus totũ ſingulis in partibus. Ciuilis uſus habet hoc. Natura luminis idẽ pſtat.Principis autoritas tota eſt in principe, tota in toto regno, & in qualibet regni parte nõ minus tota.Lumẽ ſolis eſt in ſole uniuerſo & per uniuerſũ terrarũ orbẽ lucet totũ,nec locis põt eſſe diuiſum.Mirabile eſt,ſed nõ incredibile.Corp Chriſti cũ bonũ ſit,& ſalutiferũ aliis,pdeſſe,aliis obeſſe ſumẽtib illud.Qui digne ſumũt,uitã ſumũt,q ſumũt indigne mortẽ accipiũt. Exhibet idẽ principis autoritas,q̃ ad laudẽ p̃miũq bonorũ,ad malefactorum uero uindictã pœnã & ſuppliciũ cõſtituta eſt.Exhibet idẽ etiã lux ſolis q̃ ſanis oculis eſt læta,debilibus triſtis,ſtringit,ſoluit,generat,& corrũpit.Nõ eſt igit cur ea q̃ de rõne muneris hui dicta ſunt credere recuſem.Si ſuſtinẽter,uigilãterq cogitabim,deũ (q cũcta põt)poſſe uni dare de nouo, qd alteri donauit ab initio.Rõ igit muneris ſicſe hẽt,ut dñs Ieſus frangẽs panẽ,& uinũ bñdicẽs, utriuſq ſubſtãtiã penit abſtulerit,utriuſq accidẽtia penit ſeruauerit.Hęc eã rõne facta credam,qa prima cã materiã primã põt ſola (ſi uult) attigere,et illã nullis diſpoſitiõib ĩterueniẽtibus cõmutare,& ut ita dicã ad nihilũ reducere. Hęc ipa accidẽtia pmanere fecerit ſine ſubiecto.Hoc nos credere faciet creatoris oipotẽtia,q̃ nõ minor ẽ ad cõſeruãdũ ſola q̃ ſeruari uult, q̃ creaturæ cuiuſlibet adminiculo cõmunita.Corp et ſanguinẽ ſuũ illis ſub accidẽtib cõſtituerit ſacramẽtaliter nõ localit.i.nõ claudi,nõ ãguſtari illis accidẽtib,nec alterari p illa,ſed ſub illis fecerit cõtĩeri, erit hoc facile creditu ſi hẽbim pſuaſũ dei oipotẽtiã q̃d uni naturæ creatę iãq cõpletæ cõceſſit,poſſe alteri cõdonare ſi uelit.

Licet

Licet.n.q̃ unã naturã cõſtituũt alteri donare nõ poſſit,priſtino eſſẽdi tenore ſeruato. Vt nõ põt eſſe canis aam hñs hoĩs,nec equus hñs mẽbra leonis,qm̃ hęc naturã faciũt,tñ q̃ naturis iã cõſtitutis aduenĩũt,põt deus dare qbuſlibet. Hoc ſi cogitabimus (q̃d & uere phyſici & mathematici nõ negarẽt) uidebim apte quõ Chriſti corpus & ſanguis cõtinent ſub ſpeciebus panis & uini,nõ tñ claudit illis,nec cõtaminat ſi illa putreſcãt,qa nõ tãgit illis,ſed illis adeſt,ut det gratiã hoĩbus,ipſum Ieſum pie ſub illis accidẽtibus,ſumẽtibus & uenerãtib & cũ eodẽ ſuſtinẽtibus patienter aduerſa,& uigilantibus ne proſperis obruãt.

¶ De ratione accipiendi euchariſtiæ ſacramentum

Ccipite & comedite.Nõ ſatis eſt fide ſumere hoc ſacramẽtũ, comedẽ
a dũ etiã eſt & mãdẽdũ ut ſapiat magis.Mãdit aũt nõ dentib corpis, ſed ſpiritus.Spe mãdẽdus eſt hic cib.Spei officiũ q̃ dẽtes habet ſupius & inferius,ſupius expectationẽ aſſequẽdi boni,inferius ſtudiũ euadẽdi mali.Accipiamus igitur & mãducemus hoc ſacramẽtũ ſperãtes p illud ſociari dño Ieſu Chriſto.Et qa nũc ſumus aduenę ac hoſpites tpanei in hac ualle mortalitatis iter agẽtes,obſeſſũ ignorãtia,piculiſq ſine nũero plenũ,p huius ſacramẽti uirtutẽ ſper ſm carnis & mũdi ſupare picula & a nobis effugare dęmonia,ita ueniemus ad futurã ciuitatẽ quã ingrimus,fierique merebimur in ea ciues ſanctorũ & domeſtici dei,ædificati ſupra fundamẽtũ apoſtolorũ & pphetarum, ipſum dñm Ieſum Chriſtũ q̃ ſe nobis dedit in cibũ.Speremus inq̃ p hũc ipſum cibũ fieri cohæredes filii dei,ditati ab eodẽ theſauris nõ deficientibus qs nec erugo nec tinea unq̃ poterit demoliri,qs fures nõ effodiẽt nec furabuntur. Erũt hi theſauri animi trãqllitas ſolida,ſanitas corpis integra,oim deſyderiorũ cõplemẽtũ,ſciẽtia nõ ambigua,errori nõ pmixta,pax timore carens & ſecura,amor ſtabilis incõcuſſus,ſine tædio,ſine piculo,ſine zelotipia amatũ poſſidẽs,ĩmortalitas,ĩmpaſſibilitas.Hi ſunt ſupiores ſpei dẽtes,p qs dñi Ieſu corp mãducãdũ & mãdẽdũ debemus accipe.Dẽtes ĩferiores ſunt cogitatio mali q̃d euadimus ſi digne ſumpſerimus,in q̃d labimur ſi ſumamus indigne. Euadim animi corpiſq dolores,qbus hic mundus inferior eſt uere plenus.Quid.n.eſt uita hoĩs ſup terrã niſi militia,niſi labor? uigilię lucta aduerſus carnẽ & ſanguinẽ,aduerſ mũdi rectores tenebrarũ harũ? Quę mala dñi Ieſu ſuffragiis euademus ſi illũ digne mãducauerim.Euadimus etiã pœnas infernas, uermes.ſ. q̃ nõ morientur,Ignes q nunq̃ extinguẽtur,Sitim p̃cordia exurẽtẽ,famẽ in æternũ rodẽtẽ uiſcera.Euadimus tenebras ꝑpetuas,Quę oĩa mala eos manẽt q hũc cibũ hũc potũ indigne mãducãt & bibũt.Qui.n.ĩdigne mãducat & bibit iudiciũ.i.dãnationẽ,q̃ dei iudicio reprobos manet,ſibi mãducat & bibit.Acci I
pite igit p intelligẽtiã fidei,& comedite p ſpẽ,ſperãtes hoc cibo miſeriã euadere,& fœlicitatẽ aſſeq ſempiternã Accipite ꝑpterea & comedite pie, munde, ſancte & innocenter Comeſtum porro p ſpem digerat charitas,hęc em ſola tranſſert amantẽ in rem amatam,& ambos inuicẽ iungit,iunctoſq cõſeruat. Audi ipſum panẽ quẽ manducas,Qui manducat meã carnem & bibit meũ ſanguinem,in me manet & ego in eo.Manet Chriſtus in nobis ſicut caput in mẽ K
bris dr pmanere,nos in illo ſicut ſub capite mẽbra,q̃ per caput ſeruant in uita Nullũ eſt memorũ in hoĩe q̃d capiti nõ obſequatur,& eius ſeruandi gra non

faciat,nō ferat oīa. Vt maneat in nob's dñs Iesus,sitq; nobis ꝯaput,ut uiuam⁹ ꝑ illū sicut mēbra ꝑ caput illū colamus,& eius gratia oīa faciam⁹. Ne discedat a nobis,illū totis uiribus retineamus,Ne nos deseꝛat,oīa ꝙquanimiter tollere mus.Caput hoc nostrū q̄d a natura ꝑ progenitores accepim⁹,uitā tēporaneā ingerit mēbris,& hāc ipsam malis plenā,q̄ (ut sit longissim⁹) finitur tandē,& interea morbis & incōmodis uexatur innumeris.Quā si cōtingat sine ægritu dine ad ultimā deuenire canicīē,nōne morbus est ipsa senectus? Vita quā sug gerit nobis Iesus Christus æterna est.Audi ipsum illū de se loquentē.Qui mā ducat meā carnē & bibit meū sanguinē hēt uitā æternā.Quis nolit huius capi
L tis esse mēbrū,q̄d uitā tribuit nō casurā.Sed dices,Morimur tñ,& ipse mortu us est qui comestus uitam æternam dare promisit. Ne turberis mortuus est, sed resurrexit,Mortuus est,ut te resuscitaret. Audi illum. Et ego resuscitabo eum in nouissimo die. Ego q̄ fui mortuus,& ecce sum uiuus q̄a resurrexi,illū q̄ manet in me,illum in q̄ ego maneo,resuscitabo in nouissimo die.Quia licet mors ad tēpus illi uitā auferat,nō tñ auferet in ꝑpetuū.Cum desinet fieri nox.
M Cū aduenerit dies nouissimus,ille.s.dies q̄ mane hēbit nō uesperā,ille q̄ nullus erit nouior,q̄ ideo nouissimus erit,q̄ post oēs nouos,& nullus p̄ost illū adue niet,tunc illū resuscitabo,ita nō morietur in æternū,sed in tꝑe & ad tēpus tm̄, Dū nox esse poterit morietur. Viuet aūt nō ad tēpus,sed ad lucis ꝑpetuę æter nitatē.Q̄n in nouissimo die occasum nesciēte resurget nō occasurus.Si q̄s no
N bis ꝓmitteret talia,& ꝓsuasum hēremus eū posse p̄stare,oīa eius gratia facere mus,coleremus,amaremus,adorarem⁹ eūdē.Audi nūc,uigila,sustine si libere loquar.Aut fidē Christi ore nō corde ꝓfiteris,aut es penitus insanus & furio sus,si Christū dñm q̄ tot & talia bona cōferre pōt,qualia ipe de se loqtur,fides ostendit,spes porrigit,nō amplecteris in hoc munere,& illū per charitatē non amas super omnia,illi quantum potes non appropinquas,illum quantū uales ad te non trahis,nō transformaris in illum.Nemo mihi ꝓsuadebit unq̄ uere se credere dñm Iesum esse deum,esse redemptorem suū,esse cibum aīæ suæ, q̄ semper in illo sit mansurus,ut ei det uitam æternam, nisi illū amet sup oīa.Et certe si ꝓbatio dilectionis exhibitio est opis,nisi semp studeat ei in oībus,& ꝑ oīa fieri obsequiosus,nunq̄ ab eius uoluntate se cedere semper inuigilet.

¶ De multimoda rōne accipiendi eucharistiam.

Xcellētissimā nūc muneris huius dignitatē ut intelligere ualeam⁹ aliis
e ecclesię sacramētis ut possumus cōferamus.Habent alia ecclesię sacra mēta unū signū & unā rē.Hoc duo signa & duas in se cōtinet res,In ali
O is sacramētis,q̄d res est,signū esse nō pōt.In isto q̄d uere res est,alterius rei ue re signū est.Hęc quō se hēant audite,& q̄i hoc sacramēto signa sint,q̄ itē res at tēdite.Accidētia panis & uini uisibilia primum signū sunt.Corpus & sanguis Christi.i.Christus deus & hō illis accidētib⁹ occultatus,& inuisibiliter cōtētus nec coarctatus,prima res est,& tñ signi rōnem tenere pōt.Corpis.s.mystici rō se cūdū quā Christus caput cū fidelibus mēbris,nō organice sed officiose illis incorpatus,cōiūctus & cōcinens,unā eccleſiā cōstituit & cōseruat.Alia res est gratia gratū faciēs,quā p̄stat hoc sacramētū dū cōsecraꝛ,cōseruaꝛ & sumitur.

Accidētia

Accidētia panis et uini ita signū sunt,ut semp signa ꝑmaneāt,nūq̄ res sacramē tī euadere possint.Gra gratū faciēs cōtra,ita res est,ut signi naturā capę neq̄at Corpus & sanguis Christi,uel Christus hō ac deus ita res est,ut signū esse nō desinat. Vnitas ecclesię militātis ī hoc sacramēto locū hns rei,in signi etiā rōnē sine iniuria trāsire pōt.dū ecclesiā triūphātē nobis oīndit.Quod aliud sacramētū P
dabis tot talesq; in se rōnes & tali mō cōnectēs? Qui sumit hoc mun⁹ (ut par est) hæc quatuor secū hēt.Qui aliter sumit duo prima assequīt,tertiū si hēt, hēt ad pœnā,quartū ue penitus nō attingit,sed habit in cōtrariū.Hoc est ꝙ usu dī
q̄nq; sum i sacramētū & nō rē,q̄nq; rē,& nō sacramētū,q̄nq; simul utrūq;,Sa Q
cramētū tm̄ est q̄d signi accipit rōnem.i.q̄d sensu uel ītellectu comꝑhēdit ali q̄d plus cōtinere q̄ ꝓferat.Res sacramēti tm̄ est q̄ sensui subesse non pōt,uel q̄ aliud neq̄t oīndere q̄ se ipsam.Sacramētū et res ē q̄d & aliud oīndere,& ab alio pōt esse mōstratū.Dū igit theologi dicūt aliquē sacramētū non rē sumere,ali quē rē,nō sacramētū,aliquē utrūq;,capit sacramētū tm̄,non ꝑ signo tm̄,sed ꝑ signo & re,q̄ signi nō refugit rōnem.Res ecōtra pro eo q̄d neq̄t signū fieri sed est ultimo significatū.Nūc aptius q̄d ea distinctiōe dicaꝛ aduertite.Qui hoc sa cramēto abutit,sic sacramētū & nō rē sumere dī, ut tñ aliq̄d q̄d est sacramētū & res sumere nō negeꝛ.Si.n.sumeret solū signū.i.accidētia sola,non abuteret corpe & sanguine saluatoris,q̄ nō atingeret.Sumit igit q̄bus abutit,Sumit inq̄ uerū corp⁹,& uerū sanguinē dñi Iesu,q̄ duc⁹ in hoc sacramēto rei sibi uēdicāt locū.Sed q̄a a fine suo res noīa sortiunt,& gra deo nos gratos reddēs finis est comestiōis huius,dicēte dño.Qui māducat meā carnē & bibit meū sanguinē hēt uitā æternā.i.finis māducādi est hre uitā ęternā,q̄ ꝑ gram acqrit.Et ipsa gra aīæ uita est,idcirco q̄ gram cū sacramēto nō accipit,rē sacramēti negaꝛ accipe, nō q̄a nullā rē capiat sacramēti.Capit.n.rē nobilissimā & oīm ꝑciosissimā car- R
nē & sanguinē Iesu Christi,sed nō capit gram ultimū effectū muneris,q̄ chri stus donauit apostolos.Qui uero nō accipit uisibilia accidētia q̄bus uelaꝛ chri stus in hostia,nō acci pit carnē eius & sanguinē uelatū ab illis. Nō igit accipit sacramētū,qm̄ neq; suscipit aliq̄d signū.At si pie credat, capeq; desyderet,& non habeat largitorem,uel mala ualetudine stomachi retin⁹re posse diffidat assequitur gratiam quæ manet sacramentum hoc accipientes.Deus enim qui scrutator est cordium,bonam uoluntatem non minus q̄ opus acceptat,si op⁹ nequeat exhiberi,Ita hic accipit rem ultimam & finem assequitur,quem que rebat,sacramentum tamen non assequitur,quia gratia cum sit res & non si gnum, sacramentum esse non potest.

¶ Declarantur supradicta & concluditur eucharistiæ
super omnia ꝯsacramenta.

Vo illa signa,duas res quas diximus hoc munere contineri si mihi nō
d credis crede magistro ueritatis,immo crede ueritati quæ falli non po test,& fallere nescit.Existimo de accidentibus an sint in hoc munere neminem ambigere qui sensu non careat. Corpus uerum Christi & uerum sanguinē uerū (ea rōne qua diximus) esse sub illis accidentibus dicit ipse Iesus panis uiuus.Hoc est corpus meū.Hoc q̄d his accidētibns fracti panis cōtineꝛ.

S Hoc q̄d uobis do, hoc q̄d uos accipere uideo est corpus meū, sed quale corpus phantasticū nec uel aliq̄d aliud repsentans corpus aut uim corpis habens? Nihil est horū, corpus est, q̄d pro uobis tradet. Non tradet aūt corpus phantasticum, aut aereū, uel aliq̄d supplens uicē corporis, aut uim corpis cōtinens aut repsentans illud; tradet uero corpus natum ex Virgine, tradet corpus q̄d flagellabit, conspuet, spinis coronabitur, crucifigetur, morietur, sepelietur, resurget. Hoc est corpus meū, q̄d do uobis, corpus in q̄ q̄d pro uobis tradetur p̄ ludam, ꝓditorē scribarū phariseorūq̄ malitiæ, q̄d p̄ pharisaicā hypocrisim plenam inuidia atq̄ supbia, q̄d p̄ pontificū & sacerdotū ambitionē & auaritiam tradetur Pilato, q̄d p̄ impiam & secordē pusillanimitatē Pilati intelligentis innocentiā eius, nec illud liberare pro officio audētis tradetur Herodi, ut illud liberet. Vt fructū iustitię (si liberetur) o Pilate alius tibi p̄cipiat, si dānetur tu tibi innocens uidearis, sis tñ reus q̄ iustū uirū liberare non es ausus, q̄d ab Herode uana curiositate lętāter exceptū, supba negligētia uilipēsum, & in derisū purpura uestitū, tradet iterū Pilato. q̄d a Pilato tradet tandē crucifixoribꝰ. Est
V igit uerū corpus habens cārnē & sanguinē, neruos & ossa, Hic sanguis est, nō imaginarius, sed q̄ p̄ flagella & uulnera de uiuo corpe effundetur ab inimicis, Esse in hoc munere tertiā rem q̄ ut etiā signū testatur eadē ueritas p̄ Lucam dicens. Hoc facite in meā cōmemorationē. In cōmemorationē amoris q̄ ecclesiā dilexi sponsam meā, in cōmemorationē societatis & unitatis qua illi ꝑpetuo me cōiunxi. Vt sicut cibus cū comedente fit unū, ita me unū esse cum ecclesia memineritis, ea unitate qua uir & uxor unū sunt, Et sicut uir caput est uxoris, Sicut uir & uxor unā domū faciunt, sic me & ecclesiā fideliū unam familiā esse memineritis, & ipsam ecclesiā membrorū uicē, me capitis locū tenere sciatis. Sicut pastor & oues unus grex sunt. Sicut dux & militū multitudo sunt unus exercit, ita memineritis me cū ouibꝰ meis cū meis cōmilitonibꝰ esse unū. Vt spōsę meę sim caput, ouili custodia, exercitui p̄sidiū et tutela. Quartā itē rē hoc munere cōtineri uidelicet gratiā negari non p̄t, ipsa ueritate dicente, q̄d pro
X uobis. i. pro uestra salute tradetur. Non est salus sine gratia. Corpus ergo hoc acq̄ret uobis gratiā. Quæ hic dicta sunt exponendo pro uobis, Matthęus explanat ubi dicit, q pro uobis & ꝓ multis effundetur in remissionē peccatoꝝ. Iam clara res est gratiā in hoc munere conferri, Non. n. remittitur peccatū nisi gratia p̄ueniat & sequatur. Prę uenit gratia disponēs, subseqtur p̄ficiens & cōfirmans. Sic ergo traditur ꝓ uobis o fideles, corpus dñi Iesu. Sic pro uobis eiꝰ sanguis effunditur, ut uobis fiat remissio peccatorū, & uobis gratia condonetur. Habet igitur hoc munus duo cōia cū reliqs muneribus q̄bus Christus do
Y nauit ecclesiā, cōmunia in q̄ cum reliqs ecclesię sacramentis. Primū & ultimum signū sensibile q̄d semp est signū nunq̄ res. Et gratiā gratū facientē q̄ semp est res, & signi naturā non recipit, cū nil pro certo de illa exꝑiamur q̄diu hic uiuimus. Habet tertiū p̄ferre. s. Christi & ecclesiæ unitatē cōmune cū matrimonio Secundū uero. s. continere Christū deū & hoiem habet peculiare, singulare,
Z atq̄ excellentissimū. Hæc si uigilantius obseruauerimus uidebimus singulas huiꝰ muneris partes excellētissimas esse, q̄uis tres earū uideātur aliis sanctoꝝ

partibus

partibus assimilari. Oīa ecclesiæ sacramenta habent q̄dem uisibilē specie, naturam siue subiectū priorē non amittentē. Hic species. i. accidentia, propria substantia pereunte, dei sola uoluntate ꝑseuerant. In aliis sacramētis sola uisibilis species sacramentū non est, sed illa cum uerbis, signi cōplent rōnem. Aqua. n. non est baptismi species sola, nec̄ sola uerba baptizātis baptismi species sunt sed uerba simul & aqua species sunt baptismi. Sic de reliqs sacramentis res se habet, hic sole species primo loco rōnem sacramēti tenere noscunt. Licet p̄ter ea alia sacramenta gratiā afferant, nullū tñ eorum talē ac tantā afferre sufficit, q̄tam istud. Notū est matrimoniū referre unitatē Christi & ecclesiæ, sed nō tā plene, nō tam efficaciter q̄ hoc munus. Licet. n. maritus caput sit mulieris sicut Christus ecclesiæ, tñ Christus ipse hoc munere cōtentus se ipsum suāq̄ unita tem plenius repsentat q̄ alia q̄libet creatura. Est igit hoc munus p̄ oībus sacramētis excellētissimū, qñ nullū aliud in se tot cōtinet bona, nullius signa in creata uirtute sola cōsistūt, nullū tm pōt afferre grāe q̄tū istud. Et ꝓfecto baptismus A
licet primā afferat grām, q̄ certe est amplissima, nō tñ eque sublimē locū acq̄rit ī cœlo. Fateor igit baptisma esse magis necessariū, sed nō magis meritoriū

¶ De excellentia eucharistiæ secundum suas causas & modum essendi & primo secundum efficientem causam.

Ed qm̄ quicq̄d humanis uerbis dici pōt minus est dignitate tāti muneris, quæso ne pigeat adhuc subst̄inere hic & uigilare mecum, dum alia
s uia excellentiæ eius aliquā scintillā annitor ostendere. Res oēs dignitatem hñtes, illā aut ab agente, aut a fine, aut a forma, aut a partibus, aut ab essendi modo suscipiunt. Conficiunt alia sacramenta uerbis humanis uirtute tñ diuina suffultis, suo nempe noīe hō conficit oīa sacramenta, potestate tñ fretus quā accipit ab ecclesia. Qui baptizat dicit. Ecce te baptizo in noīe patris & filii & spūs sancti. Qui ordinat manu imponit, & uerba depromit significātia illū efficere, q̄d instrumenta suscipienti oblata demōstrant, & dū manus iniungit B
ad sacerdotiū supplicās dicit. Consacrent manus istæ, p̄ istā sanctā unctionē & nostrā bn̄dictionem. Qui absoluit dicit. Ego te absoluo à peccatis mihi cōfessis in noīe p̄ris & f. & s. s. Qui contrahūt matrimoniū dicūt. Accipio te in meā, & ego te in meum. Qui oleo inungit extremo dicit. Per istā sanctā unctionē parcat tibi deus quicq̄d oculis peccauisti, aut sub eisdē uerbis aliū sensum noīat quē inungit. Sex in q̄ ecclesię sacramenta p̄ hoīes dant, & uerbis humanis. Eucharistiā sacerdos qñ conficit non suis sermonibus, sed Christi uerbis innitit, non in q̄ ut prima p̄sona, non ut agens loqtur, sed quasi minister sermonis credit & sperat uerbis Christi q̄ ipse enunciat, hoc effici sacramentū. Nec̄ mirū C
si hoīes suo sermone, suaq̄ p̄sona, sex q̄ diximus sacramenta cōficiant. Cōtinēt oīa purā creaturā, & nihil increatū illis inest. In hoc uero sacramento adducit deus non ubi non fuerat, q̄ totus ubiq̄ est, sed nouo essendi modo. Nō. n. erat sub panis uini ue speciebus sacramentaliter qñ uerba Christi, plata nō fuerāt. Accedit Christi uerbū, & ipse uenit Christus uerbū. Verbū. n. q̄d sua uoluntate caro factū est, sua autoritate & uoluntate, suis uerbis, suā carnē adducere debuit ad hoc munus, q̄d est ipse q̄ donat. Hic est aries hærens cornibus inter ue D

pres,q̃ pro Isaac filio Abrahę se obtulit holocaustũ.Hęsit.n.dñs Iesus inter ue
pres,hęsit cornib⁹,qñ glorię suę maiestatẽ absc̃dit in hoie,qñ fœlicitatis uim
q̃ ci⁹ aĩa semꝑ abũdauit religari uoluit,ne q̃ueniret ad corp⁹,& sensibus corpis
cõpatiẽdo q̃si ꝓpribꝰ detineri.Est inq̃ aries oblatꝰ in holocaustũ,cuius odore
obediẽtię delectatus est deus,redẽptus est Isaac,et cõsolatus,ac exaltatꝰ Abraã

Onstat oĩm sacramẽtorũ finẽ ultimũ esse fœlicitatẽ æternã,ad quã ba
c ptismus ꝓducit,q̃a apit ianuã,ꝑ quã ad deũ ingredi ualeam⁹. Hãc ipam
ianuã iterũ obseratã,iterũ apit pœnitẽtia.Alia sacramẽta ne claudaĩa
nua quã dixi adminiculũ ꝓstãt.Munus uero hoc,hoc sacramẽtũ ipsius fœlicita
B tis fonti nos iũgit & sociat. Facit fœlicitatẽ uenire ad nos nꝓsq; in illa manere,
& illã tenet in nobis. Quid ẽ q̃so nr̃ę fœlicitatis fons,fomes,fundamẽtũ & cul
mẽ? Dñs Iesus Christꝰ q̃ deꝰ est,hic est uere lapis angularis,q̃ sicut deũ in chri
sto hoi sociatũ cõtinet,sic Christũ deũ hoĩb⁹ adiũgit,q̃ in hoc munere se nobis
donat in cibũ,manetq; ꝑ hoc munus in nobis. Audi q̃d dicat,donũ hoc q̃d se
ipm donat.Qui mãducat meã carnẽ & bibit meũ sanguinẽ in me manet et ego
in eo. Maneamus igit̃ in fonte fœlicitatis ꝑ hoc munus,ad q̃d ꝑ alia sacramẽta
F appropinquamus.Per hoc manet in nobis tota fœlicitas. ꝑ alia idonei simus
ad illam participandã.Si formã nunc pensitemus,q̃d os,q̃ lingua exprimere,
q̃s intellectus cape sufficit formã huius sacramẽti in q̃ est formarũ dator? Di
cam paucis q̃d possum.Oĩme bonũ hẽt hęc forma,Bonũ habet q̃d totus mũdꝰ
G cape non põt,de q̃ ille solus aliq̃d intelligit,q̃ se nihil penitus pro rei dignitate
intellexisse cognoscit.Hic est colũna ignis ãcedens ꝑ noctem & fumus ꝑ diẽ
dei populũ dirigens,cuius rõnem & receptaculũ uniuersus populus, & ipse
H Moyses ignorauit.Si partes attendimus,q̃d inter corporeas creaturas homie
pstantius? Quid inter spũalia primo ente põt esse sublimius? Hę huius sacra
menti,huius muneris partes sunt.Hõ cuius gr̃a cr̃eata sunt oĩa,& deus q̃ cũcta
creauit partis hic habẽt rõnem.Quod est plus q̃ uniuersum,hic uenit quasi in
partẽ,& sic est pars ut toto non sit minus. O excellens munus q̃d totius boni
continet bonitatẽ.O munus ineffabile,in q̃ pars neq; esse minus toto. Deus
est quicq̃d est,est igitur & corpus,& sanguis,& aĩa Christi,est Christus hõ to
tus,est gratia,est panis uinicꝫ accidentia. Sed longe plus est & melius omni
I bus istis.Quid dixi est longe plus? Plus illis est infinito,& melius est deus illa
quę diximus q̃ ipsa in se permaneant,& tamen illa cũ deo sumpta,partes sunt
in hoc munere.Quia singula suã naturam, suamq; substantiã retinent,nec ab
infinito diuinæ perfectionis pelago absorbẽt. Hic est uere rubus quẽ uiderat
K Moyses ardere neq; comburi.Ardet nanq; caro,sanguis,anima christi,ardet
Christus totus charitate,ardet maiestatę,ardet deitatis potentia,neq; combu
runtur in illo hæc,sed integra manent.Sunt alia ecclesiæ sacramenta dum fiũt
L & ubi fieri desierunt,ultra non durant, licet effectus eorum permaneat.Hoc
uero perdurat effectum.Habent alia unde mensurentur, hoc immensum est,
prorsusq; omnẽ mensuram excedit,Est uere hic panis,hydria illa farinæ quę
non deficiet, est lechitus olei mulieris Sereptanæ,quæ pauit Heliam,est uere
oleum uasis,quod mulier pro debito infundẽs,quotquot uasa afferunt̃ replet
uasisq; deficientibus stat se ipso,unde pro filio uiduæ paterno creditori debi

tum soluitur,& filius à seruitute de liquoris huius precio liberatur. Hoc.n.est
corpus quod pro uobis tradetur o filioli matris ecclesiæ. Hic est sanguis qui
pro uobis fundetur in remissionẽ peccatorum uestrorum,in pręcium uestræ
libertatis.Et de munere dñi nr̃i Iesu Christi a suis recessuri hactenus dictũ sit.

¶ Præfatio ad lectores de ratione scribendi
dñi testamentũ excusatoria.

ETESTAMENTO dñi nostri Iesu Christi nouo sane,noua ra
d tione & inusitata de hæreditate cõscripto dicere nõ auderẽ nisi ipsum
Iesum dicere audirẽ.Hic calix nouũ testamentũ est in meo sanguine,
Cuius seriẽ testamẽti Ioãnes euãgelista litteris mãdaturus, in testatore mẽtis
constantiã testatur,legata deinde cõscribit. Hæredes instituit.Tandẽq; fidei
cõmissario executionẽ dispositorum scribit cõmendatã.Quæ singula si minus M
sufficienter fuero prosecutus,scio bonũ mihi esse,& uobis utile plusq̃ dici pos
sit,q; ꝓ rerũ amplitudine,ꝓ testatoris maiestate,ꝓq; notarii dignitate,plene
hæc explicarę nõ possim.Nemo igitur mihi quæso calumniã imponat,q; mul
ta obmiserim, et enarrãdo testamẽtũ dñi,lacerauerim potiꝰ euãgelii historiã
q̃ texuerim, Fateor plane in hac ipsa Ioannis narratione, plura esse mysteria
q̃ uerba.Fateor oĩa quæ ille scripsit de testamẽto dñi,me ferre nõ potuisse,sed
& quæ ferẽda suscepi,meam confiteor supauisse uirtutẽ. Tuli q̃tũ & quousq;
potui,robustiores humeri plura & melius ferant,usq; dũ expedit. Satisfecit,
q̃ fecit quod potuit,& ausum fuisse magna, culpabile non est. Si non penitus
inutiliter audeas. Multi añ me interpretes euãgeliorũ sensus propriis uerbis
elocuti sunt.Multi eosdem sensus de sacris lr̃is remote multũ accœperũt.Ego
si paucis obmissis sensum de ipso fonte euãgelii decꝫ ꝓpinquo ueritatem, &
doctrinã salutarem sumere mõstraui,cur non recte feciſſe uidebor? Si plene
singula dñi Iesu uerba,dũ suũ cõdidit testamẽtũ,ut Ioannes scripsit,prosecut⁹
nõ sum,cur incusabor q; reliquerim aliis locũ suũ? Non est apis infructuosa,
quæ de singulis floribus fauos non aggerat,Satis est, ex quibus põt, & q̃tum
potest illam ad mellificandum in aluearijs congregare. In ciuile est oĩa poma
unius arboris,uno stomacho,unaq; ingestiõe cõsumere.Bonũ est ergo relin
quere cæteris scriptoribus locum suũ,ut qui uelint de intactis euãgelii uerbis
fauos congerant in ecclesia. Solent profecto ætatis nostræ tabelliones, quos
notarios dicimus,testamentorũ particulas dare poscentibus. Solent ẽt multa
testantiũ uerba breui pagella concludere. An q̃a oĩa dicere nõ sufficio, nulla
dicã? An quia totã euãgelii seriẽ non capio,quid sparsim mihi dñs mõstrare
dignat̃ occultabo? Si mihi sola sint fragmenta panis,ideo esuriem meam non
releuabo? Ideo paruulis famæ piclitantibus negabo micas,qm̃ panẽ ĩtegrum
dare non possum? Lamentat̃ dñs qm̃ dum paruuli quærerent panẽ,non erat
qui frangeret eis,Si laceratã tunicam hẽam,non induã illam? & nudus potius
q̃ pannosus incedã? Nimis delicati est,non nisi de integro pane cibũ sumere,
Superbum est nimis,ac stolidũ algere potius in nuditate, se abscondere q̃ pan
nosum ĩcedere.Sed tñ hæc ipa frusta, quæ de Ioannis euangelio ꝑ testamẽto
dñi a me sumpta sunt,ita spero esse consuta,ut non male cohęreãt,ꝓ uero nõ

satis artificioſe conſuerim, ꝙ futura nimis appareat, ꝙ non oĩa dicendi ſtilo æqualia ſint, ueniam ab illis ſpero, ꝙrum gratia laboraui. Non. n. diuitibus aut delicatis opari cõſtitui, opor pauperibus, ꝙbus exiſtimo ſatis fore. Si operis mei ptes oẽs ſibi inuicẽ bene reſpõdeant, & inhæreãt firmiter. Si nihil dixi, ꝙd a tã to teſtatore decretũ nõ oſtẽdã, ſi q̃ de Ioãnis euãgelio ſumpſi fideliter, & ut ab autore ſcripta ſunt, in mediũ attuli, ſpero lectores nõ improbos uolũtatẽ acce pturos bonã & impfectũ meum, non tam mihi q̃ opis difficultati aſcripturos. Nunc Ioannem ipſum audiamus, & deinceps quæ dixerit declaremus.

e Go ſcio ꝙs elegerim. Sed ut impleat ſcriptura, ꝙ manducat mecũ panẽ leuabit cõtra me calcaneũ ſuũ. Amodo dico uobis, priuſq̃ fiat, ut cum factũ fuerit credatis ꝙa ego ſum. Cũ hæc dixiſſet Ieſus turbatus eſt ſpi ritu, & ꝓteſtatus eſt & dixit. Amen amen dico uobis, ꝙa unus ex uobis tradet me. Aſpiciebant ergo ad inuicẽ ſe diſcipuli, & ſciſcitantes de q̃ diceret, erat re cũbẽs unus ex diſcipulis eius in ſinu Ieſu, quẽ diligebat Ieſus. Innuit ergo huic Simon Petrus & dixit ei. Quis eſt de q̃ dicit? Itaq; cũ recubuiſſet ille ſupra pe ctus Ieſu dixit ei. Dñe ꝙs eſt? Rñdit Ieſus, Ille eſt cui intinctũ panẽ porrexero. Et cũ intinxiſſet panẽ dedit Iudæ Simonis Scariothis. Et poſt bucellã intrauit in eũ Satanas, & dixit ei Ieſus. Quod facis fac citius. Hoc aũt nemo ſciuit diſcũ bentiũ, ad ꝙd dixerit ei. Quidã. n. putabãt ꝙa loculos habebat Iudas, ꝙ dixiſſet ei Ieſus. Eme q̃ opus ſunt nobis ad diẽ feſtũ, aut egenis ut aliꝙd daret. Cũ ergo accepiſſet ille bucellã exiuit continuo. Erat aũt nox. Cũ ergo exiſſet dixit Ieſus. Nunc clarificatus eſt filius hoĩs, & deus clarificatus eſt in eo. Si deus clarifica tus eſt in eo, & deus clarificabit eũ in ſemet ipſo, & cõtinuo clarificabit. Filioli adhuc modicum tempus uobiſcũ ſum, quæritis me, & ſicut dixi Iudæis, q̃ ego uado uos nõ poteſtis uenire, & uobis dico modo. Dicit ei Simon Petrus. Dñe q̃ uadis? Reſpondit Ieſus. Quo ego uado non potes me ſequi modo, ſequeris autem poſtea. Dicit ei Petrus. Quare non poſſum te ſequi modo? Animam meam pro te ponam. Reſpondit ei Ieſus. Animam tuam pro me pones? Amẽ amen dico tibi. Non cantabit hodie gallus donec ter me neges.

m Entis conſtantiã dñi Ieſu teſtamentũ ſuũ condituri multis eius dictis et opibus Ioanne referente cõprobatã, nũc plenius intelligite. Quid q̃ſo ſibi uult? Ego ſcio ꝙs elegerim, niſi ego ſcio ꝙs teſtamento meo legata rios, ꝙs hæredes ſcribere decreuerim. Et ꝙa ab initio duodecim apoſtolos ele gerat ꝙs hęredes inſtituturus erat. Iudas aũt Scariothis unus apoſtolorũ in hę reditate partẽ aſſeq̃ non debebat, ne ignoranter fruſtra ue cohęres ſcriptus ui deri poſſet, unde argueret mentis incõſtantia, mox adiecit. Sed ut impleat ſcri ptura, ꝙ manducat mecũ panẽ, leuabit cõtra me calcaneũ ſuũ. Quaſi dicat. Nõ p ignorantiã unũ ex uobis hęredẽ inſtituo, ꝙ partẽ hæreditatis nullã aſſeq̃tur ſciens hoc prudenſq; facio, ut q̃ decreuit deus, & p ꝓphetas ſuos innoteſcere uoluit, uera & incõcuſſa ꝑmaneãt, illũ inter apoſtolos numeraui. Decreuit. n. deus unũ ex meis hæredibus, & mecũ panẽ manducãtibus, p ingratitudinem hæreditate priuari, ſua ipſius ingrata pfidia, qua non uerebit inſurgere cõtra me. Prudens ergo & ſciens ad condendũ teſtamentũ accedo, qm̃ ſcio ꝙs mihi

legatarios & hæredes elegẽrim. Scio ꝙs eorũ ſit ab hæreditate caſurus. Scio etiã quare caſurus. Quia per ingratitudinẽ, qua leuabit contra me calcaneũ ſuum, hæreditatẽ non aſſequetur, ut impleat ſcripturæ prophetarũ. Nemo hic exiſtimet ꝓphetas, aut prophetarũ uaticinia Iudæ impoſuiſſe neceſſitatẽ leuãdi calcaneũ contra dñm ſaluatorẽ. Sed quia ſic futurũ erat, ideo p prophetas deũ hoc uoluiſſe prędici, ut dño Ieſu eligẽti Iudã in apoſtolũ ignorãtia aut fruſtra toria electio aſcribi nõ poſſet. Quãdo ut ſe cõformaret legibus diuinę ſapiẽtię illũ elegit quẽ deus p̃ſciuerat ꝓditorẽ. Sed ꝙd ſibi uult ꝙd dicit Ieſus. Leuabit cõtra me calcaneũ ſuũ, niſi recedet hinc, ibitq; ad Iudęos ut me uendat, reuer tetur ab eis accepta mercede ꝓ meo ſanguine, quẽ illi in potũ tribui ſalutarẽ? Eundo igit & redeũdo calcaneũ leuabit, qñ ambulãtes primo terræ calcaneũ imponunt, & illum ultimo leuant. Etiam quia dum Iudas Ieſum ſalutat ut eum oſculo tradat. cõſentaneũ eſt alterũ genu honoris ſimulãdi gratia ĩcuruauiſſe, ꝙd nos reuerẽtiã exhibere dicimus. Oportuit ergo eũ calcaneũ a terra leuare ſalutãdo magiſtrũ. Itaq; ꝓ urbane proditoris iniqtatem & ꝓditionis modum apuit Ieſus, dũ dixit. Leuabit contra me calcaneũ ſuũ, propter quod adiecit. Amodo dico uobis ut cũ factum fuerit credatis. Modeſte uobis & quaſi æni gmatice dico, ꝙ ſua culpa unus ueſtrũ ſit ab hæreditate caſurus. Vt cũ factũ fuerit, cũ ceciderit, credatis illũ ſua culpa nõ mea uolũtate cecidiſſe. Credatis me nouiſſe quod ille ſceleris eẽt aggreſſurus. Amẽ amẽ dico uobis qui accipit ſi quẽ miſero, me accipit. Qui autẽ accipit me, accipit eũ q̃ me miſit. Emiſſurus dñs Ieſus paulo poſt Iudã proditorẽ & in malum ſuũ abire uolenti poteſtatẽ factur⁹ abeũdi, illũ ſi poſſet pro officio magiſtri retinere conatur, ne calcaneũ leuet. Itaq; admonitioni quã facturus erat, duplicẽ affirmationẽ præponit, de inde ꝙs fructus, quæ gloria maneat diſcipulos ſuos obediẽtes, oñdit, ut rebel lis diſcipulus, & auarus, agnoſcat q̃tum ſua nequitia amiſſurus ſit, dicit ergo. Amen amẽ. i. uere & ꝓculdubio dico uobis, quẽ ego miſero, ſi quis accipit, illi credendo, illũue adiuuãdo, uel fouẽdo, Accipit me. Hæc oĩa mihi p̃ſtat. Neq; mihi tm̃ ut hoĩ præſtat, ſed deo. Accipit. n. eum ꝙ me miſit, qui totus eſt mecũ, & ego ſum illud idẽ quod ipſe eſt. Quare non põt me accipe niſi & illum ac cipiat. O infœlix Iudas cur nõ te retrahit ambitio? Cur non auaritia tua te cũ magiſtro tuo facit ꝑmanere? Si honores ambis, expecta donec mittat te magi ſter tu⁹. Si te miſerit, quaſi magiſter ab oĩbus excipieris. Si lucra ſectaris dabũt tibi theſauri popul⁹rũ, qñ ad pedes Apoſtolorũ ponent oĩa credentiũ bona, in cõmunem utilitatẽ diſtribuenda. Sed ꝙa obſtinatus es, & auaritia cæcus, nec tam clemẽtis magiſtri, tam ſorbia tui criminis manifeſtatione deterreris, quia admonitiõe & pollicitis nõ flecteris, nec mutaris, iccirco q ſcrutator eſt cordiũ magiſter tuus tuã obſtinationẽ intelligẽs, cũ hæc dixiſſet Ieſus turbat⁹ eſt ſpũ, pietatis. ſ. & mãſuetudinis ſtudio tibi cõpatiẽs, & uultus hilaritatẽ quã admonẽ do p̃tulerat ad cõmiſerationẽ uertens. Ne q̃ſo exiſtimetis dñm Ieſum chriſtũ agnũ uere ſine macula, filiũ innocẽtiſſimũ, in q̃ deo patri optime cõplacuit, ꝙ peccatũ nõ fecit, in cuius ore nõ eſt inuẽtũ mẽdaciũ, ꝑ irã aliã ue animi paſſionẽ fuiſſe turbatũ. Etem̃ turbatio aĩ ul⁹ ſpũs peccatũ ſonare cũ ſit ſolita, ſitq; ſtoica

institutiõe ſancitũ in bonũ uirũ animi turbationẽ nõ cadere, qs audeat dicere dñm Ieſum chriſtũ p irã fuiſſe turbatũ? Nõnunq̃ inſup in ſacris lr̃is turbatio dici ſolet motus rõnis efficax ad obediendũ ſuperioris impio, Sicut in affatu angeli ſcribit Lucas, Mariã fuiſſe turbatã in ſermone eius, nõ qdẽ irę impetu, ſed reuerentia quãdã (ut diſſeruimus de annũciatiõe tractãtes, exponẽteſq̃ illud Lucę, turbata eſt in ſermone eius) Turbatus eſt igit̃ Ieſus. i. motus ad obedien dũ dei patris decreto, turbatus eſt. i. mutatus ſecũdũ exteriora ſigna, ad efficacẽ ius declarãdã ꝓditionẽ & ꝓditorẽ. Hanc interp̃tationẽ nõ a me ſed a Ioãne eodẽ loco ſeſe declarãte accipite. Vt. n. dixit, turbatus eſt ſpiritu, mox addidit, Et ꝓteſtatus eſt & dixit, Amen amen dico uobis, qa unus ex uobis tradet me. Quaſi dicat turbatio Chriſti apta fuit ꝓteſtatio, ac manifeſtatio ꝓditionis, & ꝓditoris. Vt cum dicit. Et ꝓteſtatus, &, non copulatiue, ſed declaratiue ſit poſitũ. Amẽ amẽ. Vere & certe. Qui uere & certe loqtur ſpũ. i. rõne nõ p iracundiã cõturbatus eſſe credẽdus eſt. Ira. n. impedit animũ, ne poſſit cernere uerũ, & ſi cernit ambigue cernit. Nõ eſt ergo ꝓturbatus rõne Ieſus, q uere & certe loqtur. Dico uobis nunc p̃ticulatim, q̃d prius in gñe dixerã. Vnus ex uobis apoſtolis meis, ex uobis cõmẽſalibus meis, tradet ꝓditorie, tradet p auaritiã, tradet p ingratitudinẽ me dñm & magiſtrũ ſuũ, tradet me impiis & ſceleratis q̃ q̃runt aĩam meã, ut ꝓdant eã. Aſpiciebant ergo ſe inuicẽ diſcipuli hæſitãtes
R de q̃ diceret. Qualis hæc hæſitatio fuerit apit Matthæus. Singuli. n. de ſe ipſis dubitãtes, nõ q̃ ſe reos intelligerẽt, ſed ne ſuſpecti haberẽt, metuentes iuxta Matthæũ. Cõtriſtati ualde ceperũt dicere. Nunqd ego ſum dñe? Nemo de fa
S cto alterius eſt auſus interrogare palã, ſed de ſe q̃ſq̃ q̃rit & dubitat. Decebat. n. apoſtolorũ modeſtia nihil ſiniſtrũ credere uel q̃rere de ꝓximo. Satis erat ſuã ſingulos innocentiã excuſare, alterius culpã palã apiri petere nõ debuerũt Erat ergo recũbens unus ex diſcipulis eius in ſinu Ieſu. i. iuxta ſinũ ex latere, ut ad aurẽ inclinaret ſe, & Ieſum ſecreto alloq̃ poſſet cõmode. Quẽ diligebat Ieſ⁹ ſupple præ cæteris. Oẽs. n. diligebat magiſter optimus. Quare niſi p̃rogatiuã amoris adiicias, nõ capies ſenſum. Ita qa Ioannes familiarius cũ dño Ieſu cõuerſabat, non immerito exiſtimatus eſt magis amatus, neq̃ uero incõgrue famili
arius cõuerſabant Ieſus & Ioãnes, q̃m uterq̃ uirgo, & ut exiſtimo erãt ferme
T æquales ætate. Hoc porro de ſe ſcr̃ipſit Ioannes, non adiactantiã, ſed cauſam reddere uolens, cur potius ipe dñm ſecreto interrogauerit q̃ qlibet alius diſcipul⁹, Ita ne temeritatis damnaret a poſteris, arctioris cõſuetudinis cauſam adduxit. Scribẽs igit̃ nunc de ſe ipſo ꝓſeq̃t dicens. Innuit ergo huic Simon Petr⁹ ut illũ audiret ſubmiſſa uoce dicere aliqd uolentẽ. Et dixit ei p̃bẽti aurẽ. Quis eſt de q̃ dicit? Interroga q̃ſo magiſtrũ. Nã q prius in genere de ſua ꝓditione quaſi ꝓpheticis uerbis locutus eſt, & poſtea in ſpẽ per unũ ex cõmẽſalibus ſe ꝓdi manifeſtauit, conſentaneũ eſt agnoſcere ꝓditorẽ. Quare igit̃ qs eſt de q̃ dicit, Ita p̃ſuaſus Ioannes a Petro q̃rere de q̃ diceret, ut innocentes pauore ſa
V cinoris uel ſuſpicionis releuaret. Cũ recubuiſſet ille ſupra pectus Ieſu. Sũt qui dicant, q̃ etiã pictũ non uno tm̃ in loco aſpicit̃, Ioannẽ reclinaſſe caput in ſinu Ieſu, & obdormiuiſſe. Quod ſi ex euãgelio cõſtaret, & negari nõ poſſet ſine pi

culo ſalutis æternę. Sed q̃m nullus euãgeliſtarũ hẽt hoc, ego neq̃ exiſtimo Ioannẽ obdormiuiſſe, neq̃ reclinare ſolitũ fuiſſe caput in ſinu Ieſu q̃etis aut ſomni gra. Fuiſſet hoc ubilibet animis molle. Tã tẽperato ꝓterea in cõuiuio magiſtri totius modeſtiæ, & in q̃ feſtinãter ueſcẽdũ fuerat, nõ decebat ſobriũ ſopor
rari amicũ. Neq̃ erat uenuſtatis tãti magiſtri obdormituri diſcipuli caput gremio excipe. Neq̃ timorati diſcipuli dormire uolẽtis, in magiſtri gremio inter cõuiuas caput reclinare. Sobrie intelligẽda ſunt, & p modeſtia ſcriptoris accipiẽda q̃ iã diximus de ſe ſcripſiſſe Ioannẽ. Cũ recubuiſſet ille ſupra pectus Ieſu Nõ q̃ oĩno caput ſup pectus ipoſuerit, ſiue reclinauerit ut pingit̃, aut inter cœnandũ obdormierit, ſed caput reclinãs uerſus Ieſum (recũbebat. n. ea in cœna ꝓximus illi) os ſuũ illius auri approximauerit. Exiſtimo nãq̃ inter matrẽ uirginẽ & Ioannẽ uirginẽ, Virginis filiũ & totius integritatis exẽplar in illa cœna mediũ recubuiſſe, ut uirginitatis fructus (q̃ iã frui p ſacramẽta eccleſiæ incipiebat genus humanũ) de medio uirginitatis ſurgeret. Ita inq̃ reclinãs Ioannes caput & os ſuũ auri Ieſu ꝓximãs. Cũ recubuiſſet. i. reclinaſſet ſe ſupra pect⁹ Ieſu, Certe ſupra eſt q̃d nõ tãgit, nõ tãgẽs ergo pectus, ſed illi appropinquãs tantiſper, ut ad aurẽ loq̃retur. Dixit. Dñe qs eſt ille un⁹ ex nobis q tradet te? Certe q dormit nõ interrogat de tã ſeriis, neq̃ q ſibi de tã ſeriis reſpõderi expectat ſomno ſe cõponit, neq̃ ſoporato de tã ſeriis reſpondet. Rñdit Ieſus. Ille eſt cui intinctũ panẽ porrexero. Et cũ intinxiſſet panẽ dedit Iudę Simonis Scariothis Exiſtimo hoc loci fore operẽp̃ciũ, ambiguitatẽ quãdã tollere de medio, & euãgeliſtarũ cõcordare ſcripturas, ut intelligamus illos nõ dicere cõtraria, ſed ſibi cõcinere. Intelligam⁹ etiã qualis fuerit hic panis intinctus Iudę porrectus. Matthæus & Marcus ante munus Chriſti. i. ante donũ corpis & ſanguinis ꝓprii ſcribũt Ieſum manifeſtaſſe ꝓditionẽ. Lucas & Ioãnes poſt donũ. Sed duo primi p̃ anticipationẽ intelligẽdi ſunt. Vt. ſ. p̃ſuaſum habeam⁹ illos ſcripſiſſe priq̃d rei executione geſtũ eſt posterius. Lucas uero & Ioãnes rei ſeriẽ ut geſta
eſt narraſſe credant. Neq̃ iccirco priores poterũt falſitatis accuſari, q non ordinẽ ſed rẽ tradere ſtudẽt. Lucas uero & Ioãnes q̃ poſterius ſcripſerũt, uidentes rei ordinẽ defuiſſe, illũ addiderũt. Voluit. n. ſp̃us ſanctus p hos quatuor nõ
X penitus eadẽ dici, ne ſinguli ociоſi & penitus ſupflui uiderent. Voluit ſingulis aliqd deeſſe, q̃d ſupplerẽt alii, ut ſinguli hoĩes ſe fuiſſe recognoſcerẽt, & neminẽ integrã penitus ueritatẽ attingere, aut narrare ſufficiſſe cognoſcerẽt. Et ꝓfecto teſtes penitus eadẽ dicẽtes nõ imerito ſuſpecti & ſubornati haberi ſolẽt. Vt igit̃ euãgeliſtarũ teſtimoniũ, oĩ prorſus a ſuſpicione diſtaret, nõ penit⁹ idẽ dicũt. Dicũt tñ ſibi cõcinentia, Si abſq̃ liuore, ſi ſanis ſenſibus q̃ ſcripſerũt hauriant. Sed redeamus unde diſceſſimus. Apte tandẽ mõſtrat Ieſus Iudã Simonis Scariothis, illũ eſſe unũ, quẽ p̃dixerat ſe ꝓditorie traditurũ dũ dicit Ioanni
Cui intinctũ panẽ dederõ, & mox intinctũ panẽ porrigit Iudę, Nõ fuit hic pa
Y nis ille, quẽ Ieſus bñdixit, ſub q̃ ſuũ corpus tradidit, fuit ille panis purus, nõ intinctus aliq̃ liq̃re, panis fuit figuratus in azimis, cum qbus paſchalis agnus edi iuſſus eſt. Paſcha. n. noſtrũ eſt Chriſt⁹, uerus agnus q̃ aufert peccata mũdi, q̃n mãducat̃ in azimis ſynceritatis & ueritatis. Iã prius Iudas panẽ illũ comederat,

iam prius biberet illũ potũ. Sed qa indigne hęc ſumpſerat, iudiciũ ſibi mãducauerat & biberat. Nõ igit ſine cauſa mox poſt bucellã, de manu ſaluatoris aſſumptã, intrauit in eũ Satanas, ut exeq̃ret ſententiã dãnationis, quã impius ille & ingratus cõuiua p ſua negtiã iuſto iudicio iuſte ſubierat. Hẽt p cæteris animi nibus ingratitudo hoc peſſimũ, ut a bono bene donatũ uertat in pniciẽ accipientis. Satanas (Hieronymo teſte) trãſgreſſorẽ puaricatorẽ eu cõtrariũ ſonat Nonne intrauit Iudã ſtudiũ trãſgrediẽdi oẽs ætates? Qñ p ingratitudinem (peſſimũ iniuſticiæ genus) magiſtrũ ſuũ & qdẽ bñficẽtiſſimũ inuidis uẽdidit phariſeis? Nõne fuit idẽ Iudas, puaricator ſalutationis & oſculi? Qñ pacis & bñficentiæ indicia ad homicidiũ & pniciẽ magiſtri amãtiſſimi mitiſſimiq; per
Z uertit? Fuit etiã ſibi cõtrarius. Qñ lucri ſui occaſionẽ ingentẽ, tã parua merce de (cũ eſſet pecunię ſtudioſus) ſibi ſubtraxit. Vere igit intrauit in eũ Satanas, firmũ. ſ. propoſitũ trãſgrediendi limites honeſtatis, puaricãdiq; amoris & honoris indicia, & ſe ſuis cõmoditatibus p cæcã auaritiã opponẽdi. Quotiẽs hoc facit auarus, q ut lucret nõ multã pecuniã ſanitatẽ pdit & uitã. Sed de his alibi.
A Et dixit ei Ieſus. Quod facis, fac citiꝰ. Videret fortaſſe dixiſſe Ieſus. Quod facis. Quod me ꝓdis & uẽdis, fac citius. Cito me uende & trade manibus impiorũ. Ne q̃ſo ſic exponas, ne ſic intelligas, nefas eſt de dño Ieſu ſic ſentire. Maluiſſet Ieſus Iudã reſipiſcere & pœnitere. Voluiſſe p̃terea Ieſum pœnas Iudæ accelerari nõ eſt cõſentaneũ, quẽ optauit nõ naſci, ne tã acerbe puniret. Sciuit p̃terea Ieſus horã & momentũ q̃ erat capiẽdus & alligãdus, ſciuit illud neq; accelerari poſſe, neq; differri. Nõ igit hortatus eſt Iudã accelerare, qd accelerari nõ poſſe certiſſime nouerat. Adde q Ieſum Iudę p̃cipe q ꝓditionẽ maturaret, nil aliud erat q̃ Chriſtũ ꝓpriã mortẽ accelerare. Hoc aũt nõ boni nec cõſtantis uiri, ſed aut puſillanimis eſt (imminẽtia mala p mortẽ fugere cupiẽtis) aut deſpati,
B cui iã ꝓpria uita ſit odioſa, q̃ de dño Ieſu ſuſpicari inſanũ eſt, atq; blaſphemũ. Certe ipſe Ieſus cũ eſſet in horto, ter orauit patrẽ, ne calicẽ paſſiõis bibere cogeretur, nõ q mori penitus recuſaret, ſed ne qs unq̃ crederet illũ quaſi puſillanimẽ ſuccũbere malis, aut quaſi deſperatũ abiicere uitã. Ita q a patre orauit uitã, a Iuda nõ poſtulauit mortis celeritatẽ. Quid igitur ſibi uoluit ſermo chriſti. Quod facis fac citius? Audi, uidẽs Ieſus Iudã aĩo fluctuantẽ, ſeq; manifeſtari timentẽ, & iccirco diſcedendi occaſionẽ captantẽ, & ſi nulla daretur iã oĩno
C ſine licẽtia abiturũ, ſeq; p hũc ipſum receſſum ꝓditorẽ manifeſtaturũ, ne ſe detegeret, & ne diſcipuli illũ diſcedere ꝓhiberent, quaſi emittẽs eũ dixit. Quod facis fac citius. Sed qd citius fieri uoluit? Segregationẽ pditi hoĩs & penit⁹ deſperati, a puris & innocẽtibus, ut ſequentia manifeſtant. Fuit ergo ſenſus uerborũ dñi Ieſu. O Iuda quem humilitas, & humanitas mea, dũ ego dñs & magiſter laui pedes tuos, quẽ munificẽtia mea qua me met tibi donaui, exhibẽs tibi meũ corpus in cibũ & ſanguinẽ in potũ, ad ſalutẽ aĩę tuę (ſi modo uelis) Cui inſup ego p tale munus me adiũxi, & inhęſi q̃tum licuit, quẽ gñalis admonitio mea, qua a cõmẽſalibus meis ꝓdẽdũ me (iuxta ꝓpheticũ uaticiniũ) declaraui quẽ ſpecialis caſtigatio q p unũ tm̃ hęc ꝓditio fieret, quẽ indiciũ intincti panis nõ abſterruerũt a tãto facinore, a tã ſceleſto ꝓpoſito nõ retraxerũt, qm̃ im

pœni

pœnitens & incorrigibilis es, & iccirco tali cõuiuio te reddis indignũ, qm̃ horũ diſcipulorũ cõſuetudinẽ aſpnaris, refugis, horres, qm̃ ad ſceleratos ire feſtinas, & iccirco recedere uis, ut reprobus ſeparęris a bonis. Quod facis. Iamq; te mones ut diſcedas, fac citius. Tu lupꝰ agnos deſere, fuge me paſtorẽ, has meas oues, hos agnos, hũc gregẽ iã purga. Oẽs boni uiri ſunt, tu ſceleratus, purga ergo p tuũ diſceſſum collegiũ meũ. Ita q̃d facis fac citius, nõ meã, ꝓditionẽ, nõ tuã deſperationẽ, ſed gregis huius purgationẽ. Lupus exi citius ab ouili meo, exi inq̃ citius, ne te diutius morantẽ diſcipuli mei ꝓditorẽ agnoſcãt. Matura ciꝰ diſceſſum tuũ, ne Ioãnes (q̃uis monitus ſilere q̃d nouit) te apiat ꝓditorẽ. Ita p hęc uerba q̃d facis, fac citius. Dñs Ieſus Iudæ occaſionẽ p̃bere uoluit, p̃buitq; tuto diſcedẽdi. Et q iã docuerat malũ ꝓ malo nõ eſſe reddẽdũ, ſed malũ in bono uinci oportere, facto cõprobauit q̃d docuerat, qñ Iudã abire uolẽtẽ, ut illũ ꝓderet, emiſit tuto. Horũ gra dixiſſe dñm Ieſum, q̃d facis fac citius ſequẽtia declarabũt. Hoc aũt nemo ſciuit diſcũbẽtiũ ad qd diceret, Quidã. n. putabãt, qa loculos hẽbat Iudas, q dixiſſet Ieſus, eme q̃ opus ſunt nobis ad diẽ feſtũ, aut ut egenis aliqd daret. Plana res eſt dñm Ieſum Iudę his uerbis occaſionẽ dediſſe tuto recedẽdi. Cũ ergo accepiſſet ille bucellã, paruũ bolũ, qualẽ bucella. i. parua bucca ſumere ſolet. Nõ. n. modeſtiſſimis ſaluatoris manib⁹ aliqd immoderatũ dari potuiſſet. Exiuit cõtinuo. Vt exeundi p uerba magiſtri aſſecutus eſt occaſionẽ. Erat aũt nox. Non uacat hoc myſterio. Etem̃ q male agit, odit lucẽ. Nox erat. Tenebrę ignorãtię craſſę Iudã excepant. Obcęcauerat. n. illũ obſtinata auaritia, qua pactã pecuniã pgebat ꝓmereri. Et qa nemo niſi ignorãs peccat, quẽadmodũ exponẽtes Ariſt. ethicorꝝ libros plane mõſtrauimus, nõ mirę ſi Iudã abeũtẽ nox excepit ignorãtię. Cũ ergo exiſſet dixit Ieſus, Nũc clarificatus eſt filius hoĩs, & deus clarificatus eſt in eo, & deus clarificabit eũ in ſemet ipſo, & cõtinuo clarificabit eũ. Apit nũc magiſter optimus, qd Iudã citius facere uoluerit, dũ poſt eius diſceſſum dicit. Nũc q abiit Iudas clarificat⁹ eſt filius hoĩs, & deus clarificat⁹ eſt in eo. Cũ ſagena miſſa in mari, & aggregatis oĩſariã piſcibus, boni mittunt in uaſa, mali excludunt piſces, purgant nauis & retia, & emiſſa uitiorũ ſentina, fœtoreq; ꝓditorio ab apoſtolico cœtu purgatus eſt, & clarificatus totus ordo diſcũbẽtiũ, clarificatus in primis Chriſtus caput, qñ in mẽbrũ tã putridũ deſiit influere. Clarificatũ eſt ſanctũ illud collegiũ mris chriſti, & undecim apoſtolorꝝ, in q̃ deus p gram reſidebat. Clarificatus eſt igit dñs Ieſus Iudæ diſceſſu, qa ſuorũ cõmẽſaliũ cœtus oĩ fece criminũ liberatus eſt. Si dñs Ieſus ſe ipſum in ſe ſolo, uel in deo non in ſuo collegio clarificatũ p Iudæ diſceſſum uoluiſſet intelligi, nunq̃ addidiſſet. Et ſi deus clarificatus eſt in eo, deus clarificabit eũ in ſemetipſo, & cõtinuo clarificabit. Etem̃ quẽ iã ſic clarificatũ dixerat, fruſtra clarificãdũ addidiſſet. Sed qm̃ p Iudæ diſceſſum, ſe & deũ in ſui collegii purgatione clarificatum oſtenderat, denuo ſe in ſe ipſo clarificã dũ dicit. q aũt dicit continuo, nõ ſtatim ac ſine intermedio eſt intelligendum, quod ipſe met declarat addendo. O filioli adhuc modicum tempus, uiator paſſibilis ſicut uos, atque mortalis, uobiſcum ſum, quæritis me ſequi. Et ſicut dixi Iudæis, Quo ego nunc uado, uos non poteſtis uenire. Et uobis dico modo,

Nunc igit me non ſequmini, qa uado nũc ad mortẽ ſpõtaneus, uado ad mortẽ
ignominiis, opprobriis, uerberibus, uulneribuſq; duriſſimã, cuius formidine
me oẽs deſeratis. Sicut dixi uobis. dũ ueniremus Ieruſalẽ. Hũc eſſe literæ atq;
ſermõis ſenſum nemo dubitabit, q ſequentẽ Petri interrogationẽ, & Chriſti
reſpõſionẽ attẽte plegerit. Quẽreti nãq; Petro. Dñe q̃ uadis, rñdit Ieſus. Quo
ego uado nõ potes me ſeq modo. Quia nõ es tantę fortitudinis, ut ſponte lania
ri p tormenta, & occidi ſuſtineas. Seq̃ris aũt poſtea, qñ ſpũs conſilii & fortitu
dinis te in amore patris, meiq; firmauerit. Dixit ei Petrus. Quare nõ poſſum
te ſeq modo? aĩam meã pro te ponã, etiã modo, in oĩ pœnarũ mortiſq; piculo
Rñdit Ieſus. Aĩam tuam pro me pones? Interrogat quaſi negans, ut ſequẽtia
manifeſtãt, quaſi dicat id modo nõ facies, & ut ſcias me hoc certũ habere. Amẽ
G amen. i. uere & certe dico tibi. Nõ cantabit hodie gallus donec ter me neges
eſſe tibi magiſtrũ, tibi notũ, tibiq; amicũ. Scribũt oẽs euãgeliſtę cõcordĩt trinã
a Chriſto Petri negationẽ p̃ſagitã, & nihilominus ſi attẽte q̃ de hac re illi ſcri-
pſerunt legere uoluerimus, plus q̃ tertio negaſſe Petrũ ſe aliqd cõmertii hẽre
cũ Chriſto inueniemus, niſi (qd abſit) ipſorũ euãgeliſtaꝝ quẽpiã a uero receſ
ſiſſe fuerimus opinati, Scribit Matthęus negauiſſe Petrũ hoc ordine. Cũ eſſet
Petrus in atrio, q̃d erat ante p̃toriũ domus Cayphæ, ubi Ieſus colaphis cæde
bat, ac p deriſum de cædente ꝓphetare iubebatur ancillla dicit Petro. Et tu cũ
Ieſu Gallilæo eras. Ille rñdit. Neſcio qd dicis. Et mox inde diſcedit, ut de atrio
exeat. Eo iã in limine cõſtituto ut exiret, alia ancilla ad aſtãtes uerſa dicit de Pe
tro. Et hic erat cũ Ieſu Nazareno. Rñdit Petrus. Nõ noui hoĩem. Egreſſus de
inde atriũ, & in ueſtibulo cõſtitutus, audit a multis ſatellitibus illic ſtãtibus. Ve
re & tu ex illis es, nã & loq̃la tua manifeſtũ te facit. Et his rñdens deteſtatur &
iurat, ſe hoĩem nõ nouiſſe. Marc⁹ quaſi narrat hęc eadẽ. Ita iuxta hos duos euã
geliſtas (Matthæũ inq̃ & Marcũ) negauit Petrus bis ad uocẽ ancillarũ dum
eſſet in atrio, & ad multorũ uerba ſatellitũ. atriũ uero iã egreſſus negauit ter-
tio. Lucas eadẽ ſentire uidet, niſi q̃ ſecũdã negationẽ ad uerba maris, & tertiã
nõ ad multorũ mariũ, ſed unius tm̃ q̃ſtionẽ ſcribit ĩpletã, nõ declarãs an atriũ
H ſit internegãdũ egreſſus. Horũ uero apparẽs diſſonãtia facile tollit. Qm̃ loco
rũ ueritatẽ nõ hẽt ipſa narratio, & nõ diſtat a uero cũ ſecũda ancilla aliquem
etiã marẽ cõtra Petrũ eſſe locutũ. Ita Lucas marẽ, Matthęus & Marcus ancil
lã in ſecũda negatiõe uere introducũt cõtra Petrũ uerba faciẽtes. Nõ pugnat
etiã, q̃d a multis Petro ĩponebat cõi noĩe acri⁹ ab uno ĩputari. Ita Lucas in ter
tia negatiõe acri⁹ urgẽtẽ referẽs, unũ ſcribit. Matthęus & Marc⁹ q cõi noĩe in-
ſtabãt Petro cõmemorãtes, de multis narrãt ſine repugnãtia. Ioãnes aũt Petr⁹
primo negãtẽ dicit, dũ ĩgrediẽt domũ Annę, introduct⁹ ab ipſo q ſcripſit. Quã
negationẽ alii euãgeliſtę nõ ſcripſerũt, qa neq; narrarũt q̃ Chriſt⁹ paſſ⁹ apud
Annã fuerit, ſed in eius domo geſta penit⁹ rẽticuerũt. Itaq; ex euãgelio cõſtat
Pẽtrũ q̃ter negauiſſe ſe eſſe Chriſti diſcipulũ, ter iuxta Matthẽũ, Marcũ & lu
cã qb⁹ Ioãnes in duab⁹ poſtremis negatiõib⁹ eſt cõtentis. Et aliã adducit nega
I tionẽ in domo Annę factã a Petro, quã tres illi penit⁹ nõ ſcripſerũt. Erit ne igi
tur dñs Ieſ⁹ in ſuo ſermõe nõ uerax? Qui dixit Petro, ter me negabis? Minĩe.

Qm̃ q

Qm̃ qui quater aliqd facit, facit etiã ter. Qui igit quater negat, ter uere dicit
negaturus, anteq̃ id faciat. Nõ dixit dñs Ieſus ter tm̃, ſed ter, non excludẽs maio
rem numerũ. Quare nõ erit mendax, ſi ꝓ ſua modeſtia minus p̃dixit, q̃ futurũ
nouerat, p̃dixit tñ q̃d uere futurũ erat. Dixit aũt ter, qa triũ teſtimoniũ eſt p-
fectũ. Licet. n. duo ſufficiãt, tres tñ plenius ꝓbare uidenẽ. Et ꝓfecto tres ſunt K
q teſtimoniũ dãt in cœlo, pr̃, uerbũ, & ſpũs ſanctus, Tres itẽ q teſtimoniũ dãt
in terra de dño Ieſu Chriſto, ſpũs, aqua & ſanguis. Tres itẽ naturę erãt in chri
ſto, corpulẽta ſubſtãtia, rõnalis aĩa, & natura diuina. Erat Chriſtus deus, erat
hõ, erat dei hoĩmq; mediator. Erat p̃terea Petro cõpatriota, amicus & dñs &
magiſter. Erat Petrus ei ſociatus iure patrię, nã Gallilæus, iure officii, nã apo-
ſtolus, iure diſciplinę, nã diſcipulus. Quę tria negauiſſe Petrũ intelliges, Si dili
gentius euãgeliſtas inſpexeris. Negauit adhuc tribus in locis, in atrio, in oſtio
atrii, & extra oſtiũ. Quare nõ incõdite dñs Ieſus illũ dixit ter negaturũ, non tã
numeri negationũ q̃ locorũ & negatorũ rõnem hñs. Et de negatiõe Petri ha
ctenus dictũ ſit, ut referẽdo paſſionis ſeriẽ, de illa nil ultra dicere habeam⁹. Si
qs uero ſcire deſyderet, cur dei ꝓuidẽtia potius Petrũ q̃ alios diſcipulos in cri
men negatiõis apte cadere ꝓmiſerit, legat q̃ Thomas in cathena aurea (opus
ꝓfecto plus q̃ aureũ) hac de re referat. Ad Ioãnẽ euãgeliſtã nra reuertaẽ oro,
q qm̃ mõſtrauit dñm Ieſum ſciuiſſe, & p̃dixiſſe ꝓditionẽ cõtra ſe machinatã,
ꝓditorẽ, ꝓditioniſq; modũ aperuiſſe Iudę diſceſſu in ſui collegii expiatiõe ſe
clarificatũ declarauiſſe, p ſui noĩs glorioſiſſimũ p̃conium de ꝓximo in ſe ipſo
clarificandũ p̃dicauiſſe, iam minimũ uitæ mortalis ſibi reſtare confirmauiſſe,
apoſtolos illum relicturos. Petrum negaturum oſtendiſſe, de conſtantia men
tis dñi Ieſu teſtari uolentis, aperte pleneq; in teſtamenti exordio fidem fecit.

¶ De diſpoſitione legatorum & teſtamento dñi in genere & de
fide in ſpecie ut de primo legato.

On turbeẽ cor ueſtrum, neq; formidet. Verba q̃ ego loq̃r uobis, a me
n ipſo nõ loq̃r. Pater aũt in me manẽs ipſe facit opa. Nõ creditis qa ego
in pr̃e, & pr̃ in me eſt? Alioqn ꝓpter opa ipſa credite, Amẽ amẽ dico
uobis. Qui credit in me, opa q̃ ego facio, & ipſe faciet, & maiora horũ faciet.
Quia ad patrẽ uado, & q̃dcũq; petieritis patrẽ in noĩe meo, hoc faciã, ut glo-
rificeẽ pr̃ in filio. Si qd petieritis patrẽ in noĩe meo, hoc faciã. Ordinabat teſta
mẽtũ ſuũ dñs Ieſus ut diſponeret de theſauris q̃s fures nõ effodiũt nec furanẽ
q̃s neq; erugo neq; tinea demolit, q̃s in ſupna Ieruſalẽ poſt mortẽ poſſidebũt
q pro tpe ꝑegrinationis p fidẽ & ſpem cũ patiẽtiæ lõganimitate illos inuenire
& illis ſe dignos facere ſtuduerint. Sed qa ſtudio ueritatis pia fide tenẽdę ad-
uerſaẽ diffidẽtia, mentiſq; turbulẽtia, q uult tenere p fidẽ ueritatẽ ſyncerã, in al
tiſſimo diuinę ſapiẽtiæ abyſſo recõditam, humanaq; rõne inacceſſibilẽ abiici
at neceſſe eſt oẽm humanæ imbecillitatis turbationẽ inconditã, oẽmq; pauo
rem. Mox eĩ ſi formidine diffidẽtiæ uacillauerit, caligabit errorũ tenebris, la
betur & ibit in præceps inſtar eorum q ſuper trabe in alto & præcipiti cõſti-
tuta ſtare diffidunt. Itaq; dñs Ieſus amicos, qbus fidẽ legat, ante oĩa turbatio-
nem mentis formidoloſam abiicere iubet dicens. Non turbetur cor ueſtrum

neq; formidet,quasi dicat,qa uos me relicturos & Petrũ ter negaturũ dixerĩ nõ iccirco turbet cor uestrũ diffidentia imbecillitatis uriũ uestrarũ,neq; formidet pœnã,p hac culpa subire,imbecillitati uestrę subueniã,culpãq; remittã. Sed ut hoc faciã habete bonã fidẽ,q̃ unde incipe,ubi terminari oportea, qd illa p̃stet,paucis q̃ de euangelio Ioannis in mediũ attuli,saluator absoluit. Dum .n.dicit,nõ turbet cor uestrũ neq; formidet,remouere docet diffidentiã fidei certitudini potissimũ aduersantẽ. Vbi dicit creditis ĩ deũ fidei iacit solidissimũ fundamentũ. Vbi dicit,& in me credite,culmen fidei q̃uscq; se erigat manifestat. Vbi dicit,uerba q̃ ego loq̃r &c.ostendit quõ fidei structura de suo fundamento cõsurgere oporteat. Vbi uero dicit,amen amen &c,huius structurę cõmoditates adiecit in mediũ ut neminẽ pigeat integrã fidẽ suo ordine sumere Dicit ergo,Creditis in deũ & in me credite,quasi dicat. Nascat fides &c.fides de mediatore ex fide p̃sumpta de creatore. Et pfecto q uere credit in deũ,q sine formidine illũ credit oĩpotentẽ,quẽ humanę rõnes nõ turbãt,q eius oĩpotentiã non circũscribit,uel mensura finita nõ metit,ille facillime credet in dñm Iesum Christũ,& oĩa q̃ illẽ credi ex euãgelio uoluit,pro ueris hẽt & firmiter tenet. Verba q̃ ego loq̃r uobis a me ipso non loq̃r. Docẽt logici a primo subiecto scientiarũ uim ueritatẽq; consurgere. Quare non incondite dñs Iesus fidẽ q̃ lumen est aiæ pfectissimũ,a primo suo fundamento q deus est,oẽm credẽdi rõnem docet sumere. Hac rõne sancti apostoli dũ fidei formã in symbolo traderẽt,& q̃ in sũma credere deberemus seriatim enarrarẽt,qdnã de deo credere debeamus in primis ostendũt dicẽtes. Credo in unũ deũ patrẽ oĩpotentẽ. Deinde qd de dño Iesu Christo credendũ sit statuunt adiicientes. Et in Iesum Christũ filiũ eius. Hinc dicit dñs Iesus Christus. Verba q̃ ego loq̃r uobis a me ipso non loq̃r. Veritas q̃ mente concipit uerbũ est,dũq; illã p uoces loqmur, uerbũ.i.ueritatẽ loqmur mente cõceptã,uerba ueritates fidei, q̃ ego quasi hõ loq̃r lingua & usu humano uobis instruẽdis & ad uestrã utilitatẽ,nõ loq̃r a me ipso hoie. Et unde loq̃ris bone Iesu? Pater aũt in me manẽs ipse facit opa. Nõ qa loquamur,nõ qa aliqd cogitemus,iccirco illud est uerũ,sed qa res sic se hẽt habet aũt deo faciẽte. Qm̃ ad oẽm effectũ plus opat prima causa,q̃ alię simul oẽs. Deus ergo primo fecit q̃ fide teneme. Aĩa Christi facta cognouit,cognita manifestauit,Prima itaq; ratio cur manifestata p fidẽ reuelatã uera sunt,nõ est ab hoie reuelãte,sed a deo faciente. O christiane si qs te interroget, quare uel quõ uerũ est,q deus hoiem induit? q in Virgine carnẽ sumpsit,q est de uirgine natus? Si refugis ad creatas causas,non es christianus,deq; primo legato Christi magistri tui nihil penitus habes. Dicit Christus. Pr̃ in me manẽs ipse facit opa. Quis ergo ea opatus est,q̃ tu in symbolo credis? Nõ cœlorũ motę, nõ stellarũ influxus,nõ intelligẽtia aliqua mouẽs orbes,nõ ipsum cœlũ. Pater conditorq; cœlorũ facit hæc oĩa. Dñm Iesum Christũ a mortuis surrexisse cur credere debes? Quia theologus aut philosophus,quia episcopus aut papa hoc dicit? Minime. Quare credere debes? Quia deus hoc fecit,cui nihil est impossibile,q dñs noster IESVS Christus ieiunauit, orauit, ambulauit, quare credes? Quia homini hęc possibilia sunt,uel qa aliquis homo uidit hęc

fieri ea

L

fieri ea tibi retulit sic se habuisse? Minime. Si horũ gratia credis,ueritatem q̃dẽ credis,sed nõ es christianus,nõ habes fidẽ Christi. Fides dicit. Pater in me manens ipse facit opa. Crede qa pater fecit. Tu dices credo qa uidi,uel qa aliũ uidisse noui. Non est hoc legatũ Christi. Crede qa pater fecit, & Christi fidẽ habebis. Verba fidei q̃ loqtur p humanitatẽ dñs Iesus, a se ipso hoie phibet accipi quare tu ab alio hoie ne q̃so accipias,falleris. Audi ab hoie,crede p deũ Docuit Christus,q̃d sit fidei fundamẽtũ,docuit q̃ autore credi oporteat fidei ueritatẽ,qñ more optimi philosophi ueritates fidei ad primũ fundamentũ reducere docuit,unde fluxerũt. Vt uia cõpositiua a fundamẽto ad illas surgat ingeniũ. Et uia resolutiua oẽs reducat ad fundamentũ. Nõ creditis qa ego in patre & pr̃ in me est? Pater q facit opa,nõ est intelligẽdus ille solus q prima creditur in trinitate psona,sed natura diuina,q̃ una est in patre & filio & spũ sancto. Oĩa.n.q̃ credit fides,opatum esse deũ in christo dño,& p christũ dñm tota simul trinitas opata est. Pater igit manens in christo q fecit opa deus est,qa oĩa creauit,estq; rerũ oĩm pr̃ primus. Vnde qa christ? est de?,ipse est fidei fundamentũ primũ,qa deus est. Quia uero hõ est plene intelligẽs fidei magnalia in dei sapientia relucẽtia,& nobis humano modo loqtur q̃ ineffabiliter in eo & p eũ nostri gratia deus fecit,primus magister est fidei edocendę. Vt igit illũ credamus fidei quã legat esse autorẽ & doctorẽ dicit,Nõ creditis qa ego? uerbũ & filius secunda in trinitate psona,sum in pr̃e.i.in deo sicut suppositũ est in natura,Sicut Socrates ĩ hoie cõtinet. Nec tñ p oĩa,sicĩmo lõge dissimiliter,& pater.i.idẽ totũ q̃d in oĩbus oĩa opat,in me est. Sicut natura tota est in suo supposito,Sicut humanitas tota & integra in Titio conseruat,nõ tñ p oĩa sic,sed dissimilime assimilatę. Ego in patre,Ego secũdũ hoiem hõ,nõne creditis qa p unitatẽ hypostaticã sim in patre? Sim in deo factus cũ illo uere unũ? Nõ creditis qa ego ut suppositũ secũdũ diuinę naturæ sim in patre q est prima psona p circũincessionẽ,qñ eadẽ numero & (ut ita dicã) singularissima diuinitas q̃ ẽ in patre,est in me? & p oĩa siliter pater hac rõne in me est,sicut ego sũ in illo, licet ego ab illo ꝓcedã & ille ꝓcedat a nullo? Alioq; ꝓpter opa ipse credite. Sentẽtia philosophorũ est,substantiã rei sua opatione dignosci. Qui facit opa stulti,stultus est. Neq;.n.distat stultus a sapiẽte,nisi qa opa ab opibus. Fac stultũ opari sapiẽter,iã nõ erit stultus. Qui facit opa plus q̃ hoĩs,est plus q̃ hõ. Qui facit opera plus q̃ creaturę,plus q̃ est creatura. Fecit Iesus quod creatura neq; fecit,neq; facere credi potuit. Quis credat hoiem siccis pedib? maria pambulare? uentis,turbinibus,marisq; ꝓcellis imperare? mortuos suscitare iubendo? Resuscitauit Heliseus mortuũ,sed orãdo,magnoq; nixu supplicãdo. Resuscitauit Iesus mortuos impando,q̃d solus deus facere põt. Christus ergo q hęc fecit uere deus est,ideoq; nõ mirũ si dicat,alioq; ꝓpter opa ipsa credite. Si nõ creditis qa ego sim in patre,& in me sit pater, ꝓpter uerba mea, credite ꝓpter opa mea. Quia opa substantiã manifestant. Discant hic christiani nõ aniles fabulas,neq; deliramenta sectari,non leuiter nimis de se p̃sumentiũ dictis, aut nimis callide confingentium præstygiis credere. Christus iubet credi opibus iste credit faciebus. Christus tamen iubet credi operibus,ille credit uestibus,

M N O P Q

Iubet Christus credi opibus, iste credit somniis. Christus iubet credi opibus, ille credit suspiriis, alius lachrymis, alius latratibus pudet dicere, nec̄ audere, nisi audere me faceret Christus dicens, Propter opa ipsa credite, non p̄ famā, uel potius rumorē insanū, non ꝓpter ea q̄ dixerunt, & illi ipsi non fecerunt, q̄ p̄ illa credi in se uolunt. Cauere iussit Christus a pseudo ꝓphetis, q̄s ipe describit, q̄ ueniunt in uestimētis ouiū, nihil ego addo, ipse dicit, intrinsecus aūt sunt lupi rapaces, a fructibus eorū cognoscetis eos. Ita q̄ lupos a fructibus cognoscendos admonet, se iubet ab operibus æstimari, ut fidem suam cuius deū fundamentum & terminū esse monstrauit, cuius se doctorem & architectū ostendit, non leuibus coniecturis, sed operibus solidis nouerimus stabilitam.

¶ De fructu fidei & utilitatibus consequentibus illam.

Men amen dico uobis q̄ credit in me, opa q̄ ego facio & ipse faciet, &
a maiora hor faciet. Descripsit dñs unde uires fides sumat, nūc describit q̄s afferat fructus. Donaui sanitates, ille donabit. Restitui ad uitā mortuos, & ille restituet. Fecerūt hęc discipuli dñi, fecerūt multi martyres, multi cōfessores, faciūt q̄tidie sanctorū orōnes. Sed dices, ergo & credētes in Chri
R stū, si faciūt opa q̄ fecit Christ⁹, sunt de⁹, ipsi sunt in deo, & de⁹ est in illis, sicut de se dixit Iesus, & ab opib⁹ uoluit esse ꝓbatū. Rn̄debit statim ipse Iesus. Quia ad patrem uado, & q̄dcunq; petieritis patrem in nomine meo hoc faciam. Vt glorificet p̄ in filio, si q̄d petieritis me in noīe meo hoc faciam. Opa q̄ faciunt credētes in Christū, nō uirtute ꝓpria, nō noīe ꝓprio facturos oñdit, sed uirtute dei, & Christo ipso intercedēte ut mediatore, opante ut deo. Ideo credentes facient q̄ ego facio, & adhuc maiora, q̄a quasi mediator ad patrē uado, exoraturus ꝓ credētib⁹ in me gr̄am. Ita q̄dcūq; uos in me credētes petieritis deū pa
S trē oīpotentē facere in noīe meo, mea autoritate, mea īterceſſiōe, mea gr̄a hoc faciā. Faciā uero ut p̄ deus glorificet in filio. Glorificabit.n. deus uos exaudiēs q̄n ptās uirtutis ei⁹ ope declarabit. Glorificabit aūt in filio, q̄n filii interuentu gr̄am ītelligēt se cōsecutos hoies, ꝓ q̄b⁹ in filii noīe petieritis. Nō ergo credētes faciēt uirtutes & miracula, sicut Christus fecit, fecit ille uirtute ꝓpria, & impando noīe ꝓprio, faciūt fideles supplicādo in noīe sāctæ trinitatis, uel in noīe Iesu Nazareni. Dixit nēpe Petr⁹, argētū & aurū nō est mihi, q̄d aūt hēo, hoc tibi do. In noīe Iesu Christi surge & ambula. Et Ioānes euāgelista ad Drusianā q̄
T efferebat mortua suscitandā dixit, Dñs Iesus Christus excitet te Drusiana. Si opa cōsyderem⁹ aut causam nulla est differētia inter miracula a Christo facta & a sāctis ei⁹ īpetrata. De⁹.n.ē q̄ ꝓ Christū, & christi fideles opa facit. Si modū faciēdi magna est differētia. Fecit ipse Iesus miracula uirtute ꝓpria, fecit īpans & nō īpetrās. Faciūt fideles uirtute diuīa, in noīe dei oīpotētis, in noīe dñi nr̄i Iesu Christi, nō noīe ꝓprio, faciūt īpetrātes nō īpantes. Ita opa q̄ fideles faciūt, indicāt Christū esse deū, q̄n uirtute christi faciūt illa. Rē sic se hr̄e īdicat Christus Iesus magister optim⁹, hūc sermonē in hęc ẏba repetēdo cōcludēs. Si q̄d petieritis in noīe meo hoc faciā. Hēmus in hoc primo legato arborē uitę fidē .s. radices hn̄tem deū oīpotētē, ramos creatorē & redēptorē, credere deū in Christo manentē, & Christū manentē in deo, fruct⁹ opa uirtutū desyderiorū cōplementū ac petitorū impetrationem. ¶ De obe

¶ De Obedientia.

Si diligitis me mādata mea seruate, q̄ habet mandata mea, seruet ea, ille
s est qui diligit me. Qui aūt diligit me, diliget a patre meo, & ego diligā eum, & manifestabo ei me ipsum. Legauit fidē, legat nunc obedientiā ad possidenda bona mōstrata p̄ fidē maxīe necessariā. Parū.n. esset ueritatem p̄ fidē cōspicere, nisi ueritatē agnitā p̄ fidē coleremus p̄ obedientiam. Sed q̄m X
hæc ipsa obedientia amore contēpatur, ut grata sit, Ideo magister sapientissimus obedientiā legans & docens, unde illa cōdiat ante mittit dicēs. Si diligitis me mādata mea seruate, Nolo uos timore seruili uel mercenario amore, & sola ſpe retributionis, nolo uestri tm̄ gratia cōmodi, nolo tm̄ fuga mali, seruetis mādata mea, uolo illa seruetis, Si pro q̄a diligitis me mādata mea seruate, quasi dicat, ꝓpter me, non ꝓpter uos. Sed nunq̄d p̄ timorē obedire licet? Nunq̄d Y
& ſpe retributiōis seruare licet mandata dei? Certe Dauid fideles inuitat seruire dño in timore, & exultare illi cū tremore. Et idē cātat inclinauisse cor suū ad faciendas ꝯstificationes ꝓpter retributionē. Licet timore etiā seruili obedire, sed non licet obediendo illo in timore ꝑsistere. Procedēdū est donec melius aliq̄d inueniemus, cuius gr̄a inseruiamus alacriter. Timor solertes facere pōt, alacres non pōt. Trahit timor & quasi uiolenter adducit. Nullū aūt uiolētum pōt esse ꝓpetuū. Perpetuā uero esse obedientiā necessariū est. Qui etē ꝑseuerauerit in obedientia diuīę legis usq; in finē, hic saluus erit. Vt sine uiolentia obediamus, amādus est impator, Obtempandū est etiā ſpe retributiōis sed ulterius adhuc oportet incedere, ut melius nos aliq̄d obedientes faciat q̄ utilitas nostra, q̄ delectatio, alia ue cōmoditas expetita. Amor carnis non pōt esse ꝓpetuus. Q̄n occasiones amoris sunt momētaneæ. Forma, iuuēta uolāt. Delectatio uero parit fastidiū, adiicit morbos. Ita q̄n horū gratia amamus, cū absunt hæc, amare desinimus. Qui amat utilitatis gratia ꝓpetuo non amabit, nisi semp̄ adsit utilitas. Et q̄m in hac uita obedientiæ utilitates hēre plene non possumus, nō erit plena, nō ꝓpetua obediētia, nisi sit in amore fundata, nō q̄dē in amore cōcupiscētię, sed amicitię, nō cōmodi sed iustitię. Itaq; si mandata dei seruare uultis, Si Christi uerba q̄ fide tenetis, opę cōplere q̄ritis o christiani, o Christi discipuli Christū diligite, amate amore pio, iusto, ꝓpter suā bonitatē, Z
iustitiā ac misericordiam. Deinde ꝓpter spem retributiōis. Qui hēt mandata mea & seruat ea, ille est q̄ diligit me. Docet Aristoteles, nōnulla sibi inuicē causas essendi porrigere. Deābulare efficit in opilato apitionē & sanitatē. Sanitas est etiā deābulationis causa. Sic se hn̄t fides, obediētia, & charitas. Fides uiam parat ad obediētiā. Nō.n.obedim⁹ illi cui nō credim⁹. Rursus obediētia ꝓducit ad fidē ꝑfectā. Qui.n.est durę ceruicis, & captiuare recusat ītellectū in obsequū fidei, nūq̄ credēdis firmiter adhęrebit. Qui caret ambob⁹, dñm Iesum Christū amare nō pōt, amor ergo q̄ nutrit obediētiā, et fidē illustrat, a fide et obediętia ꝓdire solit⁹ ē. Itaq; dñs Iesus postq̄ obediētiā de amore amicitię, & affectiōe iustitiæ prīo nasci optere mōstrauit, accōmodate nūc dicit, dilectionē dei ex fide et obediētia surgere, q̄ aūt diligit me, diliget a p̄re meo. Fruct⁹ obediētię ē amari a deo. Quāti uero hoc sit, dicāt hi q̄ p̄rīcipib⁹ īseruiūt, dicāt q̄ potētib⁹ assidēt A

Nihil est qd magis cupiant, nil cuius gratia se exerceant opositus q̄ ut gratiam
principū assequant, q̄ ut ab illis amari, & illis chari esse credant, nec immerito
nihil.n. melius a principib⁹ obtinet q̄ gratū esse. Qui illud habet, habet oīa;
Qui illo caret, c̄ibus caret, posthabetur, anxiatur, uexat, irridet. Quot sunt qui
pro amore principis, uel assequendo uel retinendo maris discrimina tētant,
terræ picula expiuntur, ignes, ferrū, mortes non refugiūt. Deus noster o chri
sti discipuli, o christiani, ille est q fecit nos, nos sumus populus eius (si sapim⁹)
ab illo amari, illi chari esse ante oīa studere debemus. Vt amemur ab illo, ame
mus Iesum, & illi p oīa obediamus. Non mea sententia est, sed dñi Iesu, q cum
dixisset, q seruat mandata mea diligit me, mox adiecit, Qui diligit me diliget a
patre meo. Impossibile est a deo amari, & in bonū oīa amatis non prosperari.
Quare? Quia ꝓbatio dilectionis exhibitio est opis. Si amabit nos deus, ope
ꝓbabit amorē. Vt amemus Iesum obediamus ei. Non.n. amare possumus, &
esse rebelles, contumaces uel inobedientes. Audi iterū illū. Qui habet manda
ta mea & seruat ea ille est q diligit me. Si filios, si familiares habeas obsequētes
die noctuq; eorū utilitatibus inuigilas, si qd deliquerint excusas, & sustines in
dulges sponte, & ad ꝓmerendā indulgentiā illos inuitas. Sapientissimus igitur
& indulgentissimus p̄ceptor, pater & dns noster Iesus Christus hęc oīa plene
intelligens, legat magna rōne obediētiā apostolis, oībusq; Christi noīe censi
tis, ut bonis augeantur a deo, Si qd deliq̄rint ab eodē cōdonentur, qd facile fa
cit obedientibus, qm̄ illos amat. Amplectamur igitur hoc legatū, qd nos dei
amicos constituet. Et ego diligā eum. Sicut ciuibus est optimū amari a princi
pe, ita causam habenti iudicio discutiendā, necessariū est fidū habere aduocatū
& amicū iudicē. Nihil.n. durius q̄ inimici iudicis adire tribunal. Nihil ꝑiculosi⁹
q̄ aduocatū habere non satis amicū. Cum sederit filius hoīs in sede maiestatis
suæ, in die extremi iudicii, congregabūtur ante eū oēs gentes ab illo iudicādę.
Si meminerim⁹ horū fratres charissimi, uidēbimus q̄ti sit fructus obedientię,
ꝑ quam nobis dns Iesus ꝓmittit amorē suū. Ego diligā eū. Quē eū? Eum q dili
git me, & p dilectionē seruat mandata mea. Addamus q; dns Iesus noster est
semꝑ aduocatus, q̄ sc; ad iudicandū sedeat, ante iudiciū nō cessat intercedere
pro nobis. Aduocatū habemus apud patrē, dñm Iesum Christū. Vide o pec
cator q̄ sis inexcusabilis, dei iustitiā p aduocatū tuū causam tuā iudicari consti
tuit. Es igitur oīm stultissimus si aduocatū p oēm uitam tuā, causam tuā agentē
& eūdē in nouissimo iudicii magni die, futurū iudicē uitæ tuæ, nō studes ami
cum habere. Id ut assequaris legatū obedientiæ tibi est necessarium. Audite o
Christi ꝓfessionē habentes, audite magistrū uestrū. Si diligitis me mandata
mea seruate, hoc agentē diligo, & manifestabo ei me ipsum, Solent principes
illis arcana credere, q̄s habent p̄ cæteris idoneos, paratos & prōptos exeq̄ q̄
sunt consilio diffinita. Vt nunc aliū fructū obedientiæ agnoscamus, dicit dns
Iesus. Et manifestabo ei me ipsum. Est hic obedientiæ fructus, si priori non ma
ior, saltē non minus iucundus & honorificus. Quid.n. aulicis a principe honora
bilius p̄stari pōt, q̄due iucundius q̄ consiliorū esse participes, intra secretū ad
mitti cubiculū, lecto cubātē, uel adhuc in prima interiori tunica stantē uidere,
& alloqui

& alloq illū dū iduit? O christiane si fueris obediēs regi tuo dño Iesu Christo,
Si hoc legatū obediētiæ eius ꝑfecte cōseruaueris. audi qd tibi ꝓmittat Iesus ille
princeps, in cuius noīe omne genu flectit, cœlestiū, terrestriū, & infernorū. Ma
nifestabo ei me ipsum. Qui seipsum manifestat, nihil habet amplius qd abscō
dat. Vt.n. nemo habet maiorē charitatē q̄ animā suā ꝓ amicis tradere. Ita ne
mo habet chari⁹ qd manifestare q̄ se ipsum. Suscipiam⁹ igit legatū obediētiæ,
q̄d fides oñdit. charitas moderat, & fertilē munerib⁹ facit amplissimis. Ita nem
pe cū legatorū opulētia nobis accedet hæreditas uniuersa q̄ iam attendamus.

¶ De pace hæreditario iure & donationis titulo
a dño Iesu hominibus relicta & donata.

Pacem relinq̄ uobis, pacē meam do uobis, nō quō mundus dat ego do
uobis. Non turbetur cor uestrum neq; formidet. Audistis qa ego dixi
uobis, uado & uenio ad uos. Si diligeretis me gauderetis utiq;, quia ua
do ad ꝑrem, quia pater maior me est. Dudū cū Michaele p̄liū magnū in cœlo
cōtra deū creatorē suū fecerat draco q̄ p̄lio inter angelos reprobos ipsumq;
creatorē pace soluta a bonorū angelorum amicitia ꝑfidi & apostatę fuerant
sepati. Neq; multo post inter deū & homines, inter angelos itē & eosdē hoīes
dissidiū seminauerat idē draco, Qñ Euā p esum pomi ꝓhibiti dei similitudinē
quærere ꝑsuasit. Expugnatus draco priori cōflictu, in abyssum tenebrarū &
luctus ꝓiectus est, cui carceri dānati sunt oēs angeli, q pro dracone cōtra deū
creatorem suū susceperant bellū. Posteriori deinde certamine cum dracone
simul supatus homo eiectus est de paradiso delitiarū laboribus & erumnis ex
positus, & quoniā cū in honore eēt nō intellexit, ut bene ageret, qm̄ plus sape
uoluit quā oporteret compatus est iumentis insipientibus, & similis factus est
illis, qui omnibus animātibus a deo p̄latus erat. Qm̄ uero draco spūm supbiæ
nunquam deposuit, quonjam inquam uictori se semper opponere, nunquam
nisi inuitus & coactus obtempare constituit, pacis bnficio nunquam potietur.
Cōtra hō qm̄ se deliqsse cognouit, & uictorē deum malis suis pacis remedio
ꝓuidere postulauit, pacē inuenit, quā deus ut firmiorē redderet, ꝓpriū filiū
obsidē dedit hoībus, & primū oīm hoīm atq; dignissimū obsidem accepit. Ita
dū dati sunt obsides, dū deus uenit ad hoīes, dū hō cū deo iunctus, de uirgine
natus est, cœlestis exercitus turmæ magna p cœlos uoce sonuerūt. Gloriā deo
in excelsis cœlorū restitutā, & in terris pacē redditā hoībus bonę uoluntatis.
Saluator itaq; noster dns Iesus p̄conii huius publicandi gra se obsidē nascēdo
pro hoībus utriq; dederat, q se ad firmādā pacē nouerat natū, & ut benefici
is pacis frueret genus humanū, nunc se nouerat crucifigēdū, nihil melius hns
q̄d suis pro hæreditate relinq̄ret, nihil magis quęrēs morte tā dura q̄ pacis bn
ficia hoībus confirmari, & manere ꝑpetua, pacis hæreditatē magna rōne apo
stolis, suisq; discipulis, oībus. s. christianis, de q̄rū numero sumus, oēs testamen
to reliqt. Sustinete igit & uigilate mecū. Audite Iesum magistrū nostrū q̄ dixi
mus ordinantē. Pacē relinq̄ uobis, pacē meam do uobis. Si iure testamentarię
institutionis fieri filiis & nepotibus solitæ, o infideles, o perfidi Iudæi & ob
stinati præ cordis duritia, pacem meam dicit Iesus assequi non potestis. Do

illã uobis. Accipite iure donationis. O Mahumetani stolidi, qs p uoluptatũ ille
cebras scelestus ille Mahumetes detinet fascinatos, Si pro uestra stultitia atq;
F immũdicia pacẽ Christi hæreditariã nõ potestis hẽre, habete donatã. Pacẽ. n.
reliqt dñs Iesus iustis hæredibus, q se loco filiorũ & nepotũ, fratrũ aut soro-
rũ illi quasi iure sanguinis adiũxerunt, qñ eius sanguine se redẽptos intelligũt. Et
ipsi suũ sanguinẽ pro illo dare (qd fecerũt martyres) pñto sunt. Pacẽ donauit
oĩbus hoĩbus. Nõ. n. est distinctio Iudæi & Græci. Nã idẽ dñs oĩm oĩb⁹ hoĩb⁹
uult pacis bñficia ꝓmereri. Si uelint oẽs accipe. Electis quere p adoptionẽ sũt
filii, pacẽ reliqt iure testamenti, qa illam efficaciter accipe uolunt & accipiunt.
Reprobis pacẽ donat, ut si uelint accipe pacis beneficiis ꝓfruant. Si nolint mul
ta turbatorũ affectuũ febre phrenetici, eorũ furię imputet, nõ medico, q sana
G re est pñto. Si modo resanari se patiãt. Sed quã pacẽ relinqs iure hæreditario,
aut donas bone Iesu testator prudentissime? Meã, illã quã sancti angeli mũdo
me nascẽte uoce pconia nunciarũt, q. s. datur hoĩbus bonæ uolũtatis. Nõ quõ
mundus dat ego do uobis. Mũdus dat pacẽ p bella, obsidiões, depopulatiões,
clades, ruinas, & mortes. Dãt nanq; uictis & subactis accipiẽtibus cõditiones
oblatas. Ego autẽ nullo uestro incommodo, nulla iactura, nullo ꝑiculo, nulla
molestia do pacẽ uobis, non uos obsideo, sed de obsidione uos libero, nihil li
bertatis subtraho, sed addo libertatẽ, nullas clades affero, sed remoueo multas
ruinas uestras angelorũq; resarcio, ciuitati triũphantis ecclesię ciues uos suffi
cio, a mortibus et inferni doloribus uos eripio, meo sumptu, meo labore, nulla
uestra ope aut opa pro uobis bellũ gero, meo sanguine tm̃, meaq; morte uin
co. Non igit quõ mũdus dat pacẽ, ego do uobis. Libẽtius debetis accipe qd tã
H secure pstat. Dat pacẽ mundus occidendo, ego do ꝓpacẽ moriẽdo. Dat pacem
mundus p impetũ & furorẽ, ego p mãsuetudinẽ. Sicut illã do, uos accipite. Nõ
turbet cor uestrũ. Ego. n. passionũ turbine carens ꝓlior & uinco pro uobis, ut
I pacẽ habeatis. Vos igit illã sine turbatiõe susꝯcipite, hæreditaria uel donata pa
ce efferat cor uestrũ, ne torpeat, neq; formidet, qa illã dem moriendo. Audi-
stis qa ego dixi uobis, uado in ꝓlium ut pro uobis occidar, & gloriosus uincã,
& uenio ad uos uictor, ut meæ uictoriæ fructus sit pax, uestra qdẽ dũ uobis
ꝓderit, mea dũ p me dat. Si diligeretis me gauderetis utiq;, qa uado ad patrẽ
K qa pater maior me est. Ostendit hic dñs Iesus bñficiũ pacis, q̃ iure pro hæredi
tate relinquat, & donet, melius q̃ mũdus donare sufficiat. Dudũ uenerat Chri
stus hõ ad matrẽ in infantilibus mẽbris, Venit ad minorẽ, & ideo minor effe-
ctus est. Venit ad matrẽ pauperẽ, multisq; incõmodis laborantẽ, laborescq; ma
nuum suarũ mãducantẽ, & ideo paup egenusq; natus est. Adhuc in mẽbris in
L fantilibus exptus est fugę nocturnæ labores, lõgæ uiæ, desertiq; anxietates &
ꝑicula. Linguã quã non nouerat Ioseph nutritor, quã ignorabat Maria mater
quã ipse pro humano usu nec dũ sciuerat, primũ audiuit. Quid sit inter alieni-
genas uitã ducere, ab infantia cœpit expiri. Reuersus in patriã, uixit subditus
illis. Ioseph inq̃ eius nutritori & uirgini matri, duodecimũ agens annum inter
paruulos synagogę receptus audit primũ, deinde in medio doctorum interro
gat, & de lege patria disputãs docẽdo laborat. Vir effectus corã Ioanne ꝓ no

bis se humilians baptizat ab eo. Deserta solitudinis adit, ubi a diabolo tentat,
& quasi minor adorare inuitatur, a quo ipse erat adorãdus. Hic iã crescere in- M
cipit, fugat aduersariũ, q q̃uis prostratus aufugiat, nõ tn̄ desinit esse molestus,
quinimo qs põt instigat, & urget persequi Christũ, neq; quiescit donec illum
cruci adiudicari procurat, sperãs mortis supare doloribus, quẽ astu, blãditiis,
atq; ꝓmissis supare nequiuerat Sed falleris infœlix. Falleris inq̃ ꝑfide draco,
qui p hoĩs assumptionẽ se ipso fact⁹ est minor. Q m̃ uenit ad paruulã matrẽ,
& humilẽ. Per hoĩs depositionẽ accrescere, & regna quæ falso ꝓmittebas &
dare non poteras, assequeretur. Vadit. n. ad patrem, ad deũ summũ, uadit ad
patrẽ a quo tu miser expulsus es, uadit ad patrẽ qui maior est se in forma serui
humiliato. Ipse autẽ maior, & melior est oĩ hoĩe natura & grã, maior est etiã ut N
homo omni angelo, si nõ natura saltẽ gra. O Sathanas q uadit ad pr̃em amãtis
simum magnũ super oĩa non deprimet, Illũ hoĩem quẽ tuis genibus ꝓcũbere,
& te adorare uolebas, mox adorabis tremẽs, & ꝓstratus opere tuo, cades vñ
stare posse credidisti. In̄ punieris, unde repulsę tuę speraueras ultionem. Mors
illum non tradet ditioni tuæ, qa nihil in eo mortẽ dignũ inuẽtũ est, unde tu il-
lum subigas. Expugnaberis hac ipsa morte quã ꝓcurasti. Hoc est qd dicit dñs O
Iesus. Nunc q; pacis, cuius sum perpetuus obses, cõditiones ĩpletæ sunt, quarę
gra me pepit mater passibilẽ, & mortalẽ, restat solũ ut p passionẽ crucis mortẽ
exptus passibilitatẽ exuam, & ad pr̃em uadã. Vado igit ad patrem. Et qa pater
maior me est mea humanitate, illã magnificabit, & exaltabit sup oẽs cœlos.
Ideo si diligeretis me, utiq;. i. certe continue æqualiter ob meam exaltationem
gauderetis. Sed nõne iam dixit dñs Si diligitis me mãdata mea seruate. Et qui P
habet mãdata mea & seruat ea, ille ẽ q diligit me, Nõne apostoli sui magistri
præcepta seruabãt? Cur ergo nunc quasi increpãs eorum tristitiã dicit. Si eũ
diligerent gauisuros? Quasi quia nõ diligant, ideo non gaudeãt? Diligebãt
sed non solide, tepide, debiliter, nutanter diligebant. Quia etiam in eum nu-
tanter & ambigue credebant. Erant de proximo a fide casuri, amoremq; eius
maxima ex parte deposituri. Verum ergo dixit.

¶ De spiritualibus bonis tm̃ quare dñs Iesus conda testamẽtum.

Enit. n. princeps mũdi huius & in me non habet q q̃, sed ut cognoscat
u mũdus qa diligo pr̃em, & sicut mãdatũ dedit mihi pr̃ sic facio. Paulus
cum dixisset, nõ est nobis colluctatio aduersus carnem & sanguinem,
sed aduersus principes & ptãtes mundi rectores, addidit tenebrarũ harũ, ne
eorũ q̃ tenebrę. i. culpa nõ sũt dęmones, pr̃icipes eẽ dixisse uideret. Huiusmodi
inq̃ pr̃icipes q̃uis nihil penitus sui iuris in dño Iesu Christo habuerĩt, uel unq̃ Q
hr̃e potuerĩt. & iccirco hic loc⁹ de illis nõ absurde exponi & itelligi q̃at, rectius
tn̄ mea sn̄ia de fortuna intelliget, & declarabitur. Nam cum iuxta uulgi sn̄iam
fortuna in sua ditione cõtineat uniuersa de qbus hoĩes iure legatario aut hæ-
reditario p testamẽta disponũt, dñs Iesus rudibus adhuc apostolis de fortuitis
bonis nil agi testõ mirãtibus, cãm afferre uolẽs cur de illis suo testamẽto nihil
oĩno decernat, ad se huiusmodi bona nihil penitus attinere demonstrat. Hoc
ut intelligamus aduertẽdũ est fortunã (hoĩum opinione) in illis ius hr̃e quib⁹

dedit diuitias uel honores,& ad illos accedere fortuna dicitur, qbus munera sua distribuit.Cõtra q nec lucra sectãtur,nec ambiũt seculi dignitates, extra fortunę sortẽ cõstituti sunt,nihilq; hñt cõe cũ illa,nec ad illos fortuna ingredi põt,quis conetur accedere.Hoc est qd dicit dñs Iesus discipulos adhuc rudes cõmonefaciẽs & ab eorũ usu loquẽdi nõ discedẽs.Princeps mũdi huius.i.fortuna,uenit ad me,nõ ego ad illã accessi,sed exclusi penitus illã,qa uulpes foueas hñt,& uolucres cœli nidos.Filio aũt hoĩs nõ hẽt ubi caput reclinet,& ideo in me nõ hẽt qcq̃ iurisdictiõis,qa nihil suũ põt in me uel a me reqrere,quasi dicat qa fortunę bona non possideo,mirari desinite si meo testõ fortunæ bona uobis nõ distribuo uel relinq̃.Sed ut cognoscat mũdus.i.hõ q minor est mundus,qa diligo patrẽ efficaciter.Sicut mãdatũ dedit mihi pater,qñ me obsidẽ dedit & accepit,p pace cũ hoĩbus integrãda,sic facio.Mãdauit mihi pater,ut uiã dei in ueritate docerẽ,Legaui fidẽ,illã demõstrãtẽ.Mãdauit ut p illã docerẽ incedere.Legaui obediẽtiã,q̃ pedes moueat ad obseruãtiã credẽdorũ.Mandauit ut ad ppria hoĩs bona & potiora hoĩem instaurarẽ,ut uniuersum terrarũ orbẽ in integrũ restituerẽ.Dimisi illis hereditariã pacẽ,p quã oĩa reforman

¶ De rõne conseruandi pacẽ a dño Iesu Christo (tur & solidãtur.

testamenti iure relictã & donatã. TEXTVS

Go sum uitis uera,& pater meus agricola est.Oẽm palmitẽ in me nõ fe
e rentẽ fructũ tollet eũ,& oẽm q fert fructũ purgabit eũ,ut fructũ plus afferat.Iã uos mũdi estis,ppter sermonẽ quẽ locutus sum uobis.Manete in me & ego in uobis.Sicut palmes nõ põt ferre fructũ nisi manserit in uite, sic & uos nisi in me mãseritis.Ego sum uitis uos palmites. Qui manet in me & ego in eo,hic fert fructũ multũ,qa sine me nihil potestis facere.Pacis hereditatẽ quã magister nr̃ dñs Iesus cõseruare nos docuit,ut plenius intelligamus q̃ ille dixit sigillatim declarare studebo.Sustinete & uigilãter attendite qd sibi uelit. Ego sũ uitis &c.Pacẽ inter se hẽre uolẽtes añ oĩa oportet unũ fieri,multa autẽ unũ fieri neqũnt,nisi unũ aliq̃d singulis insit,p qđ illa oĩa unius sapiãt rõnem. Ligna concisa q̃diu dispersa sunt,multa uere dicunt̃,Vt sint unũ,uno illa fune ligamus.Ita multa ligna unũ fascẽ dicim⁹,obligamẽ unũ q̃ singula cõtinent̃. Vt nosceremus qua unitate pax Christi stabiliẽda foret,nullũ exẽplũ accõmodatius inueniri poterat,q̃ pceptoris nr̃i dñi Iesu se uitẽ,& discipulos suos esse palmites asserẽtis.Hñt palmites tantã cũ uite inter sec̃ societatẽ & unitatẽ,ut sine uite esse nõ possint,& ab ea decisi oẽs arescãt,ab inuicẽ aũt diuidi neqũant,nisi pri⁹ a uite separẽt.Itac̃ frẽs si ciuilẽ pacẽ hẽre uultis,habete psuasũ,nõ nisi salua ciuitate uos posse cõsistere,habete psuasum, Si odiis, dissidiis,simultatibus ab inuicem fuerimus sepati,singulos breui spacio pituros,aridosq; futuros,nihilq; fore uobis reliquũ nisi cõburi.Nulla est inter arbores plãta feracior bona uite,nulla suauior,nulla cui agricola magis inuigilet,nullaq; citilior censeat, q̃diu uiret.Contra ubi exaruit,nulla uilior,nulla minus utilis est,relinq̃t igni, nec̃ illi sufficit qdẽ,nisi ad debilẽ & momẽtaneã flãmã,Carbones nõ hẽt,mox transit in cineres.Qui igitur pacẽ Christi hẽre desyderãt,Christũ suã uitẽ esse recognoscãt,sec̃ talis uitis palmites esse meminerint.Hac rõne dixit dñs Iesus

ego sum uitis uera,ut pacẽm eius habere uolentes,in illo fiant unum. Est em uera uitis uineæ domini subbaoth,in qua pacis fructum palmites ferunt.

Ater meus agricola est, Vnitatẽ ipsam qua pacẽ cõstare omõstrauim⁹,
p unũ q̃ psideat,& cũcta moderet̃ hẽre conuenit,sicut p̃ est agricola uiti atc̃ palmitibus.Nihil pfecto magis nocet,nihil magis turbat publicã pacẽ q̃ si plures reip.moderatores æque primi aut sunt,aut esse nitunt̃.Sed nõ ne optimatũ status ꝓbatus est? Et popularis in repub.administrãda autoritas nõne multas respub.auxit? Vter̃ remp.regẽdi modus uere bonus est,Si uni us retineat rõnem.i.si optimates.Si populus unũ sibi finẽ instituãt,publicã utilitatẽ,publicã pac̃.Quod si uno aĩo & uolũtate cõcordi oẽs efficiãt,erũt uere unũ re,multi numero,unũ ꝓposito,multi executiõe.At si optimates,si popul priuatum aliq̃d public̃ utilitati añponãt,uel si hãc ipsam publicã pacẽ,nõ una mẽte hẽre studeãt,si odio alterius,ut.ſ.q̃s negligaẽ,deprimaẽ,damnũ ferat, cõ modũ nõ reportet,sniam de rep.dicat,dictã ue ab alio tueatur,nihil põt ꝓnici osius iueniri. Tyrãnide peior est talis reip.gerẽdæ institutio,& ad tyrãnidem trãsire cogẽtur,ut ad min⁹ malũ,aut penitus desolabitur tãdẽ.Si Brutos,Publicolas,Scipiones,Roma ꝓpetuo habuisset,nõ totiẽs misisset in sua uiscera ferrũ Vt ad Cabrones,Marios,Cynnas,Syllas,Põpeios, Cęsareſc̃ uetũ est,senatsiluit,cecidit tãdẽ Roma,q̃ certe nũc nulla,& nusq̃ foret,nisi uitis Christus illic uineã suã plãtare dignatus esset,Est optimatũ & populariũ in repub. administrãda ratio nõ inutilis,& in utrac̃ licet multi sint,unũ tñ ipsi instituũt,uel ad tẽpus,uel ad cãs emergẽtes rerũ moderatorẽ.Nostrę reip.christianę (q statuere optimatũ fuit ab initio) qs est moderator & rector? Pr̃ me⁹ agricola est dicit Iesus.Deus oĩpotẽs pr̃ oĩm creatiõe,cõseruatiõe,augmẽto.Pater inq̃ dñi Iesu,secũdũ ęterñ gñationẽ,ipse est hui⁹ reip.caput,huiusc̃ uineæ agricola.

¶ De nutrientibus,augentibus & conseruantibus pacem. TEXTVS.

Mnẽ palmitẽ in me nõ ferẽtẽ fructũ tollet eũ,& oẽm q fert fructũ pur
o gabit eũ,ut fructũ plus afferat, Iã uos mũdi estis,ppter sermonẽ quẽ locut⁹ sũ uobis,Manete in me & ego in uobis.Sicut palmes nõ põt ferre fructũ a semetip̃o nisi mãserit ĩ uite.Sic nec uos nisi ĩ me mãseritis,Ego sũ uitis uos palmites,q manet ĩ me et ego ĩ eo,hic fert fructũ multũ,qa sine me nihil

¶ De primo nutrimento pacis. (potestis facere.

Aboret inqt apostolus unusqsq; opando manibus suis q̃d bonũ est,ut
l habeat unde tribuat necessitatẽ patiẽti.Sic inter apes abiiciunt̃ inutiles sic in familia bonus pater singulis opus distribuit,neminẽ sinit frustra iacere,neminẽ sinit ocio cõtabescere,oẽs iubet domui utilitatis aliq̃d afferre, & nisi afferãt castigat,nisi resipiscant abiicit.Quid ita? Quia pacis domestic̃ uacillaret negociũ,ubi aliq̃s se reliq̃s exhiberet onerosum.Exhiberet aũt si aliorũ labores deuoraret penitus inutilis.Magna ciuitas,ingẽs domus est.Prouincia est ciuitas uasta,Regnũ lata ꝓuincia. Christian⁹ orbis unũ regnũ dei. Christiana religio uinea est dñi Sabbaoth,nos oẽs huius uineæ palmites oportet esse ueraces,Nisi nos tales exhibuerimus, deus pater oẽm palmitẽ non feren tem fructũ tollet,amputabit,rescindet. Quẽ publice paci oportere p̃sidentem

dari supra mõstrauimus,duo maxime decent,castigare reprobos,confouere bonos.Cadet unitas uolũtatũ,& studiũ in una ꝓfessione firmatũ,Si uitia trãseant impunita,Oderũt nanq; peccare mali formidine pœnæ. Auser ultionẽ a principe,mox erit principatus,mox perit publica pax,boni illu nõ colũt,quia eos non defendit,mali illũ spernunt,qa non castigat.Rursus qa inutiles hoies ocioq; marcẽtes sũt pacis publicę turbatores.Oia.n.mala docuit ociositas,corripiendi sunt a principe,anteq; de inutilibus fiãt noxii,ꝙ si iam noxii euaserint tollẽdi & abradendi sunt,ne onerent,ĩmo ne oneratã iã eorũ sceleribus remp. ad terrã trahãt,teneãtq; ꝓstratã.Sicut palmites inutiles nõ ãputati,uitẽ primo arefaciunt,deinde nimio põdere lacerãt & ꝓsternunt,Meminerimus fratres principẽ nostrũq; reip.christianæ,nr̃æq; pacis moderatorẽ,deũ esse oĩpotentẽ cui nulla creatura resistere põt.Sperni ergo nõ debet ꝓpter ĩpotentiã. Flecti nõ põt donis,qa nullis eget.Minas nõ timet,qa solidus & securus est,Odia nescit,qa optimus.Amoris affectus non hẽt,qa iustus & ꝑpetuo cõstans ĩmutabilis ꝓseuerat.Oẽm palmitẽ nõ ferentẽ fructũ tollet qñ uolet,& quõ uolet. Et oẽm q fert fructũ purgabit æũ,ut fructũ plus afferat,Purgaꝫ dũ alleuiaꝫ & confouetur.Sic pacis publicę moderator & caput fructuosos ciues,Sic pr̃familias utiles in domo fouet bñficiis,laudibus excitat,pmiis & honoribus attollit.Igit ut pax maneat & roboreꝫ,ut ciuitas crescat gloria,domus opibus augeaꝫ. O christiani nostræ domus,nostræ ciuitatis pacẽ moderaꝫ pr̃ deus.Simus fructu osi,ut nos foueat,Benignus.n.& misericors est,reddẽs cẽtuplũ bñmeritis nr̃is. Si fructũ attulerimus trigesimũ purgabit nos ut ãpliorẽ feram⁹. Sexagesimũ si hũc attulerimus adhuc purgabit nos ut cẽtesimus de nobis fructus assurgat Quid est cõducibilius amputari an purgari,talis tanticq; uinitoris manu? Certe horrẽdũ est in manũ incidere dei oĩpotẽtis ut amputet. Hẽt.n.ptãtem aĩam simul & corpus mittere in gehennã,hũc timete ne amputet uos a uite Christo Desyderabilissimũ est deũ hẽre purgatorẽ,alleuiatorẽ bñficũ uinitorẽ.Nouit em̃ q̃ abiici oporteat,scit q̃ adiici conueniat.Vtriusq; modos & causas nouit ad numerũ,Studeamus totis uiribus ꝑ illũ nõ amputari,sed purgari,nõ puniri,sed p̃miũ obtinere. ¶ De secũdo nutrimento pacis.

T

Am uos mũdi estis ꝓpter sermonẽ quẽ locutus sum uobis.Manete in
i me & ego in uobis.Pax ut solida sit,mũda sit.Careat oĩ flagitio necesse
est,q̃q; respub.q̃q; familia ut pax in illa ꝑmaneat.Vidisti ne aliq̃n sceleratos aliq̃s iuicẽ fœderatos? hñt uitę malũ,ꝓpositũ,q̃d est unũ atq; idẽ in singulis,hñt p̃sidẽ cui pareãt ĩ malũ suũ.Oꝓsi sunt,neq; tñ diu ꝑmanet eorũ cõuẽtus,nõ durat pax iniq̃rũ.Nõ.n.sũt mũdi,sed ĩpuri,Ligna putrida se ĩpis flaccescũt,frãgũt,nõ durãt in fasce.Mercatorię societates si fraudẽ sapiãt,durare neq̃unt.Bona fide op⁹ est societati durare debẽti.Morbida facta pec⁹ totũ corrũpit ouile.Carios⁹ arboris ram⁹ trũcũ mãculat.Nõ pñt ĩpuri durare cũ puris.Quid ita? Quia cõtraria simul diu esse nõ pñt.Violẽter.n.ducunt in unũ, nullũ aũt uiolẽtũ põt esse ꝑpetuũ,Neq̃unt ĩpura ꝑ se sola cõsistere, sicut neq; fracta ꝑ se manẽt.O christiani qb⁹ testamẽto pax relinq̃t.Si mũdi estis ꝓpter sermonẽ Iesu,hẽbitis pacẽ cũ illo,illi adunabimini,ĩmo aduniti cõseruabimini.

V

Manebitis in illo sicut palmes in uite. Manebit in uobis sicut uitis uigor in singulis palmitibus & simul in oĩbus manet.Nõ ego hoc dico,dicit ipse Iesus magister.Iam uos mũdi estis, ꝓpter sermonẽ quẽ locutus sum uobis? Sit hæc interrogatiua locutio. Manete in me & ego in uobis. Quasi dicat qa iam mũdi estis,manete in me,& ego in uobis.Nõ sine causa hoc dixi.Nã si palmites impuros & infructuosos tollit uinitor pater.Si feraces,purgat non tollit,q mũdi sunt nõ amputant̃, manẽt igitur in uite & uitis in illis, Adhuc non estis mũdi. Pacẽ Christi nõdũ habetis.Nisi purgari studueritis,amputabit uos pater de-. X

¶ Declaratio studii & operis paci incumbentium.

Icut palmes nõ potest ferre fructũ a semetipso nisi manserit in uite sic
s nec uos nisi in me manseritis.Dixerat paulo ante palmitẽ nõ ferentem fructũ tollet.Id modo declarat,nõ sufficit ad retinẽdã pacẽ eẽ oposum, sed in illa pace quã habere uolumus,& secundũ illam opari necesse est,in qua repu.uersamur,in qua familia uiuimus,illius utilitati inuigilare debemus.Dic quæso si quẽ haberes in domo filiũ familias qui oposus esset,& lucro aut aliis cõmodis augendis die noctuq; studeret ardẽtissime,lucra porro sua in aliam familiã trãsportaret,tu illũ de opibus & labore familiæ aleres,ille aut minimũ aut nullũ adminiculũ domui p̃staret,talẽ ne apud te diutius habere studeres? Minime,qnĩmo expelleres aut familiã murmurãtẽ sentires,pacẽq; domesticã mox turbatã inspiceres, Quilibet ciuis suæ ciuitatis cõmodis prius insudat,deinde aliarũ si põt. Si alterius ciuitatis utilitatibus cõsuleres cũ detrimẽto tuorũ ciuiũ,quãto esses oposior,minus esses(ut existimo)substinẽdus a tuis,plus.n. illis noceres q̃ plus te exerceres. Sumus in pace Christi,uiuimus in christiana repu.in illa & secũdũ illã oposi & utiles eẽ debemus Christo dicẽte.Quia sicut palmes non põt ferre fructũ niũ mãserit in uite, sic & uos nisi in me mãseritis. Quid ita? audi illũ,qa ego sum uitis uos palmites. Qui manet in me & ego in eo,hic fert fructũ multũ,qa sine me nihil potestis facere. Plana iã res est. Dicã adhuc qd hic obstrusum odorẽ. Multi palmites manẽt in uite in qbus non manet uitis.Manent in q̃ quia adhuc amputati non sunt.Sed qm̃ exaruerunt, neq; a uite humorẽ accipiũt,ideo uitis nõ manet ĩ illis.Manẽt multi ĩ Christo, qa p̃is uinitoris misericordia nõdũ illos uoluit amputare, Aridi tamẽ sunt, & Christũ noĩe tenẽt,ope nõ tenẽt.Non est Christus in illis,q uoce nõ corde se christianos eẽ ꝓfitẽt. Vt fructũ afferam⁹ maneam⁹ ĩ illo,q̃tũ possum⁹ illi adhęrẽtes & obseq̃ntes.Maneat ille ĩ nobis corde toto excepti,& retẽtus.Ita fructũ afferem⁹ in illo, Ita pax eius ab eo ꝓ hęreditate ab initio nobis relicta,nr̃a erit. Z

¶ De charitate secũda hæreditatis parte in ordine sed potissima intẽtiõe.

Icut dilexit me pater & ego dilexi uos.Manete in dilectione mea,Si p̃
s cepta mea seruaueritis,manebitis in dilectione mea,sicut & ego p̃ceꝓta patris mei seruaui,& maneo in eius dilectiõe.Hoc est p̃ceptũ meũ ut diligatis inuicẽ sicut dilexi uos,Maiorẽ hac dilectionẽ nemo habet ut aĩam suã ponat q̃s pro amicis suis.Principẽ & reip.moderatorẽ oportet ante oĩa ꝓfessionẽ quã tueꝫ,& leges qbus hæc ipsa ꝓfessio continẽt amare & colere. Sic pater deus diligit Christũ legẽ uiuã oĩm christianorũ,& leges scriptas ab euã

gelistis Christi secretariis fouet & amplectit. Oportet etiã leges amare princi
pẽ & populũ, ut. s. leges ipse principẽ deceãt, dehĩc expediãt populis. Ideo sicut
Christus diligit a patre, sic diligit & nos, Sic christiana ꝓfessio deũ decet, qñ
eius p̃cepta iustissima sunt, & utilitate delectatione & honestate cõdita ꝙper
q̃ simul oĩa reficit christianos, hoc est q̃d dixit Iesus. Sicut dilexit me pr agri-
cola, sicut legẽ meã habet charã, sic ego dilexi uos, sic meã legẽ uestris usibus
A accõmodaui. Discant hic legũ latores, discant patresfamilias ita ad suas utilita
tes & cõmoda cuncta disponere, ita se amare dũ aliis leges imponunt, ut leges
ipsas illi amare & colere possint q̃ crediderunt. Discant inq̃ tales cõdere leges
ut subditi in earũ amore & obseruãtia ualeãt ꝓdurare. Dicit. n. magister opti
mus, Manete in dilectione mea. Ego sum uiua lex uestra, Pater meus dilexit
me, dilexit & uos, ideoq; me uobis dedit in legẽ, Ego q̃a diligo eum, diligo &
uos. Sicut ille me dilexit. Ideo lex uobis esse nõ renui, & ut mea decreta ĩtellige
retis hõ uobiscũ & ĩter uos ueni. Manete igit in dilectiõe mea, q̃a lex sũ uobis
B uiua. Manete in dilectiõe legis quã uobis in p̃ceptis relinq̃. Si p̃cepta mea ser
uaueritis manebitis in dilectiõe mea, Si prĩceps posset se ubiq; exhibere p̃sen
tem, lege scripta (ut existimo) non uteret. Sed qm̃ angustia corpis uno illũ lo
co cõcludit, & moriẽdi necessitas illũ durare nõ sinit, legibus agere cõpellit. Ita
dñs Iesus qm̃ se ętate uiridi & uiuaci iuuẽta nouerat moriturũ, terrasq; secũdũ
molẽ corpis relicturũ instituta, reliq̃t se uiuã legẽ, suã inq̃ uolũtatẽ & autorita
tẽ cõtinẽtia. Nõ igit incõdite ut in eius dilectiõe maneam⁹ admonet nos dicẽs.
C Si p̃cepta mea seruaueritis, manebitis in dilectione mea. Nullũ est certe maius
amoris indiciũ, q̃ obediẽtia, q̃ amatæ rei obseq;. Qui carnis amore insaniũt nil
libẽtius agũt, q̃ q̃d amica mãdauerit. Qui pecunię amore sunt capti, nulli rei tã
ardẽter inuigilãt, nihil tãto studio ꝓsequunt, q̃ lucrũ. Qui honores ardẽt (bo
ne deus) q̃ studiose potẽtibus obtẽpant, ambitioni q̃ se submittũt. Amor facit
hæc oĩa. Quid ita? Qm̃ amãtis & amati uolũtas est una. Volũtatis aũt expimẽ
tum opatio est, Vis scire si uelim aliq̃d? fac possim asseq;. Vis scire si aliq̃d no
lim? fac possim effugere. Vbi opus est facto uerba nõ sufficiũt. Ardet & urit
amor, opposuisq; est, plus q̃ dici q̃at. Itaq; si diligitis Christũ, ope mõstrate, lugũ
eius suaue est, & eius oñe põdus leue, & facile portatu. Nũq̃ erit ĩpossibilitas
si aderit uoluntas, hoc est q̃d ille dicit, Si p̃cepta mea seruaueritis manebitis in
dilectiõe mea. Quod & exẽplo cõfirmat, sicut & ego patris mei p̃cepta serua
ui, & maneo in eius dilectione, Quasi dicat nihil prȩcipio quod ipse non fece
rim. Opere priusquam sermone meorum præceptorum ueritatem ostendi.
Quia patris mei præcepta seruaui, ideo in eius dilectione permaneo. Si uos
præcepta mea seruaueritis, itidem in mea dilectione manebitis.

¶ De forma Charitatis.

Oc est p̃ceptũ meũ ut diligatis iuicẽ. Sicut dilexi uos. Qm̃ dixerat dñs
ſ Iesꝰ mãdata mea seruate, ne crederẽt hoĩes dura aĩqua illũ dedisse mã
data, et absterriti legatũ obediẽtię, suãq; pacẽ ꝓ hereditate accipe recu
sarẽt. Sũmatim q̃d sibi uelit tota lex eiꝰ pauciss imis uerbis exponit dicẽs. Hoc
est p̃ceptũ meũ maximũ, hoc est q̃d tota mea lege cõstituo, ut diligatis inuicẽ.

Et ꝓfecto

Et ꝓfecto ad cõseruãdã patẽ & unitatẽ in re domestica, in ciuitate, in ꝓuincia,
ĩ regno, hoc maxĩe necessariũ est, & sine ipso factũ est nihil. Qm̃ sicut pax esse
nõ põt sine multorũ quasi collegio in unũ colligatorũ, in unã quasi ꝓfessionẽ
in unũ uitę institutũ, ad unũ finẽ. Ita hęc unio sine mutua dilectiõe stare nõ põt
Est. n. amor neruus uinculi, & nexus uigor, q̃ colligata in unã pacẽ cõtinent uni
ta, tãtaq; est dilectionis autoritas, tantus uigor, ut sine illa neq; legata, neq; au
toritatẽ Christi asseq; possimus. Mirãt multi q; dñs Iesus in ultima cœna de di D
lectiõe mutuo cõseruãda totiẽs rẽnem habuerit, deponẽt admirationem si q̃d
nũc dicit, diligẽter inspexerint. Dilectio legis est sũma humilitas, fides, obediẽ
tia sine dilectiõe nõ satis utilia sunt, Pax aũt sine dilectiõe esse nullo modo põt,
neq; intelligi q̃dẽ. Qui se mutuo nõ diligũt, simul diu stare nõ ñt. Impossibile
ꝓfecto est multos idẽ uelle, & se nolle ad inuicem. Impossibile est itẽ multos se
odisse, & simul in pace ꝓsistere. Vt igit in pace quã amplexꝰ es, ꝑmaneas, ames
oportet oẽs hoĩes illius pacis tibi fœdere sociatos. Amplexus es domesticã pa
cẽ, ames oportet familię p̃sidẽtẽ, familię utilitates, singulos de familia, & illi te.
Aut pagana, hoc est uiuis in oppido, in ciuitate, uel in pago, ames oportet, &
colas loci p̃sidẽ, iura loci, incolas eius, & illi te, aliter pacẽ nõ hẽbis. Christianꝰ
effectus es, immo ab ineunte prima infantia esse cœpisti, ames oportet deum
añ oĩa, Christũ sup oĩa iura christianę ꝓfessionis in primis uenereris, ames &
oẽs christianos. Si hoc facis, uerꝰ es hęres Christi, Si nõ facis, christianũ te esse B
mẽtiris. Impossibile est. n. christianũ esse, & odisse christianũ, Christianꝰ est q̃
fidẽ Christi tenet re, nõ uerbis tm̃, Verba nãq; rei ueritatẽ nõ faciũt, sed a rebꝰ
uerba accipiũt ueritatẽ. Si uere christianus es, re si tenes mãdata Christi, audi
Christũ. Hoc est p̃ceptũ meũ ut diligatis inuicẽ. Nõ ego, nõ theologus aliq;s,
non epũs, nõ papa hoc p̃cipit, Christꝰ ipse iubet. Vt sis christianus christianos
ama. Infœlix tu q̃ credis te christianũ, q̃ fureres si de Christo male sentire dice
reris, cur nõ te pudet corã oibꝰ oñdere malignitatẽ tuã, odio hñdo christiãos.
Dicit Christus, oues meę uocẽ meã audiũt. Quale aũt sit hoc audire, ipe decla
rat, & sequũtur me ꝑ obediẽtiã. Quę est uox tua dñe Iesu christe? Vt diligatis
iuicẽ. I tu nũc serua rãcorẽ, ꝓsequere, lacera, lania, dãnifica si potes, si nõ potes, in-
famia denigra christianũ, q̃a illũ hẽas inimicũ, Nisi resipiueris, nõ hẽbis partẽ
in hęreditate Christi, q̃nĩmo iã ab illa es pœnitꝰ exclusus. Hęreditas christi pax
est hoĩbꝰ bonę uolũtatis. Tu q̃ odio habes ꝓximũ, q̃ pacẽ cũ illo hẽre recusas
q̃ ferrũ ꝓ ueste ĩduis, q̃ gladiũ ꝓ ornamẽto femur accingis, ut occidas, ubi hẽs
bonã uolũtatẽ? Resipisce miser, tecũ ipse recogita dñm deũ tuũ, dñm Iesũ chri
stũ, tuã ꝓfessionẽ christianã. Ne q̃so tã apte tã ĩpudẽter mẽtiaris deo tuo, ꝓfes
sioni tuę aię tuę. Da tibi ipsi pacẽ, restitue tibi hęreditatẽ prĩs & fratris tui, obtẽ
pera dño deo tuo, redẽptori tuo, audi q̃d ꝑ oẽm legẽ suã te facere uelit, Hoc ẽ
p̃ceptũ meũ ut diligatis iuicẽ. Dimitte igit odiũ & simultatẽ, dilectionẽ exaĩo F
susci pe. Sed q̃lẽ dilectionẽ? libidinosam ne? ꝑ quã. s. incõtinẽs diligit, ut se ipm
infamet & ꝓximũ? Dilectionẽ auarã quã q̃ lucra sequunt diligũt, blãdiunt ut
decipiãt? Dilectionẽ supbam, ꝑ quã ambitiosi te colunt, ut honoribus per te
potiãtur? Nõ has dilectiones uult dñs Iesus Christus. Quas uult? Audi illũ.

Sicut dilexi uos, Dilexi uos aũt nõ carnis, nõ pecuniæ, nõ ſublimitatis ſtudio. Dilexi uos amore pio, iuſto, ſyncero, Vis ſcire qualis ſit amor tuus? uide qd optes amato, ſi mũda, ſi pia, ſi iuſta optas, talis ẽ amor, Si turpia turpis, Ipe ſuo ſanguine tingi, ſuo fructu dignoſci, Quẽ fructũ affert nobis amor Chriſti? Legis chriſtianę obſeruãtiã, fœlicitatẽ æternã, Hęc iuſtiſſima, piiſſima iunt & oĩ decore ornatiſſima. Sãctꝰ eſt ergo amor, q̃ nos amat dñs Ieſus, Qm̃ eiꝰ amoris fructus nos efficit ſanctos. Diligite inuicẽ dicit dñs Ieſus ſicut dilexi uos, Si cut dilectio mea iuſta fuit, ſicut caruit oĩ labe peccati, ſic dilectio qua inuicem uos diligitis meę pacis hęreditario iure aſſequẽdę gr̃a pura ſit & ĩcõtaminata

¶ Quam excellenter dilexit ſuos dñs Ieſus.

Aiorẽ hac dilectionẽ nemo hẽt, ut aĩam ſuã ponat qs pro amicis ſuis,
m Plus mouent expimenta q̃ uerba, Ita ſemp dñs Ieſus, cũ prius feciſſet q̃ faciẽda docuerat, ubi amãdos nos inuicẽ monuit, oñdit id ſe feciſſe q̃d ſuadet, neq; feciſſe mediocriter, ſed excellenter, ſed ardẽtiſſime. Diximus iam
G ſępe amorẽ ope cõprobari, Amor.n. eſt ſtudiũ bñfaciẽdi amato. Qui maiora & chariora munera ſeu bñficia dat, magis diligere cõprobat. Qui dat ſe ipm dat maxia & chariſſima ſibi, ergo q dat ſe ipſum maximã charitatẽ hẽt, & oſtẽ dit habere. Quorſum hęc? Vt intelligamus q̃tũ nos amauit dñs Ieſus, Amauit ſe teſte, ſe ꝓbante, nos oẽs amore maxio. Qm̃ nobis & pro nobis oĩm maxia,
H oĩmq; ſibi chariſſima donauit. Donauit ſe ipſum nobis & pro nobis iã totiẽs, & nũc donabit modo q̃ ſe ultra donare nõ poterit, Donauit p̃cioſiſſimã diui nitatis gloriã oĩbus hoĩbus, qñ uerbũ caro factũ in uẽtre uirginis, deus uenit ad hoĩes factus hõ. Donauit ſe nobis ducẽ & p̃ceptorẽ, qñ pacis ueriſſimã ra tionẽ oñdit, & ad uerã fœlicitatis uiã p iuſtitiã, pietatẽq; mõſtrauit, p hanc ip ſam uiã primus inceſſit, ut p illius ueſtigia alacrius incedam⁹. Donauit ſe nobis ſacramẽtaliter in cibũ & potũ, ut q̃tiẽs uolumus illũ nobiſcũ habeamus, Dona turus ẽ de ꝓximo nr̃i gr̃a ꝓpriũ corpus cruciatibus, ſpũm triſtitiis, uitã morti, corpus exanime ſepulturę, aĩam inferis ut illos ſpoliet, & uictor p nobis reuer taꝰ ad nos. Eſt ne hoc exiguũ amoris indiciũ? Nonne ſatis, nõne ad integrũ &
I ad unguẽ executus eſt & ſup abundantiſſime cõpleuit q̃d te facere iuſſit? Sed q̃ſo aduertere ne pigeat q̃ modeſtę p̃cipiat dñs Ieſꝰ. Cũ ille amauiſſet nos q̃tũ oſtẽdimus, q̃tũ patres, uxores, aut filios nõ amamus, ĩmo q̃tũ nos ipſos amare recuſaremus. Quis.n. pro ſe ipſo mori eligat? nõ tn̄ arctare nos uoluit, ut nos inuicẽ tm̃ amaremus, q̃tũ ille amauit nos, nõ.n. dixit. Hoc eſt p̃ceptũ meũ ut di ligatis inuicẽ q̃tũ dilexi uos, ſed ſicut dilexi uos. Similitudinẽ impat, nõ æquali tatẽ. Si iuſſiſſet dñs Ieſus te mori pro alio, qa ipſe Chriſtus mortuus eſt ꝓ te, & nõ obediſſes, poſſes obiicere, tu p nobis moreris, qa potes cito reſuſcitare, & cito reſurges, ego me reſuſcitare ad libitũ nequeo. Vbi mortuꝰ fuero, uſq; ad iudicii magni diẽ, mortis umbra me poſſidebit. Ne inq̃ ſic te excuſares, nõ dixit mãdo ut diligatis inuicẽ q̃tũ dilexi uos, ſed ſicut dilexi uos. Aſſimilari uo luit amorẽ tuũ amori ſuo, ut hẽat cõſimiles rõnes, cõſimiles occaſiões, nõ ęqua les uires, nõ pares effectus. Hoc recuſare nemo põt, Amare nẽpe ſine fraude ſine uitio poſſumus, ſi uolumus. Hoc eſt p̃ceptũ meũ ut diligatis inuicẽ ſicut di

lexi

lexi uos. Sit dilectio vr̃a ſiliꝰ meę, qm̃ ęq̃lis eſſe nõ põt, tãto amore ꝓſecutꝰ ſũ uos, ut me darẽ ꝓ uobis in morte, qa maiorẽ hac mea dilectionẽ nemo hẽre põt, ut aĩam ſuã ponat pro amicis ſuis, habete minorẽ, ponite fortunas, ponite opa, ponite induſtriã & ingeniũ, ſubuenite uobis inuicẽ, ditiores tenuioribus alimenta date, auxilium debilibus p̃ſtate fortiores, dirigite incautos conſilio ueſtro, q prudentia p̃polletis. Hæc facientes pacẽ habebitis in repub. chriſtia na hic militante, pacẽ hẽbitis in eadẽ triumphãte. Suſtinebitis & uigilabitis hic cũ dño Ieſu p compaſſionẽ, in futuro aũt ſeculo per æternam fœlicitatem.

¶ De patientia amplectenda ad conſeruationem pacis.

I mũdus uꝰ odit, ſcitote qa me priorẽ uobis odio habuit. Si de mũdo
s fuiſſetis, mũdꝰ q̃d ſuũ erat diligeret. Quia uero de mũdo nõ eſtis, ſed ego elegi uos de mũdo, ꝓpterea odit uos mũdꝰ. Memẽtote ſermonis mei quẽ ego dixi uobis. Nõ eſt ſeruꝰ maior dño ſuo. Si me ꝓſecuti ſunt, & uos ꝓſequẽt, Si ſermonẽ meũ ſeruauerũt, & vr̃m ſeruabũt. Duo uẽti, duo turbines torrẽteſue duo rapidiſſimi, pacis ſtructurã euellere & eradicare ſũt ſoliti. Inſo K
lẽs ſupbia, dũ pax ꝓſpa eſt, dũ nihil ſentit aduerſi, aĩos elatiõe ſollicitos tenet, Et ubi (q̃ſi uẽtꝰ uela) turgidos aĩos fecit, mox rapit ad rixas, cõtumelias, ĩiurias. Deiñ adducit uulnera, cędes, priuatorũq; ruinas. Tandẽ uero publica ſternit. Cõtra hũc uẽtũ, cõtra hũc torrentẽ & turbinẽ fundat pax in amore charitatis. Charitas.n. nõ iflat, nõ ęmulat, nõ agit ꝓperã. Cõtra uero dũ aduerſa cõtingũt L
ira & accidia ĩpatiẽtiã adducũt, alter turbo eſt ſubuertẽs pacẽ, hæc deſpationẽ cõuehit, q̃ ſubuerſã pacẽ eradicat, & a fundamẽtis tollit, p hęc malis uincit animus, p hæc priuata & publica primo negligũt, deiñ hñtur odio, vñ deſpant & penitꝰ peũt nullo releuãte. Hęc aduerſꝰ mala opꝰ eſt patiẽtia, Ipſa.n. opꝰ pfectũ hẽt. i. ĩ ſua pfectiõe cõſeruat. Certe nõ errauit ille q dixit, Maxia morũ ſemp ẽ patiẽtia uirtꝰ, Nã ſi nõ minor eſt uirtꝰ q̃ q̃rere parta tueri. Patiẽtia q̃ oẽs tuetur M
uirtutes, nulli illarũ erit ĩferior. Erit etiã oĩbꝰ ut maneãt neceſſaria. Huius rei gr̃a ſapiẽtiſſimꝰ architectꝰ dñs Ieſꝰ chriſtꝰ, pacis ſuę pulcherrimã ſane & amœ niſſimã domũ cõmunire cõſtituẽs, poſt dilectiõis iacta fundamẽta ad fũdamẽ ta patiẽtię ponẽda cõuertit dicẽs, Si uos qbꝰ teſtõ relinq̃ meã pacẽ mũdꝰ odit, & p odiũ (ut infra docebit) uos infeſtat. Sc̃itote qa me priorẽ uobis anteq̃ uos odiret uel priorẽ uobis. i. p̃ſtãtiorẽ & dñm vr̃m odio habuit. Ideo ne turbemi ni, ne uos ĩcepti pœniteat, legatũ obediẽtiæ mãdatũq; de charitate ſeruãda ne abiicite. Quia mũdꝰ nullã hẽat charitatẽ, nõ iccirco eã deſerite, plenus eſt odio mũdꝰ, & qa duo cõtraria ſiꝰ in eodẽ eſſe nõ p̃nt, qñ alterũ accreuit ad ſũmũ mi rari nõ debetis, ſi odit uos mũdꝰ. Vultis uidere mũdũ ad cumulũ odio plenũ eſſe? Odit ſũmã ueritatẽ & bonitatẽ. Odit.n. me q ſum uia ueritas & uita, odit me priorẽ uobis. i. potiorẽ oĩ gñe uirtutũ, qa ergo plenꝰ ẽ odio ĩpio, amorẽ piũ hẽre non põt. Nolite illi ſiles fieri. Nõ.n. eſtis de mũdo tã pdito, qm̃ de illo uos elegi, Itaq; ſi uos odit, ne miremini, qa me priorẽ uobis odio habuit. Si de mun do fuiſſetis, mundus q̃d ſuum erat ſuo perdito amore diligeret, Quia uero de mundo non eſtis propterea odit uos mundus. Videte quæſo quam ſapiẽter hic ſe ſapiẽtia gerat, Crimẽ læſę maieſtatis eſt ſentire cũ principis inimico, ſen N
tire cũ reipu. hoſtibꝰ, uel cũ illis eſſe amicitia fœderatũ. Ius q̃q; amoris priuati hoc hẽt, ut amicorũ noſtrorũ amicos amemus, & inimicos eorũ odio hẽamus.

Amicorũ.n.est una uoluntas,una utilitatis & cõmoditatis ratio,Iã dñs Iesus se ut principẽ & legẽ uiuã amãdũ oñdit,& se amare dixit q̃s pacis hęredes instituit,q̃sue pace donauit.Mundus odio hẽt Christũ,ergo cũ Christo sentientes odio habeat necesse est.Cõsentaneũ est igit nõ turbari si odit uos mũdꝰ.Q̃m prius odio habuit dñm deũ nostrũ,principẽ nostrũ,nostrã uitã legẽ. Immo si tristabimur ꝙ mũdus odio habeat nos,si eius odiũ subterfugere tentabimus, ueri amici Christi nõ erimus.Si pacẽ cũ mũdo uel amicitiã fecerimus, erimus ꝓditores & læsæ maiestatis crimine tenebimur.Q̃m cũ inimico principis nr̃i pacis & amicitię fœdus hębimus,& nostrę reip.hostẽ (q̃d extremæ infamiæ cumulus est) diligem⁹. Sed q̃s hic mũdus est q̃ dñm Iesum odio habuit,& ad huc hẽt? Nõ angustus ille oĩa claudẽs orbis.Ille.n.amicus ĩmo subdit⁹ est dño Iesu christo,factus est ꝓ ipm & ꝓ ipm cõseruat & durat. Nõ sublunaris globus nõ elemẽta,nõ ex eis mixta nascẽtia mũdus sunt,q̃ odit dñm Christũ.Hæc oĩa illi obediũt, Vẽti & mare obsequũt eidẽ,nõ fortuita bona,neq; fortuna (quã stolidũ uulgꝰ oĩm utilitatũ p̃sidẽ facit) sunt mũdus osor.Q̃m nihil hñt hęc cõe cũ dño Iesu,neq; illis est dñs Iesus molestus in aliq̃.Iubet reddi cęsari q̃ sunt cęsaris,& q̃ sunt dei deo.Ipse etiã q̃tidiano pane cõtẽtus,neq; perã, neq; zonã, neq; pecuniã ad uiaticũ deferẽs,nõ hẽt domũ,non diuersoriũ,neq; tugurĩ ꝓ priũ ubi caput reclinet.Mũdꝰ q̃ odit Christũ diabolꝰ est & angeli eiꝰ.Mali q̃q; hoĩes ministri eius,pacẽ hoĩm bonæ uolũtatis turbare studẽtes mũdi hic noĩe accipiẽdi sũt. Si ergo mũdus.i.si mali angeli & mali hoĩes q̃ mũdꝰ sũt,reprobatus uos odit,scitote ꝙa me priorẽ uobis odio habuit.Cur nõ potiꝰ dixit dñs Iesus,Si Iudæi,si scribę,si pharisei,si famaritę,si aliq̃ libet gẽtes uos oderũt,scitote ꝙa me priorẽ odio habuerũt.Nouerat dñs Iesus apostolos suos cęteroscꝫ discipulos ubicꝫ gẽtiũ dispgẽdos,neq; a sola lũdęorũ gẽte passuros iniuriam,sed ab oĩbus populis cruciãdos,Itacꝫ cõtinẽs primũ ꝓ primo cõtẽto posuit.Scitote ꝙa me priorẽ uobis odio habuit.Si de mũdo fuissetis,mũdus q̃d suũ erat diligeret.Apte dignoscit dñm Iesũ hic mũdi noĩe nõ sphæras, sed habitãtes illas (rõnis inq̃) capaces creaturas intelligere,nõ q̃dẽ oẽs,sed in peccato manẽtes. Apostoli reliqꝫ discipuli,erãt tũc de nũero sphęrã sublunarẽ habitãtiũ.Et q̃ nũc sũt uere christiani eodẽ orbe claudũt,q̃ tñ nõ sunt (teste Christo) de mũdo quẽ loq̃t.Quare mũdus hic ꝓ sphæra prima,uel ꝓ oĩbꝰ in ea cõtẽtis nõ accipit,sed ꝓ illis q̃ in uirtutũ odio pseuerãt.Existimo saluatorẽ nostrũ duos mũdos intellectuales,siue duas sphęras spũales hoc loco præsumere,unam amoris & gratiæ,hic mundus est bonorum angelorum & hominum bonæ uoluntatis.Alteram è contrario odii & miseriæ,hic mundus est reproborum angelorum & hominum perditorum. Absit uero ut per hæc quis credat,duo esse prima principia,quemadmodum stulti Manichæi opinati sunt.Princeps nãcꝫ mundi miseriæ non est uere princeps.Quoniam & sui mundi nullum est principium,nisi æquiuoce,nam & ipsa miseria æquiuoce entis habet rationem. Sed de his alibi, satis sit hic intellexisse quid mũdi noĩe saluator dicere uoluit. Si de mũdo fuissetis,mundus q̃d suũ erat diligeret.Videte q̃ apposite ad iã dicta loquatur magister sapiẽtissimꝰ,Supra habitũ est principẽ subditos amare & subditos

& subditos principẽ,ac se inuicẽ diligere oportere,ut dure principatus. Consentaneũ est igitur si apostoli,si discipuli dñi essent de mũdo malignãtiũ.i. partes factiõis potius q̃ reip.a prĩcipe illius & a subditis illos diligi.Quia uero de mũdo nõ estis,ꝙa ego uos de mũdo elegi,ꝓpterea odit uos mũdus.Cõsentaneũ est istud,Q̃m sicut unitas ꝓfessionis parit amorẽ & nutrit, ita disparitas odiũ pariat & nutriat necesse est,de cõtrariis.n.cõtrarios oportet fructꝰ insurgere.Sed nõne apostoli & discipuli oẽs,nõne oĩes q̃ in mũdo sunt christiani q̃tũlibet iusti in peccato nati sunt? & in iniqtatibus matres eorũ cõceperũt illos? Nõne illi ipsi apostoli,ꝓxime deserturi erant dñm Iesum Christũ,& Petrus a negatiõis & blasphemię crimine nõne tenẽdus erat? Erãt ergo de mũdo & nos de mũdo sumus,de mũdo dixerim peccati,odii,atcꝫ miserię. Rñdet dñs Iesus.Quia elegi uos de mũdo,Si de mũdo nõ fuissent,nequaq̃ de illo elegi potuissent.Igitur ante electionẽ de odii mũdo fuerãt,Electione extra mundũ odii positi sunt,in mũdocꝫ gratię cõstituti.Ita sua culpa de mũdo erãt ꝓdito & nos eodẽ de mũdo fuimus.Gratia uero & illi & nos de mũdo odii nõ sumꝰ Hoc est q̃d dicebat Apostolus,Gratia dei sum id q̃d sum.In mũdo q̃ppe amoris & gratię esse nemo põt sine gratia.Memẽtote sermonis mei quẽ ego dixi uobis.O christiani q̃so ne mente excidat,q̃d Christus memoria tenẽdũ iubet, Iubet meminisse sermonis quẽ dixit,Hoc si fecerimus bñ succedẽt oĩa. Sed q̃s hic sermo.De mũdo nõ estis,ꝙa elegi uos de mũdo? Si meminerimus nos nõ esse de mũdo odii uel de factione ꝓditorũ.Si meminerimus illã esse nobis inimicã,pudebit,pigebit nos,horrebimus sentire cũ illa.Pudebit pigebit nos peccare,Peccatũ horrebimus,si meminerimus illud esse de factione nostrę reip. inimica.Si meminerimus electionis bñficio nos ereptos de numero & societate infœliciũ,& ꝓditorũ in odii miseria.Si meminerimus ꝓ gratiã factos de numero & societate fœliciũ,adduci nõ poterimus ad peccãdũ.O christiani q̃tiẽs de aliq̃ crimine tẽtamini,q̃tiẽs inq̃ supbia inflat,aut auaritia exiccat,aut luxuria adurit,aut gula cõtorquet,aut rapit ira,aut uexat inuidia,aut accidia uos mordet,memẽtote q̃so sermonis quẽ dixit dñs Iesus, memẽtote inq̃ ꝙa nõ estis de mũdo illarũ miseriarũ.Mementote uobis illas esse inimicas,uos uelle miseros efficere.Memẽtote ꝙa Christus elegit uos,eripuitcꝫ de calamitatibus illis, ut ad fœlicitatẽ ꝓduceret ꝓpetuo possidẽdã,Si q̃s pãnosꝰ & mẽdicus ꝓ cœnũ porcos seq̃ solitꝰ assumat in regiã,& regiis aulicis annumeret,uestiat,nutriatur,ut aulicꝰ q̃s illũ ferat reꝺonãtẽ uocẽ vñ porcorũ cõgregatio fieri solita est? Quis ferat indutũ ostro cœnũ cõmiscere porcinũ,faciẽ fœtoribꝰ squalidã,manuscꝫ scabrosas rubigine bruta,corpe toto,ĩcessu & gestu pferre porcinos mores? Memẽtote sermõis mei.Memẽtote bñficii mei dicit dñs Iesus. Vos eratis de mũdo porcino,nõ tm porcorũ custodes,sed a custode porcorũ diabolo ꝓ uitiorũ lutabra cõuoluti,laceri,nudi,famelici,Elegi uos ut edatis sup mẽsam meã. Memẽtote sermõis mei quẽ ego dixi uobis,Memẽtote ꝙa nõ estis de mũdo tã bruto meo bñficio.Nã mea electiõe de illo uos eripui,q̃d si feceritis(ꝙa nõ est seruus maior dño,uos estis mihi serui,ego uobis dñs) intelligetis cõsentaneũ esse,ꝙ si me persecuti sunt,& uos persequẽtur,quoniam si persecuti sunt maiorem, persequentur ergo minores, Quare de eorũ ꝓsecutiõe ne turbemini

Si sermonē meū seruauerunt, & uestrū seruabūt. Sed nō seruauerūt meū, qua
re uestrū minime seruabūt. Qm̄ q principis spernit uiuā uocē, nūcii q̄q̄ sermo
nes nulli faciet. Cū multa hanc sniam cōprobātia & declarantia, psecutus esset
dominus Iesus, cur omnia dixerit manifestat, ubi Ioannes hæc scribit.

¶ De perseuerantia patientiæ retinendæ in aduersis.

Aec locutus sum uobis ut nō scādalizemini, absq; synagogis faciēt uos
h Sed uenit hora ut oīs q interficit uos, arbitretur obsequm se p̄stare deo.
Et hęc faciēt uobis, qa nō nouerūt patrē neq; me. Sed hęc locutus sum
uobis ut cū uenerit hora eorū reminiscamini, qa ego dixi uobis. Hęc aūt uobis
ab initio nō dixi, qa uobiscū erā, Patiētiā quā cōplectēdā a bonis uiris hacten
mōstrauit dns Iesus, nūc ab eisdē docet esse retinendā. Mos erat (q etiā nūc ui
get) nō trahi pro crimine in iudiciū, nisi sufficiētibus indiciis, p multos & pro
bos uiros affirmatis, iudicii p ostēsis, ne hoīes innoxii calumniā infamiā & ia
cturā capturæ sentirēt, si passim & p libidine iudicia contra illos incepta fuis
sent. Neminē insup q̄uis multis cōtra eū delatis corā iudice indiciis, iā captum
cōdemnari licebat, nisi auditū & purgare indicia cōmonitū. Quod si non satis
legitime fecisset, punire illū fas nō erat, nisi cōdemnatū, iudicis sententia, pœnæ
modū & mēsurā statuēte. Synagoga iuxta Hieronymū doctrinā uel institutio
T nē sonat, Ita loca in q̄bus Iudæi legē & instituta maiorū discebāt. Synagogę no
men acceperunt. Quid est nūc dicere, Absq; synagogis, nisi absq; doctrina legis
p̄ter oēm legē & instituta maiorū faciēt uos trahi in iudiciū? nullis prius habi
tis īdiciis ad capturā faciēt uos inauditos cōdemnari? Nullaq; snia cōtra uos
V lata, nulla pœna in uos decreta faciēt uos, a carnificibus laniari & cruciatibus
enecari? Sed ne scādalizemini. Occasio peccandi ex puerso ope data uel acce
pta scādalū est. Ita q dat occasionē delinquēdi scādalizat, q accipit scādalizat.
Paulus nēpe scribens ad Corinthios, ubi declarauit an de cibis īmolatis idolis
liceat māducare, cōcludit, quapropter si esca scādalizat fratrē meū, nō mādu
cabo carnes in æternū, ne fratrē meū scādalizem. Et secūdū ea q̄ Paulus illic p
git oñdere, doctus q māducat idolis īmolatū, sciēs nō esse ꝓhibitū, scādalizat
fratrē. i. dat peccādi occasionē, infirmę cōsciētię fratris indocti, credentis idolis
immolatum sine culpa non manducari. Indoctus uero qui accipit occasionem
X manducandi, cū erronea consciētia scandalizatur. Nō aūt idē est causam & oc
casionē dare peccato, qa grauius peccat dans causam q̄ occasionē. Causam da
re est p̄bere materiā, ut gladiū occidere p iniuriā cogitanti, aliud ue instrumen
tū sine q̄ peccatum fieri nequiret. Aut p̄bere formam oñdendo modū ad faci
nus. Aut se efficientem exhibere, fauore p̄stito. Aut finē se constituere, ut mer
cedem p̄mium ue pro scelere polliceri. Aut bonum assequendum uel malum
fugiendum ostendere ut sceleri detur locus. Occasionem peccato dare, nō est
peccanti uoluntarie cooperari per aliquod causæ genus sed solum præter in
tentionem adminiculum exhibere peccaturo. Vt si quis peccat non ut alius
idem faciat, & tamen suo exemplo alius ad peccatum accenditur. Si quis item
fabricat gladiū ad iustā defensionē. Quo sicarius ad neces & uulnera postmo
dū abutat. Redeamus unde discessimus, Sed uenit hora ut oīs q interficit uos,
arbitretur

arbitret obseqū se p̄stare deo. Et hæc facient uobis, qa nō nouerunt patrē, neq;
me. Sed qa p ignorātiā uobis erūt infesti, qa. s. arbitrabunt obsequm se p̄stare
deo, uos interficiendo, nō ꝓpter ea scādalizemini. Quis. n. stulto irascit aut pu
ero? Peccabūt p ignorātiam, nō ergo illis assimilemini. Quis. n. stulto ignaro
aut nescio uelit acquiescere, aut illū imitari? q uero p ignorantiā peccent. Inde
cōstat. Quia nō nouerūt patrē neq; me. Qui legis & institutorū ciuiliū prima
principia penitus ignorat, nō mirū si leges ipsas, & instituta nō nouit. Dei noti Y
tia oīs diuini & humani iuris primū fundamētū est, & adeo necessariū, ut etiā
q deū uix adorauerūt, dixerint opinionē de diis, utilē & necessariā ad remp. cō
stituēdā & decorādā. Itaq; si mūdus, si pfidi hoīes, q neq; deū autorē, neq; me
doctorē legis nouerūt, sine lege, sine institutiōe maiorū uos opprimēt, estote
patiētes, supportatā hñtes eorū ignorātiā, gaudētes de vra scientia & doctrina
ꝓpter quā talia sustinebitis. Certe sicut nobilior est aīa q̄ corpus. Ita pœna aię
durior est corpis cruciatu. Quę porro maior est aīæ pœna q̄ ignorātiæ? Illi q
uos absq; synagogis affligent in corpe, p cęcā ignorātiā torq̄bunt in mēte. Cō
patimini igit eis, suorūq; malorū uos pigeat. Cogitāte q̄tūlibet uos crucient in
carne, illos peius spiritu esse uexatos, Vram conditionē ita meliorē intelligetis
esse q̄ suā. Vnde nō scādalizabimini, sed æq̄nimiter supportādo in patiētia ue
stra possidebitis aīas vras, uestriq; cōpotes tormēta supabitis. Est aliqua igno Z
rātia nō puniēda, quā. s. sine nostra culpa, sine nostro ope, sine nostra uolūtate
sustinemus. Vt si inuestigādo & īsectari me credēdo ferā ueprib⁹ frōdibus ue
mea snia latitātē, & natura loci latibulū ferę credere me facit, expior nihilomi
nus, an aliud q̄ fera sit q̄d sentit, nihil humanū discernere q̄o. Iaculor & hoīem
occido, excusabit me ignorātia, nisi forte puniar, qa uenari mihi nō licuit. At
si locus hoīem īdicare potuerat, si facies, si uox īdicauerat, & indiciis credere
nolui, uel indicia aduertere recusando, p fera hoīem p̄cussi, nō ero liber a pœ
na. Si q̄s itē clausis oculis ne lumē uideat, cū & q̄n opus erat uidere q̄ tēderet,
& in foueā ceciderit, aut se p̄cipitauerit, erit ne sine culpa, q̄ damnū sibiipsi in
tulerit? Si clausis etiā oculis q̄s ferat ensem euaginatū, & feriat obuiū, nōne pu
niet, & tñ nō uidit quē uulnerauit. Cōtra si cęcus cadit in foueā, aut in illā aliū
īpingit, uel uulneret telo, q̄d nō aīo nocēdi ferebat, excusabit, & uenia ac mise
ricordia dign⁹ hēbit. Ita nō uidere uolūtarie q̄ uidisse oportuit, culpā nō tollit.
Qua de re plenius libros ethicorū Arist. exponētes copiosius dixi. Hic tantillū
attulerim ut Iudaicā ignorātiā inexcusabilē agnoscam⁹. Sed si hęc illos nō excu
sat, cur dns Iesus ad eorū excusationē illā affert corā apostolis? Affert non in A
excusationē erroris & criminis, sed in patiētiæ argumētū, ut. s. apostoli discant
æquanimiter tollerare ꝓpter deū uere discāt, q̄d illi ꝓpter deū se falso opinātē
facere. Vt gratias deo agāt, q̄ illos de mūdo elegit, neq; tenebris tā stolidæ, tā
malignę, tā piculosę, tā infœlicis & miserę ignorātię cū mūdo inuolutos reliqt
Vt meminerint secū bn̄ agi. Qñ si damnū patiātur in corpore, lucrū in anima
iam sunt assecuti. Hanc esse Christi sententiam, ab illo ipso discere ne pigeat.
Sed hæc locutus sum uobis, ut cum uenerit hora eorum reminiscamini quia
ego dixi uobis, q̄ facient uos absq; synagogis cruciari & mori, quia non noue
runt patrem neq; me, non ut illos excusem, sed ut uos armem ad patientiam,

reminiſcẽtes qa ego dixi uobis q̃ paſſuri eſtis. Et cũ hora eorũ torquẽdi uos uenerit, ſitis patiẽtes. Quia prudẽtes et p̃meditatos uos reddidi. Et qa ego dixi uobis, ipſi uos p̃ſequẽtes, pœnas p̃ ignorãtiã affectatã, maiores ueſtris cruciatib⁹ luũt, reminiſcamini cõditionẽ ueſtrã & p̃ſequẽtiũ uos. Ita nõ ſolũ patiẽtes eritis, ſed eligẽtes magis affligi corpe q̃ mẽte ſpõtaneã cõgrere cęcitatẽ. Hęc autẽ uobis ab initio nõ dixi. Nõ. n. oportebat. Quia adhuc erã uobiſcũ, & uos docere in ambiguis, adiuuare in laboribus, cõfortare in tribulationibus poteram.

¶ Epilogus lẽgatorum iure hæreditatis relictorum.

Vnc aũt uenit hora & iam uenit, ut diſpgamini unuſq̃ſq̃ in ꝓpria, pro
n uita ſeruanda. Nõ ideo turbetur cor ueſtrũ, neq̃ formidet, Et me ſolũ relinq̃uatis euntẽ ſponte, & pro uobis ad mortẽ oĩm acerbiſſimã. Hæc locutus ſum uobis, ut in me pacẽ habeatis, quã uobis pro hæreditate teſtõ reliqui, nõ uobis tm̃ ſed oĩbus hoĩbus bonæ uolũtatis, q̃bus angelorũ p̃conio me naſcente ꝓmiſſa eſt, hanc aũt habeatis in me & a me ſolo, nõ aliunde. Quia in mũdo p̃ſſurã habebitis, nõ pacẽ, uexatiões, tribulationes, pœnas, mortes, a mũdo expectate affligente uos, & pacẽ quã uobis relinq̃ turbare conante. Sed in his malis tollerãdis cõfidite, ſimul fidẽ & pacẽ & ſpem habete in me. Cur in te cõfidamus, q̃ nũc moreris bone Ieſu? Ego uici mundũ, neq̃tiæ fraudis & odii.
B Vici draconẽ magnũ, q̃ me in deſerto aggredi nõ eſt ueritus. Vici coniuratos malignos ſpũs, q̃rum multos uos ipſi mea uirtute a corpibus obſeſſis effugauiſtis. Ego p̃ legiones in porcos miſi, & ad maris ꝓfunda cõpuli aufugere. Vici ſcribarũ ſacerdotũq̃ auaritiã, inuidiã, ſupbiãq̃ eorum contudi. Ita ut nõ apte amplius contra me inſurgere audeant, ſed clam & ꝓditorie occidere me q̃rãt. Et qa me p̃ lucẽ cape timent, aggrediuntur in tenebris, Vici mundũ inferiorẽ pœnarũ & malorũ oĩm domiciliũ. Reſtat de illo triũphẽ, triũphabo p̃ mortẽ, qñ glorioſe reſurgã. Reſurgere uero nõ poſſem niſi p̃morerer. Sed ad breue maneo mortuus. Quia mors mihi nõ dñabitur. Ego iã uici mũdũ. Mors ergo mea qm̃ uictoris eſt, & mors nouo modo uincẽtis in morte dolẽda nõ eſt, qa p̃ illã ego non uincor. Iam uici mundũ. Vinci non poſſum. Neq̃. n. tm̃ particulariter uici, non tũci unũ aut plures belli duces, q̃ aliorũ adminiculo & fauore bellũ inſtaurẽt, non reſtant inimici alicubi integri, q̃ pro uictis ſuſcipiant bellum. Ego uici mundum totum, omnem malitiã, omne odium quod erat in mũdo uici. Victoriæ fructus pax eſt, Confidite igitur & in me habete pacem, quã optimo iure uictor uobis teſtamẽto relinquo inſtructam fide, charitate firmatam, obedientia ſeptam, & patientia communitam.

¶ De inſtitutione teſtamenti executoris. TEXTVS

Aec locutus eſt Ieſus & ſubleuatis oculis in cœlũ dixit. Pater uenit ho
h ra, clarifica filiũ tuũ, ut filiꝰ tuus clarificet te. Sicut dediſti ei ptãtem oĩs carnis, ut oẽ q̃d dediſti ei, det ei uitã æternã. Hęc eſt aũt uita æterna, ut cognoſcant te uerũ deũ, & quẽ miſiſti Ieſum Chriſtũ. Ego te clarificaui ſup terrã, opus cõſumaui q̃d dediſti mihi ut faciã. Manifeſtaui nomen tuũ hoĩbus q̃s dediſti mihi. Tui erant, & tu eos mihi dediſti. Et oĩa uerba q̃ mihi dediſti, dedi eis, & ipſi acceperunt, & cognouerũt qa a te exiui. Et crediderũt qa tu me miſiſti.

miſiſti. Ego ꝓ eis rogo qa tui ſunt, & oĩa mea tua ſunt, & tua mea ſunt. Et ego iã in mundo nõ ſum, & hi in mũdo ſunt, & ego ad te ueniõ. Pater ſerua eos in noĩe tuo q̃s dediſti mihi ut ſint unũ ſicut & nos. Cum eſſem cũ eis ego ſeruabã eos in nomine tuo. Quos dediſti mihi ego cuſtodiui, & nemo ex his periit, niſi filius ꝑditionis ut ſcriptura impleat. Non rogo ut tollas eos de mundo ſed ut ſerues eos a malo. Sãctifica eos in ueritate. Sermo tuus ueritas eſt. Sicut tu me miſiſti in mundũ ita ego mitto eos in mũdũ, & ꝓ eis ego ſanctifico me ipſum, ut & ipſi ſanctificati ſint in ueritate. Nõ pro eis aũt rogo tm̃, ſed & pro eis qui crediturí ſunt per uerbum eorũ in me, ut oẽs unum ſint, ſicut tu pater in me, & ego in te ut & ipſi in nobis unũ ſint, ut ſint cõſumati in unũ. Pr̃ q̃s dediſti mihi uolo ut ubi ego ſum & ipſi ſint mecũ ut uideant claritatem meam quã dediſti mihi qa dilexiſti me añ cõſtitutionẽ mũdi. Pater iuſte mũdus te nõ cognouit. Ego autẽ te cognoui, & hi cognouerũt qa tu me miſiſti, & notũ feci eis nomẽ tuũ & notum faciam, Vt dilectio quã me dilexiſti in eis ſit & ego in ipſis.

¶ De inſtitutione fide cõmiſſarii tutoris curatoris & executoris teſtamenti domini noſtri Ieſu Chriſti declaratio.

Vpereſt ut teſtamentarium executorẽ fide cõmiſſariũ meũ, tutorẽ &
s curatorẽ ueſtrum uobis inſtituã, Inſtituo p̃rem meum omnipotentem deum, qui uobis teſtamenti mei iura conſeruet, Subſtinete igitur hic & uigilate mecũ. Audite Ieſum, ſubleuatis oculis in cœlũ pro uobis p̃rem allocutem. Pater, qa ſicut p̃fatus ſum abeũte hinc Iuda proditore, clarificatus ſum purgatione collegii mei, q̃n impurus ille ab his puris abſceſſit, Spuma. n. abiecta eſt noſtræ cocturę, remãſitq̃ purũ collegiũ innocẽtiæ. Venit hora ut me in me ipſo clarifices, ſicut p̃fatus ſum q̃n ipur⁹ ille diſceſſit. Venit inq̃ hora qua diſcipuli mei deſerturí ſunt me, & ego ab illis deſtitutus capiar. Ergo p̃ clarifica filiũ tuũ. ſ. in ſemetipſo, quẽ paulo añ in ſuo collegio clarificaſti, ut filiꝰ tuus clarificet te. ſ. in temetipſo. Iam. n. clarificaſti eũ inter hoĩes, & ipſe te. Sed quõ clarificauit? Audite illũ. Sicut dediſti ei poteſtatẽ oĩs carnis. i. oĩs hoĩs ſaluandi, quẽadmodũ ipſemet ſtatim exponit. Vt ſ. omne q̃d dediſti ei ꝓ gr̃am reſtaurandũ, det eis uitã æternam. i. dare ſufficiat & p̃ſto ſit. Hæc eſt aũt uita æterna. Diſpoſitiue ĩ hac fragili carne. Vt cognoſcãt hic p̃ fidẽ te ſolũ eſſe deũ uerum, Et me quem miſiſti, cognoſcant eſſe Ieſum. i. ſaluatorẽ ſolum & uerũ Chriſtũ eſſe inũctũ oleo iuſtitiæ & clemẽtiæ. Hęc eſt uita æterna. Qñ incorruptibile hoc induerit incorruptionẽ, & mortale hoc induerit immortalitatẽ in patria. Vt hi quos dediſti mihi efficaciter ſaluandos, intuentes te ſolũ, ſine intermedio, non in ſpeculo, neq̃ in ęnigmate, ſed apta facie cognoſcãt ſolum uerum deum. Cognoſcant etiam ſolũ & ſine ęnigmate, Ieſum ſaluatorẽ deũ Chriſtũ in humana natura gratia p̃tuſum, quẽ miſiſti æterna a te generatione deũ uerum, & quẽ miſiſti tẽporanea natiuitate hoĩem, ex Virgine ſola conceptũ. Ego te clarificaui ſup terrã in te ipſo, in uia & in ſtatu carnis corruptibilis, p̃dicans & docens quid per fidẽ de te rectã credi oporteat. Clarificaui inquã quãdo op⁹ fidei q̃d dediſti mihi ut facerẽ cõſumaui, p̃dicãdo, docẽdoq̃ uerã de te fidẽ, quale id opus ſit ipſe declarat. Manifeſtaui nomẽ tuũ hoĩbus, quos

dediſti mihi. Tui erant & ideo dare potuiſti, tui erant electiõe, & ideo illos mihi dediſti p̃ deſtinatiõis gratia apoſtolos & nũcios, & oĩa uerba fidei, oĩa p̃cepta ad fœlicitatẽ acq̃rendã opportuna, q̃ dediſti mihi ut docerẽ, dedi eis, illos docui, & ipſi acceperunt p̃ intelligentiã, acceperunt p̃ obedientiã illis adhærẽdo. Et ideo p̃ fidẽ uerã uere cognouerũt q̃a a te exiui charitate ſuccenſus, ut introducerẽ fratres meos hoĩes ad tuã ciuitatẽ & regiã noſtrã. Et crediderunt quia eadẽ charitate tu me miſiſti, in formã ſerui emittens filiũ ut reuoces famulos, illũ tradens ut redimas ſeruos. Propter hec oĩa pater, ꝓpter tuã inq̃ clemẽtiã qua illos tuos feciſti, ꝓpter tuã liberalitatẽ qua illos mihi dediſti, ꝓpter tuam ueritatẽ, quã me docere mandaſti, ꝓpter meã humilitatẽ & promptã obediẽtiam, qua oĩa p̃cepta q̃ mihi mãdaueras, ꝓpter horũ diſciplinabilitatẽ, & bonã mentẽ qua mihi adhæſerũt, & inſtitutis tuis p̃ me crediderunt. Vnde clarificatus ſum in eis. Pro eis rogo, q̃a tui ſunt, & oĩa mea tua ſunt, & tua mea ſunt. Et ego iã in mundo non ſum. Viator cũ illis diutius p̃manſurus, Et hi diſcipuli mei in mundo ſunt, uiatores in pœnis duraturi, nũc q̃ ego iã ad te uenio relinquens illos mea uiſibili p̃ſentia deſtitutos, pro eis rogo te pr̃. Et q̃d rogas tãtis conteſtationibus optime filiꝰ? Pater ante oĩa ſerua eos in noĩe tuo, cognoſcendo p̃ fidem. Serua eos in noĩe tuo colendo p̃ obedientiã mãdatorũ tuorũ. Serua aũt eos in utroq̃ legato, Vt ſint unũ ſecundũ unã fidẽ, ſint unũ ſecundum unũ obediendi ꝓpoſitũ, ſint unũ in uno uinculo pacis, ſicut nos, Sicut tu & ego ſumus unũ natura, & opando nõ diuerſi. Sit eorũ fides pura, certa, ſimplex, ſicut unitas noſtrę eſſentię ſimplex eſt & inuariabilis. Sint unũ opando concorditer in pace hoĩm bonę uolũtatis, ſicut in nobis eſt una ptãs, Non ſint in illis ſciſſuræ hæreſum, nõ ſunt laceramẽta ſchiſmatũ, hæreticus error fidẽ eorũ nõ cõtaminet, ſchiſmatũ cõtumacia non diſtrahat obedientiã, ſupbia aut auaritia nõ dirimat pacẽ. Imitent unitatẽ noſtrã fide, obedientia & cõcordia q̃ta ſimilitudine p̃nt. Identitate noſtrę unitati ſe equari nõ p̃ſumant, hoc eſt ad q̃d te executorẽ rogo pro eis. Hoc mi pater facere debes, q̃a cũ eſſem cũ eis ego ſeruabam eos in noĩe tuo pure cognoſcẽdo p̃ fidẽ, & colẽdo p̃ obedientiã. Et q̃s de diſti mihi diſcipulos & ſocios, ego cuſtodiui a fraude ſerpentũ, ab impetu leonum, cuſtodiui ab oĩbus inſidiis & uiolentiis inimicorũ. Et mea bona cuſtodia nemo ex his periit niſi filius p̃ditionis Iudas, q̃ nõ mea negligentia, ſed ſua p̃dita neq̃tia perire conſtituit, & filiũ p̃ditionis ſe ipſe cõfecit, ut ſcriptura impleat̃ non q̃ Iudas ad cõplendũ ſcripturæ uaticinia perire cõſtituat, ſed ut effectus a diuina tua ſapientia certo ordine diſtributi & manifeſtati ſeruẽt ordinẽ ſuũ. Vt antecedenti effectui manifeſtationis correſpõdeat ſubordinatus effectus p̃ditionis, Iuda ipſo ſcripturã implente, dũ aliud agit & ſcripturæ de ſe ꝓnunciantis nullã penitus hẽt rõnem. Quod & ſæpe contingit, unũ ſ. agentes, aliud cõplere penitus inſcios. Nõ rogo ut tollas eos de mundo pro nunc, ſed ut ſerues eos a malo, ab odio tuo, ſerues eos a malo q̃d mundus hẽt, cõtinuũ ſ. bellũ in ſe, & cõtra te, habeant hi tui & mei hoĩes pacẽ tecũ, habeant ad inuicẽ ſecũ ſanctifica eos in ueritate. Quid rogẽ nũc uide. Cũ malũ effugaueris culpę bonum uirtutis exhibeto, ſanctifica, cõfirma eos in ueritate. In qua ueritate? Ser-

mo tuus ueritas eſt, Firma ergo eos in uirtute ſermõis tui. Sermões hoĩum & angelorũ ueri ſunt, q̃a participãt ueritatẽ. Veritas aũt tota nõ ſunt. Tuus autẽ ſermo o pater deus, ueritas eſt tota. Sed de q̃ ſermone meo nunc intelligi uis o filiꝰ? Quis eſt hic ſermo de quo nunc loqueris? De illo loquor quẽ primũ tu mecũ formãs hoĩem ꝓtuliſti dicẽs. Faciam9 hoĩem ad imaginẽ & ſimilitudinẽ nr̃am. Serua in his diſcipulis meis ueritatẽ tuæ imaginis interius, in intellectu inq̃ & uolũtate. Serua ueritatẽ tuę ſimilitudinis exterius, in ſenſitiua & uegetatiua ẏ tute. Imago ſemp̃ imaginato cõcordat, & ſimile aſſimilato. Sed & multę unius imagines, multæ unius ſimilitudines, a ſe inuicẽ nõ diſſentiũt, nõ litigant. pacẽ hñt, hoc ideo peto, q̃m ſicut tu me miſiſti in mũdũ ita ego mitto eos. Quo miſſus es in mũdũ bone Ieſu? Miſſus ſum cãtantibus angelis pacẽ, miſſus ſum illuminare his q̃ in tenebris & umbra mortis ſedẽt, ad dirigẽdos pedes eorũ in uiã pacis. Ita p̃ ego mitto eos, ut pacẽ ſecũ ferant, quocũq̃ ierint, ſecũ hẽant ſemp̃, annũciẽt oĩbus, dẽt hr̃e uolẽtibus. Vis pater dicã q̃ efficaciter ueli hoc meũ teſtm̃ hr̃e locũ, & te fidei cõmiſſariũ meũ curam hr̃e de hęredib9 meis? loquor pater humano uſu, quaſi ignorare poſſis, ſed ignoſce, facio ut itelligãt hoĩes q̃tũ amẽ hęredes meos. Pro eis ſanctifico, cõfirmo me ipſũ, ad patiẽdũ qualia mox uidebis. Vt ĩpi hęredes mei ſint ſanctificati in ueritate tui ſermõis, q̃ iuſiſti illos hr̃e tuã imaginẽ, tuãq̃ ſimilitudinem. Non p̃ eis tm̃ rogo, q̃ ſunt hic mecũ, ſunt. n. tm̃ undecim, puſillus numerus ſunt. Rogo te fide cõmiſſariũ & executorẽ ꝓ oĩbus q̃ crediturí ſunt p̃ uerbũ eorũ in me. De quoꝝ numero ſi Chriſtum ex corde confitemini uos eſtis. Cõſiderate nunc uiri fratres q̃tum debemus dño Ieſu Chriſto, qui de nobis poſt tam remotorũ temporũ ſpacia futuris in ſuo teſtõ habuit rõnem, q̃n ad tam præclara legata, ad tam fœlicem hæreditatẽ nobis ſeruandã, fidẽ cõmiſſariũ & executorẽ tantũ, ac talẽ dedit deũ pr̃em omnipotẽtem, q̃ nobis ante fuerat dñs & iudex, eſt nunc Chriſti bñficio tutor & curator. Speremus igitur bñ & dño Ieſu de tãto erga nos amore mõſtrato, in doctrina tam ſolida, munere tam largo, teſtõ tã fauorabili. & nr̃ę indigentiæ abundantiſſime ſubuenturo gratias agamus quam maximas poſſumus. Et ad grati animi ſignũ ſuſtineamus hic, & uigilemus cum eo, q̃ teſtõ confecto egreditur ad prælium, unde non reuertetur niſi uictor occiſus, uincens dum torquetur, uictoriam finiens dum moritur.

¶ Diſtributio paſſionis dñi Ieſu ſecundum eius executionem.

Vnc fratres q̃ Chriſtũ ꝓ nobis ſe duriſſimis pœnis exhibentẽ, & in
n cruce morientẽ uidere reſtat, Si uſquam alias una mecum uigilaſtis & ſubſtinuiſtis ad neceſſitatẽ, ueritatẽ, & antecedentia tot pœnarum agnoſcẽda, ſubſtinete hic queſo & uigilate mecũ dũ ſaluatorẽ nõ uſq̃ ad mortẽ tãtũ, ſed ĩ morte duriſſima corpe p̃ oĩa mẽbra lacerũ & dolẽtẽ, mẽte triſtitiaꝝ oĩum anguſtia fatigatũ refero. Erit hęc pœnarũ enarratio diſtributa p̃ actus de ſacro ſancto euãgeliſtarũ codice ad unũ corpus adductos, & quæ de uno quoq̃ euãgelio ſumpſerit, auctoris noĩe recẽſito palã faciet. Declarabit poſt hæc dño cõcedẽte ſingulorũ actuũ ſingulos locos, & eorũ cõcentũ diſſonãti hoĩum ruinę occurrere & remediũ afferre mõſtrabit. Patriarcharũ poſt hæc

gesta,q̄ patres nostri figuras dicunt,P̄rophetarū item uaticinia singulis actibus concinnentia,suis locis adducet,nō omnia quidem,sed q̄ ad rem maxime facere uidebit̄. Quis.n.oīa audeat polliceri? Ab orōne uero (ut iam dixim⁹) sumet,quam Ioannes euangelista iam enarrare incipiat.Et reliq tres Matthe⁹ inq̄ Marcus & Lucas simul cum illo ubi opus fuerit prosequantur.

¶ Narratio orationis. Ioannes.

AEC CVm dixisset Iesus,cū discipulis suis egressus est trās torrētē cedron.Lucas in montē oliuarū,Matthæus & Marcus,In uillā q̄ dicit Gethsemani.Ioānes.Vbi erat hortus in quē introiuit ipse & discipuli eius,Matthæus.Et dixit discipulis suis.Sedete hic donec uadā illuc & orē. Et assumpto Petro & duobus filiis Zebedæi cœpit cōtristari & mœstus esse.Tūc ait illis.Tristis est aīa mea usq; ad mortē,sustinete hic & uigilate mecū.Lucas. Et ipse auulsus est ab eis q̄tū iactus est lapidis.Matthæus. Et ꝓcidit in faciē suā orans & dicēs.Pater mi si possibile est trāseat a me calix iste. Veruntn̄ nō sicut ego uolo,sed sicut tu.Et uenit ad discipulos suos & inuenit eos dormientes,& dixit Petro.Sic? nō potuisti una hora uigilare mecū? Vigilate & orate ut nō intretis in tētationē.Spūs q̄dē prōptus est,caro aūt infirma,Iterū ſecūdo abiit, & orauit dicēs.Pater mi si nō pōt hic calix trāsire nisi bibā illū,fiat uolūtas tua. Et uenit iterū & inuenit eos dormiētes,Erant.n.oculi eorū grauati. Et relictis illis iterū orauit tertio eundē sermonē dicens.Lucas.Apparuit aūt ei angelus de cœlo cōfortās eū.Et factus in agonia ꝓlixius orabat.Et factus est sudor ei⁹ sicut guttę sanguinis decurrētis in terrā,Et cū surrexisset ab orōne & uenisset ad discipulos suos inuenit eos dormiētes p̄ tristitia,& ait illis.Quid dormitis? surgite & orate ne intretis in tētationē.Matthæus.Dormite iam & requiescite. Ecce appropinquabit hora & filius hominis tradetur in manus peccatorum. Ecce appropinquabit qui me tradet.

¶ Distributio orationis & partium declaratio.

Ratiōis seriē ad integrū recēsitā,nūc (ut ꝓmisimus) in partes distribu
o tā sigillatim declaremus, Cōtinet orōnis narratio accessum,seq̄stratio nē,supplicationē & admonitionē supplicationi cōmixtā.Accessus qua transit,& q̄ puenit manifestat.Seq̄stratio primo ab octo apostolis, Dehinc a tribus q̄s secū sumpserat,oratur⁹ dn̄m indicat separatū,Supplicatio triplicata agoniā,sudorē & cōfortationē cōtinet.Admonitio bis facta narrat̄ post primā supplicationē semel.Iterū post tertiā.Admonet primo uigilare & orare.Secūdo uero uigilare,orare,surgere & ire,Quę sigillatim nūc inspiciamus.Hęc cū dixisset Iesus cōmēdās patri p̄sentes futurosq; sui nois ꝓfessores.Egressus est domū in qua cœnauerat,unde discedit, Egressus est ciuitatē cū discipulis suis
I undecim apostolis q̄ cū illo cœnauerant.Matrē remanentē apud hospitē ut intelligamus,dicit Ioannes dn̄m egressum cū discipulis suis,Non illū secutus est hospes,q̄tūlibet amic⁹ fuerit,forte ne magistri matrē mœstā relinq̄re uideret.
K Trās torrētē cedron,Cedron tristis mœror interp̄tat̄.Qui mox usq; ad mortem tristis futurus erat,doloris ac tristitię nimietate de torrente fluentissimo uitæ mortalis trāsiturus,transire nō incōdite uoluit,torrētē cedron,ut p̄ tor-

rentis naturā,fluxū nostrę mortalitatis rapidissimū & p̄ cedron nomen suarū tristitiarū inundantiā declararet.Hic porro torrens uallē Iosaphat inter appē
dices mōtis Sion,& montis oliueti posita p̄terlabit̄,in quā iudicaturus adducet oēs gentes,Scribit Lucas.In montē oliuarū.Vt sup̄ q̄ mōte sedens laturus est de gn̄e humano sententiā,pro oīm hoīm salute oraret ad patrē, & illic capet̄ & ligaret̄ pro fratribus in forma serui,ubi ingratos fratres traditurus est torto
ribus in forma regis.In uillā Gethsemani,Referūt Matthęus & Marc⁹, Geth M
semani apud nos uallis pinguedinis sonat.Passio Christi q̄ adipe spūaliū charismatū p̄ ecclesię sacramenta faciat nos,ubi melius q̄ in uilla pinguedinis debuit aut potuit inchoari? Vbi erat hortus in quē introiuit ipse & discipuli ei⁹ Refert Ioannes.Primus parēs noster in paradiso delitiarū positus,se,suamq; ꝓgeniē p̄cipitauit,q̄n suasu draconis a deo creatore suo auersus est. Reparator nr̄ nostrę repationis initium,in horto uallis pinguedinis uoluit p̄ orōnem exordiri,ut sicut in paradiso delitiarū ille ceciderat,se deo subtrahēs falsa suggestione mulieris a serpente seductę.Ita iste torrente cedron supato in horto uillę pinguedinis,iuris integra rōne seruata,se deo p̄ oīa exhibens obsequētē serpentē elideret,nosq; p̄ gratiarū abūdantiā in integrū restitueret. Sed quō N
hortus iste potuit situs esse in uilla pinguedinis,ut sonat ratio nois Gethsemani? de q̄ Matthęus & Marcus fidē faciūt cū Lucas dicat.Et egressus ibat secundū cōsuetudinē in mōtē oliuarū,Nōne q̄ in appēdicibus,imo q̄ in collib⁹ ualliū intra fauces tam̄ posita sunt,in ualle cōstituta dicūt? Dicere solemus opidū aut turrē in ualle positā,cuius faucib⁹ cōtinet̄,tam̄ in dorso,in appēdicib⁹, uel in cacumine maneat cōspicua.Itaq; in horto,in mōtis oliueti costa, & in uilla Gethsemani uallis appēdice,uere & sine pugnātia scribit̄ orauisse dn̄s Ies⁹,qa hort⁹ in uilla Gethsemani,Villa ī costa mōtis oliueti uel in dorso posita erat.

¶ De loco orationis.

Am constitutus in horto dn̄s Iesus dixit discipulis suis iuxta Matthęū
I Sedete hic,in primo horti itroitu expectātes me,Donec uadā illuc ua
dā illuc magis introrsus,& locū secretiorē nactus orē. Dixit uero hæc O
octo apostolis ut sequētia manifestāt.Andreę.s.fratri Simōis Petri,Philippo Bartholomæo,Thomæ,Matthęo,Iacobo Alphei,Tadeo,& Simoni Chananæo.Tres reliq̄s seq̄ se iussit.Et ꝓfecto q̄ est oraturus,locū q̄rit q̄ pōt secretiorē,& ab hoīm frequētia sepatiorē, nisi sit hypocrita, & ab hoīb⁹ uideri cupiat auid⁹ laudis.Et assūpto,secū sūpto Petro cū duob⁹ filiis Zebedęi Ioāne.s.& Iacobo Zebedei filiis q̄s Marcus noīat,cū illis aliq̄tulū ab aliis elongatus est,& eundo cœpit cōtristari & mœstus esse.Spero iā nemo mirat̄,qa passionē dn̄i nostri Iesu Christi,sumere dixi ab eius in horto orōne principium,qm̄ in ipso P
orōnis articulo scribit Matthæus illū cœpisse tristari,& p̄ se ferre mœstitiam ita inter eundē se firmans dn̄s Iesus cōuersus ad tres illos discipulos seq̄ iussos, dixit illis, Tristis est aīa mea usq; ad mortem,sustinete hic .i.expectate & uigilate mecū.Vigilabo ego orās ad patrē ne a uobis me iubeat separi.Vigilate ergo mecū expectantes reditū ad uos meū,Neq;.n.lōge discedo. Vigilantē me & orantē uidere poteritis.Meo igit̄ exēplo uigilate mecū,abero uobis tm̄ car

ne,mente ac ſpiritu ero uobiſcū,neq; uos unq; deſerā. Vigilate mecū. Audite nunc uiri fratres,aūdite ſorores magiſtrū ueſtrū,regē ueſtrū,ueſtrū redēptorem,admonentē,inuitantē & p̄cipientē uos unā ſecū uigilare. Audite inq; illū dicentē. Triſtis eſt aīa mea uſq; ad mortē,ſuſtinete hic & uigilate mecū. Si me cum pro ſalute ueſtra uigilaueritis,Si lachrimis cōſciētias purgaueritis,Si pœnitētię amaritudīe ablueritis a delictis vr̄is aīas vr̄as,quas ego nūc meo ſanguine lotur⁹ ſum,etiā in gloria una mecū uigilare uos faciā. Vigilate ergo hic charissimi cū Ieſu afflicto pro nobis,ut nos uigilātes ab inferni doloribꝰ liberet, Vigilemus cū illo a ſopore culpę,ut cū illo gaudeamus in ſplēdore glorię ſuæ. Et ipſe auulſus eſt ab eis q̄tū iactus eſt lapidis. Lapis ille q poſitus eſt in caput anguli,ut faceret de utraq; ſtructura ſynagoga.ſ.& eccleſiā tēplū unū deo oīpotenti. Lapis exciſus de monte ſine manibus,q nullo auctus additamento excreuit in molē tam ingentē,ut ſtatuā multi generis.i.multa regna figurantem uaſtaret,recte non plus ab apoſtolis uoluit elongari,q̄ manus uno iactu lapidē iacere poſſit,ut diſceremus noſtrā fidē,noſtram ſpem,noſtram charitatem, q̄ tria,tres illi apoſtoli rep̄ſentant,Petrus,Iacobus & Ioānes a Chriſto aliq̄tulū ſeparari potuiſſe elongari multum,& longe permanere non poſſe.

ORATIO.

ROCIDIT in faciē ſuā. Quæ nā eſt hæc facies? Per faciē maxīe reſ ſingulę dignoſcūt̄. Nihil aīt nos deū magis cognoſcere facit,q̄ uidere cœlū tā magnū,tā pulchrū,tā uariū,in tāta mot⁹ uelocitate ſuā pulchritudinē uarietatēq;,eodē ſemp tenore ſeruātē,quare faciē dei cœlū q dixit, noſtro loquēdi uſu metaphorico & trāſlaticio,nō errauit. Et qa dn̄s Ieſus uerus eſt deus,& uerus hō. Ideo genibus ꝓcidēs,ſecundū corpus,& oculos ad cœlū erigēs,in faciē ſuā ꝓcidiſſe a Matthęo nō ineptę deſcribit̄. Vel qa facies hoīs ad cœlū cōtuēdū erecta eſt,hō q̄ cœlū aſpicit,in faciē ſuā aſpicere dr̄,q̄m aſpicit illud ad q̄d aſpiciēdū natura faciē illi dedit. Vt ille⁊ faciē dicat̄ ꝓcidere,q̄ in naturale faciei obiectū ꝓcidēdo oculos dirigit. Procidit ergo Ieſus in faciē ſuam ad cœlū lumina tollēs,orās et dicēs iuxta Mathęū,Pr̄ mi ſi poſſibile eſt trāſeat a me calix iſte. Verūt̄n nō ſicut ego uolo,ſed ſicut tu. Et iuxta lucā, Pr̄ ſi uis trāſfer calicē hūc a me, Verūt̄n nō mea uolūtas ſed tua fiat. De huius orōnis rōne q̄m abūde iā diximus in prima parte ſermonis nil ultra hic dicēdum exiſtimo.

ADMONITIO

T uenit ad diſcipulos ſuos,tres illos q̄s reliq̄rat in medio ſpacio,Et inꝰ e uenit eos dormiētes. Fides.n.ſpes & caritas ſi abſit Chriſtꝰ,Si ſaluator ad iactū lapidis,i.Si uel ad modicū gratia diſcedat, mox dormiūt. Dormiūt inq; ſi ſaluatorē,ſi gratiā expectant,& non deſperāt,Si ab illa peccati conſuetudine nō ſe elōgant,ſed infra iactū lapidis.i.poſt breue ſpaciū ſe cōuertāt. Et dixit Petro. Nō q̄dē ſigillatim qa plurali numero unū nō alloq̄tur, ſed conuerſus ad illū ut ſeniorē & fidentiorē. Non potuiſtis una hora uigilare mecū. Fides ſpei & charitati p̄uia eſt̄,niſi illa cuſtodiat excubias,alię uigilare nō p̄nt. Iccirco ad Petrū conuertitur dn̄s,& qa dixerat ſecū Chriſto mori paratū,rep̄henditur ſomnolētię,quaſi a ſomno ſupatus intelligere debeat ſe tormētis ſua

uirtute non poſſe reſiſtere. Vigilate & orate,ut non intretis in tētationē licet prima culpa ſit fidei nō uigilare in gratia ſaluatoris,ip̄a tamen ſola hāc uigiliā ferre non p̄ōt. Ideo tribus præcipit dn̄s ut uigilēt, nec ut uigilēt tantū, ſed etiā ut oret̄.i.mētē ferāt in deū,qa p uigiliā minus eſt a torpore ocioq; diſcedere, niſi p̄ oīonis ſtudiū nitat̄ animus bonis opibus abūdare. Et ꝓfecto cū animus hois nequeat uel ad momētū ceſſare ab ope(q̄d oēs expimur) cuius cogitatio bona nō fuerit,mala ſit neceſſe eſt. Tēptatio de qua hic dn̄s loq̄t̄,mala cogitatio eſt. Itaq; q male cogitat, tēptationē ingreſſ⁹ eſt,q̄n primo cœpit male cogitare. Vt nō male cogitemus orandū eſt ſemp. Sed q̄uo ſemp orabo? ſi ſemp bene X
cogitabis. Oīo.n.eſt directio mētis in deū. Deus oīs bonitas,nulla malitia eſt. Quotiēs mentē in bonū diriges orabis uere. Spūs q̄dem ꝓmptus eſt,caro aūt Y
infirma. Ne patiamini ꝓmptū ab infirmo ſupari,q; ſi ꝓ ſua infirmitate ſenſus obtorpeāt,& ſomno uiciorū mēbra laſſentur,ſpūs ꝓmptitudine carnis infirmitatē ſuperate. Nemo iā dicat uincor a carne. Nō.n.uincitur,ſed carni cedit. Non eſt infirmi uincere fortē, neq; inertis uincere promptum. Audi Ieſum magiſtrū ueritatis. Spūs quidē prōptus eſt,caro aūt infirma. Si ſuccūbat ſpūs es certe inexcuſabilis,q̄m nō ſuo ſed tuo uicio cecidiſti. Ille ſtare potuit & uoluit,promptus.n. eſt præliari & uincere ſtudet. Infirma caro illi reſiſtere non potuiſſet,niſi tu illum per incuriam aut nequitiam in fugam poſuiſſes. Igitur ſi uigilaueris,& ſpūm promptū in acie cōtinueris,nō uinceris a carne. Spūs q̄dē .i.certe promptus eſt,caro aūt infirma. Vtrobiq; adiecit dn̄s Ieſus certitudinis notam,ut certo certius cōſtet,ſi uoluerimus uiuere ſecundū ſpūm & uigilare, facta carnis ſuperabimus & mortificabimus,immo penitus extinguemus.

¶ Iteratio orationis.

Terū.i.ſecundo abiit ab illis tribus ad priorē orationis locū,& orauit
i dicens,Pr̄ mi ſi non p̄ōt tranſire hic calix niſi bibā illū fiat uolūtas tua.

Et uenit iterū,& inūenit eos dormientes. Erant.n.oculi eorum grauati ſomno. Triſtitia q̄n nimis aīum deprimit,ſomnū parit,ſanguinē.n. degratiat & hebetat ſpūs,unde fumare acrius cōpellunt̄ quæ ſunt in ſtomacho hoīs oppreſſi triſtitia digerēda. Porro aſcēdentes fumi ſua craſſitudine ſenſus allīgāt, Quietiā torpor ſpirituū p̄ triſtitia hebetatꝰ,organa ſenſuū fumis aſcēdētib reſiſtere,phibet. Vñ a ſomno ſupantur ,ꝓfunde triſtes tam debilitate uirtutis animalis q̄ reſiſtere debuiſſet, q̄ craſſitudīe fumoſitatū quas torpor adauget. Licet hoc uidere in qua feruēti,q̄ ſi debiliter moueas craſſe fumabit, ſi eādē fortiter agites, & cōtinue minꝰ fumū minues, ꝙ ſi dicas triſtitiā demere ſomnos,fateor ſi q triſtatur mœrori non ſuccūbat,ſed inueſtiget & mēte reuoluat unde triſtitiā poſſit effugere,aut ultionē paret,ſi neutr̄ faciet cōtorpebit,& in ſoporē ꝓfundū reſoluet animā triſtē. Diſcipuli igitur dn̄i Ieſu Chriſti qa euaſionis uiā meditari nō poterāt,q̄n illū moriturū ſpontanee & irreuocabiliter nouerāt,& ultionē de tāta iniuria minime tūc ſperabāt,nō mirū ſi grauati erāt oculos ſopore,ſomnoq; ſubmerſi,Redeamꝰ unde diſceſſimus. Et relictis illis iterū orauit. Dn̄s Ieſus magiſter pietiſſimus fragilitati diſcipulorū aliq̄d cōdonare uoluit,ut diſcerent q regūt populos,domos & monaſteria,ſubditorū in-

firmitatē aliqñ ſupportare,& nō ſemp rigiditate diſcipline ſubigere.Meli⁹.n. domaī aīal p interīixtā diſcipline indulgētiā,q̄ p cōtinuā ſæueritatē.Ita pientiſſimus Ieſus diſcipulorꝫ triſtitię,quā ſine peccato mortali eſſe nouerat,aliqd remittēs,illos hoc ſecūdo reditu noluit excitare.Excitauit aūt primo ut cōmoneret,excitauit tertio,ut poſt cōmonitionē & remiſſionē accipent diſciplinā. Et orauit tertio eūdē ſermonē dicēs.Orauit dñs Ieſus non ut obtineret q̄d poſtulauerat (id.n.obtineri nō poſſe certiſſime nouerat) ſed ut ueri hoīs affectū & uolūtatē oñderet,ut nos doceret q̄tūlibet in certis magniſue piculis conſtitutos diuinū auxiliū implorare,eiuſq̄ nos ſemp arbitrio remittēdo,q certiſſime & lōge melius q̄ nos nouit qd nobis expediat.Orauit ne crederēt homīes mortē ultro expetēdā fore,ſed mortis & uitæ cauſam deo remitterēt,in cuius manu eſt oīm ſalus & iteritus.Neq̄ uero importunus fuit petēs orādo q̄d patrē nō p̄ſtaturū nouerat.Q̄m eū ſic ſibi uelle ſupplicari ſciebat, Nō.n.faſtidio hēt unq̄ deus iuſtorū p̄ces,q̄uis illos nō ſemp exaudiat,ſicut boni patres bonorū filiorū p̄ces nō ſpernūt,q̄uis poſtulata nō tribuāt.q nō niſi ad illorū utilitatē ſubtrahūt.Deſperatis etiā morbis adhibent medicamēta,nō ut ſanēt,ſed ut releuēt.Neq̄ fallax aut mēdax fuit dñs Ieſus petēs orōne ſua euadere mortē, cuius gratia naſci uoluerat,& ad quā ſeſe ſpōtaneū offerebat.Volebat.n.ſecūdum humanā uolūtatē impetrare q̄d poſtulauit orādo,ſi diuinę fuiſſet placitū uolūtati.Sed q̄a placitū nō fuerat,iactauit in dño cogitatū ſuū,petēs tādē ut nō q̄d humano ſenſu poſcebat id fieret,ſed diuinæ de ſe uolūtatis decretū potius impleret.Neq̄ ſtulta aut inepta fuit hæc eius oratio,quia nouerit ab initio fieri non poſſe quod poſtulauit,Et orando id fieri uoluerit quod fieri non poſſe lōge ante p̄uidit.Nō.n.id fieri poſtulauit oīno,ſed ſi deo patri cōcedere placuiſſet.Ita q ſub cōditiōe popoſcit,cōditiōē ſe certe ſubmiſit.Orauit aūt tertio nō ut p̄ſeuerādo obtineret q̄d primo nequerat īpetrare,ſed ut diſceremus p̄ſeuerāter orare.Attēdētes.n.magiſtrū noſtrū oīa re tertio patrē,eius rei grā quā prima orōne & ante illā,īmo ab initio ſe nouerat nō cōſecuturū.Nos q̄r ibecillitatē latet diuinę uolūtatis decretū,ab orōne cur deficiam⁹ cauſam hēre nō poſſumus.Has oēs difficultates,q̄bus ſigillatim eſt ſatisfactū,uno noīe euadere poſſumus.Euademus aūt ſi diligētius p̄ſcrutātes cōptū habuerimus dñm Ieſum Chriſtū fuiſſe in ſua orōne exauditū,etem̄ q petit ſub cōditiōe,ſi iuxta cōditiōis exigētiā eueniat,impetrauit q̄d poſcebat. Orauit Chriſtus trāſferri paſſiōis calicē,ſi pater uellet,nō aūt orauit patrē uelle iuq̄ trāſferre,nō inq̄ poposcit Chriſtus orādo deū mutare decretū,ſed iuxta decretū fieri patris oīpotentis,q̄d & factū eſt.Quia.n.decreuerat calicem nō trāſferri,trāſlatus nō eſt. Quare dñs Ieſus q diuinę uolūtati ſe orādo ſubmiſerat,obtinuit q̄d orādo poſcit.Q̄n id orauit fieri quod deus facere conſtituit.Et ut hoc loci dicam q̄d pie ſentiendum exiſtimo.Dñs noſter Ieſus Chriſtus nos orare docuit certa ratiōe,quā ſi fuerimus imitati,nunq̄ erit uacua oratio noſtra.Oremus ut ille,oremus inq̄ dei decretū ante oīa non infringi petētes,dehinc poſtulātes q̄d optamus,noſtræ uoluntati æternæ ſapientiæ decretum ordinem p̄ferentes,& moderatorem habere uolentes.Ita ſemp exauditos nos intelligemus,q̄n id euenīſſe conſtabit,quod deo placuit,& noſtræ orationis initium fieri poſtulauit.

CONCORDIA EVANGELISTARVM

T factus in agonia hac tertia orōne iuxta Lucæ teſtimoniū, plixi⁹ orabat.Et factus eſt ſudor eius ſicut guttæ ſanguinis decurrentis in terrā. Et cū ſurrexiſſet ab orōne,& ueniſſet ad diſcipulos ſuos tres illos p̄nominatos,inuenit eos dormientes p̄ triſtitia,& ait illis.Surgite & orate ne intretis in tētationē.Hęc iam declarauimus pro tenuitate noſtra ueritatē paſſionis oſtendentes,ideo ſatis erit ſuſtuliſſe diſſonantiā quā euāgeliſtę inter ſe hoc loco hēre uident.Scribit Matthæus.Orauit ter eundē ſermonē dicens.Tunc uenit ad diſcipulos & dixit illis.Dormite iā & requeſcite,ecce appropinquabit hora & filius hoīs tradet in manus peccatorū.Surgite eamus.Ecce appropinquabit q me tradet.Marcus eadē fere ſcribit.Quibus Lucas diſſentire uidet.Scribit.n.ille Ieſum dixiſſe,Surgite,orate ne intretis in tētationē.Non uidetur cōſentaneū indulgere ut dormiāt,monere ut ſurgāt,ſinere ut requeſcant,impare q̄ orent.Sed procul dubio quæ Matthęus & Marcus ſcribunt hoc loco Ieſum dixiſſe diſcipulis p ironiā dicta fuiſſe intelligēda ſunt,ut ſequētia manifeſtant. Cū.n.dixiſſet Ieſus,Dormite iam & requeſcite,iuxta illos ſtatim adiecit,Ecce appropinquabit hora & filius hoīs tradet in manus peccatorum,Nō facit ad ſomnū,non cōgruit requeti horā ,p̄ditionis inſtare.Quare uō ut dormirent,ſed ut attente uigilarent illos p ironiā increpando admonet.Vt.ſ.eos puderet ſomni & tepiditatis in tāto p̄ſertim diſcrimine rerū,hoc ambos euāgeliſtas Matthęū inq̄ & Marcū ſibi uoluiſſe indicat ſermonis ipſa cōcluſio.Surgite eamus, ecce appropinquat q me tradet.Quod & Lucas ſcribit,neq̄ diſſentit q̄d Lucas refert orate,Matthęus & Marcus ſcribūt eamus. Q̄n & eūdo orare poterāt,& ipſum ire ab orōne nō diſtrahit, Oro nāq̄ eſt directio mētis in deū,& q deo obedit in illū dirigit mentē.Id uero faciebāt apoſtoli eūtes obediēter.Ita nulla erit diſſonantia,ſi non ſonum,ſed ſenſum uerborū hic accipere uoluerimus.

¶ Figura orationis domini Ieſu in horto conſtituti.

f Igurauit hanc orationē Abraā patriarcha,q̄n nocte conſurgens ut ad immolandū filiū p̄geret,ſecū duos iuuenes cū illo duxit, portās ipſe in manibus ignē & gladiū.Sic dñs Ieſus iturus ad īmolandū ſemetipſum duxit ſecū Ioannē,quē nō multo poſt ſe nouerat matri uirgini pro filio relictu rum.Duxit Petrum & Iacobū,ut ille duxerat duos iuuenes.Portauit uero dñs Ieſus ſuis in manibus ignē charitatis,& iuſticiæ gladium,per quæ ſuam humanitatem diuinæ ſapientiæ decreto ſubiecit ad mortem.

¶ De oratione domini in horto prophetia Dauid.

p Rophetiarū uaticinio decantatā multipliciter hanc orōnē legimus,ſed ſup oēs Dauid illā non tā mihi p̄dicere uidet q̄ p̄ſcribere q̄n dicit,Verba mea auribus p̄cipe dñe,Iam dixi uerbum non tā uocē q̄ mentis intentionē ſignificare.Verba mea,meas cogitationes,meū deſyderiū,auribꝰ captu ſapientiæ tuæ,Percipe dñe intellige clamorē,q̄d ego cogitaui,hoc ore loq̄r,& præ animi feruore quaſi clamās loquor.Tu deus intellige,examina tuo prudentiſſimo conſilio,intende uoci orationis meæ rex meus, Rege ergo,& deus meus,Perfice ergo,Quoniā ad te orabo dñe,mane exaudies uocē meā,

Dico nunc iã in ueſpertino crepuſculo fiat uolũtas tua, ſi meam fieri non placet.
K Tu aũt me uis pati mane, Patiar. Mane ergo uocẽ meã exaudies. Mane aſtabo tibi. Quia nudus in cruce eleuatus a terra aſtabo tibi uictima pacificorũ. Aſtabo tibi corã tribunali inſtitię tuę, ſolus oĩ p̃ſidio deſtitutus, & uidebo exẽplẽto ut homo q̃d iam ab æterno uidi noſtro decreto ut deus, q̃d iãdudum uidi in uerbo ut hõ, id nunc expiar. Qm̃ non deus uolens iniqtatem hominum impunitam, tu es. Illã. n. in me punies, & tuę iuſtitię pro iniqtatibus hoĩm mea morte ſatiſfacies, neq; habitabit iuxta te malignus. Zelus ultionis aduerſus hoĩes qa mane illũ depones, & hoc ideo facies, qa iniq non p̃manebunt ante oculos tuos. Qñ q emendari uoluerint, p me gratiã eſſe aſſequent̃. & iniqtatũ remiſſi onẽ. Mane aſtabo tibi & uidebo expimento, q̃ odiſti oẽs q̃ opant̃ iniqtatem. Qm̃ pro iniqtatibus illorũ talia patiar te iubente. Mane uidebo q̃ p̃des oẽs q̃ loquunt̃ mendaciũ. Pertinaciter. Qui. ſ. p̃manẽt in infidelitatis errore, & meę ſuũ redemptorẽ agnoſcere nolunt. Virũ ſanguinũ & doloſum, ludã, p̃ditorẽ & mei ſanguinis uenditorẽ mane uidebo q̃ abominabit̃ dñs, p̃pter impietatem & deſperationẽ. Ego aũt nudus, crucifixus non habens conſolatorem, in multitudine miſericordiæ pro peccatis hoĩm ſatiſfaciã, & pro illis dicã pater in manus tuas cõmendo ſpũm meũ. Ita introibo in domũ tuã in regem æternę fœlicitatis, Adorabo ad templũ ſanctũ tuũ, gloriæ tuę cœleſtis, in timore tuo filiali ad obediendũ parato. Intera dñe, deduc me in iuſtitia. Qñ capiar, qñ abducar, qñ circũducar, qñ interrogabor. Deduc me in iuſtitia tua, p̃pter inimicos meos, dirige in conſpectu tuo uiã meã, Paſſionẽ meã q̃ uia eſt ſaluationis, uia eſt p̃ quam ad te redeo, dirige in conſpectu tuo uiam meam in beneplacito decret tui. Non ergo ſicut ego uolo ut homo, ſed ſicut tu deus. Qm̃ nõ eſt in ore eorum qui me capi uidebunt q̃ me capient, q̃ me captum detinebunt, qui examinabunt, q̃ iudicabunt, nõ eſt inq̃ in ore eorum ueritas. Quia cor eorum uanũ eſt plenũ uana inuidia, uana ſuꝑbia. Qñ ſepulchrũ patẽs eſt guttur eorũ Non. n. loquũtur iuſta, nõ uera, nõ pia ſed falſa, turpia, fœda, qualia ſepulchris cõtinentur, linguis ſuis doloſe agebant, agent linguis ſuis doloſe contra me, iudica illos deus, ſecundum tuum arbitriũ. Decidant a cogitationibus ſuis pueriis, cogitant memoriam meam delere. Fidem quam docui conuellere uoluntatem tuam fruſtrare. Secundum multitudinem impietatum eorũ expelle eos qm̃ irritauerũt te dñe, ad iuſtam ultionem in p̃ſenti uita p̃ Romanos faciendã & in futurum per angelos malos q̃bus addicti ſunt. Et lętentur omnes q̃ ſperant in te, in æternum exultabunt & habitabis in eis. Et gloriabuntur in te propter id q̃d tibi mane aſtans uidebo, Omnes q̃ diligunt nomen tuum, qm̃ tu benedices iuſto. ſ. mihi iuſtificanti peccatores. Dñe ſcuto bonæ uoluntatis tuę coronaſti nos, Non mea uoluntas ſed tua fiat, quia illa eſt ſcutum noſtrum in tribulatiõibus, eſt corona noſtra in proſperitatibus. Pone uoluntatem tuam ſuꝑ meam & illa me corona. Gratias agõ qm̃ me coronaſti, & nõ quod ego uolo, ſed quod tu me uelle feciſti, in qua concluſione ſermonis uerum eſt q̃d ſcribit
L Lucas. Apparuit angelus dñi confortans eum, Fuit hic angelus bona inſpiratio, fuit patiendi electio quam Chriſtus pro corona habuit.

CAPTV

CAPTVRA.

RATIONIS ſerie receſita aũt nobis dñs donare dignat⁹ eſt, eodẽ
O tenore ſeruato captura nunc referamus, Suſtinete uos hic & uigilate mecũ, dũ quatuor euãgeliſtę Ieſum capi referũt. Incipe Ioãnes, Sciebat aũt Lucas locũ, qa Ieſus illuc frequẽter cõuenerat cũ diſcipulis ſuis. Cũ ergo accepiſſet cohortẽ, & a p̃tificibus & phariſeis miniſtros. Matthęus. Dedit eis ſignũ dicẽs. Quẽcũq; oſculatus fuero ipſe eſt tenete eũ. Marcus, Et ducite caute Et adhuc loquẽte Ieſu, Ecce Iudas uenit & cũ eo turba multa, cũ gladiis & fuſtibus & armis miſſi a principibus ſacerdotũ & ſenioribus populi. Et cõfeſtim accedẽs ad Ieſum dixit, Aue Rabbi, Et oſculatus eſt eũ, dixitq; illi Ieſus. Amice ad q̃d ueniſti? Lucas. Iuda oſculo filiũ hoĩs tradis? Ioãnes. Ieſus itaq; ſciẽs oĩa q̃ uẽtura erãt ſuꝑ eũ, p̃ceſſit & dixit eis, Quẽ q̃ritis? Rñderũt ei. Ieſum Nazarenũ. Dixit eis Ieſus, Ego ſum. Vt ergo dixit eis ego ſum, abierũt retrorſum, & ceciderũt in terrã. Iterũ ergo interrogauit eos, Quẽ q̃ritis? Illi aũt dixerũt, Ieſum Nazarenum. Rñdit Ieſus, Dixi uobis q̃a ego ſum, Si ergo me q̃ritis ſinite hos abire. Lucas. Vidẽtes aũt q̃ circa ipſum erãt q̃d futurũ erat, dixerũt, Dñe ſi p̃cutimus in gladio? Ioãnes. Simõ ergo Petrus hñs gladiũ eduxit eũ, & percuſſit p̃tificis ſeruũ, & amputauit auriculã eius dexterã. Erat aũt nomẽ ſeruo Malchus. Et dixit Ieſus Petro. Mitte gladiũ tuũ in uaginã, Matthęus, Oẽs. n. q̃ accepint gladiũ gladio p̃ibũt. An putas q̃a nõ poſſũ rogare patrẽ meũ, & ipſe exhibebit mihi modo plus q̃ duodecim legiões angelorũ? Quõ ergo ĩplebũt ſcripturę? Quia ſic oportet fieri. Ioannes. Calicem quem dedit mihi pater nõ uis ut bibam illum? Lucas. Sinite uſq; huc, & cum tetigiſſet auriculam eius ſanauit eum. Matthæus, In illa hora dixit Ieſus turbis. Tanq̃ ad latronem exiſtis cum gladiis & fuſtibus comprehendere me? Quotidie apud uos ſedebam docens in templo & non me tenuiſtis. Sed hæc eſt hora ueſtra & poteſtas tenebrarum, Tunc diſcipuli omnes relicto eo fugerunt. Ioannes. Cohors autem ergo tribuni & miniſtri Iudæorum apprehenderunt eum & ligauerunt eum.

¶ Capturæ diſtributio.

Apturam dñi ſaluatoris nudis euangeliſtarum uerbis, q̃ integerrime
e potui deſcripſi. Nunc particulatim diſtributam declarabo. Continet in primis formidoloſam & impiam diſcipuli proditionem, Fortem & impiam præſentationem ſeu exhibitionem magiſtri. Defenſiõis prohibitionẽ ſecuram & beneficam. Alligationem & abductionẽ uoluntariam. Ipſa uero proditio formidoloſa mõſtratur proditoris munitione multimoda. Et quibus proditur admonitione ſolicita, Impia eſt proditi ſalutatione & oſculo, Præſentatio fortitudinem oſtendit proditorem admonendo, proditionem & modũ detegendo, occurrendo proditoris præſidio, ſe capturis iudicando, illos repellendo & proſternendo, Pietatem ſapit diſcipulos conſeruando. Defenſionis prohibitio præfert ſecuritatem, arma deponere defenſores dum præcipit, dei decreto non reſiſti dum iubet, auxilium ſi uelit copioſum affuturum dum prędicat, Præfert beneficẽtiam dum uulneratum ſanat, Alligatio & abductio uoluntaria declaratur, dum Ieſus alligatores admonet & excuſat.

¶ Capturæ declaratio.

Am singula declaremus. Iudas ergo cū accepisset cohortē, Cohors in
i Romana militia a cohortādo dicta est; qa milites se inuicē hortabant,
M qsuo uno uexillo ꝓcedebāt in ꝓliū. Maximus numer militū in una co
horte fuerunt pedites mille & centū qncq. Eqtes centū quadraginta cio, Mi
nimus qngenti qnquaginta qncq pedites, Eqtes qnquaginta sex, Romanis ser
uiebat Ierusalē q ad custodiā ciuitatis ne rebellarent Iudei militibus eā munie
rant. Horū unā cohortē. i. qngētos qnquaginta qncq pedites, eqtes qnquagin
ta sex (ut minimū numerū afferamus) a ꝑside armari popoſcerāt pontifices,
N & sibi in adiutoriū dari ad capiendū Iesum. Tū ne pro captura Iesu ipsi omnē
in se inuidiā populi cōcitarēt, tū ne quis defendere illū auderet uidens turmam
tantā Romanorū militū eius fauere capturę, tū qa sicut ipsis non licebat (qd et
infra cōfitent) interficere quenq, ita reos mortis cape fas non erat, cū ne accu
sari possent de excitato tumultu, si qs ꝓ noctē defendere Iesum fuisset aggress⁹
Cū accepisset ergo Iudas cohortē Romanorū militū a pontificibus & scribis,
O quā illi sibi dari popoſcerāt a Pilato, Et a pontificibus & pharisēis ministros.
Attēdite metū ꝓditoris & ꝓditionē mentiū inuidiosam rabiē, Nō satis tutū
arbitrabant ꝓ solos Romanos capi Christū. Nā si ꝓ illos caperēt, nō ad eos pri
mū, sed ad Pilatū duci dubitabāt, illūq dimitti timebāt, nullis contra eū q̄relis
expositis, quare suā rabiē saltē cōtumeliis, opprobriis & uerberibus. Si morte
nō possent explere uolētes, cohorti Romanę addūt pōtifices & pharisei mini
P stros singuli suos, q Iesum ad se primū duci ꝓcurent. His uero Romanis militi
bus, qa forte Iesum nō nouerāt, his pōtificū satellitibus, qa tēpus inuestigādo
qs esset Iesus terrere nolebāt, iuxta Marcū. Traditor dederat signū q̄ certe &
cito cōplerēt negociū. Quēcūq osculat⁹ fuero ipse est, quē pōtifices & scribæ
ac pharisei capi uolūt. Ipse est quē cape debetis, Cur nō dicis, ipse est magister
meus quē illi emerūt triginta argēteis, quē ego hc ꝑcio uēdidi, Sicut uaticina
tus est Zacharias. Si bonū est oculis meis afferte mercedē meā, & si nō q̄scite.
Et appēderūt mercedē meā triginta argēteos, & dixit dns ad me. Proiice il
lud ad statuariū, decorū ꝑciū, q̄ appciatus sum ab eis, & tuli triginta argēteos,
& ꝓieci illos in domo dni ad statuariū. Tenete eū fortiter qa potētissimus est
R & uētis ac mari impat, illū dęmones reformidāt, Et ducite caute, Sapiētissimus
est. Cū eū uellēt ꝑcipitare Nazareni ciues, man⁹ eorū etiā in ꝑrupto mōtis cō
stitut⁹ euasit. Nihilq fieri min⁹ posse opinātib⁹, trāsiēs ꝑ mediū illorū ibat, illis
tenere eū nō ualētib⁹. Cū eū uellēt Hierosolymitę ī tēplo lapidare. Ita abscōdit
se, ut nulla rōne inueniri potuerit, & illęsus exiuit de tēplo. Caute ducite, ne de
vris manib⁹ elabat. Matthęus. Adhuc loquēte Iesu cū discipulis suis oīb⁹ unde
cim. Illos. n. simul surgere et ire monuerat. Ecce Iudas uenit, & cū eo turba mul
ta, Vere turba, nā ī mēte turbati erāt in primis Romani milites uano terrore,
q̄ ad arma capiēda illos excitauerāt, pōtifices & scribę, q̄s ꝓuim grādeq certa
mē capturi essent hoiem ꝓ noctē quē luce cape nō posset. Turbati ministri pō
tificū minis, & ꝓmissis dnorū cū gladiis & fustib⁹. i. armis hastatis, qñ ī fustib⁹
S mucrōes hēbāt. Cū armis ad iustū ꝓliū. Hęc ferebat cohors romanorū militū.

Et fustibus

Et fustibus. Hos gestabāt calones & agasones illi uiles pōtificū phariseorūq
ministri. Qui qm arma tractare nesciebant, & fortasse uetit⁹erant, pro armis
fustes accepant. Vt quacūq ꝛone possent, innocentē opprimerēt, Missi a prin
cipibus sacerdotū. Ordinauerat ab initio deus ꝓ Moysen unū sacerdotū prin
cipē, quē pōtificē dixerat. Etem multitudo principātiū mala, sed auaritia simul
& ambitio plures fecerat inter Iudæos sacerdotū principes. Cū. n. eorū nemo
bñ ꝑesse sciret, & simul oēs bñ subesse nollēt, inflati supbia summū sacerdotiū
q̄d munus ex lege ꝑpetuū fieri oportebat, ad annuū reduxerāt magistratū. Vo
singuli pro sua ambitione ꝑessent. Ita q iā summi sacerdotis officio functi erāt
sacerdotū principes ac pōtifices dicti sunt. Hæc uero noīa in plurali sacris in
lris apud Moysen nō iuenies, qa necq usus erat principū sacerdotū, apud uete
res legis obseruatores. Quibus satis fuerat unū hēre principē sacerdotū, Cū
& ille bñ ꝑesse, & cæteri bñ obtēpare studerēt. Et senioribus populi. Regebāt
populū a principio duces cū pōtifice, dehinc reges. Sed qm & regiā maiestatē
iā amiserant, & sacerdotii autoritatē post habuerāt Iudæi, ꝓ plures de populo
hoies, res Iudæorū regebant, quasi exēplo Moysi. Qui septuaginta uiros pru
dētes ad regimē populi secū asciuerat. Hi sunt q̄s nūc euāgelista dicit seniores
nō q̄dē ius dominii attingētes, q̄d totū ad alienigenas dudū trāsierat, sed tantū
ciuicas utilitates curę hñtes. Hi itaq ciuilis utilitatis curatores, seniores popu
li dicebantur. Qui & ipsi a pontificibus & scribis & pharisēis uocati fuerāt ad
capiendū Iesum. Tria ergo ꝑsidentiū genera secundū tres ꝑsidētię grad⁹ qb⁹
tunc Ierusalē aut regebatur aut occupabat, capi decreuere Iesum. Ita ꝑses pro
Romanis impans cohortem armatā, Pontifices uero ꝑsidentes sacerdotibus,
& seniores populi moderatores, cum Iuda fustuarios suos misere ministros.

¶ Prophetia Dauid de captura domini Iesu.

Rquidit ista Dauid qñ dixit. Quare fremuerūt gētes. Romanorū gēti
p les cohortes, & populi seniores, eorūq ministri meditati sunt inania,
Quę. s. exitū habitura nō sūt ab illis ꝑmeditatū. Quare astiterūt reges
terrę, ꝑses. s. roman⁹ & populi seniores q regebāt Ierusalē, & principes. s. sacer
dotū quare cōuenerūt in unū cū illis regibus. Immo ipsi principes quare cōue
nerūt. i. cōuenire fecerūt in unū ipsos reges, ꝑsidē & seniores, Aduersus dnm
& aduersus Christū ei⁹ filiū mittēdo q eū capent cū Iuda ꝓditore. Quare inq
principes cōuenerūt in unū ad emēdū pecunia iustū, ut illū ꝑdāt. Quare cōue
nerūt in unū dicētes, Dirūpamus uincula eorū dni. s. dei & Christi eius, ne sub
iiciamur legibus sanctis quas ꝑdicat Christus eius, & proiiciam⁹ a nobis iugū
obediētię ipsorū dni & dei Christi eius, Qui habitat in cœlis irridebit eos, &
dns Iesus subsannabit eos, Derisit & subsannauit qñ surrexit a mortuis.

¶ Figura studii capiēndi dominum Iesum.

Tudiū opprimendi Iesum nocte, armata militum multitudine, figura
s tum est Architofele dicente impio Absoloni qui patri Dauid piissimo
regi subesse nolebat. Eligā mihi duodecim millia uirorū, & cōsurgens
ꝑsequar Dauid hac nocte, & irruēs sup eum (quippe qui lapsus est, & solutis
manibus) ꝓcutiā eum. Cūq fugerit oīs populus q cū eo est ꝓcutiam regē de-

solatū,reducāq; uniuersum populū quō unus homo reuerti solet. Vnū em̄ uirum tu quæris & ois populus erit in pace. Per hęc uerba ad literā persuaserūt pōtifices & pharisei Pilato sibi cōcedi cohortē unā armatorū militū,ut Iesum egressum ciuitatem caperēt nocte,sperantes discipulos aufugere,& Iesum destitutum omni p̄sidio opprimere,hoc autem ideo fieri debere confirmabāt. Quia expediret Pilato, unius captura omnem populum continere pacatum.

PRODITIO

T confestim accedens ad Iesum inimica mens multis pessimisq; cogi-
e tationibus turbata festinare cōpellit ad scelus affectatum, Dixit. Aue Rabbi. Honorantis est uerbum,sed mentiris o Iuda, Auere. i. saluū esse nō uis,quem ad necē inimicis uendidisti,& prodis in necem, Verā facis Dauid ꝓphetiā. Q̄m mihi pacifice loquebantur, & iracundia terræ dolos cogitabant,& osculatus est eum. Didicerat hoc a Ioab,qñ Amasæ dixit,Salue mi fra-
Z ter. Et tenuit manu dextera mentum Amasæ quasi osculans eū. Porro Amasa non obseruabat gladium quē hēbat Ioab,q; p̄cussit eum in latere, & effudit intestina eius in terrā. Et mortuus est Amasa. Sic Iuda ad literā quāuis manu sua Christū non occiderit,tñ per salutationem & osculum morti eius uiā dedit.

ADMONITIO

Ixitq; illi Iesus, Amice ad qd uenisti? Lucas. Osculo filiū hois tradis?
d O amice Iuda q tradis filiū hois osculo ad qd turpitudinis infamię mi seriæq; uenisti? Vt pro triginta argēteis magistrū tuū uēderes. Ad qd
A uenisti ꝓpter tuā inexplebilē auaritiā,ut partē regni cœlorū,ius apostolatus, unā ex duodecim sedibus iudicātiū in nouissimo iudicii magni die, pro triginta argēteis dares? Esau pro edulio lētis,dedit primogenituræ dignitatē (fame cogēte tñ) tu ut inexplebilē auaritiā facies,pro paucūlis numis uēdis,imo abiicis uniuersum ius hæreditatis, Iuda amice,qa q̄tū ad me attinet tibi amicus sū,teq; ditare uellē,cogita ad qd uenisti me seq;,nempe ut hēres thesaurū in cœlis,ubi neq; erugo neq; tinea demolit. Cur illū pro triginta cōmutas argēteis? Venisti ne ut illos triginta argēteos pro hac ꝓditiōe tibi hēas? Cogita infœlix q̄ tibi nō manebit,qa illos despat abiicies,& laqueo te suspēdes. Amice ego tibi cōpatior plusq̄ mihi,te amo,te appello amicū,ut ꝓpetuę lenitatis & indulgētiæ meę te memoria subeat,ne desperes. Memēto ad qd uenisti in hūc mūdū,nō uenisti ut hic thesaurizes. Nudus illū ingressus es,& nudus egredieris Venisti porro ad me ut assequaris misericordiā, ne desnes q̄tūlibet me odio habeas. Ego te amo q̄tūlibet me uilipēdas,dū tā parua pecunia ꝓdis,ego te carū hēo. Ad qd uenisti infœlix in tantā demētiā? ut de discipulo ꝓditor mihi fieres? Nolo cogites amice ad qd p tuā auaritiā nūc ueneris,sed cogita ad qd p meā clemētiam iā uenisti. Amicus adhuc tibi sum. Ne quæso desperes. Si tu aduersum me inimico & auaro animo uenisti,ego p te me offero clemēter & liberaliter turbæ te sequenti, Et ut me scias tibi amicum esse,quod tu de me uis,
B & ego uolo,quod tu spopondisti ne dubita, libens impleo, tantum cogita ad quid uenisti, O christiane quantumlibet peccaueris, quantumlibet Iuda deterior fueris dum uendidit ille Christum triginta argēteis, adhuc mortalem.

Tu Iesum

Tu Iesum glorioſum & in dextera patris residētem multotiens uendis (ut sic dixerim) quatrino, Multotiens mētiris, pluras, blasphemas, lōge maiori p̄cio q̄ triginta argēteis. Sepe numerō pro una libidinis explēda uoragine, deū uili pēdis,& lenonē faceres si posses, ne dicā iam fecisti, nō semel pro honore asse quēdo diuina oīa minus nihilo habuisti,& ipm Iesum derisisti, nō uendidisti, sed abiecisti expulisti abiurasti. Licet hęc oīa et peiora feceris, ille tñ te hēt amicū. Tu cogita q̄ Christus amicus tuus te admonet cogitare ad qd uenisti. Venisti ne ad fidē Christi, abrenūciasti ne diabolo, mūdo & pōpis & opib⁹ eius, ut scelera ꝓpetrares enumerata? Minie. Resipisce ergo Ies⁹ hodie ut asseqūris id ad qd p baptisma uenisti, oīa cōdonat hactenꝰ errata, oīa relaxat. Audi qa et Iudā dicit amicū, Vide qa se tradit in mortē ut ius seruet amicitię, tuisq; utilitatibus consulat.

C Præsentatio siue exhibitio.

Ciens aūt Iesus oīa q̄ uentura erant sup eū. Oīa inq̄ mala q̄ pontifices
s & pharisei cōtra illū fuerāt machinati, oīa peccata nostra parentū filio rūq; nostrorū sciens uentura sup eū. Quia pro illis se nouerat puniendū, ut q̄ non rapuerat solueret. Processit animi plenus & intrepidus, processit pro nobis, pro Iuda, pro illis ipsis q̄ eū capere uolebant,& dixit eis q illū armati C
capere uenerāt. Quē q̄ritis? Nō ignorātis est ista interrogatio, sed uolētis cōfortare discipulos, ut illi se nō quæri intelligerent, ut scirēt se nihil tunc mali esse passuros. Quęsiuit inq̄ ut furētes mitigaret, ne. s. unū capere iussi in oēs ruerēt,& pro uno undecim alios alligarēt. Quęsiuit ut meminissent qd iussi fuerāt, ut furorē eorū sisteret,& uera iussa cōplerent, ut eorū confessione reduceret in mētē non plus asseqū, q̄ esset iniunctū. Rnderūt ei Iesum Nazarenū. Dixit eis. Ego sum, Vt ergo dixit eis ego sum abierūt retrorsum, ītuiti & diuina maiestate rejecti, q̄ si Cai Marii facies oculorū uigor,& flāmeus fulgor ab illis egredi uisa minturnis in subobscura quasi fouea latitante. Spiculatorē arcere potuit, a q̄
q̄rebat ad necē atq; cōpellere ut cuaginatū iā ad p̄cutiēdū gladiū abiiceret, cōuersus in fugā, cur nō credamus maiestatē faciei p̄ filiis hoīm specioſe,& uigorē oculorū q̄ solo flagello de tēplo eiecerat nundinātes, q̄ mēsas numulariorū cathedras uēdentiū colūbas euerterat, repellere potuisse cū uoluit,& ꝓstrare illos trepidos īuasores nocturnos, Et ceciderūt in terrā. Sicut nō sponte retro- D
cesserāt, ita sternunt inuiti. Ceciderūt. n. deō illis subtrahēte stādi uigorē. Voluit aūt Ies⁹ ꝙbo solo illos repellere,& ꝓstrare, ne discipuli formidarēt, neue diffiderēt, ne magistrū suū uiolēter capi putarēt,& ut q̄d ꝓmiserat, illos. s. abituros absq; īiuria, nullāq; uim passuros sine difficultate p̄stari. Iterq; ergo. Post hęc cū surrexissent eodē ꝓmittēte q illos cadere iusserat,& eodē uolēte ꝓpius accessissent. Interrogauit eos Iesus. Quē q̄ritis? Iā liquet nō ignorātis fuisse interrogationē, neq; discere uolētis. Pri⁹. n. audierat ab eis quē q̄rerent. Interrogat secūdo ut eorū uoce illos fateri cōpellat, q̄d ipse decernere cōstituerat, qñ dixit. Si ergo me q̄ritis sinite hos abire, Si, nō cōditiōis nota ē hoc loci, sed cau- E
salis & ꝓ qa debet ītelligi, q̄si dicat, Ergo qa me q̄ritis, me estote cōtēti, Scio q̄ me q̄ritis capere, Scire uos uolo, ītuitū me capi nō posse. Repuli uos et ꝓstraui uno ꝙbo. Nō nisi me uolēte surrexistis, nō nisi me uolēte aduersꝰ me uenistis?

Quia ergo me cape uultis,uolo & ego.Sinite hos abire.Sic est cõsentaneũ qa me quæritis,non hos.Sic ego promisi in testamẽto alloquẽs patrẽ,& illũ fide cõmissariũ faciens meæ ultimæ uoluntatis,qñ dixi.Ex his q̃s dedisti mihi nemo periit nisi filius perditiõis,ego seruaui eos,seruari uolo.Illis dixi q̃ modo non me sequentur,Non me modo sequantur,Sinite ergo hos abire.

¶ Prohibitio defensionis.

IDENTES aũt q̃ circa ipsum erant undecim discipuli q̃d futurum erat ut turba armatorũ Iesum aggrederet,Dixerunt,Dñe si p̃cutimus in gladio hos tuos aggressores,feres ne molestẽ: qa iã dixisti, Sinite hos abire,uis abeamus te deserẽtes: uis sine resistẽtia capi te patiamur: Quia nil illis ad hæc rñdit Iesus,indignũ uidebaẽ discipulis magistrũ non defendere. Simon ergo Petrus hñs gladiũ eduxit eũ,& p̃cussit põtificis seruũ,& amputauit auriculã eius dexterã.Erat aũt seruo nomẽ Malchus. Et dixit Iesus Petro, Mitte gladiũ tuũ in uaginã.Oĩs.n.q̃ accepit gladiũ gladio p̃bibit.Rident infideles hanc Christi snĩam,p̃sertim Mahumetani q̃s Mahumetes iubet armis defendere legẽ.Dicunt multos accepisse gladiũ,fuisseq̃ homicidas pessimos,& tñ non gladio enecatos.Sunt Pyratæ,sunt Sicarii q̃ multi,q̃ tñ sine sanguine, sine ui moriunt.Non aduertunt q̃ hoc nobis obiiciũt,q̃tidianũ usum loquẽdi id factũ ab oĩbus asserere q̃d a maiori parte alicui⁹ collegii factũ est.Quotidie dicimus uniuersum consiliũ,i.uniuersos cõsiliarios decreuisse aliq̃d,de q̃rũ tñ numero aliq̃ oppositũ uoluerunt.Dicimus oẽs nauigantes tẽpestate iactari,& tñ plæriq̃ sine tẽpestate nauigio uecti sunt.Dicimus itẽ oẽs p̃egrinantes difficultates uarias expiri,& q̃dã tñ p̃egrinationẽ fœliciter pagũt.Nec iccirco falsa censeẽ de huiusmodi rebus gñalis assertio. Qm̃ gñale id existimaẽ, q̃d maiori ex p̃te cõtingit.Ita cũ accipiẽtiũ ad nocẽdũ gladiũ pars maxĩa gladio intereat.

F Non hñt unde uerba Christi calumnientẽ improbi hoĩes,nisi prius suas resp. mendacii redarguant,& se ipsos suũq̃ usitatum l̃aquendi modũ penitus abiiciant.Oĩs q̃ accepit gladiũ &c.Non est facti rñsio,sed iuris.i.non intẽdit affirmare in uniuersum q̃d sub uniuersitatis nota ,p̃nũciat,sed q̃d lex uniuersaliter statuat,intendit interrogãtibus discipulis rñdere,ut iste sit literæ sensus,Petre nimis festinanter agis,debueras expectare q̃d ego rñderem uobis interrogantib⁹,an liceret gladio p̃cutere. Cõuerte ergo gladiũ tuũ in uaginã. Ne p̃cutias Est.n.lege ,p̃hibitũ,eo loci ubi dicit a Moyse.Si non ad uerbũ,ad sensum saltẽ. Oĩs.n.q̃ accepit gladiũ ad p̃cutiendũ,& p̃cusserit inimicũ suũ,ipse,peribit gladio.i.si p̃cusserit p̃cutiẽ: q̃ si forte tp̃is angustia expectandũ non existimasti, & iccirco gladiũ eduxisti,& p̃cussisti,falleris.Non.n.tp̃is p̃mor angustia, neq̃ oppri mor multitudine aggressorũ.An putas q̃a non possum rogare patrẽ meum, & exhibebit mihi in defensionẽ modo sine tp̃is dilatatiõe plus q̃ duodecim le

G giones angelorũ? Vos estis tm̃ undecim hoĩes,ego uobis annumeratus duodenariũ cõpleo hoĩm numerũ,p̃nobis singulis,singulas possũ hẽre angelorũ legiões.Quid nunc ageret una cohors militũ q̃uis armatorũ,q̃si ad iustũ p̃liũ, q̃d hæc incõdita turba ministrorũ munitorũ fustibus? Quid inq̃ agerẽ: simul hi oẽs,cõtra duodecim legiones angelorũ saltẽ tria millia sexcentos singula cõtinente.

tinẽte? Legio nãq̃ tria milla armatorũ hoĩm Romuli ĩstituto habuisse credit a Plutarcho.Sũt q̃ dicãt sex millia sexcẽtos sexaginta sex armatos hoies legiõe cõtineri.Sũt q̃ dicãt decẽ millia pedites,eqtes septingẽtos triginta legione cõdudi.Sed nũq̃d iã Christus orauerat,& nihil obtinuerat? Nũq̃d sciebat patrẽ nihil auxilii q̃ min⁹ capẽ esse daturũ? Quõ dixit possum orare & exhibebit? Nõ asseruit Christus patrẽ exhibiturũ simpliciter,sed exhibiturum si oraret, H
Multa sub cõditiõe sunt uera q̃ sine illa remanẽt falsa.Si es alibi,certe hic non es.Sed qa alibi nõ es,ideo es hic,Si orauero,dabit,Sed nõ dabit,qa nõ orabo, nõ orabo aũt,qa pati cõstitui. Neq̃.n.dixit Iesus orabo & dabit,q̃nĩmo de se nihil asseruit,sed tm̃ de Petri opinione locut⁹ est,An putas possum rogare patrẽ,& ip̃e exhibebit mihi plus q̃ duodecim legiões angelorũ? Hoc putare debuit Petrus,q̃ Christũ defendẽdũ existimauit,& armata manu illũ defendere orsus est.Loq̃ẽ ergo dñs Iesus pro defensoris opiniõe,nõ pro suimet sentẽtia q̃ sciẽs & prudẽs se offerebat in holocaustũ.Hũc porro esse uerborũ sensum sequẽtia manifestãt.Quõ ergo implebũt̃ scripturę cõtinẽtes qa sicut hi facere uolũt,ut faciãt statĩ oportet fieri? quasi dicat q̃uis secũdũ tuã opinionẽ possim rogare & obtinere in meã defensionẽ duodecĩ legiões angelorũ, tm̃ neq̃ ego id facio,neq̃ tu me defendere debes.Si.n.defensus fuero.Quõ ergo ip̃lebunt̃ scripturę sanctorũ ,p̃phetarũ dicẽtiũ.Quia sic oportet fieri sicut hi faciũt? Sic oportet fieri ut indefensus capiar? Scriptura dicit oblatus est qa ipse uoluit, Scriptura dicit tanq̃ ouis ad occisionẽ ductus est.Figura oñdit qa Isaac nõ repugnauit ĩmolari.Nõ ergo sum defendẽdus,qm̃ scripturarũ conditor,& figurarũ fabricator deus ab æterno,decreuit me mori sp̃õtaneũ,& penit⁹ indefensum.Hoc porro decretũ q̃d figuris & ,p̃phetarũ uaticiniis scribi iussit idẽ deus I
nõ est prima ratio meę capturę,meęq̃ passiõis & mortis,sed uolũtas æterna. Calicẽ quẽ dedit mihi pr̃,nõ uis ut bibã illũ? Nõ scriptura sed patris uoluntas in causa est cur patiar.Dedit ab æterno pr̃ mihi p̃ceptũ ut sp̃õte moriar crucifixus,calicẽ hũc passiõis nõ uis ut bibã? Erras,sicut uult pr̃ de me fieri, ego uolo,tu q̃q̃ uelle debes.Quare Petre me defendere desine.Vos mei iuasores sinite usq̃ huc ad me uenire mutilatũ.Et cũ ille accessisset & eius tetigisset auriculã forte nõ penitus amputatã,uel auriculã.i.locũ auriculę unde fuerat amputata sanauit eũ,aut amputatã reponẽdo in locũ pristinũ,aut nouã sine mora supinducẽdo.In illa hora auriculę restitutę,admirãtibus militũ cohorte, & ministris Iudęorũ,tã subitã sanitatis restitutionẽ mẽbri p̃sertĩ ad sanãdũ p̃difficilis. Dixit Iesus turbis, Tã q̃ ad latronẽ existis cũ gladiis & fustib⁹ cõp̃hẽdere me, Erratis miseri,Nõ sum.n.latro neq̃ malefic⁹,Sanare ueni uulnera aiarum uestrarũ.Sano & corpa ut nũc uidetis,uidereq̃ sæpe potuistis.Qm̃ q̃tidie apud uos sedebã docẽs in tẽplo,docẽs inq̃ quõ aias sanari cõueniat,& sanãs multos etiã sabbatis.Et nõ me tenuistis,in eo loco ubi multi uobis potuissent esse auxilio,ubi me sine armis cape potuissetis,scitote me nõ capi uestris armis,neq̃ ad me capiẽdũ opus fuisse militibus armatis,sed ideo me capitis,qa hæc est hora uestra.Quõ hora uestra? & ptãs tenebrar̃,Ptãs nõ quã tenebrę hẽant a se,nõ K
quã tenebrę dent,sed quã tenebrę acceperũt.Acceperunt aũt a primo datore

Poteſtatem tenebrarũ hic dici poteſtatẽ peccatorũ notum eſt, q ideo tenebrę ſunt uere, qm̃ obſcuriſſimis errorum abyſſis inuoluuntur.

¶ Dn̄ra Ieſum uirtute alicuius conſtellationis captum non eſſe.

Læricq; ex hoc loco conant oñdere aſtrologiã quã ꝓfitent aliq̃d eſſe
p qa dn̄s Ieſus dixerit. Hęc eſt hora ueſtra, quaſi uirtute horę, & alicuius ut ipi dicũt cõſtellationis. i. ſtellarũ poſitu, aſpectuue mutuo, & linearę cœleſtiũ certa figura captus ſit. Quod tm̃ abeſt a uero, q̃tũ q talia ſentiũt, ſunt minus dño Ieſu Chriſto. Sed anteq̃ oñdamus hęc dn̄i Ieſu uerba, illis in nullo penitus ſuffragari, agem⁹ cũ illis pinguiori Minerua, nõ lacerãdo penit⁹ aſtrologiã, q̃d Ioãnes Picus facere nixus eſt. Demus (ſi libet) uim ſtellis q̃bus nr̄a opa moderent, & certo ordine ꝑ ſingula momẽta ſuo motu cõficiant, q̃ nobis eueniũt, & nos uidemus efficere. Demus hãc ipſam uim non tã poſitu ſtellarũ, aut cõfiguratiõe (ut uerbis eorũ utamur) cõſtare, q̃ inoteſcere nobis. Quorę ſenſus qm̃ ad rerũ ſubſtãtiã nõ ꝓtingit, accidẽtibus motu inq̃, & certa imaginata linearũ norma nobis uti liceat ad ꝓnoſcẽda futura. Quis iſte fuerit, q̃ has cõfiguratiões, hos motus, has interſecãdi rõnes agnouerit? Vide q̃ fallaci argumẽtatiõe cõcludãt. Dn̄s Ieſus Chriſtus captus eſt ex horę rõne. i. motu & cõfiguratiõe ſtellarũ, ergo noſtra aſtrologa uera eſt. Eſto ſit uerũ q̃d ſumit̃, nihil hẽt cũ annexo. Stat. n. uos eſſe ignaros, ut certe eſtis ignorãtiſſimi uerarũ cõfigurationũ, & ueſtrã aſtrologiã eſſe nullã, q̃a ueras cõfiguratiões non inuenit. Et tn̄ cõfiguratiões ueras eſſe & uera indicia humanorũ opũ cõtinere. Dem⁹ q̃d ponitis Chriſtũ horę uirtute captũ, Vos huius horę põdus, numerũ & mẽſurã hẽbitis? Nõne ſunt plures ſtellę, & ĩfinito ferè plures uobis ĩcognitę q̃ notæ? Nõne ad q̃libet cõfiguratiõnẽ aliq̃d hñt uirtutis ad efficiẽdũ uel indicãdũ ĩcognita ſydera, ſicut & nota? Certe q̃ plures ſunt, plus põderis hẽant neceſſe eſt. Boni uiri quã rõnem poſitiõis in ueſtra cõſtellatiõe aſſignare poteritis illarũ tã multarũ, & ueſtra ſnĩa tã multipliciũ ſtellarũ de q̃bus nihil penitus agnoſtis? Fateamini q̃ſo ueſtrã ignorãtiã, nedũ uos inepte defenditis, eliminetis penitus aſtronomiã, q̃ uere ſciẽtia eſt, ſed hoĩ neſcita. An uos uere ſcire cõfigurationũ uires ideo defenſabitis, q̃a ſolę ſtellę uobis cognitæ, nr̄is in op⁹ aliq̃d agãt, reliquę ocientur? Magna nẽpe ocia cœli. Quis hac de re uos reddidit certiores? Expientia? Et hæc ipſa clamat contra uos, uos accuſat & explodit, qñ cõtra ſeria ueſtra pedibus ĩcedit, Quis ueſtrũ unq̃ unã ueritatẽ ꝑſagiuit, q̃ mille falſitates ſimul cũ illa, uel ſaltẽ eodẽ anno nõ dixerit? Erramus aliq̃n, & nihilominus ueritatẽ ꝓnũciam⁹. Sed & alii artifices nõ ſemp ĩcedũt ad lineã, nec tn̄ ars eorũ minus eſt uera. Artifices q̃ modo artis rõnem hñt, frequẽtius artis rõne regunt̃, & ſine errore opus ꝓagũt, Aliq̃n tn̄ uel rei difficultate, uel alicui⁹ caſus acceſſu ab artis rõne, ſciẽtes atq; prudẽtes declinare cogunt̃. Vos aliq̃n in ueritatẽ caditis uel ĩpingitis, falſitatẽ frequẽtiſſime cõplectimini. Quis ferat artificẽ, uel artificẽ illũ dicat q̃ neſcius plus exorbitat, q̃ uadat ad artis lineam? Quis ergo uos ferat? Immo quõ uos ipſos ferre poteſtis? q̃ ſemp ꝑ inſcitiã deliratis? & ſi q̃n ad orbitã reducimini, id caſus nõ ratio facit? nã q̃d certa rõne factũ eſt nõ uariat̃, nõ nutat, manet. Deſinite igit̃ expientiã in auxiliũ aduocare q̃ uobis ita aduerſat̃, ut nihil magis ueſtrã detegat ignorãtiã. De his hactenus.

L

Neq; n. locũ hic ſibi uẽdicat hęc diſputatio. Et Ioannes Picus uir noſtra ætate ſciẽtia rerũ incõparabilis, ꝑclaro uolumine aſtrologos cõfutauit, nimis fortaſſe mordaciter, ſed nõ parũ efficaciter. Redeamus unde diſceſſimus, & q̃d aſtrologis ſederamus q̃a tenere id neq̃unt, iã relaxant. Nõ dixit dn̄s Ieſus, hæc eſt hora ueſtra, quaſi uirtute horę capi potuerit. Quia illa hora. i. illa ſtellarũ cõfiguratio illũ capi faceret. Hac in re mihi credi nolim, ſed dño Ieſu magiſtro ueritatis, q̃ cũ dixiſſet. Hęc eſt hora ueſtra, ſtatim addidit, & ꝓtãs tenebrarũ, Stellæ certe, uel ſtellarũ cõfiguratio, tenebrę nõ ſunt, qñ illę corpa ſunt fulgẽtiſſima, & earũ cõfiguratio radiis ꝑfulgẽtibus cõficit̃, neq; hęc cõfiguratio eſt tenebrę erroris, uel neq̃tiæ, q̃a aĩata nõ eſt, neq; rõnalis ſubſtãtia. Sic. n. ſtellæ etiã ab initio intelligẽtiã hẽrent, quaſi formã ſibi cõiunctã, earũ tn̄ cõfigurationem ab earũ ſubſtãtia & forma diſtare ut accidẽs externũ certiſſimũ eſt, q; ergo capiat̃ hac hora, nõ facit ptãs ſyderis, qm̃ illud facit ptãs tenebrarũ. Nõ ptãs quã aſſerit Manichę⁹ ponẽs duo prima prĩcipia. Vnũ bonũ, alterę malũ, unũ faciẽs lucẽ, Alterũ tenebras, Sed quam affirmãt catholici chriſtiani ponẽtes ab uno eſſe oĩa, ſecũdũ q̃s, a ſe ipſis tenebrę nõ hñt ptãtem, ſed a luce, lucis ue datore. Hęc eſt ergo hora vr̃a, & pro. i. ptãs tenebrarũ, ptãs ignorãtiũ ſcribarũ & phariſeorũ q̃s malitia obtenebrauit, & ad cæcitatẽ uſq; rõnis adduxit, ut rectũ uidere nõ ualeãt. Quia nolũt, & nolle penitus decreuerũt, Hæc porro ptãs, ut. ſ. puerſam ipleãt ſnĩam, in quã cõi cõciliabulo ierũt de Ieſu capiẽdo & occidẽdo illis data eſt a deo bono bona rõne, ipſi aũt mala intẽtione ſibi ſumpſerũt ꝑ tenebras, quas captãt q̃ malefaciũt. Quod ergo a tenebris erroris & ĩpietatis mãdatũ eſt uobis hac hora, q̃ ꝑ eorũ puerſam electionẽ uel potius iuſſionẽ, & ꝑ ueſtrã incõſultam acceptationẽ ueſtra eſt, facite. Tũc diſcipuli illi undecim relicto eo oĩm magiſtro & amico optimo, q̃rũdã uero ſecũdum carnẽ cõſanguineo, oẽs fugerũt ĩplẽtes illud Ioh. Noti mei quaſi alieni receſſerũt a me, dereliq̃runt me, ꝓpinq; mei. Cohors ergo & tribuni & miniſtri Iudæorũ comphẽderunt Ieſum. Vbi cõpletũ eſt q̃d deplorat Hieremias. Chriſtus dn̄s captus eſt in peccatis noſtris, cui diximus in umbra tua uiuemus in gemitibus. Et ligauerũt eũ man⁹, pedes liberos relinquẽtes ut ambulare poſſet. Cõſentaneũ eſt qm̃ Iudas dixerat tenete eũ & ducite caute, q̃d ꝓſt cõligatas manus lõgiorẽ funẽ ligaturę ſupadderẽt, ut illũ retinere ualerẽt. Si tẽtaret aufugere, traherẽtq; ſi ꝓgere recuſaret. Ita ꝑuidẽs fore Dauid deplorata inuaſorũ Chriſti ꝑfidia, & capturę in dignitate, dixit. Funes extẽderũt in laqueũ, iuxta iter ſcãdalũ poſuerũt mihi. i. ruinę occaſionẽ ſi aufugerẽ, aut ſi q̃ uellẽt tardi⁹ incederẽ. Sed fallimini iſipiẽtes corde. Qui dixit & facta ſunt, q̃ mãdauit & creata ſunt, cui uẽti & mare obediũt, nõ ꝓditoris aſtutia, ſed ſua clemẽtia a uobis capitur, nõ vr̃a ui, ſed ſua uolũtate ligat̃, nõ vr̃is funib⁹, ſed ſua uirtute tenet̃, nõ trahit̃ vr̃o ĩpetu, ſed ſua patiẽtia uadit, q̃a tãq̃ ouis duci uult ad ĩmolãdũ. Et idcirco admonet nos dicẽs, Suſtinete hic & uigilate mecũ, q̃ licet ꝓ uobis capi & ligari ſpõte ſuſtineã, & iter ligãdũ ligatores admoneã & excuſem. Triſtis tn̄ ẽ aĩa mea uſq; ad mortẽ ĩ huiꝰ capturę & abductiõis articulo. Iã uero iuidioſa & iniqua examina iſtãt. Quibus nedũ uſq; ad mortẽ triſtis erit, ſed morte acerbiſſima cõdemnabitur & ꝓpunietur.

¶ Examinum distributio.

XAMINATVM referūt euāgelistę dōm Iesum Christū p qua
e tuor iudices Annā, Cayphā, Pilatū & Herodē. Ac p Pilatū iterū. Hi
oēs sigillatim interrogāt, singulis rndet Iesus. Pro iusta rnsione iustus
apud singulos suppliciū iiustū subit. Est igitur pro iudicū numero examē qua
dripartitū, q̄uis examinatio ipsa q̄nq̄es facta sit, singulas partes suis locis euāge
listę nobis referēt. Primū examen ab Anna socero Cayphæ factū Ioānes refe
rat, Ducūt eū ad Annā primū, Erat aūt Anna socer Cayphę, q erat pōtifex an
ni illius. Erat aūt Cayphas, q dederat cōsiliū Iudęis, qa expedit unū hoīem mo
ri pro populo. Pōtifex ergo ītetrogauit Iesum de discipulis suis & de doctrina
eius. Rndit ei Iesus, Ego palā locutus sum mūdo, Ego semp docui in synagoga
& in tēplo q̄ oēs Iudęi cōueniūt, & in occulto locutus sum nihil. Quid me iter
rogas? Interroga eos qui me audierunt q̄d locutus sum eis. Ecce hi sciunt q̄d
dixerim eis. Hæc cum dixisset unus assistens ministrorum, dedit alapam Iesu
dicens, Sic respondes pontifici? Respondit Iesus. Si male locutus sum testimo
nium perhibe de malo, si aut em bene quid me cædis?

Xamen q̄d ab euāgelista nup recēsitū est. Annę iudicis interrogatiōes
e respōsiones Christi, temeritatē satellitis, & eius satellitis castigationē
cōtinet, Iā hæc ipsa declaremus. Erat fortasse domus Annę in primo ci
uitatis ingressu, q (qm̄ pōtificis socer erat) q Iesū capi curauerāt illuc eū duci
p cautela mādauerant, ne si inopine duceret p ciuitatē prima noctis hora, de
p eorū manibus eriper a populo. Itaq; ducūt eū ad Annā primū. Erat aūt Anna
socer Cayphę. A malo socero ad peiorē ducitur generū, ut iudaicū genus sem
p in peius lapsum reparet. Si modo illi gratiā nō abiicerēt repare uolētis, An
na gratia interp̄tatur, Qui gratis & nulla sua culpa sed sua uolūtate captus est,
primū ad Annā duci uoluit, ut suā bonā uolētis capi, iubētiū aūt pessimā grati
am, & ingratitudinē demōstraret. Ductus est ergo prius donator, īpator, et
distributor bonarū gratiarū ad malā gratiā, q oēs malas gratias erat paratus
facere bonas. Erat aūt Cayphas q̄ iam antea resuscitato a Iesu Lazaro dederat
cōsiliū bonū q̄dē p̄o fidelibus redimēdis, malū aūt pro se ipso, reliq̄sq; infide
libus, q spem nō hnt in dño Iesu Christo, neq; in potētia uirtutis eius. Qui glo
riant in potentia sua, q magis q̄runt cōmoda q̄ recta, Sed cū peccatū cōsilio ca
reat, hic malignantiū cōuentus quō cōsiliū a suo principe accipę, aut ille dare
potuit? Consiliū.n. est discursus rōnis quærentis mediū ad bonū aliq̄d pagen
dum. Pontifices, scribę, pharisei & populi seniores, iustū q̄rebant opprimere,
Quō ergo hac in re Cayphas dare consiliū potuit, q̄ erat oīm p̄ditissima? Bo
num uidebat pessimis illis, se in suis conseruare sceleribus. Ita uisa est Cayphę
sententia habere rōnem consilii. Non ueram tn̄ habuit sed p̄sumptam a malis
consultoribus, qui malū pro bono sumunt & statuunt, Adhuc qm̄ passio dni
saluatoris bonū erat electorū, qm̄ illis aditum parabat ad fœlicitatē æternam.
Bonum fuit q̄d in cōsilio Cayphas de Christi morte sanciuit, & adeo bonū ut
(Euangelista testāte) Spiritu Sancto afflatus Cayphas eam sententiā dixerit.
Sed qa iniquus & plenus inuidia erat, q̄d spūs sancti instinctus sibi uellet non

intellexit. Neq; mirū qm̄ nō spiritu sancto docēte, sed pro sua iniqtate se log
putauit. Sicut.n. diuina iustitia p malos hoīes, īmo p pessimos iustā peccatorū R
uindictā exeqtur quā illi pro sua neqtia & crudelitate libēter exercēt. Ita non
nunq̄ diuina sapiētia p ignaros & īpietate cæcos, sancta loqtur & pia, q̄ illi pro
sua stultitia & īpietate cæca a semetipsis se existimāt affirmare. Sic Cayphas p
ambitionē, pōtificiā retinēs dignitatē, & idcirco uolēs suas & collegarū tpane
as utilitates in tuto cōstituere, qa uitā & doctrinā dni Iesu illis derogare existi
mabat, expedire putauit illū de medio tolli, ideoq; dōm Iesum mori pro po
pulo oportere mōstrauit, ne tota gēs peat sacerdotū. Q̄n uita & doctrina Iesu
supbiā & auaritiā detegēs pharisaicā, ab illis populū alienare, oīmeq; ius digni
tatis p Romanos ab illis auferre posse mōstrauit. Pōtifex ergo ad annuū magi
stratū redactū erat inter Iudæos summū sacerdotiū, nō tn̄ oēs sacerdotes illud
assequi poterāt, sed p̄stātiores opibus & industria, uel potius astu, pecunia & au
dacia p̄potētes, Erat, pterea certus numer9 eorū ad hoc designat9, q oēs ideo
pōtifices dicebantur, qm̄ summū sacerdotiū aut gesserāt, aut gesturi expecta
bātur aliq̄n. Ita Anna dict9 est pōtifex. Vel fortasse pro uno iā duo fuerāt con
stituti sacerdotū principes, ut uideā attestari euāgeliū. Anno q̄ntodecimo impii S
Tiberii cęsaris, procurāte Pōtio Pilato Iudęā. Tetrarcha aūt Iturię & Traconi
tidis regiōis Philippo. Et frē ei9 Lisania Abilinię tetrarcha, sub principib9 sacer
dotū Anna & Caypha, Anna inq̄ & Caipha sacerdotū principatū gētib9 simul.

¶ De interrogatione facta ab Anna domino saluatori.

Ontifex ergo Anna, q uel solus iā fuerat, siue futurus erat sacerdotum
p princeps, uel q simul cū Caypha eo munere fungebat interrogauit Ie
sum, quasi iudex de crimine q̄rens, cuius gratia reū punire constituit.
De discipulis suis. Interrogat cur rudes hoīes ad discēdū penitus inhabiles pi T
scatores & telonarios doceat, obiiciēs nō esse sani magistri tales ascire discipu
los. De discipulis suis. Itē interrogat q̄t sint, & qualis uitę. Nouerat.n. inter eos
esse Iudā Scariothis infamē & sceleste, ut si inter discipulos illū noīaret crimi
naret talē esse magistrū. Et de doctrina. Tres erāt inter Iudæos eo tpe docto
rū hoīm sectę. Essæi siue Esseni, Pharisei & Saducei. Primi pietati & religioni
p cęteris opam dedisse manifestū est legēq; historiā Iosephi, hos ille libertatis
scribit fuisse acerrimos defensores, mortisq; cōtēptores intrepidos. Pharisei V
aīam īmortalē p̄dicabāt, ut Essæi, & de legis peritia gloriari posse sup oēs oīm
studio nitebant, tpi seruiētes, Saducei aīam post corpus nō remanere puta
bāt, duri, prsus et īplacabiles, sibiipsis male, peius aliis adhęrētes, ut idē Ioseph9
refert. Colebāt seniores, sacerdotes, & scribę phariseos. Essęos ut nimis supsti
tiosos, Saduceos ut nimis duros euitātes. Interrogat ergo Anna de doctrina
quā. s. harū triū sectarum docēdo, pfiteat Iesus. Vt si Essenū dixerit, illi reddat
phariseos & Saduceos infestos, & populi odiū quasi in nimis supstitiosum in
illū acuat, Romanis uero, ut nimiū acrē libertatis assertorē suspectū reddat, Si
se Saduceū dixerit Phariseos, & Essenos irritet in eū, ac populo aīarum salu
tis studioso reddat execrabilē, quasi aīas mortuorū nō curantē. Si phariseum,
se responderit tēpori indulgentē & non reū uere rōni inniti crimine tur. Inter

rogat de doctrina ubi didicerit, quis illi ꝓceptor fuerit. Sciebat.n. illū ab hoīe non didicisse. Ita si doctorē adduxisset, mendacij eum sperabat arguere. Interrogat de doctrina, cur præter maiorū morem & institutа doceat, Qui doctrinam non est professus, qui ad docendum est approbatus a nemine.

¶ Responsio domini Iesu Annæ interrogationibus reddita.

On se res habebit uti machinat⁹ es o Anna. Nō.n.tm̄ rudes hoīes æta
n te duros, & ad discēdi studio prorsus alienos, docuit dn̄s Iesus, q̄ nō il
lis solis ꝑ angulos & latibula aliqd suadere annixus est unq̄. Audi qd
rn̄deat q̄tum ad discipulos attinet, Ego palā locutus sum mūdo, Non priuatis
X locis, non in scholis sectæ alicuius, Palā locutus sum mūdo. i. oībus hoībus in
mundo exist⁹tibus. Qui tn̄ me audire uoluerūt. Qui ideo mundi noīe cēsent̄,
qm̄ pars optima mundi inferioris est hō, habentq; tantā partes hoīs ad ꝑtes
mūdi ꝓportionē positu, qualitate, ministerio, ut dicat hō a philosophis minor
mūdus. Mūdo igit̄ locutus sum. i. oībus hoībus. Vt cōtinēs pro optimo cōten
to sumat̄ nō tm̄ rudibus piscatoribus, & teloneo deditis, nō tm̄ ꝓuersis (qua
lis est Iudas) locutus est dn̄s, q mundo locutū se dicit, hoc ut plenius ipse decla
ret, Illū auscultа de doctrina rn̄dentem, q de discipulis satisfecit. Ego semꝑ do
Y cui in synagoga & in tēplo q̄ oēs Iudæi cōueniūt. Loca in q̄bus docui indicāt
me nō esse magistrū priuatū, sed publicū ꝓceptorē. Docui in synagoga docui
in tēplo, q̄bus locis nō soli Essæi, nō soli pharisei, Saducei ue cōueniūt, sed oēs
Iudæi. Nō ergo sum sectę alicui addictus. Nō.n.loq̄r hoīm opiniōes, sed uiam
dei in ueritate doceo. Ideo in occulto locut⁹ sum nihil. Pl̄eriq; in publico ut hę
retici uel malarū artiū assertores, nigromātes, malefici, archimistæ in publico
bene loquunt̄, ut recta sentire uideant̄. At ꝑ angulos & latibula zizaniā semi
nāt, euomūt uirus. Ita nō sufficit bn̄ loq in publico, si q̄d loquaris in occulto q̄d
publicū esse formides, hoc est q̄d dicit dn̄s Iesus. In occulto locutus sum nihil,
cōtrariū his q̄ publice docui. Si q̄d familiariter extra tēplū, extra synagogā in
priuato locutus sum. Nō fuit alienū a publice ꝓdicatis. In occulto locutus sum
nihil. Nō habui priuatū locū ad docēdū. Cū loq uolui docēdi gr̄a, non scholas
adiui sectę alicuius, sed publica loca & q̄dē ad docēdū celeberrima in q̄bus do
cui. Quare illa me approbatū doctorē cōprobāt, Si Essęorū sniam defendere,
uel phariseorū doctrinā asserere uoluissem, aut in docēdo imitari cōstituissē
Saduceos, ab illis erat cōsentaneū discerem, & facultatē docēdi acciperē, ut ap
probantiū autoritate, mea dicta cōstarēt. Sed q̄ docēdo locutus sum, se ipsa ap
Z probāt, nō hoīm autoritate nitunt̄, sed rei ueritate certissima fidē faciūt. Quid
me interrogas de mea doctrina, cui dudū nō credere cōstituisti? Interroga eos
q̄ me audierūt phariseos q̄bus credis, & q̄rū inniteris sectę. Tu q̄q; q pro pō
tificis officio frequentas tēplū, & in synagoga sedes inter primos, me audire sę
pe potuisti, scio audiuisti, nō.n.me ꝑse q̄ris incognitū. Interroga te ipsum. Ecce
ipsi sciūt q̄d dixerim ego, Ipsi in q̄ pharisei, ipsi scribæ, ipsi sacerdotes sciūt, tuq;
cū illis scis q̄d dixerim, ego dū docui. Frustra de doctore q̄ritur & de docēdi fa
A cultate ratio inaniter habet̄, q̄n de ueritate deq; soliditate doctrinę certissime
cōstat. Has oēs interrogatiōes ꝑsagiuit ꝓpheta q dixit, Mę etem̄ de die in diē

quærūt, interrogātes ubi, q̄uo, & a q̄ didicerim, cur discipulos cōgregauerim. Et scirē uias meas uolūt, an sint essenę, phariseæ, uel saduceæ, Quasi gens q̄ has sectas āplectit̄, iudiciū rectū fecerit, de mea doctrina. Et dei sui iustitias i lege cōtētas, custodierit. Cū in ueritate uani sint filii hoīum & mēdaces has sectas ꝓfitentes. Quādo ꝓ suis traditiōibus defensandis mandata dei trāsgredi non uerentur. In stateris uerba ponderantes, ut decipiant se inuicē de uanitate suæ professionis in idipsum uanius redeuntes & permanentes.

¶ De temeritate ministri Iesum alapa percutientis.

AEC autē cū dixisset Iesus. Falsas calūnias & captiosas interrogatiōes
h simplici, plana & uerissima rn̄sione confutans atq; conuincens, Vnus
ministrorū iniqtatis, & inuidiæ Annæ pōtificis dn̄m suū de ꝓpositis q̄
stionibus cōfutatū, & iccirco nequeūtē rōne conuincere dn̄m Iesum Christū,
Dedit alapā Iesu, ut dolore, terrore, aut saltē indignatiōe ꝓ irā, ac ulciscendi de
sideriū a rōne deiiceret sapiētiā, & aliqd pœna dignū corā pōtifice dicere aut B
facere ist̄igaret, ait ergo. Sic rn̄des pōtifici? Vult pōtificię maiestatis memoria
dn̄i Iesu frangere, ꝓmptitudinē, ne in rn̄sione ꝑsistat. Sed nō præualuisti serue
neq̄. Nō.n. extorsisti tua crudelitate, tuorumue iactatiōe ꝙborū q̄d sperauisti.
Qui spōte ꝓ iustitia daturus est caput spinis, dorsum flagellis, manus pedesq;
clauis, corp⁹ totū cruci, uitā denicq; morti, una alapa nō absterritus est. Retūdet
intrepidus & imutatus proteruiā tuā. Hāc ꝑcussionē proteruā ꝑsciuit, ꝑuidit
antequam te cōciperet mr̄ tua, ipse eā prophetā suū prēcinere iussit. Percutiēt
maxillā iudicis. Vis scire q̄ nihil egeris serue nequā. Audi quid tibi rn̄deat rex
iustitiæ. Si male locutus sum testimōium perhibe de malo. Minister quisquis
es non erat tribunal uiolare pontificis ius dicentis, industriam ue pontificiam
quasi insufficientem prēuenire, & corā iudice iusdicētе agis iniurioſe. Dolore
quidem me hac tua percussione afficis solum, iniuria iudicem, quē tu pōtificē
dicis supra modum lędis, quasi ille nesciat se iudicem gerere, quasi reum non
sufficiat castigare, punis nondum decernente pontifice, agis hic plusquam iu
dicem, multam ignominiam subire cōpellis pontificē tua importunitate. Audi
quid tibi respondeam. Cum sit lege sancitum, & more maiorum optime com
probatum, reum conuentum, & coram iudice constitutum non uiolari, non at
tingi, nisi decreto iudicis, te (si pontificiæ maiestatis studiosus es) quid de me
decerneret pontifex, expectare oportebat. Et quoniam mecum pōtifex agit ex
offō, non ad accusat⁹nē alterius debuisti nedū te gerere, non iudicē, non exe
cutorē, sed neq; accusatorē. Resipisce igit̄ & depone ꝓteruiā, depone adulādi
& falsæ sedulitatis studiū. Si uere nūc eē uis obsequo pontifici gere te testē, aliā C
hic ꝑsonā gerere te nō conuenit, Ita si male locutus sum in synagoga & in tēplo
dū docui, dū rn̄di nūc iudici ꝓ tribunali sedēti, testimoniū ꝓhibe de malo q̄d
docui, de malo q̄d rn̄di. Hoc.n. q̄rit pōtifex hoc iure facere potest. Neq; tn̄
affectate te ipm̄, temereq; ꝛgerere debes, sed rogat⁹, ut fides dictis tuis ualeat
adhiberi. Si aūt bene locutus sum. i. quia bn̄ locutus sum, & nunc corā pōtifice
& ubiq;, & iccirco cōtra me testis esse nō potes. Quid, qua ratione, q̄ more, q̄
iustitia me cædis? & contra pontificis honorem te agis executorem?

¶ Prophetia de temeritate ministri percussoris & de eius castigatione.

h Anc iniuriã ꝓfagiuit ꝓpheta ꝙ dixit. Posui faciẽ meã tanꝝ petrã duriſſimã, & ſcio qm̃ nõ cõfundar. Iuxta eſt ꝙ iuſtificat me. Quis contradicet mihi? Stemus ſimul, qs eſt aduerſarius meus? accedat ad me. Ecce dñs deus auxiliator meus. Quis eſt ꝙ cõdemnet me? Si ꝓpheta hoc primũ dñi Ieſu Chriſti examẽ uidiſſet in carne, neſcio quõ (etiã corã poſitus) melius enarrare Chriſti ꝓcuſſionẽ, & rñſionem datã ꝓcuſſori ꝓteruo potuiſſet. Videtur itaq; mihi Ioãnes illã ſiccis & pauculis uerbis ſcribere uoluiſſe, qm̃ Eſaiã ſerio ſius illã meminerat depinxiſſe magis ꝙ ꝓfagiſſe. Poſui faciẽ meã o miniſter importuniſſime, tanꝝ petrã duriſſimã, cõtra ꝓcuſſionẽ tuã. Vide tu ꝓcutiens læderis plus in mẽe ꝙ ego doleã ꝓcuſſus in facie, Doleo certe meã ꝓcuſſionem, ſed magis doleo tuã iniqtatẽ. Corroboraui fortitudine mentẽ meã, ut tanti faciam ꝓcuſſionẽ tuã, ꝙtũ ſi ꝓcuſſiſſes duriſſimã petrã, Non ꝙd faciẽ lapideã. i. inſenſibilẽ uel phãtaſticã habeã, habeo uere carneã. Neq; mirari debes ſi hacrõne. Poſui faciẽ meã tanꝝ petrã duriſſimã. Sum. n. petra totus. Sẽ lapis angularis ꝙ facio utraq; unũ, priorũ mentes in unã bonã uolũtatẽ adducens, ſiue ꝓſpera illis aduenĩant, ſiue aduerſa contingãt. Et reprobis ſum lapis offenſionis et petra ſcãdali. Et ſcio qm̃ dñi tui ꝙſtiõe, tuáue neqſſima ꝓcuſſiõe, tua uẽtoſa redargutione nõ cõfundar. Vis ſcire rõnem? luxta eſt ꝙ iuſtificat me, Bona cõſcientia mea bonorũ oĩm teſtimoniũ, dei ſapiẽtia quã nullũ latet ſecretũ, iſta me iuſtificãt. Põtifex dñs tuus iuxta quẽ ego ſum, ꝙ me interrogat, ipſe me iuſtificat, ipſe de iuſtitia mecũ agit. Quis hoc loco cõtradicet mihi? Quis dicta mea refellere ꝓſumet, põtifice id nõ faciẽte? grauiter deliqſti, dũ põtificię autoritati, ꝑſertim in publico iuſdicenti te ꝓponis, ante puniens ꝙ põtifex pœnã decernat, ꝙſi ille non ſufficiat corripe me. Stemus ſimul. Oportebat te ſtare ſimul & cõqeſcere. Oẽs ꝓter te ſtãt cõqeſcũt, Meas defenſiões utcũq; accipiãt, audiũt. Silentiũ eorũ te redarguit, cõclamat. Stemus ſimul, Cõticeſce igit, & ſinamus põtificẽ ex officio agere, habemus ambo ꝓſentẽ iudicẽ. Stemus ſimul ei⁹ decreto parẽtes, nõ te moueas ad puniendũ uel interrogãdũ niſi iuſſus, Quis eſt aduerſarius meus? Ẽ ne tu mihi dat⁹ accuſator, an teſtis adductus aduerſum me Nullus hic mihi aduerſarius ẽ aſſignat⁹, Põtifex tm̃ agit ex officio, & nõ aduerſarii alicuius delatione. Quis eſt aduerſarius meus? Pontifex mihi ſolus eſt aduerſarius nõ tu. Cur ꝙd alieni eſt opis, tui criminis facis? Quis eſt aduerſarius me⁹? Tu ne miniſter improbe & ĩportune, dñi Ieſu chriſti uis fieri in hoc Annæ examine aduerſarius? Audi ꝙd ille pro honore maiorũ dicat, Accedat ad me accuſandũ, accedat ad me cõuincẽdũ, accedat ad me dãnari poſcẽdũ. Sũt hę aduerſarii partes, reo ꝑſertim corã iudice cõſtituto. Nullibi licet priuato hoĩ ſibi ius dicere, exequiue pro libidine. Minime corã iudice reo, iã adducto, arbitrariũ de eo licet accuſatori ſupplicĩũ ſumere. Tu ꝙ nõ es accuſator quõ me interrogare aut ꝓcutere potuiſti? Accedat effrons ĩpudentia tua ad me accuſandũ, Deinde ſi iuſſus fueris accedes ad puniẽdũ, ſed hoc nõ extorq̃bis. Ecce dñs deus auxiliator meus, eius auxilio põtifici ſatiſfeci, me nõ condemnauit. Quis eſt ꝙ cõdemnet me in hoc examine? Certe nullus, Deus. n. mihi eſt auxilio, Pa

ter æter

ter æternus cui ut obediam iſta patior, diuinitas meæ humanitati ſociata mihi aſtat, ut intrepid⁹ tua uerbera ferã, & duriora longiſſime adhuc patiar, priuſq; Pilatus me cõdemnet. Nõ põt põtifex dñs tuus me condemnare, ſed & in hoc tãto hoĩm cœtu, Quis eſt ꝙ me cõdẽnet? null⁹ ꝓfecto qa dñs deus eſt auxiliator me⁹. Ita Anna ſuis ĩterrogatiõibus ſatiſfactiõe, & miniſtri ĩprobi redargutione confutatus, & animo proſternatus, Ieſum quem ſolui iuſſerat, ut pro more liber & ſolutus reſpondere uideretur (cauſam in integrum reſtituens) ligari iterum conſtituit. Et miſit eum ligatum ad Caypham.

¶ Secundum examen Caypha præſidente. Matthæus.

a Tilli tenentes Ieſum duxerũt eũ ligatũ ad Cayphã principẽ ſacerdotũ ubi ſcribę & phariſei cõuenerãt. Principes aũt ſacerdotũ & oĩe cõciliũ ꝙrebãt falſum teſtimoniũ cõtra Ieſum, ut eũ morti traderẽt. Et non inuenerũt cũ multi falſi teſtes acceſſiſſent. Nouiſſime aũt uenerũt duo falſi teſtes, & dixerũt, Hic dixit, Poſſum deſtruere tẽplũ dei, & poſt triduũ reędificare illud. Et ſurgẽs princeps ſacerdotũ ait illi. Nil rñdes ad ea ꝙ iſti aduerſum te teſtificant? Ieſus aũt tacebat, Et prĩceps ſacerdotũ ait illi. Adiuro te ꝑ deũ uiuũ ut dicas nobis ſi tu es Chriſtus filius dei. Marcus, Dicit illi Ieſus. Ego ſum, & uidebitis filiũ hoĩs a dextris uirtutis dei, & ueniẽtẽ cũ nubib⁹ cœli. Sũmus aũt ſacerdos ſcidit ueſtimenta ſua & ait, Quid adhuc deſyderamus teſtes? Audiſtis blaſphemiã? Quid uobis uidetur? Qui oẽs condẽnauerũt eũ. Et cœpunt ꝙdã cõſpuere eũ, & uelare faciẽ eius, & colaphis eũ cædere. Matthęus, Alii aũt palmas in faciẽ eius dederunt dicentes, Prophetiza nobis Chriſte, qs eſt ꝙ te percuſſit. Hic Lucas aptius. Et uiri ꝙ tenebãt eũ illudebant ei cędẽtes eũ & uelauerunt eũ, & ꝓcutiebant faciẽ eius, & interrogauerũt eũ dicentes, Prophetiza, qs eſt qui te percuſſit, Et alia multa blaſphemantes dicebant in eum.

Diſtributio & declaratio ſecundi examinis Caypha præſidente.

Ontinet ſecundũ examen falſorum teſtiũ conqſitionẽ, Pontificis interc rogationẽ, Chriſti reſponſionẽ & cõfirmationẽ, Rñſionis deteſtationẽ Rñdentis damnationẽ & uexationẽ, Quę ſigillatim ſuis locis declarare ſtudebimus, Vos una mecum ſuſtinete & uigilate, attendẽtes ſaluatoris noſtri triſtitiam ꝙta ſit, Sed anteq̃ ſecundi examinis huius ſeriẽ euangeliſtarum fonte collectam declaremus, non erit (exiſtimo) ocioſum oñdere hoc loci euangeliſtas ſibi inuicem conſentire, ꝙuis in fronte Lucas duobus prioribus Matthæo & Marco diſſentire uideatur, qm̃ priores illi dñm Ieſum Chriſtum uocte a Caypha in concilio examinatum referunt. Lucas uero id mane factũ uidetur aſſerere. Et idẽ Lucas illuſiões ac opprobria ſnĩæ ꝓponit ſacerdotũ ꝙ Matthęus & Marcus a ſatellitib⁹ põtificũ, poſt ſnĩam latã dñm Ieſum Chriſtũ paſſum referunt, At diligentius Lucę ꝓpoſitum & hiſtoriam examinantes, liqdo ĩtelligant illum ꝑ anticipationẽ ſcripſiſſe deriſum & uerberatum apud Caypham dñm Ieſum chriſtum, Apparet etiam nocturnum examen ideo ad mane illũ retuliſſe, quoniam tũc comprobatum eſt, quod per noctem deliberatũ fuerat. Bis nanq; pro captura dñi Ieſu, põtifices, ſcribas & phariſeos cõſtat ex euange

F liis iuisse cõsiliũ. Primo dũ armatos milites Iudę ,pditori dedere auxilio. In q̃ cõ
silio captũ Iesum excepunt, examinauerũt, reũ mortis declarauerũt, & usq; ma
ne asseruãdũ suis satellitibus tradiderũt, teste Matthæo q̃ p̃fatus proditionis
tẽpus dicit, Tunc. s. qñ Iudę ,pditori dederunt armatos milites, cõgregati sunt
principes sacerdotũ & seniores populi in atriũ principis sacerdotũ q̃ dicebat
cayphas, & cõsiliũ fecerũt ut Iesum dolo tenerẽt & occiderẽt. Et mox narrata
captura ,psequtur p̃sentationẽ. At illi tenẽtes Iesum duxerũt eũ ad cayphã põti
ficẽ ubi scribæ & pharisei cõuenerãt. Deinde narrato examine atq; sniã addit
Tũc cõspuerũt in faciẽ eius, multi de cõsilio, cuius rei infra assignabimus rõnẽ
Et colaphis eũ cæderũt. Alii aũt. s. q̃bus datus est custodiẽdus, palmas in faciẽ
dederũt, Hos (ut interp̃tat) fuisse ministros scribit Marcus apte. Et ministri
alapis eũ cædebãt, hos ipsos fuisse custodes adhibitos habemus a Luca, Et ui
ri q̃ tenebãt illũ illudebãt ei cędentes, & uelauerũt eũ, & p̃cutiebãt faciẽ eius,
& interrogauerũt eũ dicẽtes. Quis est q̃ te p̃cussit? Et alia multa blasphemãtes
dicebãt in eũ. Hęc oĩa gesta fuisse opus est itelligi post sniam decretãq; custo
diam, q̃uis p̃anticipationem ante sententiam a Luca referantur. Postea iterũ
mane alterum iniere consilium, ne quo suo loco dicemus, Satis hic sit intellexis
se Lucam consilii nocturni gesta ad matutinum referre, narratione pręposte
ra, nõ tñ ratione carente. Quoniam priori consilio nocte habita conclusio, in
secundo comprobata est, & executioni mandari curata.

¶ Testium conquisitionis declaratio.

Vnc examinis seriẽ particulatim explicemus, Matthęus. At illi tenen
n tes Iesum, duxerũt eũ ligatũ ad cayphã principẽ sacerdotũ, ubi scribæ
& seniores cõuenerãt. Cayphas (teste Hieronymo) sagax uel iuestiga
G tor interp̃tat. Qui oĩe studiũ ad captãdas occasiões opprimendi iustũ & san
ctũ adhibuerãt, nusq̃ melius q̃ apud sagacẽ & callidũ inuestigatorẽ hæc iueni
H re potuerũt. Merito igit apud Cayphã cõuenerũt. Princeps sacerdotũ & oĩe
cõsiliũ q̃rebãt falsum testimoniũ cõtra Iesũ. Hac potissimũ rõne (ut existimo)
q̃ Anna ubi Iesum ad Cayphã remisit ipse ,ptinus p̃ methodũ ad cõciliũ acces
sit, ut Cayphã generũ & oẽs de cõcilio redderet cautiores ad q̃s sic illũ esse lo
I cutũ est rõni cõsentaneũ. Si hoiem hũc o cõsultores examinare uoluerimus, ni
hil agemus. Me examinãtẽ cõfutauit & expto credite. Si Pilato illũ tradideri
mus puniẽdũ, p̃sertĩ morte (q̃d nobis est oportunũ imo necessariũ. Qm̃ iutilis
est nobis & cõtrarioꝝ opibꝰ nr̃is, dũ nobis peccata legis ip̃ugnat, causas & crimi
na p̃cũctabit. Nõ. n. mos est Romanis sine magna cã hoiem morte mulctare,
Has porro causas si q̃s forte attulerimꝰ, Pilatꝰ uolet agnoscere, & nobis q̃tũli
bet p̃stãtibꝰ ĩ ciuitate uiris fidẽ nõ adhibebit. Qm̃ accusatoris p̃sonã gerimus,
cui lege romana de reo dicẽti nõ credit. Testes itaq; a nobis adhibẽdi sũt, p̃ q̃s
iudici de rei criminibus fidẽ faciamꝰ. Sed q̃s testes idoneos hr̃e poterimꝰ, nisi
q̃d attestatione comprobandũ sit statuamus? Hæc porro q̃ statuenda sunt, tu
gener mihi & pontifex Caypha, pro tui noĩs rõne, & uos oẽs consultores sa
gaciter iuestigate, Ego illa nõ multa debere esse existimo, ne causa trahat in lõ
gum, Sint uero talia quæ prędem moueant, & mature ad occidendũ accẽdãt.

Visum

Visum est oĩbus de tribus potissime accusare Iesum. Subuertere illũ populũ
ne Romanis seruiat, Ita quasi publicę pacis turbatorẽ debere necari obtineãt. K
Prohibere illũ tributa dari Cęsari, ut pecunia retẽta (q̃ neruus est belli) ad re
bellãdũ uires suggerat retinẽtibus, & exigere expectãtes eneruet. Hæc porro
facinora illũ aggredi, nõ publice alicuiꝰ utilitatis gr̃a, nõ libertatis amore, sed
tyrãnidis affectate detestabili flãma succẽsum q̃ dicere nõ ueret, & in populo
spargere se Christũ regẽ esse. Ita q̃si Iesę maiestatis reus dubiori morte ad iudi
cãdũ sperãt. Criminũ hãc machinationẽ fuisse Lucas oñdit. Qñ cõstituto co
rã Pilato Iesu dicit. Cepunt illũ accusare dicẽtes. Hũc iuenimus subuertẽtẽ gẽ
tẽ nostrã, & ,phibẽtẽ tributa dari cęsari, & dicẽtẽ se Christũ regẽ esse. Ita fabri
catis criminibus falsis, nõ mirũ si iuxta Matthęũ. Princeps sacerdotũ & omne
cõciliũ q̃rebãt falsũ testimoniũ cõtra Iesũ, ut eũ morti traderẽt. Quia de falsis
fictisq; criminibꝰ testes ueros hẽre, neq; poterãt, neq; sperabãt. Sperabãt aũt
falsos inuenire. Etem̃ q̃d q̃sq; desyderat, id facile sperat. Negus insup erat cri
mina cõfingere, q̃ sup confictis testes subornare. Qui ergo pro sua iniqtate &
ipudẽtissimo mẽtiẽdi studio ausi fuerãt tã atrocia crimina de iusto cõfingere
eadẽ ipudẽtia ueriti nõ sunt testes falsos undecũq; cõgrere. Sed cõsiliũ iniq̃rũ
iuxta ,pphetã dissipatũ est. Et nõ inuenerũt q̃ probarẽt crimina. Inuenerũt cer
te pro sua falsitate multos falsos testes, Cũ multi accessissent ab illis subornati
nec tñ obiecta probarẽt, huius rõnem Marcus assignat. Multi aũt testimoniũ L
falsum dicebãt aduersꝰ eũ, & cõueniẽtia testimonia nõ erãt. Pro tpis angustia
testes q̃s inducebãt instruere nõ potuerũt, ut cõcinnẽtia dicerẽt. Ita de loco, de
tpe, de psonis, de substãtia uerborũ & actuũ inter testes, tãta erat uarietas, ut
sibi inuicẽ attestatiões oppugnantes, penituq; cõtrarię uiderent. Certe q̃a pec
catũ nõ põt integrũ hr̃e cõsiliũ, existimauerũt cõsultores iniq̃tã facile fore te
stes ad se inuicẽ ,pbãdo esse cõcordes, quã ipsi cõfingẽdo crimina inter se cõ
uenerãt, Habet nãq; hoc pessimũ uolũtas iiusta, ut sibi pro uoto oĩa rñdere iũ
,pmittat, q̃a desyderat. Quę si suę iniq̃tati discrimina ĩminẽtia & affatĩ insurgẽ M
tia attẽderet (q̃d euenire nõ põt) malo ,pposito oĩa cõsentire nunq̃ speraret.
Itaq; rerũ natura iubẽte, testes in ea re nõ potuerũt esse concordes, q̃ a se ipsa
penitus fuerat aliena. Neq; mirũ, Videmus. n. ubi attestãda sunt uera, ueros te
stes uix esse cõcordes. Cur ergo mirabimur nocturnos testes, imp̃meditatos
somno fortasse crapulaq; sepultos ĩcõsulte adductos ,ppter Annæ monita ad
falsa crimina cõprobãda sibiipsis nõ fuisse cõcordes? Ita q̃a testimonia eorum
q̃s q̃sq; de cõsilio raptim & ex tpe duxerat interrogãdos, nõ erãt conuenientia.
Nouissime, nõ sine causa hoc dr̃, Oẽs. n. testes noui erãt qñ de falso antiquũ te
stimoniũ esse nõ põt, Nouissimi erãt, qm̃ & crimina nouiter cõficta ,pbabant, N
Nouissime post oẽs, Sicut. n. dies priores antiq̃res sunt, & q̃ plures uixit dies,
uetustior nũcupat. Ita semper quæ ultima uenit dies est nouior, & post quam
nulla uenit nouissima est. Testes ergo post quos nulli adduci sperabantur, no
uissime uenisse dicũtur, Venerũt duo falsi testes & dixerũt, Hic dixit, possum
destruere templũ dei & post triduum reædificare illud. Hoc testimonio tria O
simul probare nitebãtur. s. Christũ Iudæã gentẽ a Romanorũ dñatu auertere.

Tributa dari Cæsari ,phibere.Et asserere se Christū regē esse·Nā cū sibi tātā
potestatē attribueret,ut tēplum tanto sumptu cōstructū & repatū,uixq; annis
multis completū triduo se refecturū asseueraret,sa fundamētis esset euersum
merito credi potuit q; longe minus difficilia psuadere nō uereret.In hoc autē
p qm duo testes consentire uidebantur,& in ore duorū aut trium testiū stat nō dis
sentiāt ex lege,stare dignoscit oē uerbū.Princeps sacerdotū resumens animos,
qm duos testes interuerat cōcordantes,& de summa criminū uno testimonio
fidem facientes,surgens aduersus Iesum.Erat iudiciariæ & in primis pōtificiq
maiestatis de crimine interrogātis sedere,Vt animi trāqllitatē habitu corpo-
ris demōstraret.Sed perturbatus liuore animus officii rationē hīe nō potuit.
Ita q testiū dissonātia cōsternatus se conticuerat,audiens cōsonos testes, tam
grande testimoniū afferentes,immo feruefactus corpus continere nō potuit,
surgēs ergo tot· feruid⁹ ait.Nihil respōdes ad ea q̄ isti aduersum te testificāt?
Si priorū attestationibus non respondisti,qm testiū dicta nō conueniebant,
Ad ea q̄ isti cōcorditer testificāt aduersum te,tu nihil respōdes.Taciturnitate
tua reus esse cōuinceris. Quoniā q tacet consentire uidet, p̄sertim corā iudice
testibus dicētibus cōtra illū.Iesus aūt tacebat.Quid ita? qm supfluū erat testes
Q redarguere,q̄s oēs de consilio falsos & subornatos nouerat testimoniū ferre.
Iesus autē tacebat. Tanti nanq; existimauit pōtificiā maiestatē,& publici cō-
silii auctoritatē,Vt qa sine eor⁊ infamia respōdere non poterat, maluerit ta-
citurnitate sua fame parcere impiorū iudicum,q̄ per eorū infamiā excusare se
ipsum.Iesus autē tacebat.Sciebat.n.ubi non est auditus,non debere illic fundi
sermonē.Iesus autē tacebat.Quia cordiū scrutator bn̄ sciebat pontificis & cō
sultorū conscientiā illū excusare pleniss̄ime.Non ergo tacebat qa se cōuinctū
fateret,sed qa iudices ī corde nouerat obstinatos.Sciebat de illis dixisse dauid,
noluit intelligere ut bene ageret.Iniquitatem nāq; meditatus est in cubili suo,
astitit omni uiæ non bonæ,malitiam autem non odiuit.

¶ Interrogationis declaratio,

Ideo princeps sacerdotū quē tacente Iesu ,ppria cōscientia accusabat,
e urgebat, conuincebat,urebat, ait illi tacenti,& de puritate conscientię
securo.Adiuro te p deū uiuū,ut dicas nobis si tu es Christus filius dei.
R Quia Iesus testibus non respōdebat.& pōtificē tam de criminibus cōfictis q̄
de testib⁹ subornatis cōscientia adurebat,cogitauit Cayphas(q̄ sagax iterpreta
tur) ex ore Iesu aliqd pro sua rabie dignū morte extorquere,quod constaret
iuramento dicētis,ne nō serio dixisse uideret,neue testibus indigeret ad illud
q̄d sub iuramento reum de se suo ore dixisse constaret. Callidus hic igitur &
ueterator iudex, Interrogationem in primis captiosam excogitauit, ad quam
utcūq; rn̄deret Iesus,morte puniendus censeri possit. Dixit nanq; intra se,hic
si negauerit se dei filiū mētitū cōstabit apte,& impudētissime eē locutū ī tēplo,
dū dixit se lucē mūdi,dū dixit se uiā,veritatē & uitā,dū neminē dixit adire p̄em,
nisi p se,dū ad se neminē dixit accedere,nisi p̄ q in cœlis est traxerit illū. Hæc
.n. nulla pn̄t ratiōe cōsistere,nisi ipse sit filiⁱ dei. Si igitur se negauerit dei filiū,
ut falsum p̄dicatorē,& seductorē pessimū,p his quę docēs ī tēplo tā īpudēter
asseruit,

asseruit,&blasphemauit,morte mulctādū optimo iure cōuincā.Si aūt asseru
erit (q̄d iā negare nō pōt) se dei filiū,lege nostra blasphemus erit,& lapidib⁹
obruēdus.Nāq; cū dicat Moyses,Audi Israel,dn̄s deus tuⁱ,deus unus est,filiū
hēre nō pōt.Sicut.n.filiⁱ hois nō nisi hō pōt existimari, qm̄ pfecta nō nisi uni
uoce.i.nō nisi eiusdē naturę genita,pducūt,Cū sit deus pfectus sup oīa, oīmq;
pfectio,nō nisi deū generaret,At qm̄ generās,nō est ille q̄ gignit,deus gene-
rans,deū aliū gigneret necesse est,& nō tm̄ unus est erit deus.Quare si se filiū
dei dixerit,pessimæ blasphemiæ reus erit,q deo tribuet pluralitatē,illi ex lege
nō debitā,īmo neq; possibilē tribui p naturā.Sed huic q̄stioni fortasse nō re-
spōdebit.q; & calū uiis nostris criminosissimis,& testibus tā multis,hisq; duo-
bus extremis tā cōcordibus,nil rn̄dit.Erit igit opeps ciū iuramēto illū coarcta-
re ut rn̄deat.Si.n.sub iuramēto interrogauero,nō est cur taciturnitate dissimu
let ueritatē.Etem̄ q iuramēto ad respōdēdū arctat & tacet,uel nihil hēt q̄d re
spōdeat,uel negligit iuramētū.Tali aūt iuramēto illū astringā,ut iā negligere
nō possit.Scio qa si p cœlū aut terrā,Si p tēplū aut altare,si p Moysen aut le-
gē,illū ad iurādū cōpellere uoluero,cauillabit iuramēti formā esse nō ualidā,
cauillabit (nq̄) p ea nō esse iurādū,ut iā antea docuit.Illū igit iurare cōpellā p
deū uiuū,ut iuris ordine seriose me iterrogasse,illū respōdisse notū sit & indu
bitabile.Autoritate ergo pōtificia adiuro.i.ad iurādū astringo te p deū uiuū,
nō p Iouē,alios ue gētiū deos hoīes mortuos,sed p deū uiuū,uitę fontē, Viuū
inq̄ p antonomasiā,primū oīm uiuētiū,uiuū semp,& nunq̄ morituru,uiuū a se
ipso,& oībus uitā largiētē,ut dicas nobis ueritatē,dicas nobis una respōsiōe
q̄stioni quā tibi ,ppono satisfacies,si tu es Christus.i.unct⁹ in sacerdotē, unct⁹
ue ī regē,nō qualēcūq;.Nō.n.q̄ro an sis sacerdos passibilis & mortalis,q̄ sicut
,p populo,ita pro te ipso offerre hēas dona & sacrificia pro peccatis,sed an sis
sacerdos īpassibilis,filius dei,deus.Non quęro an sis rex pro tuis utilitatib⁹ po
pulo p̄sidens,bella aduersus hostes,plus pro te ipso q̄ pro populo gerēs.Quę
ro & uolo dicas nobis an sis rex,filius dei,rex pacificus,cui nulla sunt bella su
scipienda,q pacem dones imperturbabilem.Dic ergo nobis adiuratus per de
um uiuum.Si tu es sacerdos,uel rex filius dei,Non humanitus ascitus officio,
sed diuina natura nobis assignatus a deo.

¶ Responsionis Christi declaratio. Marcus.

Iesⁱ aūt dixit illi,Ego sū & christⁱ sacerdos,et christⁱ rex,sed nō tpaneus,sū filiⁱ T
dei uiui,deⁱ uerⁱ.Neq; tn̄ duo dii asserūt a me sed unⁱ deⁱ,et penitⁱ unⁱ ī dei rō
ne,q̄ neq; ptibilis,neq; uariabilis ē,neq; ulla rōne nūerabilis.Nō sic.n.me ge-
nuit p̄ ætern⁹ sicut fātastica opiniōe tu cōcipis,hō si hoiem gn̄at,iō gn̄at ut na
turā hois quā ī se ipo ultra p̄fixū tēp⁹ cōtinere nō pōt,ī alio faciat pmānere.Neq;
tn̄ suā essēdi rōnē genito cōcedit,qa illā cōcedere alteri et sibi retinere nō pōt.
Exigua ē.n.& pāgusta,uni tm̄ p̄stare uigorē pōt.P̄ aūt q me genuit deū,nulla
idigētia hoc fecit,neq; n.timuit deitatē ī se ppetuo cōtinere nō posse,quā sciuit
ī se nō posse finiri.Genuit me nō ex idigētia,ut suppetias hr̄et ī me.Genuit aūt
liberalitate et aī magnitudīe āplissima,quā nēo plene sufficit itelligere.Genuit
me ut esset cui sua pfectionē gignēdo penitⁱ cōdonasset.Hic porro qa eiⁱ pfe
cta natura creatis nō coarctat āgustiis,pōt eī totā dare,& tn̄ nihil eiⁱ amittere.

Poteſt totã dare ꝑpetuo, ĩmo æterno & incõprehẽſibili æuo, & tñ illã totam
retinere in æternũ. Neq; n. qñ dat illã a ſe ſep̃ ullo modo, ſed aliq̃ modo cõ
cedit totã, totãq; retinet in rõne gignẽtis, & illã totã ego teneo in geniti rõne.
Ita nõ ſumus duo dii pater & filius, ſed unus deus. Genuit. n. de⁹ pater, me deũ
filiũ, cui ſuã dedit deitatẽ, neq; illã amiſit. Et qa aliã deitatẽ nõ dedit, egõ ꝑ geni
turã deus alius effect⁹ nõ ſum, ſed ſum idẽ deus. Sicut. n. rex pater q̃ filio regnũ
tradit, regnare nõ deſinit, hẽt filiũ regẽ, & ipſe rex eſt. Nec tñ duo regna duo
bus regnantibus facta ſunt, neq; duo regẽs, ſed duo regnãtes appoſite loquẽ
do eſſe dicunt, ita pater q̃ me genuit, ſuam deitatẽ mihi totã tribuens, & ſibi to
tam retinens, non me fecit alium deum. Nõ ergo loq̃r aliq̃d contra legem. Ve
re. n. dixit Moyſes Iſraeli, qa deus eius, immo deus oĩm unus eſt deus. Neq; tñ
credi, phibuit q⁹ deus hic unus, unũ filiũ hẽat, q̃ ſit idem deus. Ego ſum ille dei
filius cum patre deus, & quia id modo non credis tu, neq; uos omnes conſulto
res creditis ueritatem meæ reſponſionis, experimento ſentire uos faciam.

¶ Reſponſionis comprobatio declaratur.

Modo uidebitis filiũ hoĩs ſedentẽ a dextris uirtutis dei, & uenientem
a cũ nubibus cœli. Incredulos illos cõſultores oñdit inuitos ex̃pturos q̃d
facere recuſabãt, Amodo, poſt hoc & nõ multo poſt, uidebitis audie
tis & intelligetis, & ſi uolueritis uidere etiã oculis, uidebitis filiũ hoĩs. Ita ſum
V dei filius deus uerus, ut tñ etiã ſim nõ uer⁹ & filius hoĩs, Sũt in me duę naturæ
ꝑ duas gñationes. Genitura æterna deus ſum de ſolo patre. Genitura tp̃anea
de ſola matre ſum hoĩs filius, in his duabus naturis ſum penitus una perſona,
Qm̃ ut ꝑſona ſim tm̃ a patre hẽo. Mater naturã dedit q̃ licet illa ſit una, & unũ
me hoĩem faciat, nõ tñ facit eſſe ꝑſonam. Vt ſim ꝑſona ex deo tm̃ eſt. Vt ſim
unus hõ ex ſola matre & ſine patre ꝓcedit. Ita uidebitis filiũ hoĩs. i. me hoĩem
unius tm̃ hoĩs filiũ ſedẽtẽ a dextris uirtutis dei. Deus cũ corpus nullatenus eſſe
poſſit, dextrũ & ſiniſtrũ niſi metaphorice hẽre nõ põt. Dextrũ eius ẽternitatis
eſt, qua uirtus ĩfinita cõplectit̃ q̃q̃d creari nõ potuit, ſemꝑq; eſſe oportuit. Si
niſtra dei tp̃is eſt rõ, qua oĩm creatarũ rerũ ꝑfectionẽ ſine tp̃e amplectit̃. Dicit̃
illa dextera qa potẽtiora & nõ caſſura, nõ mutabilia cõtinet. Dicit̃ hęc ſiniſtra,
qa fluxa & mutabilia moderat̃. Vidiſtis hactenus filiũ hoĩs, me hoĩem in ſini
ſtra paſſibilẽ, corruptibilẽ, atq; mortalẽ. Videtis in ſiniſtra mortis, ueſtra neq
tia, mihi ꝓxime ĩminẽtis. Amodo ab hora qua mortuus fuero, in ſiniſtra non
Y ero. Nũc ambulo uiator, amodo ſedebo cõꝑhẽſor. Videbitis me ſedẽtẽ a dex
tris æternitatis & ĩmortalitatis. uirtutis dei, oĩpotẽtiã dico cuius uirtute reſur
gã. Videbitis ꝑ oĩpotẽtiã dei uirtuoſiſſimã me comꝑhẽſorẽ ſedẽtẽ in æternita
te glorię, & ueniẽtẽ a ſiniſtra de inferni ꝓfundo, ad ſiniſtrã mũdi hui⁹ ſubluna
ris cũ nubib⁹ cœli. Quia q̃n reſurgã erit ĩgẽtiſſim⁹ terrę mot⁹ ꝑ uaporũ dilati
onẽ & exalationẽ unde nubes cœli generant̃, Cũ nubib⁹ cœli. Veniã cũ qb⁹
Z aſcendã q̃n nubes me ſuſcipiet ab oculis diſcipulorũ meorũ, Dextera itẽ dei,
uirtus eſt iuſtitiæ robuſtiſſima, Siniſtra lenis eſt miſericordia. Modo me uide
tis in leua paratũ oĩbus miſereri. Miſereor & ueſtri pro qbus orabo patrẽ an
teq̃ patiar & ut miſericordiã aſſequamini, libenter ꝑ uos & pro uobis moriar.

Moriar

Moriar inq̃ ut q̃ uelint de ſiniſtra patris mei (q̃ nunc regnat miſericordia) &
mori me iubet, ꝑ meã mortẽ miſericordiã aſſequant̃, amodo trãſibo ad patris
dextrã, ad iuſticiã, cui cũ ꝑ meã mortẽ, pro peccatis hoĩm ſatiſfeceo, ueniã ad
iudicandũ uiuos & mortuos, Ita amodo in fine mũdi, in die extremi iudicii ma
gni, Videbitis me ſedẽtem a dextris, iudicẽ ad iuſticiã diſtribuẽdã ſecũdũ opa
q̃ qſq; ſecũ afferet ad iudiciũ. Veniã autẽ in nubibus cœli, qñ ante diẽ iudicii
ſol obſcurabit̃, & luna non dabit lumẽ ſuũ, erit q⁹ cœli facies quaſi nubibus ob
ſcurata, Veniã & ſedẽs in nube lucida ſicut aſcendere uiſus fuero. Veniã co/ A
mitatus ſanctis agminibus angelorũ, q̃ cœli ſupioris. i. ĩtellectualis naturę qua
ſi nubes ſunt. Qñ ꝓmus intellectus & increatus actus eſt purus & ĩmobilis,
ſe ipſum intelligẽs ſine defectu, & ꝑ ſe ipſum oĩa comꝑhẽdẽs. Intellectus uero
creati non ſunt tales, Mutabiles. n. & ꝑfectibiles ſunt, aliq̃d hñt non penitus pu
rũ. Non. n. primũ ĩtellectũ, q̃tus eſt, capiũt, neq; ſe ipſos ꝑfecte intelligũt, ſicut
intelligunt̃ a primo. Igit̃ quaſi nubes ad ſolẽ, ita creati intellectus ad creatorẽ,
Videbitis ergo me uenientẽ ad iudiciũ in nubibus cœli, dũ anteq̃ ueniã obſcu
rabit̃ ſol & luna. Videbitis uenientẽ in nube cœli lucida ſup̃ qua iudicãs ſede/
bo. Videbit⁹ ueniẽtẽ cũ ſpiritibus angelicis q̃ cœli ſupioris quaſi nubes ſunt.
Tunc fatebimini, q̃d exꝑimentis tãtis ac talibus publice conuicti, diſſimulare
non poteritis, me filiũ dei eſſe, & filium hoĩs, unam ꝑſonam duas integre natu
ras habentem. Ita reſponſione finita & confirmata ueritas conticet.

¶ Reſponſionis deteſtatio declaratur.

Dhęc aũt ſummus ſacerdos Cayphas ſcidit ueſtimenta ſua. Erat lege B
a ſancitũ blaſphemos lapidibus obrui, hoc ut lapidãtes agilius facerent,
exteriores tunicas exuere ſolebãt, Cayphas ut facto oñderet Ieſum la
pidari debere, quaſi ad ſe exuẽdũ (ut lapidãtes faciũt) ueſtes aperuit. Erat etiã
uetuſta cõſuetudine inter Iudęos obſeruatũ, ut grãdi dolore inopinate ꝓculſi,
lacerarẽt ueſtes. Sic Iacob uiſa tunica Ioſeph, ſcidit ueſtimẽta ſua, Sic & Rubẽ
fratre nõ inuẽto. Cayphas ergo audita (ut uideri uoluit) blaſphemia ut gran
di ſe dolore pro diuina offenſa affectũ oñderet, ſcidit ueſtimẽta ſua, ut ſe zela
torẽ legis oſtẽderet, & q̃d ſtatuẽdũ decerneret facto ꝓbaret, ueſtimẽta ſua aut
apuit aut lacerauit dicẽs, blaſphemauit. Ne miremini ſi ueſtes ſupiores aperui
aut laceraui, horror blaſphemię fuit in cauſa. Quid adhuc deſyderamus teſtes
ad illũ cõuincendũ, audiſtis & uos oẽs blaſphemiã ex ore eius, ſua ipſius cõfeſ
ſione de crimine peſſimo cõſtat, facto hic opus eſt, nõ teſtib⁹, ꝛebus, nõ decre
tis, Nolo tñ de reo mea tm̃ ſentẽtia ſumi ſupplicĩũ. Conuenimus ut oẽs de hu/
ius criminib⁹ agnoſcam⁹, Cõiter ergo de eius cõfeſſiõe ſententiã proferamus,

¶ Reſpondentis damnatio.

Vid uobis uideť de eius reſpõſis? Quid uobis uideť de mea ſnĩa? In ſi
q gno aptarũ ueſtiũ, uel laceratarũ cõtra illũ lata? Qui oẽs cõſultores C
audito põtifice, & eius ad puniẽdũ dolore ꝓſpecto, cõdemnauerũt eũ
(q̃ pro ueritate adiurat⁹ ueriſſime rñderat) eſſe reũ mortis, Nõ poterãt ſtatu
ere ut morereť. Mox. n. illũ dãnaſſent, diſcerpſiſſẽt, aut ꝑ ſua rabie lapidib⁹ ob
ruiſſent, Ita hæc ſnĩa nõ fuit cõdemnatoria, Non. n. poterãt ad necẽ damnare.

Fuit tm̃ declaratoria opinionis eorꝝ. Non dixerunt mori iubemus, nõ dixerũt lapidari illũ adiudicamus, uel morte alterius generis necari decernimus, cũ q̃ de morte iudicant, ſtatuãt etiã iudicando de mortis genere. Sed dixerunt eſſe reum mortis nr̃a ſententia opinamur. Eſt certe aliud dicere, hic mori meretur ꝓ crimine, aliud hic ꝓ crimine moriat. Si dicat princeps aliquẽ mortẽ dignũ, non ideo ſtatim occiditur, Si uero dicat hũc mori iubeo, modũ etiam ſtatuit moriẽdi. Statim ille carnifici tradit (ut decretũ eſt) enecãdus. Sed qm̃ hic malignantiũ conuẽtus, hoc ſcũdũ non poterat decernere, primũ quod, ꝓhibitus non fuerat adimpleuit, & poſt latã ſentẽtiã qd ſentirent continentẽ. Quia ſuã rabiẽ facto explere nõ poterant ſigno ſatiabant.

¶ Vexatio declaratur.

c OEPERVNT qdã expuere in eũ. Voluiſſẽt lapidibꝰ illũ occidere, ſed qm̃ prohibiti erant, neq; lapides in eũ iacere audebant, ſputis illũ
D ꝓ lapidibus appetebãt. Erat uetuſto more inter iudeos obſeruatũ, ut q̃ de lapidando hoie ferebant ſententiã, illa prolata, ſtatim ſputis impeterẽt lapidandũ, ut pro lapidibus ſputo utentes, ſignũ quaſi inceptæ executionis oſtenderẽt. Ne qd igit eorꝝ ſentẽtiæ deeſſe uideret, uetuſto illã ſigno cõꝓbauerũt, re ſi potuiſſent impleturi, qd uerbis & ſigno ſe ſentire monſtrauerant.

¶ Prophetia de huiuſmodi examine.

Xaminis huius ſeriẽ longe añ præuidit rex Dauid ſcribens. Dixit. i. de
e liberauit, iniuſtus ſcribarũ phariſeorũq; cõuẽtus cũ põtifice aduerſus Ieſum, Vt delinquat ꝓ auaritiã inuidiam & ĩgratitudinem occidendo dn̄m Ieſum. In ſemetipſo, Dixit hoc uniuerſus malignantiũ conuentus, ſinguli ſibi & ad ſe inuicẽ ſimul oẽs, dum in Ieſum crimina fingunt in ſemetipſo. Dixit hoc põtifex Cayphas dũ captioſam ĩterrogationẽ fabricat. Nõ eſt timor dei añ oculos eius cõuẽtus, eiuſq; põtificis, ſed timor diabolicus. Timẽt ne ueniãt Romani & tollant locũ eorꝝ. Nõ timent amittere regnũ cœlorũ. Qm̃ doloſe egit hic malignantiũ cœtus, dei timore uacuus, qñ ꝓ dolos crimina cõquirũt in cõſpectu eius, dñi Chriſti, qñ illis eſt in cõcilio pñtatus. Vt inueniat iniqtas, falſæ criminationis eius cõciliabuli ad odiũ accendẽdũ in p̃ſide cõtra Chriſtũ. Nanq; ꝓ crimina quæ confingunt, uolunt Pilatũ inſtigare, urgere, accendere in odium Chriſti, ut illum mori iubeat, Hæc ſenſiſſe ꝓphetã ſequentibus ipſe manifeſtat qñ dicit, uerba oris eius iniqtas & dolus. Verba nanq; huius malignantium conuentus in fingendo crimina Chriſto obiecta, qd aliud fuerũt q̃ iniquitas in obiiciendo, dolus in quærendo teſtes? Noluit hic malignantium cõuentus intelligere ꝙ Chriſti taciturnitas & modeſtia, dignitatis eorũ & officii rationẽ hẽbat, Noluit inquã intelligere ut bene ageret, ut ſe emendaret. Sed potius hoc peſſimorũ collegiũ cõſultorũ, iniqtatẽ meditatus eſt in cubili ſuo, in atrio q̃ conuenerunt quaſi fere in cubili ſuo. Ipſe q̃q; Cayphas in cubili ſuo, in atrio domꝰ ſuæ, cubile ſuę ſcritatis, Meditatꝰ eſt iniqtatẽ. Quã iniqtatẽ? Iniquã interrogationẽ. Licet. n. de re bona ac pia interrogauerit, interrogauit tñ ꝓ iniqtatẽ. Qm̃ non interrogauit ut crederet, ſed ut mortis occaſionẽ quocunq; reſpõdẽti iuſto captaret, Aſtitit oĩ uiæ nõ bonæ, tã uniuerſum cõciliũ q̃ p̃ſidẽs illi.

p̃ſidẽs illi. Qñ audito ſermone Annæ, diſcuſſis oĩbus malignitatis ſuæ ſtudiis & uiis uniuerſis ad opprimẽdũ iuſtũ pluſtratis, in tria illa peſſima mendacia quaſi tres uias ad occidendũ dn̄m ſaluatorẽ pedibus oẽs ierũt, Aſtitit cayphas oĩ uiæ non bonæ, qñ machinata interrogatione bicipiti, utcunq; rñdentem morte dignũ diceret iuſtũ & ſanctũ. Malitiã aũt non odiuit concilium iſtud, Malitiã aũt non odiuit cayphas in concilio primus, ſed q̃ſcq; illam amplexus eſt, Et hoc ideo, qm̃ noluit intelligere ut bene ageret, Dilexerũnt ergo malitiã ſuper benignitatẽ, iniqtatẽ magis q̃ loq; æqtatem. Et tu o caypha lingua doloſa dilexiſti oĩa uerba p̃cipitationis, quemadmodũ alio pſalmo idẽ Dauid cõteſtatꝰ eſt, ideoq; ignorantia bene agendi, recte cõſulẽdi, pie interrogãdi fuit tibi & tuis conſiliariis uoluntaria huic affectatæ malitiæ & ignorãtię uoluntariæ conueni unt eiuſdẽ Dauid ſupiori pſalmo p̃uiſa. Necq; n. conſtat an pſalmos habeamꝰ q̃ ordine editi ſunt. Surgentes teſtes iniq, qui conq̃ſiti fuerant, ſurgentes ĩpetu maligno, ſurgentes audacia pleni, & impudentia proterua armati, q̃ ignorabã qa illa non cõmiſeram (& q̃d falſum eſt ſciri nõ põt) Licet. n. ſcirẽ oĩa ut deſcirem etiã oĩa ut homo uidens oẽm ueritatẽ in uerbo, illa tñ ignorabã q̃ ſciri nõ poterãt. Falſa. n. in deo neq; ſunt, neq; eſſe pñt, neq; in uerbo lucere. Necq; uero ſolũ q̃ ego ignorabã, ſed q̃ ipſimet teſtes ignorabant, interrogabant me. Falſa. n. neq; ipſi ſcire poterant. Et qm̃ teſtiũ intereſt cauſam afferre ſcientiæ, quales teſtes adducti fuerĩt, ꝓpheta acutiſſime p̃uidit, qñ tales oñdit q̃ dicerẽt quę ſciri nõ poterãt, qñ ipſe interrogatus q̃ reus habebat ea penitꝰ ignorauit. Retribuebant mihi mala ꝓ bonis. Ego. n. illos uiam ueritatis docui. Illi ꝓ falſos teſtes me circũueniunt. Sterilitatẽ animæ meæ retribuebãt mihi. Ego ꝓpoſui illis ueriſſima, ſcituq; digniſſima, q̃bus impleri poſſent & fœcũdari aĩæ eorũ ipſi mihi propoſuerũt falſa, & penitus ĩpoſſibilia, q̃ animũ non explerent, & ſi in illũ ſpargerent, ſterilẽ redderẽt. Retribuerunt ergo aĩæ meę ſterilitatẽ falſorum criminũ, pro ubertatẽ ſanctiſſimę doctrinę. Aduerſum me lætati ſunt & conuenerũt. Lætabundi pro mea captura, pro criminibus fabricatis & teſtibꝰ inuentis. Lætabundus Cayphas pro duobus nouiſſimis teſtibus ſatis concordibus ſe cõtinere nõ potuit, ſurgens q̃ppe me interrogauit. Cũ tñ pro officio ſedere debuiſſet. Cõgregata ſunt ſup̃ me flagella, Linguæ p̃fidæ me plus affligẽtes q̃ uerbera, linguę ſceleſtę q̃ flagellat, & multa rabie uerberant ſuos ꝓlocutores. Et ignoraui non ꝙ ueritas aliqua me latuerit, nõ ꝙ malitiã eorꝝ neſciE uerim, ſed ignoraui uera eſſe, q̃ pro ueris linguæ fallaces in me dixerũt, falſa. ſ. crimina, falſas atteſtationes q̃ ſunt flagella duriſſima. Diſſipati ſunt cõſultores & cõſilii caput & teſtes adducti. Diſſipati ſunt mea taciturnitate, remorſu ſuę conſcientię. Diſſipati ſunt mea rñſione, neq; cõpuncti. Infeſtauit & anxit illos cõſciẽtiæ ſtimulꝰ, q̃ nõ extinguit, ſed cõpungere nõ potuit, ut a malo ꝓpoſito dimoueret. Callũ. n. obduxerant, ideo pũcturã nõ ſentiebãt. Sed lædi ſe nõ intelligebant. Itaq; qm̃ non ſunt cõpũcti. q̃ui me uere dei filiũ dixerim, intellige re uel credere noluerunt ueritatẽ. Sed tentauerunt me, Vafra q̃ſtione ſubſannauerunt me ſubſannatione, pro uera rñſione me deriſerunt magno deriſu licet ſimulato. Non. n. ex corde riſerunt, qa diſſipatos ſe cognouerũt. Riſum in

mei uil pendiū ſimulauerunt. Hoc.n. ſubſannare eſt, Vis ſcire hūc non fuiſſe riſum mentis lætę, aut lepidę factū. Frenduerūt ſup me dentibus ſuis. Pro mea rñſione ira adeo ſuccēſi ſunt, ut riſus fictus (q̄ uere ſubſannatio eſt) durare nō potuerit. Rabies ſtatim poſt riſum apparuit, quaſi rabidę feræ, apricę frendentes, q̄ retibus inuoluunt. Frēduerūt dētibus ſuis ſup me, quaſi diſcerpe dentibus meā carnē affectātes. Aperuerūt ſup me os ſuū, ad ꝓnunciādū cōtra me crudelē pro ſua affectione ſniam. Solent q̄ de hoīs morte ſuā opinionē dicere ſunt rogati, crudelitatis affectū (ſi quē hñt) miti uerbo, uoce modica palliare, modeſtis labiis, de morte hoīs uerbū facere, Marcus Tullius cū Catilinę cōiurationis capita morte mulctaſſet, reuerſus in ſenatū nō plus dixiſſe ſcribitur q̄ uixerūt. Nō ſic iſti. Sed q̄d fecerūt? Audi pſalmū, Dilatauerūt ſup me os ſuū, magno ſono uōcis & horriſono labiorū iactu dixerūt. Reus eſt mortis. Et q̄m Romanorū timore ſuā rabiē mea nece explere nō audebāt. Dilatauerūt ſuper me os ſuū, ad me cōſpuēdū fœtido ſputo, quaſi ſerpētes. Quia dētibus me lacerare nō poterāt, uenenatis ſputis cōtaminare affectabāt. Dixerūt euge euge, ſe inuicē adhortātes. Iā teſtibus nō egemus, q̄m uiderunt oculi noſtri criminū ꝓbationē ampliſſimā, uiderūt oculi noſtri blaſphemiā aptiſſimam. Viſa.n. cōi noīe dicunt utcunq; ſenſata. Ita q̄ audierāt pro maiori certitudine ſignificāda ad uiſum tranſtulit. Euge euge dicūt oēs, bene ſe res habet, habemus q̄d q̄rim⁹ Audiſtis oēs blaſphemiā. Dicit Cayphas, Euge q̄d uobis uidet agēdū contra iuſtum? Illi rñdent. Euge pontifex, Reus eſt mortis. Ita non ſine cauſa multipli cauit propheta adhortationis & alacritatis notam. Sed ſpiritu ſancto plenus præſagiuit alacrem pontificis ad conſultores uocem, & conſultorum ad pontificem, non minus impietate redundantem reſponſionem.

¶ Concentus ex diſſonis.

Idete q̄ concinne ſibi rñdeant lapſus & repatio noſtra. Audit Eua a ſerpente nequaq̄ moriemini, ſed eritis ſicut dii ſciētes bonū & malū, falſa ſuggeſtione decepta, captaq; ꝓmiſſione fallaci, ſemitā apit noſtrę miſeriæ. Auris ergo in Eua, prima eſt mortis ianua, & in oī muliere procis aurem accōmodante, idē puta. Auris redēptoris cruciatur falſis criminibus, fallacib⁹ atteſtationibus, captioſis interrogationibus. Dicit diabolus ſerpens, eritis ſicut dii, dum Euam tentat. Serpens Cayphas interrogationem retorquens ad malum finem, dicit. Dic ſi tu es filius dei. Illa ſe credidit deo ſimilē. i. æque ſcientem fieri poſſe. Satis.n. per imaginē ſe ſimilē nouerat. Chriſtus redēptor noſter q̄d ſeductor falſo promiſerat, exhibet uere, filius dei ſum, non ꝓ imaginē creatam tm̄, ſed ꝓ naturam ſecundum quam ſedet a dextris uirtutis dei.

¶ Figura ſecundi examinis & eius declaratio.

Vius ſecūdi examīs acta, falſa crimīa uerſute cōficta, falſos teſtes īpie cōq̄ſitos, atteſtatiōes machinatas, dāmationē cōtra cōſciētiā, mortē duriſſimā (de qua poſtea dicēdū eſt) figurata legim⁹ i Naboth. Ille uineā regiæ domui cōtiguā ad hortū cōficiēdū īpio regi (q̄uis bona uerba hñti) tradere noluit. Chriſtus uineā dñi ſabbaoth eccleſiā iuſtorū iuxta ſynagogā (pōtificū regiā) poſitā tradere noluit ut fieret hortus ſynagogę. q̄uis illi bonis ꝓbis intentionē peſſimam occultarent, dum zelum legis præferent ſuā auaritiam

ambitionē & inuidiā palliabāt. Noluit palmites feraces optimi uini (lætitię & exultatiōis de iuſtis opibus exprimendi cōuelli ad plātandā olera nō diu dura tura, nugas. ſ. & traditiōes pōtificias. Vineā nanq; in hortū uoluiſſe cōuertere nil eſt aliud q̄ ſolida legis ꝑcepta (q̄ tenet eccleſia) & ſynagoga ſuis traditiōibus ſuffocauerat, in traditiōes futiles & q̄ſtuarias cōmutare, Achab rex qa obtinere nō potuit q̄d petierat, mœrore cōficit, lecto decubat, uertit faciē ad parietē, uiſitat a fœmina a qua bene ſperare iubet. Pōtifices ſcribæ & phariſei cū ſenioribus regentes populū, qa Ieſum cape in ſermone non p̄nt, qa a tuēda uinea dñi ſabbaoth illū auertere nequnt, uineā de manu eius extorq̄re non ſuffi ciunt, mœrent, marcēt; mundano timore, ne Romani ueniāt & locū eorū tollant. Lecto malarū conſultationū & cōſpirationū decubant, a luce ueritatis ad tenebras affectatę ignorātię oculos uertunt, obmiſſo rōnis apice, rectoq; ſyndereſis lumine (q̄uere uir eſt) mulierē. i. ſenſualitatē, fœminā brutalē appetitū affectionē cōmodi recipiūt. Illa recreant, bene ſperant recto rōnis lumine obmiſſo ꝓ iniuſtitiā uineā couellere, & hortū de ea facile fieri poſſe ab īpio affectu cōmodi ꝑdocent. Iubet Hiezabel contra Naboth inter ſuos ciues de blaſphemia in regē & in deū crimina cōfingi, teſtes falſos ad probādū adduci fiūt oīa, hiciam locus expoſitione nō indiget, res ipſa ſe loqtur, Q̄m in Chriſtū pōtifices ſcribas & phariſeos, notum eſt ex euangelio crimina cōfixiſſe, teſtes falſos adduxiſſe, reum mortis datorē uitę eſſe dixiſſe, donec damnetur. uexari cōſtituiſſe pacis principem, ne uſq; ad mortem triſtis eſſe deſineret, condemnationem quantum licuit euomitam. Q̄m implere non audent, Ieſum aſſeruandū per noctem, & uſq; mane uexandum ſuis ſatellitibus tradunt illi ipſi pōtifices ſcribæ & phariſei, & domos proprias repetentes lucem expectant.

¶ Vexationis declaratio.

Atellites pōtificū a prīcipio h⁹ examinis ignē in atrio exteriori accēdērāt, & Petrū cū illo ſe calefacientē iā negare cōpulerant. Nūc magiſtr⁹ ſibi creditū cuſtodiendū, quō habeant ab euāgeliſtis accipiamus. Marcus. Et uelare faciē eius, & colaphis eū cędere cœperūt, & dicere ei, ꝓphetiza Et miniſtri alapis eū cædebāt, Matthęus quaſi eadē ſcribit. Verba eius audiamus. Tūc expuerunt in faciē eius, & colaphis eū cæderūt. Alii aūt palmas in faciē eius dederunt dicentes, Prophetiza nobis Chriſte, q̄s eſt q̄ te ꝓcuſſit? Solā ſupficiē ſermonis attendētibus uidētur q̄ narrauimus a cōſultoribus geſta. Vt illi ipſi q̄ ſniam dixerant, & ſputo illā (quaſi ſigno executionis) cōtinuauerāt, etiā deriſu, uerberibuſq; Ieſum uexauerint. Sed nō eſt cōſentaneū grandæuos & dignitate p̄ſtantes, ſuis hęc manibus attentaſſe, q̄tūlibet. n. ire īpetu arderēt, ſupbia tñ tumidi, nō putauerūt ſua dignū exiſtimatiōe ſic ꝓpriis manib⁹, quē uilē homūciū haberi uolebāt. Miniſtros eorū hęc geſſiſſe, uiles. ſ. & īportunos hoīes, dū illū cuſtodiebāt (ut ſe inuigilia cōtinerēt) magis eſt rōni cōſentaneū Hēt hoc Marcus in fine ſermonis dū dicit, Et miniſtri alapis eū cædebāt, quaſi actus narratos ſepans. Sputa refert ad pōtifices, uerbera & deriſiōes interuerberādū ad miniſtros. Facit idē Matthęus in fine dicens, Alii aūt palmas in faciē eius dederunt dicētes, Prophetiza nobis &c. Quaſi dicat. Alii ſunt ꝓcuſſores

& derisores,alii fuere cõspuentes,Hęc sic se hẽre Lucas apte cõfirmat,audia
mus eũ.Et uiri q tenebãt eũ,illudebãt ei cædẽtes,& uelauerũt eũ,& pcutiebãt
faciẽ eius.& interrogauerũt eum dicẽtes, ꝓphetiza qs est q te pcussit? & alia
multa blasphemãtes dicebãt in eũ.Viri ergo q eũ custodiẽdum accepant usq;
mane,hęc opprobria,pœnas & uerbera intulere Iesu.Quę oĩa q̃is ante sen-
tentiã Lucas narret,tñ post sniam cõsultorũ iniqrũ gesta sunt ut iã diximus.
Nũc eius uerba rem quã agimus magis aperiẽtia examinemus.Et uiri q custo
diebãt eũ.Viros dicit p ironiã ministros ĩpuros põtificios,ac pharisaicos,q se
rẽ grandẽ & uiro dignã agere existimabãt,noiem uinctũ obseruare,hoiem in
primis q iniuriam nõ ꝓpulsare,neq; de illa conqueri iam antea constituerat.

¶ Concentus ex dissonis.

Eua tu similitudinẽ dei p scientiã desyderasti,Serpẽs p sciẽtię appetitũ
o te decepit. Sapiẽtia pro te,pro nobis ludibrio habetur a stultis,illudit
ab impuris.Sed quõ illudebãt? Audiamus euãgelistã.Velauerũt faciẽ
I ei⁹ in quẽ desyderãt angeli ꝓspicere,eius q forma speciosꝰ est præ filiis hoim.
Velauerũt,opuerunt oculos,facies nãq; hoc loco pro sui parte nobilissima su
mitur,totũ pro parte noĩando. Vidisti o Eua ligni fructũ,& q̃ esset pulcher
oculis,aspectuq; delectabilis corruisti,nos in te lapsi sumus.Qui aũt te, q nos
releuat,uelat oculos,ne saltẽ uidere liceat unde lædit. Vtinã & tu oculos uela
uisses rõnis pallio,ut nõ te decepisset pomi pulchritudo.Stetissemus oẽs,Ve-
K lari regẽ nostrũ,repatorẽ,redemptorẽ nostrũ non oportuisset.Sed qa oculos
nõ uelasti,nõ auertisti ne uiderẽt uanitatẽ,duriora restãt uelato dño Iesu chri
sto subeunda.Qm̃ pcutiebãt eũ,Velatã qppe faciẽ pcutiebant.Hoc apte dicit
Marcus,Et ministri eũ cædebant alapis,q iã cœpant eũ colaphis cædere.Cola
L phus est pcussio in capite oĩbus digitis manus in aduersum quasi conũ ad pcutiẽ
dum collectis & astrictis.Percutiebãt ergo eũ duris colaphis caput & alapis fa
ciẽ cędebant,Attestaĩ hoc idẽ Matthęus dicẽs.Et colaphis eum cæderũt, alii
aũt palmas in faciẽ eius dederũt.Non est iste derisus,pœna est atq; tormentũ.
In nulla nãq; hoĩs parte sensus magis uigent q̃ in facie. Vt primũ ictus in faciẽ
dirigi cõspiciẽt,mẽbra singula & manꝰ in primis illã seruare conanĩ,neq; timẽt
brachia uulnus excipe,ut caput & facies illæsa ꝑmaneãt.Iesus ligatus est man-
ne saltẽ pallio faciẽ tueaĩ.Extẽdisti o Eua ad ligni pulchritudinẽ manus,Chri-
stus pro te ad turpes derisiones & faciei pcussiones ligatus est manus.Cum tu
corruisses,serpens discessit,tibi relicta es,dãnatus illudit Christus, cæditur ca
put & faciẽ,neq; tñ hic malorũ finis.Iubet de pcussoris noĩe p derisum uatici-
nari.Et iterrogauerũt eũ pcussores.Quis est q te pcussit? prophetiza, Si nos
nõ nosti,si noĩa nostra nõ tenes,q a inter nos es minime cõuersatus,& idcirco
nõ potes humano sensu exprimere pcussorẽ,agedũ, ꝓpheta .n. esse crederis,
ꝓphetiza ergo,& spiritu ꝓphetiæ respõdẽ interrogantibus nobis,Quis est q
te percussit? Tacebat Iesus,illi acrius infestabant.Risus in furorem uertitur,
Alia blasphemantes multa dicebant in eum,Blasphemia uituperatio est ex ira
cundia ꝓdiẽs.Nõ licebat ulterius sceleſtos illos crudelesq; ministros desęuire
Quod manibus nõ poterãt lingua cõplebãt.Alia multa mala dicebãt blasphe
mantes,per blasphemiam illi imprecantes.

¶ Prophetia de pœnis post secundum examen dño Iesu inflictis.

Niustas pœnas hoc secundo examine quas pro iusta rnsione tulit dns
i Iesus.Lõge añ puiderat Dauit q̃ dixit in psalmis.Dixit insipiẽs in cor
de suo nõ est deus.Insipiẽs ministrorũ caterua Iesum custodiẽs,audiuit
illũ rñdentem Cayphę & cõsultoribus iniqtatis dominis suis.Ego sum dei filiꝰ
& deꝰ.Maluerũt credere dominis malitia cæcis q̃ iusto Iesu fonti ueritatis. Di M
xit ergo illa ministrorũ caterua,dñi nostri hũc reũ mortis iudicauerunt.Quia
se dixit deũ,nõ est ergo deus qa dãnari tulit.Corrupti sunt hi miseri & abho-
minabiles facti sunt in studiis suis.Ex studio & affectione nascit iudiciũ.Studẽt
uiis dnorum suorũ,afficiunt illis & ideo corrupti sunt,qa putridã & pestiferã
doctrinã biberũt, q̃ illos corrupit.Abhominabiles etiã facti sunt.Abhomina
bile est q̃d iam nulli usui ex putredine cędere põt,& nauseã mouet aspiciẽtibꝰ
Adeo sunt deprauati in studiis suis,suæ pestilẽtis disciplinę,ut abhominabiles
sint facti & penitꝰ respuẽdi,non est inter eos q faciat bonũ nõ est usq; ad unũ.
Oẽs declinauerũt simul.Malũ pceptũ de Iesu custodiẽdo acceperũt,peius exe
quunt,ita declinãt,ruũt de malo in peius.Iussi sunt custodire,derident, uexãt,
blasphemãt.Inutiles facti sunt dnis suis.Vellẽt Iesum custodiri & infestari sed
nõ nimis dure ne pter ius,pterq; cõsuetudinẽ feciſſe uideri possent.Ne usur
patę iurisditiões puniendo & custodiẽdo redarguant a pside.Nõ est q faciat
bonũ nõ est usq; ad unũ.Oẽs male faciũt,ne dũ cõtra publicã iusticiã sed cõtra
pceptũ q̃d a suis dnis acceperũt.Sepulchrũ patens est guttur eorũ,Patiẽtia se
pulchra euomũt putredinẽ,& saniẽ nõ ferẽdã sensibus.Guttura horũ euomũt
fœtidũ sputũ,intollerabilẽ derisum,& blasphemiã fœtidã,linguis suis dolose
agebãt, ꝓphetari iubẽtes de qua re ꝓphetandũ nõ esse sciebãt.Venenũ aspi
dũ sub labiis eorũ,Quia blasphemi sunt pessimi.Et ꝓfecto plus ificit blasphe
mia aiam, q̃ uenenũ serpẽtinum corpꝰ cõtaminare sufficiat. Vis scire hũc esse
ꝓphetæ sensum? Audi ꝙ illis loqtur.Quorũ os maledictiõe & amaritudine
plenũ est.Qui maledicta & blasphemias cumulabãt cõtra Iesũ iustũ, Veloces
pedes eorꝝ ad effundẽdũ sanguinẽ.Currerẽt si possent ad lapidãdũ quẽ tãtis la
cerãt cõtumeliis.Cõtritio & infœlicitas in uiis eorꝝ.Per duras uias incedũt.Ope
cõterunt colaphis & alapis pcutiendo,uerbis blasphemias & maledicta infœ
licia cumulãdo cõtra iustũ.Ita in uiis q̃bus cõtra Iesum incedunt cõtritio & in-
fœlicitas est.Viã pacis nõ cognouerũt.Erat Iesus uia pacis,pacẽ semp annũci
ans,pacẽ donãs.Nõ cognouerũt hanc uiã,ideo illã neglexerũt,Nõ est timor
dei ante oculos eorũ.Initiũ nãq; sapiẽtię est timor dñi.Cõtra uero initiũ stulti
tiæ & ignorãtię est timor mũdi.Timẽt isti dnis suis,ne dns Iesus Christus eos
cadere faciat a fastu dignitatis,ne p eũ ueniant Romani,& auferant eorũ locũ.
Ideo illum oderunt,& crudelissime per totam noctam uexare non cessant.

¶ Figuræ harum pœnarum.

Igurauerũt hunc Christi crudelẽ derisum,alapas atq; blasphemias,in-
f iurię dictæ Micheæ ꝓphetæ, q̃ pro ueritate ad Achab regẽ Israel lo N
cutus est,contra sniam falsorũ ꝓphetarũ. Odiosus erat Micheas regi
Achab,qa nõ placentia uel cõcupita,sed uera ꝓphetaret. Odiosus dns Iesus

pontificibus qa uiam dei non hoim traditiones in ueritate docebat. Pro uera
rñsione Micheas a Sedechia falso ꝓpheta in maxilla ꝑcutitur alapa, irridetur,
carceri traditur, post regis reditū puniendus. Iesus qa ueritatē cōfessus est, qñ
O se dixit dei filium, est passus hæc eadē. Bone Iesu q̄ta est hic tib⁹ doloris ratio?
Custodiæ traditū caput adorandū colaphorū & alaparū incus efficit, Hoiem
etiā de plebe media pro delicto custodiæ publicæ traditū, mos est sibi dimit-
tere, consolatores illi adhibere, uictui necessaria ei nedū ad sufficientiā, sed ad
delitias ministrare. Iesus regie stirpis flos, de uirga non cōtaminata, non incur
uata consurgens. Iesus innocentissimus pro bonis opibus, pro sancta doctrina
pro ueritate defensa traditur custodię, & noctē totā inter colaphos, alapas, de
risus, minas & blasphemias ducit insomnē. Ne miremur igitur si dicat. Tristis
est aīa mea usq; ad mortē, Sustinete hic o charissimi filii pro q̄bus hæc patior.
Sustinete hic in atrio Cayphę, figite aīos. Quę sit pœna mea mente reuoluite.
Sed duriora me manēt, uigilate mecū, p̄ludia sunt quæ hactenꝰ pertuli. Caput
hactenus meum uexatum est tantū. Nondū exui iussus sum. Sustinete. Dein-
ceps nō colaphis impetar aut alapis. Tertio examinabor a Pilatō, a q̄ lōge seri
osius īmo iniuriosius ageī mecū & acerbius. Durissime toto corpe uirgis lace
rabor, spinis coronabor, & cruci adiudicabor, Sustinete hic & uigilate mecū.

¶ Examinis tertii distributio & enarratio.

XAMINAtum a Pilato prima uice dñm Iesum hoc ordine cōstat.
P e Adducitur in p̄toriū ad iudicē. Cauillationibus agūt, falsa crimina ꝓfe
runt. De criminibus interrogatur Iesus. Innocēs inuenitur. Alteri iudi-
ci remittitur, hæc ab euangelistis audiamus. Matthęus. Mane aūt facto cōsiliū
inierunt oēs principes sacerdotū & seniores populi aduersus Iesum, ut eū mor
ti traderent, & uinctū adduxerūt eū. Ioannes a Caypha in p̄toriū. Matthæus
Et tradiderunt eū Pontio Pilato p̄sidi. Ioannes. Et ipsi non introierunt p̄toriū
ut non contaminarent, sed ut manducarent pascha. Exiuit ergo Pilatus ad eos
foras & dixit. Quā accusationē affertis aduersum hoiem hunc? Rñderunt ei.
Si non esset hic malefactor, non tibi tradidissemus eū. Dixit ergo eis Pilatus.
Accipite eū uos & secundum legem uestram iudicate eum. Dixerunt ergo Iu
dæi. Nobis non licet interficere quemq̄. Lucas, Tunc aūt cœperunt eum accu
sare dicētes, Hūc inuenimus subuertētē gentē nostrā, & prohibētē tributa dari
Cæsari, & dicentem se Christum regem esse. Ioannes. Iterum ergo introiuit p̄
torium Pilatus, & uocauit Iesum & dixit ei. Tu es rex Iudæorum? Respondit
ei Iesus. A temetipso hoc dicis, an alii hoc tibi dixerunt de me? Respondit Pi-
latus. Nunquid ego Iudæus sum? Gens tua & pontifices tui tradiderūt te mi
hi. Quid feciſti? Respondit Iesus. Regnum meum non est de hoc mūdo. Si ex
hoc mundo esset regnum meum, ministri mei utiq; decertarent ut non tradē
rer Iudæis, nunc autem regnum meum non est hic. Dicit ei itaq; Pilatus. Ergo
rex es tu? Respōdit Iesus. Tu dicis, quia rex ego sum. Ego in hoc natus sum, &
ad hoc ueni in mundum, ut testimonium perhibeam ueritati. Omnis enim qui
est ex ueritate audit uocem meam. Dicit ei Pilatus. Quid est ueritas? Matthę
us, Sedente autem illo pro tribunali misit ad eum uxor eius dicens. Nihil tibi
& iusto illi. Multa enim passa sum hodie per uisum propter eum. Ioānes. Iterū

exiuit foras Pilatus & dixit eis. Ecce adduco eum uobis foras ut cognoscatis
quia nullam inuenio in eo causam. Lucas, At illi inualescebant dicentes, Com
mouit populum per uniuersam Iudęam docens, incipiens a Galilæa usq; huc.
Pilatus autem audiens Galilæam, interrrogauit si Galilæus esset. Et ut cogno
uit q̄ de potestate Herodis esset, remisit illum ad Herodem qui & Hieroso-
lymis erat illis diebus.

¶ Adductio in prætorium declaratur.

Ane autem facto post eam noctē qua asseruari iussus fuerat Iesus, cōsi
m lium inierunt oēs principes sacerdotum aduersus Iesum. Forte no
cturno consilio non omnes interfuerant, ideo mane conuenerunt ite-
rum omnes, ut omnium consensu iustus opprimeretur. Vt eum morti trade-
rent iudicandum a Pilato, habente ius necis & uitæ. Et uinctum adduxerūt eū.
Ioannes. a Caypha in prætorium. Matthæus. Et tradiderunt eum pontio Pila
to præsidi puniendum morte. Ioannes. Et ipsi non introierunt prætorium, ut
non contaminarentur, sed manducarent pascha. O impuri & hypocritæ locus Q
non inficit animam, sed intentio. Locus prætorii suris est locus. Locus est bo-
nus sed ut malus sit. Cur locum fugitis & iudicem irritatis? Cur locum ubi rei
puniuntur ingredi non uultis timore contagionis? & iustum opprimere inno
centem punire, beneficum occidere festinatis? Si contaminari non uultis, cur
sanguinem iusti super uos, & super filios uestros cadere imprecamini? Certe
si ex corde munditiam fuissetis amplexi, etiam innocentis hominis mortem, in
paschate non tam ardenter inhiaretis, puri & incontaminati uideri uultis, esse
non uultis, sed neq; uideri potestis. Fallit uos rabies insana, Locus non conta
minat animam, sed mala mens, sed studium iniquitatis. Bene uerum ostenditis
quod Iesus de uobis locutus est. Decimant Anetum & Mentam, & deglutiūt
Camelum. Exiuit ergo pilatus ad eos foras & dixit, Quam accusationem affer R
tis aduersus hominem hunc? peciistis a me cohortem militum armari ad capiē
dum hunc hominem, quem ego mitissimum uideo, intrepide astantem, facie
serenum, penitus interritum. Existimo sine strepitu, sine ui, sine armis uenisset
ad me, si eum ciuili more conueniſſetis. Nunc autem scire uelim cur tanto ap-
paratu captum de nullo crimine aliquis accuset. Non possum cōdemnare uel
absoluere nisi causa cognita. Hęc ab accusatione dependent, Quam ergo accu
sationem affertis aduersus hominem hunc?

¶ Cauillationes exponuntur.

Esponderunt ei. Si non esset hic malefactor tibi eum non tradidissem⁹
r Conficta crimina quoniam probare non possunt, nullius criminis par S
ticulatim primo congressu accusare proponūt. Cauillantes igitur a di
gnitatis pontificiæ splendore, a scribarum doctrina, & a pharisaica sanctimo-
nia, extrinsecus apparentibus, suæ iniquitati uiam facere conantur, ideo nō re
spondent de modo capiendi, neq; de causa capturæ, sed diuertunt. Sumus hic
pontifices templi, & sacrificiorum præsides, scribæ legis sciētiam professi, pha
risei uitæ arctioris ritu ab aliis separati, nobis adsunt seniores populi, tales &
tanti totq; numero uiri, non sine causa o pilate cohortem armatam ad hunc ca

piendum postulauimus,non sine causa in die paschæ ad te eum perduximus
Si non esset hic malefactor,satis fuerat capi,hoc tpe,puduisset nos tantos mo
tus tali tpe excitasse. Tenuissemus eū,& non tā solenni die duxissemus eū ad
ptoriū,q̄d pro diei rōne non ingredimur,Non te uexassemus exire ad nos,ad
qs q̄m uenire dignatus es.Q̄n non alia rōne pro tua humanitate & p̄fidis re
uerentia,q̄ tuo officio inter nos fungeris,Non tradidissemus eum tibi tali tpe
puniendū. Versuti cauillatores,si malefactor est,cur eius malefacta illū accu
sando nō dicitis? Cur p noīm umbras & sancta noīa iustum opprimere cona
mini? Non est Romani p̄fidis noīm sonis inuolui,Et in lege uestra scriptū est,
ne accipias in iudicio psonam pauperis,neq; reuereris uultū potētis. Iuste iudi
ca ,pximo tuo.Si tales estis quales uos habitus,uultus ,opinio & noīa p̄ferunt.
Accipite eū uos & secundū legem uestrā iudicate eum.Impii iniquiq; pontifi
ces,scribę sapientes ut malefaciatis,pharisei hypocritæ,q̄d est cur ad p̄fidis uo
cem non erubescitis? non confundimī,non aufugitis? Quid sanctius p̄ses rnde
re potuisset.Vos cauillamini p dignitatū subterfugia & noīa uana. Ille uos ad
legē uestrā remittit.Accipite eum uos & secundū legem uestrā iudicate eum.
Est lege uestra sancitum.Innocentē & iustū non interficies.Agite secundū le
gem uestrā,sic pascha manducabitis incontaminati. Sed iam iniqtate marcidi
ad alium cauillū confugiūt.Nobis nō licet interficere quenq̄. Si de legis rōne
loqmini,mentimini plane.Dicit dn̄s ad Moysen.Maleficū non patieris uiuere
sup terrā.Dicit idem dn̄s,oculū pro oculo,dentē pro dente,aīam pro aīa dan
dam ex lege in criminis ultionē.Lege ergo licet interficere,q̄d uos negare nō
erubescitis corā p̄side.Si de tēporū cōditione sermonē hētis,estis impudētissi
mi,qs uos ,phibuit interficere quenq̄? Romani? Romanus p̄ses id uos facere
pmittit.Audite eū.Accipite.Quid? Accipite a me ptātem puniēdi eum.Licet
iā uobis interficere,sed non pro arbitrio,ex legis formula uobis Pilatus pmit
tit occidere.Audite eū. Vos secundū legē uestrā iudicate eū. Nō dixit secūdū
ipietatē,nō secūdū inuidiā,nō secūdū rabiē.Si hęc uoluisset,satis fuisset dixisse
,p arbitrio iudicate.Sed qa dixit,Secūdū legē uestrā iudicate. Spatis p̄sidē fal
lere q legē flectere nō speratis.Ideo mauultis accusatores esse q̄ iudices,Pilat⁹
maluit a se abdicare iudicis autoritatē q̄ neqtia vra urgente iustū opprimere.

¶ Criminum prolationis declaratio,

Ta q̄m cauillis nihil ,pficiunt.Lucas.Et cœpunt illū accusare dicentes.
Hunc inuenimus subuertentē gentē nostrā,Et ,p̄hibentē tributa dari cę
sari.Et dicentē se Christū regē esse.Hēmus optiē p̄ses humanitati tuę
gratias,q̄p iuxta legē nos cōtra hūc agere pro officii nostri dignitate pmittas.
Quo nobiscū agis humanius,te libētius iudicē hēmus.Romani principes no
bis uitę &necis ius abstulerūt,obedire decreuimus,& q̄tumlibet pmittas nos
aliter facere,ab incepto obtēpandi ,pposito nō desistem⁹. Esto igit iudex ut es
pro officio,tibi a Romano impatore tributo,nos pro nostrę reip.pace atq; qę
te accusatores erimus,ut cœpimus esse.Et q̄m nr̄æ in uniuersum assertioni cre
dere noluisti,particulatim de tribus hunc reū accusamus.Primū inuenimus.
Inueniunt q̄sita diligenter.Bn̄ nobiscū agit q̄d ius nobis a Romanis dr̄,& a re

gno Idu

gno Idumęorū uestro bn̄ficio liberati sumus.Perlustramus oīa ciuiū studia di
ligēter,& neq; rerū p̄ntiū statū cōturbet,oī qua possumus industria inuigila
mus.Ita cū de publicę pacis turbatoribus inuestigaremus,inuenimus hunc Ie
sum quē tibi p̄ntamus puniēdū,subuertētē a statu p̄ntium rerū gentē nostram
Iudæorū gentē Romanis fidelissimā a fide Romanis iurata hūc subuertētē in
uenimus.Et ne nimis generalē cām accusando agere uideamur,secūdo capite
scito q̄d inuenimus hūc ,phibētē tributa dari cęsari.Et p̄ro tertio accusationis
capite (cui duo priora uiā instruūt) pro nostra erga Romanos fide hūc accū
sare cōpellimur,dicētē se Christū regē esse,Ne credas optime p̄ses,hūc quem
tibi p̄ntauimus p̄narū legū aut publicæ utilitatis amore agere q̄ dixim⁹. Am
bitio dn̄atus,tyrānidisq; ardor insanus illū instigant.Dicit se Christū regē esse
Ideo nō cęsari sed sibiipsi suadet tributa p̄stari.Dicit se Christū regē esse.Ideo
subuertit populū ab obsequo Romanorū,ut in suā trāsferat tyrānidē.Hęc sunt
accusationis capita q̄ aduersus hūc afferimus.Quę iccireo a principio subticui
mus,ne q̄d noui tumultus a nr̄o populo machinari existimares,& pro hui⁹ in
sania tu anxius fieres,uexarent innoxii.Sperabamus p̄ditū hoiem resipiscere.
At q̄m mansuetudine nostra furor eius inualuit,ne res tandē nostras iste sub
uertat,& Romanū impatorē cōtra te,cōtraq; nos irritet,pro tua sapientia iu
stissime præses de reo tā criminoso iam iudica.

¶ Cauillationum & accusationum iniquarum prophetia.

Auillatiōes & iniquas cogitatiōes quas retuli p̄sagiuit Dauid q̄n dixit
Quid gloriaris in malitia q potēs es ī iniqtate.O cœtus pōtificū scriba
rū & pharisęorū,q̄ es potēs iniqtate.Accepisti potētiā ad cōseruādam
ęqtatē,exerces ad iniqtatē.Quid gloriaris in malitia tuę ptātis,q̄ cū bona esset
tu fecisti malā iniqtate tua? Quid gloriādo et iactādo dicis.Sum⁹ pōtifices scri
bę & pharisei,uiri īsignes &,pbati sum⁹.Si nō esset hic malefactor,nō tibi tra
didissem⁹ eū.Cur sic te iactas? Quid tota die iiustitiā cogitauit lingua tua? q̄d
iniquas iniustasq; cogitationes quas es præmeditatus,Lingua tua loqtur,hic
dicitur lingua cogitauit.i.cogitata locuta est.Sicut nouacula acuta fecisti dolū.
Ecce quid cogitauit,Dolum acutum penetrās sicut penetrat acuta nouacula.
Dilexisti malitiam super benignitatē.Mulca bona opa de Christo uidisti.Mul
ta ab illo bn̄ficia suscepisti.Cur illa non es amplexus? Cur illa deprauasti,&
male interptando dixisti illū esse dæmoniacū,qui dæmones effugabat? Cur
illum malefactorē dicis,q̄ tot sanitates tuis ciuibus cōdonauit? Iniqtatē magis
q̄ loq ætatem.Cur dilexisti magis iniqtatē animi tui,q̄ loq ætatem bn̄ficio
rum acceptorum? Dilexisti oīa uerba p̄cipitatiōis lingua dolosa,Cur inq̄ hoc
fecisti? Cur uerba p̄cipitationis inconsulte & incredibiliter p̄cipitando hono
rem tuū protulisti? O lingua dolosa,uerba p̄cipitationis.s.p̄cipitares iudicii de
cus,iudicis maiestatē,iusti innocentiam.Cur dilexisti tam impudenter mentiē
do? Dum falsa & incredibilia crimina coram iudice accusando proponere nō
erubuisti? Satis fuerat dolos cogitasse cauillādo.Prȩcipitare te non debueras
tam uesane accusando.Sed quid fecisti? Audi ,pphetam.Propterea deus de
struet te ī finē,euellet te & emigrabit te de tabernaculo tuo &c.Quę plane ad
ĩram loquunt Iudęorū supplicia a Romanis illata.

r v

¶ Figura de cauillis & accusatione Iudæorum contra Iesum.

Figurauerũt istos accusatores Hiezolitę hoies, qut morẽ gererẽt impie
f Hiezabeli, in iudicium traxere Nabot, Illi plus colẽtes impiam reginã
q̃ dei iustitiam, iustum in iudicium pro falsis criminibus adducere, &
damnari poscere non sunt ueriti, Pontifices, scribæ, & pharisei, Reginæ super
biæ & inuidiæ famulantes, contra Iesum quid aliud faciunt.

¶ Quarti secundum ordinem examinis declaratio quod secundum
est a iudice Pilato factum.

Terũ ergo introiuit in p̃toriũ Pilatus, & uocauit Iesum & dixit ei. Tu
i es rex Iudæorũ? Cõstabat Pilato hæc oĩa crimina esse meras nugas et
neqtias impudẽtissimas. Nouerat Christũ nil nisi mores cõponẽtia p̃
dicasse. Videbat q illũ cõsulebãt, q eius monita seq̃bant, leges patrias custodi
re. Meminerat illũ dixisse palã, non ueni soluere legẽ sed adĩplere. Audiuerat
A qa populũ admonuerat scribarũ & phariseorum seruare p̃cepta. Hæc porro
oĩa uidebat nõ esse subuertẽtis populũ gesta. Tñ ut aliqd egisse uideret, de ter
tio accusatiõis capite q̃d reliqua comphẽdebat, & in q̃d duo priora tẽdere ui
debant, Iesum ĩterrogat. Discãt hic iudices absentibus accusatoribus reos in
terrogare. Iterũ Pilatus intrat p̃toriũ, sepatus ab accusatoribus. Discãt reũ nõ
B terrere minis, nõ uoce horrisona, nõ toruo aspectu. Vocat pilatus Iesum, non
trahi iubet, aut p̃conio citat, uocat mãsuete. Discãt apta mẽdacia pro criminib⁹
nõ recipe, discãt nõ grãdẽ telã iudicii de nihilo cõtexere. De tribus accusant Ie
sum pontifices, & de uno tm̃ pilatus examinat. Reiicit q̃ scit falsa notorie. Hoc
de tertio pro officio examinat, & ut aliqd p̃ditis pro eorũ dignitate ĩpẽdat, ut
iudices discãt pro suo officio, etiã p̃ditos hoies q̃ñq̃ nõ penitus aspnari. Sapiẽ
C tibus & insipientibus debẽt etiã modestis & discolis. Et dixit ei. Tu es rex Iudę
orũ? Accusatores tui tria tibi crimina obiiciunt (ut audire potuisti) obmitto
uluo, ut ad rei summã maturius accedamus. Accusant te q̃ dicis te regẽ, nõ q̃ro
q̃d dicas, q̃ro q̃d facias, qs sis, pro q̃ te geras, Es ne tu rex Iudæorum? O pilate
magnã q̃stionem ꝓposuisti. Qnid sit regẽ esse existimo te psuasum hr̃e. Quid
aũt sit esse regẽ Iudęorũ fortasse nõ intelligis. Iudęus laudãs aut cõfitẽs interp̃
tat. Esse ergo regẽ Iudęorũ est esse regẽ laudãtiũ aut cõfitẽtiũ, aut utrũq̃ simul
Iudei qb⁹ tu p̃sides, nõ laudãt adulãt, nõ cõfitẽt ueritatẽ, sed illã cęlãt, fallaciã et
falsitatẽ amplexi sũt. In magna uocis ęquocatiõe o pilate uersaris, & (pace tua
dixerĩ) nescis q̃d ĩterroges. Queris de Iudęis, q̃s Iudęos existimas, sũt Iudæi uo
ce, nois aũt rõne Iudei nõ sũt, & tñ de uera nois significatiõe ĩterrogare te cre
dis. Nõ ergo mireris si sapiẽtię magr̃ ęquocã ꝓpositionẽ & icerti nois q̃stionẽ
ad aliqd certũ redigi studẽs, nõ rñdet, sed ꝓ ĩterrogatiõe tua aliã ꝓponit ĩter
rogationẽ. Ambigue nãq̃ ꝓponẽti necesse est ꝓ rñsiõe ĩterrogationẽ ꝓponi
D ut ad certũ aliqd ĩterrogatio redigat. Queri ergo ies⁹. A temetipso hoc dicis?
Queris an sim rex Iudęorũ, q̃ris ne tuo sensu loquẽs? Queris ut uerba tuis au
rib⁹ sonãt, an regnẽ uel regnare studeã inter accusatores meos? An alii hoc ti
bi dixerũt de me? An alii q sciũt q̃d sibi uelit hec dignitas esse regẽ Iudæorũ,
q Messiã expectant, q de rege Messia pro ueritate professa, calumniã mihi sta
tuunt, hoc q̃ ego sim rex Messias rex laudãtiũ & cõfitẽtiũ tibi dixerũt de me.

Vtcunq̃ q̃ras rñdere tibi paratus sum, si modo de q̃ q̃ras prius declaraueris.
Rñdit pilatus. Nũq̃d ego Iudęus sum? at sciã huius nois uerũ significatũ? Vt
libet rñde. Gẽs tua & põtifices tui tradiderũt te mihi. Scire uelim, Quid feci sti
cur capi & in iudiciũ duci debueris. Quid feci sti, mihi dicito, ut sciã q̃d tibi face
re debeã. Nolo pilate existimes recusare me tuis oĩbus interrogatiõibus rñde E
re, nũc q̃ digestę sunt, seriatim rñdebo. Si q̃ris de regno hui⁹ sublunaris regio
nis, & eius partis q̃ Iudæa dr̃, Si q̃ris inq̃ de principe huius angustę patrię. Si
q̃ris de rege p̃sidente his hoĩbus durę ceruicis. Regnũ meũ nõ est de hoc mũ
do. Nõ sũ rex taliũ gẽtiũ. Vis scire me uerũ dicere? res ipsa se cõprobat, Si ex F
hoc mundo esset regnũ meũ, si uel natura rex essem, uel regnũ inuasissem, hac
in angusta regiõe, uel natiuo studio, uel factiõis affectu fautores hẽrem, nemo
tale regnũ, pfitet inermis. Ministri mei affectu natiuo, uel partiũ studio, arma
ti. s. milites, aut saltẽ plebs incõdita, uel satellites mihi ministrãtes. Vtiq̃ oĩ qua
possent rõne, decertarẽt ut nõ traderer Iudęis. Nõ dixit ut nõ traderer tibi aut
Romanis, qa se Iudęis tradẽdũ tãdẽ nouerat, & a fine traditionẽ uoluit noĩare. G
Nũc aũt ut tibi uno noĩe rñdeam. Regnũ meũ nõ est hic. Nõ est in ista subluna
ri tã angusta regiõe. Regnũ meũ nõ est hic, Nõ sum caput horũ q̃ sua duritie
caput toties hẽre respuerũt, q tot de suo sanguine reges absorbuerunt, q exte M
ros reges ferre nescierũt, q Romanũ regnũ q̃tũlibet mite sunt recusaturi. Re
gnũ meũ nõ est hic q̃tũ ad nois supficiẽ, de qua fortasse interrogare uoluisti.
Dixit ergo pilatus. Ergo rex es tu? Si tu nõ es rex in hac nois significatione quã
supficialẽ dicis, & me de illa ĩterrogare existimas. Es ne ergo rex tu? In nois ꝟo H
significatũ, Es ne tu rex laudãtiũ & cõfitẽtiũ re nõ umbra. Tu dicis q̃a rex sum
ego, Ego in hoc natus sum, & ad hoc ueni in mũdũ, ut testimoniũ phibeã ueri
tati. Oĩs q est ex ueritate audit uocẽ meã. O pilate q̃ esses fœlix, si huius rñsiõis I
uerba p̃cipe studuisses. Qui uere laudare & cõfiteri uolũt, añ oĩa ueritati stu
dere necesse est. Laus. n. si nõ est uera, adulatio est. Cõfessio si nõ est uera, mẽ
daciũ, uel (ut ita dixerim) mẽtitio est. Est certe mẽtiri. Qui futurus est rex lau K
dãtiũ & cõfitẽtium uerax sit necesse est. Ego natiuitatis meæ rõne uerax sum.
Aeterna nãq̃ natiuitate qua sum dei filius, in hoc natus sum ut testimoniũ p̃
hibeã ueritati. Qñ meę rõne natiuitatis, imago sum & speculũ primę ueritatis
& in me relucẽt oẽs ideę. Quicqd uere est, in me natiuitatis ęternę rõne resplẽ
det. Pro rõne itaq̃ gñationis æternæ. Ego ad hoc natus sum ut testimoniũ phi
beã ueritati. Perhibere testimoniũ ueritati, est ueritatẽ comprobare, robora
re, declarare, pro æternæ genituræ merito omnes ueritates increatę & creatę
cõprobantur in uerbo. Sicut. n. mensura cõprobat mensuratũ. Sicut inq̃ pfe
ctissimũ cuiusq̃ generis, mensurat oĩa quæ sunt suæ rõnis, ita uerbum prima
& increata ueritas, omnes ueritates cõprobat mensurando. Et sicut participã
tia aliquã naturã, in illa roborant illiaq̃ pficiunt. Sic qm̃ oĩs creata ueritas scin
tillam quandã sapit increatæ ueritatis & insę pficitur. Oẽs etiã ueritates incre
atæ per dei sapientiã quæ filius est, uerę sunt. Vtræq̃ ueritates creatæ. s. & in
creatæ omnes & singulæ in dei filio roborantur, & per illum declarantur.
Principia nãq̃ cõclusionũ sensum distincte intelligibilẽ reddere solent. Prima

igitur sapiētia oīm ueritatū est declaratiua, qa oībus est essendi principiū & finis. Quare ꝑ eternę gnatiōis rōne, melius nihil potuisset dicere dns Ieſus christus q̄ ego ad hoc natus sum ut testimoniū phibeā ueritati. Pro teporaneę generatiōis modulo qd dicat nūc audiamus. Et ad hoc ueni in mūdū hūc subluna rem. Ad hoc uēni in mūdū. Veni hoīem factus hō, q minor est mūdus. Vt te
L stimoniū phibeā ueritati, Pro æternę genituræ uigore erat de me ueritas munitiſſima, eritq; ꝑpetuo. Sed qa hō cū in honore esset nō intellexit, unde comparatus est iumētis insipiētibus, & similis factus est illis, ueritatē increatā natā sine tpe nasci secūdū tēpus oportuit, ut tpaneo hoīs errori finē ponēret. Et ille ad lumen rectitudinis iustitię, relictis cōmodorū nugis, ꝑ ueritatē quā sensu cōcipet repari posset, & si uellet reparetur. Ego ad hoc ueni in mūdū subluna rē, ut q in supiori mūdo ueritatē cōtineo, in inferiori illā reparem, ut hō q minor est mūdus, illā me docente capescat. Mea æterna natiuitas ueritatē solidā facit. Mea natiuitas tpanea hominibus bonæ uoluntatis soliditatem ueritatis ostendit, ad illam consequendam uiam instruit, se ducem exhibet ad illam puenire uolētibus. Ergo secūdū utrāq; meam natiuitatē, natus sum ut testimoniū
M phibeā ueritati. Itaq; oīs q est ex ueritate, audit uocē meā. Ex ueritate sunt angeli boni in gratia cōfirmati, audiūt uocē meā, ordinē a me decretū æterna sapientia, quē mētibus eorū indidi. Audiūt, obseruāt, in nullo transgrediuntur, Audire nanq; obedire est. Angeli uero mali q in ueritate nō steterūt, hāc meā uocē, hūc ordinē diuinę sapiētię nō seruauerūt, & si possent rūperent. Rūpe.n. conant illū q̄tū in eis est, quē si seruāt, inuiti seruāt nō ꝑ obediētiā spōtaneam, sed ꝑ uiolētiā qua arctant ut serui. Hoīes bonę uolūtatis audiūt sensibus meā uocē. i. doctrinā meā, meas ꝑdicationes, mea monita, ꝑcepta mea pro uiribus seruāt, meā uocē, bonas inspirationes audiūt, sequūnt, obtēpant illis. Peruersi uero hoīes, q sicut maligni spiritus nō steterūt in ueritate, sed falsitatē amplexi sunt, q̄rū cor insipiēs obscuratū est, nō audiūt meā uocē, spernūt meā doctrinā. Sed quā uocē sponte nō audiūt q̄nq; expiunt inuiti, expient in sempiternū post gnale iudiciū. Quia uiuētes nō bonas īspiratiōes suscipe uoluerūt. Quod dixi, mox in te ipso cōprobabit. Collige nūc Pilate rnsionē si potes. Videbis Christū regē esse iudęorū. i. laudātiū & cōfitētiū, rex est angelorū, q in ueritate ꝑdurāt, q nō cessant laudare deū canētes. Sanctus sanctus sanctus dns deus sabbaoth. Rex est hoīm bonæ uolūtatis. Regi maxie debet obediētia, Oēs qui sunt ex ueritate, dnm Ieſum audiūt, illi obediūt. Rex est ergo laudātiū & cōfitētiū q sunt ex ueritate, q in ueritate fundati q̄si in solida petra, cōcuti nō pnt. Habes o Pilate qd Ieſus fecerit. Testimoniū phibuit ueritati. Pulcherrima sunt q̄ de regno tuo dixisti bone Ieſu, sed illa Pilatus non capit, pulsat ut intelligat, sed non bene pulsat, ideo ei non aperietur. Pulsantem tamen audiamus.

¶ De ueritate interroganti Pilato cur ueritas non rēsponderit.

d Icit illi Pilatus. Quid est ueritas? Rem scitu pulcherrimam Pilatus interrogat, cuius rationem si audiret, & intelligeret a tanto taliq; magistro, illū nunq̄ morte damnaret. Ita ne audiat uxor, illi impedimēto sit!

Nanq;

Nanq; illo iuxta Matthæū pro tribunali sedēte, misit ad eū uxor eius nunciū dicens, nūcii ministerio. Nihil tibi & iusto illi. Multa.n. hodie passa sum ꝑ uisū ꝑpter eū. Magnū ni fallor hic latitat sacramētū. Pilatus q̄ pſidis fungit officio, qd sit ueritas a ueritate regit. Ab ea inq̄ ueritate q̄ uenit illuminare his q in tenebris & in umbra mortis sedēt, ab ea q̄ uiā dei in ueritate docet. Cur ergo nō discit? cur nō docet illū magister optim⁹, docēdiq; studio flagrātiſſim⁹? Duo potiſſimū fuisse in causa cōperio. Sedet.n. in tribunali, & uxoris nunciū audit, N
Pilatus pſes apex est mētis humanę, portio. ſ. supior rōnis, q̄ pſidet in toto aīe regno, & illud pro officio moderari tenet, hoc inq̄ rōnis culmē suapte natura fertur in primas synceraſq; ueritates, ut ex illis quasi ex fontib⁹ riuulos trahat ueritatū inferiorū, & ad diē cōtingentiū, iuxtaq; illas regni sui officinas, sens⁹ ſ. & artes. i. studia hoīm moderet. Ergo Pilatū pſidē a Ieſu fonte sapiētię ꝑcunctari, qd est ueritas, nihil est aliud q̄ synderesim ferri in primas ueritates & de illis inqrere. Sed ꝑcunctari nō est satis. Sedet Pilatus q debuisset assurgere, & totis neruis ad discendum incūbere. q; si forte debilitate peccati originalis uel actualis synderesis recta stare & oī studio intēta ad illa esse nō pōt, saltē in tribunali ne sedeat, si discere uult discipuli pſonā debet induere. Qui sedet in tribunali, magistri iā locū tenet. Tribunal sedes est fastus atq; tumult⁹. Si sedere uult (sedēdo.n. & qescendo fit animus prudēs) sedere debuisset in terra humilis, sedere debuisset solitarius, curis tumultuātis mūdi uacuus. q; si pro officio uitā actiuā deferre non pōt hic rōnis pſes, si illi in tribunali pro statu reip. aut domestico cōseruādo sedendū est, & illic pōt aliq̄n ad ueritatē aspicere, & dicere dño Ieſu cū Pilato. Quid est ueritas, uxoris nūcios ne recipiat, oīno necesse est, si sec⁹ fecerit exibit statim foras, & sapiētiæ rnsionem pro ueritatis rōne dignoscēda obtinere nō poterit. Vxor hęc est appetitus cōcupiscibilis, siue affectio cōmodi, affectioni iustitiæ quasi inſepabiliter sociatus. Ita q uitā actiuā agere uolūt, & ueritatē a Christo ꝑdiscere, qd illa sit interrogēt illū, & affectio
P nē institię (q̄ tribunalis est basis) semp studeāt imitari, affectioni cōmodi nullatenus inhærere. Secus si egerint. Quid illi suadeat hęc uxor audiamus. Nil tibi & iusto illi, seq̄re cōmoda nō iusta. Quid ita? Multa passa sum in somnis hodie ꝑpter eum. Mulier. i. semp uana commodi affectio, qd aliud seqtur q̄ ueri umbras & somniatas nugas? In suis nēpe somniatis affectuū motibus, affectio cōmodi molestat, & multa patitur a zelo iustitiæ illā affectata prosequi, phibēte. Ita Pilatus ad uxoris nuncium se conuertens, studiū ueritatis egressus. Quare non fuit culpa Ieſu, si quid esset ueritas interrogatus non respondit. Pro sua sapientia respondere non debuit audienti nunciū mulieris loquentē ad aurē.

℄ Concentus ex dissonis.

Dam ob uxoris suæ leuitatē in ueritate non stetit. Pilatus suæ uxoris
a somniis quid sit ueritas non intelligit. Eua secuta est mendaciū. Vxor
O Pilati secuta est somniū, utraq; certe diabolū secuta est. Expulerat diabolus Adam ab initio de paradiso delitiarū, uxoris Euę ministerio. Nunc q̄n maiori ex parte prophetias, de restituendo in pristinū hoīem per Messiam uidit impletas, cœpit addubitare ne pauca restantia in Christo finem acciperent

Restabat aũt illũ uerberari, morte damnari, in cruce hæc oĩa cõsumari, & per
glorioſam mortui crucifixi reſurrectionẽ tartara ſpoliari, q̃ impedire cõſtitu-
ens princeps tenebrarũ & luctus ſperauit, quẽ admodũ ab initio ꝑ uxorẽ fre-
P gerat Adã. Nunc q̃q; ꝑ uxorẽ Pilatũ frangere. Eã igitur ſomnĩs aggredit, hor
ribiles dormienti ingerit uiſiões, ſi Pilatus Chriſtũ mori decernat, fortunarũ
iacturas, morbos, & oĩm illi horribiliſſimũ irã cæſaris ꝑ ſomniũ ciet. Euigilat
illa curis anxia, terrore plena, neq; põt ꝑ ſomnũ uiſa a mente reiicere. Obdor-
mit iterũ feſſa terroribus, peiora priorib⁹ uidet, Sic tota nocte iactata neſciẽs
q̃rſum hæc tenderẽt, ne lucitatis arguat ſubticet, ubi uirũ audit die feſto ꝑter
morẽ intraſſe ꝓtoriũ, põtifices ius dicere ſolitos, ſcribas & phariſeos iã reorũ
defenſores, nũc accuſatores factos intelligit, & populũ cõcitatũ pro uno Ieſu,
quẽ fama ꝓclamãte bonũ uirũ, grãdiũq; ogum patratorẽ audiuerat, ꝑcũctata
fortaſſe hoĩs lineamẽta, en inqt q̃d ſibi uolunt ſomnia mea. Cõcordat Ieſu effi
gies ſimulachro ꝑ ſomniũ oſtenſo. Hic eſt uere pro cuius dãnatione familiam
meã, uirũ meũ, me ipſam pati tanta uiſa ſum. Heus tu, ꝑge, ad ꝑſidẽ, dic meo no
mine, ne iuſto illi aliq̃d moleſtiæ inferri decernat. Et q̃m ꝓ tribunali iã ſedet,
Q cito curre feſtinus, rẽ paucis abſolue, dic inq̃ meo noĩe, Chariſſime uir & unica
ſpes ſalutis meę, miſerere mei, miſerere tui. Multa horribilia oĩaq; plena triſti
tia, em̃, certe nõ uano ſomno uel inſomnio, ſed certe ꝑ uiſum, ꝑ uerã uiſionem
paſſa ſum hodie, nocte ꝓxima q̃ pars fuit hodiernę diei ꝓpter eũ, quẽ exami
nas quaſi reũ, opp̃ſſum iniuſte. Nũ tibi, ſi me, ſi te amas, & iuſto illi ĩferas incõ
modũ, Om̃e q̃d illi intuleris, in te redũdabit. Nil ages illi q̃d non patiaris. Sed
nõ obtinebis peſſime draco q̃d ꝑ mulierẽ extorq̃re ſtudes, Reſtituet hõ in in-
tegrum ꝑ gr̃am ſaluatoris, Tuus carcer frãgetur, apietur, euacuabit. Captiuos
reddes inuitus. Non eſt tibi lucta cũ Adã primo q̃ ſe mulieri penitus adiiciat.
Non eſt tibi lucta cũ Pilato q̃ mulieris monita ſecutus exiuit foras, Luctaris
cũ rege iuſticię, accincto ſup̃ femur ſuũ gladio bicipiti acutiſſimo q̃ tua diſcin-
det retia, teq; cõfodiet. Et q̃m potẽtiſſim⁹ ẽ cõtra æternę ſapiẽtię decreta nihil
aget oĩno Pilat⁹ quẽ tu foras emittis ut illũ excuſet & liberet. Sati⁹ tibi fuerat ĩ
ueritate ꝑſiſtere ĩ q̃ te creauerat ut plene ab eo diſceres & teneres q̃d ẽ ṽitas.

¶ Præfatio in tractatum de ueritate extra cauſam habitum
ſed non ſine cauſa.

VID eſt ueritas, ſi diſcere uolebas o Pilate foras egredi nõ debebas,
q & deſerta ueritatis origine ad erroris fontẽ & fomitẽ turbam inuidia
auaritia & ambitu plenã te cõuertere, ſuſtinere hic & uigilare ubi tecũ
loqtur ueritas ſatius fuerat. Nos ergo fratres q cũ illa hactenus uigilauim⁹ &
ſuſtinuim⁹ pſeuerem⁹ & dũ meticuloſus & uxori addictus Pilatus foras egre-
ditur, diſcamus a ueritate extra cauſam ſi poſſumus quid eſt ueritas, ne dũ Pi
latus aliud agit nos fruſtra uigilemus. Tantus eſt fulgor ueritatis, tantus uigor
R tanta maieſtas, ut creata oĩa illam ex toto capere non poſſint. Neq; ſi plures
mundos q̃s eſſe conſtituat, totã in illis locare poterit ueritatẽ, Res eſt q̃ nõ hẽt
principium, q̃ finem hẽre non põt, oĩbus lucet, illuminat uniuerſa. Sol illi com-
paratus tenuis eſt ſcintilla fulgoris, Et ꝓfecto ſicut oĩs oculus per ſolem uidet,
nullus tm̃

nullus tm̃ ſolem integrum perfert, ſed illum fere oĩs oculus ſub umbra & ꝑ um
bram intuetur. Ita cum oĩs creatæ mentis ratio ꝑ ueritatem diſcernat uniuerſa
ipſam totã penetrare, ſuſcipe, cõtinere non põt. Deſinet hoc admirari q̃ uide-
rit finitum uigo. em ſolis a finito oculo contineri non poſſe, Sunt q̃dem creatę
mentes, & p̃ſertim bene inſtitutæ, ueritatis amore flagrantiſſimæ. Sed q̃m de
biles ſum̃, iſta eſt robuſtiſſima. Q̃m uaſcula ſunt paruula. Illã pelagus eſt infini
tum, nec totam capę, neq; eius uigorem integrũ ferre ſufficiũt. Volenti igitur S
ad ueritatẽ accedere, ante oĩa opus eſt proprias uires agnoſcere, & ſecundum
illas opi inſiſtere. Docuit natura ſub̃ umbra, atq; ꝑ umbrã ſolem nos intueri.
Qui ſecus faciunt excæcant, Lucẽ ſolis non penitus purã hac rõne natura ocu
lis imiſit animantiũ, ſed illã aeris obſcuritate & umbra terræ contempauit, ne
dum uidere q̃s uult, uiſum amittat. Ita ſi ueritatis rõnem intelligere uoluerim⁹
umbra illi admiſcenda erit, ne labor irritus & ꝓnicioſus euadat. Et nihilomin⁹
particulas aliquas ueritatis pro uiribus attigiſſe ſufficiat. Totũ q̃ attentauerit,
onus ferre non poterit. Scrutator nẽpe tãtæ maieſtatis opprimet a gloria. Sed
qua hãc rẽ umbra cõtempabimus? falſitatis. Accipiemus inq̃ falſitatis rõnem
& q̃n intellexerimus q̃d ſit falſitas, tũ demũ q̃d ſit ueritas aliqua ex parte intel
ligemus. Falſitatẽ inſup̃ rem nimiũ tenebroſam, nõ ſtatim aggredi p̃ſumamus
Merget nos in ꝓfundã ignorantiã, Si llam ſolã & nudam fuerimus amplexati
Miſcebimus ergo hæc duo extrema ueritatẽ. ſ. & falſitatẽ, & q̃ naſcũtur ex his
uerum & falſum accipientes, pedetentim ad ueritatis limina adeunda uiã apie
mus. Et ut ueritas ipſa p̃ſtiterit, q̃d illa ſit, & quõ ſe hẽat tandem oſtendemus.

¶ Quid ſit uerum.

Erũ q̃d ſit nũc & q̃d falſũ accipiamus. Illud eſt uerũ q̃d tale ſe dignoſcẽ
▼ dum exhibet quale eſt. Dicimus illud eſſe uerũ, q̃d colore, põdere, uir
tute, aurũ p̃fert. Si colorẽ hẽat pondus uero nõ habeat. Si utrunq; ha
beat colorẽ & pondus. Ignĩ aũt nõ reſiſtat, ferro nõ cędat, nõ extẽdat ampliſſi
me, nõ eſt aurũ uerum, falſum eſt ergo, Si qua mulier colore fucata, falſis redi
mita capillis, altis aucta ſandaliis, pulchritudinem p̃ferat, ſit tm̃ ficto rubore pal
lor, ſub mẽtito capillo caluicies, ſup̃ addito ſandalio, breuis ſtatura corpuſculi,
nõ eſt hæc uere pulchra, falſo pulcherrimã dicent oĩs q̃ hæc ab ea ſimulata di
gnouerint. Si q̃s horrida ueſte, pallida facie, humili uoce, miti inceſſu, bonũ ui
rũ p̃ferat, & mundi ſe contẽptorẽ oſtẽdat, ferueat tm̃ ambitu gloriæ, Gulę & ta
ctus delectationes ardeat, & latenter exerceat, ſtudeat auaritię. Vt hęc ſua ſtu
dia nutriat, erit ne uir bonus? Erit uere malus, falſo bonus. Tria ſunt aĩatorũ
genera. Vegetãtia tm̃, Vegetãtia ſimul & ſentiẽtia, Vtrunq; & his melius mẽ
tem. i. intellectũ & uolũtatẽ hñtia. Illa uegetãtia uera ſunt, ut ex primo exẽplo
dignoſcitur, q̃ talia ſe ſenſibus & rõni per ſenſus offerũt, qualia ſunt in re. Hinc
eſt q̃ archimiſtarũ mixturas, falſa metalla dicimus, hñt unde oculis ſatiſfaciãt
non habent unde ſatiſfaciant operi. Quãto porro minus ſunt palliata, hoc eſt
quanto minus fallere p̃nt, minus ſunt falſa. Quanto inquam plus de natura ue
ri metalli quam præferunt, retinent, minus falſa eſſe probantur. Quanto item
de eius natura minus habere ſe monſtrant, minus item falſa exiſtimantur.

Qñ aũt multũ ꝑferũt,uel penitus uerũ metallũ ostendũt,suntq; ab eius natu
ra alieniſſima,tunc falſiſſima eſſe probant. Habet ergo uegetabiliũ rerũ natu
ra ueritatẽ ꝓ concinnitatẽ,& ut ita dixerim correſpõdentiã ꝓprietatũ intꝰ in-
hærentiũ ad ſubſtantiã cui conueniunt,& amborũ ad exterã apparentiã. Qñ
igitur plene concordãt naturæ uegetabili ꝓprietates intimę,& apparentia ex
terna,uerũ eſt plene uegetabile in q̃ illa cõueniunt. Vbi ex aliqua parte diſſen
tiunt,illic ueri ratio non plene cõſtat. Dicimus argentũ oĩno defecatũ,purum
& uerũ argentũ. Si aliqd æris cupriue admiſceas,non eſt purũ,non eſt uerum
argentũ. Tm̃ de ueritate argenti pdidit,q̃tum de ipuritate æris aut cupri acq̃
V ſiuit,tãtundẽq; falſitatis illi eſt ſupinductũ. De rerũ q̃q; ſenſibiliũ ueritate idẽ
ꝓ oĩa ſtatuendũ eſt. Niſi q; uegetabiliũ ueritas eſt ex concinnitate ꝓprietatũ
ad ſolã uegetandi uirtutẽ pro ſpecie quã ꝑferunt. Senſibilia aũt hñt ueritatem
ex harmonia ꝓprietatũ exterioris apparẽtię,ad uegetandi ſentiendiq; rõnem
pro natura quã oñdunt. Si equũ habeas languentẽ uel alicunde debilitatũ,&
artificio defectũ contegas ut illũ uendas,falſum equũ uendere uis. Oſtẽdit.n.
q̃d non eſt ſecundũ uegetandi ſecq; mouendi rõnem. Sed & q̃uendit eſt eq̃ lõ
ge falſior atq; fallacior. Licet.n.equus falſus ſit,ille tm̃ nõ fallit,ut infra mõſtra
bitur,fallit aũt uenditor,q̃ cũ ſciat non talẽ eſſe qualẽ ſua arte confinxit,aliter
ſe credere ſimulat,& integrũ uir ille ꝑdicat. Conſtet igit̃ hic nobis in ſentienti
bus rebus duas poſſe falſitates inueniri, iuxta duas ueritates cõſtantes in illis.
X Cõcinnitatẽ.ſ.et cõcordiã ꝓprietatũ ad naturã,& ad apparẽtiã uegetãdi et ſen
tiẽdi,ut ꝑferũt pro ſuę rõne naturę. Rerũ uero mẽtẽ hñtiũ multiplex ẽ falſitas,
multiplex & ueritatis ratio. Mentẽ hñt angeli & hoĩes, Deꝰ magis eſt mens,q̃
hñs mentẽ,Eſt.n.deus qcq̃d hẽt excepto eo q̃d relatiue dicit̃. Vñ ueri,unde fal
ſi ſint angeli primo dicamus. Illi ueri ſunt angeli q̃rũ natura intimis uiribus cõ
cinit,& tales ſe exhibent agnoſcendos,qualis eſt cõcentus ſiue cõcordia natu
ræ cũ uiribus & uiriũ inter ſe,Natura angelorũ intellectu cõſtat & uoluntate.
Vires hñt igitur ut uelint & intelligant. Intellectus pro ſua ui eſt errorẽ fuge-
re,dubiis non acqeſcere,ſectari ueritatẽ,certis adhærere, Volũtatis eſt mala
reſpuere,odiſſe iiuſta,capeſcere bona,iuſtis acqeſcere. Angeli ergo q̃s bonos
dicimus,ueri angeli,ueræq; intelligentię ſunt. Regulas nanq; æternę ſapiẽtię
intellectu cœpunt ab initio,& uolũtate illis adhęſerũt,atq; ꝓ gr̃am in hoc ſtu
Y dio cõfirmati,ſe tales ſemꝑ exhibent agnoſcẽdos,quales natura ſunt,& quali
ter intimis uiribus operant̃. Cõtra mali angeli q̃s dæmones aut diabolos chri
ſtiano uocabulo appellamus,falſi ſunt oẽs. Qñ intellectũ a primæ ſapientię lu
mine auerterũt,& ſe ipſos potiũs contẽplati ſunt, Vnde iuſtitiã cõmoditatib⁹
poſt hñtes,ſibi prius bene eſſe uoluerunt,q̃ deo creatori ſuo,non amantes illũ
q̃a optimus eſt,& oĩm q̃ ſunt integra bonitas in illo concludit̃. Sed ſe ipſos ma
gis q̃ illũ amantes,creatorẽ ac creaturã uniuerſam ꝓ propriis cõmodis dimẽ
ſi ſunt. Et nihilominus ſe malefacere his tã ꝓuerſis intellectus & uolũtatis ſtu
diis,nulla rõne fateri uolunt,ſed ut bene feciſſe uideant̃,cũ obſtinate in malo
ꝓpoſito durent,ſe bonos & bñficos oĩ qua pꝺſſunt machinatione cõfingunt
Itaq; nihil melius dicere poterat de lucifero ſermonẽ faciens q̃ dixit, Ille neq̃
fuit ab

fuit ab initio,& in ueritate nõ ſtetit. Et certe oẽs luciferi ſequaces neq̃ fuerunt
ab initio. Qñ ut primũ creati ſunt,uolũtatẽ ſuã neqtia ,intellectũ errore reple
uerunt. Vnde in ueritate nõ ſteterunt,in illa creati. Non.n.nõ ſtetiſſe diceret̃
niſi inde diſcederent. Falſi ergo ſunt,q̃a bonã naturã deprauauerũt,uires natu
ræ alib⁹ q̃ oportuit affixerũt,alios q̃ ſint,aliter q̃ ex intimis ꝓpentur,ſe ꝓferre
conantur. Sed nunq̃d ſancti angeli multa cõfingunt,dũ ſe humana effigie cõ Z
tegunt,loquunt̃,inambulant,comedũt quaſi hoĩes,& tm̃ u-re hoĩes non ſunt̃
Nunq̃d mortes & exercituũ deuaſtationes in ſacris literis (q̃ mala ſunt) ꝓ an
gelos legimus eſſe confectas? Falſi ergo ſunt & boni angeli dum ſe tales offe
runt apparentiæ quales nõ ſunt. Dũ inſup cũ boni ſint,malũ ꝓpantur,& opa
non bona bonę naturę,bonis uiribus & in bono confirmatis ꝛcon pñt falſis cõ
cordare. Maligni q̃q; ſpiritus licet natura & propoſito non ſint ueri,uera tm̃
q̃nq; reſponſa dediſſe (apud non paucos rerũ geſtarũ ſcriptores,& miracula
bona feciſſe ut ꝓmittunt) legimus. Veri ergo & iſti aliq̃n dici potuerunt. Qñ
ut ꝑferunt faciũt,uel ut oñdunt aliq̃n futurũ,fieri cõtingit. Si a fine (q̃d philo A
ſophi in humanis opibus fieri debere cõſtituerũt) rẽ penſitauerimus,appare
bit certo certius,bonos angelos nũq̃ a ueritate diſcedere. Non.n.q alienã figu
ram accipit ſemꝑ fallit,uel falſus eſt,neq; oẽ figmentũ ſecũ retinet falſitatẽ. Sæ
pe ꝓphetæ in ſacris lr̃is uarias oñdere ꝑſonas,& nõ ueris ænigmatibus,ueri-
tatẽ locuti ſunt,neq; tm̃ falſi dici potuerũt,q̃n ꝓ ſermonũ rerũq; figmenta ueri
tatẽ oſtenderũt. Ita ſancti angeli humanã effigiẽ induẽtes,ueri rõnem non de
ſerunt,q̃n ut ueritatẽ oſtẽdãt id faciũt. Illud figmentũ falſum factorẽ reddit,q̃d
qualis ſit nunq̃ oñdit,ĩmo ne agnoſcat̃,qualis ſit factor ab eo figmẽtũ fabricat̃.
Sed q̃n figmentũ pro re manifeſtãda contexit̃,& q̃ finxit q̃d egerit,& q̃s ege-
rit manifeſtat,falſus dici nõ debẽt,q̃m̃ in fine ueros,ueraxq; ſuo figmẽto maxi
me cõprobat̃. Sic dñs Ieſus ueritatis origo,finxit ſe longius ire,neq; in hoc fal
ſus inuentus eſt. Finxit etiã ſe ꝓgrinũ,neq; mentitus eſt,q̃n in ꝓgrini ſpeciẽ
q̃s eſſet & ſuã rõnem manifeſtauit, Qñ lõgioris itineris cõmento charitatẽ di
ſcipulorũ exꝓtus,ſui amoris aperuit ueritatẽ. Et ut me intelligas ſi dñs Ieſꝰ pe-
grini formã non depoſuiſſet,ut neq; illũ reſuſcitatũ,neq; reuocillatorẽ aĩarum
in panis fractione cognouiſſent,uere falſus,& (q̃d abhorret calamus) mẽtiẽs
dici potuiſſet. Sed rei exitus aperuit ueritatẽ. Sic ſancti angeli ſi ſe uſq̃ homies
oñderunt,q̃ eſſent,q̃bus ſe oſtenderãt ſuo tpe indicauerunt. Abraã cũ tres ui-
diſſet ſua opiniõe uiros,ab illis audiuit angelos eſſe,& q̃ ꝓgeret̃ intellexit. Ma
nue cum ꝓcerũ iuuenẽ colloquentẽ uxori de Sanſone filio generando morta
lem exiſtimaret,in cibi oblatione angelũ tandẽ recognouit. Vterq; Thobias
exiſtimantes,Raphaelẽ hoĩem uiatorẽ,reuertente filio,pater ſimul & filius dei
angelũ agnouerũt. Sed & Maria mater dñi in humana effigie Gabrielẽ audiẽs
ſpiritũ illũ excellẽtiſſimũ eſſe itel-exit. Nõ ergo falſi dici pñt his effectib⁹ ſan
cti angeli,ꝓ q̃s non niſi angelos in fine ſe eſſe demõſtrãt. Mortes & exercituũ
uaſtationes q̃ per angelos ſacris in literis cõtigiſſe narrant̃,poſſem dicere per
malos executas. Quorũ.n.eſt in inferno ſe ipſos & hoĩm aĩas cruciare (ut eo-
rũ miniſterio cõmutatiua dei iuſtitia nõ ſit uacua) Etiã eorũ debet eſſe hoies

eadē iustitia decernente in hoc mūdo necare,& mala q̄ hoībus infligunt efficere,nō est absurdū asserere.Si tñ ptinaciter insistas,bonos angelos ista construere,ne sim cōtētiosus,dicā ista,mala nō esse cū iusta sint.Iusta aūt negari non pñt,q̄ dei impio uel ad uindictā iniqtatis,uel ad uirtutis exercitiū fieri decernūtur.Sunt qdē ista molesta tollerantibus,sed mala nō sunt,nisi patientes sua culpa hęc mala sibi faciant p impatiētiā.Quæ ut bona essent a deo illis euenerūt.

B Adde q̄ si mala molestaue sunt tollerātibus,bona tñ sunt ad uniuersi rōnem mēsurata.Et sicut nō malefacit q̄ brachiū ferīēti inimico ut caput saluet opponit.Ita bonus angelus quēpiā pcutiēs,ut decus uniuersi maneat,& dei decretū locū habeat,malefecisse dici nō pōt.Leges nēpe humanę q̄ ad tpaneam pacē cōditæ sunt,pœnā mortis male meritis statuerūt,nec iccirco bonę esse desierunt.Legū pſides torq̄ri iubent & interfici.Prędū executores torquēt,interficiunt,neq̄ tñ male fecisse dicunt.Qm̄ p rei pœnā illi soli acerbā reip.pacem seruāt.Ita p oīa de sanctorū angelorū ministerio dixerī. Vnde nobis constet semper illos ueros esse & falsos esse non posse.Quia a prima ueritate stabiliti sunt,& penitus in ueritate cōfirmati.Cōtra maligni spūs,si hoīs effigiē induūt semp hoīes aut boni angeli (q̄d non sunt) haberi uolūt.Ita apparēdo semp falsi sunt,dū nō se in fine quales sint,uel cuius rei gratia aduenerint,manifestant, confingunt,p̄dicāt uenisse ad bonū pagendū,uenerūt ad bonū subuertēdum. Et si qd boni opati sunt,malū inde exitū expetierūt.Itaq̄ ex fine quē intēderūt & cōtexerūt falsi sunt.Mentiti sunt etiā uera p̄dicētes,qñ ideo uerū p̄dixerūt, ut in errorē falsitatēq̄ deducerent uel detinerēt,iā deceptos q̄s subuertere co

C nant,aut ut opprimerēt iā submersos. Hoīes inter angelos & mundi subluna ris creaturas quasi medii constituti,hñt cum terrę nascētibus uegetare,sentire cum aiantibus,cū angelis mentē,cū bonis angelis motū ad iustitiā,cū malis ad cōmoda spreta iustitia se conuertunt.Iuxta hęc oīa nō īmerito ueri & falsi dicipñt.De uegetatiua & sensitiua hoīm rōne,iam p exēpla dictū sit satis.Secūdū

D mentē modis innumeris,uiri ac mulieres a uero discedunt,falso se cōtaminār. Iste tumidus mentit audaciā,Ille insanus mentit prudentiā,Ille idiota mentitur doctrinā.Et (q̄d est stultissimū falsitatis genus) mēbranis ac bullis doctrinam sibi adesse credi cōfidit.Quid ita? A multis approbatū est esse doctorē q̄ nescīuit,aut noluit esse discipulus.Sed non a multis ueris,falsi sunt q̄ approbauerunt,mentitiq̄ sunt approbando.Non q̄a doctorē asserāt,doctū efficiūt.Res est doctrina q̄ decretis uel assertionibus dari nō pōt.Vendit q̄tidie doctoris nomen a nugatoribus,& auri plus q̄ ueritatis studiosis uenditoribus.Emūt stolidi,emūt inquam auro inanem uocis sonum,& chirographum plenum somniis mendacibus,proq̄ signata cęra,uel plumbo,dant argentum aurūq̄ signatum.Doctoris inq̄ nomen emunt stulti,falsi uendunt.Doctrina non emitur,nequit pecunia comparari,uigiliis,usu solerti acquiritur studio.Redeamus unde discessimus,quo plura habet quis doctrinæ testimonia,quo magis indumentis apparatuq̄ librorū doctrinā p̄fert,si nō uere habeat,magis est falsus,plus a uero discedit,q̄ pluribus uestigiis suā cōtegit ignorantiā.Alius hispida ueste pallida facie,uoce cōposita,incessu miti,bonū se uirum oñdit,& tñ intrinsecus

lupus est rapax,hic pessimus est,oīmq̄ falsissimus. Vt.n.q̄p archimiā mentit aurum & fictos aureos numos de non auro conflat,grauius lædit remp. q̄ argentum alia ue metalla arte cōtaminat,& falsificat.Ita qm̄ uoluntas est in hoīe optimū,qm̄ secundū illā solā boni mali ue hoīes dicendi sunt,q̄ mētiunt bonū uirum.Bonā in oībus uoluntatē pessimi sunt,eoq̄ pniciosiores q̄ studiosi & cautius illud faciunt.Sed nunq̄d occulta peccata mea,aut aliorū q̄ noui,nō occultabo? & pro uiribus bonā opinionē de me,deq̄ próximo seruabo? facies si sapies,nec ideo falsus eris,q̄ errores tuos non detegas.Falsus est q̄ appareti studet bonitati,existentē odit.Non est falsum argentū q̄d aliq̄d ęris hēt admixtum.Sed q̄d æs cū sit impurū,purū apparet argentū.Ita si q̄s bonitati studeat, & ut uere bonus sit totis uiribus annitat,humana tñ fragilitate ex oī parte bonus semp esse non pōt, bonitatem p̄ferendo, falsus dici non debet,habet em̄ bonā uoluntatē q̄ bonū efficit uirū. At si q̄s cum sit sepulchrū, mortuorū ossibus plenū,fex criminū & sentina flagitiorū,soli apparentiæ & hoīm opinioni studens,p ea q̄ diximus bonus uideri nititur,uere falsus & oīm p̄ditissimus, similis uere diabolo,q̄ malo semp studens,bono se nniti & bonū simulat suadere.Qui in ueritate non stetit,q̄ non in opinione hoīum,non in oñsione,sed in rei natura consistit.Vt p ea q̄ diximus plene liquet.Ita si secūdū mentē bonos angelos homines fuerint imitati, sicut illi in ueritate cōfirmati sunt,q̄a ueritati ab initio adhæserūt, Ita hoīes ī uia.i. dū ī fragili corpe uiuūt,ueritatē retinētes, illi penitus adhæreant,in uiæ extremo ideſt in mortis articulo cōfirmabuntur in illa.Si malos angelos & pessimos dæmones secuti fuerint,erūt falsi post hāc uitam in ppetuum.Sed q̄tis falsitatibus falsitas hoīs uiam struat,q̄ lingua dicere uel quis intellectus capę sufficiat? Falsis attestatiōibus,falsis testamentis,falsis cuiuslibet generis publicis & priuatis literis,q̄s causam dat? falsus & fallax hoīm animus,sceleſtus commodi appetitus,amor sui,Mechanicarum itē artiū falsa pondera,mensuras falsas q̄s machinatus est? Falsus & fallax hoīs animus lucra captās,pl cōmoda quærēs q̄ iusta.Falsas monetas, falsa aromata,deniq̄ oīum quæ manu fiunt falsitates,in pānis,in cęreis,in lignis,in terrę nascentib mixturas,ut rem aliā p alia uendat.Quis machinatus est? Falsus hoīs animus, auersus a iusto,conuersus ad cōmoda. Quottus est,q̄ artis suę regulas seruet? Qui talia uēdat qualia p̄fert? Corrupti sunt oēs falsitatis studio,& amore cōcupiscentiæ. Vt falsi esse desineremus, uenit Iesus in mundum, ut testimonium perhiberet ueritati. Audiamus eum, Ego ad hoc natus sum & ad hoc ueni in mundū ut testimoniū phibeā ueritati. Est alia ueri rō in cognoscēte reposita, qñ.s.ita cognoscit,Sicut res in se uera est.i.p sui natura & p̄prietate se exhibet cognoscibilē.Hęc ueritatis rō a duabus quasi radicibus in unū stipitē pulcherrimæ plāta cōsurgit.Prima radix est (quā diximus) ueri nō in re cognoscenda p̄sistēs,ut.s.illa se talē exhibeat cognoscēdā qualis est,secundū naturæ intimas & exteras proprietates. Alia est ut intellectus illā apprehēdere sufficiat, & in ap̄hendendo non erret.Sæpe.n.cōtingit rē se oñdere sicuti est,& intellectū illam nō ap̄hendere ut oñditur. Quid ita? Qm̄ noster intellectus nihil intelligit dum in haç fragili carne uersamur,nisi sensuum adminiculo suffulciatur.

Sensus aũt sæpe falluntur: non qdem exteriores: res se p̃sentet sicuti est. Illi
H .n.aliter ap̃hendere nequeunt, q̃ se offerant ipsa sensata. Si uero offerant̃ res sensibus aliter q̃ sint, adhuc exterior sensus minime decipit̃, sed interior, Hæc exẽplis aperiamus. Si remũ extra aquã, aut aliã rem longã offeras oculis, senti et illam qualis est. Si recta est rectã iudicabit sensus interior, curuã item iudicabit, si curua fuerit. Si uero in aqua p̃sertim mota & fluctu tumenti eandẽ rẽ ostendas ut pars mersa sit, parsq; supnatet extensa (quasi remi ad remigandũ mouentes marinas aquas) apparebit fracta contorta. Si penitus hæc submergatur, & aqua sit clara ut uidere sinat q̃ mersa sunt) apparet longe grossior q̃ sit. Si aqua moueatur apparent illa q̃ mersa sunt nutantia & uacillantia, cũ tn maneant. Hoc loco oculus non fallitur. Qm̃ qd ad oculũ puenit, uel ad qd oculus tendit, fractũ est. Aqua.n.p quam uidet infrangitur, & illã efficit in se ipsa fracti figurã quã oculus intuetur. Ita qm̃ crassior est aqua, crassiorẽ figurã rei uidendæ cõponit. Qm̃ mouetur aqua, figura rei uisæ q̃ in illa est uere mouetur fluctuat atq; nutat. Non igitur errat oculus, q talẽ suscipit uisionẽ, qualẽ rei uisæ speciẽ efficit in se medium p qd uidet. Errat autẽ sensus interior q existimat fracturã, grossitiẽ, motũ esse in ligno q est in aqua. Intellectus porro q sensus interioris adminiculo intelligit, nisi caute aduertat, & separe didicerit, aberrabit Hinc est q̃ nauigãtibus pueris & mulieribus, urbes terreq; recedũt. Videtur inq̃ illis terræ raptissimę moueri, qa nauis a uento aut a flumine rapit̃ uelocissime. Maturi aũt hoies errorẽ ap̃hendentes p imaginationẽ falsam nõ decipiũtur, aduertunt moueri nauẽ, terrã solide pmanere. Si cui colerica febre laborãti uinũ offeras q̃tũlibet dulce gustuiq; delectabile, illud iudicabit amarũ & est uere amarũ qd p̃cipit gustus, quẽ colericus humor (q amarus est) p saliuã ita contaminat, ut uerã amaritudinẽ pro dulcore gustus inhauriat. Ita ille nõ fallit̃ sed interior sensus q amaritudinẽ iudicat esse in uino, q̃ est in saliua p quã uinum uenit ad gustũ, Quare si puerũ sic se habentẽ de sapore uini interroges, semp affirmabit uinũ amarũ, neq; illi aliter psuadere poteris. Si uinum sic affectum moneas uinũ esse dulce, sed saliuã p colerã tollere saporẽ uerũ, facile credet amaritudinẽ non esse in uino, sed ī se ipso. Existimo nũc satis apparere sensum exteriorẽ, circa ꝓpria sensata non decipi. & nihilominus circa eadẽ interiorem sensum errare q̃nq; cõponendo. s. q̃ simul non sunt, aut sepando q̃ iũcta p durant. Habet post hæc intellectus, aut adhærere imaginatis aut dissentire.
I Adhærens affirmatiue enũciat. Dicit.n.hoc est tale, puta remus est fractus, terra recedit, uinũ est amarũ, ne a ꝓpositis digrediamur exẽplis. Resiliens oõnem efficit negatiuã. Dicit.n.hoc non est tale, puta remus non est fractus, terrę non abeunt, non mouent̃, uinũ amarũ non est. Igit̃ si contingat intellectũ adhęrere falsę imaginationi erit falsus. Non.n. ex nostro affirmãdi aut negandi modo, sed ex eo q̃ res est uel non est, oratio dicit̃ uera uel falsa, Ita si intellectus affirmauerit, hoc est cũ illo, puta fracturã esse simul cũ remo, q̃ cũ remo non est, sed cũ aqua, erit ꝓpositio falsa. Si negauerit. i. si dixerit, remus non est fractus, s. fractura nõ est in remo, sed in aqua p exẽpla q̃ diximus erit ꝓpositio uera. Iã satis cõstat ueritatẽ quã intellectus asseqũtur, a gemina radice cõsurgere, & pri

mam esse, rẽ se recte oñdere, imaginationẽq; nõ fallere, secũdã esse intellectũ rẽ illã uelse hẽt accipe, imaginatiõisq; uitio nõ decipi. Hæc cũ sic se hẽant, facile K
est uidere nos hoies ī hac fragili carne purã rerũ ueritatẽ nature bñficio assequi nõ posse. Qñ nr̃i intellectus suo solo naturali uigore freti nihil intelligũt, nisi p sensus q sola accidẽtia oñdere pñt, substãtiã rerũ attingere neqũnt. Quod.n. uides color est. Quod audis, sonus, qd odoras, odor, qd gustas, sapor, qd tãgis, supficies. Accidẽtia sunt hęc, nõ substãtia. Quis uestrũ aliq; sensu dixerit se substãtiã ꝓcepisse? Quis inq̃ uestrũ substãtię rõnem sensu exptus est? Autumam⁹ illã potius q̃ intelligamus. Si substãtiã rei intellectu asseqũremur, accidẽtia nos fallere nõ possent. Cur aurũ existimam⁹ cui p archimiã auri accidẽtia sunt supinducta? Quia substãtię auri rõnem nõ hẽmus, & substãtiã rei alienis specieb⁹ palliatã nõ agnoscimus, Hãc si cognoscerem⁹, archimistę nos nõ fallerẽt. Si duas nuces, duo itẽ oua, magnitudine, figura, colore nõ distãtia manib⁹ teneã, & nũc unũ tibi oñdam, nũc aliũ, cur nõ discernes qd pri⁹ oñderim? Si illa successe siue palpãda tradidero, & palpata simul iũxero, qd pri⁹ palpaueris, cur dicere nõ poteris? Quia similitudo accidẽtiũ substãtię cõtegit uarietatẽ. Si substãtiã illorũ agnosceres, nõ te fugeret rñdendi rõ. Illa.n.lõge meli⁹ q̃ accidẽtia uarietatẽ ĩdicaret. Nemo iã Socratẽ cõdemnet, q̃ dixerit se nihil scire. Corp⁹ nẽpe L
qd ẽ corruptibile, aggrauat aĩam, ut p solos sensus accedẽs ad itelligẽdũ, ad rei substãtiã dignoscẽdã nõ plene ꝓueniat. Profess⁹ est Socrates se nihil scire. i. nulla ueritatẽ certe, plene, & ĩmediate, p ueras, ꝓpriasq; cãs & sciẽdi prĩcipia ītelligere, a q̃ sn̄ia nõ dissentit Ari. q rerũ sciẽtias sup oẽs tradidit. Cõfiteꝫ & ipse rerũ ultimas differẽtias esse nobis ignotas. Vltimę aũt drñtię primę et certissimę sunt causę sciẽdi, qa solidũ rei cuiuslibet põd⁹, numerũ & mẽsurã oñdũt. Quorsum hæc? Vt ītelligamus q̃tũ ueritatis sit in nobis dũ sum⁹ in corpe. Nulla est ueritas quã plene sciam⁹, Immo neq; nos ipsos esse scimus plene. Id.n.si plene sciremus, põd⁹ numerũ & mẽsurã illi⁹ plene tenerem⁹. Quot⁹ est q suas uires bñ põderauerit? Audem⁹ oẽs nobis ĩparia, ideoq; succũbimus. Quis numerũ harmoniã atq; cõcẽtũ corpis & aię (qb⁹ hõ uiget) ītelligit? Quis organicarũ ptiũ sui corpis melodiã nouit? Nõ tãtis morbis laborarem⁹, qa illã q̃lis est a natura ĩstituta cõseruare studerem⁹. Sed qa illã nõ nouimus, ideo nõ multi existimamus. Ideo p crapulas, p intemp̃tiã gustus & tactus, somni & uigiliæ, mot⁹ & q̃etis, nos ipsos uexare nõ formidam⁹. Quis mẽsurã suæ uitæ (q̃usq; inq̃ inter hoies futurus sit) scire unq̃ potuit? hoc si nobis cõstaret, receptui caneremus in tpe. Nõ nos decipet inanis multorũ annorũ opinio. Nõ iopinati & penitus iprouidi occiderem⁹, Stolide Pilate q̃ris qd sit ueritas, quã capę oĩno nõ potes. Melius q̃sisses, qs sum? qd mihi põdus in uirib⁹? quẽ numerũ harmoni cum uiriũ teneo? Quã mẽsuram habeo uitæ? Veritatẽ Socrates uere nescire ꝓfessus est. Aristoteles plene sciri nõ posse apte mõstrauit. Tu q̃ris, qd est ueritas? Est qd tu, qd oẽs simul hoies hic oĩno capę non pñt. Videmus.n.nũc per speculum in ænigmate imaginum sensatarũ. Tunc aũt q̃n carnea erim⁹ mole alleuiati, uidebimus facie ad faciem rei uisæ. i. ad eius substantiam pro acumine intellectus statim sine medio phantasiæ penetrabimus.

¶ De scientia Angelorum.

Ed nūqd angeli & aiæ beatę plene uidēt totā ueritatē, ut Pauli uerba
s sonāe uidēnt. Diximus (dū qd est ueritas explanare sumus aggressi)
ueritatē in rebꝰ oriri ex cōcētu naturę & ꝓprietatū ad inuicē et utriscꝫ
simul ad apparētiā. Dū se res talē & taliter exhibet agnoscēdā, qualē hēt naturā
intus et extra. Oīa q̄ hoc sublunari mūdo claudunt sphæris elemētorū circun
uoluta, ipisꝫ elemēt̄is cōpaginata, certo certius est rotari cōtinue, alterari. s. au
geri, minui, ꝓ hæc circūferi, tandēꝫ deficere. Ipsa insup elemēta licet secūdū
se tota ꝑmaneant, secūdū partes tn̄ deficere, Partē. s. terræ aquā fieri, aquę par
tem in aerē uerti, & aerē in ignē cōmutari, rursus ignē transire in aera, aera in
aquā, aquā in terrā, nemo uere philosophus negauit unq̄. Hæc cū sic se hēant,
neq̄unt sublunaria, neq̄unt inq̄ elementa, elementisꝫ cōstātia se talia aliqn̄ of
ferre noscēda, qualia sunt semꝑ. Talia nanꝫ sunt hodie, talia se mōstrant, qua
lia cras nō erūt. Talia rursus cras erūt & se sine fuco mōstrabūt, qualia heri ac
pridie, & uasta tpis ꝓfunditate antea nō fuerunt. Intellectus itaꝫ angelorū &
aiarum absolutarū a corꝑe, ueritatē de illis integre ꝑmanentē, ꝓ illa assequ non
pn̄t. Quia illa nō ꝑmanent. Si quā assequunt illa est momentanea, ut q̄d hodie
certo sciuit (Quid hodie dixi) q̄d hoc momēto certe sciuit, post ictū oculi sci
re desinet, cū res scita mutata sit. Hoc est ꝙ ad particularia descēdētibus Plato
silentiū imposuit. Nimirū qa dū cogitamus, ut loquamur, dū loqmur cogitata,
illa ꝑtrāseūt, neꝫ manet eadē sanitas mane & uespe. Quare si de rerū ꝑticula
riū ueritate loquamur, neꝫ angeli, neꝫ aiæ corꝑis mole solutæ, uerū aliq̄d ꝑ
manēs ꝓ illa de illis assequūt, qa res ipsæ id oñdere de se minīe sufficiūt. Rurs
si cœlos & sydera angeli aiæꝫ cōsyderēt, nihil illis uelocius loco mutat. Horū
licet substātia maneat, & nouę intrinsecus qualitates nō accedāt, neꝫ illis fiat
q̄titatis accessus, hn̄t tn̄ ad noua loca respect̄ nouos, ut nūq̄ uno loco ꝑdurātia
intelligi uere possint, neꝫ se nūc, ut prius locata oñdere sufficiūt. Quare neꝫ
de istis uerū hn̄t penit⁹ plenū, q̄d oīno ꝑmaneat, sitꝫ haustū ab illis. Si rursus
angeli angelos & aias, illæ angelos & se ipsas intelligant, sunt utriꝫ ex aliq̄ sui
N ꝑte mutabiles. Fœlices nāꝫ spūs licet īmutabilē deū intellectu semꝑ & uolūta
te uno mō ferāt (qm̄ & ille īmutabilis est) qa tn̄ ipsi mutabiles sunt, & nūc unā
creaturā, nūc aliā cōtēplāt, se ipos tōtos nūq̄ simul aspiciūt. Ita neꝫ oī mō uer
de se ipsis, & de se īuicē ꝓ se ipos tenēt. Sed nūqd beatorū spirituū mētes saltē
de suo creatore, ueritatē integrā assequunt? Ille certe īmutabilis est, stabilisꝫ
O manēs dat cūcta moueri. Ille ueracissim⁹ est, nō se oñdit aliter q̄ sit, illi mole cor
pis nō grauant, sensu nō egēt, aut fantasmate formati sunt ut ītelligāt, totis uiri
bus ītelligere annitūt. Hi igit saltē de suo creatore plenā assequēt ueritatē. Cre
ator oīm de⁹, īfinitū est oīs pfectiōis pelag⁹. Spūs beati uascula sunt tātę uasti
tati cōꝑata minutissima. Quēadmodū uegetq̄is īgētissima, oceani aquas ca
pe nō sufficit, neꝫ de illo q̄tūlibet plena aliq̄d ausisse dignoscit, sed īteger ma
neret ocean⁹, q̄is īgētē numerū magnarū uegetū īde cōpleres, & semꝑ plus ē
& quasi īfinito plus aquę ī magno oceano q̄ uegetes numerosissimę capę pos
sint. Ita per oīa q̄is angeli & aiæ iustorū de creatoris natura aliq̄d intelligāt.

q̄ plus intellexerint, plus restare intelligēt, q̄d possit intelligi, Quo plus de illo
intellexerint, ꝓpriā tenuitatem magis agnoscent. Si illos interroges an de suo
creatore totā intellexerint ueritatē, lætabūdi rn̄debunt iuxta ꝓphetā, nō est q̄
scire possit uias eius, neꝫ q̄ requirat semitas eius, Sed q̄ scit uniuersa nouit illā.
Arenam nanꝫ maris & pluuiæ guttas, dies sęculi qs dinumerauit? Et hęc tn̄
creata, & mūdi spacio cōcludunt. Dn̄m regē creatorē cœli, fabricatorēꝫ ter
rarū, si cœlū cœliꝫ cœlorū non capiunt, maria, terræ, & quę in illis sunt oīa
uix guttā uigoris eius cōtinēt, quomodo nostri intellectus angustiis cōtineri
poterit? Maximū q̄d de creatore scimus, minimū est horū, q̄ de eo ītelligere
nō sufficimus. Et hoc nobis est optimū talem esse deū, ut de illo plenā ueritatē
assęq nequeam⁹. Bonū est nobis tātæ utcūꝫ possum⁹ adherere magnitudini,
ac in illa & ꝓ illā esse fœlices. Habemus q̄tum sat est. Intelligimus q̄tum capę
sufficimus. Amamus q̄tum possumus. Intelligere semꝑ & amare desideram⁹,
qa multum de tanta ueritate & bonitate supesse certum est, ad quā bonū est
nobis ꝑuenire non posse. Hæc si uera sunt, apparet sanctos angelos hr̄e qdem
de creatore suo ueram notitiā .i. ueritatem nō errori permixtam, non tn̄ hr̄e
integram ueritatē & adæquatā rei cognitæ, adęquatā tn̄ uiribus cognoscētiū,
ut. s. tātum intelligant q̄tum capere sufficiūt, sed nō quātum ille se pōt oñdere.
Hoc soli deo (nolo dicere datum est) sed cōuenit ex natura, & a se habet ut se P
totū intelligat, & alia oīa a se ipo in se ipso, & per se ipsum intelligat. Ita qm̄ im
mutabilis est, oīum mutabilitatē īmutabiliter nouit. Quia nō ꝓ res mutabiles,
sed per suā naturam ꝑmanētem in æternum illa discernit. Sancti insup angeli
& aiæ beatæ si quā notitiā certā, & īmutabilē de rebus mutabilibus assequāt,
non ab ipsis rebus, quæ id præstare non pn̄t, sed a deo creatore suo, illis ꝓ se Q
ipm hæc oñdente, acquirere dignoscunt. Nemo me hoc loco existimet oēm
scientiam prorsus euertere. Dico de particularibus creaturis quēuis creatum
intellectum nil perpetuum .i. permanens & soli dum scire posse. Scientiā por
ro quam de uniuersalibus hr̄e se credūt hoīes, an sit penitus uera ipsi uiderint
q̄ se scire cōfidūt. Cōstat Aristoteli in uniuersalib⁹ multas latere ęquocatiōes.
Cōstat æquiuoca certe sciri nō posse, nisi ęquiuocatio .i. ambiguitas tollatur a
medio. Constat hanc non tolli, nisi ambigua generū per differentias spērum
seriatim habitas manifestentur. Quotus est qui specierum specialissimarū no
uerit differētias? Sed & in ipsis spēb⁹ ambiguitates clatidi qs uere philosoph⁹
nesciat? Nō oēs equi, nō oēs canes uno modo se hn̄t, distāt hoīes ad inuicem,
nec tm̄ morū, opinionū, artiū uarietate, sed intelligēdi sentiēdi & uegetādi uir R
tute. Vt difficilimū & penitus sit īpossibile hæc aīo cōplecti. Ista sagaciter exa
minans Arist. cū de uera sciēdi rōne artē tradere aggressus est, nō dixit scim⁹,
sed scire opinamur unūq̄dqꝫ simpliciter & nō sophistico modo q̄d est sine ac
cidēs, cū cās arbitramur cognoscere. Nō dixit cū cās cognoscimus, sed cogno
scere arbitramur. Vidit nēpe literatissimus hō, & sciēdi studio exercitatissim⁹
(q̄d alibi ꝓfessus est) causas ꝓprias rerū & īmediatas latere nos, causas cōes
atꝫ remotas posse decipe. Ita ubi errorē cōiectauit incidere posse, nō nisi opi
nionē & quasi arbitramētū haberi cōstituit, ne si plus auderet, mēdacii manife

sti argueret aliqñ. Cur quæso nullã habemus sciẽtiã ꝓpter duas mathematicas aritmeticã inq̃ & geometriã, cuius ꝓfessores unã uiã teneant? nisi qa nulla certa est, oẽs incertę. Res qdẽ hñt in se suã ueritatẽ, sed illã hoim intellectus creati capę ab eis nõ plene sufficiũt. A prima ueritate melius hanc assequunt. Qui dicũt æternas spẽs, & mũdũ esse creatũ, nescio qd loquant, nisi spẽs dicãt rõnes æternę sapiẽtiæ, secũdũ quas creaturę ab initio sunt formatę, hæ por.o in deo
S solo cõsistũt. Ita si uolu erimus de spẽbus assequeritatẽ ꝓmanẽtẽ & sempiternã horũ testimonio a deo solo illã hẽre poterimus, in q̃ solo sunt species ęterne, solidæ & ꝓmanẽtes, Si uero qs mundũ dixerit increatũ, & species mũdo statuat coæternas, existimo se ipsum nõ intelligat. Plato mũdũ æternũ intelligere potuit, increatũ nõ potuit. Discordat nãq; rerũ unũ nõ esse principiũ, & res ordinẽ seruare inuiolabilẽ. Ita qm̃ infinita iuxta hos serie seculorũ, determinata rõne moti sunt cœli, & rerũ causę cões fœdera seruãt, mũdi ordinẽ saluare nõ pñt, q illũ increatũ dicunt. Hũc porro ordinẽ ab uno incipe, ꝓ unũ moderari, in unũ tẽdere necesse est, & hũc esse oim primũ, q negat insanit. Ita mũdus nõ erit penitus increatus, qa cœpit ab uno, ꝓ unũ durat, in unũ ꝓgit. Has igit spẽs rerũ æternas si mũdꝰ sit æternus & creatus ut platonicis uisum est (si qd sunt) ubi manere cõstituãt, non hẽbunt, nisi illas in creatoris sapiẽtissima arte reponant, ꝓ quã speciẽ hñt uniuersa. Quid.n. aliud esse põt species hois .i. tẽperies põderis numeri, & mẽsurę qbus hoies sumus, q̃ exẽplar, & quasi linea gnomica, ad quã dei sapiẽtia hoiem formare cõstituit & formauit? Quę in creatore formata nõ est, sed est penitus increata? Quod.n. factũ est in uniuerso mũdo, in oi creatura, in ipso principio oim cõditore, uita erat, q̃ facit, uita erat, qua uiuunt oia & opant, & hęc uita erat lux hoim, imo & lux angelorũ, lux oim mentis oculos hñtium. Sicut.n. ꝓ lucẽ corpeam uidẽt oes corpis oculi (ut diximꝰ a principio) Ita ꝓ incorporeã lucẽ ꝓ ueritatẽ primã lumẽ uerũ in q̃ splendẽt oes species, uidẽt oes mẽtes solidã ueritatẽ, quã ueritatẽ res ipsę nõ solidã in se ipis tenẽt, sed fluxã atq; mutabilem. Existimo ubi sit origo ueritatis, satis esse monstratũ. Et qd uere & cõsumate ueritas sit, iam apte uideri posse. Si declarauero
T q̃d ultimo dixi, creata .s. oia in se ipsis fluxã, in prima causa solidã hẽre ueritatẽ. Et ꝓfecto q̃nã modo res in alio melius sit q̃ in se ipsa, nõ satis apparet intelligibile. Mõstremus igit exẽplis hãc sntiam uerã esse. Imago cærę impssa, nõne soli dius est in bulla iprimẽte q̃ in cęra? Hic fluxa est, qm̃ cęra res est q̃ cedit & diu manere nõ põt, liquescit calido, frigido siccat, tandẽq; confrangit. Illic ꝓdurat, qm̃ bulla ferrea est, ideoq; resistit, & sicut una bulla ferro aliaue solida substãtia formata, multas efficit imagines, & cũ sit una sibiq; non dissimilis, singulas tñ a se inuicẽ differẽtes, & in aliq̃ deficiẽtes format. Ita ab una specie rei quam in se retinet infinita dei sapiẽtia, multę res quasi multę in cæra figurę, ꝓcedũt q̃ pro materiæ instabilitate, in se ipsis stabiles nõ sunt, in deo aũt mutabiles esse nõ pñt. Addã adhuc aliud exẽplũ, vñ ueritatis originẽ & naturã, spero pro his q̃ diximus apte licebit intueri. Edo nũc librũ, quẽ ut multis ipartiar, impssoribꝰ nouis & ætate mea natis describẽdorũ librorũ artificibus, imprimẽdũ tradã, Librũ hũc meũ oi q̃ possum studio examino, lras singulas sigillatim ipse discu

tio, co

tio, comis & periodis distinguo snias, nihil obmitto q̃d ad libri & sententiarũ eius ueros sensus accipiẽdos attineat. Impressor librũ a me accipit exactissime castigatũ, & in nullo penitus deficiẽtẽ. Componit ille iuxta libri tenorẽ lrarũ characteres in syllabas, digerit syllabas in dictiões, dictiones extendit in snias. Hæc oia per lras & columnas pro libri forma disponit & paginã perficit. Imprimit illam cartis. Sic ex primo exẽplari meo uno tm̃, multos ille libros format. Formatę lræ & ab artifice cartis impressæ, suũ essendi modũ habẽt a lrarę bullis, quas impressor compaginauit. Quarum rectitudo & cõcinnitas ꝓfectiꝰ & solidius cõtinetur in bullis q̃ in cartis. Nunq̃ .n. ita bene per oia imprimitur cartis, ut in singulis paginis nõ sit aliqua menda, aliqua lra non bene impressa. Et tñ bullæ ad imprimendũ in ordine positæ lras plenas cõtinẽt singulę suam. Veritas igitur impressæ paginæ quæ nascitur ex bullis, ꝓfectius in bullis q̃ in carta cõtinetur. Adhuc bullæ ipsæ ab impressore in paginam conformatę, nõ ita solide continent ueritatẽ, sicut libri pagina, secundum cuius exẽplar iuicem sunt coaptatæ. Nunq̃ .n. aut rarissimæ ita exactæ ab impressoribus redigunt in ordinem, sicut illas bene castigatũ exemplar cõsinet & demõstrat. Vtinam hic a ueritate deficerẽ. Tot.n. tãq; mẽdosos libros non haberemus impressos. Veritas igit quã hñt bullæ ad imprimendũ cõpaginatæ, ꝓfectius in exẽplari cõtinetur q̃ in bullis. Falsitatẽ si quã hñt characteres impressi ab imprimẽtib⁹ habent figuris, illæ a cõponentiũ imprimentiumq; negligẽtia falsæ sunt. Ab exemplari (si emendatum sit) nihil hñt falsi. Exemplar ipsam ueritatem hẽt a mente dictante snias, quas scripto digessit in librum. Adhuc perfectior est libri ueritas in mente auctoris, quam in libro quem scripsit. Vacillat.n. aliqñ manus. Calamus quoq; interdum deficit ab intẽtione scribentis, ut nonnunq̃ melius certiusq; mẽte cõcipiat, q̃ lris tradere possit. Hęc exẽplari libri ueritas, uitã non habet nec hre põt, sic & oẽs aliæ ab illa deriuatæ. In auctore qui sua meditata, & inuenta primo conscripsit, uiget uiua sententia oim ueritatũ quas redegit in librũ. Quod igit in exẽplari, q̃d in bullis ad iprimẽdũ dispositis, q̃d i cartis impssis factũ est, non est uiuũ, & est diminutũ, In autore primo uiuũ est itegrũ, & menda nõ lesũ. Ita eorũ ueritas ꝓfectius est in mẽte scriptoris, q̃ i lris quõlibet scriptis. Satis iã liquet ueritatẽ rei factę ꝓ artẽ, in mẽte artificis plenꝰ q̃ re ipsa cõtineri, si mõ artifex rõnẽ artis, sit penitus assecutus. Deus creator oim rerũ, quasi artifex sapiẽtissimus, libriq; cõscriptor sciẽtissimus, hũc mũdũ q̃si librũ edidit. Est certe hic mũdꝰ liber scriptus intus & foris. Intus scriptę sũt V
intelligentiæ, angeli & hoium aiæ. Foris scripta est uniuersa natura corporea. Illæ scriptoris sapiẽtiã manifeste loquũt, qñ & ipsæ sapiũt, deũq; certa rõne dignoscũt et colũt. Quare angeli & hoies ad imaginẽ dei eẽ formati, & eiꝰ imaginẽ cõtinere dicunt. Sicut ea q̃ intꝰ scribũtur in libro, imaginatiões scriptoris loquuntur, neq; tamen plene imagines sunt, Deficiunt .n. a natura uigoreq; scriptoris. Mente carentia libro quem adduximus ex Apocalypsi Ioannis scripta sunt foris, quando dei scribentis sapientiam non agnoscunt non attingunt, non ostẽdunt ab intimis, se tantum ad extra motorem moderatoremq; testantur. Veritas igitur oium creaturarũ in illis ipsis creaturis diminuta est.

Qñ non ita plene continetur ab illis ſicut a creatore. Itaq; ſi quæras quid eſt in
X tegra ueritas, creatum aliqd id eſſe rñdere nõ potero. Qm̃ aliunde creata oĩa
ueri rõnem accipiũt, ſicut liber a mente. Neq; creatũ aliqd dare potero peni-
tus uerũ. Non.n. in eo tam integra eſt ueritas eius, ſicut eſt in mente creantis.
Y Quid eſt igitur ueritas? Eſt ratio increata æternæ ſapiẽtię, immutabiliter, ſine
defectu continens oĩa, per quam deus intelligit & uult ſe ipſum, ſecundũ quã
oẽm creaturam conſtituit & conſeruat. Cuius imitatione creaturæ ſunt ueræ.
A cuius defectione ſunt falſæ, quam nulla creatura totam capere poteſt, quæ
in nullo & nuſq; eſt tota, niſi in ſe ipſa, quæ ſingulis creaturis eſt, eſt diſtributa
p partes, penitus permanens indiuiſa, ſecundum ſe ipſam ubiq; tota. Sicut eñ
imaginationes & cogitata mea a me non diſcedunt, & tñ ſunt in exemplari. Si
cut exempla a primo exemplari ſumpta non deſeruntur a ſapientum cogitati
bus, qui libros ediderunt, & tñ hæc ipſa cogitata quæ tam multis repiũntur in
libris a primo exẽplari ſumptis, unam primi exemplaris ueritatem non diui-
dunt. Ita æternæ ſapientiæ ratio, oĩa continens, oĩa menſurans, oĩa perficiens,
ſine ſui diminutione ſe diſtribuit in creaturas, & a ſe ipſa nullatenus ſeparatur,
neque in creaturis diuiditur, licet illæ ab inuicem diuiſæ permaneant. Et de
ueritatis ratione dicta hæc ſint. Quę ſi rationi paſſionis Chriſti non erunt ac-
commodata, nemo quæſo inde me calumnietur. Rogatus ut interroganti Pila
to quid eſt ueritas reſponderem, ſilere non debui, neq; paucioribus uerbis re
ſpondere potui. Veniam euaginationis a benignis lectoribus & ueritatis ami
cis ſpero me impetraturum. Sæuiores meminiſſe cõueniet q iam antea extra
cauſam dicturum me iſta præfatus ſum, dum Pilatus foras egreditur.

¶ Secunda Pilati de Ieſu ſententia liberatoria.

Vnc q̃d ille regreſſus in p̃toriũ finito examĩe, ad Ieſu iuſtificationẽ di
n cat audiamus. Ecce adduco eũ uobis foras ut cognoſcatis q̃a nullã inue
nio in eo cãm. O Iudęi examinaui hoĩem quẽ in p̃toriũ examinãdũ ad-
Z duxiſtis, ut de criminib⁹ Ieſæ maieſtatis cõuictũ dãnarẽ ad mortẽ. Ego cũ oẽm
induſtriã adhibuerim examinãdo, nullã in eo cãm inuenio, ꝓpter quã morti
debeat adiudicari. Et ꝓfecto ſi p̃toriũ meũ fuiſſetis ĩgreſſi, in illo cãm nullã ue
ſtrę accuſatiõis vĩo examine uerã inueniſſetis. Sed q̃a p̃toriũ nõ eſtis ingreſſi,
ne forte a me parę exacte examinatũ illũ fuiſſe putetis. Adduco eũ uobis. i. per
A uos examinãdũ foras p̃toriũ, q̃a id ĩgredi nõ uultis, diſpẽſo uobis, facultatẽ dãs
examinãdi reũ. Diſpẽſo etiã de loco. Rei examinãt in p̃torio, p̃ſide ꝓ tribuna
li ſedẽte, adduco eũ foras, examinari a uobis p̃mitto extra p̃toriũ, ut cognoſca-
tis ueſtro examine, ut cognoſcatis expientia teſte, non tm̃ mea relatione, quia
nullam cauſam unde puniendus ſit inuenio diligenter inq̃rens, in eo, in eius ui
ta, in eius moribus, in eius operibus. Lucas.

¶ Iterata accuſatio Ieſu a pontificibus cõram Pilato.

Tilli inualeſcebant dicẽtes, cõmouit populũ per uniuerſam Iudeã, inci
a piens a Galilæa uſq; huc. At illi furore feruidi, & nihilominus aſtuta
malitia pleni quia ſciebant præſidẽ uerum dicere, & ſui ipſorũ examĩe
cõuinci non dubitabant, examinare reſpuẽtes, ne coganẽ liberare, quẽ oppri-
mere

mere ſtudent, inualeſcebãt inſiſtentes in accuſatoris officio, & ne iudices fierẽt
uno ore accuſatiões tres illas ſimul inculcabãt, dicẽtes, Commouit populũ p B
uniuerſam Iudæã. Verum eſt q̃ nunc dicitis, ſi modo id recte intelligi uultis.
Cõmouit certe populũ ad errorũ pœnitentiã, cõmouit populũ ab impietate
ad pietatẽ, a crudelitate & odio ad mutuã charitatẽ. Commouit aũt ſancta do
ctrina, ſanctis opibus, miraculis innumeris. Cõmouit uero a Galilea, q̃d nomẽ
trãſmigrationẽ ſonat, uſq; huc. Cõmouit ut tranſmigrare faciat ab erroribus
impietatũ ad uiam pacis. Sed nõ cõmouit ut falſo intelligi uultis, nõ cõmouit
p ſeditiões, p rebelliones, & auaritiã retinendi cenſus Cæſari debitos, nõ com
mouit ut ſe regem faciat per arrogantiã & ambitionẽ, cõmouit p deuotionem.
Pilatus igitur q̃ hanc iudæorũ aſtutiam & impudentẽ proteruiam accuſandi
ſtudio inualeſcẽdi urbanitate qua illos de accuſatoribus iudices eſſe inuitaue
rat, retundere nõ potuit, p aſtutiam & ipſe ſe uolens ab eorũ importunitate li
berare, & uxoris nuncio ſatisfacere, ſeq; a piculis & malis p ſomniũ uxori im-
minere monſtratis eximere Ieſum alteri iudici remittere machinatus eſt.

¶ Tertia Pilati de Ieſu ſententia remiſſoria.

VDIENS itaq; Galilẽã, interrogauit ſi Galilęus eſſet. Et ut cogno
a uit q̃ de Herodis p̃tate eſſet, remiſit eũ ad Herodẽ, q & ipſe Hieroſo-
lymis erat illis diebus. Volui uos iudices cõſtituere, renuiſtis, Geſſi me
iudicẽ, nõ acq̃euiſtis iuſtę ſentẽtiæ. Fortaſſe nõ ab re dicto meo ſtare noluiſtis.
Tuli.n. ſnĩam cõtra reũ meę iuriſditioni nõ ſubditũ. Melius erit ſuũ adire iudi
cẽ, q̃ uobis ſatiffaciat, Hic quẽ accuſatis galilęus eſt, & nũc herodes illi ꝓuincię
p̃ſidẽs eſt in Ieruſalẽ, ne de me, de uobis conq̃ri poſſit, remitto Herodi de ſuo
hoĩe iudiciũ. Ita ſe exiſtimauit exoneratũ iri, hoc de iudicio. Lucas.

Diſtributio quinti examinis, qui pro numero iudicum tertius uenit.

Erodes aũt uiſo Ieſu gauiſus eſt ualde. Erat.n. ex multo tpe cupiẽs uide
h re eũ, eo q̃ audiſſet multa de eo, & ſperabat aliq̃d ſignũ uidere ab eo
fieri. Interrogabat aũt eũ multis ſermonibus. At ipe nihil illi rñdebat.
Stabãt aũt p̃ncipes ſacerdotũ cõſtãter accuſãtes. Spreuit aũt illũ Herodes cũ
exercitu ſuo, & illuſit indutũ ueſte alba, & remiſit ad Pilatũ. Et facti ſunt amici
Herodes & Pilatus in ipſa die. Nã antea inimici erãt ad inuicẽ. Cõtinet hoc ex
amẽ, Iudicis lętitiã curioſam. Interrogatiões ei⁹ extra cãm. Taciturnitatẽ Chri-
ſti. Põtificũ accuſatiões, Ieſum a iudice cõtẽptũ & deriſum. Tandẽq; ad Pilatũ
remiſſione cõcluditur. Sigillatim nũc ſingula declaremus. Suſtinete igitur hic
ad iſta intelligendũ & uigilate mecũ dum illa declaro.

Erodes aũt nõ q occidit pueros, q inq̃ Magos in Bethleẽ miſit. Hic.n.
h filius fuit Antipatri Idumei ꝓcuratoris regni Iudęorũ põtifice Hyrca C
no. Ille nãq; primus Herodes regnauit in Iudæa, mortuuſq; narrat in
euangelio anteq̃ Chriſtus duodecimũ ætatis annũ ageret. Reliqt ex ſe filiũ Ar
chelaũ & eũ poſt necatũ Antipatrũ regẽ teſtamẽto deſignauit, Reliqt etiã An
tipã quẽ tetrarchã iſtituit galilææ, & his poſt mortẽ p̃ris firmatus in tetrarchia
ab Octauiano Herodes nominatus eſt. Herodes igitur prioris Herodis fili-
us uiſo Ieſu gauiſus eſt ualde, ſed non ſane. Gauiſus eſt faſtu & iactantia ſui D
principatus, q̃ remitteret ad eum Præſes Romanus reos ſuæ iuriſdictionis,

&illos non auderet punire uel absoluere,præsertim cp remitteret talē reum,
ad quē capiendū una cohors Romanorū militū illustriū sane & bellatissimo
rum arma sumpserat. Cuius retinendi gra principes sacerdotū scribę & phari
sei,suos ministros p totā noctē uigilare fecerant,& ipsi ex magna parte uigila
uerant. Quē illi ipsi summi sacerdotes,scribę, pharisei, & populi seniores tan-
ti & tales uiri corā pilato accusauerāt,& ad accusandū corā se ipso uenerāt. Exi
stimans ergo pro sua uirtute & ptāte Herodes se tali reo,talibusq; accusatori
bus iudicē datū,& a tāto uiro romano pside se habitū idoneū ad iudicādū q̄si
plus iurisdictionis hēret,aut plus industrię inter tales actores & talē reū ad iu-
dicandū hēret q̄ Romanus pses. Gauisus est ualde,stolide existimans se tāti fie
ri merito uel industria,Cū tn iudex factus esset pilati cautela. Gauisus est etiā
p ambitionē curiosam. Quia satisfactū erat suo curioso desyderio. Erat.n. cupi
ens ex multo tpe uidere Iesum,eo cp audiuerat multa de illo,q̄ nō credebat,&
an uera essent,nō ut se emēdaret,sed ut inani curiositati satisfaceret,scire ab eo
E desyderabat. Spabat aliq̄d signū uidere fieri,nō discere uolēs,ut bonus fieret,
sed nouitate opis oblectari interrogabat aūt eū multis sermōibus. Existimo cp
ad cām nō faciebāt,ideo ipse Iesus nil illi rndebat. Fortasse interrogauit quō in
cana Galilęę uocatus ad nuptias aquā uertisset in uinū. Quō sup mare galilęę
siccis pedibus ambulasset. Cur legionē dęmonum misisset in porcos. Quid de
porcis illis actū esset. An bis de modico pane tm numerū hoim saciasset. Quō
ductus ad mōtis supciliū ut daret in pceps. Nusq̄ pter oīm opinionē cōparēs,
p mediū pcipitare eū uolētiū trāsisset illæsus. Quō nuprime cū illum lapidare
uellent Iudæi,abscōdisset se,& securus de tēplo exiuisset. Tāta hoim multitu-
dine delusa. Aliq̄d horū pro sua tpanea salute doceri forte postulabat. Aut sal
tē uidere illū simile aliq̄d facientē q̄rebat. Nō mirū si talibus sermonibus Ies9
F nō rndebat. Nihil.n. rnsione dignū ab illo q̄rebat,quentosę curiositati,& mo
mētaneis aut uolātibus utilitatib9 studēs interrogabat. Principes aūt sacerdo
tū & scribę,qm tēpus inutiliter elabi uidebant,& uerebant ne forte Christus,
aut rndendo aut opādo se Herodi gratificaret,stabāt. Infœlices q amabāt pri
G mos accubitus in cœnis,& primas cathedras in synagogis & uocari ab oībus
hoib9 rabbi. Qui pro officio sedere inter primos sunt soliti,p inuidiā & iracū
diæ rabiem,sui ipsorum obliti,stabāt quasi mediæ sortis homīes,accusatores
facti,coram nepote Idumæi Antipatri,paulo ante procuratoris Hyrcani Iude
orum pōtificis,Habet certe inter cætera mala inuidia hoc pessimū,ut sibi ipsi
inuidus ardentes & libēs detrahat,modo inuiso speret esse damnosus. Stabāt
H accusantes eū cōstanter.i.pseueranter & impudēter. Nō.n. cessabāt uociferari
ne Iesus Herodi posset rndere,uel ne rndens audiret,pseuerāter illi impuden
tissimecp clamabant,accusationes cōtexētes somniatas. Ita Herodes hos incef
santer clamare accusando pspiciens,& Iesum semp tacentē contuens,quasi pu
sillanimem,& horrisonis uocibus præ timore stupidum existimauit,cp cū pos
set euadere fauore iudicis,uti oblata occasione nesciret, Spreuit ergo eum cū
exercitu suo.i.cum multitudine qua stipatus erat,tanta quæ ad exercitum suf-
ficeret. Vel cum exercitu suo.i.cum exercitus sui principibus,illic astantibus.

Venerat

Venerat.n. in Ierusalem ad diē festū. Et qa non satis erat Pilato pacatus,& ma I
gnam populi affluentiā sciebat frequentare festiuitatē,duxerat secum armato
rum ingentē manum,quā circa se stare iussit cū uidit ad se tantā multitudinem
uenire Iudęorū & sibi non amicorū. Presertim uero cū uidit pontifices regna
re solitos,& phariseos q̄s sanctitatis opinione nouerat in populo oīa posse. Er
go cū exercitu suo,quē uel pro sui tutela,uel ad iudicii festum amauerat,qm &
Pilatū cohortem militū armasse cognouerat,Spreuit eum & illusit non impie
fatigando,sicut fecerant ministri pontificū,sed urbane iocādo, Indutum uestē K
alba qua inter Romanos utebāt ad publica officia designari postulantes. Qua
si & dns Iesus p iuffragia populi,pro innocentia quā alba pferunt uestimenta
regnū quæreret. Rem ea ætate sane ridiculam. Qn non suffragiis populi Iude
orum,sed imperiis Romanorum magistratus condonabātur. Et remisit illum
ad Pilatū. Et facti sunt amici Herodes & Pilatus. Nam antea fuerant inimici, L
Venit dns Iesus Christus nunciare pacē hoībus bonæ uoluntatis. Vis scire q̄
efficaciter hoc adimpleuerit? Per eius dolores & pœnas,p eius derisus & im
properia,Herodes & Pilatus amici facti sunt. Gratificatus est Herodi Pilat9,
mittendo illi suę iurisdictionis reū. Gratificatus est Pilato Herodes illū remit
tendo ad Pilatū. Vnde hic quasi iurisdictionē suā cedens beneuolētiā prome-
ruit. Ille quasi non attingens alienam reconcilationem est assecutus.

¶ Prophetia de sententiis remissoriis & accusatorum iniquitate

Ræuiderat ista ꝓpheta q̄ dixit in psalmis. Saluum me fac dne qm defe
p cit sanctus. Saluū inq̄ fac me in sancto ꝓposito patientię,fac me ꝓ tuo M
decreto ptingere ad mortem crucis. Sed quare id postulas bone Iesu?
Qm defecit sanctus,Iudex.s.& minister iusticię. Pilatus cognoscēs innocentiā
meā cū de ea monitus ab uxore fuisset,defecit a ꝓposito cōtra me iudicādi. De
fecit Herodes tetrarcha sanctus,& ipse pro officio q̄d gerit,uolēs officio libe
ratoris in me fungi. Qm diminutę sunt ueritates a filiis hoim. Interrogauit me
Pilatus, q̄d est ueritas. Secut9 est nugas & fallaces astutias,ut p speciē deferēdi
honorē Herodi me liberaret,Herodes insup q̄ de faciētibus ad cām,ut dāna-
ret uel absolueret q̄rere debuisset curioso studio tpaneę oblectatiōis iutilia q̄
siuit. Ita qm diminutę sunt ueritates a pilato studēte tergiuersatiōib9,& ab he
rode studēte curiositatibus atcp a Iudęis studētibus falsis criminibus saluū me
fac in tuo decreto. Vana locuti sunt unusq̄sq̄p ad ꝓximū suum,labia dolosa in
corde & corde locuti sunt, Vnusq̄sq̄p horū triū,& in primis Pilatus iudex locu
tus est uana ad ꝓximū suū Herodē, ꝓximū gubernādi officio,dū ille Galilęā,
iste hierosolymā ꝓuinciā,ambo Iudęā gubernarēt. Locutus est inq̄ Pilat9 He
rodi uana. Qn p spēm honoris remittit ad eū me iudicādū. Cū in ueritate non
ꝓ honore pstādo,sed ꝓ onere deponēdo id faciat. Herodes q̄cp locutus est ad
pilatum uana. Qn Iesum remisit pilato,quasi iā habenti iurisdictionem in reo
pro loco capturæ,pro iure ciuitatis,quæ omnibus Iudæis quasi metropolis
erat Cū in ueritate actores reūcp cōtemneret,& iudex esse nō dignaret. Locu
ti sūt uana Iudęi Pilato & herodi uanas accusatiōes & ueritate penit9 uacuas.
Ita unusquiscp istorū ad ꝓximum suum locuti sunt uana. Oēs asserentes aliud,

aliud intendentes longe diuersum. Disperdat dñs uniuersa labia dolosa, Iudæ
orum in primis accusantium. Disperdat inq̃ ut deponant dolum & nequitiam
pontifices scribæ & pharisei, & p pœnitẽtiam loquãtur ueritatem, Disperdat
dolosa labia Pilati p astutias Iesum nõ pro ueritate liberare conãtis. Vt postq̃
inique iudicauerit p uanũ timorẽ deponat illũ, & accipiat solidũ, deponat ser-
uilem & accipiat filialem. Et linguam magniloquã, Herodis se magnificantis,
& spernentis salutis autorem, linguam inaniter & curiose interrogãtis, disper
dat etiam dñs. Qui dixerunt linguam nostram magnificabimus. Dixit hoc Pi-
latus magnificans se de astuto consilio quo eximi sperauit ab onere iudicãdi,
Linguam nostram magnificabimus qñ Romanus pses eum remittet Herodi
ut agnoscat modestiam nostram. Linguã nostram magnificabimus. Qñ uerba
magnifica, restituendo illi hoiem suũ accumulabimus. Dixerunt Iudæi, linguã
nostram magnificabimus, impudenter confingendo magna crimina, q̃ magna
uoce exponemus. Dixit Herodes. Linguam nostram magnificabimus, Qñ se
magnificatum existimauit a Pilato mittente, a Iudæis adducentibus, & iudica
ri ab illo poscẽtibus. Linguã nostrã magnificabimus, dixit Herodes & eius ex
ercitus. Qñ magnum aliq̃d signum q̃d uiderimus loquemur aliqñ. his q uide-
re non potuerunt, labia nostra a nobis sunt. Dixit Pilatus, Præsidis fungor of
ficio, potestatem habeo crucifigere te, & ptãtem habeo dimittere te. Mihi ne-
mo præsidet in ciuitate. Dicunt Iudæi, Sumus pontifices, supiorem in nostro
officio non habentes. Sumus scribæ, scientia legis præcellentes. Sumus phari-
sei hominum opinione præstantissimi, Sumus populi seniores q corã q̃cũq;
iudice loq possumus ex officio. Dixit Herodes. Sum Herodes tetrarcha. Tm
mihi tribuitur, ut pses Romanus, de meæ iurisdictionis hoibus, iudicare non
audeat. Pontifices scribæ & pharisei iudiciũ meum extra iurisditionem meã,
in eorum metropoli subire cogũtur. Dicunt ergo hi hoies. Labia nostra a no-
bis sunt. Non loquimur iussi, sed nostra uoluntate. Labia nostra a nobis sunt.
N Verum dicitis si ad quid addideritis. Sunt ad loquendum uersuta Pilato, ini-
qua Iudæis, stolida Herodi, Vere ad hæc sunt a uobis, a deo sunt, ut loquami
ni simplicia, pia, sõlida. Quis noster dominus est. Nemo tacendi uel loquendi
nobis legem imponere põt, Quis noster dñs est? Est ne hæc Iudęorũ caterua,
dñs meus dicit Pilatus, ut ꝓpterea indebite cõdemnẽ illũ pro cuius pœna tot
mala passurus sum, q̃t p somnium uidit uxor mea? Mihi nocere posset homis
huius interitus, cuius salus prodesse põt. Remittã igitur illũ alio iudici, p mea
libertate. Quis noster dñs est id facere prohibens? Dicũt põtifices scribæ &
pharisei, Est ne hic Nazarenus dñs noster, ut sustinere debeamus tam aptas
redargutiones ab eo? Vera fit hic figura Ioseph? Nunqd rex noster eris, aut
subiiciemur ditioni tuæ? Quis noster dñs est? Hic ne Iesus Fabri & Mariæ fi
lius natus in præsepio? Somniator est. Venite occidamus eum, & uideamus
q̃id illi prosint somnia sua, Herodes quoque quia quod desyderabat asse-
qui non potuerat a domino IESV Christo, illum spernens, Iudęos fastidio
habens, Pilato par referre uolẽs, dicit. Quis noster dominus est? Est ne hic Ie
sus ille quem pater meus Herodes primus huius noīs in Indæorũ terra tenẽs

principatum

principatum, & rex Hierusalẽ timuit ne illi regnũ auferret? En qualẽ timuit?
Quis noster dominus habitus est opiniõe paterna? Quis noster domin⁹ est?
Hi ne improbi pontifices scribæ & pharisei? En q̃ iportunę aures nostras ob
tundũt. Misellũ illũ suis uerbis stupidũ effecerunt, ut loq non possit, & si loqua
tur audiri nequeat. Sunt ipedimento ne assequar q̃d affecto. Videre scilicet si
gnũ aliq̃d ab eo fieri. Cur pro tã improbis & importunis hoibus iudicãdi on⁹
subibo? Sunt ne ipsi mihi dñi? Quis noster dñs est? q supiorẽ hac in regione
non hẽo? Cũ Romanus pses hodie ꝓfessus sit me libere dñari, a q̃ si talis existi⁹
mor, qualis ille obsequo protestaꝝ, Quis noster dñs est, ut ꝓhibeat uices nõ re- O
pendi? Remittã ad illũ reũ & accusatores. Nolo istis morẽ gerere. Illi nolo de
bere. Hũc Iesum nolo uideri timuisse. Si eũ occidero metuisse uidebor ne me
tetrarchia mẽdicus spoliaret. Si dimittã nolo uideri feciſſe ad gratiã. Cum alia p
q̃dã ad rẽ hãc faciẽtia, ꝓfundius intuẽti, ꝓpheta dixisset cõclusit apte. In circui
tu ipii ambulãt. Impii inq̃ põtifices, scribę & pharisei ambulabant, in circuitu a
Pilato ad Herodem, ab Herode ad Pilatum. Herodes tamẽ & Pilatus ambu
lantes in suarum circuitu iniquitatum, interuentu tamen domini Iesu ad mutu
am redeunt gratiam. Iudæi in suæ perfidiæ stimulis circũuoluti, finem sub He
rode nullum inuenire potuerunt. Lucas.

¶ Condemnationis primæ contra Iesum a Pilato diffinitæ
narratio & distributio.

IL Atus aũt cõuocatis principibus sacerdotũ & magistratibus, & ple
p be, dixit ad illos. Obtulistis mihi hunc hoiem quasi auertentẽ populũ.
Et ecce ego corã uobis interrogans, nullã causam inuenio in hoie isto,
ex his in q̃bus eũ accusatis. Emendatũ ergo illũ dimittã, q de crimine ad accu-
satorũ instantiã sentẽtiã laturi sunt. Ante oĩa ad illã audiendã partes uocãt. Illis
astantibus merita causę recẽsent, ne de incertis & indiscussis iudicare uideant.
Iudicant tandẽ qñ de actis in causa cõclusionẽ eliciẽtes sniam ꝓferũt. Tria hęc
si bñ pspicias. Pilatũ egisse Luca narrãte cõperies. Vbi n. dicit, cõuocatis nãq;
magistratibus & plebe, nõne apertissime omnes accusatores ad sententiam au
diendam citatos referre uidetur, quoniam hęc tria hominum genera Iesum ac
cusare iam innotuit? Vbi uero dicit. Obtulistis mihi hominem hũc. Ipsum re
um coram tribunali ad sententiam audiendam nonne luce clarius monstrat
adductum. Insuper dum dicit quasi auertentem gentem nostram &c. causę me
rita plane perstrinxisse iudicem nonne constat? Emendatum ergo dimittam. Q
Sententia est cõdemnatoria partim, & partim absolutoria. Condemnat ut his
qui adduxerunt quasi reum Iesum ad iudicium in aliquo morem gerat, eorũq;
furorem iusti castigatione contempet. Absoluit q̃a damnationis causam nõ in
uenit. Vide quõ exactis Pilatus sententiam inferat. Ergo quia tanti ac tales ui- R
ri obtulistis hunc hoiem in iudicio, quasi auertentem populũ. Ne leuiter oĩno
ac iniuste capere, adducere & accusare uideamini, emendabo eum uerberibus
ut pœna iusti iniustitiam & leuitatem uestram contegat. Quia uero nullã cau
sam in eo inuenio, ego dimittam eum emendatum. Bonæ Iesu, quia Annæ re
spondisti, de discipulis & de doctrina q̃renti, es alapa a seruo pcussus in faciẽ,

Quia Caiphæ respõdisti sub iuramẽto, esses ne filius dei iterrogãti, palmis & pugnis cõtusus es, uelatus, delusus, perq; noctẽ totã dure uexatus. Quia Pilato satisfeçisti pro criminibus obiectis, tractus es ad tribunal Herodis. Quia friuolis & futilibus Herodis interrogationibus nihil respondisti, deluderis & remitteris ad Pilatum. Si respondendo satisfacis, non relaxaris. Si sustinendo taces, iterum iudicio sisteris. Quis tandem finis erit his angustiis? Substinete & uigilate mecum.

Matthæus

Vnc milites præsidis suscipiẽtes Iesum in ptorio cõgregauerũt ad eũ
t uniuersã cohortẽ. Et exuẽtes eũ, chlamydẽ coccineã circũdederũt ei.
Et plectẽtes coronã de spinis posuerũt sup caput eius, & arundinẽ in dextera eius. Et genuflexo añ eũ illudebãt eũ dicẽtes. Aue rex iudęorũ. Et expuẽtes in eum accepunt arũdinẽ & pcutiebant caput eius. Ioãnes. Exiuit iterũ foras Pilatus & dicit eis. Ecce adduco eum uobis foras, Vt cognoscatis quia nullam in eo inuenio cãm. Exiuit ergo Iesus portans spineam coronam, & purpureum uestimentũ. Et dixit eis. Ecce homo. Cõtinet huic sententiæ executio. flagella in corpore, pũcturas & percussiões in capite, derisus in habitu, sputa in facie. Quorum declarationem attendite.

¶ Executionis distributæ declaratio.

Ta fatigatus tandem fessis carnificibus, cõminutisq; flagellis, cessant
i uerbera, qa neq; locus erat in corpore, qui integer illa posset excipe.
Soluit, induiturq; a carnificibus Iesus, & dum lacere carni panni non nimis delicati incõdite, & duriter applicant, nouus dolor accedit Neq; tñ hic malorũ finis. Caput hactenus itactũ excruciat. Matthęũ (si hæc scire uolumꝰ)
T audiamus, Tũc cũ uirgis laniassent carnifices saluatorẽ, & induissent uestẽ alba, illa. s. qua ab Herode p derisum indutus fuerat. Milites pfidis suscipiẽtes Iesum in ptorio, ubi fuerat uerberibus laceratus. Congregauerunt ad eũ irridẽdum uexãdũq; uniuersam cohortẽ, q ad illã capie. idũ in armis steterat. Vt uideant pro quali causa põtifices scribę & pharisei tot arma mouissent. Deridentes igitur ludæorũ timorẽ & stultitiã, p opprobria q inferunt saluatori, tanto
V apparatu p tales uiros capi iusso. Exeuntes eũ, Albã uestẽ ab Herode traditã quasi candidato & magistratũ affectanti. Chlamydẽ coccineã circũdederunt ei, & plectentes coronã de spinis posuerunt sup caput eius & arundinẽ in dextera eius. Alludunt milites Romani Herodis derisioni. Ille quasi candidatũ & magistratũ more Romano deposcẽtẽ Iesum, albis uestimẽtis induerat. Isti p derisum regalibus ornant, & iuxta regis institutionẽ oĩa faciũt. Dant uestẽ regiã, Audi Matthęũ. Chlamydẽ coccineã circũdederunt ei. Coccus est q tingit lana in roseũ ruborẽ uiuacissimũ, quẽ nos rosatũ dicimus, q redactus in chlamydẽ principatus habitũ pferebat, Dant coronã. Et plectentes coronã de spinis posuerunt sup caput eius. Dant sceptrũ, & arundinẽ in dextera eius. Talẽ dãt coronã, talẽ sceptrũ, quale existimãt esse regnũ. Sed dum qd agant nõ intelligũt,
X magnũ indicant sacramẽtũ. Qui oẽs peccatorũ spinas cõfringere uenit, spinas in capite portat, ut peccata mũdi in suo corpe se ferre demonstret. Arundo in sceptrũ redacta timorẽ põt incutere, sed nõ frangere, sed non multũ nocere,

neq; du

neq; duriter uexare pcussos. Frangit. n. arundo si durius feriat. Iugũ Christi suaue est & leue, qm & ipse Iesus non uulnerat, neq; frangit. Dat pro multis aĩam suã, morit pro iustitia ut peccatores iustificet. Sed qs uiator rexit arundine, qs nũc aduocatus & patronus p lenitatẽ moderatur & tollerat. In fine mũdi iudex reget in uirga ferrea, & tanq uas figuli cõfringet ingratos, pro qbus hic leniter regendis, arundinẽ ipse sumpsit in dextera. Pro qbus quasi arundo confractus est uerberibus, ligatus ad palũ, & quasi arundo uentis agitata, delusionibus leuissimorũ hoĩm infestatus est. Et genuflexo ante eũ illudebant ei
Y dicentes. Aue rex Iudæorũ. Mos erat creatos reges & regalibus insignibus decoratos salutari a subditis, & corã obedientiã profiteri. Neq; igit deesset qd ad regni derisam imaginẽ faceret. Flectunt milites genua ante Iesum obediẽtię p derisum pstitæ. Et illudentes ei dicũt, Aue rex Iudęorũ, Rex spinis coronate Rex arundine decorate. Si uere rex esset Iudæorũ, de qbus loqmini o milites certe nõ mentiremini. Spinæ sunt illi oẽs, pũgunt & lacerant. Ciuilibus odiis deuastant terrã suã. Arundines sunt uento agitatę supbiæ, cõtortę inuidia, fractæ ira, uacuæ charitate. Non satis fuerat spinis & arundine delusisse in Christo imaginẽ regiã, Expuentes in eũ pro maiori uilipendio, accepunt arundinẽ quã pro sceptro dederant. Et pcutiebãt caput eius. Flagella corpus uexauerãt & lacerauerant. Corona spinea caput excruciat, & derisui tradit afflictũ. O bone Iesu qta est tibi animi cõstantia? In tot cruciatibus taces, dolorem contines. Quis hæc te iubet silentio pterire? Obediẽtię studiũ q deo patri uis esse morigerus. Zelus iustitiæ cui pro peccatis hoĩm satisfacis, Charitas ad fratres, qs p tam duros cruciatus erípis a pœnis. Quis nostrũ igitur tecũ nõ sustineat & uigilet. Qñ pro nobis tã acerba tu sustines? Vere nunc uidemus oẽs q tristis est usq; ad mortẽ aĩa tua. Fac nos dñe tanti amoris, tanti laboris non immemores non ingratos. Exiuit iterũ foras Pilatus & dixit eis. Ecce adduco eũ uobis foras, ut cognoscatis qa nullã inuenio causam. Exiuit ergo Iesus portãs spineam coronã & purpureũ uestimentũ. Et dixit eis. Ecce hõ in q executa est castigationis snĩa. Melius dixisses o Pilate. Ecce hõ iniuste captꝰ, inique accusatus, ignominiose circunductus, indigne delusus crudeliter uerberatus, & spinis coronatus. Ecce hõ. Dic o Pilate quẽ damnare iuste nõ potui. Quẽ non castigare, sed cogente iustitia debui liberare. Ecce hõ, in q prima tua diffinitiua snĩa a te ipo frustrabit o Pilate. Nõ. n. dimittes quẽ dimittẽdũ pro sua innocentia declarasti. Cõtentione nãq; improba & horrisona Iudæorũ snĩam tuã a qua nemo puocauit, q te iubente & adhuc pro tribunali sedente executioni mandari iussa, est reuocabilis. Insontẽ opprimes & quẽ iustis laniasti uerberibus, tandem morte mulctabis. Ita una die de hoĩs uita innocentissima absolutoriã prĩ, deinde ad durissimũ genus mortis cõdemnatoriam sententiam protulisse, æterna ifamia laborabis. Sustinete uos hic & uigilate mecũ, eoq; mẽtis studio audire ne pigeat secundã Pilati cõtra Iesum snĩam, q primã uigilãtissime pcepistis.

¶ Secunda Pilati contra Iesum sententia,

VDAEorum gentis effrontẽ efferatãq; supbiam, Pilati incõstantiã
i Amborũ tergiuersationes intermixtas. Amborũ etiã iniqtatẽ, huius

t

in damnando ad crucẽ Iesum. Illorũ inextorquenda damnatione. Euangelistæ nunc nobis referant. Ioannes incipiet, Reliq (ut cuicq locus fuerit) prosequẽtur. Ioannes. Cũ ergo uidissent eũ pontifices & ministri clamabãt dicẽtes. Crucifige crucifige eũ. Dicit eis pilatus, Accipite eũ uos & crucifigite. Ego. n. non inuenio in eo causam. Rñderunt ei Iudæi. Nos legẽ hẽmus & secundũ legẽ nostram debet mori, Quia filiũ dei se fecit. Cũ ergo audisset pilatus hũc sermonem magis timuit. Et ingressus est ptoriũ iterũ & dixit ad Iesum. Vnde es tu? Iesus aũt rñsum non dedit, Dicit ergo ei pilatus, Mihi non loq̃ris? Nescis qa ptãtem habeo crucifigere te, & ptãtem habeo dimittere te? Rñdit Iesus. Nõ haberes ptãtem aduersum me ullã, nisi tibi datũ esset desup. Propterea q me tradidit tibi maius peccatũ habet. Et exinde q̃rebat pilatus dimittere eũ. Matthæus. Per diẽ aũt solennẽ cõsueuerat pses populo dimittere unũ uinctũ quẽ uoluissent. Habebat aũt unũ uinctũ insignẽ q dicebaẽ Barrabas, q iuxta Ioanẽ erat latro, iuxta Matthæũ & Lucã in seditione fecerat homicidiũ. Congregatis ergo illis dixit pilatus. Quẽ uultis dimittã uobis, Barrabã an Iesum q dicit Christus. Sciebat. n. qp p inuidiã tradidissent eũ. Principes aũt sacerdotũ & seniores psuaserunt populis ut peterent Barrabã, Iesum uero pderent. Rñdens aũt pses dixit. Quẽ uultis uobis de duobus dimitti? At illi dixerũt Barrabam, Dixit illis pilatus, Quid igit faciã de Iesu q dr̃ christus? Dicunt oẽs crucifigat, Ait illis pses. Quid. n. mali fecit? At illi magis clamabant, crucifigat. Ioanes. Si hunc dimittis non es amicus cæsaris, Ois. n. q se regẽ facit cõtradicit cęsari. Pilatus aũt cũ audisset hos sermones adduxit foras Iesum. Et sedit pro tribunali in loco q dicit Lithostrotos, hebraice aũt gabatha. Erat aũt parasceue paschę hora quasi sexta. Et dixit Iudęis. Ecce rex uester. Illi aũt clamabant, Tolle tolle crucifige eũ. Ait illis pilatus. Regẽ uestrũ crucifigã? Rñderunt pontifices. Nõ habemus regẽ nisi cæsarẽ. Matthæus. Videns aũt pilatus qa nihil proficeret, sed magis tumultus fieret, accepta aqua lauit manus coram populo dicens, Innocens ego sum a sanguine iusti huius, uos uideritis. Et rñdens uniuersus populꝰ dixit. Sanguis eius super nos & super filios nostros. Lucas. Tunc pilatus adiudicauit fieri petitionẽ eorũ. Matthæus. Tunc dimisit eis Barrabã, Iesum uero flagellatum tradidit ut crucifigeretur. Sigillatim nunc singula examinemus.

¶ Crudelis Iudæorũm proteruiæ declaratio.

Vm ergo uidissent eũ pontifices & ministri clamabant dicentes. Crucifige crucifige eũ. Non satis est nobis hunc laceratũ esse uerberibus, Volumus etiã uita priuari. Dixit illis pilatus, Qm̃ illi estis implacabiles neq̃ castigatio tã dura hois innocentis uos ad clementiã flectere põt. Accipite eum uos ad iudicandũ, & crucifigite & cruci adiudicate. Ego. n. in eo nõ inuenio causam. Vnde illũ ne dũ cruci, sed neq̃ mitiori morti adiudicare possim. Rñderunt ei Iudęi. Nos legẽ habemus a cæsare, ne iudicemus ad mortẽ. Tuũ est ex officio hoc facere. Secundũ uero legẽ nostrã, quã tu inter nos iudicãs seruare teneris. Debet mori qa filiũ dei se fecit. Apparet hic crimina de qbuseũ accusauerant fuisse conficta. Qñ non pleuerant in eisdẽ accusatores. Nihil. n. hactenus corã pilato uel Herode qp se filiũ dei dixerit accusando dixerunt Pi-

latus aũt auditis his sermõib⁹ magis timuit. Nũcii ab uxore iã missi uerba aim A
pulsant. Vnde nũc audiens Iesum asserẽ filiũ dei, magis timet, si illũ dãnauerit quas uxor p somnũ uiderat. pœnas dare. Insup qa audit iudæos lege agere, & ne Romanos uiolent, nolle iudicare, se uero datũ a Romanis iudicẽ officio iuxta legẽ fungi debere magis timuit. Si illũ liberaret, ne rebellioni aliquã pstaret occasionẽ, & de iustitia denegata corã romano impatore reus fieret. Itaq; pauore anxius reuertit in ptoriũ cogniturus si possit, an filius dei sit hic reus, q tã obstinatę morti adiudicari deposcit. Et ingressus est ptoriũ iterũ & dixit Iesu, unde es tu? Audiuerat eũ esse galilæũ, sed locũ certũ non audiuerat. Iesus B
aũt rñsum non dedit ei. Iam. n. abũde huic interrogationi rñderat, qñ dixerat regnũ suũ nõ esse de hoc mundo. Qñ dixerat se ad hoc natũ, & ad hoc in mũdum uenisse, ut testimoniũ phiberet ueritati, qñ dixerat oẽm q est ex ueritate eius uocẽ audire. Hæc si Pilatus intelligere uoluisset, apte uidisset unde esset Iesus. Sed qa cæcus erat & surdus aĩo (Vbi uero non est auditus, sermo fundi nõ debet, psertim cũ semel satis dictũ sit) ideo nõ rñdit Iesus. Exptus etiã erat Iesus Pilati pusillanimitatẽ, q non pro iustitia sed pro assentatione, ut morem gessisse iudæis & aliqd illis impartitus uideret, eũ tã acerbe flagellis cędi iusserat. Sciebat certissime qp timore uano illũ esset cruci adiudicaturus. Ideo Iesus rñsum non dedit ei. Dixit ergo pilatus, Mihi nõ loq̃ris? Nescis qa ptãtem habeo solus in puincia crucifigere te si uolo assentiri accusatoribus tuis. Et potestatẽ habeo dimittere te, uiuũ liberũ & impunitũ cõtra accusatorũ uoluntatẽ, Cur igit taces? quasi ignorãs ptãtem meã? aut quasi negligẽs illã? Non me in hoc negligis, neq̃ meę potestati detrahis, sed tuã salutẽ piclitaris. Satius est te rñdere saluti tuæ studentẽ q̃ tacere negligentẽ. Rñdit Iesus. Non hẽres in me ptãtem ullã nisi tibi datũ esset desup, ppterea maius peccatũ habet q me C
tradidit tibi. Ambigi non põt oẽm ptãtem a dño deo esse, & hoc sensu ueritatẽ non esse mentitã. Qñ dixit nõ hẽre pilatũ in se ptãtem nisi datã desup. i. a deo sup oĩa psidẽte. Sed q̃ addidit dñs Iesus ex hoc sensu seq nõ pñt. Nõ. n. qa dedit pilato iudicãdi ptãtem, ut dator uniuersalis uel specialis. Ideo minus peccat pilatus iudicando q̃ iudæi ad iudiciũ adducendo, & dãnari petendo, hñt & ipsi a deo adducendi & trahendi ptãtem, qñ ea nõ facerent, nisi deus ea fieri & p illos fieri uoluisset, ideoq; minus nõ peccãt, qa hñt a deo opis ptãtem. Qm̃ nõ ideo peccãt ut deo obediant, sed ut suę ipietati satisfaciãt. Deus etiam ptãtem opis distribuit nõ ad abusum, sed ad publicã utilitatẽ secundũ rectę rationis regulã exercendã. Licet igit ille sensus uerus sit, nõ tn̄ satis accõmodatus esse uideẽ. Qñ illi sequentia nõ cõcordãt. Existimo igit saluatorẽ nostrũ p suã ineffabilẽ sapientiã hoc dicere uoluisse. O pilate tu qdẽ habes in me ptãtem nec̃is & uitæ, sed nõ es supmus iudex, habes ab alio supiori te, ptãs tua est desup nõ solũ a psidente in uniuersa repub. mũdi, nõ solũ pro officio subditus es deo es sub impatore Romanorũ hic pses missus. Ita ptãs quã sup me hẽs, data est tibi a Cæsare monarcha reipu. cui seruis. Neq; ab illo solo hãc hẽs. Habes etiã amicorũ cæsaris fauore, & senatus interuentu, qs uereris, apud qs times accusari a iudæis, si te qualẽ uolunt iudicẽ non exhibueris. Scio in me nõ spõtaneũ

geris iudicis officiū,sed a q̄bus accepisti iudiciaria ꝓtātem formidans iudicē te gerere cōpelleris.Itaq; q̄a nō affectatē,neq; sponte sed quasi inuitus ex officio mecū agis,& peccas timore,minus peccas q̄ q̄ sponte p̄ inuidiā peccant.Iudęo rum cōuētus q̄ me tradidit tibi,tu si posses nō iudicares iniustē,& oīa facis ne D iudices.Contra illi oīa faciunt ut te p̄ iniustā sn̄iam opprimere me cōpellant. Cognoscāt hic iudicū subornatores,& iustorū iudiciorum puersores,dū hæc agūt,grauiꝰ se peccare q̄ iudices.Nō mea hoc sed sapiētissimi Iesu uoce sancitū est.Maiꝰ peccatū hēt q̄ me tradidit tibi iniq̄ iudicādū q̄ tu q̄ tm̄ ꝓ officio iiuste iudicare compelleris,aut aliunde q̄ propria uoluntate es adductus ut iudices.

¶ Pilati inconstantia siue leuitas & pusillanimitas.

T exinde ex modesta rn̄sione dn̄i Iesu q̄ alio sensu superba redderet & e inepta. Quærebat occasionē p̄ quā dimittere eū,& se cōseruare quasi functū officio posset.Recurrit ergo ad ius cōsuetudinis,ut saltē p̄ illud sine iniuria iudęorū Iesum liberaret.Instabat pascha & azimorū solēnitas,qua E nulla p̄stantiorē habebant.Et q̄a hæc erat solēnitas & gaudiū ac̄ gratiarū actio pro liberatione Hebræorū de seruitute regis ægypti.Ipsi q̄q̄ liberabāt unum q̄tūlibet reū etiā damnatū & reseruatū ut morerē,hoc est q̄d dicit Matthęus. Per diē aūt solennē,diē paschę oīm solennissimū,consueuerat p̄ses populo di mittere liberū a pœna unū uinctū carceratū & cōpeditū & morti damnatum quē uoluisseut.Pro quacunq; culpa,pro q̄uis scelere mori meritus esset.Hanc F existimauit uiā ad liberandū Iesum,quā nō sua,sed populi electione uideretur ingressus.Cū multos hēret morte damnatos in carcere & cōpedibus uinctos, oīmq; scelestissimū & odiosum maxime parti populi,Barrabā simul cōstituit cū Iesu optione populi ꝓponere liberandū,sperans cū infamia criminū, cum turpitudine uitæ,cū morū detestatione,tū odio factionis,Barrabam a populo post haberi,& Iesum eligi liberandū,Saltē ab ea factione,de qua in seditione Barrabas hoīem occiderat,hoc est q̄d dicit euāgelista. Habebat aūt tunc uin G ctum insignē,sceleribus & infamia uitæ detestabilis,q̄ dicebat Barrabas.i.filiꝰ magistri,quasi oīm scelerū disciplinā tenens,filius magistri diaboli,oīm flagiti orū magistri fagacissimi,Hic porro Barrabas iuxta Marcū & Lucā in seditio ne fecerat homicidiū.Secundū Ioannē.Erat autē Barrabas latro, Vide qualia crimina.Vere hic adimpletū est dē dn̄o Iesu illud ꝓpheticū,& cū iniq̄s deputatꝰ est. Potuisti pilate,dū nescis,adimplere ꝓphetiā,non potuisti iudæorum puertere neq̄tiā.Forte pro romana modestia non absurde sperauisti a iudæis Iesū eligi,& Barrabę p̄ferri.Ita de se ipō argumētū sumēs,cōgregatis illis prin cipibus sacerdotū scribis & phariseis,cū populis,q̄s pro fauore secū duxerāt. H Dixit pilatus,Quē uultis dimittā uobis,Barrabā an Iesum q̄ dicitur Christus? Artificiosa p̄sidis oratio,Barrabā p̄tulit,ut odio noīs & uitę infamia illo explo so Iesus acceptaretur.Iesum uero ꝓponens,secundo loco addidit,q̄ dr̄ Christꝰ quasi dicat Barrabas qualis sit oēs norunt,nihil de illo dico amplius,nisi Barra bas.Iesus aūt dicitur Christus,non maleficus,non Barrabas qui conuictus est seditiosus homicida & latro. Quē uultis uobis dimittā? Penitus ne & suo ipso noīe infamē.An hoīem genere moribꝰ & multorū uoce religiosum? Falleris

Pilate,Opinioni nanq; tuæ nō suffragabit artificiosa ꝓponendi rō. Errasti,si milia se inuicē eligūt.Applaudit iniquus iniq̄,Iudęi iniq̄tate pleni,malunt Bar rabā sui similem uiuere q̄ Iesum.Hic illis impropat peccata legis,Barrabas ad peccandū se ducē aut saltē significrū exhibebit. Quare principes sacerdotū & seniores p̄suaserūt populis ut peterent Barrabā,Iesum uero pderent.Mare si I ne uentō nemini nocet,utq; libet sese exhibet remigabile. Vento p̄cinctū re mis attingi non pōt. Velis agendū est pro uentorū arbitrio,q̄ si magis desęui erint,uela discindunt.Temonē loco dimouet fluctus,Ita pro impetu tēpestatis uicq; uentorū,mare extollit,conuoluit,rapit atq; submergit.Plebs q̄q̄ sibi di missa placabilis est ad prosequēdū,iustū & ęquū facile p̄suasibilis,hāc primo res pro auctoritate suis affectibus quasi uentis ingętant,rapiuntq; spē consilii q̄cunq; uolūt,& sæpe in furias p̄niciēq; sui trahūt.Pontifices itaq; addubitātes ne populi Iesum dimitti postularēt,q̄rū pro die festo maxia erat in ciuitate fre quentia,& magna ex parte ad p̄torium (spectandę nouitatis gratia) uenerant p̄suasionibus inter turbas cœpunt agere.Hos terrent,illis promittūt,blādiūt istis,interminant aliis,pro cuiusq; natura plebē alloquunt.Ita p̄suaserūt ut pe terent Barrabā,Iesum uero pderent. At illi.s.pōtifices scribæ & pharisei ac po puli seniores,dixerunt Barrabā.Postulamus populi noīe & nostro dimitti.Di xit illis Pilatus.De tanta crudelitate & impudentia indignabūdus.Quid igitur K faciā de Iesu q̄ dicit Christus? Qn̄ illi p̄fertis Barrabā,q̄ nō dicitur sed est pla ne latro,homicida,seditiosus,A principio accusauistis Iesum seditiōis,neq; tn̄ crimen ꝓbare potuistis,nūc aūt de latrocinio homicidio & seditione cōuictū petitis liberari? Si Barrabā scelestū plane hoīem absoluero,quō Iesum cruci figere potero? Quid igitur uestra opinione faciā de Iesu q̄ dicitur Christus? Erit certe absoluēdus,Qn̄ Barrabas q̄ non dicitur Christus,sed latro,homici da,seditiosus atq; scelestus p̄ uos absoluitur.Cōfundimini & erubescite ꝓ tan ta incōstantia & apta neq̄tia.Dicūt oēs crucifigatur.Oēs dicunt ut singuli mi nus confusi uidērētur.Oēs,& populū hoc dicere fecerūt,suā neq̄tiā contegere utcunq; uolentes.Ait illi p̄ses.Quid.n.mali fecit? Omēs dicitis incōdita plebs neq; uestrū q̄spiā q̄d dicat,aut qua rōne dicere debeat intelligit,uel dicti cau sam pōt afferre.Quid.n.mali fecit? Ego pro delicti mensura pœnā statuā.At illi magis clamabant crucifigat.Causam afferre neq̄unt,Ita q̄d rōne obtinere diffidūt,clamoribus impetuosis,furore plenis extorq̄re conātur.Est hoc apud L tribunalia cōe malū,ut cui minus iustitia suffragatur,impetuosius uoce tumul tuans iudiciū subuertere aut turbare conetur. Et sæpe q̄ magis diffidentiā te M gere existimat,eo magis apiat.Ioannes.Si hūc dimittis nō es amicus Cæsaris. Extra causam est q̄d nunc dicitis o insani immo penitus cōtra causam.Nescitis oportere iudicē esse affectione penitus uacuū,ut nō amore,odio,spe,aut timo re diiudicet.Quid habet ad causam cęsaris amicitia,Crimina adducite contra reū,fauore neq̄tiæ uestræ de principis gratia captare desinite.Oīs.n.q̄ se rēgē facit cōtradicit cæsari,hoc est aliq̄d Lædere maiestatē est certe pœna digniſſi mū.Sed q̄d ad cām? Vn̄ ꝓbatū est dn̄m Iesum Christū se gessisse regē,aut in cęsaris p̄iudiciū fuisse aliq̄d aggressum? tertio corā pilato.Id ꝓponētes,& co

ram Herode cõstanter accusantes probare nõ potuistis. Adducitis rõnem in
N gentis criminis, sed criminosum non probatis quẽ petitis crucifigi. Pilatus aũt
cũ audisset hos sermones, adduxit foras Iesum. Quos uerbis mollire nequerat
sperauit rebus sub oculis positis mitigare, Plus. n. mouẽt uisa q̃ audita. Addu-
xit ergo Iesum flagellis durissime cæsum, facie liuidũ, spinis coronatũ, & sedit
O pro tribunali, quasi mox iudicaturus, si reqrerent. Sedit aũt in loco q̃ dicit Li-
thostrotos, hebraice aũt gabatha. Lithostrotos sublimitatẽ uel prodiuũ. Ga-
batha collis altꝰ uel prodiuũ sublime significare Hieronymus attestat. Eiusdẽ
uero loci noia esse ambo nobis constet. Sedit Pilatus in loco situ sublimi posi-
tuq; decliuo, ut uideretur ab oĩbus. Ita non sine magna rõne euangelista retu-
lit binomiũ locum in q̃ Pilatus ad iudicandũ sedit. Et dixit iudæis, Ecce rex ue-
ster. Videte qualis illi corona sit, qualis en gloria regni, Ecce rex uester, bene
a me pro sui regni decore, habitus dignitatis suæ & expectationi uestrę satisfa
ctum existimo. Illi aũt clamabant. Tolle tolle crucifige eũ. Tolle illũ ab oculis
nostris, da pœnis, da cruci, da morti. Ait illis pilatus. Regẽ uestrũ crucifigam?
Quantũlibet illum oderitis, infame uobis fuerit, regem uestrũ (etiã noĩe solo
regem) fuisse crucifixũ. Respondерunt pontifices, Non habemus regẽ nisi cæ
sarem. Iam diximus. Si hunc dimittis non es amicus cæsaris. Si illi esses amicus
non studeres tantis artibus hũc illi rebellem in uita seruare. Si quid tumultus
& rebellionis suboriri contingat per hominem istum non erimus immunes, q̃
seditionis radicem quærimus extirpare. Tu apud Cęsarem excusari non pote
ris, qui nobis renitentibus hunc liberaueris.

¶ Vltimus conatus Pilati pro liberando Iesu, & ultima contra
Iesum sententia. Matthæus.

Idens aũt Pilatus quia nihil proficeret, sed magis tumultus fieret acce-
P v pta aqua lauit manus corã populo dicẽs. Innocens ego sum a sanguine
iusti huius, uos uideritis. Et rndens uniuersus populus dixit. Sãguis eiꝰ
super nos & super filios nostros. Lucas. Tunc pilatus iudicauit fieri petitionẽ
eorum. Matthęus. Tunc Pilatus dimisit illis Barrabam, Iesum aũt flagellatum
tradidit illis ut crucifigereť, Hoc ultimo consilio annixus est pilatus liberare Ie
sum. Callebat iudæorũ leges & cerimonias, inter quas sanctum meminerat a
Moyse, q̃ in agro mortuo per uim homine reperto. Si de homicida non con-
staret, omnis industria ad illum inueniendum, puniendumque adhiberetur.
Eo autem non inuento seniores propinquioris ciuitatis, ꝺoco ubi mortuus ia
cuisset, uaccam adducere & inde in uallem ad sterilem locum cum cadauere
occisi ducere tenerentur, illaq; etrũcata sup caput abscisum sacerdotes, leuitas
ac seniores ciuitatis manus abluerẽt magna uoce cõtestãtes mũdos se ab homi
cidio, neq; illi p̃stitisse cõsensum. Iccirco sibi supplicarẽt propitiũ deũ, & a ter-
ra sua pœnas & damna pro huiusmodi delictis reddi debitas orarẽt, pcul fie-
ri. Huiꝰ legis cerimonia fretus pilatꝰ sperauit mollire iudęos, si iuxta eorũ ritũ
declararet neci Iesu spõtaneũ se nullũ p̃stare cõsensũ. Et iccirco culpã ac pœnã
tanto sceleri debitã a se procul fieri, & ad spõtaneos autores trãsire imp̃careť.

Itaq; accepta aqua iuxta legẽ quã attulimus, secundũ illã contestatus est dicẽs.
Innocens ego sum a sanguine iusti huius. Quia cõpulsus pro tumultu & sedi Q
tionis piculo auertẽdo p̃mitto (ut uultis) illũ crucifigi. Vos uideritis hãc meã
p̃testationẽ, uideritis, Quia pro legis uestrę fauore culpã & pœnã a me dimo
uero. Sũ. n. inuolũtarius p uiolentiã quã mihi infertis. Sicut p ignorantiã inuo
luntarii sunt illi, q̃ sup iuuẽcę caput manus lauant pro hoĩe occiso, in cuiꝰ mor
te nil penitus sunt machinati. Mihi par est cum illis causa. Illi ignorãt, ego coar
ctor. Vtriq; nolumus. Vos uideritis, q̃a culpã & pœnã in uos transferri dep̃
cor, si illũ crucifigere a uobis coactus fuero. Et rndens uniuersus populus dixit
Sanguis eius sup nos & sup filios nostros sit totus, tu ut postulas ut legis nr̃æ R
fauore testaris, sis ĩmunis, Nesciens Pilatus qd ultra faceret p̃o liberãdo Iesu
& principũ sacerdotũ, ac populi p̃tinaciã tam dura imp̃catione ꝓpendẽs, prõ
ptã esse ad oẽ scelus, oẽq; subire piculũ multitudinẽ incẽsam contuẽs. Qñ libe
ros suos tam dire deuouerent, timuit ne si Iesum liberaret grande discrimẽ cõ
tra se surgeret. Quare satiꝰ duxit unũ hoĩem q̃uis iustũ p̃sertim iã seminecem
p̃mittere crucifigi q̃ turbari publicã pacẽ, Itaq; ut tumultui inualescẽti neruos
amputaret. Iudicauit fieri petitionẽ illorũ, secũdũ Lucã q̃ qualis esset Matthæ S
us exponit. Dimisit illis Barrabã, Iesum aũt flagellatũ tradidit illis ut crucifi-
geretur. Extorserũt a meticuloso & iniusto iudice iniq; accusatores sentẽtiam
quã uolebãt. Innocens dns morti adiudicatus est instantibus seruis neq;, & ĩpio
iudice timore supato ferente snt̃iam. O bone Iesu nõ solũ cũ iniqs nũc deputa-
tus es, sed iniq̃rũ pessimo Barrabæ post habitus. Aequanimiter tn̄ & cõstãter
sustines oĩa, & nos tecũ sustinere inuitas cum dicis. Tristis est aĩa mea usq; ad
mortẽ, ad quã Pilatus adiudicauit me. Sustinete & uos hic & uigilate mecum.

¶ Figura liberationis Barrabæ, & damnationis dn̄i Iesu.

Igur aueras hoc dudũ dn̄e, in duobus hædis q̃s pro peccato populi of
f ferri iusseras. Occidebaũ unus dño, dimittebať alius sortitꝰ capro emis-
sario. Quẽ q̃ dimittebat, fiebat ĩmũdꝰ, neq; ingrediebať castra nisi lotꝰ
aqua. De occisi porro cruore interius & exterius sanctuariũ ac altare digito
sacerdotis aspgebatur septies. Ita populis noxa remittebať. Tu dn̄e futurꝰ eras T
retentũ aĩal pro peccatis totius populi ĩmolandũ, Qm̃ tuo sanguine pro pecca
tis hoĩm fuso, & septies aspersa p manus sacerdotis aĩa (q̃ interius sanctuariũ
est) septẽ ecclesiæ sacramẽtis, aspersio etiã eisdẽ corpe quasi exteriori sanctua-
rio, dilutaq; hoĩs uita (q̃ quasi altare est) septẽ peccata mortalia relaxanť, dãť
septẽ dona spũs sancti, septẽq; uirtutes mũdãm aĩam cõseruãť. Barrabã uero q̃
tecũ p̃natur & liberaťalter hædus p̃signabat capro sortitus emissario. Nam
lucifero expulso de cœlis, & in horridam inferni regionem,, omni amœnitate
desertam, sua nequitia addictus erat Barrabas, Qui uero illũ adduxerunt in li
bertatem iudæi suis iniqtatibus ĩmmundi & fœtidi p̃seuerant, & ad eccleſię ca
stra nequaq̃ admittendi sunt, nisi baptismati aqua purgati,

Prophetia de iniqtate Pilati Herodis & iudæorũ in damnatione dn̄i Iesu.

Xamina Pilati, Herodis derisus & uerbera dn̄i Iesu, lõge antea Dauid
e cõquestus est iterũ dicẽs. Dixit insipiẽs in corde suo non est deus. Quę V

V sapientissimus rex nequaq̃ iteraſſet niſi plenus ſpiritu ſancto, ꝓuidiſſet dñm Ie
ſum Chriſtū q̃ cantando deflebat, ſimilia iterū fuiſſe paſſurū. Tu uide pſalmū.
Vt uero intelligerēt hoīes de qbus inſipiētibus ſecundā lamētationē texeret,
ſequenti pſalmo manifeſtat dicēs. Qm̃ alieni inſurrexerūt aduerſum me. Qui
alii hi pñt intelligi niſi Romani? Alieni tunc prſus a cultu uerę religionis. Et
fortes q̃ſierunt aīam tuā. Principes ſacerdotū, ſcribę phariſei & pop̃li ſenio-
res. Fortes inq̃ duri crudeleſq; cōtra me. Cum Romani uerberibus & oppro-
briis ſurrexiſſent aduerſum me, nō ſaciati his malis, fortes. i. crudeles q̃ſierunt
aīam meā, clamantes crucifigat. Hoc aūt fecerūt, qa non ꝓpoſuerunt deū ante
conſpectū ſuū. Qñ me deū illis aſtantē, q apte dixerā, me filiū dei in eorū cōſi-
lio nunq̃ agnoſcere uoluerunt. De eiſdē uexatiōibus & uexatoribus quaſi du
rioribus q̃ primi, ſequenti adhuc pſalmo conq̃rit. Cōtriſtatus ſum inqt in exer
citatione mea. Exercitationē ſuā dicit pro ſua modeſtia & fortitudine incredi-
bili, accuſationes falſas, deriſiones indignas, circūductiōes ignominioſas, uer-
bera duriſſima. Qui exercēt ſudāt. Tu dñe totus ſanguine fluis, & tñ exerceris
roboraris, & q̃d in magnis certaminibus faciunt agoniſtæ, nō uinceris, ſed ꝓ
baris, ut poſt has exercitationes iuſto ꝑlio in cruce confligas, mortēq; morien
do deuincas. Bene ergo dicis. Cōtriſtatꝰ ſum in exercitatiōe mea, qa triſtis eſt
aīa mea uſq; ad mortē. Et cōturbatus ſum non p impatientiā, ſed p cōpaſſionē
X A uoce inimici populi clamantis, crucifige crucifige. Cōturbor illis cōpatiens
q̃ neſciunt q̃d faciunt. Plus me afficit eorū neqtia, q̃ mea pœna, hac. n. cōtriſtor
ſed exerceor, illa cōturbor. Quia pro ingratis & ab ingratis hæc patior. Cōtur
bor, qa pro illis & ab illis patiens eis nō prodero. Cōturbor q; acrius punient
unde pœnā effugere debuiſſent. Et a tribulatione peccatoris, Romani militis
tribulantis me. Romani me tribulant flagellis & ſpinis, ſed tm̃ peccatores ſunt,
peccant p ignorantiā excuſabilē, non p odiū. Legē dei non nouerūt, ꝓphetas
non intelligunt, Iudæi peccant p odiū. Hñt leges & ꝓphetas de me loquentes
nolunt eos intelligere ut bene agant, ideo ſunt inimici. Romani tm̃ ſunt pecca
tores. Qm̃ declinauerunt in me iniqtates, falſæ accuſationes, horriſonæ uoces
crucifige clamantes. Declinauerunt a recto iudicio, in me, contra me. Qñ p ini
qtatē odiū & iracundiā petierunt Barrabā liberari, me autē crucifigi. Et in ira
ſua, De ſua inuidia & auaritia moleſti erant mihi. Qñ quærēte pilato, q̃d igit
faciā de Ieſu q̃ dicitur Chriſtus? Clamabant iracundia pleni, crucifigatur. Vo
luntarie in cruce ſuſpendor, neq; mihi moleſtū eſt q̃d petitur, ſed ira p quā pe-
titur mihi eſt moleſtiſſima. Propter hanc triſtis eſt aīa mea uſq; ad mortē. Su-
ſtinete hic & uigilate mecū. Supereſt ut ſententia Pilati executioni mandetur,
quæ ad ipſam mortem me in crucem conducet.

¶ Executio ſententiæ ultimæ cōtra dñm Ieſum latæ.

Vnc q; traditus eſt dñs Ieſus ab iniq̃ iudice impiis accuſatoribꝰ morte
Q mulctandus, Suſtinete hic & uigilate mecū, dū ex euāgelio refero, cru
delē eius eductionē. Intereundū piā cōmiſerationē & ſocietatē indignā
& cruci affixionē duriſſimā & inuſitatā. Ioannes. Illi aūt ſuſceperunt Ieſum, &
eduxerunt eū, & baiulās ſibi crucē, exiuit in eū q̃ dicitur Caluarię locū. Lucas,
Et cum ducerēt eū, appēhenderunt Symonē quendā Cyrenenſem uenientē de

uilla. Et impoſuerunt illi portare crucē poſt Ieſum. Seq̃batur aūt illū multa tur
ba populi ac mulierū, q̃ plangebant & lamētabantur eū. Et cōuerſus ad illas di
xit Ieſus. Filię Ieruſalē nolite flere ſup me, ſed ſup uos ipſas flete, & ſup filios ue
ſtros, Qm̃ ecce uenient dies in qbus dicent beatæ ſteriles q̃ non genuerunt, &
ubera q̃ non lactauerunt. Tūc dicēt mōtibus, cadite ſup nos, & collibus, opite
nos. Qui ſi in uiridi hoc faciunt, in arido q̃d fiet? Ducebātur aūt cū illo & alii
duo neq; ut interficerētur. Et poſtq̃ uenerunt in eū q̃ dicitur caluariæ locū, ibi
crucifixerūt eū, & latrones unū a dextris, & unū a ſiniſtris. Eductionē nunc in
cipiamus exponere. Illi aūt. ſ. accuſatores uoti cōpotes pro aſſecuta ſnīa. Suſce Y
perunt Ieſum, ſicut ꝓpheta p̃dixerat. Suſcepunt me ſicut leo paratus ad p̃dā,
& ſicut catulus leonis habitans in abditis. Leo aſſecutus p̃dam, mox illā aſpor
tat, ne intercipiatur. Catuli leonū p̃dæ portionē quā genitores ad cubilia affe
runt, mox deuorant, ne de eorū unguibus a concatulis eripiatur. Ita pontifices
ſcribæ & phariſei ut primū Ieſus morti adiudicatus illis traditus eſt, de Pilati
conſpectu frendentes quaſi leones, illū eduxerūt, quē ne Pilatus liberaret, cru
cem ad hoc ipſum iam ante paratā humeris eius imponunt. Et baiulās ſibi cru
cem caluariā uerſus educitur feſtinanter, Vbi uero a Pilati tribunalibus elon Z
gatus eſt, accelerandi itineris gratia, crux alteri poſt eū imponitur baiulanda,
Ita exiuit in eū q̃ dicitur caluarię locū. Hædus q̃ pro peccato īmolabatur in ci
uitate, cremabatur extra caſtra, cū prius ſanguis eius fuſus eſſet tribus in locis
(ſemꝑ in tēplo) aſpergendo. ſ. ſanctuariū interius, ſanctuariū exterius & alta-
re. Ieſus q̃q; pro peccatis oīm diluendis, ſparſit ſanguinē p uerbera in ciuitate
tribus in locis, in domo cayphæ, extra p̃toriū Pilati ligatus ad palū, & in p̃to- A
rio ſpinis coronatus, nūc p charitatē cremandus in cruce ducitur extra ciuitatē
in eū q̃ dicitur caluarię locū. Lucas. Et cū ducerēt eū appēhenderūt Symonem
quendā cyrenēſem uenientē de uilla, & impoſuerūt illi portare crucē poſt Ie-
ſum, Portabat a principio Ieſus ſibi crucē ut ſcribit Ioannes. Sed qa multis uer
beribus fatigatus, multoq; ſanguine fuſo, & coronæ ſpineq; tormēto uires illū
defecerāt, neq; ut uoluiſſent īpii poterat greſſus accelerare. Timebāt iudei ne
Pilatus reuocaret illos & Ieſum liberaret, ideo alleuiauerūt illū, ut ſi ire nō poſ
ſet, īpellerēt & traherēt. Ita cū ducerēt eū, & ipſe tardius nimia debilitate ince
deret, intereundū appēhenderunt Symonē quēdā cyreneū alienigenā & ueniē
tem de uilla, impoſuerūt illi portare crucē poſt Ieſum. Prefigurauit Ieſum cru
cem ſibi portaturū Iſaac portans in humeris ligna ſup qbus cremandus erat.

¶ Commiſeratio pia.

Equebatur aūt illū multa turba populi ac mulierū. Diuerſis ſtudiis ſeq̃
S bantur. Alii curioſitate allecti, alii crudelitate impulſi, alii cōpaſſiōe du B
cti. Inter hos erant mulieres q̃ plāgebāt & lamētabātur eū. Plāgere eſt
manibus nūc ad pectus, nūc ad ſe inuicē cōploſis ſiue pcuſſis cōſonare mœro
rē. Plangebant manibus & lamentabātur uoce, eū, eius pœnas. Et cōuerſus, ad
illas Ieſus dixit. Filię Ieruſalē nolite flere ſup me, ſup meis p̃ntibus pœnis. Pati-
or. n. libens ſciēs & prudens patior. Patior pro ueſtra, proq; oīm ſalute morta
lium, ſed ſuper uos ipſas flete. Flete ſup peccatis ueſtris pro quib⁹ hæc patior,

nisi.n.hoim primi parentes peccauissent,nisi uos uestriq; ꝓgenitores peccatis miseros,plangendos atq; deflendos feciſſetis,ego iſta nō paterer.O christiani si ſuſtinetiæ,ſi uigilatis,ſi Ieſum iã triſtitiis redũdãtẽ attẽditis,audite qd dicat.

C Filiæ Ieruſalẽ,aĩæ fideles,filiæ uiſionis beatę pacis,nolite flere ſup me tm̃. Eſt qdẽ laudabile cõpati anguſtiis meis, Sed q̃ mihi cõpatimini uestri memores eſtote,flete,lamẽtamini peccata uestra,& pro illis lachrymas fundite.Plus illa mihi moleſta ſunt q̃ mea pœna.Ita ſi mihi cõpatimini,uobis potius cõpaſſionẽ habete,& pro peccatis uestris q̃ me ad has ꝓduxerũt anguſtias flete. Iudęi pœnarũ mearũ inſtrumenta ſunt,uos cauſæ.Si pro peccatis uestris uos una mecũ fueritis triſtes,ſi ſup uos ipſas nũc flebitis,ſicut nunc ego pro uobis triſtis ſum, mecũ poſtea exultabitis reſuſcitati ad iuſtitiã.Si aũt ſup me tm̃ plãxeritis,et nõ ſup uos ipſas,& ſup filios uestros,ſup peccata uestra q̃ ut filios cõcepiſtis,pe-

D periſtis,nutriſtis,cõfouiſtis,amauiſtis,ue uobis,qm̃ ecce uenient dies ultionis in q̃bus dicent aĩæ q̃ molliter & inutiliter tm̃ ſup me fleuerũt,& nõ ſup ſe ipas & ſup peccata ſua,Beatæ ſteriles.Steriles ſunt illæ aĩæ q̃ ſolo peccato originali labefactę ab hac luce migrauerũt,q̃.ſ.ante diſcretionis annos exutæ ſunt corpore.Steriles dictæ,qa nullã ſegetẽ tritici uel zizanię penitus attulerunt. Iſtas dãnati & impœnitentes ſuę cõparatione miſeriæ fœlices exiſtimabũt,qa nullo extrinſecus tormẽto cruciatæ pro ſolo dãno mœrẽt ob amiſſam fœlicitatem, Beatę etiã q̃ nõ genuerũt.Iſtę ſunt aĩæ q̃ mente ſola peccauerũt,nõ ope. Cõceperũt.n.peccatũ,ſed nõ plene genuerunt, Quia licet potuerint & aliqñ uoluerint,nõ tñ opatæ ſunt malũ,& ubera q̃ non lactauerunt.Iſtæ q̃q; ſunt aĩæ q̃ licet peccauerint ope,tñ in peccato nõ pſeuerãtes,neq; illo diuti⁹ delectatę,qua

E ſi non lactantes peccatũ ſuũ illud protinus extinxerũt.Has oẽs aĩas dãnati, & Chriſti paſſionẽ inutiliter flentes,uere dicent eſſe beatas,ſi cũ baptiſmi gratia ab hac luce diſceſſerint.Si uero baptizatę nõ fuerint,adhuc cõparatiõe peſſimorũ beatas dicent,Qñ nõ tam acerbe punient,q̃ ſine lege in hoc mũdo uixerunt,q̃ illæ q̃ olim per Moſaicã,nunc per chriſtianam legem filię fuerant Ieruſalem,& ſup ſe,ſupq; filios ſuos malas uoluntates ſuas cum dño Ieſu flere neglexerunt,tunc ultionis tempore,hæ dicent montibus obſtinationis caditę ſu

F per nos,non enim a malo propoſito reſilient,niſi cadendo,niſi pro affectione commodi. Quando eas peccauiſſe & ſua peccata nõ defleuiſſe pro iuſtitia minime pigebit,ſed propter commodi priuationem,& incommodorum inundã tiam compunctionis lachrymas non dediſſe dolebunt,& collibus deſperationis operite nos.Quando deſperatione operietur rectum iudicium,& ideo obſtinatæ manebunt,quoniam ueniam ſperare non confident,neq; cõfidere uolent,& iccirco deſperatæ penitus in ſubmerſionis ſtudio perſeuerabunt.Quia ſi in uiridi hoc faciũt in arido quid fiet? Si dum hic ſunt in uiridi uita, qua per pœnitentiam tranſplantari & inſeri poſſunt ut fructus afferant miſericordia dignos & gratia hoc faciunt,mont⁹ obſtinationis obrui,& collibus deſperationis operiri ſtudentes,in arido mundo futuro,quid fiet? Quando mœrendi locus non erit,Quando nullum erit ſpacium pœnitentiæ.Quando neq; tranſponi neq; inſeri poterunt.

Societas

¶ Societas data domino Ieſu eunti ad crucem.

Vcebantur aũt cũ illo & alii duo, neq; ut interficerent. Non dicit euan- G

d geliſta alii duo nequã,neq; ſic debet ſcribi uel intelligi.Qm̃ ſonaret Ieſum (qd ſcribere formido) fuiſſe unũ neq̃.Neq;.n.dicimus duos alios hoies aduenisſe,ubi ꝑter illos unus hõ non uenit,ſed diſtingui ſcribẽdo ſic debet,alii duo.ſ.crucifigendi.Ita q; alii referat ad pœnã nõ ad cauſam. Hac rõne dicit ſepatim euangeliſta.Neq; ut interficerẽtur.i.pro ſua neqtia crucifigendi. Non mirũ q; humilitatis ſtudio,naſcẽs inter bouẽ laborioſum, & aſinũ durũ aĩal,& uerberibus natũ reclinari paſſus eſt,moriens pro iuſtitia & redimen- H

dorum peccatorum gratia inter peccatores notorios uoluit crucifigi. Vt ille q; a dextris erat boue,a ſiniſtris aſino fuerit natiuitatis tempore deſignatus.

¶ Domini Ieſu cruci affixo dura & inuſitata.

T poſtea q̃ uenerũt in eũ q; dicit̃ caluarię locũ,ibi crucifixerunt eum,& I

e latrones unũ a dextris & unũ a ſiniſtris.Nemo miret̃ ſi hic nõ adduxero ingentẽ crucis magnitudinẽ & altitudinẽ non maior fuit,nõ lõgior, q̃ homo nõ lente ambulans portare potuerit.Et ipſe Ieſus pœnis exhauſtus, uiribuſq; deficiens portauit illã,quã puto uſq; ad caluariã portauiſſet,niſi accelerandi ſtudio Iudæi Symonẽ Cyreneũ ſufficere ſtuduiſſent.Neq; hãc crucẽ extendã in terra,& Ieſum trahi nunc brachiis,nũc uno pede,nunc altero,dũ extẽditur deplorabo.Nõ confringã clauos ad laniãdos neruos ſtudio crudelitatis obtuſos,nõ foramina crucis plus diſtantia plangã,q̃ palmæ attingere potuiſſent.Rationi iſta non conſentiunt.Qui tanto ardore illum crucifigi poſtulauerant.Quid dixi poſtulauerant? procurauerant, extorſerant.Qui tanta rabie illum ardebant crucifixum intueri.Qui timebant illum liberari,omnia accelerauiſſe,& ſuæ ardentiſſimæ rabiei,quæ ſine impedimento & cito ſatisfacerẽt in promptu habuiſſe credendi ſunt.Exiſtimo pro brachiorum lõgitudine crucem ad palmas manuum clauis configendis per idoneæ iam ante foratam, & pro menſura pedum nihil penitus defuiſſe, Quando dum Chriſtus exuit̃,oĩa ad menſuram fieri potuerunt.Figunt ergo crucem in terra,& illam quàm poſſunt ſolidiſſime firmant,Suſtinete,uigilate,attendite.Nudant ueſtibus ſaluatorem.Quod pauxillum pellis reliquum fuerat ĩteriori tunica per ſanguinem adhuc recentem dum induitur,eundo quaſi coagulatum adhærebat,Ita dum exuitur interula,pellis abraditur lacerata,fluit undique de corpore ſanguis, quod nudum apponitur cruci.Adheret dorſum ſtipiti,Caput ẽminet iuncturę Extenduntur a carnificibus ad crucis latera brachia ſimul ambo. Singulæ uolæ crucis foraminibus iam ad hoc factis applicantur,Singuli carnifices acutiſſimos clauos uolis admouent,locum tentant qui reſpondeat deſtinato.Comperiunt uno contextu ponderoſis malleis ingeminant ictus, Quiſque citius & expeditius confixiſſe ſatagit gloriari.Neque pedes interea dolore uacant.

Tertius carnifex duobus celeritate & miniſterii promptitudine cedere non uult, Pedes componit ad ictus. Quartus groſſiore clauo illos ſi- K

mul & ambos ad crucem configit. Ita quatuor ſatellites crudeliſſimi ſimul

crucifigunt ſaluatorē,& dū inter ſe prōptitudinis ſtudio ꝑualere nitūtur, uno cōtextu ictibus triplicatis cruci cōfixū relinquūt dn̄m Ieſum Chriſtū. Pendet ille,& dū nimietate doloris caput mouere compellit,noua pœna & crucifixis penitus inſolita,uexat acerrime.Pungit caput ſpinis. Si pedes remittat,pœna manibus ingeminat.Si manus releuare uelit pedibus innitēs,dolor illis auget intollerabilis.O uos q̄ tranſitis p̄ uiā,aſpicite & uidete,ſi eſt dolor ſimilis ſicut dolor meus.Duo nequā mecū crucifixi ſunt,ſed nō antea uerberibus lacerati.Pēdent illi reſtibus alligati,ego clauis cōfixus,inde laceror,unde ſuſtentor,& unde me oportuit ſuſtineri inde pendeo.Citius.n.clauis q̄ reſtibus me poſſe crucifigi iudæi cognouerūt.Latrones mecū crucifixi caput libere mouēt,corona ſpinea me ſine duriſſima pœna moueri nō ſinit.Fluit de capite p̄ ſpinas, de manibus de pedibus per clauos ſanguis,corpus omne liuet & rubet,manat & madet ſanguine,non tamen ſuper me,ſed ſuper uos ipſas o animę filiæ Ieruſalem flete,Suſtinete & uigilate mecum.

¶ De titulo ſupra domini Ieſu caput in cruce poſito.

p ILATVS quia ſine cauſę ſerioſa cognitione iniuſte cōtra Ieſum tuliſſe ſententiā ſtimulis cōſcientiæ urgebat interius,ubi illū uidit in cruce leuatū,& p̄ter morē clauis affixū,exiſtimauit opē p̄ciū aliq̄ p̄tendere excuſationē,unde ſui animi leuitatē & impietatem palliaret.Itaq; cur Ieſum ſic puniſſet paucis aperuit.Eſt igitur hic actus quaſi redditio cauſæ,& male ſentētiati ac executi palliatio. Vbi Pilatus cur ſic egerit cauſam reddit.Iudęi cauſam nō bene redditā emendari ſtudent.Pilatus declaratū mutare recuſat. Hæc nobis euāgeliſtæ demōſtrent.Ioannes.Scripſit aūt & titulū pilatus, & poſuit ſup crucē.Ieſus Nazarenus rex Iudęorū,Hunc ergo titulū multi iudęorū legerūt qa ꝓpe ciuitatē erat locus ubi crucifixus eſt.Et erat ſcriptū grēce hebraice & latine.Dixerūt ergo Pilato pōtifices iudæorū,Sed qa ipſe dixit,rex ſum iudæorū.Rn̄dit pilatus.Quod ſcripſi ſcripſi.Reddit̄one cauſæ quā ꝓlata & executa ſententia ſcripſit Ioānes,iā examinemus.Erat lege romana ſancitū,q̄d et deꝰ p̄ Moyſen dudū antea decreuerat, neminē publice occidi,niſi p̄ leges fuiſſet urgētibus demeritis cōdemnatus.Hoc in Ieſu crucifigendo Pilatus obmiſerat uiro certe celebratæ famæ (ſi Ioſepho iudęo credere uolumus,de illo iſta ſcribenti) Fuit aūt illis tp̄ibus Ieſus ſapiens uir,ſi tn̄ uirū noīare fas eſt,erat.n. mirabiliū opum effector,& doctor oīm eorū q̄ libēter q̄ uera ſunt audiūt,& multos q̄dē iudęorū,multos etiā ex gētibꝰ ſibi adiūxit.Chriſtus hic erat,Hūc accuſatione primorū ſacerdotū gentis uirorū cū pilatus in cruce agēdū eſſe decreuiſſet,nō deſeruerūt hi q̄ ab initio eū dilexerūt.Apparuit.n.eis tertio die iterū uiuus,ſecundū q̄ p̄ diuinitus inſpirati prophetæ,uel hæc,uel alia de eo innumera futura miracula eſſe p̄dixerunt.Sed & in hodiernū diem chriſtianorū ab ipſo nuncupatorū nomen reſtat & genus.Itaq; fama cognitū Romę Ieſum Pilatus eſſe cōſyderans,dubitauit apud Cæſarē accuſari,q̄ tm̄ ac talem uirum non dicta cauſa dediſſet auaritiæ & inuidiæ iudæorum crucifigendum. Vt igitur iuſte & pro magna cauſa extra ordinem dominum Ieſum oſtenderet crucifixum. Quia inter acta curiæ ſentētia nō extabat,titulū.i.cauſam ſolā necis,palā facere con

re conſtituit.Quod & hac tēpeſtate in extra ordinē punitis ſieri ſæpe contingit. Vbi infimæ ſortis & incogniti neq̄ā hoīes ſine titulo enecātur.Qui autē uel genere uel fortunis uel neq̄tia inſigniores ſunt,breui ſchedula aut inſtrumentis ſcelerū ſup̄ patibulis eorū appenſis,cur puniti ſint etiā mortui conteſtātur,ut q̄ p̄ter legē necati ſunt,non ſine cauſa interiiſſe uideātur.Hac inq̄ rōne fretus ipſe Pilatus,q̄a p̄ teſtes Ieſum non cōuicerat,& iudicii formā in dānādo eū penitus obmiſerat,titulū ſcripſit,quaſi confeſſionis aſſumētū,in q̄ ſibi mēriti coactus eſt,q̄d iuſte iudicātibus ſæpe, imo ſemp̄ cōtingere ſolet.Qn̄ ad iniuſtitiā palliandā nō cauſam pro cauſa ſuę iniuſtitiæ aut ſectari aut machinari cogūt.Quis ergo Ieſus nō ſe dixiſſet regē iudæorū,illorū.ſ.qbus Pilatus a romanis p̄ſes datus fuerat,& apte dixiſſet regnū ſuū non eſſe de hoc mundo,tn̄ nullū atrociorē titulū pilatus inueniens,unde magis tutari poſſet p̄ter ordinē crucifixi p̄miſiſſe Ieſum,pro nulla cauſa,pro nulla ſentētia,pro nullo iuris ordine in uiri iuſti dānatione ſeruato,falſum ſua opinione titulū & plane mentitū, Scripſit ſup̄ crucē eius,iā crucifixi ſcriptū affigi mādauit.Ieſus Nazarenus rex Iudæorū,ſup̄ duos latrones nihil penitus ſcripſiſſe legitur,Qm̄ de eorū dānatione in actis p̄torii plene cōſtabat.Ieſus Nazarenus rex Iudęorū eſſe cōſtituens.Punitus eſt ita,ut ceteris regnū affectātibꝰ trāſeat in exēplū.Hæc eſt tituli ratio,ſecundum quam Pilatus ſe apud Cæſarem tutari poſſe confidit. N

¶ Improbatio tituli.

h Vnc ergo titulū multi Iudæorū legerunt,q̄a prope ciuitatē erat locus ubi crucifixus eſt.Et erat ſcriptū græce hebraice & latine.Puduit Iudęos & alienigenas hūc titulū legi & intelligi,uerentes neq̄ illis exprobaretur (& a græcis in primis q̄bus erant odio) regē habuiſſe crucifixū.Et q̄d erat infamius illis inſtantibus & magna uoce a Romano p̄ſide poſtulātibus crucifixū.Hanc infamiā apud exteros timentes inſani,mutatione tituli euitare tentauerunt.Dixerūt ergoꝰ pilato.Noli ſcribere rex Iudæorū,ſed q̄a dixit,rex iudæorū ſum.Ita.n.nō uidebimur crucifixiſſe uerū regē, ſed regē aſſertū,neq; a multis ſed a ſe ipſo,Ideo addūt,Sed q̄a dixit,rex ſum Iudęorū.At p̄ſes q̄ nō eorū infamię,ſed ſuę cautelę in tituli appoſitiōe rōnem hērę cōſtituit,tutiꝰ duxit titulū p̄manere.Quod.n.ſe dixiſſet regē inſcitię & ſimplicitati (quā Herodes ſe deridere putauit) aſcribi poterat,& uſtū nō erat,ſimplicē & ſemifatuū pro uerbo penitꝰ ridiculo crucifigi,p̄ſertim q̄d ope nō eſſet aggreſſus ip̄lere. Ita p̄ſeuerās in ſuę excuſatiōis occaſiōe robuſta.Rn̄dit pilatus,q̄d ſcripſi ſcripſi ut p̄maneat.Quod ſcripſi ſcripſi & publicaui,iā mutari nō expedit.Quod ſcripſi ſcripſi,ſciēs & prudēs ſcripſi certa rōne penes me cōſtāte,quā uobis nō habeo reddere,neq; ab illa uolo recedere.Et certe pilate hoc unū inter tot mala puſillanimitatis & incōſtātię tuę bn̄ agis,q̄ p̄ſtas,& titulū nō mutas.Credis te mētiri & heſciꝰ ꝓfitatē ſcribis.Nullꝰ uerior titulꝰ cruci nr̄i ſaluatoris potuit īſcribi,qua de re alias fortaſſe copioſiꝰ,nūc p̄ ſummariū diſſeramꝰ.Ieſus ſaluator ꝑ p̄tat,hic quē crucifigis ſaluū facit populū ſuū a peccatis eorū.Saluat aūt p̄ mortē crucis q̄d dudū Moyſes figurauit.Qn̄ ſerpētem æneum ſuſpendit in ligno. Populus tunc in ſolitudine poſitus q̄ mordebatur a ſerpētibus uenenoſis,attē p

debat ſerpentẽ in ligno pendentẽ & ſanabat. Hoiecq; a dæmonibus in hac ſolitudine & ſylua cõdenſa humanorũ affectuũ quarias ſuggeſtiones peccatorũ uenenati ſunt, Chriſti crucifixione, morteq; abſoluunt a culpa, liberant a pœna, ꝓſeruantur in gratia. Si modo illũ intueantur ꝑ fidẽ rectã. Intuere Ieſum o Pilate, intuere ſaluatorẽ tuũ, & uos o fratres aduertite titulũ. Hic cũ quo mecũ ſuſtinetis & uigilatis? Hic quẽ pendentem in cruce uidetis, q triſtis eſt uſq; ad mortẽ, & non multo poſt pœnarũ nimietate moriturũ, Pilati. i. gentilis homis teſtimonio, uiri certe pro officio q̃d gerit nõ ſpernẽdi. Eſt Ieſus. i. ſaluator, liberator, redẽptor. Eſtis captiui, ſeruiq; peccati, affixus eſt cruci ut nos redimeret Gratis uenũdati eſtis, ueſtra uolũtate, nulla neceſſitate, nulla mercede, ſed malo ueſtro, ꝓpoſito uenundati eſtis pyratæ efferatiſſimo diabolo. Sine argento redimemini. Sanguinẽ & uitã uendidiſtis, & q̃d plus eſt aĩam, q̃ argento neq; cõpẽſari. Ieſus ſanguine ſuo hodie uos redimit, neq; parcus eſt hãc monetã, ꝓ uobis expendere. Iã aperuit q̃q; portas ærarii ſui. Vnde quaq; ꝑciũ exponit, modo illud uelitis expendere. Fuiſti ſupbus, accipe de ſanguine q per coronã exit a capite, humiliaberis. Vide qa pro tua ſupbia Ieſus in cruce caput leuare nõ põt. Deprimit illud corona ſpinarũ. Si erigit pũgitur acutiſſimis ſpinis. Accipe o ſupbe de hac ærarii huiꝰ ſacratiſſimi & ditiſſimi porta unde te redimas. Es auarus aut inuidus? Perge ad aliã ærarii ianuã. Manũ dexterã crucifixi Ieſu ſanguis inde ꝓfluit abundãter, apta eſt ad erogandũ pro te, nõ metallũ, ſed ſanguinẽ propriũ. O auare cur pro eius amore pecuniã non eroges, q pro te redimendo largiſſime ſanguinẽ de manu ſua dextera fundit? Extenſa eſt ad amplexandũ. Audies paulo poſt q̃ ſit beneficus. Amat oẽs, oĩbus gaudentibus congaudet, non cũ oĩbus tm̃, ſed pro oĩbus dolentibus dolet. Cur tu non deponis inuidiã? q Ieſum oẽs hoies amplexantẽ, & pro illis oĩbus manu dextera ſanguinem ꝓpriũ abundãtiſſime dantẽ uides? Es luxurioſus aut gulæ uẽditus? Ieſus ſiniſtra manu ꝓ tuis culpis mercedẽ ſoluit. Tu mollib⁹ delectaris, illa ferro acutiſſimo ꝓforata, ligno affixa pro te lacerat, ſanguinẽ copioſe ſpgit ꝑ multã amaritudinẽ indicibilẽq; dolorẽ, ut totas in ſanas delectatiões moderet, ſiſtat, frenet, & ꝓ illis ſatiſfaciat. Es ne iracũdus? Curris ad uindictã, hinc q̃q; captiuus effectus inferno? Apta eſt pro te in Ieſu ærario alia porta. Pes dexter affixus eſt cruci, ut ĩpetus irę te nõ rapiat, fluit ſanguine, ut ꝓ ſanguine quẽ fudiſti, uel fundere decreuiſti ſatiſfaciat. Laboras accidia & illa te captiuũ detinet? Alia ærarii porta pro te q̃q; in Ieſu corpe apta eſt. Pes ſiniſter eſt acutiſſimo clauo ꝓforatus, ut ſtimulis pũgẽtibus deponas accidiã. Dñs Ieſus totus erect⁹ & animi plenus q̃tũlibet pœnis exacerbatus ſtat, & pedibus ſuſtẽtat, ut ſpe te diſcas ſubleuare, & ad bñ opandum erigere. His igit q̃q; portis in Chriſti corpore Quaſi in ærario apertis, Quia per quinq; ſenſus ſeptẽ peccatis mortalib⁹ uenundati ſumus, gratis ſine argento, ſed non ſine p̃cio redimimur ſanguine dñi Ieſu Chriſti. Titulo ergo in ſaluatoris cruce ponẽdo, nullũ melius poterat dari principium q̃ Ieſus Nazarenus, a Nazareth deriuat. Eſt em̃ a loco originis deductum. Multa ſignificans, luxta Hieronymũ nẽpe nazareus ſeu nazarenꝰ, uirgultum, uel floridum, ſiue cuſtodiens aut ſeꝑatus, mundus, ſanctus, unctus, aut con

ſecratus nobis ſonat. Quæ oĩa ſignificata titulo crucis Chriſti ita concinũt, ut nullibi melius poſſint reſonare. Obmitto iam p̃ſagitũ ſaluatorẽ noſtrũ oriri ſicut uirgultũ de terra ſitiẽti. Sileo de illo p̃dictũ. Flos de radice aſcẽdet in uirga Ieſſe. Et reliqua huius noĩs ſignificata, a ꝓphetis de Ieſu copioſiſſime & aptiſſime cõſcripta ꝑtranſeo. Cuſtodientis rõnem ſilere hic nõ debeo, Cuſtodis eſt ſtare in ſpecula, oĩa circũſpicere. Ieſus q nos ſaluat, altus reſidet in mõte caluario, & eleuatus in cruce, attentus ad oĩa picula gregis, p̃ſto eſt ea omnia propulſare. Rex Iudæorum. Hoc ſufficiat explanaſſe ſuperius.

IMPROPERATIO

Ilites ergo cũ crucifixiſſent eũ acceperunt ueſtimenta eius. Et fecerunt
m quatuor partes unicuiq; militi partẽ, & tunicã. Erat aũt tunica inconſutilis deſup contexta ꝑ totũ. Dixerunt ergo, non ſcindamus eã, ſed ſortiamur de illa cuiꝰ ſit. Vt ſcriptura ĩpleret dicẽs. Partiti ſunt ueſtimẽta mea ſibi & in ueſtẽ meã miſerunt ſortẽ. Et milites q̃dem hæc fecerũt. Matthæus. Prætereuntes aũt blaſphemabant eũ mouentes capita ſua dicentes, Vah qui deſtruis templum dei, & in triduo illud reædificas, ſalua temetipſum, Si filius dei es deſcende de cruce. Similiter principes ſacerdotũ illudentes cum ſcribis & ſenioribus dicebant, Alios ſaluos fecit, ſe ipſum non poteſt ſaluum facere. Si rex Iſrael eſt, deſcendat nũc de cruce, Confidit in deo, liberet eum nunc ſi uult. Dixit enim quia filius dei ſum. Id ipſum autem latrones dicebant.

¶ Improperationis declaratio, & primo a carnificibus illata.

Os eſt pro humanitatis neceſſitudine, reis damnatis dũ puniunt cõpa
m ti q̃tũlibet iuſte uexent, aliq̃d refrigerii impartiri, ſaltẽ uerbis cõſolatoriis eorũ pœnã reddere mitiorẽ, Cædũt pro Ieſu crucifixo omnia in cõtrarium. Pilatus crucifixum tituli appoſitiõe deriſit, & ad ſui excuſationem erroris, falſam crucifixo cauſam mortis ſe putat inſcribere. Carnifices ante crucifixi oculos ueſtimenta diripiunt, & ſup tunicam eius precioſiſſimo ſanguine madentem, ſortem mittunt. Prætereuntes illum iracunde blaſphemant, pontifices, ſcribæ & phariſei derident cauillis, ſalibus iniurioſe aggrediuntur. Latro communem pœnam qua iuſte tenetur inuitus, ſponte cruciato impropat. Continet igitur hic improperationis actus. Direptionẽ ueſtium a carnificibus Blaſphemias a ꝑtereuntibus, Sales & cauillos a pontificibus, a latrone exprobrationẽ pœnæ. Sigillatim hæc inſpiciamus quæ ſimul ab euangeliſtis accepimus. Carnifices ab euangeliſta hic milites dicti ſunt, quia Romanam fortaſſe militiam ſeq̃bãtur, q̃n a Romanis lictores dabãtur ducibus exercituũ, & p̃ſidibus ciuitatum. Eſt igitur rationi conſentaneum pilato præſidi aliq̃t fuiſſe lictores ſequentes exercitum prouinciæ Iudææ, & ciuitati Ieruſalem cuſtodiæ deputatum. Quatuor ergo lictores, quatuor inq̃ carnifices, romanę militiæ aſcripti, cruci confixerunt dñm Ieſum. Vnus dexteram manũ, unus ſiniſtrã ꝓforauit atq; confixit. Tertius pedes cõpoſuit & cõtinuit, dum alter clauo utrũq; cruci configeret. Nõ eſt. n. rõni cõſentan eũ milites Romanos uiros glorioſos tale miniſterium executos, neq; ad tam tenuem prædam diuidẽdã deſcẽdiſſe. Ita pro ſuo numero carnifices p̃dam tenuẽ in quatuor diuidunt partes. Vni-

quicq; militi uel potius lictori siue carnifici partē, cōi concordia distribuētes. Et tunicā accepunt hi carnifices in p̄dam. Erat aūt inconsutilis tunica desup cōtexta p totū. Hanc existimo fuisse interiorē tunicā, carnē Christi tangentē ad nudum, de cuius dignitate & cur inconsutilis, cur desup contexta p totū. Cur illā non diuiserunt carnifices, sed sortiti sunt, pro tenuitate nostra scripsimus, dum dignitatē instrumentorū passionis Christi examinaremus. Hanc tunicā lictores penitus integrā sortiti sunt, Qm̄ p futuras diuidi non posse uidebant. Qm̄ nasup esset angusta. Existimauerūt. n. si diuideret, in fruſtra reddi penitus inutilem, dū quarta pars eius ad contegendū corpus minime sufficeret, & panno alteri cōponenda esset inutilis, qm̄ non ut pannus texta liciis sed maculis erat.

T Dixerunt ergo, non scindamus eā, sed sortiamur de illa cuius sit. Integra. n. erit uni usui, diuisa erit singulis penitus inutilis, sicq; sortē illos misisse euangelista cōfirmat, qñ illud ꝓpheticū dicit impletū. Partiti sunt uestimenta mea sibi, & sup uestē meā miserunt sortē. Qui me in cruce laniauerūt clauis, uestimēta q̄q; mea sine iniuria esse noluerunt. Lacerant p quatuor partes supiores tunicas, interiorē sibi sortiunt. Iniuriā passus fuerā ab Herode p derisum purpura idutus nouā iniuriā patior a carnificibus, q p auaritiā uestimenta lacerant quatrifarie, Sed utinā a malis Christianis hęc ipsa uestimenta peius non distraherēt. Illi supiora tm̄ indumenta, p auaritiā lacerāt, interiorē partiri non audēt, q̄ nūc in minuta fruſtula conciditur ad horā. Sed redeamus unde discessimus. Super uestē meā interiorē inconsutilē miserunt sortē. Venditus sum triginta argenteis a principio passiōis. Vestes meas lacerari, & sortis. i. ludi p̄cium uideo fieri in fine. Et milites q hæc fecerunt, carnifices q me crucifixerunt, qa suæ crudelitatis mercedē, ob meā pauptatem nulla numerata pecunia asseq; potuerunt. Vestimenta mea in meæ sortis p̄cium sibi diuiserunt. Et certe hæc fecerunt q̄ ꝓphetata iam fuerant. Diuiserunt q̄ diuidi poterāt, q̄ non poterāt sortiti sunt. Sed non eorū auaritiæ aut impudentiæ rōnem habere me conuenit. Sum Iesus etiā teste Pilato. Quare iuxta titulū quē inscripsit, iuxta. s. mei nois rōnem, me agere condecet, saluare illos præsto sum. Statim hoc omnibus notum faciam. Sustinete & uigilate mecum. Pro custodis officio aspexi iam crucifixores & carnifices, nunc alios pro custodia aspiciam.

¶ Declaratio blasphemiarum a prætereuntibus contra crucifixum Iesum dictarum.

Rætereūtes aūt blasphemabant eū mouentes capita sua dicētes. Vah

P q destruis templū dei, & in triduo illud reædificas, salua temetipsum, si filius dei es desce de cruce. Magna incōditę plebis frequentia ad spe

V ctaculū crucis cōfluxerat, horū plurimi pontificū gratiā aucupantes. Prętereūtes. i. nunc hac, nunc illac discurrentes circū crucem, mouentes capita ad irę & odii indiciū indignabundi. Vah. n. interiectio indignātis & feruidi animi affectum indicans est blasphemabant. Vt ex aio facere mōstrarent, indignationē p̄ferebant acerbissimā. Blasphemare est uerbis iniuriā inferre. Iniuria autē fit, uel debitū subtrahendo uel adducendo non debitū. Debuissent isti agere gras saluatori Iesu, & redēptori humiles se ostendere. Cōpati debuissent angustiis eorum

eorū gratia supportatis, indignationē & irā p̄ferentes blasphemabāt nutibus capitis furibundi dicentes. Vah q destruis templū dei & in triduo illud reædicas. Mentiebant apte Iesum aliqñ dixisse se uelle destruere aut destruxisse templum dei, ut in tribus diebus illud reædificaret, possum destruere si dixisset, ut testes ultimi asseruerunt, minime mentitus esset. Mentimini uos. Non destruxisset ut reædificaret tm̄. Stultū. n. hoc erat, uētosum & p̄stigiosum fecisset, ut tali ope non creaturā, sed creatorē uestrum illum esse agnoscere tis. Mētimini blasphemantes, qa non factū non dictū asseritis, quasi uel dixisset, uel agere fuisset aggressus. Mentimini qñ uerā causam rei si fieret, si diceretur non adducitis, Ita blasphemantes nutu capitis, & interiectione uocis indignabūda falsam calumniā struunt. Blasphemant adhuc peius qñ dicunt, Salua temetipsum, q̄si se saluare non possit deridentes. O fatui aspicite titulū, Iesus est prima tituli dictio. Quid est aliud Iesus nisi saluator? Ipse salus est oīm, saluari nō eget, uexat ad modicū sed non piclitatur, non frangit, moritur, sed mors illi nō dn̄abitur. Si filius dei es descēde de cruce. Satis sit stultitiæ uestrę blasphemasse hoiem Christū, nolite quęso attingere deū. Est uere dei filius q̄d res indicabit, sed suo tpe. Plus erit resurgere a mortuis, de īfimo limbi tenebrisq; sepulchri, ad lucē solis ascendere intuendā, & in empyreū cœlū se sua uirtute transferre q̄ descēdere de cruce. Quia filius dei est, & p nimiā charitatē nascendo descēdit in hominē, ultimā q̄dē creaturā rōne pollentē, non debet amplius descēdere nisi ad inferos ut hoies ascendere faciat ad supos. Huius rei gratia ascendit in crucē, descendere inde non uult, sed pro uestra salute deponitur. Non descendit de cruce, ne uos descendatis in infernū, cruce illic perpetua puniendi. Desinite infœlices, deponite amentiā, contraq; propria cōmoda laborare desistite. Si descendat de cruce, uos in inferno cruciabimini semper. Custos Iesus aspexit ad uos inconsultā multitudinem, contra propria cōmoda (ut semper soletis) stolide laborantem. Melius faceretis substinere hic & uigilare cum illo qui uobis datus est custos & saluator.

¶ Illusionum & blasphemiarum pontificum & sacerdotum declaratio.

Imiliter & principes sacerdotū illudētes cū scribis & senioribus popu-

S li dicebant, ut mali reipub. moderatores, populi furorē in malū augeāt applaudunt insaniæ atq; blasphemiæ uulgi cui peiora adiiciunt, ne fruſtra p̄esse uideant. Alios saluos fecit, se ipsum non pōt saluū facere. Quid sibi uolunt insanæ hæ uestræ blasphemiæ? Loqmur p ironiā. Alios saluos fecit? Minime. Quia neq; se ipsum pōt saluū facere, Falsa sunt q̄ de illo dicuntur saluasse alios, & uaria sanitatū dona tribuisse saluando. Hæc si fecit, nō ex autoritate, non sua uirtute id fecit, posset & se eadē rōne saluū facere, sed qa alios uel non uere saluos fecit, uel arte & dæmonio suffragante id fecit, nunc q; ars illū defecit, estq; dęmonio destitutus. Ideo nō pōt se ipsum saluū facere. Si rex isra el est descendat nūc de cruce, & credimus ei. Alia ironia peior priore. Regem Israel nemo hactenus est crucifixus, hic nunc pendet in cruce, non est ergo rex Israel, q̄si rex est & a crucis pœna se liberare non potuit, liberet se descendens de illa. Reges. n. si qñ capiūtur ab hostibus, aut saluant a suis liberati, aut se redi

munt. Agat ſecundū ut rex, qa primū ut deus euitare non potuit. De cruce deſcendat uel liberatus, uel redēptus a ſuis, & credimus ei. Vtinā hoc ultimū diceretis ex corde, ſed mentimini. Nēpe qa ſaluator cuſtos eſt crucifixus Ieſus et pro cuſtodis officio cordiū ſecreta rimat ex alto, Si uos ex corde uideret hæc ultima dicere, ſanus & illæſus de cruce deſcenderet, neq illū pigeret iterum crucifigi. Plus fuit ſup mare ſiccis pedibus ambulare, p quadraginta dies & totidē noctes cibū nō ſumere. Ex pauculo pane tot hoīm millia bis ſaciare, donare tot ſanitates, natis cæcis luſum p̄ſtare, reſuſcitare mortuos ad funeris pōpā iam cōpoſitos, iam elatos, iāq ſepultos, iā fœtidos & reſolutos, q̄ de cruce deſcendere, plus erit ſpoliare infernū, & inde tantā ſecū aīarum ducere multitudinem, de ſepulchro exire, q̄ tū libet cuſtodito, q̄ de cruce deſcendere. Vos aūt qa prioribus miraculis nō credidiſtis, neq futuris uirtutibus credere ꝓpoſuiſtis, etiā ſi de cruce deſcenderet non crederetis. Sequens blaſphemia ꝓpoſitū
A ueſtrū aperit, & an credere uelitis monſtrat euidentiſſime. Pergite loq pro ueſtra neqtia. Confidit in deo, liberet eū nunc ſi uult. O puerſi & totius plebis ueſtre longe ſtultiſſimi, q̄ eſt hæc rabies? Cū legē plene noueritis, ideoq certū teneatis, nihil grauius puniri p̄cepto legis q̄ blaſphemiā in deū, tñ apte uos non pudet blaſphemare deū? Non uereminī eius iudicia? Manifeſtū eſt qa legem ore tenetis, non corde. Alligatis p illā onera grauia & importabilia ſup humeros ſimpliciū, uos aūt neq digito teneri lege aut uultis aut creditis. Satis erat deriſiſſe Ieſum, & iā moribundū hoīem, ſalibus cauilliſq afflixiſſe. Satis erat ueſtre cōſcientiæ teſtimonio uos impudentiſſime eſſe mētitos. Cur cōtra deū patrē tam ſupbe nunc blaſphemando cōſurgitis? Nonne deus ſi uelit illū poterit liberare? Liberauit patres ueſtros ab exercitu ægyptiorū. Quibus mari montibuſq cōcluſis, uiā inter aquas apuit, & quaſi pro muris undas ſolidauit. Aquā de petra largiſſimā illis eduxit, Solē pro illis contra Gabaonitas ſtare fecit. Diuiſit diuertitq Iordanē. Exercitū validiſſimū uni Ionatæ ꝓfligandū dedit, Goliā gigantē armis exercitatiſſimū p inermē Dauid (nil niſi paſtoritiā exptum) ſingulari certamine detruncauit. Armatos hoīes ſine numero q̄s in malum ueſtrum uexerat Senecarib, ſine ueſtro labore fudit, fugauit, deleuit, Tot magnalia ueſtri gratia fecit q̄t nuſq̄ literis traditū pro aliis feciſſe inuenit? Cur nunc illi hanc uicē redditis, quaſi deridentes uirtutē eius, ut etiā ſi uelit nō poſ-
B ſit liberare Ieſum? Quid eſt q̄ſo aliud dicere? Confidit in deo, liberet eū nunc ſi uult, niſi p deriſum inſurgere contra deū? Quid ſibi uolunt hęc ueſtræ uerba blaſphemię? Supauimus aduerſariū noſtrū, ſic illū affecimus, eo adduximus ut deus ſi uult eū liberare non poſſit. Si ſecus eſt q̄ dicimus, faciat deus q̄d fieri
C poſſe negamus, Scimus qa cōfidentia crucifixo non deerit. Fide Noe in arca ſaluatus eſt. Fide Abraā ſine iniuria peregrinationē cōpleuit, filiū in ſenectute genuit, quē īmolare deo non dubitabat. Filii liberationē obtinuit, ꝓmiſſiones eſt aſſecutus. Fide Iacob manus euaſit Eſau, Fide Ioſeph liberatur a carcere, ægypto p̄ficitur, paſcit patrē & fratres. Fide Moyſes acceſſit ad rubū, ſuſcepit ſigna q̄ oſtendit Pharaoni, Aegyptios merſit in mare, Populū p quadraginta annos pauit in deſerto atq ꝓtexit. Fide Ioſue muros Hiericontę tubarū clan-

gore diuuliit, Iordanē diuiſit, ſolēq firmauit. Fide Ieptæ paucis cū hoībus fugauit ingentē exercitū, Iſte cōfidit in deo, ſed nihil iam ꝓderit ei, liberet eum ſi uult, Certe non poterit, qa nos iam illi reſtitimus. Acta res eſt. Pendet in cruce iā penitus exāguis. Laceratus eſt totus. Manus laniatæ ſunt clauis, Ferrū pedes cōfodit. Liberet eū ſi uult, Liberatus erit inutilis, Vita in ſanguine eſt, hūc exhauſimus flagellis, corona & clauis abſumpſimus, non diu uiuet. Non p̄t etia ſi uelit, deus eū liberare a morte ſanguine iam defecto. Quod ſi fecerit ſaltem a debilitate liberare non poterit clauis manus pedeſq confoſſum. Nos. n. tanto ſagacitatis & ſolertię ſtudio pualuimus, ut uolēs deus illi eſſe auxilio nō poſſit, Liberet eū ſi uult. Si etiā eſſet eius filius, eū non ſufficeret liberare. Em certe qa dixit filius dei ſum, Vt hoc ſit uerū liberet eū deus ſi uult. Sicut pater filiū liberare ſtudet, certe non poterit. Vobis parū eſt o impii (ut uideo) moleſtos eſſe hoībus, moleſti eſtis & deo pro blaſphemia tā execranda, ut p̄ſumatis tantā in anguſtiā traxiſſe dñm Ieſum, ꝙ etiā ſi plena fide ſperet in deo, & illū uelit deus liberare, & eo ſtudio uelit, q̄ pater filiū in tantis malis conſtitutū liberare ſtuderet non tñ poſſit. Iactabūdi adinuicē ridetis et plauditis de crudelitate & ipietate tā dira, latronū alter crucifixus illis fauet, ſed de eo aptius paulo poſt dicā. Redeamus ad Ieſum Nazarenū cuſtodē in ſpecula. Nō ſic facit Ieſus cuſtos (ſi mō uultis) ſaluator vr. Audite illū q pro cuſtodis officio de cruce carnifices, plebē, uos malorū oīm autores cōtuet, auſcultat uos, maledicitis & blaſphematis. Ille bñdicit uobis, orat pro uobis, excuſat uos audite eum.

¶ Codicillus domini Ieſu Chriſti prima particula.

IESVS aūt dicebat, pater dimitte illis qa neſciunt, q̄d faciunt. Anteq
i Ieſus ad hortū accederet ut ſe illic capiendū exponeret, teſtamentū cōdidit, cuius ſupra tenorē inſpeximus. Nunc ꝙ ſibi mortē imminere cōſpicit, codicillū ordinat. Et q dixerat ſi eſurierit inimicus tuus ciba illū, ſi ſitit potum da illi. Ope cōprobat doctrinā ſuā. Inimicos. n. ſibi cōſtituerant ſe carnifices crucifigentes, Populi eū deridentes, cōminantes & maledicētes eidē principes ſacerdotū ſcribæ & ſeniores lætātes ꝙ malefecerint, & in rebus peſſimis
D ſuę blaſphemiæ gloriātes. Non reddit illis Ieſus maledictū pro maledicto, ſed ecōtrario bñdicit, Pater mi inqens ne iudices pro carnificū, populi, principūq demeritis. Ignoſce eis pater, Ego libens cōdono iniuriā meā, nolo uindictā, ſed remiſſionē. Inimici iſti noſtri eſuriūt p auaritiā q̄ eos obcæcauit, & traxit in rabiē carnes meas deuorari pœnis. Sitiūt ſāguinē meū totū effūdi, cibem illos charitate, potemus clemētia. Dedi iam carnē in cibū, ſanguinē in potū ſumere uolētibus a qua refectione Iudā non excluſi. Aſpice pater titulū capiti meo ſupra poſitū. Nō diſcordat a legatione tuo noīe p Gabrielē angelū matri meę expoſita. Dixit ille, uocabis nomē eius Ieſum, q̄d ſignificat ſaluatorē. Nolo pater ſi poſſum inani uocis & noīs pōpa iactari. Rē uolo noī cōgruentē, Alienigenę & tui noīs gloriā nel cientes me Ieſum Nazarenū inſcripſerunt. Sim q̄ſo pater cuſtos ouilis tui, ſim ſaluator. Ne pdas pater pro meis pœnis hos peccatores, ne punias eos. Vindictā ne ſumas de peccatis eorū. Dixit angelus, hic erit magnus, Mi pater magnifica me. Nihil ego magnanimius inuenio q̄ donare iniu-

rias, Si qd maius est, nihil esse iam pōt, nisi sanguinē donare cū uita, Inspice pa
ter q̄tum sanguinis sparserim. Vide caput sanguine cruentū, Vide corpus oi
pelle nudatū & cruore uestitū. Vide laceras manus sanguine manantes. Vide
discerptos pedes, riuos sanguinis factos. Hęc pro animi magnitudine dono iu
stitiæ tuæ ut hoim peccata dimittas. Magnū me demōstra, remittendo q̄ pe-
to. Dixit idē angelus. Filius altissimi uocabit. Consentaneū est pater, si sum tibi
filius, me tui esse similimū, Tu solē oriri facis sup bonos & malos, pluis sup iu
stos & iniustos. Gratiā qua me repleuisti & p quā me esse uoluisti lucem q̄ illu
minat oēm hoiem uenientē in hūc mūdū, lucere iube bonis & malis. Pluuiā san
guinis de meo corpe quasi aquā de nube manantē, pluere decerne sup iustos
& iniustos. Ista pater sine causa non peto. Peto ex titulo passiōis meæ, Vñ sum
Iesus Nazarenus, saluator & custodiēs. Sū etiā rex Iudęorū. Meū est regni cō-
sulere utilitatibus. Nulla maior in regno utilitas q̄ hoim salus, Per nomē meū
p agnomē, p regni titulū maiestate plenū rogo pater dimitte eis. Quid dimit
tam filiꝰ Dimitte iniurias mihi illatas, nō damna sola, sed emēdas dāni. Dimit-
te oīa & singula q̄ mihi tu rex regū posses ut filio reseruare, q̄ ut dns dnantiū
repetere posses. Sed qbus dimittā filiꝰ Illis. Quibus illisꝰ Illis carnificibus qui
me crucifixerunt, & pro funibus clauis ad me crucifigendū usi sunt, hi pater pe
nitus, nesciunt qd faciunt. Accipiunt uestimenta in necis p̄ciū, & p̄miū crudeli
tatis, existimantes nihil plus meę mortis merito conseq̄ posse. Purū hoiem cre
dunt interimere, q̄ illis amplius usui esse nō possit. Credūt pro ministerio licto
ris & carnificis nihil aliud sibi incūbere, nisi qd p̄ses iusserit, nesciunt iure an in
iuria crucifixus pendeā. Istis pater in meo codicillo dimitto, & cōdono damnū
laceratarū uestiū. Dimitto crucifixiōis iniuriā. Tu idē facito pro fidei cōmissa
rii munere q̄ fungeris, pro amore q̄ me filiū tuū amplecteris. Dimitte eis. De
bes hoc facilius agere, qa ignorātia istos excusat, nesciūt qd faciūt. Vis ne aliis
dimittā filiꝰ Dimitte inconsultæ multitudini circūstanti, circū cōcursanti, nutu
capitis, incōditis & horrisonis uocibus cōtra me surgenti, deridenti & blasphe
manti. Quid dimittā & istisꝰ Damnū & offensam, Cōsenserunt in mortē meā
Barrabā mihi p̄tulerunt, astiterunt crucifigentibus carnificibus, applaudunt
pontificibus scribis & phariseis, mearū pœnarū primis autoribus, sed ab eis se
ducti sunt. Nesciūt qd faciunt. Illi etiā uere p ignorātiā peccant, Dimitte ergo
& istis q̄tū prioribus dimitti rogaui, Qm̄ & in codicillo meo, his dono culparꝫ
oīm remissionē, ut hæreditariā pacē assequant. Dimittā & istis o fili pro qbus
ne dū postulas, sed rōne plenā excusationē adducis. Pōtificibus, scribis, pharise
is & populi senioribus q̄ teste Pilato non p ignorantiā, sed p inuidiā te tradide
runt, q̄ scientes legē & ꝓphetas interp̄tātes, nunc te meq̄ blasphemant, uis ne
dimittāꝰ Mi pater dimitte illis, Scis pater, qm̄ ubi supabundat delictū, glorio-
us est principis gr̄am supabundare, Non decet magnitudinē nostrā, neq̄ cle
mentiā tuā, horū malignitate superari. Si solis diuino ignorātibus dimiserimus, nō
erit multa gloria remissiōis. Pueris & furiosis humanę leges peccata dimittūt,
ignorantia illos excusat. Dimitte & istis ut misericordia tua iudiciū hoīum
excessisse noscatur, Isti qdē pater mi (ut Pilatus attestatus est) p. inuidiā me

tradiderunt. Sed hæc ipsa inuidia illos reddidit ignorātes. Tu pater nosti qm̄
obcecauit eos malitia eorū, cæci sunt culpa q̄dē sua, sed ideo miserabiliores, qa
ipsi sibi cæcitatē adduxerunt. Dimitte pater eis, qm̄ q̄tūlibet sint humana sapi
entia pleni, humana tñ fragilitate supati rōnis apicē sensui subdiderūt, & ideō
nesciūt qd faciunt. Pro istis pater q̄ te tā atrociter blasphemauerūt, non solum
peto remissionē, sed excusationē affero. Nesciunt qd faciunt. Quia scire nolūt.
Priores nesciunt, qa indocti sunt, Isti nesciunt, qa a scientia p malitiam se ipsos
auerterunt. Didicerūt qdē, sed intelligere noluerūt. Didicerūt, sed obliti sunt
iudiciorū iustorū. Qm̄ ad iustitiam sunt spōte cōuersi, A principio testamēti
mei, reliq̄ iure hæreditario pacē hoibus bonæ uolūtatis, quersis eam donaui.
Vt si quasi hæredes iusti hanc hēre nō p̄nt, hēant q̄uis neq̄ serui, tm̄ clementia
liberalissimi dñi & testatoris. Dimitte & istis oēm iniuriā, oēm pœnā, oēm re-
cōpēsam, ut possint si uelint pace frui, quā inter te & hoies me firmare misisti. I
Nolo pater amplius interroges qbus dimitti uelim. Si tam iniuriosis tibi & mi
hi molestis supplico dimitti, cōsentaneū est me oībus hoībus dimitti q̄ iā dixi
uelle. Pater dimitte eis, q̄ usq̄ in p̄sens peccauerunt, q̄ nūc peccant, & q̄ pecca
bunt in posterū. Sint peccata q̄tūlibet grauia, turpia, iniuriosa, dānosa, Quia K
nesciunt qd faciunt. Hæc est prima particula codicilli dñi Iesu Christi pēdentis
in cruce, iniuriarū remissio. O patres, o matres familias læserūt ne uos unq̄ filii
uestri, aut filiæ uestrę, serui uel ancillæ, iniuriatus est uobis amicus cōsanguine
us, affinis uel familiaris. Audite Iesum. Pater dimitte illis, Ego dimisi crucifixo
ribus meis. O princeps & reipub. p̄sidens, q̄ patris fungeris officio, læsus es a
subditisꝰ Audi Christū in cruce pendentē. Pater dimitte illis. O frater o soror
o sodalis o amice o uicine es læsus ab aliq̄ꝰ Audi Christū, hic sustine, hic uigila
ut illū ualeas imitari, dimitte iniuriā. Dns Iesus Christus non solū iniuriā rela-
xat, sed dimitti orat a patre, sed atrocissime iniuriantes corā deo excusat. Lędit
& non attendit. Blasphemat & bñdicit, Occidit & uitā donat, Quis uestrū est
passus tā acerbas iniuriasꝰ Quis tā īprobe, tā p̄tinaciter lęsus, tā turpiter offen
sus, tam dire habitus q̄ dns Iesus Christus a cuius iniuria iā crucifixi, nō cessatꝰ
Pendet in cruce sanguine uacuus & blasphematꝰ, non tñ irascitur, neq̄ uindi-
ctam q̄rit, indulget & excusat. Nos ergo oēs cum illo dicam⁹ deo patri. Pater
qm̄ dns noster, redēptor noster, saluator noster, rex noster, filius tuus oēs iniu
rias condonat, nos inuicē tantorū dolorum pro qbus est (nostri gratia) tristis
usq̄ ad mortē, indulgemus oībus q̄ læserunt nos. Dimittimus iniuriā, nō q̄ri-
mus uindictam, Tu pater dimitte eis qa nesciunt qd faciunt. Sic facientes asse-
quamur hæreditatē in regno Christi & dei. Pacē. s. hoīm bonæ uoluntatis, te-
stamento a dño Iesu christo relictam, & codicillorum iure firmatam.

¶ Secunda particula codicillorum dñi Iesu & eius declaratio.

Nus aūt de his qui pendebant latronibus blasphemabat eum dicens
v Si tu es christus saluū fac temetipsum & nos. Rñdens aūt alter increpa
bat eū dicēs, Neq̄ tu times deū, q̄ in eadē dānatiōe es. Et nos qdē iuste
nā digna factis recipimus, hic aūt nihil mali gessit. Et dicebat ad Iesum. Memē
to mei dñe dū ueneris in regnū tuū. Dixit ei Iesus, Amē dico tibi, hodie mecū
eris in paradiso.

L V Nus de his q̄ pendebāt latronibus. Ad leuā iste pendebat in reprobo
rū locū, Ad illā nanc̄ in die iudicii perditi oēs iudici astabunt, Blasphe
mabat eū dicēs, Si tu es christ⁹, saluū fac temetipsum & nos, Duas uno
contextu ꝓtulit iste blasphemias, ex radice infidelitatis prima; Secunda de of
ficina impatientię surgit. Si tu es christus, ponit in dubio q̄d firmissime oportu
erat confiteri. Dubius aūt in fide infidelis est, Audiuerat Pilatū dixisse semper
de Iesu q̄ dicitur christus. Videbat titulū uim noīs & agnoīs agnoscebat, & ni
hilominus diffidebat, ideo ꝑ p̄ conditionē quasi negans dicebat, Si tu es chri
stus saluū fac temetipsum & nos. Non uult pœnā pati cui pro iustitia erat ob
M noxius, Salutē dñi nostri Iesu christi ut debuit non quæsiuit. Q̄n non pro eius
innocentia postulauit, sed pro eius cōmodo. Saluari regrit spreta iustitia quā
habet exosam, Non aliter faciunt damnatorū aīæ, Si q̄d.n. boni uolunt, non ꝓ
iustitia, sed pro suo cōmodo, uel pro incō modo euitādo uolunt. Vellent si pos
sent pro sua incōmoditate dei tollere iustitiā. Quia tollere non p̄nt, oderūt &
in ambiguo ponunt, Nec̄ dicunt, q̄a iustus es, nos iuste patimur. Hic igit̄ latro
pendens in sinistra Iesu, melius dixisset, q̄a es christus libera te si uis. Nos iuste
patimur, sine patiamur. Sed q̄a impatiens est, & ꝓ impatiētiā desperatus, dñm
N saluatorē alloq̄tur ironice. Quid tu patrē rogas indulgere crucifixoribus nr̄is.
Si tu es christus, Si tu es dei patris filius, stude saluti tuæ & nostrę q̄ tecū pati
mur, Deinde crucifixor̄ nostrorū salutis rōnem hēre poteris. Sed q̄a ut uideo
es moribundus, nec̄ te liberare potes stolidā rem agis, & opam p̄dis orando
O patrem ut nostris crucifixoribus indulgeat. Rn̄dens aūt alter latro pendens ad
dexterā dñi saluatoris, ad quā in iudicio stabunt iusti, increpabat eum dicens.
Nec̄ tu times deū q̄ in eadē dānatiōe es. Initiū oīs sapiētię timor est dñi. Acci
pe timorē dñi & resipisces, Incipe timere deū, desines desperare, desines blas
phemare, disces te humiliare, & benedicere benefactori nostro, nobiscum in
cruce pendenti. O te infœlicē quē tam acerba pœna nō castigat, Sed hn̄t hoc
pessimū reprobi, ut semꝑ correctione frangant̄, fiant̄c̄ dū corripiunt̄ magis
inutiles. Probi si q̄n castigant̄, pœna illis fit fructuosa, Es certe infœlicissim⁹ q̄
cū sis in eadē damnatione, pœnę cōtubernio nō molliris, sed insurgis. Audiui
sti Pilatū de iustitia huius quē derides contristantem. Q̄n dixit innocens ego
sum a sanguine iusti huius. Erat officii & cōditionis tuæ nō addere afflictionē
afflicto, p̄sertim iusto, si te dolor facit acerbū, in te ipsum pro tua culpa, aut in
P me insurgere debuisses, q̄a nocentissimi sumus. Vnde iuste q̄dē nos pœna te
net, nā digna factis tormēta recipimus. Q̄m latrocinantes multos torsim⁹, ideo
iustitia cōmutatiua nos q̄de iuste cruce punit. Q̄n pro multis mortibus & cru
cibus, q̄ alios tollerare coegimus, dum eorū bona diripuimus. Vna nos morte
cruce c̄ cōsumit. Hic aūt nihil mali gessit. Vnde acerbissimus illi fit dolor, quē
libens pro nobis patereť, Et iccirco non tm̄ condolere illi deberemus, & flere
sup nos ꝓpter scelera nostra, ac sup illū pro eius innocētia, sed etiā illi gratias
agere, c̄ nostri gr̄a tantas pœnas spōte susceꝑit, libēs c̄ sustineat, & pro nobis
a deo patre ueniā ip̄loret, & corā illo nostrā ignorātiā in excusationē adducat.
Cōsortę pœnæ iā sic admonito dicebat ad Iesum, ut mediatorē dei & hoīm in

medio constitutū. Memēto mei dñe dum ueneris in regnum tuū. Regnū illud
q̄d tu dñe dixisti, non esse de hoc mūdo corruptibili, regnū pacis & gaudii sem Q
piterni, regnū iustitiæ & ueritatis regnum q̄d non auferetur, regnum in q̄ re
gnant omnes q̄ bene deo seruiunt, Dñe cui seruire regnare est, cum ueneris in
regnum tuum, iure naturæ quia deus es, tuum ꝑ gratiā in oēs hoīes per te sca
turientem tuum, q̄m tāto labore, prelioc̄ tam duro illud asseq̄ris. Memento
mei, non peccatorum q̄ gessi, non latrocinia mea quæso tunc mente reuoluas.
Mei q̄ homo sum, qui gero imaginē patris tui licet imꝑfectam, cuius tu es ima
go perfectissima, per commune imaginis contubernium, ꝓ aīam rōnalem quā
mihi concessit pater, & tu de uirgine nascens accepisti, per humanitatem qua
mihi es frater. Mei dñe memento, Non grandia peto. Mordet me conscientia R
sceleribus fœtida. Introduci postulare confundor ad patriā tam fœlicē. Hoīem
dignū omni supplicio, ad tam purā & excellentem nobilissimorum ciuiū cōsue
tudinem, scelestū & infimę sortis hominem introduci petere non audeo. Scio
q̄ tecum, scio q̄ cum tuis ciuibus esse non mœreor. Nec̄ seruorum tuorū pe
disequus ut fiam petere audeo. Scio tam puro, tam sublimi, tam glorioso loco
me recipi nō dignū. Ita dñe sim saltē in memoria tua, pius es & clementissimus
Comis es & neminē aspernaris, si mei memor esse dignaberis, spero aliq̄n ad
regni tui mansiunculam aliquā ꝑuenire (q̄m multas habet & maximas) iube
bis admitti & infimis saltem seruulis ascribes. Mereť hoc p̄cium quod nunc ꝓ
me soluis, Tanti tibi constat salus mea, ut me spernere & a regno tuo perpetuo
excludere non debeas. Modo de tua mente non excidam, q̄d supplex oro ne
fiat. Nec̄ em̄ solertiā tuā decet eorū obliuisci, q̄s tanto tuo labore, tātis pœnis
toto sanguine & uita ꝓpria redimis, p̄sertim eorum q̄s in passione socios ha
bere uoluisti. Quantumlibet em̄ nobis dñe sit causa diuersa, mors tm̄ una ma
net. Existimo dñe non sine magna rōne (cum innocentissimus sis) inter duos S
nocētes crucifigi decreueris. Video ab initio Euā parere Chaim & Abel. Adā
inter utrunc̄ animo pendere, in figuram tui inter nos pendentis in cruce, Vi
deo alterum fratricidā & desperantem de ptāte & clementia patris tui, quan
do post fratricidium dicere non est ueritus, maior est iniq̄tas mea q̄ ut ueniam
merear. Facit idem collega meus a sinistro latere tuo cruci confixus, q̄ ꝑ despe
rationem te blasphemat & patrem. Vt ille figurauit Chaim, me Abel figuran
tem, fac imitari quem p̄fero, qui pius fuit & deo gratum sacrificium obtulit. As
similer isti domine in quo sapientia tua me præfigurauit. Non possum de gre
gibus uictimas immolare, offero me nudum tecum in cruce, ubi licet pro meis
iniq̄tatibus iuste suspēdar, tñ non aspernaberis uoluntatē, q̄ ut iustitiæ satisfaci
at, corp⁹ cruciari libēter acceptat. Tu dñe Noę seruo tuo filios dederas Cham
& Iaphet, Cham p̄ris nuditatē derisit. Cū ille post uīdemias labore & uino atc̄
sopore grauis detectus obdormisset. Facit idē q̄ pēdet a latere sinistro tuę ma
iestatis. Te q̄ uineā ecclesiā plantasti, q̄ pro uindemia sanguinē in crucis tor
cular iā exꝑssisti, & charitate nimia inebriatus nudari uoluisti, dirus hic nudus in
cruce deridet & blasphemat. Assimila me dñe Sem & Iaphet in q̄b⁹ me p̄figu
rasti, Contego ego nuditatē tuā ut cunc̄ ualeo. Redarguo maledicentem tibi,

affero tuæ innocentiæ testimonium. Obtineam supplico benedictionẽ tuam. Tu dñe Abraæ unũ filiũ de ancilla & unũ de libera dedisti. Collega meus an
cille filiũ se gerit. Quia spiritũ habens seruitutis, mundanicp timoris uitio supa
tus, cadit a spẽ, cogitãs tm̃ p̃sentia, murmurat ut seruus & dño maledicit. Ego libens filius esse p̃o uiribus studeo. Nolo esse filius synagogæ fugitiuæ, & re
bellis ancillæ. Studeo fieri filius ecclesiæ uxoris liberæ, qua libertatẽ tu illã do
nas. Hæreditatẽ petere non audeo, peto memineris mei, sicut meministi Isaac, in quo me figurari uoluisti. Tu dñe Rebeccam ex Isaac concipe fecisti Esau & Iacob. Collega meus tibi est Esau. En aspernatur hæreditatẽ quã ille pro lẽtis edulio posthabuit. En cõtumax est, & alienigenas ducit uxores, p̃ter patris im
perium infidelitatẽ & impatientiam, per quas te blasphemat. Sim quæso dñe Iacob, sim ecclesiæ matris charissimus filius, eius consilio, eius auxilio, non mea uirtute assequar benedictionem tuam. Tu illam cum dederis cõfirma, cp si me per omnia Iacob assimilari non uis. Necp.n. mereor. Si primogenituræ iura in regno tuo assecp non possum, familiæ saltem eius me connumera, non peto he
T reditatem, quia non sum dignus, peto in hæreditate de me haberi memoriam ut saltẽ de micis cadentibus de mensa tua comedere liceat. Memento mei dñe dum ueneris in regnum tuum, dum accubabis in mẽsa fœlicitatis ẽternę. Amẽ, non utcuncp sed certissima & infallibili ueritate, dico promittens, dico donans tibi ad meam dexteram crucifixo, tibi per fidem figuras de mea cruce cogno
scenti. Tibi in Abel figurato & ut ille recte piecp sacrificanti tibi in Sem p̃sa
gito, & ut ille reuerenti. i. tibi in Isaac p̃monstrato, filii legitimi timorem habẽti .i. tibi ut Iacob longanimi & supportanti, Hodie eris mecum in paradiso, in
trabis mecum ꝓpetuas æternitates, in quibus ꝓia p̃sentia sunt, quibus non est expectatio crastini, necp occasus lucis externæ, sed semp hodie. i. semp præsens sine occasu præteriti, sine sollicita expectatione futuri. i. eris. Adiungit futurũ verbum aduerbio præsentis temporis. Quoniam adhuc in uita mortali ad fu
tura semp intenta pleni ambo erant angustiis. Quæ paradisum intrare nõ pos
sunt, necp adhuc erat paradisi ianua reserata mortalibus, sed illam agnus ꝓxi
me aperire debebat. Ideo dicit, hodie eris quasi dicat, ut primum tu mortalẽ hanc uitã relicturis, nascentẽ ex heri & pendentẽ ex crastino, hodie semp in p̃s
eris mecũ, q nũc inter duos peccatores unũ reprobũ aliũ piũ in uitæ extremo
V cõstitutus sum, ut, p peccatoribus & iustis patiar. Mecũ quẽ figurauit Adã me
dius inter Chaim & Abel pr̃ utricp atcp bñficus, q sum figuratus in Noe. Qui reprobo & piis filiis liberatis a diluuio æque plãtauit uineã, sicut ego p crucẽ oẽs ab inferno libero & illis ecclesiã plãto. In Abrahã q filios habuit de ancilla & libera. Et mihi sunt filii de synagoga & ecclesia. Eris mecũ. Cruces q̃ nostra corpa detinent, nos faciunt esse sepatos. Vnde nunc pro corpis necessitate si
mul esse non possumus. Claui me prohibent tecũ esse. Furores te detinent a me sepatũ. Soluent ambo hac corpis mole. Remanebũt illa cũ crucibus. Spiritus li
beri euolabunt. Precedã te, iter ostendens uitæ tuę, illa me seqtur, p̃stolabor eã in optimo loco in paradiso, ubi me tibi comitẽ ꝓpetuum exhibebo, illic eris me
cum exaltatus sup omnem creaturam, Eris & tu incorruptibili lætitia plenus.

Videns & amans gloriam meã. Eris in paradiso. Miror ego acutã q̃ rundã tar X
ditatem ingenii hic cauillantiũ, uel cauillũ soluere credentiũ. Dicunt hodie fi
eri ꝓmissionem, impleri aũt postea. Vt dñs Iesus dicere uoluerit, hodie ꝓmit
to. Eris aũt mecum in paradiso quando ascendam ad patrem, Nescio ego quis melior paradisus inueniri possit, aut queri debeat q̃ simul esse cum domino Ie
su Christo iam glorioso & deitatem simul cum humanitate monstrante. Hic la
tro nõ multo post Iesum, uel saltem eadem die mortalem hanc uitam, & simul pœnas omnes egressus est, dominum Iesum secutus, quem consentaneum est in limbo sinu ue Abrahæ inuenisse & ab eo non discessisse. Vidit illic alligari draconem, solui patriarcharum animas, omniumcp piorum iam purgatas. Illũ teterrimo carcere caudi captiuum, istas educi de tenebris in libertatem, luge
re infernum, exultare paradisum, spoliari abyssos, ditari cœlos. Quare in para Y
diso die promissa uerissime fuit, In principio dum testamentum condidit dñs Iesus suis reliquit hæredibus patiẽtiam. Quam quia nouerat non sine magna posse difficultate teneri, in codicillo fructum eius ostendit, ut premii magnitu
do animos extollat, & mentem confirmet in operẽ. Hodie eris mecum in para diso, cui dicitur? Latroni. Quare dicitur? Quia patienter sustinet crucem. Di
xit enim, nos quidem iuste. Nam factis digna recipimus, Nullum aliud opus egisse legitur aut cogitasse, unde tantum premii assequi debuerit, nisi cp patiẽ
ter sustinuit pœnam crucis. Iam alias dixerat dominus Iesus, In patientia uestra possidebitis animas uestras. Nunc doctrinæ suæ ueritatem apertissime facto monstrauit. Sustinete igitur fratres charissimi, in aduersis ne quæso frangami
ni. Vigilate ad patienter aduersa ferendo, sustinete. Si peccatores estis latro
nos admonet, Sustinete quoniam iuste patimini. Audite latronem sanctum. Et nos quidem iuste, Nos peccatores iuste affligimur, & ideo patiẽtes esse de
bemus. Nam factis nostris digna recipimus incommoda, dum qua mensura mensi fuimus, remetitur & nobis. Si iusti estis, sustinete nihilominus, quia & iustus IESVS mortem acerbissimam pro nobis sustinet patienter, Vt qui patientiam hereditario iure relictam habere non spreuerint, audire mœrean
tur cum latrone. Hodie mecum eris in paradiso.

¶ Tertia codicilli particula.

STABAT autem iuxta crucem Iesu mater eius, & soror matris eius Maria Cleophę & Maria Magdalenę. Cum uidisset ergo Iesus ma
s trem & discipulum stantem, dicit matri suæ. Ecce filius tuus. Deinde dixit discipulo. Ecce mater tua. Steterat a principio mater iuxta cru
cem, prius tamen pro crucifixoribus orare, latroni concrucifixo so- Z
latium prestare uoluit dominus Iesus q̃ alloqui matrem, q̃ illam discipulo, & il
li charissimum discipulum commendare. Vt disceremus pro officio publicas utilitates, nostris prætatis rationibus anteferre. Qñ rex noster sapiẽtissimus in mortis articulo cõstitutus, peccatoribus, iustisq̃ codicillo ꝓuidit anteq̃ matri.
Stabat qppe iuxta crucẽ, qa iam a principio illic fuerat, Si enim supueniisset lo- A
quente Iesu, nunq̃ euangelista dixisset. Stabat, sed interea illã supueniisse literis mandauisset, Stabat autem non a longe ut plærique dixerunt, sed iuxta crucem. B

Certe si dum crucifigebatur Iesus, aut postea q̄ crucē appēsus relictus est aliqd
dixisset, fecisset ue uirgo Maria eius liberandi gratia ut quidam nō minus sto
lide q̄ inepte impieq; confingunt, Si illam ipsam pœnam prohibere impedi
re ue tentasset, si tantas mœstitię notas protulisset, discipulus Iesu charissimus
datus ab eo matri in uicem filii, qui illi sociauerat, non ieiuno uerbo pertransi
ens dixisset, Stabat iuxta crucem Iesu mater eius. Poterat dicere, stans iuxta cru
cem Iesu mater eius, supplicabat illum non crucifigi, crucifixum ue deponi cū
lachrymis postulabat, Et quoniam non impetrabat, lamentabatur, defecit pię
dolore. Non hoc dixit, sed dixit. Stabat iuxta crucem mater eius, Vt talis ma
tris constātiam & animi magnitudinem declararet. Quid enim singularis gra
tiæ præ cæteris matribus, Quid uirtutis heroicæ, qd animi roboris habuisset,
si talia dicere aut facere fuisset aggressa, qualia mulieres dolore supatæ dicūt
& faciunt? Certe si uero affectu ad ea prorupisset (ut iam demonstrauimus)
excidisset a gratia, incidisset in culpam, & inconstantis animi ac muliebris no
tam effugere non potuisset. Neq; præ ceteris mulieribus benedicta māsisset.
Quando aliarum instar fuisset dolore supata. Si uero (quod minus ego credi
derim) hos affectus monstrauit exterius, quibus interius non tenebatur, dabi
tur absurdius & iniuriosius illam contra honorem dei patris & filii & spiritus
sancti, ac suimet frustra fuisse mentitam. Hæc ne tantæ reginæ matri omnium
saluatoris possent impingi? teste Ioanne q uidit astitit, & testimoniū phibuit
ueritati. Stetit inquam animi plena, plena deuotionis affectu. Stetit indicibilē
amoris flammam mente reuoluens qua filius eius ardebat. Ardens & ipsa fer
uore charitatis, se talem ac tm̄ filium genuisse examinans, qui tales iniurias li
bere condonaret, & tam atrociter iniuriantes studiosissime excusaret. Stabat
consyderans filii sui angustias duras sane & acerbissimas, qbus acerrime ma
terno cruciabatur affectu, & nihilominus pro sua sapientia, & charitatis incen
dio consyderans utilitatem humano generi inde prouenientem, consyderans
dei patris & filii sui ac spiritus sancti gloriam inde surgētem, consyderans amo
rem immensum patris & filii ad se ipsam, ad omnes hoīes liberandos, honorā
dos, glorificandos, beatificandosq; promptissimū suum filium talia pati cogen
tem. Si unq; alias tunc maxime dixit. Magnificat aīa mea dn̄m, Filius meus qui
non iam dimidium animæ meæ, sed est tota anima mea, magnificat nunc p pas
sionem suam dn̄m deum patrem suū sponsum meum, Anima mea, meus filius
q me corpore simul & anima uiuā fecit, q per has tam duras pœnas, me & oēs
progenitores meos liberat a pœna inferni, reparat ad gaudia paradisi. Vere
nūc magnificat dn̄m deum, illum tanta iustitia p̄ditum ostendens, ut proprio fi
lio non parcat, sed mortem durissimā pro iustitia illum subire cōpellat, tanta
clementia ut pro seruis filiū tradat, tanta liberalitate & largitate, ut cū potuisset
modis innumeris longe facilius, sine iniuria humanitatis, sine pœna filii, hoīm
incōmodis obuiaret, Maluit tn̄ filii sanguinē & uitā expendere. Stabat & in se
ipsa dicebat, semp exultauit spiritus meus in deo salutari meo. Expectās p filiū
meū hoīes saluari. Quod iā credidi, qd desideraui nūc uideo, ideo exulto dum
hinc dolore ac tristitia q̄si mr̄ p tātis mei filii pœnis affligor & stringor, Inde

C
D
E
F

utilitates

utilitates sequētes has pœnas cogitans, & amore q̄ genus humanū amplector.
quo patrē & sponsum meum, q̄ filium meū prosequr cōfortata dilator subito,
Ita exulto extra salto, salto extra tristitias & uicissim contristor. Tātus est hic
mihi motus contristatiōis, dū a filii mei pœnis examinandis transeo ad utilita G
tes inde surgentes, q̄ tantā agitationē ferre non possem. Deficerē certe, neq;
mirę. Si n. acerbus dolor dum nimis stringit sufficit enecare. Si gaudiū excellēs
(qm̄ nimis solet uitales resoluere uires) gaudentes extinguit. Ego in tāto dolo
re constituta, tantoq; gaudio supfusa, exultans inter hæc, nunc incredibili re
stricta dolore, nunc gaudio indicibili dilatata quō ferrē? Sed qa respexit filius
meus & dn̄s meus humilitatē ancillæ suæ, tenuitatē. s. uiriū mearum, uires p̄sti H
tit. Vt in tanto dolore & gaudio durare sufficerē. Ideo, Ecce. n. certe, ex hoc, ei
auxilio, q̄ cōstans impauida imperturbata, sto iuxta crucē filii mei. Quod nulla
unq; mr̄ facere potuisset. Beatā me dicēt oēs gn̄ationes. Nam q̄ talē concepim I
filiū, spiritu sancto factum est, non ope meo, q̄ lactauerim, q̄ circūtulerim, q̄
educauerim, q̄ secuta sim semp, mihi est cōmune cū matribus multis, q̄ ad cru
cem eius steterim sine q̄rela, q̄ sanguinē eius uiderim de toto corpe pfluentē
neq; uocē dederim, q̄ unicū filiū morientē uiderim, & non syncopizauerim,
mihi est singulare priuilegiū a deo patre, & filio eius, filio meo, & a spiritu san
cto mihi tributū. Quia uterq; cū spiritu sancto. Fecit mihi magna q potens est
pater æternus, oīpotens deus. Et sanctū nomen eius, Nō illud tetragrāmaton K
q̄d nescii fabulant, sed filius suus Iesus uerbū eius, ueritas eius, q̄d illi est nomē
sanctū ineffabile & incomp̄hensibile. Fecit mihi magna, magnā. s. animi cōstā
tiā, magnā prudentiā, magnā sapientiā, magnā charitatē, p q̄ ego ad crucē eius
sto, cogitans inter magna q̄ fecit in me, magnā eius misericordiā. Sto igitur &
mente reuoluo, q̄ nunc misericordia eius a pgenie in pgenies oīm seculorū L
extendit. Timentibus eū, timore sancto, cuius rei gratia latro dexter nō incon
dite dixit ad rebellē & contumacē pœnæ sociū, Neq; tu times deū? Time eū, M
ut eius misericordiā potius experiaris q̄ iustitiā. Sū & ego de timentiū numero
qs. n. te non timeat o fili oīa potens? Tu es brachiū dei oīpotētis, tu es uires ei⁹
En apta brachia tua dulcissime fili, ad tuā potentiā declarandā nūc uideo. Aspi
cite oēs. Fecit potentiā in brachio suo dextro. Latronē illic pendentē absoluit
a pœnis inferni, donauit gaudiis paradisi. Fecit potentiā in brachio suo sinistro
Latronē illic pendentē supbū contumacē, impœnitentē, et illi similes, dispersit
supbos in suppliciū damnatiōis æternæ, mente, certo pp̄osito, cordis sui, suæ
uoluntatis, uel dispsit supbos mente cordis sui. i uolūtate aīa suæ in supbia ob N
stinatos. Deposuit potentes de sede, malignos spūs, & draconē principē eorū,
potentes nequitia & p tyrannidē opprimentes genus humanū. Filius meus p
pœnas quas uideo illum sustinere, iam de sede deposuit, mox illos fugabit. Et
exultauit humiles patrū aīas in sinu Abrahę illū ardentissimo desyderio postu
lantes. Esurientes has aīas restituti libertati. Esurientes beatitudine saturari a
filio meo p has pœnas, repleuit bonis, & diuites dimisit ianes qñ diabolū & in
fernū tātis opib⁹, & aīarū iustarū thesauris iniuste diuites, iuste exuit, & penitus
inanes dereliqt. Reliqt etiā diuites ianes, qñ aīas q̄ nullā frugē bonorū opum

attulerant,plenas inanitatibus & inanitionibus iniq̃tatum relict in pœnis.Io-
O seph uenditus a fratribus triginta argenteis,post calūnias incontinentis & pro
cacis fœminæ,post carcerē ægypto p̃ficitur,fratres pascit inuidiosos & illis in
iuriã condonat.Sic ab Israel suo patre suscipitur.En Iesus magni Israel nõ mul
tarum sed cunctarū gentiū patris,puer & filius eius secundū diuinitatē,homo
purissimus nullo peccato maculatus,puer & filius meus secundū humanitatē
p̃ inuidiã a Iuda quē sibi in fratrē asciuerat uenditus,a synagoga procaci falso
accusatus,a pontificibus in domibus Annę & Cayphæ quasi in carcere asser-
uatus,& Pilato quasi Ismaelitis traditus,a Pilato aũt nunc crucifixus,fratres &
mundū famelicū pauit iam antea corp̃e simul & sanguine p̃prio.Nũc oĩbus
iniuriã cõdonauit.Ita suscipiet illū paulo post pater æternus,sicut suscepit Isra
el puerū,recordatus misericordiæ suę.Israel sup oĩa lętatus est,suscipiendo Io
seph,cp ille fratribus condonasset iniuriã,quã ultus non est,neq; filiis impro
perauit pater,Recordatus nēpe misericordię sui Ioseph,quē tã ardenter ama
bat,qm̃ ille remiserat fratribus iniuriã pater uoluit penitus esse remissam. Ita
deus oĩpotens magnus Israel,recordatus misericordię sui meiq; Ioseph,q ro-
gans in cruce pro fratribus dixit, Pater ignosce illis illoscp excusauit, Iudæos
habuit excusatos,& ueniã p̃stitit illis,si modo uoluerint acceptare hoc esse exi
stemus q̃d meditabat stans ad crucē uirgo Maria qñ dicit.Suscepit Israel pue
P rum suū,recordatus misericordiæ suæ.Modū etiã susceptionis enarrat, Sicut
locutus est ad patres nostros Abraã et semini eius in secula.Ita suscepit eū sicut
locutus est ad patres nostros.Et quõ locutus est ad patres nostros o mater san
ctissima: o mater sapientissima,o mater mœstissima,& inter angustias p̃ tua
sapientia gaudia cogitans.Locutus est ad Adã. Maledicta terra in opere tuo
Q spinas & tribulos germinabit tibi.Tertia Iudęorū,synagoga maledicta sua ini
quitate q̃tūlibet bene culta fuerit a filio meo in ope suo,in laboribus pegrinati
onum,doctrinæ & sanitatū spinas in capite eius,tribulos in pedibus & mani-
bus germinauit.Vnde Israel magnus Ioseph puerū suū suscepit,sicut locutus
R est ad patrē primū Adã,Videte spinas in capite,in manibus & pedibus tribu
los ferreos.Locutus est ad Noe.Cumq; obduxero cœlū nubibus apparebit ar
cus meus in nubibus,recordaborq; fœderis mei q̃d pepigi uobiscū & cū oĩ
aĩa uiuente,& nõ erunt ultra aquæ diluuii ad delendã uniuersam carnẽ. Cum
corpus filii mei sedes dei,uerū cœlū,obductū est nubibus passionis,cū clauis fi
xus est cruci,apparuit arcus in nubibus,brachia arcuata iter angustias uisa sũt,
unde promittit deus homines non ultra disperdere, quoniam redempti sunt
pœnis inundantibus,quas arcus brachiorū cruci affixorū reducit in mentem.
Suscepit ergo filiū suum,puerū suum & meū, sicut locutus est ad Noe. Ad
S Abraam aũt locutus est ita.Tolle filiū tuum unigenitū quē diligis Isaac,& ua-
de in terram uisionis,& offeres eum ibi in holocaustū,sup unum montiū, quē
monstrauero tibi.Venit Abraham in montem,Erexit altare,Ligna compo-
suit, filium superposuit, ut illum immolaret gladium arripuit. Sed prohibi
tus iugulare filium, inuenit arietem quem pro illo obtulit.Et magnus Abra
ham omnipotens Deus,unigenitum filium suum IESVM filium meum,

Sicut lo

Sicut locutus est ad Abraã in figura,duxit in illū ipsum mõtē,ubi altare Abra
am dudū erexit,Cruci locū designauit,ligna sup altare.i.crucē in loco p̃para
to stabiliuit,Composuit Isaac super ligna i.Christum sup crucem.Et qm̃ de se
nata in filio diuinitas mori nõ pot,humanitatē quã de me sumpsit,quasi arietē T
immolauit.Non poterat Isaac pro peccatis hoĩm satisfacere,Poterat aũt filius
meus.Quis sic decretū à deo fuerat p̃ suã mortē hoĩbus ueniã impetrare.Ideo
euasit ille,hic moritur ĩ cruce,odoratusq; est dñs odorē suauitatis,Ex filii mei
carnibus oblatis.Quis iste odor fuit o uirgo sanctissima: odor clemẽtię,odor
remissionis tantæ iniuriæ,odor obedientiæ,odor satisfactionis,Qñ per suam
mortē iustitiæ satisfactū est,Ita suscepit Israel puerū suum,sicut locutus est ad
Abraã,& semini eius in secula. Primū germen legitimum seminis Abraæ fuit
Isaac.Adhuc locutus est dñs. Quiesce in terra quã dixero tibi,& peregrinare V
in ea,eroq; tecū & benedicã tibi,Ego sum illa terra in qua Isaac filius meus pe
grinatus est cū qete,Nusq̃.n.quieuit de cœlo descendens uerbū patris ęterni,
nisi in uentre meo p̃ nouẽ menses,Nam ut primū est natus,extuli eū de Bethle
em,& in Nazareth domū habitationis suæ reportaui,Non multo post Iudęã
cū illo deserui.Herodis crudelitatē fugiẽs, Eo mortuo reuersa sũ cū filio meo
ad terrã natiuitatis meæ,ubi ut adoleuit filius meus pro sanctimonia & doctri
næ ueritate odio habitus nusq̃ stetit diu.Quieuit tm̃ in uentre meo, Impleuit
q̃d dixerat deus ad Isaac in figura, Quiesce in terra quã dixero tibi,implebit
& paulo post in sepulchro,reconditū lacerū corpus.Ero tecum,Fuit deus cum
humana natura filii mei in uentre meo.Erit cū exangui & exanimi corp̃e in se
pulchro,Et bñdicam tibi.Spero istud mox futurū, Nõ nocent o Iudęi uestræ
blasphemiæ filio meo,bñdicet statim illi deus.Quę sit futura bñdictio audite.
Tibi em̃ & semini tuo dabo oẽs regiones has,inferas in p̃dam,medias in tute
lam,superas in regni gloriã.In nomine em̃ dñi Iesu mei filii omne genu flectit X
cœlestium,qa ministri,terrestrium,qa redempti,infernorū qa subacti & car-
cerati.Secundum semen Abraam est Iacob,ad hunc locutus est in uisione de
us,quando ostendit illi scalam stantem super terram,& cacumen illius cœlum
tangens. Angeloscp dei ascendentes & descendentes per eam,& dñm scalæ in
nixum.Crux ista in qua meū filiū pendentē uideo,scala est cuius cacumen tan
git & penetrat cœlos.Per hanc nēpe ad summū cœlorū dei thronū ascendit,
En angelos ascendentes & descẽdentes p̃ hanc scalã ad filii mei sanguinẽ colli
gendū & conseruandū,Gratię innumeræ p̃ quas hoĩes in angelos transeunt,
a deo patre in hoĩes p̃ filii mei crucē descẽdunt,hoĩes sine numero p̃ susceptas
uirtute crucis gratias ad cœlos ascẽdunt,En dñm Iesum Christū,dñm uniuer
sorū,dñm & filiū meū scalę innixū p̃ clauos illi adhęret,sustentat in illa.Ergo
suscepit illū deus p̃ crucẽ,sicut locutus est semini Abraã in scalę uisiõe quã retu
li.Ita stabat iuxta crucem IESV mater eius,& soror matris eius Maria Cleo- Y
phæ,Post mortē Ioachim,cui Anna Mariam matrem domini peperat,nupsit
Anna Cleophæ & ei aliam filiam Mariam nomine peperit Mariæ uirginis so
rorem uterinã.Maria Cleophę,quã Cleophas genuit ex Anna,& Maria Ma
gdalenę hãc,notissimū est ex euãgelio priꝰ delitiosã fuisse mulierẽ,postea dñi

Iesu christi doctrina pœnitentem,tandem eius discipulam charissimã euasisse. Cum uidisset ergo Iesus matrẽ q̃ illi mater obstetrix & baiula fuerat, q̃ p oĩa matris offic̃iũ in eo educãdo impleuerat,q̃ materno affectu,sed syncero ac solido illum semp amauerat,stantẽ incõcussam,impauidã imp̃turbatã,stantẽ animi plenã,& attentissime q̃ diximus meditantẽ (Dñm.n.Iesum christũ q̃ scrutator est cordiũ,q̃d illa meditaret latere nõ potuit) Dixit matri suæ,mulier ecce filius tuus, Sunt q̃ dicunt dñm Iesum uirginẽ matrẽ suã,matris noĩe appellare noluisse,ne dolores illi ingeminaret.Sentiat q̃libet ut libet.Ego existimo sapiẽtissimũ Iesum sciuisse matrẽ non excessisse memoria,ut se matrẽ non meminisset,ut si se noĩari matrẽ audiret, ĩmeditatũ aliq̃d occurreret eius aĩo, unde magis minus ue doleret.Nouerat se unicũ filiũ a matre amarissimum.Nouerat matrẽ stare iuxta crucẽ,ut filiũ tam gloriose certantẽ atq; uincẽtẽ uideret.Nouerat eã plenã gratia sonis uocũn no cõcuti solitã.Existimo potius pro pietatis officio,illã non matrẽ sed mulierẽ appellasse,ne daret crucifixoribus ansas durius aliq̃d contra illã aggredi.Hac rõne non se indicauit filiũ sed Ioannẽ dicẽs. Ecce filius tuus Ioannẽ indicans,ut potuit oculorũ nutibus.Deinde dixit discipulo.Ecce mater tua.Sed q̃ pacto uerũ erat q̃d dixit ueritas Ioannẽ ostendẽs. Ecce o mulier filius tuus. Et matrẽ ostendens amato discipulo,Ecce o Ioãnes mater tua.Maria.n.mater dñi Ioannẽ non peterit,neq; illũ usq̃ ab ea adoptatũ ante hæc uerba scriptura cõmeminit.Afferã hic ego q̃d sentio saluo semp meliori iudicio,Existimo neq; ante hęc dñi saluatoris uerba, neq; post ea Ioannẽ fuisse uirginis Mariæ naturalẽ filiũ.Nõ.n.uideo necessitatẽ cur hoc miraculũ ponere debeã,q̃d prisci sancti patres,accuratissimi euangeliorũ interp̃tes minime posuerunt.Certe adoptiuus filius,uere filius usitata loquẽdi frequẽtia, legisq; instituto cõprobat̃,Et autore Moyse,immo deo,filius quem ex mortui uxore genuerat,frater mariti supuiuus,natura erat filius generãtis,lege filius ꝺ defuncti.Quod si legis adoptio mortuis dare filios potuit,cur a uiuentibus adoptionẽ suscipiẽtes,uere filii nõ dicent̃: neq; uero filiationẽ Ioãnis, cõsecrationi eucharistię æqparare ita cõpellimur,ut sicut in eucharistia naturã panis amitti,& uerã corpis christi naturã accedere sacramẽto fide tenemus.Sic in Ioanne filiationẽ ad priorẽ naturalẽ matrẽ desiisse,& nouã ad uirginẽ subintrasse,aut nouã ad uirginẽ cũ priori ad matrẽ ꝓpriã mansisse,aut p ueterẽ naturalem filiationem ad matrem quæ illum peperit factum esse uirginis filium,credere nos oportet,Ad puram nanq; relationẽ motus esse non potest, neq; duę relationes ex toto consimiles specie possunt esse in eodem.Sed neq; una relatio potest in duos terminos tendere, Vt dominus Iesus Christus naturale corpus suum in eucharistia consecratum ostenderet,statim addidit,quod pro uobis tradetur.Quo omnes intelligerent non esse aliud corpus sub panis specie quam quod futurum erat in cruce. At quando dixit Virgini matri, Ecce filius tuus. Et Iohanni, Ecce mater tua, nullibi addidit quod naturalem nobis filiationem ostendere posset. Quinimmo Iohannes qui factus est filius, de se ita scribere studuit,ut omnes intelligerẽt adoptione illum,nõ natura filium esse constitutum.Dicit enim ex illa hora accepit eam discipulus in suam

Accepit.

Accepit scribere uoluit,nõ transiit,uel est genitus.Accipe actus est uoluntarius.Accepit,quia se p uoluntatẽ filium adoptiuũ constituit.Accepit aũt Ioãnes ex illa hora,qua magistri & dñi sui uoluntatem intellexit,a qua ut ꝓro discipline amoris meritò dissentire nõ debuit,ita neq; uoluit.Fuit igitur uera filiatio p adoptionem in Ioãne q̃ tunc primum adoptionẽ acceptauit. Qñ magistrum suum sic uere intellexit.Non sic aũt uirgo mater dñi qm̃ erat gratia plena,plenaq; scientia,filii secretum ad passionem p̃sertim accommodatũ latere non decuit. Qm̃ consentaneũ est Iesum anteq̃ patereṫ matri aperuisse quicq̃d in cruce suspensus esset acturus. Itaq; sancta uirgo iam antea Ioannẽ in adoptiuum filium acceptauerat.Sicut iam antea dñs Iesus illam facere constituerat & effecerat.Qui nihil egit unq̃ forte fortuna,p̃ter intentionem,uel p subitam occasionem,sed oĩa q̃ fecit p̃tentia habuit anteq̃ fierẽt. Magna igitur rõne de se ipo dixit euangelista.Ex illa hora accepit eam discipulus in suam.Non de uirgine. Vt nobis certum relinqueret uirginem sapientissimã non inopinate, ut ille ꝓ tpis rõne se filium adoptasse,neq; ex illa hora dñs Iesus adoptionẽ instituisse, sed tm̃ indicasse scienti.Itaq; ueritas a se non discessit qñ dixit.Ecce filius tuus. Iam.n.erat filius adoptatus a uirgine,adoptionem autorizãte ipso uerbo dei filio,q̃ dixit & facta sunt,mandauit & creata sunt.Qui etiam ab æterno dixit, omnia,ut suis tpibus illa consurgerent.& p̃finito tpe starent. Ecce filius tuus; Quis iste o filiꝰ Ioannes,q̃ interp̃tatur in q̃ est gratia. Tibi mater Marię nomẽ C
est q̃d significat illuminata aut illuminatrix.Quoniam igitur illuminata es prę cæteris,fide inconcussa,do tibi in meo codicillo Ioannem in filium.Vt omnes intelligant ex lumine fidei gratiam sicut adoptatus ab adoptante foueri. Dum me concepisti,dixit te Gabriel nuncius meus gratia plenam. Vnde nunc per gratiæ plenitudinẽ inconcussa uides me in tantis pœnis,Quid igitur te dignũ in codicillo meo,de te disponam,nihil magis habeo q̃ gratiã. Peperisti me gratiæ fontem,ecce Ioannes qui noĩe gratiã repsentat filius tuus erit.Ioannes q̃q; te matrem habeat ut uicissim in gratia stabilitus,illuminetur ad ueritatẽ fidei certissimæ dignoscendam.Non uacãt charissimi ista mysterio, sustinete & ui D
gilate mecũ, Vt hæc codicilli particula ad nos pueniat ut mulier nostra,nostra .s.anima Ioãnem mœreatur adoptare in filium,simus Maria,illuminemur Maria.n.illuminata significat,illuminemur autem fide certissima,humilitate profunda dicentes ex corde.Ecce ancilla dñi fiat mihi secundum uerbum tuum,ita dicet in suo codicillo nobis redemptor noster,o mulier Maria nomine,o anima fide illuminata,ecce filius tuus Ioannes,pro tua fide habeto gratiam meam ut Ioannes noster nobis data gratia,nos non deserat,seniles & inanes fabulas deuitemus,ineptas disputationes,& argutias philosophorum ne sectemur,bonum est per illa transire sed non in illis persistere. Captiuemus intellectum in obsequium fidei.Studeamus a Ioannis nomine non elõgari,relinquamus malum bono adhęreamus,Simus sobrii & uigilemus,ita plene illuminabimur,ita sortis nobis animam bonam per gratiam dicet in suo codicillo dominus Iesus Christus. Ecce mater mea Maria fide illuminata radio ueritatis æternæ quæ humanam rationem longe supereminent.

¶ Quarta codicilli particula & declaratio eius.

POSTEA ſciens Ieſus, ꝙa oĩa cõſumata ſunt, ut conſumaret̃ ſcriptura dixit. Sitio. Vas ergo appoſitũ erat aceto plenũ illi ergo ſpongiam plenã aceto hyſſopo circũponentes obtulerunt ori eius. Cũ ergo acceppiſſet Ieſus acetũ dixit, Cõſumatũ eſt. Reſtabat de paſſiõis ope impleri, ꝙd in pſalmis erat, pphetatũ. Dederunt in eſcã meã fel, & in ſiti mea potauerunt me aceto. A planta pedis uſq; ad caput nihil intactũ, nihil nõ uexatũ fuerat niſi patũ niſi guſtus. Et, pfecto, ꝙ guſtũ cõſumauit Eua peccatũ. Vt igitur repatio noſtra ruinę noſtræ ordine rñderet, uexatur ultimo repator noſter in guſtu. Sciens itaq; Ieſus ꝙa oĩa q̃ de illo patriarchę figuris & ænigmatibus oſtenderant, q̃, pphet⁹ nunc aptis, nunc myſticis uerbis uaticinati fuerãt cõpleta ſunt, ꝑter guſtus cruciatus extantes. Sciens ꝙa oĩa ꝑ q̃ ſentire dolorẽ poterat conſumata ſunt & exhauſta doloribus, ut guſtũ cui nulla, ppria pœna illata adhuc fuerat, monſtraret doloribus agitatũ dixit, Sitio. Vt ultima pœna ſecũdi Adę cõtraria eſſet ultimę culpæ, ptoparentũ dixit, Sitio. Quis.n.o fratres in tantis pœnis nõ ſit exhauſt⁹? Noctem inter deriſus & impropia colaphos & alapas inſomnẽ ducit, mane iudicio ſiſtitur, ad uaria tribunalia ligatus circũducit feſtinãter, ꝓſſura multitudinis & ueſtiũ ab Herode ſup inductarũ onere incaleſcit. Coronat̃ in ꝓtorio duriſſimis & acutiſſimis ſpinis, quarũ pũcturis ſanguis acuitur. Lacerat̃ flagellis unde ſpiritus uitales exhauriunt̃, onerat̃ cruce, raptim Caluariã aſcendere impellit̃, illic dũ cruci configit̃, manus & pedes clauis ꝑforant̃, Nec uno tm̃ ictu nerui dilatant̃, penetrant̃, ſeperantur, ſed lacerant̃, claui craſſitudo ſemꝑ excreſcens, q̃ magis malleo impulſa deſcendit in uulnera, & ligno ꝓfundius infigitur, uexat acerbius. Eſt q̃dẽ durũ gladio manum uno ictu tranſfigi, ſed gladius planus, & ꝑ æqualia acterſa leniter extenſus ꝑ ſolã latitudinem lædit. Clauus cõtra dum infigit̃ ad quatuor latera undiq; lacerans, dolorẽ quadrige minat. Vnus ictus gladii cuiuſlibet ue mucronis, uno tempore cõquieſcit. Malleorũ ictus repetiti, ad manus pedeſq; ligno ſolide cõfigẽdos, q̃tiens iterant̃ priorẽ dolorẽ antecedentiũ ictuũ exaſperant, & nouũ adducũt. Si longa uigilia, longa frequenſq; uia, uerbera, punctarũ dolores, uulnera, lacerationes, amiſſio ſanguinis, ſingula ſitim faciunt. Quanta fuit ſitis tua dñe Ieſu Chriſte, q ſine intermiſſione hæc oĩa paſſus es. Dolores q calorẽ in corꝑib⁹ acuunt, q naturalẽ uigorẽ abſumũt, dũ uel minima cõſtrictione uel forti exhalatione, humidũ unde nutrimur exhauriunt, ueriſſimã & ardẽtiſſimã ſitim tibi adduxerunt clemẽtiſſime dñe, deus noſter redẽptor noſter inter anguſtias decertantiũ ſitis eſt pœna acerbiſſima, & ſꝑe nondũ uulnerati ſitiunt ardentiſſime, q̃m exercent̃ acerrime, & a uiolento exercitio ſitis ſemꝑ inſurgit. Tu dñe q tam atrociter impugnaris, exerceriſq; tã diu, tam crudeliter laceraris, uulneraris, neq; uinceris, ſed ꝑ oĩa uictor euadis, dũ animi plenus ea ſuſtinens, ſupas oĩa, non mirũ ſi magna eſt ſitis tua. Credimus & cõpatimur tibi dñe dũ moribundus in cruce dicis, Sitio, Vidit ſitim tuã q plorat in pſalmis pœnas tuas. In ſiti mea potauerunt me aceto, ut hæc ſcriptura impleret̃. i. ut uerã ſitim quã ꝑſagiuit, ppheta tuus te confirmares exptũ ſciens tuis pœnis ſolũ eſſe reliquũ acetí potũ

et potum felle myrrha ue commixtum dixiſti, Sitio. Vas aut̃ appoſitum erat aceto plenum. Quia ſupplicium crucis ſitim afferre ſolebat, ne crucifixi ſiti laborarent, mos erat afferre unde (ſi peterent) ſitim extinguerent. Dabatur autem illis potus guſtui delectabilis in pœnæ ſolatium. Qui mos in morte puniẽdis noſtris etiam temporibus obſeruatur, condimentis nanq; mellis aut zucari, quæ confectiones dicimus acuinis magis delectantibus, magis ue nutrientibus confortantur, donec ad deponendæ ſupplicii uiolentia animæ articulum rediguntur. Fiũt hæc ad miſerorum ſolatium ut mortem æquanimiter uel minus dolenter ſuſtineant, Iudæi qui mortem domino Ieſu accelerare ſtudebãt, pro uino confortante acetũ attulerant, quod cadens exterius neruos detectos læderet, ori uero non ſatisfaceret, ſtomachum poſt ſumptionem læderet. Ergo rabies Iudæorum in uini & liquorum confortantium uicem, uas appoſuerat aceto plenum unde potum ſumeret crucifixus, ſi poſtulaſſet, Illi ergo q eũ crucifixerant, qui carnificiam exercebant. Illi quatuor qui ueſtes domini Ieſu inter ſe diuiſerunt, ſpongiam aceto plenam hyſſopo circũponentes obtulerũt ori eius. Quod Ioannes hic hyſſopum ſcribit, Marcus calamũ dicit, Matthæus arundinem minime diſcordat, & Marci cum Matthæo concinnitas in promptu eſt. Breuis nanq; & tenuis arundo etiam hodie calamus dicitur. Hyſſopus autem licet herbam ſonet, capulum tamen aſperſorii ſiue aſperſoriũ quo aqua conſpergimur ſæpe ſignificat. Et hęc ipſa inſtrumenta quibus aqua benedicta aſpergimur, materno uulgatoq; ſermone apud multos Italiæ populos hyſſopus nominatur. Ita Matthæus huius inſtrumẽti materiam ſcribit dicens arundinem, Marcus exprimit quantitatem dum dicit calamum, Ioãnes formam & miniſterium referens hyſſopum dicit. Apparet hic manifeſtiſſime non fuiſſe crucem tam proceram q̃ inconſulte & ſcribitur & dicitur. Quando breui hyſſopo. i. arundineo aſperſorio inſtar calami tenuis, carnifices ſpongiam obtulerunt ori eius, Potuiſſent certe ſicut ſtantes in terra illum crucifixerãt, ſuis manibus (ſi uoluiſſent) uas unde biberet Ieſus ori ei⁹ admouere. Sed ut ſitim magis accenderent, os tm̃ madefacere uoluerũt, ut humidum quidem attingeret, ſed non ad ſacietatem acciperet. Calamo aũt appoſuerunt ſpongiam, neq; ad os illam manu admouerunt ad contumeliam, Vel fortaſſe q̃m nequam hoĩes crucifixi pœnis exacerbati nonnunq̃ uertebantur in rabiem, & admotas manus mordere nitebantur, pro cuius euitatione periculi tractum erat in conſuetudinem, non uaſis ſed ſpongiis potare crucifixos. Cum ergo accepiſſet Ieſus acetum dixit, conſumatum eſt teſtamentum & reliquum mei codicilli, cõſumatum eſt opus paſſionis meæ. Conſumatum eſt opus peregrinationis meæ, conſumatum eſt & penitus impletum quicquid in uita mortali pro ſua redemptione me facturum patriarchæ figuris ænigmatibuſq; deſignauerunt. Quicquid prophetæ ſcripſerunt. Sed nonne mori reſtat? Hoc ego non faciã ſed patiar. Conſumatũ eſt quicq̃d pugnans facere debui. Mors non pugna eſt, ſed pugnę terminus extremus. Sed nunq̃d latus tuũ lancea apiendum eſt? Nunq̃d deponendus es de cruce? Nunq̃d es ſepeliendus? Erunt hæc in exanimi corpe, hęc ego non ſentiam. Conſumatũ dixi, quicq̃d ſentire, quicq̃d agere debui in uita

mortali, quicqd bellans & impugnans mũdus tribalationis inferre debuit & molestiæ. Consumatum est bellum, Consumatũ est opus redemptionis humanæ, Consummatum est quicqd dare uim põt hoibus ut saluentur. Quæ si uera sunt apparet (q̃d alibi latius disputauimus) sacramenta ecclesiæ nõ a uulnere
M lateris accipe efficaciam. Q̃ ipse salutis autor & sacramentorum institutor dixit ante lateris uulnus opus suum esse consumatũ. Sed nonne restabat descensus ad inferos: illic alligari draconem & spoliari liberari iustorum animas, & de carcere educi, resurgere ascẽdere, paraclitũ mittere. Quę oĩa sacris in literis per patriarchas & prophetas præsagita prædictaq̃ sunt: Ad uictoriam pertinent ista, non ad certamen, premia sunt hæc pugnę, non labores. Non me manent ista uiatorem & passibilem, sed comprehensorem plene q̃ beatum. Consumatũ est opus redimendi. Restat redẽptos liberare, cõponere & beatificare

¶ De tenebris factis passionis tempore, & declaratio earum.

Sexta aũt hora tenebræ factæ sunt sup uniuersam terrã usq̃ in horam
a nonã. Et circa horã nonã clamauit Iesus uoce magna dicẽs. Deus meus deus meus ut quid dereliqsti me? Videtur hoc loco inter Ioannẽ reliN quosq̃ euangelistas non esse concordia. Q̃ Matthęus Marcus & Lucas concorditer scribunt diem esse obtenebratũ ab hora sexta usq̃ in horam nonã, & ante sextã christum nedum crucifixũ, sed derisum, blasphematũ, aceto & felle in cruce potatũ scribunt. Adhuc Marcus dicit aperte. Erat aũt hora tertia & crucifixerunt eũ. Ioannes aũt hora quasi sexta Iesum dicit adhuc stetisse in ptorio, & Pilatũ illum damnare cruci tergiuersantẽ his uerbis adducit, Erat aũt parasceue paschæ hora quasi sexta. Et dicit Iudæis. Ecce rex uester, Illi aũt clamabant, Tolle tolle crucifige eũ. Dicit eis Pilatus, Regẽ uestrũ crucifigã? Rnderunt pontifices. Non habemus regem nisi cæsarẽ. Tũc ergo tradidit eũ illis ut crucifigeretur, Traditus est igitur iuxta Ioannẽ crucifigẽdus hora quasi sexta. Qua iuxta tres euangelistas alios, iam pendebat in cruce. Sed si Ioannis sermonem & usum describendi secundum Iudæos tpis diligenter attendamus, facile concordiã inueniemus. Diuisam habebant Iudæi diẽ. i. lucem solis sup terram p quinq̃. Primã, tertiã, sextã, nonã & undecimã. Quam diei distributionẽ paterfamilias operarios mittẽs in uineam manifestat. Porro cũ duodecim sint horæ diei, pśertim uernali æqnoctio, & saluatorẽ nostrum constat crucifixum singulas dici particulas horas duas, & duas qntas partes alterius horæ cõtinere necesse est. Et cũ signum tertiæ aduenerit, q̃d illi succedit sextæ assignare solemus uenienti. Tertiæ nihilominus pteritæ q̃d sequtur attribuimus nisi ultra dimidium ad sextã fluxerit, Ioannes ergo q dixit, Erat aũt parasceue hora quasi sexta. Dum cauillaretur adhuc Pilatus pro liberando Iesu nõ pcise dicit fuisse sextã horam, sed quasi sextã. i. ante signi eius aduentũ, Poterant adhuc supesse duæ horæ, & duæ primæ qnq̃ partes horæ alterius ab hora tertia in sextã declinantes, aut paulo plus, paulo ue minus fluxisse, & p illas remanẽtes duas horas potuit crucifixus esse Iesus, & uere fuit, Iudæis oĩa p summam celeritatẽ maturantibus, Ita cum signũ sextæ aduenisset & in nonã uergeret, dies obscurata est. Q̃ ergo dicit Ioannes, Erat aũt parasceue paschæ hora quasi sexta, a spa

cio tpis antecedenti terminũ siue signũ sextæ colligit tempus ut declarauimus tertia. s. in sextam uergente. Q̃ aũt Matthæus Marcus & Lucas a sexta hora tenebras factas scribunt, tempus signant a spacio sextã horã subsequente. Q̃ uero Marcus dicit. Erat aũt hora tertia & crucifixerũt eum, sumit tempus succedens a tertia proxime pterita. Ita nulla est dissonantia, si non dissona mente, & dissoluta ac torpida euangelia lecta fuerint. Quod ne nobis eueniat, sustinete & uigilate sigillatim euangelistarũ uerba scrutari, & qua rõne dicuntur diligẽter inspicere. Tenebræ factæ sunt sup uniuersam terram. Nunq̃ tota terra O
obscurari. i. oẽs partes elementi huius esse sub umbra comptæ sunt. Necq̃ natura ferre id põt, Cum. n. tenebræ supinducantur p umbram corpis opaci splẽdorem solis intercipientẽ, ipsum intercipiẽs illuminari necesse est. Q̃m illuminatum esse aliud esse non põt q̃ lumen aut lucem suscipe. Nihil aũt ita opacũ est ut umbras tenebrosas possit inducere nisi terra. Quare q̃ alteri terræ parti P
induxerit tenebras, illuminata manebit. Miracula uero q̃ facit deus q̃uis dum fiunt, pter solitum naturæ ordinẽ fiant, tñ dum sunt natura sustinente, non aũt penitus abhorrente sunt, & ferre non sufficiente. Licet. n. mortuus pter naturæ legem restituatur ad pristinã uitam, tñ restitutus naturaliter uiuit. Licet cę cus pter naturæ ordinem uisum accipiat, tñ illuminatus naturaliter uidet. i. ita uidet sicut naturaliter uisum habentes. Ita uiuit resuscitatus, ita operatur, ita uegetat, sentit, intelligit, ut natus. Itaq̃ licet tenebræ factæ sint dei uirtute, nõ usu naturæ, & ita sint factæ miraculo, tñ dum a sexta in nonã durauerunt, stare naturaliter debuerũt. Naturalẽ standi modũ Hieronymus his tenebris assignauit Q
q̃ dei uirtus solis subtraxerit radios. Põt hoc qdem facere, sed in aliqua parte illos subtrahet & in alia multiplicabit. Si. n. p uniuersum subtrahat, non est ubi radii naturaliter consisterẽ possint. Ita Hieronymus radios solis nõ ab uniuersa terra, sed a terra Iudææ subtractos scribit. Origenes radios interceptos dicit nubibus opacis, Sed q̃a sibi constat uniuerso elemento terræ nubes tam opacas (ut tenebras ubiq̃ faciant) obduci non posse. Scribit & ipse has nubes sup inductas terræ Iudææ. Porro Dionysius Ariopagita harũ tpe uir philosophus & gentilis, q ad cœli motus rõnem indagandã in ægypto manebat, regiõe plana & p cæteris sereno ac lympido aere pro raritate pluuiarũ gaudente scribit ad Polycarpum has tenebras se uidisse interpositione lunæ inter terrã & solẽ fuisse formatas. Ita nõ fuerũt hę tenebrę in sola regiõe Iudææ, sed etiã in ægypto uicina, puincia. Cõcordabit facile Hieronymꝰ Origeni radios esse subtractos. Cõcordabit & Dionysio. Siue. n. nubes siue luna solis radios alicubi intercipiat, uere illi terrę parti subtrahũt, cui sunt intercepti. Necq̃ obstat q̃ dixerit uirtute diuina subtractos. Q̃ uirtꝰ illa uel nubes tã tetras iduxit uel lunã sic iterposuit, ut nulla creata uirtꝰ facerę potuisset, q̃. n. creata natura nubẽ adducere potuit noctis tenebras die media afferẽtes? Eclipsim uero soli licet natura possit iducere et freq̃nter iducat, Dionysiꝰ tñ ex mltis agnouit a natura hãc nõ fuisse cõfectã, neq̃ creata uirtute potuisse cõsurgere. Erat. n. luna q̃tadecia. i. soli oppolita. In horũ uero luminariũ oppositiõe nõ solis, sed lunę eclipsim natura sup iducit. Q̃m lunę ac soli terra iterposita, ad lunã p̃hibet lumẽ solis acce

dere. Facta ergo ē vtute diuina eclipsis ista, hæc ue solis radiorū interceptio. i-
pter solitum syderum ordinē. Qñ eclipsim passus est sol, ubi natura illū nō cō
stituit eclipsari. Affert Dionysius & alias rōnes, unde cōstat q natura eclipsim
hanc inducere nō potuit, sed qm̄ astronomicæ sunt, ne astronomiā uidear ob
stentare obmissa facio, cōsultius hic existimans Origenem concordare Dio
nysio, ne tanti uiri & de fide catholica tā bñmeriti, pugnantia aut nō bene cō
cinnentia, de re tā seria dixisse uideatur. Lunā si sol non illuminet, lumen habe
re pcipi non posset, qua sola rōne solē eclipsare sufficit, illi ad ppendiculā sub-
posita. Quod ergo dixit Origenes opacā nubem rhetorico stilo, translatio-
neq; pfunctus. Lunā intelligi uoluit. Nouit. n. uir philosophus, & in omni æta
te rerum scientiæ studiosus, nubes non tā densas posse cōpingi, ut p̄ opacita
te tenebras noctis inducāt. Hæc si acceptauerimus, constabit nō uniuersam ter
ram. i. totum elementum terræ, sed partem eius aliquā in uniuersum fuisse ob
tenebratā. Itaq; dicunt tres euangelistæ, a sexta hora usq; in nonā tenebras fa
ctas sup uniuersam terrā, distributio est accommodata, sed non illimitata. Di-
xit alibi euangeliū. Exiit edictum a Cæsare Augusto, ut describeret uniuersus
orbis, & tñ Cæsar Augustus non uniuerso mundo. i. omnibus mundi partibus im
R perabat. Constat. n. ex historiis Parthos tunc non obediisse Romanis. Sed neq;
Caspios montes arma Romanorū supauerunt. Intelligitur uniuersus orbis ro
mani impii, Ita hic p uniuersam terram Iudææ tenebras factas debemus acci-
pere. Hæc teste Dionysio possumus cōfirmare ad Policarpum scribente. Dū
n. has diligenter examinat tenebras, inter earum miracula oīmodam uniuersi
tatem miníme tacuisset. Ipse etiam in ægypto consistens, per obscurissimas no
ctis tenebras motum luminariū sensu oculorum deprehendere nequisset. Sit er
go hic literæ sensus, a sexta aūt hora iam signata, usq; ad horam nonā, donec
eius signum proxime instaret, tenebræ nigerrimæ, noctis instar obscure facte
sunt uirtute diuina, non naturæ creatæ uigore sup uniuersam terrā Iudæam,
Hunc esse literæ sensum ex Luca colligere possumus mox dicente. Et obscura
tus est sol, q cum nunq̄ p uniuersam terrā, sed in uno hemisphærio obscurati
lege naturæ consueuerit p noctem. Tunc aūt cum nox non esset sed meridies
uniuersum hemisphæriū non est penitus obtenebratum, sed tm̄ ea pars hemi
sphærii, ad quā radii solis lunæ inter positu peuenire nullatenus potuerūt. Hæc
uero fuit Iudææ regio, ubi penitus factę sunt p uniuersum tenebræ. In ægypto
aūt uel aliis circūstantibus regionibus, non penitus tenebræ factæ sunt, sed ob
nubilatio, ut sæpe contingit solis eclipsi, uno loco plus alio minus opacitatis in
duci, dum radii minus magis ue illis ad perpendiculam intercepti sunt. Et de
uniuersitate tenebrarum harum dixerimus hactenus.

T circa horam nonam clamauit IESVS uoce magna dicens. Deus
e meus, deus meus ut qd dereliqsti me? Si dñs noster Iesus Christus de-
solatus non fuit, si a spe, si ab animi uigore non decidit, si certissime sci-
uit a diuinitate aīam non deserendā, sed cum corpe uero futurā semp. Si uitam
momentaneā deserebat spontaneus, non est consentaneū q̄ lamentando dixe
rit. Deus meus deus meus ut qd dereliqsti me. Quare magnū hic ego latitare

existimo sacramentum, qd certe audire & discere mallem q̄ ostendere uel do-
cere, Sed qm̄ eo loci p̄ductus sum, ut sine culpa tacere nō possim, dicam quod
sentio, qd fortasse non sit a dñi saluatoris intentione remotum. Erat dñs Iesus S
Christus dei filius & deus uerus, secunda in trinitate persona, deus cum patre
deus cū spiritu sancto, tres simul unus deus, & in ea rōne penitus impartibiles,
indiuisibiles, & a se inuicem oīno inseparabiles. Et tñ crucem patiebatur filius, nō
pater, neq; spiritus sanctus. Quando opus redemptionis nostræ susceptū est
totum in persona filii, tres simul omnia pater filius & spiritus sanctus operati
sunt. Natiuitatem tres simul decreuerunt. Filius natus est solus, Peregrinatio-
nem, doctrinam, miracula, passionem, mortem imminentem & inde secutam
tres simul operati sunt, filius pertulit solus. Hoc mysteriū, hoc ineffabile sacra-
mentum, hoc caliginis inaccessibilis secretum dñs Iesus his uerbis fortasse uo
luit innotescere, ut si illud penitus capere non possumus, aliqua saltē ex parte
cum humilitate & cum tremore discamus, Deus meus, pater meus, deus meus
spiritus meus sanctus, qui mecum oīa estis hactenus operati, ego aūt solus oīa T
sustinui, ut quid. i. ut secundum quid, secundum rōnem personæ, me dereliqui
sti, a me separatus es ad sustinendum. Sic ego oīa sustinui. Ita erunt hæc uerba nō
pusillanimis, sed animi magnitudinem ostendentis. Qui antea dixerat consu-
matum est ostendens in personali uerbo plures personas efficientes, Nunc qs
consumauerit sustinēs manifestat. Sustinete hic quæso uiri optimi & uigilate
mecum. Lance rōnis q̄ diximus apprehendentes, & uidete quid magis cōgru
at, An qui oblatus est qm̄ uoluit, qui potestatem habuit ponēdi aīam suam, &
iterum sumendi illam, qui scit animam suam a deo non deseri, cui certū est deū
in sepulchro durare cum corpore, quasi per lamentum dicere a deo se relinq.
An per animi magnitudinem, per charitatis ardorem, per obedientiæ studiū,
per scientiæ & certitudinis plenitudinem dicere in extremo uitæ mortalis ter
mino, & recēsere per summam, quid trinitas tota pro hoīm salute decreuerit,
& effecerit. Quid sua persona, quid ipse solus hactenus supportauerit.

¶ De uelo templi scisso & ultima commendatione
domini Iesu.

T cum hæc diceret uelum templi (q̄d refert Lucas) scissum est in me
e dium, Et clamans Iesus uoce magna ait, Pater in manus tuas cōmendo V
spiritum meum, Et hæc dicens expirauit, Templum de cuius uelo euā
gelista nunc loquitur, non est quod secundo instaurauerunt redeuntes de ca-
ptiuitate Iudæi cum Zorobabel adiuuantibus Ageo & Zacharia præfectis.
Hoc. n. secundum templum q̄d erat humile, & a magnificentia prioris a Salo-
mone constructi longe deficiens. Herodes Ascalonita primus suæ gentis rex
Iudæorum de genere Antipatri Idumæi funditus euertit, & aliud magnifice- X
tissime erexit, q̄d Salomonis structuram (Iosepho hebræo attestante) uel ad
æquauit uel supauit, Veli rōnem ut habeamus ad plenum qd de eo sacris in li
teris compertum habeam hic afferre constitui. In Exodo sic scribitur. Facies et
uelum de hiacyntho & purpura, cocco q̄ bis tincto, & bysso retorta, ope plu-
mario, & pulchra uarietate cōtextum. Quod appendes ante quatuor colūnas

de lignis Sethim, quæ quidem deaurate erunt, & habebunt capita aurea, & bases argenteas. Inseretur autem per circulos, intra quos pones arcam testimonii, quo & sanctuarium & sanctuarii sancta diuidetur. Adhuc eodem libro sic scribitur. Fecit uelū de hiacyntho & purpura uermiculo ac byſſo retorta, opere plumario uarium atq; distinctū. Et quatuor columnas de lignis Sethim, quas cum capitibus deauratis, fusis basibus earum argenteis. Fecit & tentorium in introitu tabernaculi ex hiacyntho, purpura, uermiculo, byſſoq; retorto opere plumario. Adhuc Paralip. lib. sic legim⁹. Fecit quoq; uelum ex hiacyntho, purpura, cocco & byſſo, & intexit eis cherubin. Velum igitur templi ab Herode ultimo instaurati consentaneum est simile fuisse priori, quo Iussu dei Moyses fecerat in deserto, & instar eius Salomon in Ierusalem fecerat. Hoc autem uelum per singula latera uiginti cubitos habuit. Talis nanq; dimensionis oraculum super tabernaculum intimum ædificauit Salomon in templo dei, in quo arcam posuit sub duabus cherubin alis eorum opertam. Dictum est autem uelum, q̄ eo a frōte uelabatur oraculum siue sanctum sanctorum. Ita uelum templi. i. cortina quam diximus cōtexisse templi sanctissima atq; secretissima. Scissum est, Et q̄ prius fuerant lōgo tempore abdita, reserata sunt. Quando obscura ænigmata figurarum, & prophetarum sensus obstrusi de homine redimendo in sacris literis traditi, sunt manifeste cogniti, in Christi morte consumationem accepisse. Et quoniam porta paradisi quod uerum est sanctuarium clausa manebat, neq; quisquam ascendere in cœlum poterat, nisi filius hominis uerus, summusq; sacerdos, qui de cœlo descēdit, sicut neq; intrabat sancta sanctorum, nisi summus sacerdos solus & in sanguine. Nūc autem q̄ per Christi passionem ianua paradisi est patefacta, uelum templi scissum est uere, quando sancta sanctorum & sanctissimum deum per filii sui sanguinem adire & cum illo esse omnibus licet. Quod ut assequamur, Sustinete hic fratres & uigilate mecum, diligentissime attendentes optimi sapientissimiq; præceptoris exemplū. Hic inter ultimum spiritum mortis iam in limine constitutus, quamuis doloribus pœnis & tristitiis sit onustus, dicit tamen, Pater in manus tuas commendo spiritum meum, Non q̄ commendari deo indigeat cum ipse sit deus, neq; q̄a spiritum suum hominis animam ab alio suscipi ambigebat q̄a deo, cui est inseparabiliter copulata, sed ut ab illo discamus in doloribus constituti æquanimiter omnia tollerare, & spiritum in extremo uitæ deo patri commendare dicentes. Pater in manus tuas commendo spiritum meum, & hæc dicentes expiremus, spiritum reddentes datori & redemptori deo, domino patri & patrono & fratri nostro domino IESV Christo qui pro nostra doctrina patri spiritum commendans expirauit. Amen.

FINIS

DE RESVRECTIONE DOMINI NOSTRI IESV CHRISTI CHORDA OCTAVA CHRISTIANI DECACHORDI

Ic oportebat pati Christum & resurgere a mortuis tertia die. Lucę ultimo. Regem iustitiæ qui suo sanguine deo patri pro nobis omnibus debitum soluit. Qui (ut audius tertius audiuimus) mortem nostram moriendo destruxit. Et diabolum qui in ligno uicerat, superauit in ligno, qui fortem armatum custodiētem adhuc atrium suum, & captiuas illic patrum nostrorum animas detinentē, descendit ad inferos, fudit, profligauit, spoliauit & alligauit. Propter hæc oīa mortem quidem durissimā, & sepulchri angustias

oportuit experiri, ſecꝫ triduo apud inferos, ſecundū aīam cōtinere. Oportuit etiam a mortuis reſurgere die tertia, Vt victoriæ eius triūphus plenus utilitate, plenus gaudio, plenus gloria cunctis innoteſceret. Quatenus q̄ pro eius angustiis paſſiōis, & pro culpis noſtris paſſioni eius cauſam dātibus, cū eo triſtati ſumus, pro reſuſcitato lætaremur & bñ ſperaremus. Et ſicut ille reſurgens iuſtorū aīas de inferis eduxit ad ſupos. Ita in illo & p illum reſurgere confidant, q̄ baptiſmū tenuerint pœnitētiæ in remiſſionē peccatorū eius morte firmatū, Fuit hæc reſurrectio inferis luctuoſa, qñ ſupati & ſpoliis priuati, æterno & ce co carceri ſolito arctius alligati ſunt. Fuit mūdo medio ſalutaris, qñ hoīem illi pſidentē in integrū reſtituit. Fuit mundo ſupiori lætiſſima, cñ regis ſui triumphum agnouit impletū. Horum gra nō incōdite ſancta mater eccleſia tres dies
A pro gloria reſurrectionis celebrandos inſtituit, de Chriſti reſurrectione multa glorioſa recēſendo. Matris igit noſtræ inſtituto (debitū ut ſoluamus reſurrectiōis dñicę) diffinitionē & ſeriem aperire cōſtitui. Quę ſi pie & attente audieritis, ſpero (ſicut uobis apte iā cōſtat) qm̄ ſic oportebat pati Chriſtum, ita erit manifeſtum, quoniam illum oportebat a mortuis reſurgere tertia die.

¶ De reſurrectione in genere, & primo quid nomen ſonet.

Vid ſit reſurrectio dñi noſtri Ieſu Chriſti intelligere uolentes abſolu
q tam ſeu gñalem reſurrectiōis diffinitionē prius oportet accipe, natura docente prius nos abſolutā & gñalem ſiue cōfuſam acqrere rerū notiam, deinde limitatā, certā, ſpecificā & indiuiduā. Certe ſi quē de longe uenientem cernas, illū corpus eſſe primo iudicabis, nōdū cōſtante tibi an ipſe ſe moueat. Vt uero motū eius agnoueris, aīal dices. Si iam lineamēta humani corpis agnoſcas, hoīem cōiectabis. Si fiat propius. Ticii aut Sēpronii uidēs effigiem Semproniū tandē agnoſcis aut Ticiū. Hāc naturę ſemitā hoc loco tenētes, ſpe
B ro abſolutę reſurrectiōis diffinitionē cū fuerimus aſſecuti ad dñi Ieſu Chriſti reſurrectionē diffiniēdā cōmodius accedemus. Reſurrectionē in uniuerſum prius ſecūdū noīs appellationē, dehinc ſecūdū rē iā diffiniamus. Eſt certe uerbale nomē. i. uim uerbi ſecū portās, ſicut calefactio, q̄ actū ſonat, q̄ calor ab agēte in rē prius nō calidā mittit. Ita ſurrectio uim ſonat excitātē, ſiue ſurgere facientē, & ſtare q̄d prius minime ſurgebat neqꝫ ſtabat. Sed qa additū eſt noī ſyllaba re, & q̄d fuerat ſimplex ſurrectio nomē, addita re fit cōpoſitū. Scire uos uelim noīa uel uerba ſimplicia qb⁹ addit ſyllaba re in principio, iterationē maiori exptę ſonare. Sic citharœdo modulari cithara muſicū q̄d inc. piēte & pficiēte ſonare, uel ſonuiſſe citharā dicimus. Si illud idē modulet, reſonare uel reſonuiſſe cōfirmabimus, Si aliq̄d quis loco recte poſuerim⁹, poſuiſſe dicemus. Amotum uero & iterū illic p nos poſitū, repoſuiſſe cōfirmabim⁹. Quod primo uidem⁹, q̄d primo legim⁹, uidere uel legere nos credim⁹. Quę uiſa iā q̄ iā lecta uidem⁹ iterū, nos reuidere, nos relegere arbitremur. Ita qm̄ reſurgere, iterū ē ſurgere reſurrectionē iteratā ſurrectionē eſſe iā cōſtat. Ipſa nūc ſurrectio q̄d ſignificet ſpiciam⁹. Surgo q̄uis uſurpatū ſit, ut ſignificet q̄ſi ſe erigere, ſe ue leuare, a primæua tn̄ inſtitutiōe inſonuit, q̄d mna lingua dicimus binomie, ſurge inſu. Si aq̄ de terra, pdeat labēs, uere dr̄ ſcaturire. Si uero (ut fit ī puteis), pdeat nō labēs, ſed ītumeſcēs in ſe, & q̄ſi aſcēdēs, mna lingua loquētes appropriate dicimus,

lac qua ſorge. Hoc eſt q̄d ſurgere ī prima ſui rōne ſignificat. Neqꝫ n. aliud uulgare uerbū hēmus cui ſurgo ſurgis ęque correſpōdeat. Semina igit terrę iacta, unde herbę naſcūt, & plātę dū p radices germināt, & ariſtā de terrę uiſceribus ad ſupficiē dirigūt, dū a terra ſe tollūt, germinare ſurgereqꝫ dicūt. Ita ubi fœtus in utero mris uitalia q̄ſi radices accepit. Vbi formatū eſt cor & cerebrū, ubi cordi & cerebro īſeruiētia ſunt digeſta, ubi illis receptacula data ſūt, qbus quaſi ī diuerſoriis hoīes ſe recipiūt. Vbi ītestinis, oſſib⁹ & neruis q̄ſi domo cōtinēt. Carne cutęqꝫ q̄ſi ciuitas muris fulcita ſūt oīa, cū primū uitā accipiūt, aīas inde ſurgere dr̄. Si manētib⁹ radicib⁹ ariſtā herbarę, trūcū ue arboris abſcidas & noua inde ariſtę, noua ue uirga futura trūc⁹ aſſurgat, herba arbor ue q̄ in prima germinis apparitiōe ſurexerat, ī ſecūda reſurgere. i. iterū ſurgere dr̄, Sic aīal priori uita p quā ī lucē uenerat ſpoliatū iterū uiuere īchoās, reſurgere uere dicet. Hoc eſt ergo q̄d nomē reſurrectiōis īportat, iterū ad uitam ſurgere.

¶ De hominis reſurrectione quid ſit.

Vnc q̄d ſit reſurrectio hoīs, qm̄ ſecūdū humanitatē chriſt⁹ reſurrexiſſe C
n p̄dicat, apiamus. Reſurrectio hoīs eſt diſſolutę cōpaginis cōcētuſqꝫ membrorū inſtauratio ad priorē uitā. Hoc ītelligem⁹ mortis rōne pſpecta. Tritū ē mortē hoīs eſſe ſepationē aię rōnalis ab humano corpe. Sed hæc ipſa ſepatio quā mortē dicim⁹ manēte cōcētu membrorū, corpiſqꝫ cōpagīe fieri non pōt. Neqꝫ n. rūpit uita, niſi pri⁹ diſturbata fuerit membrorū harmonia. Moriētiū gladio uidem⁹ pri⁹ membra diſiūgi, ſanguinē effundi, & mox diſſoluta membrorū cōpage, mortē aduētare. Neqꝫ uero qa corpis ptes ſic iūctę pmaneant, dū morbis uita finit, iccirco añ mortē cōpages corpis nō diſſoluunt. Humido nāqꝫ deficiente aut ſiccū ſuffocāte, calido itē humidū ac frigidū abſumēte, aut ab illis extincto mors īducit. Vita igit q̄ ſine humorū certo tēpamēto, ſine fluxu refluxuqꝫ ſanguis p uenas circūducti, ſine cōtinua arteriarū agitatione durare nō pōt, ut primū iſta ī corpe nō manet, abire cōpellit. Dico igit hoīs reſurrectionē eſſe īſtaurationē cōpaginis membrorū. i. adunationē ſingulorū membrorū & oīm ptiū hoīs ad uitā faciētiū. Neqꝫ tn̄ adunationē tm̄ ſiue colligationē eſſe dicо, ſed cōcētū q̄ſi harmonicū. Vt q̄qꝫ ps, q̄dlibet membrū cuiqꝫ pti cuiqꝫ membro coapte ad opa uitę, nō qualiſcūqꝫ ſed priſtinę. Vt aūt ſit priſtina uita, neceſſe eſt priſtinū q̄d uiuificabat. i. priſtinū corp⁹ reſurgere p ſua membra. Priſtinū itē uiuū faciēs. i. priſtinā aīam reſtitui. Quod horū cōiūctiōe p harmoniā p̄cedētē cōſtat ī uita id reſurgere dr̄. Nō igit hoīs corp⁹, nō aīa ē, q̄d prīo reſurgit, qa illud D
nō ē q̄d prīo decidit. Et moriēte hoīe aīa nō cadit, Cadit aūt q̄d primo aīæ ſit & corpis uniōe cōſtabat. Hoc aūt ē hō, Hō igit eſt q̄ reſurgit, qñ aīa redit ad corp⁹ ī q̄ pri⁹ fuerat. Corp⁹ eadē membra, eādē cōpagē, eūdē cōcētū et harmoniā reſumēs quā pri⁹ habuerat, Hęc declarem⁹ exēplo, Si aromatib⁹ aceto & amygdalis cōtuſis atqꝫ cōmixtis qs effecerit cōdimētū, ut uulgo dr̄ ſaporē uel ſalſā, q̄d illis cōſtat nō amygdala eſt, non aromata, non acetū, nō illa oīa ſimul unita. Qm̄ ſi ea cōgeſſeris in unū neqꝫ per contuſionē admiſcueris, ut ſingula iam nō ſint ipſa, condimentum nunq̄ efficies. Eſt igitur condimentum ſiue ſapor multorum cōmixtione aliud quoddam reſultans ſingulis, ſimulqꝫ collectis, ſuauius

gustui,sapidius atq; iucundius,q̃d recẽtiores philosophi tertiã entitatẽ,prisci cõpositũ nũcupauerũt.Quã q negãt mea sentẽtia cõdimentorũ oĩm negãt experimẽta,Si qua nũc arte hęc ipsa simul cõtusa & incõdimẽtũ cõflata dissociẽt, & singula ad stiã naturã pristinã reducta pmaneãt,cõdimẽtũ prius ex eorũ mixtura surrexerat,decidisse dicemus,hoc ut resurgat necesse est,hæc eadẽ prius sociata,deinde disiuncta ad eundem contusionis modulũ conuenirẽ,Ita sapor qui deciderat uere rẽsurget.Si alia aromata.Si alia amygdala,alium ue liq̃rem alio pondere uel mixturæ commercio sociueris,idem sapor redire non poterit,Ita nisi pristinum corpus,ad pristinam harmoniam redactũ,& pristina aĩa harmonico suo priori corpori sociata sit,uera resurrectio esse non poterit.

¶ De possibilitate resurectionis.

Cio q̃d hic te moueat,& a fide resurectiõis turbare conet, Audio int⁹
s te tibi dicere,multos hoĩes marinę belluę,multos ferę terrestres comederũt,Multi itẽ hoĩes ab hoĩbus in cibũ abslumpti sunt,Quõ isti resurgere poterũt,q̃rũ corpa nusq̃ sunt? Necp puluis q̃dẽ eorũ manere uidet. Qñ in aliorũ aĩaliũ nutrimẽtũ abierũt.Si itẽ comest⁹ ab hoĩe,partes sui corpis sibi resumat,quõ q comederat ptes hẽbit,quas comestus sibi in resurrectione deposcet? Alterũ aut nõ resurgere,aut sine suo corpe resurgẽdo ,pdire cõfiteri cõpellimur,Velĩ ego tibi dare duriorẽ cõditionẽ,ut si illã euadere nos recta rõ docuerit,ne de resurectione desperes.Nascaẽ hõ tã ferus q p oẽm uitã nisi hominũ cadauera nõ sumat in cibũ,ostẽdo adhuc & hũc,& cos q̃rũ carnes ille comedit posse resurgere.Sed q̃so patiẽter ausculta,& da deo q̃d naturę negare nõ potes.Infantul⁹ nõne augmẽtaẽ in dies? & nutrimẽtũ q̃d sui corpis ps nũq̃ fuerat,nõne pars eius fit singulis diebus? Fit certe.Hic inq̃ infantulus nõne q̃ti die pdit aliq̃d pristinę substãtię? Certe nisi pderet,nullo nouo egeret nutrimẽto,Cũ igiẽ nouę partes accedãt semp,ueteresq; discedãt,fit tãdẽ ut idẽ corpus idẽ hõ sit,ptes nõ hñs quas habuit a principio,& uice earũ nouas hñs nutrimẽto sibi cõq̃sitas.Dices remanere substãtię pristinę uigorẽ,ut germẽ in semine, q̃uirtus nutritiua ptes aduenientes idẽ facit esse corpi,q̃d nutriẽt.Bñ se hẽt, Vis hæc germinis nõne p singulas germinãtis ptes diffusa est? Nullã q̃tũlibet minimã partẽ germinãtiũ dederis uirtutis germinantis exptẽ.Quẽadmodũ & in fermẽtata farinę massa,modici fermẽti uigor,uniuersę massę uim exhibet fermẽtãdi,fieretq; tota fermẽtũ nisi decoq̃reẽ.Ita uirtus germinatiua q̃tũlibet minima sibi associata oĩa,idẽ faciet esse corpi,q̃d p illã quasi germẽ primo surrexit.Hõ igiẽ quẽ cadaueribus hoĩa semp nutriri iã dedimus,nũq̃d & ossa uorauit? An & in ossibus nõ est uirtus germinatiua? Satis est ossa nõ comesta & in hoĩem ferũ nõ esse trãslata.Inde põt deus pristinũ corpus instaurare supplẽdo aliũde q̃d in corpis rõnem trãseat.Cadauera adhuc q̃ ille comedit,nõ in eo oĩa pmãserũt,digesta.n.sunt ex eis multa & in alias formas abierũt,Nõ fugit oĩpotẽtẽ deũ qua sub forma hęc lateãt.Et q̃ta horũ portio materię sufficiat ad germen cadauerũ comestorũ plenissime nouit,Necp uero uim germinãdi amisit,
E illa materia,Si modo iubeat id fieri deus,cuius uoluntati nulla sufficit creatura resistere,Ita licet p secũdas causas solas,resurrectio fieri nõ possit,qa germen illud

illud in materia latitans excitare minime sufficiunt,tñ si secundis causis speciali influxu accedat prima.Si ipsa sola cui oĩs obedit creatura uoluerit in remotissimo & de remotissimo puluere pristinũ corpus faciet germinare,& aliũde germini supplebit quasi alimento,unde illud sibi sup addita secum unũ & idẽ penitus efficiat.Non latet deum puluis eorũ, q̃s bestiæ terræ & marinæ belluæ integros deuorarunt.Hunc puluerẽ (quia bestiæ non resurgent) poterit deus adunare,& ad pristinũ corpus hoĩs reformare.Desinet de hoĩs resurrectione diffidere,qui diligẽter inspexerit,& simul psuasum habuerit aĩas hoĩm in mor F
te hoĩs nõ extingui, & pfectius aliquid opari q̃ prius.Qm hic corpe corrupti bili degrauãtur.Nam cum maneant animæ q̃ formæ hominũ sunt. Corpa uero licet corrumpant,non tñ transeunt in penitus nihil,qm materia unde sunt, ingenerabilis est & incorruptibilis.Manet etiã dei oĩpotentia,& simul omnis scientia quæ ab initio de materia tam pauca corpus hoĩs cõficere potuit & sciuit,& aĩam illi infundere sine labore potuit,cur manentẽ materiã ut prius fuerat reformare,& in corpis eiusdem redigere temperiẽ,& aĩam quam habuerat,q̃ semp mansit illi inspirare non possit? Dices m in matris utero corp⁹ hominis posse fabricari.Erras,Primi hoĩs corpus in cuius matris utero formatũ dabis? Primæ item matris corpus in matris utero certe formari nõ potuit.An tpis accessu impotens factus est deus? Supra tẽpus est.Mutari non põt.Illi nulla ptranseũt,eternus em est.Sicut igitur primos hoĩes sine matris utero subito & sola uoluntate produxit in lucem,ita illos,eorũq; progeniẽ uniuersam quã de matrum uteris esse iussit,p solã uoluntatẽ poterit reformare. Attendamus G
igitur fratres optimi,& physicis rationibus,& fidei non solum nostrę,sed multarum gentium fundamentis.Quæ hominem aliquando incepisse fatentur,& animas hominũ esse immortales asserunt constantissime.Meminerimus materiam primã corruptibiliũ oĩm esse incorruptibilẽ,Meminerimus in illa oĩm generabiliũ formas latitare.Meminerimus agẽs pfectius,pfectiores de illa formas educere.Meminerimus deũ esse oĩm agẽtiũ primũ atq; excellẽtissimũ,& oẽm iccirco agendi rõnẽ cõtinere,& sibiipsi sufficere de qua materia uoluerit ad oĩa pagẽdũ.Cõstabit certe stolidũ esse & absurdũ nõ assentiri q̃ iã cũ natura.i.p secũdas cãs ab eo adiutas ille effecit,atq; cõfecit,q̃rũ extat ex utraq; pte substãtia.i.q̃rũ forma non depiit,q̃rũ semẽ durat illũ denuo in idẽ illud q̃d fuerãt posse reducere,& ut iterũ reuiuiscãt efficere si libeat.Resurrectio igiẽ hoĩs quid sit,& per q̃d fieri possit,& an illam credere sit consentaneum, cum apte iam constet, Nemo miretur si dixit euangelista.Sic oportebãt pati Christum, & resurgere a mortuis,q̃ autem die tertia fieri oportuerit infra dicemus.

¶ Quid sit domini Iesu Christi resurrectio.

Ed q̃d sit Christi resurrectio iã dicamus. Desurrexerãt (ut sic dixerĩ)
s siue decidẽrãt dñi nr̃i Iesu Christi serenitas & uenustas faciei p alapas H
& palmarũ cõtusiões,cutis nitor,& cõtinuitas uerberib⁹ lacerata defecerãt.Oculorũ splẽdor sãguine de capite manãte ceciderat.Capitis ĩtegritas et maiestas,corona spinea lacerati atq; undecũq; cõfossi pierat. Manuũ firmitas et pedũ clauis pforatorũ abierat,lateris ĩtegritas lãcea uulnerati erat dissipata.

Carnis mẽbrorũ iuncturarũ,neruorũq; cõpaginẽ,dũ cruci corpus affigit, doloris acerbitas dissoluerat & dissipauerat.Humores ītimi qb⁹ uita seruaī effuso sanguine ꝛeperiẽ oẽm amiserāt.Sãguis ipse ī neruorẽ uersus extra uenas,uiuulnerũ fusus fuerat.Desurrexerāt hęc oĩa inq̃ atq; deciderāt,& oĩa ad corpis organici rõnem actinẽtia p mortẽ fuerāt penit⁹ dissoluta.Neq; uero tm̃modo ista a corpe nobilissimo & p̃stātissimo,sed a societate q̃q; diuinitatis & unitate p̃sonę diuinę desurrexerāt,atq; deciderāt.Verũ fuerat añ passionẽ hęc oĩa cõfirmare de deo,& dei filio.Verũ inq̃ fuerat dicere serenitatẽ faciei Christi,uigorẽ,nitorẽ,cõtinuitatẽ cutis,oculorũ splẽdorẽ,capitis uenustatẽ & maiestatẽ. Decorẽ & robur manuũ & pedũ,lateris ītegritatẽ.carnis mẽbrorum,iũctura rũq; cõpaginẽ,neruorũ ligaturã,& toti⁹ corpis uiuacitatẽ,esse diuina,esse unũ cũ dei filio anteq; patereī.Qm̃ inerāt corpi diuinitati sociato.Vbi a corpe ista p passiõis angustias recesserũt,recessit ab eis diuinitatis unio in rõne p̃sonæ, neq; eo tpis spacio q̃ dissociata mãserũt,dicere licuit illa dei esse,uel esse cũ deo in una p̃sona.Collapsis istis decidit humanitas saluatoris,desiit Christ⁹ esse hõ Mortuus.n.est & decidit unitas aię cũ corpe.Decidit inq̃ illa tertia entitas de qua supra iã dictũ est satis.Interrupta est corpis aięq; societas.Remãsit tñ deitas utriq; aię.s.& corpi cõiũcta.Vbi tẽpus resurrectiõis aduenit, lacerę p uulnera uenę,& lacera flagellis cutis,cõsolidata est.Spinarũ foramina,uulnerũ aptuꝛæ cõcluse sunt.Remansit q̃dẽ qnq; uulnerũ species,quã dicimus cicatricẽ,sed nihil lędẽs,nihil emittẽs,nõ debilitãs,sed decorãs.Aliarũ p cussionũ aut pũctuarũ nihil ego legi remãsisse uestigii.His ita solidatis sanguis restitutus est uenis.Pulsare ceperũt arterię sanguine fluẽte refluẽteq; p uenas.Ita restituta corporis cõpagine,mẽbrorũ cõcẽtu atq; decore aĩa illa sanctissima,q̃ tartara spoliauerat,corpi restituta est.Quorũ cõtuberniũ tertiã illã entitatẽ, Christi.Chumanitatẽ mox reduxit ad uitã.Quãtũ gaudii huic unioni accesserit,q̃ lingua dicere,qs intellectus capę q̃at? Corpus recipãs aĩam,a qua rectissime semp ad rõnis lineã moderatũ fuerat,tã glorioſam,tãta uictoria exultãtẽ,q̃to existimas affectũ gaudio? Aĩa corpus īgrediẽs,q̃d tãta obediẽtia & concordia illi semp sẽpbuerat obsequẽtissimũ,cũ q̃ tãtas ac tot angustias passa fuerat,lætissime sibi associasse credenda est.Sí passionũ socios dulce est cõsolationẽ in societate tenere,hoc corp⁹,hãc aĩam,tãtorũ dolorũ,tãtarũ tristitiarũ comites indiuiduos spõtaneos & feruẽtissimos,glorioſos & ipassibiles effectos īsepabiliter sociari,maioris est gaudii,amplioris est lętitię q̃ mẽs nr̃a capę possit. Est igit̃ resurectio dñi nostri Iesu Christi,cõpagũ ac cõcẽtus sui corpis īstauratio ad uitã priorẽ,fœlicẽ,sempiternã & excellẽtissimã,suimet uirtute & uolũtate cõfecta. Qualit̃ ītelligẽda sit diffinitio ,p attinẽtib⁹ ad rõnẽ gñis.i.ad īstaurationẽ cõpagũ atq; cõcẽt⁹,ex dictis satis cõstare nõ dubito.Additũ ẽ ī diffinitiõe,fœlicẽ ut ītelligam⁹ illũ q̃dẽ ad meliorẽ,sed nõ ad diuersã uitã fuisse resuscitatũ.Qm̃ ex eadẽ cõpage,& cõcẽtu eiusdẽ corpis & eiusdẽ aię accessu,nõ nisi eadẽ uita īsurgere potuit,melior tñ effecta ẽ.Qm̃ q̃ pri⁹ passibilis fuerat & uiatrix,nũc fœlix euasit & ī pr̃ia pmãsura.Pri⁹ tpanea,nũc ęuiterna.i.ippetuũ duratura surrexit.Neq; tñ ob hęc fit uita diuersa.Qñ accidẽtia substãtiq; naturã alterare q̃dẽ sed diuersã efficere nõ sufficiũt.Adhuc qm̃ a ꝓphetis &ab ipso dño Iesu.chri

sto ante passionẽ resuscitati,ad priorẽ q̃dẽ uitã, sed nõ ad fœlicẽ & pmanẽtẽ resurrexerāt,nõ est utriq; eadẽ penitus resurrectiõis rõ.Insup q simul cũ Christo surrexerāt,etiã si illi ad īmortalitatẽ īcessibilẽ uitã fuerīt resuscitati,tñ ꝓpria uirtute hoc efficere,nec ꝓpria uolũtate potuerũt.Qm̃ mere naturaliter patiẽtes,non L
uolũtarie opãtes resuscitati sunt.Neq; tñ uiolẽter resurrexerũt,qa nõ appetebãt resurrectiõis oppositũ,sed naturę motu ad illã ferebãt accipiẽdã.At dñs Iesus Christus uirtute ꝓpria,nõ naturali tm̃,sed libera & ꝓpria uolũtate resurexit.Erat,n.aĩę eius,erat corpi eius in unitate suppositi sociata diuinitas,q̃ corpus ad pristinã harmoniã restituere,& aĩam organico corpi iterũ ītromittere potuit & uoluit.Resurectio q̃q; iustorũ futura ī iudicii extremi magni die, hac M
ipsa rõne resurectioni Christi æquari nõ põt.Licet.n.iustorũ aię resurgãt ad gloriã sempiternã, nõ tñ ut christus excellẽtissimũ beatitudinis gradũ assecũt. Ille p opationẽ intellectus & uolũtatis.i.uolẽtes & intelligẽtes deo iũgũt.Christi uero humanitas simul cũ deo effecta est una p̃sona, Et sãctę uirginis uita(si iã illa in corpe resurexit)simul cũ corpe sup choros angelorũ exaltata est.Christi autem uita exaltata est in summo & excellentissimo trinitatis trono. Quoniam corpus eius,humanitas eius,anima eius unam personam & unicam faciunt cum filio dei secunda in trinitate persona.

¶ De rõne unionis naturæ diuinæ cũ humana in dño Iesu Christo.

E resurectiõis Christi diffinitiõe satis nũc pro mea tenuitate dictũ exi
d stimarẽ,nisi q⁹ uos ambigere uideo,neq; satis p̃suasum hẽre cognosco nũc esse & futurã ppetuo dei uerbi hoīs Christi unã unicãq; p̃sonã,et nihilominus nõ misceri,nõ alterari ullo pacto naturas,sed dei naturã hoīs fragilitate nõ minui, & naturã hoīs a diuina maiestate nõ opprimi. Hoc posse fieri exẽplo mõstrabimus.Si q̃s annulus duas gẽmas habuerit quarũ altera plus ualeat q̃ tota mũdi pecunia soluere possit,altera decẽ numis aureis sit uenalis, nõne unus & unicus annulus erit? & gẽma tñ gẽmã nullaten⁹ alterabit,sed in uno annulo salua natura utriusq; gẽmę ambę cõueniẽt, p̃ciosissima nõ confundẽte,sed decorãte minus p̃ciosam,neq; inferiori uiolãte p̃ciosissimã aut aliqua tenus īmutãte? Annuli unitas p̃sonalis est rõ.Inæstimabilis p̃cii gẽma est natura diuina.Altera ualẽs decẽ numos humana.Cõnectũt ambę,faciẽtes quasi anulũ dñm Iesũ Christũ unũ in p̃sona,in q̃ est principiũ oĩm creatorũ, creator deus nulla rõne app̃ciabilis.Est etiã in eo finis oĩm creaturarũ hõ,creatus post oĩa,ad cuius obseqũ creata sunt oĩa.Hũc annulũ p̃ciosissimũ,cuius gẽmas pro nr̃a salute Christo patiẽte diriũgi oportuerat,nefas erat nõ restitui.Igitur ne tã p̃ciosum monile penitus depiret.Sic oportebat dñm Iesum Christũ pati & resurgere a mortuis,et die tertia resurgere,q̃d mox mõstrare ,p uiribus annitar.

¶ De serie resurectionis domini Iesu.

Eriẽ resurectiõis dñi nr̃i Iesu Christi,ut ꝓmisimus nũc declarare uolẽ
s tes, instaurationẽ mẽbrorũ, cõcẽtũ uenarũ,arteriarũ pulsum, sanatiõnẽ liuorũ,cõsolidationẽ uulnerũ,reliqua īsup q̃ supra numerauim⁹,licet certo naturæ ordine facta sint,Et q̃ quasi fundamẽta natura esse constituit p̃cessisse.Quę uero fundata atq; prioribus illis suffulta sunt,posterius accessisse secũdũ naturã ītelligam⁹,uno tñ tpe,uno inq̃ momẽto p acta oĩa credamus.

N Nã si in momẽto ī ictu oculi, ī nouissima tuba mortui resurgẽt, q̃ nouẽ mẽsiũ spacio in utero mris figurati sunt caro, hõ dñs Iesus q̃ ī uirtute altissimi forma tus est subito, cui nõ ĩteruallo tpis rõnalis aĩa ĩbuta est, sed mox ut uirgo con sensit, cum dei filio uirginis uterus hoĩem cõcepit, q̃ sine partus doloribus, sine multa tpis mora, natiuitatis tpe uenit ī lucẽ, cuius natiuitati obstetrix nõ inter fuit, nulla muliebris sedulitas ĩtercessit, sed mr ipsa puerpa, obstetrix, nutrix & baiula fuit. Profecto nõ aliter resurgere debuit a mortuis, q̃ in utero & de utero matris antea surrexisset. Seriẽ igit resurrectiõis secũdũ ordinẽ naturę, colligere facile fuerit. Secũdũ tẽpꝰ simul oĩa facta sunt q̃ ad resurgẽdi attinẽt rõnẽ.

Multa tñ ante resurrectionẽ facta sunt ī mortis triduo, q̃rũ durationẽ, successi

O onẽ, rõnem ĩspiciamus. Durauit mortis spaciũ. i. dissociata mãsit Christi aĩa ab eius sanctissimo corpe horas circiter quadraginta de tribus diebus accipiẽtes Passus est nãq; dñs Iesus Christus circa uernũ ẽgnoctiũ. i. q̃ tpe diebus noctes tpis spacio adæquãt, hora uero meridiei emisit spiritũ. Ita p̃ sex horas añ solis occasum uita functus fuerit. Qm̃ ẽgnoctii tpe, si dies hẽt horas xii. meridies hẽt sex usq; ad occasum. Sepultus est hora cõpletorii. i. ppe solis occasum. Mansit in sepulchro ĩtegrã noctẽ, sabbatũ diẽ añcedẽtẽ, & ipsam sabbati ĩtegrã lucẽ, q̃ horas xxiiii. tpis ī se cõcludũt. In aurora dñicã diẽ p̃eũte q̃ tertia erat a die mortis resurrexit. Aurora fere p̃ duas horas añcedit radiorũ solis diffusionẽ. Ita p̃ decẽ horas hac die tertia corpus ī sepulchro stetisse fatẽdũ erit. Nũc aũt sex horę diei mortis & xxiiii. ĩtegrę diei sabbati triginta cõficiũt. Additæ decẽ horæ noctis p̃cedẽtis lucẽ tertiã quadragĩta ī sũma reddũt. Quadragĩta igit p̃ horas ex euãgeliis cõstat mãsisse aĩam Christi a corpe sepatã. s. ante sepulturã circiter sex, sepulto postea corpe xxxiiii. Cur potissimũ quadraginta p̃ horas mortuus

P mãserit, ĩtelliget q̃ huius numeri figuras in sacris literis fuerit meditatus. Quadraginta diebus aquas diluuii pluit deus sup̃ terrã. Quadraginta horis terrę in feriori diluuiũ inũdauit, ĩterficiẽs malignitatẽ dęmonũ, iustas aĩas emũdãs & liberãs. Quadragĩta dieb⁹ Moyses legẽ accepit ī Sina. Quadraginta horis christus ĩferis & supis legẽ ĩposuit. Quadragĩta diebus unico pane cibatus Helias puenit ad mõtẽ dei Oreb. Christus unus oĩbus datus in unicũ cibũ. Vna passionis & mortis pœna cibatus, post quadraginta horas de terrę uiscerib⁹ rediit ad lucẽ, Quadragĩta dies ipse Iesus antea ieiunauerat in deserto, & in fine ieiunii tẽtatus a Satana illũ rõne cõuicit. Quadraginta horis squallẽtia inferorũ pagrare, & a q̃ tẽtatus ter fuerat, torq̃re triduo tãdẽq; detrudere uoluit. Sed dices. Dies fuerũt oẽs illi quadragenarii mystici, horæ sunt istæ, nõ dies, rñdebo ipleri hic oẽs, pphetię q̃ Messię tpa abbreuiãda demõstrãt. Quõ uerũ esset q̃d dicit Daniel? Hebdomadę abbreuiatę sũt sup̃ populũ tuũ, & sup̃ urbẽ sanctã tuã, ut cõsumet̃ p̃uaricatio, & finẽ accipiat peccatũ, & deleat iniqtas, & adducat iustitia sempiterna, ipleat uisio & pphetia, & ungat sanctus sanctorũ. Ita o summe pater hebdomadæ. i. temporũ ꝛpacia redẽptionis implętę, abbreuiatę sunt

Q sup̃ populũ tuũ sanctorũ patrũ aĩas in limbo siue in Abraæ sinu carceratorę. Nõ. n. decuit tuã misericordiã p̃cio iã soluto adhuc p̃ q̃draginta dies tã tibi charos hoĩes, tot tales ac tãtos uiros a tyrãno diutius carceratos detineri, & sup̃ urbẽ sanctã tuã Ierusalẽ cœlestẽ, cui suos ciues post uictoriã, mox restitui decuit.

Satis igit fuerit p̃ diebus horas dedisse mysterio, ut cõsumet̃ p̃uaricatio peccato originali ĩtroducta, q̃d factũ est in sinu Abraę, patrib⁹ inde liberatis, & finẽ accipiat peccatũ. i. reatus ad pœnã dãni, liberatis oĩbus q̃ ad pœnã purgatoriã tenebãt. Et deleat iniqtas inuita & pterua serpẽtis antiq, q̃d factũ est in inferni pfundo, q̃n alligatus est p̃ agnũ draco magnꝰ in abyssi puteo pfundissimo, et adducat iustitia sempiterna, ĩ retributiõis gloria bonis, & malis ī ęterna miseria, & ipleat uisio & pphetia q̃ dragena numeri mystica al, breuiatiõe, & ungat sanctꝰ sanctorũ. His p̃actis infra horas q̃dragĩta, ungat inq̃ gloria resurrectiõis R & regni, cui flectat oẽ genu. Cur hę q̃draginta horę de tribus diebus accipiãt, ĩtelliget q̃ tres mũdos q̃s attulimꝰ examinauerit, & q̃d cuiq; mũdo passio christi p̃fuerit cõtẽplab. ĩ. Cur aũt de prima die sex tm̃ horas in nostẽ declinãtes, hę q̃draginta horę sibi hẽant, inde cõsurgit q; senarius numerorũ oĩm pfectissimus est, & semp ī se numeratus uertit̃ in se ipm̃, & qbuscũq; suis ptib⁹ æque resultat, ut ĩtelligamꝰ Christi pfectionẽ q̃ se ipsa sola cõcludit̃, & semp redit in semetipsam. Hę porro horę q̃uis ad noctẽ accedãt, nullas tñ cõtinẽt tenebras, ut eo tpis spacio ĩtelligamꝰ saluatorẽ fuisse ī sinu Abraę ad patrũ aĩas liberãdas q̃ nullis peccatorũ tenebris obsitę, sola pœna dãni detẽtę illic manebãt. Et pfecto si rex bello fuderit hostẽ, expugnauerit ciuitatẽ, arces & munitiões obtinuerit, ante oĩa captiuos amicos pristinę restituet libertati. Ita rex iustitię dñs Iesꝰ Christꝰ uictor descẽdẽs ad ĩferos, sex primas horas liberãdis p̃riarcharũ aĩabꝰ dedisse nõ est alienũ a rõne sentire. Vigĩati quatuor aliq; horę secũdã diẽ simul & noctẽ integrã accipiũt. Vt qm̃ ī purgatorio reseruati, neq; penitꝰ puri, neq; oĩno sordibus erãt infecti, p̃ noctẽ illos ab ĩpuritate purgaret, p̃ diẽ ad gloriã restauraret. Faciũt hoc magni post uictoriã belli duces, ut optimatibus & amicis a carcere liberatis, medię plebis hoĩes restituãt libertati. Diei tertię hauę de quadraginta horarũ spacio decẽ tm̃ & ipsę nocturnę cõueniũt. Qm̃ in iferno nihil ẽ lucis, nihil est meriti, sordẽt oĩa caligine cęca, horrẽt ignorãtię & cõfusiones nocte, pfunda. Qm̃ igit ī pfundo inferni ad draconẽ alligãdũ hoc tpe aĩa dñi Iesu se cõuertit. Et q̃a decalogũ legis aĩæ despatę seruare noluerũt, p̃ decẽ horas eas uoluit ĩtueri liberatorẽ si uoluissent suũ ut quã ĩgratę fuerint inuitæ uiderẽt tot horarũ spacio p̃ q̃t spreta p̃cepta se libertate ĩdignas effecerũt. Vt primũ aũt lucis aurora rutilare potuit tenebras dimisit, & uenit ad lucẽ, ut cũ sole cœlesti, sup̃cœlestis sol utriq; mũdo luce fulgẽtissima radiaret. Aptissime igit hę quadragĩta horę trib⁹ dieb⁹ distributę p̃ earũ distributiõe succedũt, ut locis ī qb⁹ uersat⁹ est rex iustitię ordinate rñdeãt. Talisq; sit horarũ distributio atq; successio, qualis locorũ & opis est rõ. Neq; minꝰ idoneę trib⁹ dieb⁹ eas cõtineri cõstituit diuina sapiẽtia, qñ ī ore duorũ uel triũ testiũ stat oẽ ẏbũ. Itaq; ut uere mortuꝰ cõprobaret̃ Christꝰ, trib⁹ dieb⁹ expt⁹ est mortẽ. Est hic nõ p̃ter S eũdũ apud oratores, aliud signifĩare trib⁹ dieb⁹ q̃ tres dies. Si tres dies scripserit historic⁹, ĩtegras dies oportet̃ ĩtelligi. Si trib⁹ diebus scripserit, satis est triũ dierũ ptes aliq̃s attigisse. Euãgelistę igit mortis spaciũ semp dãtes ablatiuo, nõ dies ĩtegros, sed de trib⁹ dieb⁹ ĩtelligi uoluerũt. Optebat. n. dñm Iesũ resurgere die tertia, ut dierũ p̃ numerũ sufficiẽs faceret testimoniũ. Harũ aũt horarũ distributio opũ magnitudinẽ ĩdicaret hic nobis ad gr̃am & ī futuro ad gloriã.

DE ASCENSIONE DOMINI TRACTATVS CHORDA NONA

Identibus illis elcuatus est,& nubes suscepit illum ab oculis eorum.

v Actuum.i.cap. Paulo ante quadraginta dies fratres charissimi qs mater nostra sancta ecclesia catholica nobis hodie reducit in mentē dñs noster Iesus Christus sua passione deuicit infernum & spoliauit. Ianuam salutis ad fœlicitatem in supna Ierusalem possidendam hoibus aperuit,Initio aūt horum quadraginta dierum gaudia resurrectionis Christi celebrata sunt, p quam idem ipse dñs Iesus Christus saluator noster uictorem se mortis ostendit,&

dit,& hoies a morte posse resurgere certissime cōprobauit.Si modo pie ī illo & p illū uiuere uelint,qñ non ipse solus ab inferis rediit ad supos, sed secū multa corpa sanctorū.i.multi sanctorū patrū in ꝓprio corpore surrexerunt.Nūc uero q̄d p quadraginta dies ipsius Iesu,secumq; resuscitatorū ueritatē resurrectionis mater ecclesia aptissime cōprobauit,q̄ ducant uestigia sui sponsi,q̄ illū sequamur nostræ mentis oculos anteponit,narrans inter missarū solennia cp uidentibus illis,qui ab initio secū fuerant. Videntibus illis q eius p̄cepta seruabant, Videntibus matre eius gloriosissima,sanctisq; mulieribus comitantibus illā. Vidētibus apostolis est eleuatus ad cœlorū sublimia.Et nubes suscepit eū ab oculis eorum.Huius eleuationis quā noīe accōmodatissimo ascensionē patres nostri dici uoluerunt,sancta mater ecclesia hodie gaudia celebrans,ad lætitiam nos inuitat, simulq; excitat,hanc ipsam ascensionis gloriā celebrare,collaudare,colere,& quantū possumus meditari.Quæ ut pagamus de ascensiōe saluatoris nostri,qui hodie uidētibus illis quos diximus eleuatus est orationē habiturus,Rationem & lætitiam de illa nascentem narrare constitui. Si prius quid ascensionis nomen importet aperuero.

¶ De ascensione in genere & secundum nomen quid illa significet.

a Scendere,sursum est ire.Sed qa plæriq; quid uere sursum sit,qd uel deorsum,aut non uiderunt,aut aduertere noluerunt,unde multos & magnos in errores prolapsi sunt.Sursum & deorsum quō se habeant uideamus.Lactātius Firmianus uir acutus ingenio,& inter Christianos scriptores eloquentia nemini secundus,terrā ueritus est scribere rotundā.i. æque cœlo circūseptam,ne cœlū nostris pedibus oppositū,terrā sub se oīno desertam habere,aut antipodes.i.aīalia nostris sub pedibus cōstituta,pedes pedibus nostris oppositos,sibi uero ipsis deorsum caput hñtia & sursum pedes posuisse uideretur.Non aduertit hoc loco uir ingeniosus id esse sursum,q̄d est uersus circūferentiam.Id uero deorsum,q̄d uersus centrū positum est. Oīa certe q̄ infrā nos & centrum terræ locata sunt, nostris pedibus uere subsunt, Quæ uero ultra centrū terræ locum accepunt,nobis subesse non p̄nt.Sed qd ita? Qm̄ infimū uniuersi centrū est terræ,q̄d ultimo subest rebus oībus q̄ uel in cute uel in uisceribus mater terra sustentat.Nil uero cū possit infimo inferius statui,ultra centrū terræ (si q habitant) q̄uis a nobis remotiores existant,q̄ citra centrum habitantes,inferiores tñ citerioribus esse non possunt.Quæ tantundem ut nos distant a terræ centro,tam sunt alta q̄ nos. Tm̄.n.circūferentiæ appropinquare ea necesse est,quantū a terre distant meditullio.Nec; uero caput deorsum & pedes sursum eos ferre possumus affirmare,cum pedes eorū sicut & nostri uersus centrū siti se moueant.Caput cœlū uersus erectū maneat.Hęc ut intelligamus,circulū & in eius medio punctū describi opēp̄cium existimo.Pūctum hunc cētrum credite,Lineā qua circulū claudimus,circūferētiā existimate.Infimū huius circuli,punctus est in medio descriptus.Ille nanq; a circuli circūferentia,undecūq; remotissimus est.Hunc circa punctū circulū paruum describamus quē terrā esse imaginemur,& ab eius circūferentia ad maioris circuli circūferentiā,p quadrū siue crucē,tria puncta ad singula latera figurem

Punctus a ſingulis lateribus terræ circũferentiæ.i. minoris circuli ambitui pro
pinqor, erit q̃m ſui lateris infimus. Secundus poſt illũ erit inferior tertio. Ter
tius erit ſupmꝰ ambobus, ſub una tñ parte ampliſſimæ circũferentiæ erit cõ
ſtitutus. Cuiuſlibet lateris puncta ꝓſpexeris, eum quẽ diximus ordinẽ inter ſe
penitus ſeruare uidebis. Sed ad puncta lateris alterius, ſecundũ ſupius uel infe
rius ea ordinare non poteris. Sunt.n. extra terminos lateris illius, qm̃ ultra cen
trum ſunt, & ſingula puncta lateris unius ad q̃libet puncta eiuſdẽ ordinis in q̃
uis alio latere compata, æque erũt infera, æque ſupa. Qm̃ a centro & a circũfe
rentia ſupiori æque diſtabunt. Quod hactenus centrũ dixi, nunc terrã appel
A lemus. Quod dixi circũferentiã cœlum noiemus. Quid eſt, hunc aſcẽdere? Eſt
a terra elongari uirtute propria, & cœlo fieri propinquꝰ ꝑ motum q̃ dicit̃ la
tio. Sed ſi aliena uirtute feratur, extolli diceremus id, uel aſſumi, non aſcẽdere.
Dicimus leue aſcendere, qa centrum ſiue terrã deſerit ſua uirtute, & circũferen
tiam ſiue cœlũ querit. Dixit ꝑ motum q̃ dicitur latio.i. ꝑ ſucceſſiuã loci nouãq;
acqſitionem, qm̃ ſi ſubito id fieret, non iam aſcendere ſed rapi id, uel mutari fo
ret exiſtimandã. Quare aſcendere & deſcendere motũ.i. tempaneam ſucceſſio
nem in loci acqſitione ſecundũ ſurſum uel deorſum inter peripatẽticos ſemꝑ
inſonuit. Ita planetæ improprie aſcendere uel deſcendere dicti ſunt, qm̃ nunq̃
B plus minus ue elonganṫ a centro terræ, neq; cœlis ſupioribus magis aut min⁹
appropinquãt. Vtrinq;.n. eos ſemper æque diſtantes eſſe neceſſe eſt. Quippe
qui a priſtina circũferentia non diſcedunt, & centrum ſe mouere non poteſt,
Ad noſtrum uero hemiſphærium tunc aſcendere conſtabit, quando circũfe
rentiæ cœli quæ noſtræ terræ imminet, quæ inquam nobis eſt ſupra caput,
accedent. Deſcendent cum ab illa incipient elõgari.

¶ De ratione ſecundum quam dñs Ieſus aſcendit in cœlum.

Ominus igitur noſter Ieſus Chriſtus hac die ſecundũ hoiem elonga
d tus a terra, cœlis uero non appropinquans tm̃ ſed illos penetrans per
tranſiens, & ad cœlũ uſq; empyreũ ſua uirtute ꝓueniẽs, ac in eius ſum
mo. In ſolio inq̃ trinitatis ad patris dexterã gloria coronatus reſidẽs, ueriſſime
aſcendiſſe ꝑdicaṫ. Neq; uero quẽ moueat planetarũ orbes & ipſum firmamẽ
tum cœlũ ue ſtellatũ corꝑa eſſe ſolida, indiuiſibilia penitus, & q̃ nulla ex parte
diſiungi poſſibile ſit. Corpus aũt ſaluatoris cũ ſit extenſum, ſolida, cõtinua, in
tegra & undecunq; concluſa ꝓtranſire non poſſe. Hoc nanq; eſt illud ipſum
corpus q̃d uirtute ſpiritus ſancti, in ſanctæ uirginis utero concretũ, inde exi
uit, uirgine matre integra penitus ꝑmanente. Hoc inq̃ illud eſt corpus, q̃d ad
huc mortale atq; paſſibile, ſuper undas maris quaſi ꝑ ſolidũ ſiccis pedibus am
bulauit. Hoc eſt illud corpus q̃d poſt reſu rectionẽ ſuã totiens ad diſcipulos in
greſſum eſt, cœnaculi foribus penitus obſeratis. Quod igitur corpus adhuc in
glorium, de matre naſcens, matris integritatẽ non uiolaui. Quod ſuꝑ aquas
potuit ambulare, cur iam glorioſum cœlos non potuit penetrare? An qa illi
ſolidiores ſunt? Facit hoc minus eſſe fracturæ periculum, non difficiliorem
tranſitum. Quando ſine diuiſione per ſubtilitatis dotem ſoliditas obſtare non
potuit, & debilitas leſionẽ nullatenus intulit. Certe q̃d corꝑus ſolida.i. cõtinua

integra, & concluſa minus dura, minus firma pertranſeundo non frangit, non
aperit, non diſiungit, ſolidius tranſiẽs minus uiolare debebit. In harena, in pul
uere, aut in luto ſine impreſſione ueſtigii q̃ pedibus incedit, per lapides aut ferꝛ
ambulãs ueſtigia illis minus cogetur imprimere. Cũ ergo audimus cœlos api
ri, ne credamus partẽ aliquã quaſi oſtium ab alia parte diſiungi. Nullas habẽt D
æthera fores, integræ ſunt, ſolidæ ſunt, ſemꝑ & undequaq; concluſæ ſphæræ
cœleſtes, iuſtorũ aiẽ, beati angeli eas ꝓtranſeuntes, non uiolant, qm̃ indiuiſibi
les, ſine mole, ſine corꝑe, mere ſpiritus.i. intellectus & uoluntas exiſtentes cor
pore detineri ꝓhiberi ue iure non poſſunt. Quæ eſt nũc ianua paradiſi quã E
ut ingredi poſſent, aiæ fidelium Chriſtus ꝑ paſſionẽ apuit? Non ſeræ alicui
relaxatio, non ualuarũ dimenſionẽ habentiũ aptura. Gratia mera eſt qua de⁹
habiles nos facit, ut ad beatitudinis locum accedere ualeamus, ubi ſe uidendũ
& amandũ uoluit ꝑpetuo ineffabili rõne exhibere. Quæ eſt ꝑpetua fœlicitas
aiæ. Hæc porro aiæ fœlicitas corꝑi cui ſociata eſt aia ſic beata, ꝑ dotẽ ſubtilita
tis ꝓſtat agente deo ſolida ꝓtranſire. Ianua igit̃ q̃ aperit̃ corꝑori, ut cœlos per
tranſeat, eadem eſt q̃ & aiæ aperitur, Eſt inquã gratia qua anima ad beatitudi
nis loca recipitur, qua corpus quatuor beatis dotibus honeſtaṫ, de quibus hic
dicere non eſt locus. Qm̃ aſcenſionis ſolennitas nos hodie uocat ad ſe.

¶ Aſcenſionis domini Ieſu amplior declaratio.

Edeamus igitur unde diſceſſimus. Aia redẽptoris q̃ ut a corꝑe ꝑ mor
r tem ſepata eſt, mox ex oĩ parte euaſit beatiſſima, cui nulla amplius pro
ſua uirtute et merito reſiſtere potuit creatura, mox ut rediit ad priſtinũ
corpus pro laboribus & pœnis tranſactis illud ĩmortalitate, claritate, agilitate,
ſubtilitateq; ueſtiuit. Quid dixi ueſtiuit? Donauit, contempauit, & penit⁹ hæc
illi inſepabiliter, irreuocabiliterq; in æternũ adiunxit. Vt ſplenderet ſine ne
bula, ſe ageret q̃cunq; uellet, ſine difficultate, ſine tẽdio, ſine labore, & oĩa ſine
reſiſtentia penetraret. Et ſicut ipſa aĩa intelligens intima uiſcerum, abſcondita
abyſſuũ, altiſſima montiũ, non frãgit illa nec aperit, nec mutilat. Ita corpus ſibi
ꝑpetuo ſociatũ, ſine q̃ eſſe non uult, ꝑ hẽc oĩa circũducit ad libitũ illis neq; reſi
ſtentibus neq; læſis. Apparet igit̃ dñm noſtrũ Ieſum Chriſtũ uirtute propria F
aſcendiſſe in cœlũ, qñ eius aĩa beatitudine plena deitati coniuncta corpus cui
reſurgendo ſe reſtituit, de terra ſuſtulit & euexit in cœlũ. Videre mihi uideor
q̃d hoc loco uos moueat. Dicit intra uos ſpũs diffidentiæ. Reſurgẽte dño Ieſu
Chriſto reuoluit angelus lapidẽ ab oſtio monumẽti. Cur aĩa Chriſti lapidem
non reuoluit? uel corpori reſurgenti ad remouendũ uim non ꝓſtitit? Fuiſſet
glorioſius eum qui reſurgeret aperire ſepulchrũ q̃ alienis manibus de apto
prodire. Fuiſſet adhuc mirabilius, non remoueri a monumento lapidem, & de
clauſo ſepulchro egredi ſaluatorem, quemadmodum ab initio de uentre clau
ſo uenerat ad homines. Nempe ſi per beatitudinẽ animæ corpus iam ſubtilita
tem accepat, reuolui lapidem nequaq̃ oportebat. Plus eſt etiam ſolidiſſimam
& immenſam penetrare ſphærarũ profunditatẽ, q̃ parui lapidis clauſtra trã
ſcendere. Abſcedat procul hinc & aufugiaṫ ſciolus diffidentiæ ſpũs. Diſcat hu
militer, diſcat prudenter intellectus noſtri tenuitas ſecreta diuina tractare. Vo

luit dei ineffabilis & inobliquabilis sapientia filii sui resurrectionem ita celebrari, ut non sponte cæcis luce clarius illam liceret intueri. Obstinatis & perfidis amplissimis testimoniis, certissimisq; probaretur indiciis. Hacq; angelum a sepulchro iussit magno terræ fragore ac sonitu lapidem remouere, ut natura angelica præstaret suo principi quod par erat obsequium, effetq; angelus resurrectionis testis ac index. Omnis quoq; natura corporea tremore ac terrifico sonitu sentiret & testaretur terribilem resurgentis ab inferis auctoritatem quam in suis uisceribus exercuerat contra dæmones, & in sui superficie ad exercendum resurgebat contra obstinatos peccatores. Certe si angelũ custodes sepulchri, lapidem inde dimouere non cernerent, dei uirtute resuscitari custoditum, Iudæis minime retulissent. Ad hæc si Iudæi ueriti non sunt confingere magistri corpus subtraxisse discipulos, cum gentiles attestati sunt, angelũ non hominem aperuisse sepulchrum, quid auderent quæso nisi constaret quis lapidem reuoluisset? Si uero sepulchro clauso resurrexisset, ueriti non fuissent dicere Iudæi, corpus in sepulchro a uermibus esse consumptum. Ne igitur perfidis ulla daretur tergiuersationis occasio, clauso sepulchro, uel a se ipso aperto resurgere noluit dominus Iesus Christus qui angeli ministerio usus est ad maiestatis obsequium & testimonium ueritatis. Non enim resurgendo quæsiuit gloriam propriam, sed nostram utilitatem, qui cum in forma dei esset ante secula, se ipsum statuto tempore exinaniuerat usq; ad mortẽ crucis, ad quam de integra matre nasci fuerat consentaneum, qui uenerat lacerata resuere, & soli dare confracta. Ratio igitur ascensionis pro nominis significato sic se habet.

¶ De rõne loci unde ascendit dñs Iesus & de rõne tpis quo ascendit.

Vncrõnes reliquas loci, tpis & ordinis attendamus. Locus unde ascẽ
n dit dñs Iesus Christus mons est oliuarũ (Luca attestante) cum dicit.

Tunc reuersi sunt Hierosolymã a mõte q uocat Oliueti, q est iuxta hierosolymã sabbati habens iter. Magna certe & mistyca huius loci ratio est. Añ oĩa uiã ad cœlos discipulis oñdere uolẽs Iesus, illos ducit in montem, ut ab infimis terrenarũ passionũ affectibus eleuent mentẽ. Ducit in montẽ, ut undeq; q; conspiciant, & p prudentiã nihil agant incaute. Ducit uero in mõtem oliueti. Olea arbor est pacis & uictoriæ signũ, fructus eius misericordiæ lenitatẽ ostẽdit. Ita q nascens pacẽ annunciauerat, q p uniuersam pegrinationẽ suã, suos comites pacem sectari docuerat, q moritur pacẽ reliq̃rat, q moriẽs uicerat, q resurgẽs ad triũphi gloriã opima adduxerat spolia, q resuscitat9 pacẽ, p sua uictoria, p clamauerat, q p misericordiã suã hoĩes triũphi socios asciuerat, ut nos hęc oĩa loci rõ cõmoneret, ascẽsurus ad triũphũ de monte oliueti ascẽdere uoluit. Ascendit aũt quadragesima, post resurrectionẽ die, q dierũ numerus in nouo & ueteri testamẽto celeberrimus est. Quẽadmodũ in sermõe de dñi pñtatiõe & resurrectiõe mõstrauimus. Hẽt õterea quater decẽ, Decẽ nãq; sunt pcepta q̃rũ obseruãtia salus æterna congritur, q̃ p quatuor euangelia nos seruare docemur. Per quatuor cardinales uirtutes tenere incipim9, Per tres theologicas gr̃a suffultas in oĩ uita tenemus, & hæc ipsa uita quatuor tẽporũ uicibus reuoluta, quasi quarto decalogo omnia gesta hoĩm complectente conclusa est.

¶ De ratione concentus ascensionis in cruce domini Iesu ad ascensionem in cœlum.

Scensionis ordo, passionis ordine q̃ bene imitet attẽdite, iturus ad pas-
a sionẽ dñs cum discipulis cœnat, ascensurus manducat cum illis. Lucam audite. Cum manducasset coram eis, sumens reliquias dedit eis, Non ne hoc idem fecit in cœna quam se dixerat desyderio mãducare cum illis. Sed H
in priori cœna edit agnũ & azima, in hac partẽ piscis assi, & fauum mellis, Iam agnus immolatus & resuscitatus erat, unde piscatores hoĩm fuerant apostoli constituti. Fructũ ergo suæ passionis insinuans, piscem manducauit mox ascensurus. Pro lactucis quoq; agrestibus pœnitentiã indicantibus, q̃ ad purgãdam animam necessaria est, agnũ manducare uolentibus. Comedit aũt ascensurus fauum mellis, qm̃ per ascensionẽ suam mel & fauus fœlicitatis æternæ appositus est manducandus sup mẽsa sua in regno eius, his q simul cum eo iam de inferis ad supos uenerant, & tunc ad summos ascendebant. Sumens porro reliq I
as dedit eis. Nil prioris afflictionis in dño Iesu Christo remanserat. Sola qnq; uulnera seruauerant cicatricẽ. Has reliquias sumebat, & dabat eis corã inspicendas, ut illum agnoscerent. Vt uero sua beneficia discipulorũ memoriæ imprimeret sempiternę dixit. Hæc sunt uerba quæ locutus sum uobis, cũ adhuc essem uobiscũ, qm̃ necesse est impleri oĩa q̃ scripta sunt in lege Moysi, & prophetis de me. Tunc aperuit illis sensum ut intelligerent scripturas, iam completas in agni manducatione. Ita ergo sumens reliqas dedit eis in cœna ascensiõis qui in cœna mortis se integrũ dederat manducandũ. In cœna mortis illos multa docuit, In cœna ascensiõis dixit eis. Qm̃ sic scriptũ est & sic oportebat Christum pati, & resurgere a mortuis tertia die, & p̃dicari in nomine eius pœnitẽtiam in remissionem peccatorũ in omnes gentes. Peracta cœna mortis iuxta Marcum & Lucam hymno dicto exierant in montem oliuarum. Peracta cœna ascensionis iuxta Lucam. Eduxit eos foras in Bethaniam. i. Bethaniam uersus. Nam sic Lucas se ipsum exponit declarans hunc locum, Actuũ primo capite, ubi dicit apostolos mox celebrata ascensione a mõte oliueti reuersos esse in Ieruſalem. Qui si peruenissent Bethaniam non a monte oliueti, sed a Bethania eos scriberet esse reuersos. Sed qm̃ hic mons Bethaniam euntibus erat superandus, dixit euãgelista post cibum illos in Bethaniam. i. Bethaniam uersus a magistro esse deductos, Et profecto erat cõsentaneum de illo monte Iesum ascendere in cœlum de quo descendit moriturus in cruce, & eo loci apostolos consolatos & confortatos dimittere in quo a desolatis relictus fuerat. Iam uero instante ascensionis hora eleuat manus, quas imminente passione porrexerat alligandas, quas crucifigenda extenderat. Ita qui manibus depressis ac ligatis ducitur ad mortem, qui manibus moritur extẽsis, manibus eleuatis pro benedictione & gratiarum actione deuotę eleuatis ascẽdit in cœlum. Luca attestante, qui quasi in fine euangelii statim ut uersus Bethaniam iter narrauit inceptum, mox addit. Et eleuatis manibus benedixit eis. Et factum est dum benediceret illis, recessit ab eis, & ferebatur in cœlum. Sicq; uidẽtibus illis eleuatus est, & nubes suscepit eum ab oculis eorum. K

¶ De ratione obsequii domino Iesu Christo ascendenti præstiti.

Abuit insuper ascẽsio dñi admirabilem in obsequio rõnem. Qñ eleua
L h tus est, Qñ nubes splendidissima suscepit illum ab oculis eorum. Licet
em̃ propria uirtute redemptor noster cœlos ascenderet, attñ honoris
gratia a sanctis angelis eleuatus est, Qui.n. angelo nunciante uenit in uterũ uir
H ginis. Qui nascens gloriæ in excelsis, & pacis in terra futuræ angelos p̃cones
habuit, donatæ pacis & gloriæ consecutæ angelos p̃cones socios & ministros
M habere debuit, Cum ergo audis eleuatum, obsequm cogita non auxilium, mi-
nisterium non fauorem, obedientiã nõ ducatum. Nubes insup̃ non sine rõne
illum suscepisse describitur, sed lucidã crediderimus illã. Si em̃ adhuc mortalis
dum uisitatur a patre, dum illi pater uirtutis perhibet testimoniũ nube lucida
obumbrat. Quanto magis nũc immortalis ad patrem uadens, lucida nube de
bet circũcingi? Non.n. ab Helia tm̃ & Moyse, sed ab oĩbus patriarchis & pro
I phetis sociatus, Angelorũ uniuersis ordinibus circũseptus, Nube igitur luci-
da non minus q̃ tunc excipi debuit. Descendens p̃terea ad hoĩes nube suscept9
est lucida. Virginis inq̃ carne incontaminata se texit. Mysterium incarnatiõis
angelis malis penitus occultans, bonis non penitus manifestans. Vide nunc q̃
bene exitus principio cõcinat. Ascendentẽ nubes lucida suscepit ab oculis cha
rissimorum hoĩm, quem descendentem lucida uirginis caro subtraxit ab ocu-
lis oĩm angelorum. Quando eius natiuitatis in carne nullus eorum, nec p̃ simul
omnes plene intelligere potuerunt Legationem Gabrielis, consensum uirgi
nis intellexerunt. Viderunt finem, deum hominem factũ agnouerunt. Mediũ
.i. uiam rationem & modum intelligere non sufficiunt. Sic & ascendendi prin
cipium apostoli uiderunt, terminum agnouerunt, Medium & modum nubes
lucida eorum oculis intercepit. Magna igitur & inenarrabili ratione uidẽtib9
illis dum cœpit ascendere eleuatus est angelorum obsequio. Iam uero eleuatũ
nubes suscepit eum ab oculis eorum. Et de ratione ascensionis hactenus.

¶ De lætitia ascensus siue ascensionis dñi Iesu Christi.

Scensionis nũc lætitiam uideamus, quam in fine euangelii sui Lucas p̃
a strinxit. Illum audite. Dum benediceret illis recessit ab eis, & ferebatur
in cœlum. Et ipsi adorãtes regressi sunt Ierusalem cum magno gaudio
& erant semper in templo laudantes & benedicentes deum, Vt magnitudinẽ
N huius gaudii plenius intelligamus, credamus in primis sanctam Mariam uirgi
nem simul cum omnibus suis sanctis sororibus, domini .s. Iesu Christi materte
ris conuiuio in quo partem piscis assi & fauum mellis pro ultima cœna mãdu
cauit interfuisse, & cum apostolis ad montem oliueti filium suum ad patrem
ascensurum sociauisse, ac eius ascensionem oculis aspexisse corporeis. Hoc nos
suadet credere Lucas euangelista huius ascensionis scriptor accuratissimus q̃
narrans apostolorum de monte ol̃ueti ascersione iam celebrata reditum sin-
gulorum descriptis nominibus ita dicit. Hi omnes erant perseuerantes in ora-
tione cum mulieribus & Maria matre Iesu, & fratribus eius. Perseuerantes hi
sunt qui in aliquo opere iam steterunt & in eo permanẽt. Cum ergo undecim
apostolos ab ascensione reuertẽtes cum Maria matre Iesu, cum mulieribus &

in primis cum Maria matre Iesu, qm̃ orationis studium in ascensione incœptũ
reuersi in ciuitatẽ unanimiter prosequuntur. Et qm̃ sancta mater dñi Iesu plus
erat filio suo comes q̃ discipula. Eam post oẽs recenset euangelista. Qm̃ & me
moratu dignissima finem apud oratores narrationibus imponunt. Cum Ma-
ria inquit matre Iesu & fratribus eius. Quia inter illas mulieres fuit Virgo ma
ter domini, eius nomen non subticuit euangelista. Quare hic idem scribẽs pas
sionis seriem, si inter mulieres sequentes Iesum euntem ad crucem, matrẽ eius
agnouisset, quod hic fecit proprio eam nomine inter comites conscripsisset.

¶ Benedictionum lætitia.

Ed reuertamur ad ascensionis gaudia, Dum benediceret illis inqt euã
s gelista. Recessit ab eis. Quibus eis? Matre in primis materteris & Ma
ria Magdalenæ matris suæ consociis, Ioanne Iacobo fratribus, Symo
ne & Iuda & alio Iacobo simul fratribus & oĩbus secundũ carnem consobrinis
suis Petro & reliqs apostolis. Benedixit ĩ primis matri suæ. En mater optima
corp9 q̃d genuisti, peperisti, circũcidisti, lactasti, lauisti, uestisti, educasti. En cor
pus filii tui unici, de tuo purissimo concretum sanguine. Nõne uerum dixit an
gelus Gabriel, dum te benedictam dixit in mulieribus, q̃ tantis es gratiarum
progatiuis ornata? Et nunc mater optima uerissimum est de te id Mosaicum
q̃d dixit Isaac filio suo Iacob. Tu mihi es mater secũdum carnem, filia secundũ
animam. Ecce odor filii mei, spiritus tui, quem ipse creaui, sicut odor agri pleni
plenus ager uenter tuus q̃ salutis humano generi uberrimos attulit fructus,
Sentio mater uirtutum q̃bus es uestita fragrantiam. Recolo tua de me multa
nimis benemerita, habeo pro his gratias, ago etiam non uerbis, sed rebus. Ser
uiant tibi tribus, populi & linguæ. Esto fratrum tuorum discipulorum meorq̃
q̃s pro tua humilitate ut fratres colis. Esto inq̃ eorum dña, Et incuruentur co-
ram te filii matris tuæ. Ecclesiæ catholicæ alumni omnes te dñam habeant, q̃
absens tibi ero corpore, mea te non torquebit absentia, qñ me certissime scies
nulla re indigere, oĩbus commodis abũdare. Tuis honoribus, tuis commodis,
tuis beneplacitis obsequentem. Neq̃ uero diu durabit nostra secundũ carnẽ
sepatio. Instrues, confortabis, diriges discipulos meos. Et sicut in mea morte tu
sola fidei lumen indeficiens, spei inconcussa columna, charitatis amplissimum
domicilium extitisti. Ita post ascensionem meam pro gratiæ plenitudine & be
neficentiæ exuberanti uirtute eris perpetuo in omnes mihi fide subiectos flu
uius gratiarum, quo in principio nascentis ecclesiæ, quasi plantulæ nutrientur
animæ iustorum, Cum hæc impleueris. Cum plantationes nostræ fuerint con
firmatæ, Cum quæ ego plantaui tu irrigaueris, ueniam ad te, & quõ nunc me
uides ascendere, sic te cõducam. Gaude mater optima & fruere fœlicitate quã
uides in me, quam paulo post senties in te, Vos quoq̃ matronæ uenerabiles, P
sorores matris meæ mihi mater eræ, q̃ uestris uiris posthabitis, filios uestros
meis obsequiis perpetuo dedicastis, quæ me secutæ estis, & matrem me sequẽ
tem semper honorastis, ne credite in uanum laborauisse, cui & quali homini
inseruieritis, cui magistro filios tradideritis, qualem & cuius filii matrem tan-
to studio colueritis, dies hodierna uidere uos faciet, Gustate & uidete mente

Q intenta quoniam ſuauis eſt dominus,& magiſter ueſter.Beatus uir qui ſperat in eo.Beatiores uos quæ in fœmineo corpore ſpē uirilis animi cōtinuiſtis.Glo ria quam paulo poſt in meo corpe uidebitis,pro captu ueſtro uos manet. Tu Magdalena filia mihi chariſſima,en quales pedes lauiſti,abſterſiſti,unxiſti,fa ciam ne te pigeat laborum tuorum.In uaſta heremi ſolitudine contemplatiōi uacantem non deſeram.Paſcam illic te per angelum meum,cum finis tuę mor talitatis aduenerit,ſicut me angelis comitatum cœlum uidebis aſcēdere,te ab eiſdem eo faciam cum gloria ſociari. Tu Martha hoſpes mihi beneficētiſſima (Quoniam circa multa pro me ſemper occupata fuiſti) unum quod omnibus hominibus eſt maxime neceſſarium tibi do.Videbis gloriam meam,Et poſtq̄ multa negocia tuæ actiuæ uitæ conſumaueris.Poſtquam multos Narbonen ſis prouinciæ populos ad me conuerteris,eiuſdem gloriæ te participem faciā, & ad arram ſeruandæ promiſſionis in meo corpore gloriam tibi aſcenſionis oſtendo.Vos mei chariſſimi diſcipuli nuncii doctrinæ,teſtes uitæ, cooperato res uineæ,& laborum comites quoniam pro mea paſſione turbati eſtis,affli ctiq; mœſtitia,pro reſurrectione confortati eſtis,& ſpe bona repleti hac mea glorioſa aſcenſione ſpem ueſtram ampliare & ſolidare conſtituti, ut cum uos inuaſerit tribulatio,eam æquanimiter tolerare poſſitis.Iam dixi qui uult uenire poſt me abneget ſemetipſum & tollat crucem ſuam & ſequatur me,Vt me ſequi poſſitis,uiam qua aſcendo uobis monſtrare cōſtitui.Exiſtimo nō tedebit uos hac ingredi.Glorioſa eſt,plena q; delitiis pria ad quam ducit multo glori oſior, multoq; fœlicior eſt. Ante uero quam ad hanc peruenire poſſitis, crux uobis ueſtra tollenda eſt,poſt meq; portanda.Ego prius uiam doloris,laboris & afflictionis peragraui.Iactatus ſum uariis tempeſtatibus innumeriſq; pro cellis agitatus,peruenI tandem in portum optatæ ſalutis,per hæc conquiſite, nō mihi cui natura debetur,ſed uobis acceleriquis ueſtra opera ſumpturis cru cem ſuam poſt meq; ueturis.Tu Petre quem caput omnium nominaui,quem in me quaſi petra fundatum,Petrum dixi.Scito te per crucem ſecuturum me, Non debes refugere uicarius pro grege ſaluando,pro tua ipſius gloria,quod paſtor pro te,proq; ouibus omnibus ſaluandis tulit libens.Reges eccleſiam Ia cobum conſobrinum meum communi cōſenſu apoſtolorum Hieruſalem epi ſcopum ordinabis.Ipſe primus Antiochiæ præſidebis,& Chriſtianorum illic nomen tuo ducatu manifeſtabitur.Romam inde perges,ubi primam epiſcopi dignitatem pro tuo merito,& gloria ciuitatis inſtituam. Tandem per crucem illic uitam mortalē amittes,æternā aſſequeris,Multis benedictionibus copio ſus. Tu Andrea qm̄ frater es Petri, Poſtq̄ in Achaia eccleſias cōſtitueris,per crucem me ſequeris.Tu Ioannes cōſobrine mihi & corporis integritate ſimil lime,eris benedictionibus copioſus,Mortuā Druſianā ſuſcitabis in uia,pompa fu eris iam elatam,ſicut ego filium uiduæ de ciuitate Naim ſuſcitaui, Scribes euangelium diuinitatis meæ ampliſſimū teſtimoniū, q̄d tam alto aggredieris inicio,ut totus mundus plene capere non poſſit,q̄ tu parua pagella cōpinges. Scribes apocalypſim uelamēta ſiue ꝓphetias myſteriis ſecretiſſimis refertas, quas in Pathmos inſula tibi ſpūs ſanctus oñdet. Vbi plura erūt myſteria quā

uerba.

uerba.Multi legent,pauci aūt intelligent,Neq; tu ſine cruce me ſeq̄ris.Crucia beris exilio inter Grecos,Inter latinos Romę feruētis olei dolio dēcoq̄ris, ſed non lederis.Plenus dierū Epheſios in fidei ueritate firmabis.Te ad cœlos de inde aſcendere faciā.Te q̄q; Iacobe Ioannis frater copioſe a deo bñdictiones manent.Vt inter cōdiſcipulos pro diſcretiōe ab altero cōſobrino tuo Alphei & Mariæ filio,Simonis fratre ac Iudę ſis maior appellandus.Qm̄ prius illo di ſciplinæ meæ es aſcriptus apoſtolus,Hiſpanos conuertes ad fidē,unū ex earū prouinciarū regibus baptizabis.Reuerſus in Iudeā cū cruce pœnarū labor;q; tuorū ab Agrippa futuro rege decollaberis.Referent oſſa tua ad Hiſpaniam. Tantis bñdictionibus copioſa ut rex alius Hiſpanorū q tibi uiuo credere nolu erit,obediat mortuo,& tua bñdictione baptiſma ſuſcipiat.Toto chriſtiano or be nomē tuū celeberrimū facio.Innumerabiles multitudines eccleſiā in extre mo occidente tibi dicatā,ſummo deuotionis ſtudio uiſitabūt,Te uero Iacobe q priori Iacobo conſobrino noſtro,meo inq̄ actu,nō meritis ſed uocationis ordine minor es noſcendus.Qm̄ poſt illū ad apoſtolatū aſcitus es,ut bñdictiōe ꝓuentus es meę cōſanguinitatis,qm̄ de ſorore matris meæ natus es. Sic te bñ dictionibus facio glorioſum.Es mihi corpe & uirtute q̄ ſimilis.Eris ꝓpterea in ciuitate Hieroſolyma (q̄ loci pro humano genere debitū ſolui) primus epūs, primus oīm meū corpus & ſanguinē ſub panis uiniq; ſpēbus pro bñdictionū copia cōſecrabis,ſumes,cōſeruabis & diſtribues,hac rōne crucē tuā poſt me portabis,ꝑdicans q̄ppe nomen meū in tēplo de pinnaculo ꝑcipitaberis,& ful ſonis fuſte ꝓcuſſus in capite,pñtes erūnas in æternę gloriæ fœlicitatē cōmuta bis.Tu inſup Simon cōſobrine cariſſime,Iacobi frater & Iudæ,bñdictiōibus replet⁹ eſto ꝓpetuo,ægypt⁹ idōlis dedito uerū dei cultū & fidē quā te docui ꝑdicabis,expugnatis in ea ꝓuincia idolis,Hieroſolymā reuerteris,Iacobo fra tri tuo defuncto epūs ſuffecieris,plenus ætate,annorū centum uiginti forti aīo crucem feres,in illa magiſtro & conſobrino tuo aſſimilatus,ſpūm reddes deo. Et ꝓ hāc aſcenſionis gloriā me ſeq̄ris.Tu Iuda amborū frater & mihi cōſobri ne dulciſſime bñdictione copioſa ueſtitus,ubi Perſis & Medis euangeliū ꝑdi caueris,apud Armenos cruci tuæ geſtandæ finē impones.In Erico ꝓ martyriū ad me glorioſus accedes.Tu Philippe fili chariſſime,ſcito bñdictionē tuā eſſe largiſſimam.Primus oīm coapoſtolorum gentes ad me cōgregabis,Eunuchū Candacis reginæ aethiopum inſtrues,baptizabis ſpiritu ſancto in Azotum de latus,multis ab erroribus per te reuocatos ad me cōuertes,Per Siriam uiginti annos crucē tuam poſt me portans ꝑdicabis euangeliū.Reuerſus edeſam hæ reſim Ebionitarum extingues.De fine uitæ tuæ ꝓ ſeptem dies antea certior fa ctus a me,fratres & diſcipulos hortaberis in bonum.Lapidibus in cruce con fectus ad me uenies granū purū pœnarū multitudine excuſſum.Et tu Bartho lomee meis eſto bñdictionibus fortilis,Licaoniam in ſortē ꝑdicatiōis accipies, Indis euangeliū ex Matthæo interpretaberis,circūportans poſt me crucē tuā, In Albano maioris Armeniæ ciuitate pro iuſtitia ab iniqs decoriat⁹, & caput trūcatus crucē depones,ad gloriā imortalitatis & fœlicitatis ęternę poſſidēdā. Vt me uides aſcendere aſſumeris a me.Tu adhuc Thoma qui multarum be

nedictionum copia digitos misisti in loca clauorum, unde confixus in cruce pendi. Qui lateris cicatricem explorās in corpore meo de mea resurrectione mundum certiorem reddidisti, ueritatem euangelii quam sensibus expertus es prędicabis Parthis, Medis, Persis, Bragmanis. Post hæc adibis superiorem Indiam, tecum portans & tu post me crucem tuam, Cunctą magnarum & illustrium prouinciarum ingentes populos ad dei ueri cultum adduxeris, ab inuidis tandem pietatis aduersariis uiolēter oppressus, assumeris ad me, laborum tuorum premia in ea gloria recepturus, ad quam mox me uidebis ascendere. Tu Mathee cui multas benedictiones iam cōtribui, quando a sordido Thelonei questu ad apostolatum asciui te. Nūc te scribam & cancellarium meum cōstituo de tua diligentia & probitate securus. Prædicabis opera & doctrinam meam Iudæis fratribus tuis. Quoniam de leuitica stirpe progenitum id agere maxime decet, ut inexcusabiliores sint qui in cęca obstinatione perstantes, fidē meam tenere recusabūt. Recipiet post hæc prædicationem tuam Macedonia, & priusquam ad Aethiopiam tuæ doctrinæ destinatam trāseas, munus quod tibi iniunctum est fideliter exequeris. Scribes euangelium, uitam & doctrinā continens meam, scribes autem literis & sermone Iudæo, & ecclesiis a te constitutis legendum trades, portans semper & tu crucem tuam. Per æthiopiam filium regis Egippi in Nadaber ciuitate regia suscitabis a morte regem, reginam, & resuscitatum filium baptizabis. Filiam eius Effigeniam uirginem castā mihi consecrabis. Regno quoq; uniuerso ad nostram fidem adducto per gladium crucem ferre cessabis. Rex nanq; Irtacus Egippo regi succedens, quoniā Effigeniam illi nubere uetabis, te orātem & genuflexum ante altare ubi me cōsecratum adorabis a tergo incaute gladio transuerberatum, uita mortali priuabit, pro qua a me assequeris æternam fœlicitatem in superna Ierusalem, ad quam nunc me ascendere uidebis. Hæ sunt (ut conjectare licet) benedictiōes quas ascensurus Iesus dedisse innuit euangelista cum dicit. Et eleuatis manibus suis benedixit eis, & factum est dum benediceret illis recessit ab eis.

¶ Lætitia uisionis.

Enedictione completa, quali gaudio, quali lætitia, hoc sanctorum consortio iubilasse credendum est. Vidente matre filium tam lætum, tam festiuum, tam glorioſum, tam beneficum. Videntibus materteris nepotem tanta excellentem gloria, illas & filios habere tam charos. Videntibus apostolis omnibus, se tam pio, tam sublimi magistro, tam excellenti domino discipulos non seruos sed amicos esse factos, dum singuli de sua & uicissim omnes de alterutrius & simul omniū benedictione gauderent. Decą sui domini et magistri gloria lætarentur. Videntibus illis eleuatus est, & nubes suscepit eum ab oculis eorū corporeis, mentibus impressis efficacius. Hoc est quod Dauid spiritu sancto plenus ante cantauerat. Ascendit deus in iubilatione, & dñs in uoce tubæ. Iubilare nanq; est aī iucunditatē in facie mōstrare. Et a iubare, uel a iuuando descēdere dicit. Ita cum animi syncera serenitas faciē lætitiæ iubare compleat, Cum animi delectatio per uirtutem delectatum maxime iuuet, Iubilatio esse non debet nisi lætitię, iubar animum complens & splendens in facie.

b

Cum

Cum igitur dominus noster Iesus Christus plenus fœlicitate, plenus maiestate, plenus deitate interius, faciem iucundissimam & indicibili lætitia animum plenum declarantem monstraret exterius. Mater in tanta fœlicitate & lætitia uidens filium, amitæ nepotem, Ioannes & Iacobus eius frater. Alter Iacobus, Symon & Iudas simul fratres, consobrinū. Petrus & frater eius Andreas, Bartholomæus, Thomas & Matthæus magistrum & dominum cōtuentes, & singuli suas benedictiones examinantes, pleni sancta lætitia interius illam per faciei hilaritatem apertissime declarabant, Sic deus & dominus Iesus Christus ascendit iuxta prophetiam in iubilatione, in summa sui, suorumq; lætitia. Anima complente faciem serenitate, & illam uenustissime exhilarāte. O quale gaudium, quæ iucunditas, quanta fœlicitas, O quam inenarrabilis lętitia aspicere matrem faciem filii gloriosam, Aspicere filium matrē inenarrabili lætitia plenam, Reliquas mulieres, omnes apostolos, matrem et filium, magistrum suum uidere tam læros. Quis non credat illos omnes, omni fuisse iubilatione plenissimos. Ascendit etiam dominus in uoce tubæ, non cuiuslibet sed angelicę. Sācti nanq; angeli per suos ordines dispositi, ut ad regis sui iter honestarēt, dum ille eleuatur tubis uictoriam personare cœperunt. Non æneis, non argenteis, sed æthereis & spiritualibus, quales lingua carnis exprimere, cor carneum cogitare non sufficit. Mēte omnes Christi triumphos harmonia modulatissima concinnebant. Auditi & uisi sunt duo exire is ab apostolis, ut refert Lucas, Cū enim intuerentur in cœlum euntem illum, ecce duo uiri. i. in aspectu uirili angeli, astiterunt iuxta illos in uestibus albis puritatem & iucunditatem indicātibus qui & dixerunt. Viri galilæi, uiri transmigrationis, transmigrandi inquam ad tantam & talem gloriam, q. talem audistis in benedictionibus magistri uestri, regis nostri. Quid hic statis aspicientes in cœlum? Hic Iesus qui assumptus est a uobis in cœlum, sic ueniet ad iudicandum quemadmodum uidistis eum euntem in cœlum. Hoc est quod angelorum tubæ resonabant. Iesus rex noster q de morte, de inferno uictoriam reportauit, qui mundi inferioris & medii pīlia omnia uiriliter decertauit, cursum cōsumauit, fidem seruauit, occisus & sepultus resurrexit. Nunc ascendit in cœlum uidentibus illis, matre scilicet & discipulis, qui ab initio secuti sunt eum, & lucida nubes suscepit eum ab oculis eorum, cum quibus nos suæ gloriæ ad quam ascendit in iubilatione cohæredes efficiat, per infinita sæcula sæculorum. Amen.

TRACTATVS DE SPIRITV SANCTO
CHORDA DECIMA

Epleti ſunt omnes ſpiritu ſancto⁹ & cœperũt loqui uariis linguis, pro
r ut Spiritus ſanctus dabat eloquĩ illis. Non uiſum eſt ſatis clementiæ domini dei noſtri filium ſuum ad homines mittere, quos docendo ab erroribus reuocaret moriendo redimeret, reſurgendo releuaret, aſcendendo confortaret, & quo illum ſecuturi eſſemus oſtenderet. Spiritum ſanctum ſibi coæternum & conſubſtantialem ſuper homines mittere uoluit qui in linguis igneis ſe illis oſtenderet & uirtutem daret. Vnde doctrinam ſuã fide ſuſceptã tenere

tenere ſine dubio, docere ſine formidine, operari ſine fatigatione ſufficerent. T
Ita cuius uirtute ſpiritus in utero uirginis dei filius unigentius uerus deus factꝰ eſt homo pfectus. Eius quoq; beneficio hoĩes effici p adoptionẽ dei filii meruerunt. Qm̃ ſpũs ſanctus ſup apoſtolos ueniens ſup ſingulos eorum ſedit & diuini amoris flamma eorũ corda ſuccendit, ut iam deum ex toto corde pamantes, illi in omnibus & per omnia ſeſe obſequentiſſimos ad mortem etiam uſq; duriſſimam exhiberent. Linguas quoque eorum inaudita repleuit, incredibili q; facundia. Vnde una lingua, una uoce perſonantes, auditoribus quantum libet barbaris, ſibiq; inuicẽ loquendi rõne diſtãtiſſimis, non minus efficaciter q̃ aperte ſuas ſingulis linguas, ſua idiomata, patrios ſermones audiendos, intelligendos, retinendoſq; tradiderunt. Huius miſſionis, huius aduentus tam admirabilis, tam opoſi, tam oportuni gaudia recolens ſancta mater eccleſia tres V
dies celebrandos inſtituit. Qm̃ tres diuinæ perſonæ hunc aduentũ opataſſũt. Pater nanq; & filius miſerunt ſpũm ſanctum, q apoſtolos cæteroſq; credẽtes tribus muneribus adornauit, Mentẽ impleuit agnitione ueritatis, affectum roborauit ad opera, linguã acuit & contempauit, ut apte apud oẽs nationes q̃ ſub cœlo ſunt, laudes dei rudes antea hoĩes intrepide diſertiſſime & efficaciſſime pſonarent. Hoc eſt q̃d Lucas dicit, Repleti ſunt oẽs ſpiritu ueritatis ſecundum X
mentẽ, ſancto. i. firmo ſolido & inconcuſſo propoſito affectũ roborante, & ceperunt loq confidenter, diſerte, efficaciter, prout ſpiritus ſanctus dabat eloq illis, ſcientia & pio affectu iam plenis. Eloqui plus eſt q̃ loqui. Et profecto ſpũs ſanctus q ſolida ueritas ẽ & iconcuſſa, q lux eſt indeficiens & fons bonitatis, nõ niſi ueriſſima optime eos loqui dare debebat, Ita Lucas loquentiũ facundiã, uigorẽ, maieſtatẽ aperire conſtituens, nil habuit q̃d de eorum rõne loquendi decentius diceret q̃ eos eſſe loquutos, prout ſpũs ſanctus dabat eloq illis, Nos igit matris noſtre ſancte catholice & apoſtolicæ eccleſiæ ueſtigia ſequẽtes de huius muneris miſſione ſermonẽ hẽre decreuimus. Verũ qa de tã grandibus tamq; ſublimibus myſteriis, nihil dignum ego dicere uel cogitare, uos capere uel retinere poſſe certiſſimũ eſt, ſine ipſius qui miſſus eſt auxilio, Illum ipſum ſpiritum ſanctũ hoc loco nobis adeſſe deuote ſupplicabimus dicentes cum eccleſia matre noſtra, Deus q corda fideliũ ſancti ſpũs illuſtratione docuiſti, da nobis in eodem ſpiritu recta ſape, & de eius ſemp conſolatione gaudere.

℄ Diſtributio dicendorum de ſpiritu ſancto ſecundum nomen.

Epleti ſũt oẽs ſpũ ſãcto & cepũt loq uariis liguis, put ſpũs ſãctꝰ dabat elo
r q illis. Promiſerat dñs leſꝰ diſcipulis ĩ cœna legali ubi ſe ipm dedit ĩ cibũ q; pr̃ illis mitteret ſpũm ſãctũ qm̃ dixit, Paracletꝰ aũt ſpũs ſãctꝰ quẽ mittet Y
pr̃ in noĩe meo, ille uos docebit oĩa, & ſuggeret uobis oĩa q̃cũq; dixero uobis, Hodie q̃d, pmiſerat ẽ ipletũ, q̃d nobis ut cõſtet qs miſſꝰ fuerit, et miſſiõis rõnẽ attẽtis mẽtꝭ cõtẽplemur. Spũs ſãctꝰ nomẽ nõ eſt unũ, unã tm̃ rẽ ſignificare, & hanc ipam apoſtolis miſſam ſcire uos uelĩ. Eſt uero hec ipa res tãte amplitudinis, tãte uirtutis, tãti uigoris, ut uno nõie illã minime poſſimus exprimere. Sed nunquid pluris eſt q̃ prima uel q̃ ſecunda in ſumma trinitate pſona. Minime? Tres. n. diuinæ perſõnæ coæternæ, cõſubſtãtiales ſibi inuicem ſunt & æq̃les, Cur igitur nõ uno nomine illam tertiam in trinitate pſonam, q̃ ſub iguis & lin

Z gue ſpecie hodie ſe apoſtolis demonſtrauit appellamus? Sicut dicimus primã patrem, ſecundã filium? Caritudo nominũ & linguę anguſtia uel potius hebetudo ingeni faciunt hoc. Notũ eſt tres diuinas ꝓſonas eſſe ſubſtantiam. Pater ſubſtantiã cum paternitate ſignificat. Filius ſubſtantiã in ſe filiationẽ hñtem ſonat. Ita quia ſubſtantiã ſignificant hæc noĩa cum relatione. ſ. cum rõne gignentis & geniti, ut pater ſit deus qui gignit. Filius q̃ genitus eſt deus, uno nomine utrunq; ſignificamus, ſingulũ ſuo. Spiritũ uero ſanctũ cum ab utroq; ꝓcedat, non genitura, ſed mutua charitate, neutro illorum noĩm poſſumus appellare. Non. n. eſt pater, qm̃ non gignit deum filiũ. Non eſt filius, qa deo nõ gignit, ſed per amorem emanat a patre ſimul & filio. Qm̃ uero ĩ creaturis nihil ſic uenit in lucem, ut ꝓ ſolã uoluntatẽ opantis & naturam ſit ſubſtantia, & inuiſibilia dei ꝓ ea q̃ facta ſunt intellecta conſpiciunt, nullũ eſt adinuentũ unicũ nomen, q̃ tertiam diuinã ꝓſonam recte nuncupare poſſimus. Vnde q̃d uno non poſſumus (pluribus utcunq; ualemus) noĩbus circũloquimur. Certe ſi hunc nominemus amorem, q̃d illi nomen maxime conuenit, qm̃ a uoluntate producitur. Amor adiacentẽ affectũ. i. paſſionẽ aut actũ ſiue habitũ uolũtatis noſtro idiomate ſonat. Illa uero tertia in ſumma trinitate ꝓſona, uere ſubſtãtia eſt, Quare ſolo amoris noĩe illum appellare nequimus. Igitur qa noĩe indicante ſubſtantiam eius, & modũ habendi illam, oĩno caremus, eius uigorẽ & efficientiã demonſtrantes, illum dicimus ſpũm ſanctũ. Oĩs nanq; ſpiritus maxime intereſt

A oꝑoſum eſſe, uim & motũ miniſtrare. Quia igitur hæc tertia in ſumma trinitate ꝓſona infiniti uigoris eſt & oꝑoſiſſima. Qm̃ ꝓ uoluntatẽ & propter bonitatem, q̃ illi peculiariter tributa ſunt, rerũ uniuerſitas a deo ſumit exordiũ, & in illum tendit ut in ultimũ finẽ, opandi uigore ſpiritus nomen ſortita eſt, bonitate qua conſeruat, & in ſe dirigit q̃ creauit dicit ſanctꝰ. Vt plenius iſta intelligere ualeamus, meminerimus ad creationis onus acceſſiſſe potentiã quam patri tribuimus. Sapientiã quã filio deſignamus. Quibus ut uolũtas acceſſit, mox cõditæ ſunt oẽs creaturæ. Ita dñi. i. patris oĩpotentis uerbo. i. ſapientia q̃ filio attri

B ꝑbuta eſt, cœli firmati ſunt, & ſpiritu oris eius. i. bona uoluntate ſpiritui eius appropriata, oĩs uirtus eorũ firmata eſt, & fulcita ꝑdurat. Neq; uero iſta diſſerimus qa pater ptãtem habeat, nõ filius, nõ ſpiritus ſanctus. Hñt ſinguli & ſimul omnes unã penitus eandẽq; ptãtem, unã mentẽ, unã ſapientiã, unã uoluntatẽ, unã bonitatẽ. Sed ideo ꝑi peculiariter attributa eſt ptãs, qm̃ illũ principiũ eſſe agnouimus de ſuo infinito uigore filiũ ꝓducentẽ. Filiũ dicimus ſapiẽtiã uel intellectũ, qa ꝓ ſapiẽtiã patris illũ ĩtelligimus genitũ. Spũm ſanctũ uolũtatẽ ꝑdicamus, qa ꝓ dei ꝑris & filii amorẽ optimũ ſane, q̃ a uolũtate nro intelligẽdi uſu ꝓdire cõſpicitur, illum coniectamus eſſe deum. Et ſatis forſan fuiſſet hanc uoli

C tam bonitatem dum ſe inuicẽ amant pater & filius de amore mutuo prodeuntem (propterea quę iam diximus) ſpiritum nuncupauiſſe. Sed quia hoc nomẽ æquiuocum eſt & incertum, additum eſt in eius nomine ſanctus. i. firmus incõmutabilis inconcuſſus. Nihil ſpiritu (quem naturales philoſophi agnouerũt) eſt mutabilius ut mox apparebit. Ita nequid creatũ aut mutabile hanc de qua loquimur ꝓſonam audito ſpũs noĩe, eſſe crederemus, adiutũ eſt mox ſanctus.

Non eſt

Non eſt ergo ſpiritus uitalis, quẽ medii repoſuerunt in corde. Deus. n. penit⁹ incorporeus cor non habet. Ille ſpiritus mutabiliſſimus eſt ut expimur in nobis. Eſt. n. uigor cordis in eius ſubtiliſſima. i. maxie pura humorum temꝑatura fundatus. Qui tanta ſemꝑ alteratiõe rotatur, ut nunq̃ nos cõſiſtere ſinat. Qui facilime lædit & difficilime reſtauratur. Hic uero ſpiritus quẽ miſſum hodie recolimus lædi nõ põt. Mutat oĩa, ſed mutari penitus neq̃t. Spiritus eſt ſanct⁹. Neq; eſt ſpiritus naturalis, q̃ in epate a phyſicis ſedẽ hẽre deſcribit. Vnde ꝓ nutrimentũ uita foueꝫ. Hic ſanguinẽ diffundens ꝓ uenas, & quaſi ꝑ alueos uenis irrigans corpus, affectiones uegetabiles ciens, nutriẽdi & uegetãdi deſyderia confouet. Eſt certe & iſte mutabilis. Quid. n. pueros efficit ludibũdos? adoleſcentes agiles? iuuenes robuſtos? ſeneſcẽtes cogitabũdos & tardiuſculos? decrepitos tardos, mœſtos, iracũdos & duros? Nẽpe uariatus ſpũs naturalis in illis, iuxta ſanguinis uariã rõnem uario modo ſe hñtem. In pueris nimis leuẽ & fumantẽ. In adoleſcẽtibus aliq̃tiſper decoctũ q̃dẽ ſed feruentẽ atq; ſpumantẽ. In iuuenibus quaſi integrã decoctionẽ aſſecutũ ſpuma fumoq; defecatũ, & calore bene fulcitũ. Vñ conſiſtẽtię ſtatũ hoĩes aſſequunt. In ſeneſcẽtibus pauliſp amittentẽ calorẽ. In decrepitis quaſi iã frigidũ atq; cõcretũ. Ita dũ ſanguis prorõne cocturæ, nũc clarior, purior, leuior, calore cõpletior eſt, nũc deficiẽs, hũc naturalẽ ſpiritũ nariari in nobis expimento ꝓbamus, & penitus extingui ſi ſanguis ſuã temꝑaturã penitus amiſerit. Nulla uenas, nullũ ꝑ, nihil ſanguinis cõtinet deus, q̃ corporea nulla rõne concludi põt. Nullas ergo uiciſſitudines ſentit hic amor mutuus patris oĩpotẽtis & filii ſapiẽtiſſimi. Nõ ergo eſt ſpirit⁹ naturalis, Sãctus eſt hic quẽ hodie colimus, & ꝓmanẽs ſemꝑ, ille fluxus atq; ca ducus. Neq; eſt aĩalis ſpũs, hic cerebro continet, & pro illius temꝑatura ſeſe exercere expimento monſtrat. Huius eſt ſenſum & motũ aĩantibus ĩmittere. Ita q̃rũ capitis partes melius ſunt diſtribute, q̃rũ meatus receptaculorum cerebri ſibi inuicẽ melius correſpõdent, hi melius ſentire probant. Hic ſpiritus aĩalis & ipſe alterabilis eſt, qm̃ ꝓ fumos officinarũ ſpũs naturalis ad illũ aſcendẽs ĩmutat. Quid putas ſoporẽ in capite, in mẽbris torporẽ inducere, niſi q; fumi a naturalibus mẽbris ſtomacho inq̃ & epate ad caput aſcẽdentes degrauant cerebrũ? Quid q̃ſo eſt aliud ebrietas q̃ fumis uini aſcendẽtibus ad cerebrũ turbari ſenſus? Quid mania? Quid oĩs malencõniæ infinita uarietas? niſi cibi & potus fumoſitates ad caput euaporantes, & modis innumeris cerebrũ ꝓturbãtes? Neq; caput, neq; cerebrum deo, q̃ incorporeus eſt poſſumus aſcribere. Amor eius ĩmꝑturbabilis eſt, nullæ eũ uertigines, nullæ malencõniæ, nullę maniacæ turbationes attingunt. Sanctus eſt hic & ĩmutabilis, non ergo eſt aĩalis ſpiritus tot mutationibus obnoxius. Sed ꝓter hæc tria ſpũs genera aĩalibus attributa. Quidã philoſophi ſpiritũ rebus penitus inſenſatis, & ipſis elemẽtis inꝑ eſſe uoluerũt. Dicũt. n. terrę naſcẽtia ſuũ hrẽ ſpũm ex elemẽtorũ mixtura ꝑdurantẽ q̃ tãdẽ reſoluit ĩ ęthera ipſis elemẽtis ſpũm exhibẽs. Hoc eſt q̃d arcanã miſtę q̃ntã eſſentiã noĩant. Dũ metalla & mixta oĩa reſoluũt in elemẽta & illa ĩ æthera, Dum reſoluunt inquam mixta in terram, terram in aquam, aquam in aerem, aerem in ignẽ, ignem in æthera ad q̃ntam eſſentiã ſua ſentẽtia puenerũt.

Hanc illi putãt elementorũ esse & mixtorũ spirituũ. Et eius uirtute metalla ad
se inuicẽ transmutari, sicut naturali spiritu nutrimenta in nutriti substantiã cõ
uertunt. Sed qdlibet quisq; & qtumlibet his addat modo constet hunc spũm
alchimiæ claudi, & uase angusto obstrui, mirisq; repagulis carcerari, igni adii
ci, uenenis inici. Miserũ & misellũ semp ad libertatẽ anhelare. Vnde sæpe im
mo semp illum detinentes aufugit, & quasi iniqs crudelissimosq; tortores, qs
sæpe decipe conatus est fallit tandẽ, Necq; iniuria qdem. Dolus. n. an uirtus qs
in hoste requirit? At spiritus q hodie dñi nostri Iesu Christi discipulis missus
est, claudi non põt. Girans. n. in circuitu p oĩa pergit, oĩa contiget, pficit oĩa, nec
unde fugit, neminem fallit, non tm metalla cõmutat, sed aĩas mutat & trahit ad
se. Mutat inq; semp in melius. Non auferendo naturã prisinã, sed gratiã nouã
producendo. Sanctus est & sanctitatis origo. Ita in aĩas sanctas transferẽs mu
nera sua, prophetas & uerę sapiẽtiæ philosophos, amicos dei instituit, diuidẽs
singulis prout uult. Tres qs primo noĩauimus, spiritus & a sancto spiritu lõge
distare monstrauimus, substantia si sunt certis in sedibus collocata, Vt uitalis
in corde, naturalis in epate, aĩalis in capite, Variabiles tm sunt. Propter qrũ ua
rietatẽ & inconstantiã non imerito dixit propheta. Spiritus ptransibit in illo
& non subsistet, & non cognoscet amplius locum suũ. Qm quatuor humorib
in hoĩs corpe assidue cõmutatis spirituum huiusmodi dispositio semp fluit, &
non subsistit unq; similis & æqualis sibi. Humoribus aũt eisdẽ penitus pturba
tis, corruptis, uel consumptis euanescunt, & locũ hi spiritus amittentes, qa nõ
sunt, & ille deficit, cognoscere nullatenus possunt. Hic uero quartus quẽ elemẽ
talem qrundam opinione ostendimus, si substantia sit, rõne caret, & se ipsum
secundũ philosophos non sufficit moderari, sed a certa regit intelligentia, quã
illi noĩant nõ errantẽ. Quare infœlices alchimistæ ubi oĩa incassum expti sunt
fomenta uel potius tormenta, calorũ ignium mensuras, & uenenorũ mortife
ras uires, nũc ad astrologiã se cõuertunt, putantes hunc spũm alicui stellæ esse
sociatũ cuius bnficio illum assequi uolunt. Et qd mere physice cœperant mathe
matice prosequunt uel potius dissipant. Nunc a nigromantia quærentes auxi
lium characteribus & suffumigiis hanc ipsam intelligentiã quã spiritui elemẽ
torum psidem putant, flectere satagũt. Hinc est q stultitiæ genus nunq; est so
lum. Dũ post impuras uenenorũ mixturas impiis nigromantiũ nugis, & stoli
dis astrologorũ somniis se cõmunit, uel cõfundit atq; cõfodit corpus simul &
aĩam. Spiritus aũt quẽ missum apostolis hodie fuisse recolimus substan tia est
eminentissima, q oĩbus substantiis exhibet unde subsistant, sapiẽtissima. Oĩm
est. n. artifex, oẽm hns uirtutẽ, oĩa prospiciens, a nullo moderata, moderatrix
oĩm & cõseruatrix. Sed pter hos tres spiritus a medicis cognitos, Et pter quar
tum elementis a multis attributũ nonne uentũ in sacris literis spiritũ esse noĩa
tum legimus? Nempe in psalmo scribitur, Ignis, grando, nix, glacies, spũs pro
cellarum q faciunt uerbum eius. Iam diximus nomen spiritus uim agentẽ signi
ficare. Ita cum uentus impetuosas procellas agat, non mirũ si uentos dixit pro
pheta spũm procellarũ, Sed hi spiritus multis nocent, nullis prosunt. Nõ pma
nent, Scitur unde ueniant, & q uadãt. Hic quẽ apostolis missum hodie gloria
mur, pa

mur, paraclitus est. i. cõsolator bnficus semp, utilis & honorificus, Ad ruinam
nõ impellit, sed cõfirmat & adiuuat ne ruamus in pceps. Nõ demergit, sed sub
leuat. Non lacerat sed resanat. Vbi uult spirat, nescitur unde ueniat aut q ua
dat. Vide q utilia opatus sit in apostolis q honorifica. Abstulit pauorẽ, dedit se
curitatẽ. Rudes & sine literis hoĩes compleuit uera sapientia, nulla antea loquẽ
di arte linguas imbutas, & quæ uix patrio sermone suos qualescunq; cogita
tus exprimebant, Ab omnium nationum quæ sub cœlo sunt gentibus fecit in
telligi, necq; tantum philosophis tradita, sed quę mens hnmana sua uirtute asse
qui non potest præstitit persuadere & ostendere.

Angeli tam boni q mali & animæ hoĩm spiritus nomen rite sortiunt,
sed non ita proprie, sicut tertia in summa trinitate persona.

Vbstantias insup sepatas quas sine dimẽsione. i. sine mole corporea de
us esse cõstituit, spũs noĩe appellare solemus. Dicimus. n. benignos an
gelos bonos spũs, puersos itẽ dęmones, malignos spũs. Aĩa insup rõna
les hoĩm intẽt utroscq; creatas. Vt possit qbus libuerit aggregari bonos spũs
dicimus, si pie in corpe uitã duxerint, malos si male, necq; imerito spirit illis at
tribuimus rõnem. Oẽs. n. sunt administratorii, semp opantes, boni diuinę mise
ricordiæ atq; clemẽtiæ, puersi diuinę institię & seueritatis decreta pficiũt. Aĩę
uero rõnales opantur utrũq;, dũ in corpe cõstitutę bnficentiæ aut neqtiæ stu
dio occupant. Extra corpus uero q pietatẽ coluerunt in creatoris clemẽtia glo
rificanda & ipse gloriose affatim occupant. Quę contra ipietatibus submersę
fuerunt, æternos cruciatus in inferni doloribus miserę semp exercent. Ita qm
hæ secundũ naturã incorporeæ sunt, & semp aliqd opant, nõ incongrue spũs
nomẽ acceperunt. Sed qa mutabiles sunt, & ex parte deficiũt. Spũs qdẽ de cuius
hodie missione lętamur, munera sentiũt, naturã asseq non possunt, qm ille in
creatus est & impmutabilis pseuerat. Hæc spirituũ q attuli in mediũ gña tam
uaria apte manifestant sui noĩs esse æquocã rõnem. Vnde cõstat tertiã diuinã
psonã q hodie sub linguis igneis sua munera dedit apostolis nomẽ spũs recte
sortiri, qm p oĩbus spiritib⁹ est oposissima summæq; uirtutis, sed illo solo nõ
posse concludi. Itaq; doctor sapientissimus q uiã dei in ueritate docuit agnõ
scendã, a q triũ psonarũ in una dei natura subsistentiũ noĩa, nobis referata sunt
cum primã pro gignendi rõne & potestatis autoritate, primaria patrẽ dixisset
Secundã pro genitura mentis unde subsistit filiũ noĩasset. Tertiã qm p uolũta
tem q proximũ est opantis dei principiũ, & finis oĩm, spũm sanctũ nos docuit
appellare, Qñ oĩs motus oĩsq; opationis sit primũ principiũ, & penitus immu
tabile. Is igit qui missus est spiritus creator est oĩm, per quẽ & cuius gratia fa
cta sunt omnia. Tertia in summa trinitate persona, spiritus non uitalis tantum,
sed uita omnium uiuentium & uiuorum. Non naturalis tantum, sed natura
omnia uegetans & conseruans. Non animalis tãtum, sed animorum & anima
tum omnium stabilimentum & basis, primum immutabile circa quod, in quo,
per quem & ad quem omnia sensum & motum acceperunt. Non elemẽtaris
quinta ue essentia, sed essentia prima faciens esse omnia, & prout uult illa com
mutans. Non uentorum impetus, sed uentos continens & contemperans. Cui

nulla tempestas potest resistere,neq; ulra quam iussit se potest attollere.Nō angelus bonus aut malus,sed amborum dux rector et dominus.Non hominis anima,sed animæ plasmator.Hic est quo iuxta Lucam omnes apostoli repleti sunt,secundum animam sapientia & charitate,secundum corpus patiētia & fortitudine,secundum utrunq; eloquentia & prædicandæ ueritatis uiæq; salutis ostendendæ sancto feruore.

¶ De ratione personæ in genere.

Actenus qd spiritus sancti noīe significetur est habitū,Nūc qd spūs.s.
h sit sumere uolentibus existimo opepciū intelligere prius qd sit psona in gne.Deinde qd in specie,postea qd in deo,tandē qd prima,qd secūda,qd tertia in deo psona.Hæc si declarauero sperò constabit tres tm diuinas esse personas.has esse unum & unicum deum,& harum tertiam esse spiritum
p sanctum.Personā nō hic grāmatice aut poetice audiamus aliquid laruatū sup inducta similitudine se occultans,& se aliū q̄ sit esse confingens,uti in theatris histriones & mimi,nunc seruos,nunc milites,nunc amantes uel potius amentes iuuenes,gestu,uoce,uestitu,incessu assimilantes.Hæc inquam tragicarū,comicarum,satyricarumq; psonarum rō q̄uis a uera psonæ significatiōe exordium habere potuerit,Longe tm ab illa discessit quemadmodū plene spero constabit,Si attentis animis accepitis quæ de uera & theologica rōne psonę mox dicā.Dictu qdem rara,intellectu ardua,sed utilia & pamœna.Persona qa per se sonet nomen sortita est.Per se aūt quatuor modis apud philosophos dici solet. Quorū primus secundus & quartus ad propositiōes.i. indicatiuas orōnes
Q sunt accōmodati,& ad rem nostrā non faciunt,Ideo ne aliud agere uideamur de illis nihil ad pns afferendū existimo.Tertiū p se seu perseitatis (ut ita dixerim) modū a philosophis descriptū,& rei quam agimus uere accommodatū explicemus,Hic modus non est p̄dicandi seu de alio negandi uel affirmandi ratio sed essendi.Vt illud dicat p se esse q̄d solitariū est.Sic Titius,Sēpronius Socrates,Plato sigillatim sumpti p se esse dicunt,qa soli sunt.Si uero sumatur Titius Sempronio sociatus,iam neuter per se erit.Huic tertio perseitatis modo
R duæ sunt necessariæ rōnes.s.diuisum esse a quolibet alio,& indiuisum esse a se ipso,sed in se penitus esse unū & integrū.Ita nullum accidens hunc tertiū mo-
S dū pseitatis ui naturæ creatæ habere poterit.Quia a subiecto diuisum esse nō potest.Possunt qdem accidētia habere primū modū dicēdi p se.i.intimas ptes genus & differētiā uel totū essentiale.i.diffinitionē de diffinito enunciantē.Vt si dicam albedo est color extremus,mixtura elementorum clariore cōsurgēs. Nigredo est etiā color extremus mixtura elementorū opaca proueniens.Possunt & secundum perseitatis habere accidentia.Sufficiunt enim integrare orationem intimā proprietatē exprimentē.Vt si dicā albedo est disgregatiua uis. Nigredo contra cōgregatiua.Possunt & quartū modū ostēdere.s.effectū formā necessario consequentē indicando.Vt dicere albedo albefacit.Albū albefit albedine,Sola substātia secūdū creatā uirtutē tertiū pseitatis suscipit modū.
T Qñ ipsa sine alia substantia sufficit pmanere.Substātia itē secūda.i. homo secūdum speciē,aīal secūdū genus,huius tertii pseitatis modi penitus sunt expertes Licet enim sint a se ipsis indiuisi, non tamen sunt ab omnibus aliis diuisa.

Qñ per singulos hoīes spēm hoīs,p singula aīalia genus aīalis est assignare, Si truncum & ramos cuiuslibet arboris simul accepis erit arbor p se unum,quia erit in se uel a se ipsa penitus indiuisa,& ab oī alia arbore sepata.Ramus eius p se hoc modo non erit,q̄diu in arbore manserit.Licet.n.sit indiuisus a se,nō est tn̄ ab alio ramo diuisus,cui p trūcum annectit̄.Non est ab ipso trunco diuisus p quem cū aliis ramis unā arborē facit,Si a trunco illum amputaueris, p se esse tertio pseitatis modo uere dicet̄,Vnde sæpe ex uno p se ente, plura p se entia V
fieri contingit.Vt diuisio corpis continui apte manifestat.Hoc igit̄ p se ens .i. substantia prima,ab omni alia substantia sic diuisa,ut nullius pars esse dicatur. A se ipsa uero penitus sic indiuisa,ut se totam integramq; contineat theologi Christiani dixere suppositū.Vt p se ens tertio pseitatis modo,& suppositū penitus intelligant̄ esse synonyma.Ideo uero illi suppositi nomē imposuerūt, ne q̄s crederet sic esse p se.i.solitaria ut oī prorsus societate careret̄. Multis.n.associantur.Qñ suis ptibus non sunt destituta,Suis accidētibus sunt fulcita.Sed qa & partes & accidentia gerunt,fulciunt,& quasi humeris portant, suppositā.i. subtus posita ueluti structuris fundamenta,sunt a theologis nūcupata.Hæc uero suppositā.i.p se entia,hæ inq̄ p se solæ substantiæ pmanentes non oēs p se sonant.i.uires suas p se ipsas nō exercent,Ligna certe & reliquę insensatę substantiæ se non mouent,neq; mutant locū.Sed aliunde mouer̄ necesse est. Nō ergo p se sonant,cum sonus fiat ex aere collisō p motū.Aliæ uero creaturæ rōne carentes,q̄ sensum & motum hn̄t,se neq; mouere,& sua uirtute sonare uidētur,qa tn̄ sine mente sunt,& non se agunt,sed agunt̄,etiam p se sonare nō pn̄t. Dum motus oēs a mente ꝓficiſci,ut a prima radice sit a physicis diffinitū.Qua potissimū rōne fretus Aristoteles in unū primum motorē uenit,quē primum intelligens siue primā intelligentiā appellauit.Vere igit̄ se non mouēt,neq; p Y
se sonant uegetabilia & sentientia tm̄.Vnde psonæ esse nō pn̄t.Quare nemo admiretur theologorū sententiā q; psonā in sola rōnali natura inueniri posse literis demandarunt,Viderunt hoīes acutissimi solam naturā intelligentē per se posse sonare.Qñ illa sui motus principiū,suarūq; opationū exordiū a rōne a mente quam continet libere sumit.Substantia igit̄ intelligēs,q̄ est a se ipsa penitus indiuisa,& ab oī alia oīno diuisa,est uere psona. Apparet nunc singulos angelos uere esse psonas.Sunt.n.a se ipsis penitus indiuisi,Sūt etiā ab oī alia re oīno diuisi. Qñ alterius rei partes essentiales uel integrales esse non pn̄t.Et si dicas illos partes esse uniuersi,Hoc est partes p aggregationē assignare,q̄ sibi Z
inuicē non cohærent,neq; in unā substantiā rediguntur.Apparet etiam aīam hoīs esse psonam.Licet.n.sit in se ipsa,sicut & angelus penitus indiuisa,& nulla rōne partibilis,non tn̄ ab oī alia re est oīno diuisa.Est.n.pars hoīs.Neq; uero qa ab hoīe sepatur,& pmanet sepata,ideo fit suppositum uel psona.Qm̄ ad pristinum corpus redire desyderat,& redibit aliqn̄,unde pars hoīs iterū fiet. Vt igitur aliqd sit psona quatuor simul accedere oportet. Illud esse naturaliter intelligens,esse indiuisum a se,esse diuisum secundū substantiā a q̄libet alio.Et amplius uniri aliæ rei non oportere.Hoc ego illud esse existimo,q̄d Ioannes Scotus sup tertio Sent. dixit,dum rōnem psonæ nitit̄ declarare.Duplicē.s.negatio A

nem duplicis dependētiæ,ut q̄ & ut q̄d actualis & aptitudinalis in natura intel
lectuali p̄sonæ rōnem conficere. Vt ex una affirmatione & quatuor negatio-
B nibus ratio plene consurgat unde aliq̄d dicit esse p̄sona, Hæc si qs diligenter
inspexerit,uidebit aptissime cur antiqui theologi dixerint personā esse intel
lectualis naturæ indiuiduā subsistentiā. Cur etiā recentiores statuerunt p̄sonā
esse suppositū.i.per se subsistens tertio perfectionis modo in natura intellectua
li. Quæ nos oīa pensitantes dicimus personā esse substantiā intelligendi & uo
lendi ui p̄ditā,suas proprietates,sua coniuncta accidentia per se solam sustinē
tem,ab omni alia re sic penitus diuisam,ut materiæ,formæ uel totius rōnē,nul
lo modo cum alia re possit habere. Sicut dicimus Petrū Paulū ue personam.
Quia uterq; per se subsistit.i.continet suas proprietates,sua accidētia, suas cō
ditiones,sub q̄bus est eius substantia quasi fundamentū firmans & cōtinens to
tius structuræ rōnem. Intelligit.n. Petrus suo intellectu,non alterius,similiter
& Paulus. Vult etiam uterq; propria sibi uoluntate in alio non constante q̄ in
ipso uolente, Vnde p̄sonare.i.per se sonare p̄t,& esse persona inde probatur
Necq; n. Petrus permanēs hō p̄t aliæ rei coaptari ut sit materia ex qua illud fi
at,sit ue forma per quā fiat. Aut sit totum rei alterius quam sui.

¶ De ratione personæ diuinæ.

Ene se habet,iacta sunt fundamenta. Vnde dicat̄ persona,ex q̄bus con
b stet,& q̄d sit in genere habitū est,Diuinę personę rōnem iā afferamus
Attulerimus aūt,si dei rōnē cōni p̄sonæ cumulauerimus, Sed q̄m dei
ratio nobis adeo est incognita,ut ille melius deū nouerit, q̄ se illū oīno nō pos
se cognoscere plenius intelligit,q̄to; plus aliis uidet̄ diuinę naturę aliq̄d attin
gere,ipse se nouit lōgius ab eius cognitione distare,ne circa impossibile nos la
borare cōtingat,persuasum habeamus deū esse,oīs perfectionis mensurā,fon
C tem,finē,receptaculū,& fluuiū semper inundantē,nunq̄ excrescentē,nunq̄ de
ficientē Et cū bona q̄tūlibet maxima cogitauerimus,hæc deū esse credamus,
neq; tn totū deū uel ei⁹ scintillā cogitasse sic cōfidamus. Sed q̄ plus boni,q̄ plu
ra bona cogitauerimus,plurīa semp̄ restare p̄suasū hēamus,& ad ea mēte pue
nire nō posse existimem⁹,& illa nobis penit⁹ ipossibilia cogitatu ī deo esse cer
tissime teneam⁹. Quod si q̄n aliqua sup̄ priora fuerim⁹ meditati, nihil plus dei
ītellexisse cognoscam⁹ q̄ pri⁹ agnouissem⁹. Est.n. īfinitus, Ita; recte de deo co
D gitabim⁹,si nihil eo dignū nos ad ītegrū cogitasse nouerim⁹. Nūc diuinā p̄so
nā p nro ībecillitatis modulo nō p rei ueritate p̄cisa,q̄ hr̄i a creatura nō p̄t,
diffiniam⁹. Dicim⁹ p̄sonā diuinā esse naturā siue substātiā īfinitā, & īcōp̄hēsibi
lē ab oī mēte creata,īfinite ītelligētē,& uolētē semp̄ ī actu. Perfectiōes suas sine
alteri⁹ adminiculo sustinentē,ab oī alia re sic diuisam,ut neq; materia,neq; for
ma,neq; totū,neq; ps alteri⁹ esse iā possit. Hui⁹ diffinitiōis ptes iā declarauim⁹
nisi q̄ dei substātiā uel naturā dixim⁹ declarari nō posse,Et p declaratiōe illud
habēdū ē,p̄testati sumus,nō posse illā creato ītellectui penit⁹ declarari. Satis
E igit̄ hoc loco fuerit,creatę & īcreatæ p̄sonę differētiā oñdisse. Persona creata
& corporea,qualis est hō,uim q̄dē semp̄ hēt intelligēdi,Interdū uero illa non
utitur,Interdum uti non potest. Dormiens nempe homo nihil plene intelligit,

uult nihil,& q̄diu idē membris agitur infantilibus,nihil ītelligit,nihil uult, cer
ta rōne. Adulti q̄ mente capiunt̄,uel aliqua corpis debilitate desipiunt,dum du
rat uitiū,nil intelligunt,nihil plene uolunt,& tn̄ p̄sonæ esse non desinunt. Hnt
em̄ unde aliq̄n intelligere queant,& intelligent corpe cōsolidato. Incorporeæ
p̄sonæ & creatæ (quales sunt angeli) ita p̄sonæ sunt,ut uim intelligendi semp̄
habeant,& usum nunq̄ amittant,neq; amittere possint. Q̄m mole corpis non
degrauantur,neq; organis egent corpeis,q̄ uitiari debilitate sunt solita,falli ñ
p̄nt,neq; oīa simul intelligunt,neq; dei substantiam mente cape funditus p̄nt.
Q̄m hi finiti,infinitū deum mentis uigore nequeunt concludere. Increatæ &
incorporeæ p̄sonæ,q̄ sunt sancta trinitas,atq; īdiuisa unitas,sic oīa,sic se semp̄
suamq; naturā intelligunt,ut falli nullatenus possint. Q̄m p̄ suam met substan
tiam q̄ illas latere non p̄t,intelligunt uniuersa. Tres igit̄ p̄sonarū gradus esse E
meminerimus. Infimus post oīa creatus ex corpe constat & aīa rōnali, in q̄ or
dine sumus oēs. Medius oīm creaturarū primus corpe absolutus sola mēte cō
tentus intellectu & uoluntate perficit̄. In hoc ordine sunt oēs angeli q̄bus uirt⁹
semper est intelligendi,& usus nunq̄ cessat in illis,sed intelligendo & uolēdo
p̄nt deficere per errorē. Quis.n. neget malos dęmōes errauisse. Q̄n a deo crea
tore suo auersi sunt? Quis item neget illos in errore persistere,dū ad illū redi
re recusant? Tertius personarū gradus oīm summus est, increatarū & penit⁹
incorporearū,quarū singula deus est totus,& simul oēs idē deus,ut mox si ille
p̄stiterit declarabimus. Istæ intellectū & uoluntatē non tam hnt q̄ ipsæ sunt in
tellectus & uoluntas,non tā intelligunt q̄; sunt suū intelligere,suū uelle. Ita sine
errore semper intelligunt,& sine defectu. Q̄m sicut a suo esse neq̄unt destitui, G
cum sit penitus necessarium,& infinite perfectum. Intelligere uero ac uelle eo
rum ab illis q̄uis secundum rem non differant,quæ sunt perfectissime ut sic di
cam necessariissime & infinite,eas perfectissime necessariissime & infinite oīa
intelligere negare non possumus,nisi rationis lumen sopiatur in nobis, Et de
diuinarum personarum diffinitione diximus hactenus.

¶ De numero nomine & essendi modo diuinarum personarum.

Vmerū earū,noīa & modos essendi nunc dicere aggrediamur. In ueteri
n testamento multa q̄dem dei noīa legimus sub denario numero. Hie- H
ronymus diuinarū literarū cōsultissimus recollegit. El uidelicet, Eloim
& Eloe, Quæ noīa deū fortē p̄dicant, Elion q̄d illum oñdit excelsum. Sabaoth
q̄d uirtutū uel exercituū p̄sidem sonat. Esserie q̄d qui est designat. Adonai q̄d
dñs latine nos dicimus, La q̄d sonat in deū, Tetragramaton sonans ineffabile
Et Sadai q̄d robustū notat. Sed hæc obmittamus. Non.n. tā personas q̄ naturā
dei & illius naturæ eminentissime ꝓprietates (ut nos hoīes cōiectare & cape
possumus) significare uidet̄. Deus hic decē noībus circūlocutus a Moyse, tres I
personas gerit,est; totus in tribus p̄sonis,quarū prima pater,& secunda filiꝰ
& tertia spiritus sanctus noīatur, Pater ideo prima dicit̄,q̄m generat de se de
um. Secūda filius dicit̄,q̄a deus est de deo,& a deo patre per genituram ꝓduct⁹.
Tertia dicit̄ spūs sanctus,q̄a ab utroq; p̄ amorē spiratū procedit. Nec tn̄ quia
hanc primā,illam secundā,aliam dicimus tertiā,iccirco dignius aliq̄d,aut excel

lentius est in una q̃ in alia. Coæternæ inuisē sunt, & per oīa coæquales. Verū quia teste Arist. sublimiū ueritates naturarū minus uidemus q̃ nicticoraces & noctuæ solis lumen aspiciant. Iccirco lippi debiles & caligātes nostrorū intellectuū oculi, mole corpis degrauati, uix per fumū & caliginē ea odorare & cōiectare sufficiunt q̃ naturæ incorporeæ nouerūt q̃ etiā absolutissime primeq; menti notissima sunt. Inde uenit q; deū patrē quasi priorē. Filiū qa de illo nascitur quasi posteriorē, spūm sanctū ab utroq; procedentē post ambos intelligimus, nō aduertentes radiū a sole & ab utroq; prodire splendorē, neq; tñ esse aliqñ uel fuisse solem sine radio, utrunq; semp adduxisse splendorē, non cogitantes ab igne esse calorē, & ante calorē ignē esse non posse. Cum tñ calor ab igne ꝓcedat, nō cogitātes ignē ꝑ calorē ab initio semp calefeciſſe. Qui effectꝰ sicut ab igne ꝑ calorē adducitur, ita de igne calor insurgit. Hæc si mens nostra examinaret, multa uideret alicunde ꝓcedere, nulla essendi secundū durationē prius aut posterius rōne, sed ut sic dicā ꝑexigentia quadā secundū naturā esse K ordinata nostroq; intelligendi modo accōmodata. Quæ tñ in deo ꝑexigentia longe aliter se habet, mirabilius, excellentius atq; pfectius q̃ cogitare possimꝰ. Sunt q; dicant gñationē a natura excogitatā, ut ea q̃ in uno indiuiduo neq̃unt ꝓmanere, multis ꝑ gñationem sibi succedentibus non deficiant. Sed gñatio cū sit opus naturæ elegantissimū, ab impura & impfecta rōne uenire non debet, Rōne igit pfectionis. i. suæ bonitatis ad integrū cōicandæ interius, exterius uero disptiandæ gratia, natura prima gñationem esse cōstituit. Non igit ꝓ conseruatione speciei, ullo ue pro indigentię supplemento fit gñatio in primo generante, qm̃ ille sui defectū nō metuit. Quæ uero sub luna generant, supplent decedentiū uices. Qm̃ impfecta sunt oīa illic genita. Vbi tñ si nulla decederēt, multa adhuc genita essent. Qm̃ naturā q̃ gignendi uirtute carere nō debet, tanto mūnere nunq̃ fungi erat absurdū. Si. n. turpe est q̃tūlibet minima in natura rerū ociosa uacare, q̃to turpius fuisset genitā uirtutē oīm excellētissimam in L uniuerso sterilē ꝓmanere. Sunt q; dicant gñationē tm̃ fieri ꝑ corpus. Sed & isti mea sententia prioribus hebetiores ingenio sunt, Ducunt nāq; errore priore ꝙ gñatio sit ad suppetias impfecti, ut eorū sñia gñatio sit ꝓpter corruptionem Cum rōne cōtraria, corruptio sit ꝓpter gñationem, Sed & maiori isti errore q̃ priores ideo tenent, qa non plus hauriunt mente q̃ sensu. Vnde sola corpea ꝑ corporū officinas gigni cōfirmant, qa in sola carne oculos hñt. Ita ea q̃ imaginationis hebetudine capę neq̃unt, penitus negant posse cōsistere, & iccirco ab incorporeis gñationis opus procul abiiciunt. Non uident isti gñationem non posse fieri sine spū, & a spiritu oēm uigorē accipę. Quæ si pensarent, qa certū hñt dare quēpiam nihil posse, q̃d nō habet gñationis opus nō tm̃ caducis corporibus darēt, sed spūi illi primo & purissimo qui deus est inesse cognoscerēt, Vt & spūs gignat, & spūm gignat, Quod si capę neq̃unt, qa certis instrumentis rebusq; corporeis gñationem corruptibilū fieri conspiciunt, Dicant quęso qa motū corruptibiliū fieri corporeis uidēt instrumentis, quō incorruptibile cœlū, spūs incorruptibilis circūferat? Dicant inq̃ qbus manibus, qbus brachiis, qbus ue lacertis, spūs tam rapido motu molē agat tam imensam? tam ue-

loci illam cursu circūgiret? Dicant qbus pedibus ipsæ intelligētiæ gradiātur? Aut qbus alis se ipsas uehant? Philosophorū naturaliū & gētiliū sentētiā esse negare non possumus. Vt theologos christianos obmissos hic faciamus, intelligentias. i. angelos siue rōnales spūs corpe solutos intellectu & uolūtate agere oīa. Hęc ambo illis pro manibus & pedibus, pro uectibus & machinis, pro organis & instrumētis ad mouēdū abūde sufficere naturales philosophi cōfitēt. Vt sola se rōne. i. intellectu & uolūtate ipsę se ferāt intelligētię, moueant, & q̃ uolunt mota esse, moueant ab illis. Quibus si uim generādi ꝑstitā dicerēt, non aliunde q̃ mēte eos gignere statuissent, Cū ipsi sint mētes, & ꝑter mentē hēant M nihil. Itaq; christiani philosophi q primā intelligētiā in qua sunt oīm pfectionū abyssi, ab oī impfectiōis gñe purissimi, deū. s. optimū maxim um genitiuā ipsa dei sapientia reuelante, hēre nouerunt, & sine adminiculo corporeo sola illum mente generare cōcinnētissime cōprobarūt. Quod uero gñatio in aīalibꝰ mare fœminaq; cōsistat. Quod in uegetabilibus & plantis terrę uisceribus quasi uase recipientę semen, satione, solibus quasi masculo, humore spūq; uētorū & uaporū exhalatione quasi fomentis & nutrimētis indigeat gñatio, facit ibecillitas generātiū seminūq; caduca natura, q̃ qm̃ suis sola nō sufficiūt genituris, aliunde sibi suppetias q̃runt. At dñs deus noster, deus oīm moderator potētissimus, & sui plenissime cōpos, nullis eget adminiculis. Perfectā hēt mēte sola generādi uirtutē. Ita de sua essentia se solo filiū generat, cui nō partē suę substātię alteratā uariis fomētis tribuit, sed totā essentiā suā penitꝰ imutatā elargit, ꝑter tñ patris officiū. Qm̃ neq; oportet, neq; est rōni cōsentaneū. Sunt. n. adinuicē relatione opposita gignēs & genitū. Et q̃d uni oppositorū est ratio essendi, nō pōt in alio reperiri, Faceret nanq; nō oppositū sed illud idem. A deo aūt & ex N dei essentia genitus quid aliud poterit esse q̃ deus? Deum qui generat qd melius appellare possumus q̃ patrem? Deum genitum quid melius q̃ filium nominabimus? Cum pater sit qui de sua substātia gignit filium, filius uero qui de substantia patris ab illo genitus est.

¶ De generatione diuina a quo per quid & quomodo fiat.

Vomodo aūt se hēat, & quō fiat hęc gñatio si possumus nūc contēplę-
q mur, lā cōstat deū non corpe sed spiritu generare. nō ex alio, nō ꝑ aliū nō cū alio, uel in alio, nullius a se ullo modo distātis adminiculo. Cōstat etiā spūm. i. substātiā incorpoream (qualē deū esse nō dubitamus) intellectu & uoluntate cōstare. Intellectus uis est natura cōsistens. Voluntas libertate potit. Gñatio igit cū sit opus naturę potius ab intellectu q̃ a uolūtate sumet exordiū. O Neq; tñ sine uolūtate cōsurget in deo, ubi inuoluntariū esse aliqd, neq; intelligi. Cū sit ipsa dei uolūtas penitus imensa, oīaq; cōplectens, & continens totum deū & deus sit. Intellectus opatio nō nisi intelligere est, q̃ duobus cōstare dinoscitur. Re intellecta & uirtute intelligēte. Vt. n. res intellecta intellectui pñs fit, & ille sufficit intelligere, mox in se notitiā concipit, opatur & cōtinet. Deꝰ igit cuius essentia maxime est intelligibilis suo intellectu eā contuens intelligit se. Ita deus sibi ipsi pñs per rōnem essendi, dū se intelligit se sibi pñtem & agnitū & conspicuū tenet. Quare ꝓsona patris est deus sibi pñs, & in se totus. Persona P

filii est idem deus ꝑintellectionẽ totus a ſ̃ comphẽſus & ſibi cõſpicuus. Patrẽ igitur deũ gignere filiũ deũ, nihil est aliud (q̃d nos hoies itelligere possim⁹) q̃ deũ ſibi pñtem & intimũ ſecũdũ esse, ſe ſibi pñtem cõſtituere ſecũdũ itelligi. Nõ ergo plures deos asserimus, cum duas has ꝑsonas asserimus, qm̃ i utraq; est idẽ deus. Plures tm̃ relationes ponimus. ſ. cõſtituẽtis in esse cõſpicuo, & cõſtituti siue plures essendi modos, q̃rũ unũ deus habet a ſe, aliũ dũ ſe itelligit ſibi, conqrit, & uerę parit. Sunt hæc cognitu difficilia, ſi ad ſensus accedentes ab aĩo fuerimus elongati. At ſi ſensus reuocemus ad mẽtẽ, oĩs procul aberit difficultas, Finge q̃ſo purũ animũ. Finge inq̃ aĩam tuã oẽ corpus egreſſam, ſine ullo corpis adminiculo, ſe ipſam itelligere, Vt primũ ſe itelligit, nonne q̃ ſibi ſecundũ eẽntiam aderat, ſibi ꝑſto fit ſecũdũ ſe oĩdendi rõnem? Et ꝑ itelligẽtiã ſe totũ ſibi tenet cõſpicuũ. i. undiq; agnitũ? Et hæc eẽndi ꝑſentia, nõne essendi rõni est oĩno ſimilima? Nonne sunt hæc ambo in aĩa nulla rõne a ſe diſtincta? Et tm̃ hæc pñtia nõ est illa. i. pñtia ſecũdũ essentiã, nõ est pñtia ꝑ intellectũ assecuta? Qm̃ hæc est ab illa, & idẽ penitus a ſe ipſo esse nõ põt. Hæc ſecũda pñtia q̃ in nobis est accidẽs, aĩę ſubſtãtia esse nõ põt, Nõ. n. una ſola res esse põt ſubſtãtia ſimul & accidẽs, At in deo accidẽs esse nõ põt. Quia enti ifinito nihil accedit, nihil hẽt, nihilq; hẽre põt q̃d nõ ſit idem ipſe q̃ hẽt, Est igit̃ dei filius uere ꝑſona, quia est ſubſtãtia intelligens. Est etiã a ſe ipſa penitus indiuiſa. Et est diuiſa ab oĩ alia re q̃ nõ est ipſa. Et qa deus ab illa nõ est alius, a deo nõ diſtinguit̃ neq; in dei rõne a patre ſeꝑatur. Diſtinguit aũt ab illo in rõne ꝑſonæ. Qm̃ pr̃ ꝑ ſe est, tertia ꝑſeitatis rõne quã attulimus, ut, exiſtens deus in ſe, Filius ꝑ ſe est, ſecundũ tertiam ꝑſeitatis rõnem idem deus ut actu ſibi agnitus & pñs ſibi inesse conſpicuo. i. ut ſibi ſemꝑ agnitus, & a ſe plene intellectus, Et de filii productione hactenus, Nunc de ſpiritus ſancti proceſſione dicamus.

¶ De proceſſione Spiritus ſancti & quid ſit.

s Icut deus pater & filius ꝑ intellectũ itelligit, ita ꝑ uoluntatẽ eũ & filiũ uelle cõſentaneũ est. Quid tũ? Sicut itellectus, intelligere, itellectio dei patris a dei ſubſtãtia nõ differũt, ſed ſunt ipſa diuina natura, ſiue essentia q̃ intelligit̃, ſic uolũtas, uelle, uolitio dei, a dei ſubſtãtia nõ differũt, Itaq; uelle ſe deũ, & uolitũ esse, dei ſubſtãtia est ſecũdũ rẽ, neq; accidẽs esse ullo modo credi põt, cuiuſmodi est nr̃a uolitio⁹ Adhuc ſicut de⁹ ut exiſtẽs ꝑ actũ intelligẽ di ſe ſibi pñtem facit ut agnitũ. Quia ad actũ intelligẽdi ꝑtinet rẽ intellectã intellectui cõſeruare pñtem. Ita amoris est amantẽ ferre in rẽ amatã (ut nos q̃ti die exꝑimur) Amãtũ nãq; ſtudia parentũ ferri uidemus ad filios, & ad filiorũ gratia oĩa facere. Amicũ inſup oẽm ſubſtãtiã ſimul & uitã pro amico libenter dediſſe memorię ꝓditũ est, Et ꝓfecto primũ amicitię munus esse dignoſcitur bñficẽtiæ ſtudiũ. Vt q uere amat oĩ ſtudio amato bñfacere potius q̃ ab illo bñ recipe anniti ſoleat. Hęc an uera ſint ueſtras ſinguli cõſciẽtias interrogate. De⁹ igit̃ pater amat essentiã ſuã. Similiter & filius amat eãdẽ. Hæc amoris latio paſſiue ſumpta. i. deũ patrẽ & filiũ latũ esse ad essentiã ſuã ꝑ amorẽ unicũ, est ſubſtantia, non. n. accidẽs esse põt, est igit̃ dei natura, qa cũ non niſi una ſubſtantia in deo ſit (q̃d facit eius infinitas) quicq̃d est in deo, dei est natura. Diſcernatur

porro

porro hæc ipſa latio a patris filiiq; ꝑſona neceſſe est. Quia neq; intelligi q̃ fert & latũ esse nullo modo diſtare. Hoc igit̃ totũ ꝑ amorẽ latũ esse deũ patrem & deũ filiũ in dei ſubſtãtiã ſiue essentiã, cũ habeat cõditiões ad ꝑſonæ diuinæ rõnem neceſſarias, perſona est tertia in diuina natura, q̃ aptiſſime Spũs dicit̃, qm̃ ſpũs interest ferre, ꝑſertim ſi amor accedat. Vnde q̃ſo ſuſpirãt amãtes, niſi qa ferre nõ ualẽtes amatorũ abſentiã incaleſcũt deſyderio, & ideo refrigerãdi cordis gratia, frigidũ aerẽ ſolito copioſius attrahẽtes, & iã calefactũ emittẽtes ſuſpirare cogũt̃. Sed qa hæc dei paſſiua latio, hic egreſſus nulli est ipſecto cõmixtus, nõ hẽt deſideriũ, ſed gaudiũ plenũ dũ tenet plene, q̃d amat ſumme. Ideo dr̃ ſanctus, firm⁹, cõpletus, & incõcuſſus amoris. Nõ affectus, ſed fruct⁹ & tentio. Est igit̃ ſpũs ſanctus deus latus in ſuã essentiã ꝑ amorẽ a patre filioq; ꝓcedẽtẽ. Qñ pater ut exiſtẽs & intelligẽs ſe deũ, & filius ut de⁹ intellectus ſibiq; plene cognitus, ſe eundẽ deũ amat. Ita ſe hẽt ſpiritus ſancti diffinitio atq; proceſſio.

¶ De rõne noĩm ſpiritui ſancto in ſacris literis attributorum.

Vic diffinitioni modulatiſſime cõcinũt oĩm noĩm ꝓprietates ſpũi. s. ſa
h cris in literis attributę, Dicit̃ conſolator, qa gaudiũ habet patris & filii. Qñ ex utriuſq; latiõe ꝑ amorẽ in diuinã essentiã uterq; gaudet ampliſſime, & ſimul tres cõſolant̃ nos in oĩ tribulatiõe noſtra, lati ꝑ amorẽ in lucentes ideas quas eadẽ essentia cõtinet. Dicit̃ donũ, qñ ꝑ hãc eandẽ lationẽ amoris pater ſe totũ donat filio, & filius patri, ambo uero ſe totos ſuę essentię cõdonant, & iferunt̃ in illã. Amãtis nãq; mo⁹ i amatũ est ſe & amorẽ ſuũ illi donare quẽ amat, ſi mõ amauerit nõ mercenarie, nõ alicui⁹ ꝑmii uel cõmodi gr̃a, ſed amore iuſto amicũ & amicitiã ei⁹ oĩb⁹ cõmodis ꝑponẽte. Dicit̃ fons uiu⁹, qm̃ ſicut uiui fontis est ſuã aquã, ſuã inq̃ ſubſtãtiã fundere, neq; amittere, adiacentia irrigare, neq; minui. Ita ꝑ hãc amoris lationẽ pater & filius ſuã ſubſtãtiã quaſi diuinitatis liq̃rẽ copioſiſſimũ & idefectibilẽ totũ tribuũt ſpũi. s. neq; amittũt q̃d derũt, Irrigãt etiã tres hæ diuinę ꝑſonæ creaturã ubertate inumerabiliũ gratiarũ neq; tñ illis ſui uigoris aliq̃d decreſcit inde ul⁹ accreſcit, Dr̃ uiu⁹ ignis, ignis ęthere⁹ q̃ nulla mixtura materię elemẽtorũ cõſtat, uiu⁹ est, ſe ipo nõ fomẽto alicui⁹ ſubſtãtię corruptibilis durãs, ſuo ardore nõ cõſumit̃, ſed ꝓficit̃ & refulget. Est etiã operoſiſſimus, & ipſe ſpũs ſanctus amore ardet, neq; conſumitur, ſed hoc ipſo ardore ꝑdurat, purus, integer, & illæſus, oĩa ſemꝑ in omnibus operando. Dicitur charitas, Charus est. n. patri filius ꝑ amoris lationẽ, et filio pater. Char⁹ ſpiritus ſanctus ambobus. Chari ſinguli ſibi & inuicẽ tres. Chara diuina eẽntia ſimul tribus & ſingulis, Charæ creaturæ ſimul oĩbus, Dicitur ſpiritualis unctio. Sicut. n. unctio corpa lenit, reſtaurat, & cõſeruat. Ita hęc amoris latio mentem & dei ſubſtantiã lenem noſtro intelligendi mõ illis inuicem tenet, & nobis ipſam lenitatem participare concedit, Dicitur ſeptiformis munere, ob ſeptem munera uiriutũ, quę hac ipſa amoris latione a deo nobis pręſtita sunt, ꝑſtantq; q̃tidie. Dicitur digitus dexteræ dei. Dexterã est filius. Deus est pater, Digitus est ſpiritus ſanctus, Pater nanq; ꝑ ſapientiã. i. ꝑ ꝑſentiã intellectualẽ ſui met, & oĩm in ſe relucentiũ quaſi hõ ꝑ dexterã opus creationis aggreditur. Sed quia dextera noſtra ſine digitis eẽt mãcha, utq; exeat in op⁹ digitis nobis est opus.

Digiti nãq̃ sunt q̃ pxime faciunt opa manuũ hoĩm. Et latio amoris qua pater & filius se ferũt in diuinã essentiã, & in ideas, oĩa facit. Dixit.n. & facta sunt, mandauit & creata sunt, Dixit nãq̃ deus, p̃ intellectũ & facta sunt secũdũ ideã. Mãdauit p̃ uolũtatẽ & creata sunt secũdũ existentiã. Est ergo dei digitus spũs sanctus, qñ oĩm creatorũ existẽtiã cõfigurat. Necq̃ uero qa patrẽ dixeri deũ, filiũ terã eius, spũm.s. dexterę digitũ, minus aliqd secũdũ q̃ primũ, minus uel tertiũ q̃ priores credidimus, sicut digitus minor est brachio. Brachiũ aũt minus est hoĩe toto. Metaphorica ẽ ista locutio nr̃o ĩtelligẽdi more fabricata, sed a ueritate deficit multũ, qñ necq̃ brachia necq̃ digitos hẽt deus, q̃ penit9 ẽ ĩ corpore9. Et qa totã essentiã dei dedit deus pr̃ filio deo, & uterq̃ illã totã dedit spiritui.s. tanti sunt singuli q̃ti simul oẽs, & sibi inuicem penitus æquales ut iam diximus. Si uero plurima nomina in sacris literis sancto spiritui attributa inueneris, q̃ sine dubio multa sunt ualde. Per hãc lationem amoris illi esse attributa, sub metaphora facile intelliges, quando uim huius lationis pie, sobrie, iuste. cum timore & tremore fueris attentissime contemplatus.

¶ De rõne p̃sonarũ diuinarũ unde sunt tres nõ plures uel pauciores.

Stẽsurũ me promisi tres tm̃ in deo esse p̃sonas, Vnũ & unicũ patrem, unũ & unicũ filiũ, unũ & unicũ spũm.s. Plana res est, Pater nãq̃ ẽ deus ut existẽs, & in se totus, & essentiã suã suo ĩtellectui oñdens agnoscẽdã, Vnũ & unicũ esse istud nemo hactenꝰ dubitauit, q̃ mõ deũ esse cognouit. Nõ hẽt plures existẽtias deus, nõ plures p̃tialitates existentię. Vno & unico actu semp̃ manẽte oñdit intellectui suo essentiã suã, Vnus ergo & unicus est pater. Hic plures neq̃t gignere filios, Hoc.n. uel una genitura uel pluribus fieri oporteret. Gignũt animãtia una genitura aliqñ plures fœtus, si in unũ fœtum uis seminũ coire tota nõ possit. Nulla est in deo debilitas, nulla supfluitas. Intellectꝰ p̃fectissima ad gignẽdũ in deo potẽtia in unũ digerit oĩa, necq̃ aliqd supfluit q̃d in unũ trãsire nõ possit. Qñ ĩfinita uirtus, & uigor ĩtellectꝰ dei suæ ĩfinitatem essentię, infinita ĩtellectiõe cõcipiẽs, plures actus se tenẽdi in esse cõspicuo, pri deo tradere nõ debeo. Qñ q̃ primo ab æterno est hĩtus, semp̃ habeẽ & durat, & nũq̃ incipit hẽri. Qm̃ est ętern9. Adde actũ hũc ĩfinitã secũ p̃fectionẽ cũ ętena p̃manẽtia semp̃ hẽre. Videbis eiusdẽ gñis plures actꝰ nũq̃ cũ eo posse cõsistere. Ita nõ erũt plures filii. Qm̃ unius & idẽ semp̃ gignit, semp̃ ẽ genitus, & gignẽti uirtuti coętern9, ac p̃ oĩa ęque p̃fectꝰ. Hac eadẽ rõne unꝰ ẽ & unicꝰ spũs.s. Qm̃ p̃manet & durat, semp̃ deũ ferri, & latũ eẽ p̃ amorẽ ĩ eẽntiã suã, necq̃ unq̃ ita fert ĩ suã eẽntiã, p̃sonã & ideas ĩ eẽntia relucẽtes, ut nõ sit latꝰ ĩ ea. Nũq̃ ita ẽ latꝰ ut desinat ferri. Sicut nũq̃ ita fit p̃ns ĩtellectui, ut iã antea nõ cõspiciat. Nũq̃ est ita cõspectꝰ ut desinat p̃ns fieri. Nõ parũ igit admirãdi sũt q̃ dixerũt memoriã fœcundã. i. intellectũ cũ rei essentia cognoscẽda in deo p̃cedere cognitionẽ & esse elicitiuum notitiæ genitæ, Ante hanc notitiã, aliã ingenitã p̃mittentes. Vnde enim erit illa ingenita notitia, si non de hac ipsa memoria? Porro si memoria hanc ingenitam parit, cur genitam recipit? Cur secunda priori superinducitur? Vel ociosa est secunda, Vel prima est nulla quam ingenitam dicunt, Nonne sanctius est dicere unã esse & unicã notitiã, unũ esse & unicũ amorem, hunc

hunc ingenitũ. & illum inspiratũ, quẽ nunq̃ ita elicere incepit, ut semp̃ nõ elicuerit. Non ita consumauit elicere, ut non semp̃ eliciat. Quæ si confessi fuissent, & attendere uoluissent, plurificatos in deo actus intellectus & uoluntatis non multa difficultate ostendere poterãt, unicũ patrẽ, unicũ filiũ, & unicũ spũm.s. Sed ueriti sunt neq̃d pater a filio accipet, neq̃d a spũ sancto filiꝰ & pater haberent. Qñ si fuerit unica notitia, pater p̃ illã noscere cõpellat, Si sit unicus amor, illo patrẽ ac filiũ amare se negari nõ possit. Defecerunt scrutantes scrutinio. Filius non est notitia, sed p̃ntia ex notitia cõsurgens, q̃ p̃ntia a p̃sentante progrẽdiens, ad illũ refert p̃ntatum quasi genitũ ad gignentẽ, Spũs.s. nõ est amor, sed amoris latio. Quę & ipsa relatio a patre & filio se ferentibus in essentiã, prodiens, ad illos refert latũ esse, quasi procedẽs ad illos unde ꝓcedit. Ita pater nihil accipit a filio, licet intelligat p̃ notitiã. Quia nõ intelligit p̃ relationẽ p̃sentialitatis in notitia fundatã, q̃ nullatenus patri rõ intelligẽdi est, sed ab eius intellectione cõsurgẽs. Similiter pater & filius amant se, nihil tñ a spũ sancto recipiunt, qa latio qua spũs.s. cõstituit, nõ est amãdi rõ, sed ab amore cõsurgens, Pr̃ ergo ĩtelligit se & sibi. Similiter filius & spũs.s. Quia singuli ĩtelligũt una & unica intellectiõe suę eẽntię, cui si associaueris p̃ntialitatis rõnẽ ut cogniti, filiũ cõstitutũ agnosces, nõ ĩtelligẽdi efficaciã attributã, Pr̃ itẽ amat se, amat sibi, essentiã, filium, & spũm.s. Similiter filius & spũs patrẽ & se & sibi amant, amore amicitię intimo oĩbus & singulis, Sicut singulis est intima deitas, intimus intellectus, intima uoluntas, Non amant autem lationẽ, sed ex amore latio consurgit.

Vomodo hæc latio qua spũm.s. cõstare monstrauimus, a patre filioq̃ q ꝓcedat, una quæso mecũ solertius adhuc ne pigeat contẽplari ne si recentiorũ græcorũ de spũs.s. processione libros legeritis, non tm̃ dubia pro certis, sed falsa impia aereticorobata pro ueris piis cõprobatisq̃ accipiatis. Nã posteaq̃ græcorũ superbia Romanũ diuisit impiũ, non satis uisum fuit hoĩb. ambitiosissimis tpaneam christianorũ diuidere monarchiã, tunicãq̃ dñi incõsutilem diuidere, & fidẽ catholicã lacerare ueriti nõ sunt. Voluit dñs Ies9 Christus oẽs suas oues unũ in ouile conducere, ut illis esset p̃ oẽm terrarũ orbẽ unũ ouile & unus pastor. Voluit inq̃ oĩm unã esse ecclesiã militantẽ, sicut triũphãtm̃ est una, & in illa unũ esse uoluit primũ uicariũ suũ, sicut in ista ipse est unicum caput, Contra græci Cõstantinopolitanũ patriarcham romano pontifici æqualẽ asseruerunt. Vt quẽadmodũ impator græcus, dictus oriẽtalis, Latino impatori q̃ dictus est occidentalis secundus esse desierat. Ita patriarcha Cõstãtinopolitanus quasi spũalis impator in oriente, Romano pontifici q̃ spũale in occidente (ut illi uolũt) teneret impium nullatenus obediret. Sed haberet ille oriẽtales ecclesias sibi subiectas, hic occidẽtales, sicut ĩpatores græci iura tpalia disptita hr̃e pniciose studuerãt, Romano ĩpio declinãte, Hãc suã græci superbiã ut palliarẽt male inceptis q̃d sępissimo semp̃ cõtingere solet, multo peius addiderũt, Errores in fide & moribus. De purgatoria exutarum animarum pœna. De suffragiis, De sacramento Eucharistiæ. De pœnis damnatorum, De Spiritus sancti processione seminauerunt. Negauerunt esse locum in quo exutæ corporibus animæ satisfactione purgentur. Quando pro peccatis & delictis in hoc sæculo non plene satisfecerunt, & hinc abierũt cum gratia pœnitẽtes,

Negauerunt ad hanc ipsam purgationē (si fieret) uidere aliqd uiuentiū elemo
synas, & aliqua pietatis officia, Negauerunt purgatas sic perfecte posse deū in
tueri. Sicut ille qbus nulla post mortē purgatione opus fuit. Negauerunt in in
ferno esse pœnā damni solā infantibus non baptizatis, sed tā infantes q̄ adul
tos pœna damni simul & sensus in inferno cruciari dixerunt. Negauerūt azi
mam hostiā, in Christi corpus posse conuerti, & fermentatis panibus hostiam
pro eucharistiæ sacramento necessario fieri debere dixerunt. Negauerunt spi
ritum sanctū a filio procedere, sed a solo patre procedere, & in filio quiescere
E statuerunt, Hæc cū latina ecclesia sancto spiritu, quē hodie peculiariter colim⁹
afflata utriusq; testamenti testimoniis falsa & impia plane discerneret repro
bauit solenniter atq; damnauit, Ita illi suę superbię palliū (ut sibi uisum est) na
cti a Romana ecclesia se sepauerūt, Imitati Hieroboā q ut decē tribus Israel ac
dimidiā partē alterius Hierosolymā ad deū colēdū in templo accedere distur
baret, idola constituit in montibus & nemoribus israel. Ab hac porro insania
F plusq̄ terdecies discedere uisi sunt græci. Qñ uariis tēporibus imperatores eor⁹
& patriarchæ Cōstantinopolitani his erroribus abrenunciantes in gñalib⁹ cō
ciliis, Romano pontifici obedientiā promiserūt, & cū Latinis in unā ecclesiam
conuenire professi sunt. Sed illis fortasse minus malū fuerat permanere in spō
taneis erroribus q̄ totiens bene refutatos male resumere, & quasi canes ad uo
G mitum reuorandū ad abiuratos errores tam sæpe redire. Hos suos errores &
malas hæreses cum scripturarū diuinarū attestationibus defensare conarent
ultimū de spūs. s. processione errorē, eo maxime sunt tutati, q̄ in symbolo & fi
dei forma q̄ per gñale cōciliū spū sancto illuminante est tradita, & laminis ar
gēteis insculpta, dum exponit a q̄ spūs sanctus procedere credi oporteat sic ha
betur. Et spūm sanctū dñm uiuificantē q a patre procedit, Inquunt græci, Si ali
qd hac de re credi amplius oportuisset, tales ac tanti uiri sacris literis ornatissi
H mi, & in illis exercitatissimi formā fidei tā seriose literis demandantes, nunq̄ in
sculpere obmisissent. Sed hæc eorū q̄ uidetur rō multi momenti in superficie,
qm̄ est uerborū pompa redimita, si intus & in cute diligentius examinet, fum⁹
& fucus esse dignoscitur. Congregatū est id concilium de cuius sculptura sibi
græci blandiunt ad hæreses extinguendas, q̄ tunc usq; quasi zizania in agro
dñi ad triticū contaminandū uel suffocādū germinauerāt & excreuerāt. Hæc
porro mala hæresis spūm. s. a solo patre procedere, usq; ad illius cōcilii tpa fu
erat penitus īaudita, Quia igit oīa q̄ habet pater, filio dedisse plene planeq; cō
fessum erat, p̄ter p̄nitatis rōnem, qa dari illa nō p̄t, satis uisum est sapiētissi
mis illis sanctę synodi diffinitoribus insculpsisse q a patre ꝓcedit, cōfisi poste
ros nō negaturos filio q̄d pater illi plane cōcesserat. Et ꝓfecto dicere poterāt
q a solo patre procedit, si græcorū illis opinio, uel adinuentio īproba placuis
set. Dixerunt q a patre ꝓcedit, filiū nō excludētes. Sicut qñ dixerūt patrē oīpo
tentē, filio & spiritui. s. nihil ptātis subtraxisse intelligunt, nisi Arianos illos fuis
se calūniemur. Sic certe qñ dixerūt spūm s. dñm uiuificantē, uiuificandi uigorē
illi soli nō attribuūt, sed simul illi cū patre & filio esse cōem intelligi uoluerunt.
Innixi sūt antiq illi optimę fidei uiri, nō uerborū uersutiis, sed certissimis theo
logiæ

logiæ lineis & diffinitionibus approbatis ab oībus, qbus confessum est in sum
ma trinitate psonis tribus eē oīa esse cōia, q̄ propriæ personalitatis rōnem nō
conficiunt. Sed pagamus q̄d incepimus, Si hæc mala hæresis eius concilii tpe
(q̄d certe Augustinū & plærosq; doctores latinos uere theologos añcessit)
usq̄ audita fuisset. Hieronymus feruens zelo fidei illam alicubi cōfutasset. Am
brosius q̄peculiarē libr̄ū de spū sancto conscripsit, aliq̄ de hac assertione ī eo
habuisset rōnem. Aug. hæreticorū malleus, q̄ oēs sui tpis hæreses ex cōposito
libro de hæresibus edito psecutus est, & eas oēs rōnum machinis fortissimis
(ut qbus resisti non possit) fudit fugauit & profligauit, hac de hæresi nullā pe
nitus habuit mentionē. Quare horum tpe nullā aut nusq̄ fuisse credendū est.
Præsertim cū Origenes, Cyrillus, Basilius Magnus, reliqq; antiq̄ græcorū the
ologi, nihil penitus (q̄d ipse comptum habeā) de huiusmodi assertione cōfir
ment. Solus (q̄d inter latinas litteras a me uisas cōstet) Damascenus ex priscis
& approbatis græcorū autorib⁹ scriptum reliqt, Spūm sanctū esse a patre, nō
a filio, sed filii spūm. Quæ sententia quō se habeat infra mōstrabo, qñ sup hac
re Florentini concilii, sub Eugenio Romano. Pont. IIII. sui noīs celebrati decre
ta referā. Sed q̄d incepimus pagamus. Debuerunt illius sacrosancti cōcilii de
q̄ greci loquunt p̄sides, īmo totū conciliū debuit dñi Iesu Christi cuius erāt sin
guli mēbra, seq̄ doctrinā, q in euāgelio patrisfamilias boni seminis satoris con
liū approbat, q̄ zizania in agro tollerauerit donec adulto ad maturitatē triti
co, sine detrimēto bonorū seminū puersa ligari iussit in fasciculos ad cōburen
dum. Nō natā igit aut suo tpe a bono tritico nō satis discretā malā hęresim ma
lam id conciliū, q̄d normā fidei laminis argēteis insculpsit, cōuellere neq; de
buit, neq; potuit, si plusq̄ oportet sape noluit, si magistro & principi suo obtē
pare non recusauit, Compta ugro postea hęresis, ut penitus extirparet nō īme
rito in succedētibus cōciliis addita est symbolo illa particula, Filioq;, Quam &
greci in cōcilio Ferrariæ p̄ Eugenii quartū īcepto, & Florētię eodē p̄sidente
cōpleto acceptauerunt, & uerā esse cōfessi sunt, ac ꝑpetuo futuris tpibus tene
re, & cōfiteri sese iureiurando solēnissime obligauerūt, Vt plene cōstat ex Blō
di Florii Forliuien. historia quā decades inscripsit. Cuius uiri uerba hac de re
ego referre cōstitui. Qm̄ nō solū cōcilio interfuit, sed pontificis secretarius ac
scriba, cōstitutionē ipse pscripsit, & mādato p̄tificis p uniuersum christianum
orbē ecclesiis legēdā, tenēdā, docēdāq; trāsmisit. Is igit libro decimo tertiæ de
cadis sic scribit. Ioāne Paleologo imperatore cū ea græcorū multitudine quam
secū aduectā oñdimus, apud pontificē Eugenium Ferrariæ cōstituto habitæ sūt
singulis ꝑpe diebus publicæ disputatiōes. Hinc latinis occidētalibusq; rerū di
uinarū iurisq; pontificii p̄itioribus, q apud p̄tificē accersiti cōuenerāt, opinio
nes, ritusq; grecorū ordine expositos īprobantibus. Illis ecōtra tueri, aut aliter
saniorēq; ī partē q̄ a nobis accipi ꝓnt iterp̄tari annixis. Et cū multos menses ea
duraisset altercatio, nec certus appareret tātę rei finis, Ferrariā pestis iuasit. Quę
cū curiales maxie populareť, p̄tificē ꝑpulit ut cōcilio inde trāslato Florētiam
demigraret. Vbi sexto postq̄ applicuerat mense post multas p̄niciosissimasq;
partiū disceptationes, ad eam deuentum est conclusionem, qua serio enarrata

facilimum intellectu est, qualia fuerint q̃ tot p̃stantes utriusq; partis uiros mẽ
sium qndecim disputatione distinuerũt. Eã uero ex decreto q̃d summo partiũ
consensu statutũ latinis pariter & græcis scriptũ literis, p uniuersum orbẽ mi-
simus, uerbis suis referemus. Cõuenientes nanq; latini & græci in sacrosanctã
icomenicã synodũ Florẽtinã, magno studio inuicem annixi sunt, ut inter alia ar
ticulus ille de diuina spiritus sancti processione summa cũ diligẽtia, & assidua
inq̃sitione discuteretur. Prolatis uero testimoniis ex diuinis scripturis pluri-
misq; autoritatibus sanctorũ doctorũ orientalium & occidentaliũ. Aliqb⁹ ex
patre & filio, Quibusdã uero ex patre p filium, ꝓcedere dicentibus sp̃ũm san-
ctum & eandẽ intelligentiã accipientibus oĩbus, sub diuersis uocabulis. Græci
qdem asseruerunt q̃ id q̃d dicunt sp̃ũm sanctũ ex patre procedere, nõ hac mẽ
te proferunt, ut excludant filium, sed qa eis uidebatur (ut aiunt) latinos assere
re sp̃ũm sanctũ ex patre & filio tanq̃ ex duobus principiis & duabus spiratio-
nibus procedere. Ideo abstinuerunt a dicẽdo q̃ sp̃us sanctus ex patre ꝓcedat
& filio. Latini uero affirmauerunt non se hac mente dicere sp̃ũ. s. ex patre fili
oq; procedere, ut excludant patrẽ, q̃ sit fons ac principiũ totius deitatis, filii. s.
ac sp̃us sancti. Aut q̃d id q̃d sp̃us. s. procedit ex filio. Filius a patre non habet, si
ue q̃ duo ponant esse principia, seu duas spiratiões, Sed unã esse asserant, uni
camq; spirationẽ sp̃us sancti prout hactenus asseruerunt. Et cum ex his oĩb⁹
unus & idem eliciat ueritatis sensus, tandẽ in infra scriptã sanctã & deo amabi
lem eodem sensu, eademq; mente sententiã unanimiter concordarunt & con
senserunt. In noĩe igit̃ sanctæ trinitatis patris & filii & sp̃us sancti, Hoc sacramẽ
to uniuersali approbante concilio, diffinim⁹ ut hæc fidei ueritas ab oĩbus chri
stianis credatur & suscipiat̃, Sicq; oẽs profiteat̃, q̃ sp̃us. s. ex patre & filio ẽter
naliter est, & essentiã suã, suũq; esse subsistẽs habet ex patre simul & filio & ex
utroq; æternaliter tanq̃ ab uno principio & unica spiratione procedit. Decla
rantes q̃ id q̃d sancti doctores & patres dicũt ex patre p filium ꝓcedere sp̃ũm
sanctũ ad hanc intelligentiã tendit, ut p hoc significet̃ filium q̃q; esse, secundũ
græcos qdem causam, secundũ latinos uero principiũ subsistentiæ sp̃us sancti
sicut & patrẽ. Et qm̃ oĩa q̃ patris sunt pater ipse unigenito filio suo gignendo
dedit p̃ter esse patrẽ, hoc ipsum q̃ sp̃us. s. procedit ex filio ipse filius ẽternaliter
hẽt a patre, a q̃ æternaliter etiã genitus est. Diffinimus insup̃ explicationẽ illo-
rum uerborũ. Filioq; ꝓcedit, ueritatis declarãdæ gratia & ĩminente tũc neces
sitate licite & rõnabiliter symbolo fuisse appositã. Itẽ in azimo siue fermentato
pane triticeo corpus christi ueraciter confici, sacerdotẽq; in altero ipsum dñi
corpus conficere debere. Vnũquenq; s. iuxta suæ ecclesiæ siue occidentalis si
ue orientalis consuetudinẽ. Item si uere pœnitentes in dei charitate decesserit
anteq̃ dignis pœnitentiæ fructibus de cõmissis satisfecerint, & obmissis eorũ
aĩas pœnis purgatorii post mortẽ purgari, & ut a pœnis hmõi releuent̃, pro-
desse eius fideliũ uiuorũ suffragia, Missarum. s. sacrificia, orõnes, eleemosynas,
& alia pietatis officia, q̃ a fidelibus pro aliis fidelibus fieri cõsueuerũt, secũdũ
ecclesiæ instituta, Illorũ q̃q; aĩas q̃ post baptisma susceptũ nullã oĩno peccati
maculã incurrerunt. Illos etiã q̃ post contractã peccati maculã, uel in suis corpi-
bus uel ex

bus uel ex eisdem exutę corpibus (prout supius dictũ est) sunt purgatę in cœ
lum mox recipi, & intueri clare ipsum deum, trinũ & unũ sicuti est, pro merito
rum tñ diuersitate aliũ alio pfectius. Illorũ aũt aĩas q̃ actuali & mortali pecca
to, uel solo originali decedunt, mox in infernũ descendere, pœnis tñ disparib⁹
puniendas. Itẽ diffinimus sanctã apostolicã sedẽ & Romanũ põtificẽ in uniuer
sum orbem primatũ tenere. Et ipsum pontificẽ Romanũ successorẽ esse B. Pe
tri p̃cipis apostolorũ, & uerũ uicariũ Iesu Christi, totiusq; ecclesiæ caput, &
oĩm christianorũ patrẽ & doctorẽ existere, & ipsi in beato Petro pascendi, re
gendi, ac gubernandi uniuersalẽ ecclesiã a dño nostro Iesu Christo plenã pote
statem traditã esse, Quẽadmodũ in gestis icumenicorũ conciliorũ, & in sacris
canonibus continet̃. Renouantes insup̃ ordinẽ traditũ in canonibus ueterum
uenerabiliũ patriarcharũ, ut patriarcha Cõstantinopolitanus secũdus sit post
sanctissimũ Romanũ pontificẽ. Tertius uero Alexandrinus. Quartus aũt An
tiochenus. Quintus Hierosolymitanus, saluis uidelicet priuilegiis oĩbus & iu
ribus eorũ. Ingenti hæc unio pontifici Eugenio apud oẽs nomẽ ꝓfessos Chri-
stianũ gloriæ fuit. Hæc Blondus. Apparet nũc quõ Damascenũ intelligi opor L
teat, q̃n dicit sp̃ũm. s. procedere a patre, nõ a filio, sed esse filii sp̃ũm. Nõ proce
dit a filio tanq̃ a principio oĩm primo. Qm̃ filius ideo illũ producit, qa uim ꝓ
ductiuã habet a patre. Est ergo sp̃us filii nõ possessiue, sicut tunica Petri q̃ emit
illã uel dono accepit, non informatiue sicut aĩa hoĩs, sed principiatiue, sicut do
mus architecti dicit̃, qa est opus eius, q̃ q̃n opandi uim accepit ab alio, q̃ nõ est
aliud principiũ. Q̃n pater eundẽ ipsum principiãdi uigorẽ q̃ principiat sp̃ũm
sanctũ dat filio. Neq; est inter patrẽ & filiũ differẽtia in hñdo rõnẽ principii,
sed in modo hñdi. Q̃n pater hẽat a se ipso, filius hẽt a patre. Quod si forte per
errorem Damascenus aliter sẽnsit, nõ ideo tñ est tãtus doctor cẽsendus hære M
ticus. Qm̃ nõ ꝓtinaciter studio ue infringendi gñalia ecclesię decreta, id cõscri
psit. Neq;. n. tunc exp̃sse decretũ erat, ita nõ credere neq; scribere oportere.
Multa a fide catholica exorbitantia scripsisse dicit̃ Origenes, neq; ideo tñ hæ-
reticus est habitus. Habita est hæretica doctrina, sed non homo. Quia ꝓtinax
fuisse nõ legit̃. Et hæreticũ facit nõ assertio a fide & morib⁹ deuia, sed asserentis
ꝓtinacia. Certe oĩs hõ mendax, & a multiloquo raro solet abesse peccatũ. Male
actũ esset cũ p̃claris theologię ꝓfessorib⁹ q̃ tã multa scripserũt. Si illi oẽs habe
rent & essent hæretici, q̃ aliq̃d a fidei catholicę ueritate remotũ lr̃is mãdauerũt
Nõ sunt hæretici q̃ ingenii ibecillitate, aut nõ satis accurata rõne scribẽdi aliqua
in p̃te a uero discedũt. Etem̃ q̃nq; bon⁹ dormitat Homer⁹. Nõ sunt inq̃ hæretici q N
sine fraude, sine ꝓtinacia hæretica scribũt. Hæretici sunt q̃ honoris & famę stu
dio aut cuiuslibet cõmodi tẽporanei cupiditate ducti, nouas inusitatas, ueritati
cõtrarias sentẽtias de fide ac moribus christianis scribũt, asserũt, & defensant
cũ ꝓtinacia, a corrigi & emẽdari penitus recusantes. Qualẽ Damascenũ cũ Ori
gene, reliq̃sq; magnis scriptoribus, q̃ inter multa bona, pia & recta q̃ de fide ac
morib⁹ p eos scripta sunt, si fortasse in aliq̃ defecerũt, accusare ac dãnare ut hę
reticos nimis est temerariũ, nimisq; crudele. Cõstat. n. illos tales ac tãtos uiros
caritate feruidos, humilitate & mãsuetudie solidos, obediẽtia mites & flexibi-
les, oĩq; uirtute redimitos, uita & moribus speculũ rectitudinis fuisse ꝓpetuũ.

¶ De Spiritus ſancti proceſſione a filio & ipſius filii teſtimonia.

Ed redeamus ad decreti q̄d ex Blondo attulimus ſeriem, Vbi ſcio eſſet
s opē pcium de ſingulis inde redarguis, indeq; cōprobatis, reddere rō
nem. Sed qa nimis id foret opoſum, magnoq; uolumine negociū indi
geret, ſolū q̄d ad pntis diei ſolennitatē attinet, & tā ſoēlni decreto cōprobatū
eſt, dñi etiā Ieſu Chriſti autoritate firmemus. Quę certe plus eſt q̄ ratio huma
nitus adinuēta. Hæc n. faliit ſæpe uel fallitur. Illa ppetuo inobliquabilis eſt. Eſt
em̄ Ieſus uia recta, ueritas certa, uita non deficiens & beata. Eius igitur teſtimo
nium de ſpūs ſancti proceſſione audiamus. Suæ reſurrectionis ueritatē, cū iux
ta Lucam oſtēdiſſet, oportunitatē declarauiſſet, & teſtes oīm horū inſtituiſſet
ſiue rogauiſſet apoſtolos, ut eorū ſolidius teſtimoniū futurū oſtenderet, mox
adiecit, Ego mittā ꝓmiſſum patris mei in uos. Hoc porro ꝓmiſſum ad q̄d mit
teret idem Ieſus alibi p Ioannē oſtēdiſſe refert, Cum aduenerit paraclitus quē
ego mittam uobis a patre. i. ſpūm ueritatis q̄ a patre procedit, ille teſtimoniū
phibebit de me. Vt nimirū teſtimoniū diſcipulorū, ſpūs ueritatis aſſiſtentia, fa
uore atteſtatione, ſolidū & immutabile redderetur, Quēadmodū idem dñs Ie
ſus Chriſtus Ioannis teſtimonio aptiſſime monſtrat dicens. Si abero mittā eū
ad uos. Quē uero ſe miſſurū uelit intelligi, mox declarat adiiciens. Cum uene
rit ſpūs ille ueritatis docebit uos oēm ueritatē. Ille me clarificabit, qa de meo ac
cipiet, & annunciabit uobis. Oīa q̄cunq; hēt pater mea ſunt, Tergiuerſarii ne
q̄mus his locis aptiſſime redemptorē noſtrū affirmare ſpūm ſanctū a filio pro
cedere, niſi oīm theologorū ſententiā de miſſionis rōne fuerim⁹ aſpernati. Di
O cunt plerīq; theologi p̄clariſſimi doctrina, & celeberrimi ſanctitate, in diuinis
pſonis hanc eſſe miſſi rōnem, ut a q̄ quæuis triū pſonarū mittitur, ab illo ꝓce
dat. Ita cū a filio mittendū dicat ueritas ſpūm. n. & illa nullatenus poſſit a uerita
tis rōne diſcedere ꝓcul dubio illum miſit. Q̄m aūt hac ipſa die quā celebramus
ad cōplendā promiſſionē miſſus eſt, dubitari neq̄t ſpūm. s. a filio procedere,
Alii uero theologi argutiores fortaſſe uideri uolentes, qa creatura miſſa non
ſemp a mittente procedit ſecundū eſſe, ſed tm̄ ab illo accipit autoritatē, conati
ſunt oſtendere miſſionē non includere proceſſionē ad eſſe ſimpliciter. Q̄m a
q̄ qs minime procedit ſecundū eſſe ſimpliciter, miſſus dicit ſæpe, Sed hi poſtq̄
multa dixerunt, redeunt tñ cū pr̄ibus in gratiā. Dicunt. n. q; licet inter crea
turas poſſit autoritas dari, non ꝓcedenti a dante ſecundū eſſe naturæ, ac inde
conſtet ꝓceſſionē adeſſe naturæ, nō eſſe de intima rōne miſſionis, tñ in diuīs
aſſentiendū eſt ſecundū eos (rōne cogente) q; nihil diuinę cuiuſuis pſonę dat
nulla illi tribuitur autoritas niſi p emanationē ad eſſe ſubſtantiā & pſonā. Itaq;
& horū ſententia pſona diuina q̄ mittit aliā, principiū eſt. Vnde q̄ mittitur ori
ginem ducit, Quare inter priores & hos ſubſequentes hæc eſt ſola controuer
ſiæ ratio, q; illi proceſſionē ad eſſe, pſonā dicunt, ad rōnem formalē miſſionis
accedere, non tñ ubiq; ſed in deo. iſti dicunt hanc proceſſionē ad eſſe ſubſtātiā
uel pſonā nō eſſe penitus ad miſſionis rōnem in creaturis neceſſariā. In diuinis
tñ ſemp illā ante ire, q̄uis non ſit de eius rōne formali. Vnde ſecundū utrorūq;
ſententiā, nulla pſona diuina aliam mittit, niſi a mittente miſſa ꝓcedat, Quia
miſſus

miſſus auctoritē a mittente in deo nō accipit, niſi p proceſſionem ad eſſe pſonam.
Vt iā eſt habitū. Itaq; ſecundū oēs theologos, q; hactenꝰ miſſiōis diuinæ rōnē
ſcrutati ſunt, q̄ pſona diuina mittit, illa a mittente procedit, Sed ſpiritus ſcūs a
filio mittitur illo ipſo teſte q̄ id pręmittit & fallere neq̄t. Ergo a filio ſpūs ſcūs
procedit. Ne quis uero hanc miſſionis rōnē cauillari poſſet quaſi a latinis ad- P
inuentā, & non a græcis ſcriptoribus traditā. Vtrorumq; magiſter dñs Ieſus
Chriſtus illā exponere dignatus eſt. Paraclitū dixit ſpiritū ueritatis. Filio aut̄
ueritas maxime tributa dignoſcitur. Qui ergo eſt ſpiritus ueritatis, a ueritate
nō ſpiratus eſſe nō poteſt. A quo autē ſpiritus eſt, ab illo ꝓfecto ꝓcedere nul
latenus eſt negandū, niſi aliter q̄ per ſpirationē ſpiritū quis procedere fuerit
autumatus. Magiſter ergo ſapiētiſſimus, q; ſpiritū. ſ. a filio ꝓcedere ſic mōſtra
uerat, mox addidit. Qui a patre ꝓcedit. Ne a ſolo filio illū procedere q̄s poſſet
aſſerere. Ita q; a patre dixit ſpiritū. s. ꝓcedere, & ſpiritū illū dixit eſſe ueritatis,
& a ſe mitti, q; ueritas eſt. Miſſionē proceſſionis uigore ſapientiſſime ſolidatā
eſſe mōſtrauit. Rurſus ſine argumētatione, & uerborū interpretamēto, ut a ſe
filio illū ꝓcedere monſtraret, apte dixit. Ille de meo accipiet. A quo. n. accipiet
de ſuo, niſi a ſe ipſo dāte? Quid porro accipiet, niſi q̄d habet ille qui dat? Quid
uero habet niſi deū eſſe? & eſſe ſimpliciſſimū? Accipiet igit̄ de meo eſſe a me
filio. Quid ita? Quia oīa q̄ habet pater mea ſunt, & ideo non dat ea pater ſine
me. Dat autē pater ſpiritui ſcō ut ſit deus a deo procedēs. Et qa ſine me nō dat.
do & ego. Ita ille de meo accipiet, a me procedendo, & annunciabit uobis q̄d
accipit. Accepit aūt diuinitatem, & me deū eſſe, uos ſciet certiores. Vñ teſti-
moniū phibebit de me certiſſimū. Quia in cā ſciētię exptus me deū, dū & ipſe
deus a me ꝓcedit, plene pōt atteſtari doctrinā & opa meo a deo eſſe, & ſubſtā
tiā meā eſſe deū, Manifeſtū eſſe iā debet ſaluatorē noſtrū his q̄s ī mediū attuli
mus ſermōib⁹ aptiſſime demōſtraſſe, eū q; mittit ſpūm. s. a ſe mittēte ꝓcedere.
Q̄n miſſio de ꝓceſſiōe illo ipſo teſte & expoſitore ſumit exordiū. Adhuc iḡ
ipſe ſaluator noſter q̄d uerbis īplicitis aſſeruerat & cōfirmauerat, facto tandē Q
cōprobauit. Nāq; paulo anteq̄ cœlos aſcēderet, q̄n apoſtolos ad p̄dicandū le-
gat dicēs. Sicut miſit me pr̄, & ego mitto uos, mox inſufflauit & dixit. Accipite
ſpūm. s. & q̄rū remiſeritis peccata remittunt eis, & q̄rū retinueritis retēta ſunt.
Flatū (ut ſic dixer̄) a flante ꝓcedere ambigi non pōt. In ſpecie aūt flatus magi
ſter optimus ſpūm. s. dedit. Non. n. diceret accipite, niſi uellet dare. Nollet, niſi
exeq; poſſet q̄d dicēbat, ac illos īuitabat accipe. Facit porro diuina ſapiētia re-
rū ſpēs ſemp ſacramētis latētibus eſſe ſimilīmas, Quare ſicut flatus a Chriſto
flāte certiſſime ꝓcedebat, ita ſpūs. s. ſub flatus ſpecie elargit⁹ a filio Chriſti dei
nr̄i, dei ueri atteſtatiōib⁹, tā v̄bis q̄ ſigno certiſſimo factis, ſtructa ſancta mater R
eccleſia catholica ſpūm. s. a filio ꝓcedere ſtatuit eē credēdū. Ad quā rē nō deeſt
rō humana⁹ fabricata, fidei tñ fundamēto fulcita. Eſt certe dei filii plena imago
patris æterni. Oēs rōnes q̄ in patre ſunt, ſi filio nō repugnant, cōtinēs ſecundū
rē, & oñdens ampliſſime. Sed pr̄ hēt unde ſpūm. s. ſpirare ſufficiat, & hæc rō fi
lio nō repugnat. Spirare. n. & genitū eſſe minime diſſentiūt, Ergo ī filio eſt ſpi-
rare p oīa uigoroſum ſicut in patre, niſi q; pater a ſe ipſo uim habet v̄n ſpirat.
Filius hanc accipit a patre, q̄d ipſe teſtatur. Oīa q̄ hēt pater mea ſunt. Oīa inq;

nihil excludēdo, hēt ergo ſpirare. Si dicas nō hēt generare, ergo nō hēt oīa. Meminiſſe debes q̄ iā diximus, pfectā imaginē hēre oīa q̄ in re imaginata conſiſtunt, & imagini nō repugnant. Et p̄ter hæc ſi non habet generare, hēt genitū eſſe q̄d illi plene correſpōdet, & plene uim genitiuā oñdit. Ita nihil deeſt illi q̄d ad imaginis rōnem attinere uideatur, ſi ſibi ſpirare nō deſit. Adhuc ſi a filio nō ꝓcederet ſpūs. s. q̄ nā inter illos neceſſitudo eſſe uideret? Proceſſione nectun t⁹ ꝓſonę diuinę, ut ſemꝑ una aut ſit ꝑ aliā, aut aliā producat. Porro ſi a filio ſpiritus ſanctus non ꝓcederet (neq; n. filius ab illo ꝓcedit) nulla eſſet ꝓceſſiōis affinitas inter illos. Adhuc ut pro numero ꝓſonarū eſſendi q̄q; modi ī deo plene cōſurgāt. Sicut prima eſt penitus a ſe, ſecūda eſt penitus a prima, Ita tertiam oportuit eſſe penitus a duabus. Pr̄igit penitus eſt a ſe, filius a patre ſolo, ſpiritus ſanctus ab ambobus, Ita prima ꝓſona eſt una, & eſt penit⁹ īproducta, ſecunda una eſt & ab una ꝓducta. Quia origine ſeq̄tur illā, tertiā igit a duabus ꝓcedere cōuenit, ſicut ambas origine ſeq̄tur, ne originis ordo ꝑ ꝓſonarū ordinē mācus exiſtat. Quod uero in hiſtoria B. Andreę apoſtoli legit uerū ſpūm. ſ. a pr̄e
S ꝓcedētē, & in filio ꝑmanētē, hāc ſentētiā nō reprobat, ſed cōfirmat. Permanet .n. amoris latio in re cognita, dū amor ad id terminat̄ q̄d agnoſcit. Et nihilominus a re cognita amor ꝓcedit. Q̄n ꝑ cognitionē q̄ſq; amare quaſi īpellit. Neq; uero qa a duob⁹ ꝓcedat ſpūs. s. a pr̄e. ſ. & filio, ideo alter eorū minus plene illū ꝓducere ſufficit. Nō. n. ad ſuppetiæ addit filius, quaſi a patre ſolo ꝓcedere nō poſſit. A ſingulo eorū ꝓcedit ſufficiēter, neq; minus ab altero q̄ ſimul ab ambobus, Q̄m una ui infinita ambo producunt, Et ille de una infinitæ uoluntatis uirtutis ꝓcedit. Nō hñt duas uolūtates pr̄ & filius ſingulus ſuā. Vna eſt & unica utriuſq; uoluntas, & ī utroq; infinita. Nō ergo ab altero ꝓfecti⁹ oēq; ſimul in ambob⁹ ꝓfecta magis. Q̄m īfinito nō fit additio. Sūt ergo duę ꝓſonę ſpirantes ſed unica ī illis eſt ſpiratiua facultas q̄ ſingulis ſufficit ad ſpirādū. Sed nexus & cōcordia & principii unitas ī ꝓſonis duab⁹, duos efficit unū eſſe principiū. Veluti ſi qs princeps plures ad unā cām miſerit oratores, oēs legationē exponent, eritq; ꝑ multos una legatio adīpleta. Qui ſi fuerint ęque graues, & addicendū æqualiter īſtructi ſinguli totū ſufficiēter pagēt legatiōis officiū, & ſimul oēs ꝑ agēt illud. Q̄m illis una & unica legatiōis forma ſimul oīb⁹ eſt tributa. Dei igit maieſtas nō aliūde, ſed a ſe ipſa ſumēs oēm autoritatē, & illā patri ac filio cōem eſſe cōſtituēs, dū pater oīa q̄ hēt filio p̄bet. Patrē & filiū unum cōſtituit principiū, unde ſpūs. s. ꝓcedere p̄dicat. Sūt tn̄ duo principiātē, Sicut ī una legatio
T ne eſt una autoritas exponēdi crēdita, multi tn̄ ſunt illā exponētes. Igit ſpūs. s. q̄ hodie repleti ſunt apoſtoli, reliq; diſcipuli q̄ cœpunt loq̄ prout ſpūs. s. dabat eloqui illis eſt deus per amorē latus in ſuā eſſentiā, ſubſtantiam, ſiue naturam, & in oēs creaturarū eſſentias. i. ideas in illo relucentes, procedēs a deo in ſe penitus exiſtente, q̄d eſt perſona patris & ſibi p̄ñe per intellectū & penitus agnito q̄d eſt ꝓſona filii. Et per hæc hactenus de proceſſione ac miſſione ſpūs. s. dixerimus. Non ad ſufficiētiam qdem (Neq; em̄ id ulla poteſt creatura pr̄ſtare) ſed pro noſtra imbecillitate ſcrutati fuerimus. Quod illi nomen, Cur ſic nominetur, Quæ noīs ratio ſecundum rem. Quomodo pr̄ceda⁹ & a quibus.

¶ De miſſione ſpiritus Sancti.

Vnc eius miſſionē (ut a principio ꝓmiſimus) declaremus. Hic ante
n oīa ſcire uos uelim proceſſionē a miſſiōe hoc maxime diſtare, q̄ illa de V
notat procedentem inde naturā & ſubſtantiā ſumere unde ꝓcedit. Iſta ſignificat miſſum ſumere autoritatē ab illo q̄ mittit. Miſſionē uero æternā a tēporanea hoc ſolo diſtare, q̄ illa eſt acceptio autoritatis circa æterna, hæc circa tpanea. Vna tn̄ miſſione & unica, & hac ipſa æternā ſpūs. s. æternaliter & temporanee miſſus eſt. Neq; qa de nouo miſſus eſſe dicatur, noui aliq̄d illi acceſſit q̄ miſſus aſſeritur, neq; qa uariis ſub figuris miſſus creditur, uariiſq; tpib⁹ multas illi miſſionis rōnes aduenīſſe credamus. Vna & unica miſſione æterna & incōmutabili facta ſunt oīa, illo q̄ miſſus eſt penitus īmutato. Sed quō tpaneā X
miſſionē & æternā unā eſſe poſſit intelligi, cū iter ſe pugnare uideantur unam rē æternā eſſe, & hāc eandē factā eſſe in tpe. Et p̄ter hæc cū tpaneę miſſiones uariis ſint factæ tpibus. nec unis ſub formis, ſed lōge diſſimilibus, quō una ceſeri poterūt? p̄ſertim cū illæ nō ꝑmaneāt? Et p̄teritū p̄ñti ac futuro in his quæ fluunt idē eſſe non poſſit? Dicā maius, ſi miſſionis ueritatē audire uolueris. Audiā libens, at maius aliq̄d intelligā. Sed hoc minus negligi nolim. Eſt. n. mea ſententia q̄ arduū creditu, ſcitu uero altiſſimū. Sed q̄m arduis & difficilimis uirtus accēditur, et geſtit generoſa mens difficilia ſupare, erit mihi ſuauiſſimū, ſi maior attuleris tua ſentētia. Et hunc mea ſententia maximū difficultatis nodū enodaueris. Attende. Miſſio ſancti ſpūs cuius hodie ſolennia colimus nō tm̄ æterna eſt aut tpanea. Sed & hæc tpanea nō ſolū eſt illa uiſibilis q̄ a qbuſdā tripartita deſcribitur, cui & ab aliis ſupadditur quarta. En q̄d hoc eſt? Affer q̄ſo partes tpaneæ miſſionis & adiice quartā quā a qbuſdā ſupinductā refers. Et cur non ab oībus aſſeratur, ediſſere unde. Miſſus eſt tpaneæ ſpūs. s. in colūbæ ſpē. Dum Y
dñs Ieſus Chriſtus baptizatus eſt, miſſus eſt in ſpecie flatus. Q̄n dñs Ieſus īſufflauit apoſtolis dicens, Accipite ſpūm ſanctū, q̄rū remiſeritis peccata remittūt eis, & q̄rū retinueritis retenta ſunt. Miſſus eſt hodie dū cōplerent dies pentecoſtes ſup diſcipulos Chriſti cōgregatos ī unū. Miſſus eſt inq̄ in linguis igneis q̄ ſup illos inſederūt. Has tres tpaneæ miſſiōis ptes negare nō poſſumus. Q̄m priores duas ex euāgelio, tertiā ex actibus apoſtolorū ſuſcepit eccleſia, quartā miſſionis uiſibilis ſeriem factam in nube lucida, multi (neq; ſane ſpernendi) Theologi aſſerūt, Vt in Chriſti tranſfiguratione tres ſummæ trinitatis perſonas in ſigno uiſibili affuiſſe demonſtrent, Patrem in uoce, filium in gloria trāſfigurati corporis. Spiritum ſanctum in nube lucida, Sed quia ex euangelio aliiſque nouæ legis literis, hanc nubem ſpiritus ſancti perſonam contexiſſe non conſtat, & ſemper aliis in locis quibus perſonæ diuinæ oſtenſæ ſunt ſub ſigno ſenſibili euangeliſtæ uel alii apoſtoli id non ſilent, qui multa non audent, ne pluſquam oportet ſapere uideantur, hanc quartam Spiritus ſancti miſſionem penitus ōbmittunt. Tripharīam igitur dubitari non poteſt, miſſum fuiſſe ſpiritum ſanctū ſub uiſibilium rerū ſpeciē. Inuiſibiliter aūt & quaſi impceptibiliter miſſus eſt, mittit̄q; q̄tidie plures ad hoīes, ad plura loca, ad plura negocia q̄ cogitare quis poſſit. Et cum ad omnes una ſit æterna miſſio, & unica, & ſemper

Z in omnibus eadē temporaneæ sunt rerū per hāc ipsam ꝑmutatiōes inumeræ. Hoc est quod maius afferre uolebā. Arduū tibi uidetur ꝛternam & tꝑaneā in triformi sensibili spē spūs .s. missionē unam afferre & unicam. Multiplices & innumerabiles insensibiliū modorū missiones eiusdem spūs, una & unica missione paguntˇ. Sed quō hoc credibile fuerit? Credemus proculdubio si eorum quę diximus rōnem non ad rudē supficiē tm̄, sed intus & incute, mentis oculis attente fuerimus cōtemplati. Tria in uniuerso esse meminerimus añ oīa dei uolūtatē & intellectū ut sic dicam, exercētia sine labore, sine tedio, sine suimet qui exercetur mutatione. Videt dei intellectus diuinā essentiam penitus immutabiliter, qm̄ neq; illa aliter oñdi pōt q̄ semel oñsa est. Et non nisi semel & semꝑ oñditur, qa sine temporū uice, & in æternitatis permanentia oñditur & uidetur, & nequit intellectus illam aliter intelligere q̄ sit oñsa. Fallere.n. falli ue nō potest. Qm̄ est ipse sine fine ꝓfectus. Videt quiditates rerū .i. rōnes uniuersales oīum creaturarū. Videt circa hæc uniuersalia particulares rōnes accedētes & decedentes quę in oñdente & uidente penitus increatæ & immutabiles sunt. Vita.n. sunt. Nam quod factū est in tꝑe, in ipso primo faciente añq̄ fieret uita erat. Sicut domus añq̄ fabricata sit exterius in mēte artificis habet esse q̄d nō mutatur q̄uis dū fit augumentis accrescat, & lineis uarieť, dumq; facta est edaci uetustate, uel hoīum iniuria debilitetur, q̄diu nāq; durat artifex, & rōne cōstat, structuræ norma in illo est penitus inuariata. Qui si maneret ꝑpetuo, & nulla rōne mutari illū contingeret, ꝑmaneret in illo ratio domus penitꝰ immutata. Deus igitur q semꝑ est idem, & alius esse non pōt, rōnes creaturarum quas Plato dixit ideas .i. similitudines secūdū certos numeros, mēsuras, & pondera penitus īmutabilia, ad quarū lineā creaturę dū fiunt compaginanť, continet mente secundū quas & quarū instar creatꝰ rę formantur, & formatę uariātur penitus inuariata dei substātia q̄ exactissime cōtinet illa oīa secundū q̄ creaturæ uariant. Sed nūq̄d uarietatū q̄ in creaturis oībus tam sæpe cōtingūt mēsuras & numeros cōtinet deus? Cōtinet certe, At illas oportet esse uariabiles Aliter.n. creaturę nō uariarēť, nisi suarū uarietatū rō uaria fieret, atq; secūdū eā artifex deus illas uariari decerneret. Sūt oīm uarietatū in deo rōnes & similitudines, siue ideæ aut exēplaria. Vnde iā diximus particulares cōditiōes accedentes & decedentes uniuersalibus illū uidere. Sed tn̄ hæ suā uarietatē in dei mēte īuariabiliter (ut sic dixerim) hñt. Exēplo me intelliges melius q̄ aut rōne aut narratiōe digestę ueritatis. Et hoc ipsum uelim. Affer igitur obsecro exemplū, Vnde intelligā rē uariā īuariabiliter alicubi posse consistere? Si pictor uel statuarius imaginē pingere, aut formare cōstituit, nonne pfigit in mente certā rōnem picturę uel imaginis, a qua nullatenus discedere ꝓponit? Certe nō pōt aliter facere, si plene artē calleat. Nōne decernit imaginē rudibus antea lineamētis effingere, deinde ꝑ singulos dies donec cōceptā in mente formā exꝑsserit nōnē uersare ꝓponit imaginē? nōne ꝑ singulos dies illā uersat & mutat? Si in mente eius mutatio aliqua fieret, ut nō ab initio ꝑmeditata ꝓsequeret. Sed aut adderet aut detraheret aliquid his quę facere decreuerat a principio. Certe rationem artis ab initio nō fuisset assecutus. Aut in medio operis ab illa deficeret Ita q̄uis ꝑ singulos dies dū fit pictura uel statua, donec ꝓfecta sit mutet ī melius

artis tn̄ ratio in pictoris mente uel sculptoris eadē penitus manet semꝑ. Licet etiā aliter se hēre statuā uel picturā hodie faciat q̄ heri, Velitq; illā aliter cras esse q̄ hodie. Non tn̄ ipse, uel artis ratio mutať in illo. Qm̄ a principio meditatus est & uoluit oēs statuæ mutationes, in se ipso penitus īmutabiliter ꝑduran tes. Si (q̄d iā dixi) totā sit artis rōnem ex integro cōsecutus. Deus igiť fabricator mundi sapientissimus, cuius industrię nihil unq̄ accedere potuit. Ab initio & ante secula, ante inq̄ oīe tēpus, & sine principio cuiuslibet durationis, añq̄ mundus fieret, & principia oīs æui constituerenť, sciuit et cōstituit mundi machinā fabricare, factus est aūt mundus, qn̄ illū fieri decreuerat. Quia ergo mundus aliqn̄ factus est nouus, nihil inde noui deo accessit. Qn̄ uoluntate & decreto ab æterno constituto fecit illū, nihil suæ uoluntatis est q̄uis modo mutatum Dixit.n. id est deliberauit & cōstituit ab æterno, nō tunc primū dixit qn̄ facta sunt, sed facta sunt qn̄ illa fieri sua æterna cōstitutione decreuerat. Veluti si artifex hodie, ꝓponat statuā inchoare post mēsem, & mēse transacto in opus exeat. Non nouā uoluntate, uel mutata nouū hoc facit exterius, q̄d in sua mente antiquatū est. Quod si sola uoluntate faceret, nullatenus mutareť. Qn̄ (ut iā diximus) ab initio id facere uolnit. Si itē uoluntate sola mutatiōes in suo artificio oportunas posset efficere, qa illas uoluit dū opus facere constituit, nihil penitꝰ mutareť in artifice, in cuius uoluntate opis mutationes ab initio fuissent certa rōne constitutæ. Imbecillitas artificis, non uolūtate sola, sed manibus sua opera facientis, & nō nisi ꝑ motū facere potentis, & sine tꝑe mouere nequeuntis, qm̄ tēpus est numerus motus, & mensuratū sine intrinseca mēsura esse non pōt, facit artificē mutari ꝑ mēbra in opando, q uoluntate semꝑ est idem. At deus cuius potestas semꝑ par est sapientię. Sicut rōne oīa uno actu cōprehēdit sic uolūtate unico actu pōt oīa, Neq; ut opus digerat organis corporeis, aut instrumētis indiguus est, opus digerit sine tꝑe. Igitur quia est supra tempus, sine mutatione corporis cuius est penitus expers, sine uoluntatis nouitate, quam non recipit noua facit omnia, uno & unico actu suę potentissimæ uoluntatis. Nempe q; artifex uno actu uoluntatis, nolit oīa artis opa, facit imbecillitas intellectus quæ non nisi unam rem uno tꝑe sufficit intelligere. At non sic deus, cuius intellectus est infinitus, quia illi nihil est nec esse potest nouū, omnia perfectissime intellexit & itelligit semper, & omnia simul, & omnium mutabilitates ac mutationes una uolitione uoluit ab æterno, quæ suæ uoluntati nō est acquisita, sed innata consubstantialis & illi idem plene, non aliunde aduenies, non adiacēs alterius uirtute, sed sibi intima semper eadem. Mutatur ergo mundus, mutanť inquam creaturæ. Ratio siue idea secundum quam illas īmutat deus, nullatenꝰ uariatur. Quia infinitus intellectus mutationis non est capax, & ratio ꝓfectissimæ artis in artificis perfectissimi perfectissima mēte mutari nequit. Neq; etiā mutať uoluntas dei ꝑ quā oīa creata mutanť. Qn̄ non noua uolitione neq; diuersa, nouitates diuersissimarū rerū adducit in mundo. Sed una & unica æterna uolitione suæ uoluntati consubstantiali, & æquali per omnia mutat uniuersa. Sicut non mutatur artis intentio, siue uoluntas artificis, quæ permanens eadem per destinatas artis uicissitudines, ab initio ꝑconceptas opus artis īmutat,

¶ Declaratio iam dictorum & quorsum dicta sint ostensio.

Runt hæc oĩa plene agnita & penitus indubitata si habuerimus ꝑsua-
e sum deum in mundi structura quasi sapientissimũ & ꝓfectissimũ archi
tectum tanta sapientia & agẽdi ptãte ꝓditum ut suæ artis rõni agẽdiq;
uirtuti nihil ab æterno potuerit accedere, nihil deficere, nihil penitus ĩmutari.
Vt nullis machinis, nullis instrumentis, nullis organis, sed sola uoluntate atq;
decreto efficiat uniuersa, ita cõmutet se ipso penitus ĩmutabili ꝑmanente. Sed
q̃rsum hæc? ad demonstrandũ tot spũs sancti missiones unã esse. Quæ loco,
tpe atq; affectuũ disparitate a deo uariant ut nullã similitudinẽ recipiant. Si ui
gilãter q̃ diximus examinauerimus ꝓcipies, Age examinemus. Attẽdite spũm
sanctũ q̃ mittitur iã satis constat esse deũ, & eius tpaneam missionẽ esse ptãtis
acceptionem circa aliq̃d tpale iam pro confesso tenemus. Hæc si aliqua uisibili
A specie facta sit illum dicimus uisibiliter missum, & hanc ipsam missionẽ esse ui-
sibilem affirmamus. Si uero inuisibiliter exequatur, illũ dicimus inuisibiliter
missum, & hãc ipsam missionẽ dicimus inuisibilẽ, Ita missio æterna uel tpanea.
Gñalis uel specialis rõne termini ad quẽ missus est tendit, nomen sumit. Sicut
extrinseca & uisibilis aut intrinseca & inuisibilis dicitur rõne medii sub cuius fi
gura missus oꝑatur. Quę si agnoscis & tibi cõstat extrinseca alicui rei illã mul-
tiplicare uel secundũ substantiã diuersa facere non posse. Sicut albedo uel ni-
gredo supinducta parieti illum non faciunt a se ipso diuersum. Neq; qa multi
colores sint superficie illa trãsit in multas, sed una est & manet sub multis, Ita cer
te una missionis rõ, diuersis terminis aut diuersis mediis compata, non tibi ui-
debitur in se diuersa, sed una & unica secundũ substãtiã, ĩmutata penitus agno
scetur, ꝑsertim si mente non excidet q̃d tam seriose declaratum est spũm. s. esse
deũ, & eius missionẽ esse acceptionẽ auctoritatis ad opus exequendũ & in illo
B non differre executionẽ ab auctoritate susceptа. Q̃m utrinq; est eadẽ uolendi
ꝑpatio. Quare necesse est hanc executionẽ a deo fieri uolũtate una, æternoq;
decreto ĩmutabiliter oĩa cõmutãte. Bene se habet, & iã intelligo cũ dicis missi-
onem spũs. s. ęternã, dicere te uerã illã & unicã acceptionem autoritatis ad exe
quendũ æternaliter acceptã in rebus ꝓpetuis semp; mansuris. Cũ dicis tpa-
neam missionẽ eiusdẽ spũs, dicere eandẽ autoritatẽ & acceptionem autoritatis
eandẽ. Sed ad res tpaneas tpaliter cõmutandas. Cũ dicis eiusdẽ spũs missionẽ
gñalem, dicere eãdẽ acceptionẽ autoritatis ad gñalia pagẽda. Cũ dicis specialẽ
dicere eãdẽ autoritatẽ ad spẽale aliq̃d exeq̃ndũ. Cũ dicis missionẽ tpaneã atq;
uisibilẽ eiusdẽ spũs, dicere acceptã autoritatẽ, executiõi mãdãdi ĩ signo uisibili.
Cũ dicis missionẽ tpaneã & ĩuisibilẽ eiusdẽ spũs, dicere acceptã autoritatẽ exe
cutiõi mãdãdi nullo signo sensibili ad op⁹ adhibito, ut semp; sit eadẽ missio, sed
termini aut modi exeq̃ndi diuersi sint. Ita prorsus, Veluti si quẽ pontifex roma
nus legatũ cum iurisdictione ad spũalia & ꝓphana, siue sæcularia ad diuersa
mundi climata, diuersaq; ad negocia mittat. Erit certe una missio, una legatio
ex parte mittentis & missi nullatenus uariata. Et tñ diuersa sortiet noĩa, ꝑ di-
uersitate negociorũ, locorũ & temporũ, q̃ legationẽ uel legati rõnem non ua-
riabunt, neq; multiplicabunt, opa tñ erunt uaria, legationis siue missionis auto
ritate penitus ĩmutata. Copiose certe satisfactũ est, tango & teneo infinitas

missiones. i. executiones autoritatis una missione consistere, & uisibilẽ ac inuisi
bilem, æternã ac tpaneam rõnem missioni additã, illam nõ posse mutare, neq;
multiplicata negocia posse illam multiplicare. Presertim q̃m (q̃d & tu monui
sti) per solam uolũtatem deus pater, & filius mittunt spiritum sanctum. Ille so-
la uoluntate missus operatur, quæ una tm̃ in tribus est, summeq; necessaria,
& plures esse non potest, neq; in se ipsa habere contingentiam uel mutationẽ,
licet super mutabili re ueniens illam ĩmutet.

¶ De rõne missionis spũs sancti in triplici uisibili specie.

Ed cur spũs sanctus in triplici uisibili specie missus est & non in plurib⁹
s Cur etiã potissimũ in illis quas diximus uidelicet in figura colũbæ pri
mo, Deinde in flatus forma, Et tandẽ (q̃d hodie recolimus) in igneis
linguis. Vnde oẽs q̃s supsedit, repleti sunt & ceperunt loq; uariis linguis, prout
spus. s. dabat eloq; illis, scire desydero, ut pñtis solennitatis rõnem copiosi⁹ ha-
beam, & feruentius colã, q̃ illam certius agnouero. Tres sunt q; fidei catholicæ
testimoniũ dant in cœlo, Pater, uerbũ & spũs sanctus, & hi tres unũ sunt secun C
dum substantiã. Tres item sunt q; hãc ipsam fidẽ attestant̃ in terra, Spũs, aqua,
et sanguis. Spũs in q̃ angelici boni q; nascente dño nr̃o Iesu Christo nostrę fidei
magistro & principe cantauerũt. In terra pax hoĩb⁹ bonę uolũtatis, Qui pasto
ribus dixerunt, Annuncio uobis gaudium magnum, qa natus est nobis hodie
saluator mũdi. Spũs itẽ angelici mali q; a multis expulsi exeuntes clamabãt illũ
esse Christũ. Spũs itẽ humani q̃n pueri hebræorũ portantes ramos oliuarum
obuiauerunt dño clamãtes. Bñdictus q; uenit in noĩe dñi rex Israel. Spũs Ioan-
nis Baptistæ q; dixit, Ecce agnus dei ecce q; tollit peccata mũdi. Aqua etiam te-
stimoniũ ꝓhibuit q̃n se calescibilẽ ꝓbuit dño Iesu Christo, et eius impio cõtinuit
impetũ tẽpestatis, facto cõprobans & attestãs dñm Iesum Christũ esse deũ fa
ctorẽ suũ cui illa nullatenus resistere̅ possit. Sanguis q̃q; non taurorũ aut ui-
tulorũ, sed hoĩum mortuorũ, q; cõcretus & hebes in uenis, iterũ dño Iesu Chri
sto iubente ꝑ illas fluere cepit, & ueterẽ concentũ harmoniãq; neruorũ iã silẽ
tem renouauit. Tres etiã mũdos figurauit antiqtas, ĩferũ siue subterraneũ, me-
diũ subcœlestẽ, & supmũ siue cœlestẽ, ꝙ hos tres mũdos ĩhabitãt rõnales spũs D
fidei nr̃æ caput, dñm Iesum Christũ uenerant̃ & colũt. Q̃n ĩ noĩe Iesu flectitur
oẽ genu, cœlestiũ, terrestriũ & ĩfernorũ. Tres sũt statꝰ rõnalis creaturę. Prim⁹
secũdũ quẽ ĩstituta ẽ, ĩ q̃ q̃dã pmãserũt, q̃dã ab eo ceciderũt. Alter ĩ q̃ se ꝓcipita
uit, & facta ẽ destitũta. Ab hoc q̃dã rõnales spũs releuãt. Quidã ĩ eo manẽt ꝑ-
petuo, & releuari nõ pñt, qa nolũt. Alter naturæ restitutę, ad quẽ releuati q̃dã
plene pueniũt, q̃dã minime. Rurs⁹ releuatę naturę triplex ẽ rõ. Quidã releuãt,
& nunq̃ recidunt. Quidã releuantur & iterum decidunt, ut releuentur. Quidã
nunq̃ releuantur. Horũ trinorũ ordinũ gratia ter in signo uisibili sapientissim⁹
deus spũm. s. suũ mittere uoluit, q; ad fidẽ trinitatis uenit cõfirmãdã, cui triplex
est ex cœlo, ex terra, ex inferno testimoniũ, Qui tres mundos illustrat. Infimũ
per puniẽtẽ iustitiã, Mediũ ꝑ misericordiã releuãtẽ, Supmũ ꝑ gloriam fœlici
tãtẽ. Venit ꝓterea spũs. s. ad hoĩes ut purget ĩmũdos. Proficiẽtes. i. iã purgatos
pficiat & corroboret. Roboratos cõfirmet & illustret. Quare ter magna cum
rõne missus in specie uisibili inuenitur.

¶ De ratione missionis Spiritus sancti in columbæ specie, in flatus halitu, & in igneis linguis.

B T primo qdē in Colūbæ specie, qñ Christus a Ioanne aquis Iordanis
e baptizat⁹ est. Audite q̄ſo figurā, Deinde figurati mysterii rōnem acci
pite. Cum aqs diluuii purgata est terra peccatis, solus Noe ob iustitiā
quā coluit cū uxore & liberis liberorūq; uxoribus p̄ arcam saluatus est. Volēs
hic certior fieri an plene esset terra purgata peccatis. Ansibi liceret egredi ar
cam, colere terrā, & hoim instaurationi opam dare. Bis emisit columbā, q̄ ad eū
reuersa ad uespam, tulit oliuæ ramū ore suo, uirentibus foliis. Ita expectatis se
ptem diebus aliis Noe egressus est arcā, & a deo bñdictionē accepit. Secūdus
Noe rex iustitiæ q uenit cœlū terrāq; purgare peccatis, & genus humanū in
integrū restituere, cū proprii corpis arcam nostrę salutis certissimū instrumē
tum undis fluētibus Iordanis exposuit, ut aquas ad baptismū suo baptismo san
F ctificaret, ac sanctificatas ostenderet, in colūbę specie spūm.s. ad se uenire, & su
per se sedere constituit & cōspexit. Et sicut Noe primus post cōlūbæ reditum
expectauit septē diebus aliis. Ita secundus Noe q p̄ septē hebdomadas passio
nis suę mysteria uoluit celebrari. Ad spūs.s. missionē septē alias hebdomadas
intermisit. Quatenus primo septenario a cordibus nostris extirparent uitia, se
cundo uirtutes sererent, Et spūs.s. q in colūbæ specie ad purgādum nos uenit
primo septenario. In specie flatus, secūdo aduenies septenario p̄ficiat q̄s pur
gauit. In tertio uero p ignis speciē supra nos aduenias & illuminet atq; confir
met. Est colūbus aīal sine felle amicissimū hoī, cuius sanguis oculorū maculas
purgat, & dolores lenit, eius stomachus purgat margaritas & efficit meliores.
Ita spūs.s. ab oī amaritudine ignorantię uel neq̄tię alienus, amore sapientię &
fulgore iustitiæ mentis oculos purgans & acuēs q̄s absorbet, nō assumens sed
efficiens meliores, sub colūbæ specie nō sine rōne in dñi Iesu Christi baptisma
& se monstrauit. Postremo qa dñs Iesus Christus baptizatus est ut hoies cōci
ues sanctorū angelorum & domesticos dei faceret, in eius aīalis effigie hoc in
baptismo spūs.s. uoluit apparere, q̄d cœleste esset & aereū, & nihilominus cū
hoibus habitaret. Qm̄ & is sup quē uenit de cœlo descendēs, cœlorū cōditor
moderator & dñs, in terris uisus est, & cū hoibus conuersatus est, ad eorum
G salutē p̄merendā. Nūc qa purgatos cōuenit roborari, ne relabant insordes et
robur hoīs maxime est a spū uitali simul & naturali, q̄ halitu uel flatu maxime
dinoscit. Qñ robusti hoies solidę cōpaginis & bñ sani, multo uigore & bono
odore respirant, econtra graciles raræ texturę debiles, aut non uigorose respi
rant, aut nō bene olent halitu. Datus est iccirco a dño Iesu Christo spūs.s. in ha
litus specie, quē uigorosū & optime olentē fuisse credere debemus. Qm̄ dñm
Iesum Christū secundū hoiem cōstat fuisse corpaturę tpatissimæ, oiumq; sa
nissimæ. Vt igitur nostrū robur spūm.s. nobis esse cōstaret. Vt sciremꝰ qa nō
sumus sufficientes boni aliq̄d cogitare quasi a nobis. Vt meminissemus nos bo
na loq̄ docente spū totius p̄fectionis autore, ut nostrā uitā a deo esse sciremus,
& in illo atq; p illū nos uiuere agnosceremus, ut puderet nos cor nostrū malis
cogitationibus sordescere. In specie flatus halitus & spiratus ignis, unde uita p̄ma

net, &

net, & sine q̄ durare nō p̄t, ostensus est spūs.s. missione secūda. Tertiū spūs.s.
opus est, adiutos & roboratos ad p̄fectū reducere & decorare. Vt p̄ ecclesię sa
cramenta q̄ eius dē spūs. s. munere suscipimus nos euadere intelligamus oēs in H
uirū p̄fectum, in mensurā ætatis plenitudinis Christi. In igne se ostendit tertia
missione spūs.s. Quid.n. magis p̄ficere p̄t q̄ ignis? q̄ inter elementa p̄fectissi
mus est. Cuius uirtute oēs naturę elementis cōpactæ concoquunt, & in ultimā
p̄fectionē coalescunt. Est certe ignis inter oīa elementa o p̄fectissimus atq; pur
issimus. Est p̄ficiens oīa, & a nullo ipse p̄fectus. Quid porro magis p̄t ornare
corpus q̄ splendor? Quid ornatius aīo q̄ lucis fulgor accedere p̄t? Ignis si pu
rus. i. si sine aliorū elemētorū mixtura sumat, non cōburit, sed illuminat. Non I
deuorat, sed p̄ficit & decorat. Ita qa spūs.s. corpus exornat, & aīam splendesce
re facit oīm fulgore uirtutū, ad tertii muneris sui oñsionem in igne uoluit appa
rere. Non cuiuslibet formæ, sed quasi lingua. Nec hoc fratres charissimi my
sterio uacat. Discernitur hō a brutis rōne. Sed si sit elinguis quasi sine rōne ui
detur. Quia rōnis opus plene oñdere non sufficit. Multa qdē secundū rōnem
sunt hoīs officia, sed linguę ministerio ornatissimus est, Hinc ego crediderim
exornandę linguę studio dicta esse humanitatis studia, & q̄ rhetoricis studen
humanitatis literis dictos esse opam dare. Qm̄ humanissimū hoīs op⁹ est eloq̄
Multa sunt in hoīe mēbra, nullū magis hoiem ostēdit q̄ lingua, Quid Eschinē
Quid Demosthenē, claros fecit apud græcos & potentes nisi linguæ? Marcū
Catonē illū Censoriū senatorē ex rustico & rudi porcorū custode (unde por
tius dictus est) linguę uirtus qua tot clientes oñdit insontes, & se totiens iustū
uirū & æquū in senatu, & in cōcionibus tutatus est, semp inter primos & potē
tissimos Romanę urbis proceres constituit & seruauit, Marcū itē Ciceronem
Arpinatē, & nouū in urbe, q̄d consulē in ea cōstituit? Quid Catilinę cōiurati
onē extinguere p̄stitit? Quid plus q̄ Cęsarē aliqñ posse in romana repub. tri
buit? Quid Pōpeio illū uenerandū, & inter primos fecit hēri? Quid illi duc
Cæsares conciliauit? Quid illū post suas partes profligatas in senatu retinuit?
Quid Octauiano ad impiū illū tribuit adiutorē? Quid p̄ tot secula nomē eius
summa cū ueneratione recolere facit? Certe linguæ facundia & ad iusti & eq
studia p̄suadenda, pmptissima. In q̄ si p̄seueraſſet. Si philippicas inimica mēte
& uindictæ studio ad infamiā Marci Antonii sempiternā non edidisset, nunq̄
profecto proscriptis inter ciuiles ardores & turbines fuisset annumerat⁹, nūq̄
carnificū gladiis fuisset expositus. Ita quē lingua bñ frenata ad summos hono
ris gradus, & sibi ipsi q obtinuit antea uix optabiles euexit, illū eundē effrenis
facta subuertit, p̄strauit & carnificib⁹ tradidit obtrūcādū. Dies me deficiet, si
q̄s fructꝰ bonos bona, q̄s itē malos mala lingua iter hoīes pariat afferre uoluero
Certo certi⁹ est respublicas regna, reges bñ moratę linguę bñficio augeri, con
seruari & manere. Iniuriose aūt linguę uitio, q̄ uel superbia effertur, uel ligatur
auaritia, uel libidine sordet, oēm publicā & priuatā rem p̄cipitari notissimū est
Vidisti priuatas domos lingua castigata præsertim in fœminis pace iucūdissi
ma perfrui. Vide contra ubi sit nurus loquax, ubi fœminæ rixosæ, domum
non posse consistere. Fratrum nondum coniugatorum charissime uiolatur.

Monstrum est nondũ uxoratos fratres diuidere substantiã & habitare separa im. Contra ubi uxores duxerunt pro miraculo est illos simul habitare diutius Quid hoc efficit? nisi linguę muliebris īmoderatã loquacitas? Vultis o uiri domos uestras a iurgiis & a rixis tranqllas? Ante oīa uestrã cōpescite linguã, deinde uxorũ loquacitatē cōprimite. Tales uobis erunt filii, tales famuli, quales lingua uestra & uxorũ uestrarũ hēre uoluerit. Vultis o ciues q ad clauũ reipub. in puppi sedetis uestras respub. esse fœlices? Adhibite publicis cōsiliis linguas castigatas & castas, Fluctuat antea senatus q̃ ciuitas. Sed ne uos diutius p̄ secularia circūducã, Quid ampliauit, qd glorioſam effecit monachorũ uitã nisi lingua dei p assiduas orōnes & proximi utilitatē, p̄ p̄dicationes & monita p̄sonās indefesse. O Dñice in quo potissime tuę uitę imitatores uaiere exhortatus es? Tu qd egisti? Hæreses lingua, & indefessis sermonibus p̄secutus sum. Fratres meos intētos esse uolui malis hęresibus extirpādis, puritatē fidei catholicę p̄dicandæ tuendæ, & rōnibus defensandę O Francisce q tantis uirtutibus clarui sti, ut uexillũ triūphātis Christi tuo corpi portares insculptũ. Quid tibi postq̃ mente es in melius cōmutatus fuit maxię curæ? Quid potissimũ egisti, postq̃ stigmata dñi Iesu in corpe tuo circumportare meruisti? qd fratres tuos agere uoluisti? Ego semp dñm Iesum Christũ, & patris eius beneficia populis p̄dicaui, nusq̃ ab hoc studio me retraxi, auibus etiã & quadrupedibus, īmo & maris piscibus, ore meo dei magni bñficia enarraui. Non solũ hæreses p̄secutus sum sed etiam penitus a fide Christi alienos adiui, & coram illis intrepidus euãgelii ueritatem prædicaui. Postquam corpus laboribus effœtum, & inedia consumptum est, Christi uulnera in me suscepi, quia ambulare non poteram, studui circūferri, & linguam & quæ mihi sola erat integra in dei laudibus enarrādis semper exercui, semper docui euangelii ueritatem. Et in extremo uitæ constitutus a prædicatione cessare non potui. Fratres meos ad uoluntariæ pauperta tis studium animaui. Qui ut prædicandi gratiam a domino assequerentur eos assidue prædicare præcepi hac potissimum ratione, ut in p̄dicatione quã facerent, casta & examinata eorum eloquia essent ad utilitatem & ædificationem populi, cui uirtutes & uitia, pœnam & gloriam, cum sermonis breuitate per fratres meos prędicari mandaui. Quoniam uerbum abbreuiatum fecit dominus super terram. Nulla esset abstinentia uirginum, Nulla perseuerantia cōfessorum, Nulla constantia martyrum, nisi fuisset prædicatio apostolorum. Fidem Christi linguę ministerio, seminandam, purgandam, alendam, retinendã defendendam, & perpetuo conseruandam spiritus. s. ab initio præuiderat, & iccirco in igneæ linguæ figura potissimum uoluit apparere, ut qui labia Esaiæ prophetæ calculo ignito de altari sumpto per angelum purgari mandauerat ad prophetiam, suo etiam splendore & feruore ad euangelii ueritatem illustraret, hac die qua repleti sunt omnes discipuli Iesu spiritu. s. & ceperunt loqui uariis linguis, prout spiritus dabat eloqui illis euangelicam ueritatem per quam in psalterio decem chordarum omnis ecclesia iustorum de suo & redemptori nostro domino Iesu Christo psallat semper. AMEN.

FINIS

CXC.

CONTROVERSIA DE EXCELLENTIA INSTRVMENTORVM DOMINICAE PASSIONIS PER EVNDEM MARCVM VIGERIVM CARDINALEM SENOGALLIENSEM DISCVSSA.

VEMADMODVM AD NATVRAE OPERA

q in uno corpore multa sunt membra diuersis actibus accommodata, ita ad artis opus uaria instrumenta adhiberi solent singula singulatim suas operationes habentia. Igitur ad redemptionem nostrã summi artificis domini Iesu Christi, eiusq̃ eminentissimæ artis operationē, utpote consumatissimã, consentaneũ est multa instrumẽta accessisse. Fuerunt aũt uestes, funes, corona, flagella, columna, uitta siue uelũ crux, claui, arundo, spongia, lancea, lyntheum, & sepulchrũ. Quę ut suo tpe nostræ redemptionis operi singulatim singula accceſſerunt, ita suã quæq̃ dignitatem & uenerationis rōnem acceperunt, a dño Iesu Christo, qñ ad eius contactum puenire meruerunt. Sicut. n. q̃ uenenosa, contagiosa, uel tabida tangunt, contaminant, & fiunt morbosa, ita q̃ uiuæ aquæ, immo uitæ & salutis æternæ fontem, artificēq̃ in uiuificādi ac saluandi artificio tetigerunt salubritatē, maiestatem, ueneratiōisq̃ rōnem conq̃siuisse ꝓpetuam ab re nō credit. Opẽ p̄ciũ esset instrumentorũ ipsorũ excellentiã ex toto declarare. Sed qm̃ opossum, arduum, longũq̃ nimis negociũ foret, neq̃ ego tm̃ pollicitus sum (qm̃ nec mihi tm̃ tribuo) Aggrediar id solũ p̄stare q̃d promisi. Cum. n. sanctũ ferrũ lanceę q̃ miles Saluatoris latus apuit, Anconã esset allatũ Innocentio VIII. Pont. Max. & ad illud excipiendũ oēs fere p̄uinciales episcopi conuenissemus, ac p̄ ciuitatem solenni pōpa circūtulissemus, celebrata q̃ta potuimus deuotione, re diuina, refectaq̃ iam mente, corpa q̃q̃ cibo refecimus. Interea uero de passione dñi nostri Iesu Christi colloquentes, incidimus in controuersiã. Esset ne dignus ferrũ sanctũ Lanceę q̃d excepamus, uestimentis dñi Iesu, & p̄sertim tunica inconsutili, quã Turcarũ Impator sibi retinuerat, sanctũ ferrũ Romano pontifici dono mittendo. Hanc controuersiam qa plene diffiniendi locus nō erat, tunc recessuris, & ad propria ea ipsa die reuersuris. Iniunctũ est mihi a coepiscopis meis, ut de ea aliq̃d copiosius scriberẽ. Quorũ charitati pro mea tenuitate satisfacere uolens, libellũ hunc paulo post cōscripsi, & p̄ aliq̃t annos apud me manere iussi, ne q̃d censore dignũ secũ ferret. Meminerã. n. Quintilianum grammaticũ rhetorēq̃ celeberrimũ admonere Scriptores quartũ ac decimũ usq̃ ad annũ sua scripta penes se retinere, & post id tpis spaciũ, priuatim legere oportere, ut ita demũ quasi aliena, iāq̃ infantiã exuta examinarent, sic. n. castigatius legenda mittunt in publicũ. A q̃ sapientissimo instituto, si in scribendis historiis, aut naturę & artis uiribus declarādis scriptores recedere non debent, Quanto magis nos illud seruare oportuit diuina scribentes? Aedidi igit ipsum libellũ rogatus a cōpluribus religiosis sane & doctis uiris, q illũ priuatī in nostra bibliotheca legerũt. Haud eq̃dē opinatus opus rei adæquauisse, mor

talium uires longe ſuperanti. Eſt noſtra hæc quæliſcunq; lucubratio in tractatus quatuor diſtributa. Primũ nãq; exponimus unde exordiũ ſumat honoratiõis ratio gñalis. Deinde rõnem hanc inſtrumentis paſſionis Chriſti, & aliis q̃ chriſtiani uenerant̃. Reliquiis dico pro reliquiis, memoriis, imaginibuſq; ſanctorũ conuenire monſtramus. Ad hæc chriſtianorũ cultuũ gña diſtinguimus, & iuxta ſanctorũ patrũ decreta partimur. Nouiſſime uero uiã ad iudicandũ apimus de controuerſia inteꝛ nos Anconę habita, ut prædiximus.

¶ Bonorum tripartita diuiſio.

A Ria ſunt bonorũ genera, Quædam proſunt, delectant alia, Tertia honeſtant, dantq; maieſtatem. ¶ Quod utile eſt, ad delectationẽ & honeſtatẽ, rõnis ordine, tendere debet. Necꝫ. n. utile ſeipſum finire poteſt, necꝫ delectabile, ſed ambo in honeſtate ſolidantur, & in illa qeſcũt. Nemo certe uult utilitatem, nemo diuitias querit, ſi recte q̃rit, niſi ut p eas delectet̃, uel ut euadat honeſtior. Lucroſa igitur & utilitatẽ afferentia nõ ꝓpter ſe ipſa bona ſunt, ſed qa ad meliora ordinant & diſponũt. Delectabilia itẽ bona ultima non ſunt, & ſeipſa non finiunt, ſed ad honeſtatẽ tendunt, qñ a recta boni rõne non deuiant. Delectationes. n. guſtus & tactus qbus hoĩes maxie delectant̃, nõ ueræ, non plenæ ſunt, non ſunt tranqllæ, niſi qñ cũ honeſtate & honeſtatis gr̃a requruntur. Hinc etem̃ nuptię oẽm fere humanã delectationẽ cõtinentes (quia guſtus & tactus & liberorũ deſyderiis ſatiſfaciunt) p leges inuenę ſunt, & honorabiliores apud oẽs mortales habent̃, ut exterioris hoĩs delectationes ſint honeſtate conditæ. Hac de cauſa morales philoſophi uirtutẽ temperantiã deſignauerũt. Quia ſecundũ honeſtatẽ per illã hoĩes appetũt, proſequũq; ſuauia ſenſibus. Et quod natura eſt delectabile, ratione moderatũ, reddit̃ honeſtum. Liberalitatẽ & magnificentiam docueruut, ut ad honeſtatẽ utilia cõuertãtur.

¶ Cui ex tribus prædictis bonis maxime ſit exhibendus honor.

h Onorẽ & uenerationẽ (qb⁹ animus bñ inſtitutus maxie inhiat) optiotriũ bonorũ moralis philoſophia deberi pronũciat. ¶ Nam cũ maxia merces, maximo debeatur bono, & bonũ honeſtum maxime bonũ ſit.

B Itemq; honor ſit maxima merces, honor honeſto maxime debebit̃, Itaq; non bene faciunt hoĩes nudis delectatiõibus inhiantes, uel q delectabilia colũt honeſtate carentia. Dant. n. pro minori maius bonũ. ¶ Certe ut nõ eſt bon⁹ mercator q maiori p̃cio rẽ emit, q̃ ſit ex inſtanti qualitate tẽporũ, uel ex recta rõne

C uendibilis. Ita ĩprudenter facit qſquis pro delectatiõe ab honeſtate ſeiũcta honorẽ exhibet delectabili. Deſipiũt adhuc magis q utilia honeſtis p̃ferũt. Sũtq; iſti penit⁹ extra termios rõnis, q̃s ueriſſime dicit apoſtol⁹ idolis ſeruiẽtes. Etem̃ qa num⁹ pecunia ue utilitatẽ metit̃, q utilia ſectãt̃ numorũ gr̃a maxie id faciunt. Nõ mirę igit̃ q⁹ apud tales pecunię oĩa obediũt, & ei⁹ gr̃a tã ãguſti aĩ oĩa faciũt

D oĩa ſuſtinẽt. Eſt aũt pecunia ſiue num⁹ metallũ certo ſub põdere, idolo, charactęrib⁹ue ſignatũ, qb⁹ q̃ti ſit, ĩ pmutatiõibus, uẽditiõibuſq; oñdit̃. Itaq; tã miſeros hoĩes, q pecunię ſeruiũt accumulãdę, q numos cæteris bonis añponũt, nõ ĩmerito dixit Apoſtolus Idolis inſeruire. Conſtet nobis honorẽ maxie deberi reb⁹, nõ qa utiles, nõ qa delectabiles, ſed qa honeſtę ſunt, qa uirtutẽ moralẽ uel diuinã aliq̃ modo cõtinẽt, & ad felicitatẽ cõſequẽdã adminiculum præſtant.

¶ Quæ ſit merces boni utilis.

Vamuis ſolã utilitatẽ afferentia honorẽ pro p̃mio habere nõ debeant.

q Conuenit tñ illa certã habere mercedẽ. Nihil. n. boni rõnem ſapit. Cui pro ſuo modulo non maneat certũ p̃mium. Vtilitatẽ igitur afferentib⁹ retributio ſaltẽ debetur. Vnde mutuũ danti, redditur æqualens, q̃uis turpiter & ſub uſura dederit. Si aũt ſine mercede conuenta, ſine turpi cauſa dederit mutuum, debetur ei gratiarũ actio, & bñficentia ac cõpenſatio, ſi occaſio p̃ſtetur. Quod ſi cũ iniuria priuata uel publica qs alteri utilitatẽ p̃ſtat, necꝫ cõpenſatione, necꝫ gratia necꝫ bñficẽtia dignus ſit. Eſt Archipyrata cũ p̃donibus utilis, & meretrix lenoni utilitatẽ parat, nõ tñ p̃dones honorẽ debẽt Archipyratæ, nec cõpenſationẽ, nec gratiã, nec leno etiã meretrici hæc debet, qm̃ nihil ueri boni hi præſtant, illi ue recipiunt. In utroq; enim turpitudo utilitati ineſſe dignoſcitur, In neutro unquam apparet honeſtatis ratio.

¶ Quæ merces conueniens ſit bono delectabili.

Electationẽ afferentibus turpẽ ac penitus iniuſtã, nil prorſus debet̃ ho

d noris, nil p̃mii. Poſſet tñ utilitas pro mercede uoluptatũ etiã iuſte p̃ſtita, cũ iuſtitia retineri. Nã q̃d meretrices fornicando acqrũt, turpiter & iniuſte, licite retinent, ſi tñ a iuſtis dñis accipiant. Quod itẽ hiſtriones, p̃ſtygiatores, mimi, ſuis nugis acqrunt minus honeſtis, iuſte habent, ſi a iuſtis dñis nugarũ & p̃ſtygiorũ ſuorũ mercedẽ accipiant. At ſi delectatio iuſta ſit, & flagitio non cõmixta, infamię nõ expoſita, debetur pro illa ſaltẽ utilitas. ¶ Hinc eſt q̃d E artificibus cuiuſq; gñis, q̃rũ opa bonis moribus, & publicę nõ ſunt utilitati, ex ſui rõne contraria laboris p̃miũ debemus, pecuniã uel rem pecuniæ æqualẽtẽ, licet hmõi opa nullã utilitatẽ ſecũ ferant. Huiuſmodi ſunt annuli gẽmati etiam ſophiſtice fabrefacti, & alię adornatũ ſiue ueræ ſiue fucatæ ſupellectiles. Sunt adhuc alia delectabilia q̃ ſolius utilitatis mercede recte neq̃unt cõpenſari. Vt F ſunt ex magnis periculis liberationes, q̃bus nulla utilitas põt eſſe cõdigna ſatisfactio, ſed grati animi ſtudiũ (ut Patronis & cõſeruatoribus) p̃mii loco ſemp eſt liberatoribus exhibendũ. Vxores q̃q; a maritis, & mariti ab uxoribus accipere plus debent q̃ pecunia exolui poſſit. Debet maritus uxori uictũ, ornatũ G condecentẽ, gratã cõuerſationẽ, bñficã mentẽ, honoris, fortunarũ, & uitę prõptã defenſionẽ. Debet econtra uxor marito hæc eadem, niſi q⁹ pro defenſione auxiliũ debet, & obſeqũ familiare, liberorũ educationẽ, p infantiã & pueritiã, domeſticã bonorũ cõſeruationẽ, & accõmodatã diſtributionem p oẽm uitam.

¶ Quæ ſit merces boni honeſti.

Tilia q̃dẽ & delectabilia bona honeſtatis gratia expetẽda ſunt. Eſt aũt

▼ honeſtatis merces, aliud aliq̃d illis melius. Hanc multi honorẽ putãt & H falſo q̃dẽ, q̃m aliq̃d eo melius honeſto debetur. Propterea dixere ſtoici honeſtatẽ propter ſe ipſam expetendã eſſe, quaſi nihil melius ſit honeſtate, nihil optabilius, nihil q̃d p̃mii loco ſuccedere illi poſſit. Quę ſententia ſi ſanẽ intelligatur a ueritatis chriſtianę rectitudine non diſcedit. Exercemur. n. p morales & per theologicas uirtutes (honeſtatis riuos) ut deo placeamus, ut ille nos amet, & eius amore fruamur, q̃d honeſtiſſimũ eſt, honeſtiſſimorũq; oĩm ſun-

damentum & terminus extremus. Honestas igit hoñestatis est p̃miū. Sed q̃m nos q mortales sumus huic bono p̃miū suū dare nō possumus, amorē illi, & honorē (pro uiriū nostrarū mensura) natura quasi iubente rependimus. Nemo est. n. q bonos mores non amet, non uenereť, nisi insanus sit, uel malitia penitus efferatus. Habet itaq; honestas ab hominibus amorem, & honorem in p̃miū, a deo aūt fœlicitatē id est amorem reciprocum nunquam defecturū.

SECVNDVS TRACTATVS

¶ Christiani irreprehensibiliter honorant instrumenta Passionis Dominicæ, Sanctorum reliquias memorias & imagines.

Abet uirtus heroica tm̃ honestatis, & maiestatis, ut non solum opa & h opatiõē secundū se uenerabilē efficiat, & honore dignū. Sed ea etiā q̃ l uirū heroicū rep̃sentant, q̃ illi coniūcta, q̃ illi proxima sunt, & instrumē ta etiā p quę uirtus ipsa opatur, honore digna reddere consueuit. Sic regiæ sedes, regięq; domus, honoribus gaudent, eminent priuilegiis, ob reges q illis insident, istas inhabitant. Vexilla etiā regiis insignibus decorata, uenerant popu li, defendūt milites, q̃m regnorū gloriā, & regū indicant maiestatē. Sic mẽbra regis sacrosancta æstimant, q̃m regii corpis partes sunt. Sic regis amicos colimus, q̃m regi inseruiunt. Gladius q̃q; regius, & arma p̃clarorū ducum bellica sunt in honore, q̃m heroū instrumenta uel sunt uel fuerunt. Et regias uestes etiā si subditorū uestibus p̃ciosiores non sint, mūditia maior, & q̃dam loci ma iestas, ac conseruandi diligentia excellentior decet. Hæc sane oīa q̃ enumeramus, non ideo honoramus, qa bonū honestū id est uirtutē moralē uel theologicam in se contineant aut exerceāt. Q̃nq; dē maior eorū pars, uiua nō sunt, sine uita aūt hmōi stare in aliq̃ non possunt. Horū itē aliqua & si uiuant nō tm̃ per se ipsa rōnem sapiunt. Nā & regū amici q uiuunt, & sape possunt, nō semp recte sapiunt, īmo in deteriora q̃nq; uertūt regū gratiā, nec tm̃ honore priuā K tur durante erga illos regū gratia. Desinant nunc Iudei, desinant cultores Mahumetis & romanā antiqtatē nimiū redolentes, christianā desināt irridere pietatē, q̃d sanctorū imagines uenereť, q; instrumēta passionis Christi chara habeat, et q̃plurīa ueneratiõe eadē p̃sequat, q̃is de uulgari materia facta, et uetustate rubiginosa, uel minus decora reddita uideant. Nō. n. dñici & passionis instrumentorū materiā ueneramur, nec; formā, nisi ut ea rex noster eminentissi L mæ uirtutis hō & uerus deus usui sibi esse constituit, eo in certamine q̃d cum humani gñis hoste decertauit. Sanctorū itē imagines, reliqas, uel quasi reliqas & memorias, nō qa lignea, lapidea uel deaurata, nō qa de qualibet p̃ciosa materia formata sunt, uel pro formæ elegantia honoramus, sed qa uiros optimos summi regis amicos rep̃sentant, uel qa illis (dū uiuerent) inter hoīes usui fuerunt. Nam & Hebręorū populus uirgā Aaron ligneā, Tabulas q̃q; legis lapideas, panes ꝓpositionis de manna cōfectos, & arcā fœderis ligneā, honore p̃cipuo coluerunt, & non sine magna ueneratione librū legis. Testamentū dñi in synagogis (hac etiā nostra ætate) proponunt, apiunt, legunt. Gentes insuper q̃ Mahumeten prophetā existimant deo charissimū, Arcā qua corpus eius teneri dicit, & arcæ locū, īmo & loci ipsius ciuitatē sancta reputāt & uenerāda.

Quę tm̃

Quę tm̃ oīa animū nō habent, nec; aīam habere possunt, uel potuerunt aliq̃n. Sine q bus est luce clari⁹, nec; moralē nec; heroicā inesse uirtutē. Sic lituū Romuli, sic hastā Quirini romani ueteres honorabāt. Sic uestē cęsaris cōiuratorū gladiis p̃foratā, & dictatorio sanguine cruentā M. Antonius pro rostris oñdit ut beneficiorū Cęsaris renouata memoria necis indignitatē ciuib⁹ p̃suaderet, & populū p hæc (q̃d effecit) ad uindictā armaret. Respondeāt igit nobis qua M rōne inaīata hæc q̃ diximus Iudæi, Mahumetani, Romani itē ueteres ac recentiores tanto studio uenerentur. Cōstabit certe christianā pietatē uacuā nō esse prudentia, si regis summi bellica īstrumēta colit, q̃bus inenarrabili rōne coēm hoīm hostē acerrimū debellauit. Monemur aūt horū ituitu, dolores reminisci capitis nostri, angustias, pœnas, patientiā, magnanimitatē, fortitudinē ac charitatē. Et ad totius iniqtatis odiū, ad ꝓpulsanda q̃q; uitia, capessendaq; uirtutes accendimur. Ferrū natura frigidū est, tangibile, & ad quālibet partē manu etiā nuda mutabile. Id si igne candeat, tāgere nō audebis, & tm̃ idē ferrū est q̃d pri⁹ sine doloris timore tāgebas. Diadema regiū tractauit ut uoluit Faber, atq; uersauit, & cū fabricaret intorsit. Mercator q̃ uoluit ad uēdendū trāstulit, dū uenale fuit, q̃u potuit uendidit, ad libitūq; confregit sine culpa. Post q̃ uero regio capiti dedicatū est, faber nec; pōt illud attingere, nec; audet. Mercator si uendere si emere incōsulto rege aggreditur, reus fit læsę maiestatis. Quid ita? Nēpe qa licet ignis ferrū in se nō cōuerterit, calefaciendi tm̃ & cōburēdi uim p̃stitit illi, et regii capitis cōtactu, ad eiusq; ornatū dicatione, Diadema factū est sacrosanctū, q̃d tm̃ in aliud mutatū non est, Sic passionis dñicæ instrumenta ex Christi corpis sacratissimi contactu, q̃uis in aliud mutata nō sunt, qa tm̃ ad opus nostræ redēptionis accōmodata fuerunt, uim acceperunt, unde fideliū mētes ad deuotionē accēdūt, Decorē insup, & maiestatē de membris dñi susceperunt. Sic sanctorū reliqas, memorias, supellectilē, imagines, q̃m heroicū hoīm partes uel instrumenta fuerunt, uel sunt insignia, nos christiani magna rōne ueneramur.

TRACTATVS TERTIVS

¶ Tripartitam distinctionem cultuum christianorum continet, & primo declarat quid sit Latria.

Acri honoris, siue pii cultus quem uno noīe adorationē dicimus. Tres s sunt species siue modi, Latria, Hyperdulia, & Dulia. Primū & eminētissimū adoratiõis genus q̃d græce Latria dr̃, nos latine uerbali noīe complectētes cōmuni adoratiõis uocabulo noīamus, ita tm̃ ut p excellētiā seu antonomasiā sumptū sit. Cōstat nāq; adoratio sic sumpta ꝓfessiõe summę & oīmodæ obligationis adorātis debitę ei quē sic adorat, pro eius maiestatis & bñficentię sūma exuberātia. Quod uticq; honoris genus soli deo p̃stari debet. Soli. n. N deo nos oēsq; creaturę sūmę obligatiõis uinculo astringimur. Cū solus ipe bonitate ad se oīsq; bñficētia ad creaturas sit eminētissimus, & aptissime prima tabula ueteris testamenti dū in principio dicit. Dñm deū tuū adorabis, & illi soli seruies. Quod modo diximus attestatur & cōprobat. Id ipsum etiā magister ueritatis Christus Iesus q est uia ueritas & uita, in nouo testamento penitus explicauit q̃n dixit. Diliges dñm deū tuū ex toto corde tuo, & ex tota mēte tua, & ex

oibus uiribus tuis. Quasi dicat, Soli deo qd potes totū amoris & honoris p uiribus exhibe. Hæc ut melius itelligamus, Magistri ueritatis uerba q adduximus discutiāt necesse est. Dicit ueritas impmutabilis deū esse diligēdū ex toto corde, qm primū qd uiuit in hoie, & qd in eo ultimū moriť cor est. Totū igitur cor uitā hois totā cōplectitur. Quare ex toto corde. i. a uite primordio usq ad extremū spūm (qd totū hois esse cōplectitur) diligendus est deus. Sequtur ex tota mente, Mens rōhem sonat. Tota itaq mens. i. tota nostra rōnalis aīa deū diligere debet, & in suis opib⁹ honorare, q primū suo fungi incipit officio. Ne ergo infantiā uel stultitiā ad latriā deus astringere uideri posset, & exigere qd pstari neqt, qa dixerat ex toto corde, adiecit, ex tota mēte. i. qn uita est cū rōnis usu sociata. Adhuc, ex oibus uiribus. i. ex oi sensu, ex oi uegetatiuo uigore deū amare. Et quicqd sentimus, in illū dirigere debemus. Quicqd in nobis uegetat ex illo cognoscere, & p oia deū profiteri excellentissimū ac bnficentissimū nos decet cū Apostolo dicentes. Sufficiētia nostra ex deo est. Ab ipso, nāq p ipm & in ipso sunt oia. Regi igitur seculorū īmortali & inuisibili soli deo honor sit excellentissimus & incōpabilis gloria in secula seculorū. Quia phariseus de q Saluator in euāgelio loqť, nō sic se gessit adorando, merito reprobatus abscessit. Non. n. ex toto corde deū honorabat q adorādo proprias uirtutes enumerabat, sibiq cōtribuebat. Proximorū uero uitā carpebat, propriā tenuitatē nō cognoscendo. Vnde merito supbię uento dissipatus euanuit. Publicanus autē diuinę (ut opinor) maiestatis īmensitate tremebūdus, qm oculos ad cœlū tolere nō audebat, sed suā ibecillitatē ex diuinę maiestatis amplitudīe cogitabat, qd seipsum esse meminerat, defixis oculis terrā aspiciebat, Dei bnficentiā mēte reuoluebat, sibi ipsi gratiā, & suis erratis ueniā postulauit, unde & iustificatus abscessit. Recte igitur Christus, q ex phariśei & publicani parabola, adorandi secundū latriā tradidit regulā, Apostolos sup hac re instrui postulantes sic docuit, Cum oratis nolite multiplicare sermonē p iactabundā phariseorū hypocrisim, sed dicite in simplicitate humilis publicani. Pater nr q es in cœlis sanctificetur nomen tuū. Aduenіat regnū tuū, Fiat uoluntas tua, sicut in cœlo & ī terra. Hinc etem amplissimā diuinę maiestatis celsitudinē profitemur. Bnficētiæ īmensitas inde pdicať & iplorať cū dr. Panē nostrū qtidianum da nobis hodie. Deinde humana tenuitas et debilitas recognoscit, postulando erratis ueniā dū dicimus. Dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitorib⁹ nris, Vtq nō erremus tandē imploramus auxiliū dicentes. Et ne nos īducas in tētationē, sed libera nos a malo. Hæc igit orō totā latriæ rōnem cōplectens, ad solum deū habenda est, quēadmodū decretis suis ostendimus. Eorū uero q summū honorē deo nos exhibere cōpellūt, summa hæc est. Naturę eminentissimę pfectio & bnficētiæ īmēsitas, Quę simul ambo nobis pstitę declarāt utilitates, iucūditatesq & dignitates, qn ille p suā oīpotētiā q est ueritas emīnētissima ex nihilo nos creauit, p suā uero bnficētiā cōseruat & auget, cōdonat nobis errata nra, simulq fœlicitatē parat timētib⁹ se. Dign⁹ est igit quē summe colam⁹ & adorem⁹ ne īgrati sim⁹, qd pessimū iiustitię gen⁹ est. Quare & recti iudicii iure & grati aī studio, solus deus latria colēdus est a nobis. i. pura mente, summoin honore

honore habendus, & amore sancto sup oīa est prosequendus, qm solus est eminentissimus & bnficētissimus, unde & miserationes eius sup oīa opa eius.

¶ Latriam dño Iesu Christo esse tribuendam, eius uero humanitati hyperduliam.

Voniā dns noster Iesus Christus deus est ante secula genitus ex deo, & ex matre uirgine homo est in seculo natus, duas cōtinens naturas in unica psona dei simul & hois filius existens, summo quē diximus cultu non ambigiť esse colendus. Nanq secundū naturā diuinā unde psona est eminentissimū illū & beneficentissimū esse constat, nostrūq creatione & bnficentia patrē. Quapropter adorare eū orōne dnica (ut docuit) nos condecet, & ita dicere. Pater noster &c. Qm insup humana natura in Christo inseparabiliter sociata est diuinitati in unitate psonæ adoratur, & ipsa hois natura summo cultu, nō qdem sui rōne, sed eius gratia cum q est una persona, Sicut etiā igni tum carbonē non tango propter ignē ei insitū, cuius uirtute carbo ipse calefaceit & urit, Christi uero humanitas si absq diuinitate cogiteť (quāq falsa sit hęc cogitatio si sepationē ponit) Latria id est summo cultu honoranda uel adorāda non erit. Non. n. deus est, nō est eminētissima, non est bnficentissima, cū deus ipse longe melior illa sit, īmo & in infinitū illā excedat in utroq, Sed quēadmodū post deū Christi humanitas oīm q sunt, q fuerunt, q ue futura sunt, nobilissima est & pfectissima creaturarū p gratiā, ita plus q aliæ oēs creaturæ simul sumptæ sancto honore colenda est, citra latriā tn. Qui qdē cultus Dulia maxīa uel Hypdulia diciť, qd summū, piū, sacrūq honorē dari creaturæ possibilem merito significat. Hic ipse cultus professione summę excellētiæ & bnficentiæ possibilis inesse creaturę constare dignoscit. Cū itaq duo hęc excellentia naturę. s. & bnficētię studiū humanitati soli⁹ Christi eminētissimę īter creaturas cōueniāt, hāc solā humanitatē hoc hypdulię cultu honorare decet, nisi q & matrē dni & crucē dnicā adorare aliq mō hypdulia uel colere debem⁹. Latria aūt nullo mō si ī sua rōne ppria cogiteť, qm puręsūt creaturę & a creatore seiūcte, quis adiūcte fuerit creatori ad tēp⁹ p cōtactū. Nō sic humanitas christiqa nō ad tēp⁹ sed ad ppetuū, nō ad cōtactū sepabilē, sed ad unitatē suppositi nō defecturā, corp⁹ & aīa christi & hō ex illis cōstās diuinitati cōiūcta sūt. Illud igit elegātissimū corp⁹, Aīa illa sanctissima sil ambo, & singulati singula, hōq eorū uniōe cōposit⁹ latria semp coli potuerūt & debuerūt, poterūt & debebunt, quasi unita diuinitati. Vt uero creata sunt hæc ipsa quæ diximus, summa hyperdulia, maxima uē dulia honorari debent.

¶ Hyperduliam nonnullis sanctis tribui posse, immo deberi. Omnibus sine dubio Duliam.

Diximus iam humanitatem Saluatoris nostri summa Dulia siue Hyperdulia esse colendam. Diximus etiam propter excellentem dignitatem hominis heroici instrumenta quibus ille utitur, uestimenta quibus tegitur & ornatur acquirere dignitatem. Homines quoq qui illi inseruiunt diximus obsequio effici digniores, Igit S. Virgo Maria q dnm Iesum Christū de se genuit, quæ illi totam humani corporis substantiam de suo sanguine tribuit,

quę illum menſes nouē in utero portauit,q̄ infantulū lactauit,puerū educauit,
uirum in paſſione nō deſeruit,ut talis filii mater ut illi maxime propinqua cur
poſt ſuū filiū non poterit,non debebit hyperdulia uenerari? Ioſeph itē marit⁹
talis matris,nutritor talis filii,Ioannes Baptiſta digito ſaluatorē oſtēdēs & mū
do p̄dicans,illūq; in Iordane baptizans,ſancti apoſtoli ſaluatoris comites & di
ſcipuli laborū crumnarūq; ſocii cur ſup oēs ſanctos propter hęc oīa non ſunt
hyp̄dulia uenerandi? Cum oīm theologorū ſententia crucē dñi hyp̄dulia ue-
neremur eius merito q̄ pro humani generis redēptione in illa pepēdit,Hi q̄dē
oēs ut in gratia iam cōfirmati,& beata īmortalitate donati ſine dubio, ſine for
T midine dulia ſunt honorandi. Eſt aūt dulia pius honor creaturæ exhibitus cū
patrocinii imploratione apud deum pro conſequenda gratia.

¶ Latriæ,Hyperduliæ & Duliæ adinuicem comparatio.

Abet p̄terea dulia quemadmodū latria & hyp̄dulia profeſſionē boni-
h tatis & bñficentiæ in honorato,ſed non quantū latria.Hæc.n. maximā
īmo infinitā p̄fectionē & beneficētiā in adorato profitētur. Hyp̄dulia
uero & dulia hæc duo in honorato recognoſcit & profitetur,ſed nō maxima,
q̄a finita ut ſunt & creata,rara tñ & magna exiſtimat honorādo.Honorans ad
huc p̄ hos tres honoris gradus magnā uirium ſuarū tenuitatē, & multā imbe-
cillitatem profitetur,& iccirco auxiliū implorat per hos gradus adorando,ſed
non æqualiter,q̄m ſecūdū Latriā ſe ſumme ſubmittit,& oīmodam profitetur
ſeruitutē.Secundū hyp̄duliā non oīmodam,ſed ualde magnā. Secundū duliā
uero aliq̄to minorē. Petimus ſecundū latriā ab adorato ut a deo,ut inquam a
primo datore & dño datæ rei.Secundū Hyp̄duliā a Chriſto ut a primo aduo
cato interceſſionis ſuffragiū.A uirgine uero Maria & a cæteris q̄s receſuim⁹
tanq̄ a principalibus aduocatis cōmendationē poſtulamus,excuſationēq; ac fa
uorem.Secundū duliā aūt gratiam imploramus a ſic ueneratis,non ut a primo
dante neq; ut a primis & potiſſimis aduocatis uel patronis,ſed ut a procurato
ribus ad gratiā conſequendā.Et ſanctos angelos oēs q̄m dei ſummi ſpiritus ad
miniſtratorii ſunt ad hoīes adiuuandos,excitandos, dirigēdos ac defendēdos
deputati pro ſuę nature p̄fectione pro ſummi principis gratia a qua ſeparī nō
p̄nt,proq; bñficētia etiā qua nobis fauēt (ſi īgrati eē nolum⁹) dulia honorare
(debem⁹.

¶ Honor paſſionis dñicę inſtrumentis debitus,ſanctorū re-
liquiis,eorū utenſilibus ac memoriis.

Ene ſe habet iacta ſunt fundamenta & ædificii noſtri ſtructura conſur
b git.Quippe ſi latria,hyp̄dulia atq; dulia hoc cōmune hñt,q̄ p̄ ea hono
randus poteſt eſſe,eſtq; beneficus honoranti,nō intelligentia,nō ſen-
tientia,non uegetantia,Latria,hyperdulia ue aut dulia nunq̄ erunt ſuo merito
p̄ſequenda,q̄m ex ſe ipſis uacant bñficentia. Inſup cū proſequenda his culti-
bus p̄fectiora ſint ſecundū naturā uel gratiā colentibus ea. Inſtrumenta uero
dñicæ paſſionis reliquię,proreliquię ue ſanctorū,nedū ratione,& ſenſu,ſed ui
ta etiā uacua ſint,ea aūt honorū genera exhibentes uiuant,ſentiant, & intelli-
gant,æquū non eſt latriā,hyperduliā aut duliā hmōi rebus ſui ipſarū gratia im
V pendere. Verū ſi ob ſummi regis excellentiā dñicæ paſſionis inſtrumenta in-
ſpiciamus,tanq̄ Chriſto regi cōiuncta, Latria erūt adoranda ſimul cum rege,

uel hyp̄dulia ſi cū regia carne ſimul ea fuerimus uenerati.Sic de reliqis ſancto
rum dixerim,ſic de memoriis,q̄m reliquiæ ea rōne qua partes ſunt corporis
alicuius ſancti,ſimul cum ſuo toto.Dulia uenerandę ſunt,Inſup q̄m proreliq̄
uel ſanctorū memoriæ ſanctos hoīes & deo charos,nobis memorāt & rep̄ſen
tant.Dulia eas proſeq̄mur.Dico aptius ut ſanctū lanceę ferrū Chriſti lateri co
gitamus infixū,ut ſanctos clauos manus p̄forantes contuemur,ac pedes ut co
ronā ſpineam capiti impoſitā,ut indumenta dñi carnē eius circūtegentia rece-
limus.Pro dignitate regiæ carnis,ſimul cū ea hyp̄dulia hæc oīa uenerabimur.
Pro dignitate uero regiæ perſonæ,q̄m deus eſt latria adorabimus.Hęc eadē
ſi a regis carne cogitabimus ſeparata,non adorabimus latria,non hyperdulia
neq; etiā dulia recte colem⁹. At q̄m regē tetigerūt,noſtræ ſalutis inſtrumenta
fuerunt,maximū illis religioſiſſimūq; honorē exhibebimus,non tñ adorantes
non inq̄ ea alloquentes,non aliq̄d ab eis poſtulantes,ſed a rege potius, ut qui
lancea tranſſigi,ſpinis coronari,flagellis cædi,clauis configi,& in cruce ſuſpen
di pro nobis uoluit.Per hæc q̄dē oīa gratiā ut deus tribuat,ut homo aūt ſit ad
gratiā obtinendā patronus & aduocatus.Sic de reliquiis,de utenſilibus,de ſan
ctorū memoriis,pro cuiuſq; ſancti modulo dicendū exiſtimo.Nemo igitur ex
iſtimet chriſtianos idolatras aut ſuperſticioſos eſſe, q̄ imaginib⁹ ſanctorū q̄ me
moriæ dicuntur,utēſilibus ſeu ueſtimētis eorū q̄ proreliq̄æ ſunt & memoriæ.
Oſſibus q̄ueræ ſunt reliq̄æ honorē tribuant,corā genu flectant,deuote oſcu
lentur,accēdāt luminaria corā eis,Nō ſculpturis uel picturis hoc faciūt, q̄ nūq̄
uixerūt,nec uiuere p̄nt,ſed q̄ p̄ ea rep̄ſentant ſanctis,q̄ auxilio & fauori nobis
ſunt continue,nō cariosis oſſibus,ſed aīabus corpum,q̄rū ipſa oſſa partes fue-
runt,& futura ſunt,non particulis ueſtimentorū,ſed ſanctis ſpiritibus, quorū
corporibus ueſtium hæc fragmenta tegumenta fuerunt,Non utenſilibus,ſed
magnis uiris qui illis uſi ſunt,ſe ſubmittunt & humiles exhibent preces.

TRACTATVS QVARTVS

¶ Rationes pro ſancti Ferri gloria ex contactu prouenientes.

Empus eſt iam aperire an ferrū lanceę qua chriſti latus in cruce pendē-
t tis & mortui Lōginus apuit,maiori deuotiōe ſeu honore colēdū ſit,q̄
ſaluatoris nr̄i ueſtimēta.Quā rē q̄m nō eſt nr̄m diffinire, nil afferā niſi
q̄d rō ſuadet,ut collata utriq; rōne res ſe ipſa manifeſtet. Tota honorādi rō & R
pie colēdi tā lāceę ferrū q̄ paſſiōis dñi īſtrumēta & p̄ſonę chriſti i dumēta ex ſā
ctiſſimi corp̄is cōtactu naſcit p̄ ſp̄ūm.s.de uirgie cōcepti,ac ex utilitate p̄ hmōi
cōtactū humano generi ſubſecuta.Nūc ſi horū uenerabilitas ex cōtactu pēſet
q̄d eor⁹ corpi Chriſti magis appropinq̄uit,merito uenerabilius exiſtimādū ui
debit.Hoc aūt ferrū chriſti corp⁹ p̄ioſiſſimū nō ſolū attigit p̄ cōtactū,ſed ape
ruit,Nō mō penetrauit,ſed ei⁹ ſanguine maduit,eſtq; plotū. Veſtis ecōtra ex
tremā tm̄ corp̄is cutē attigit,& forte nō ſine medio,q̄m iter hāc & Chriſti car
nē,aliā etiq̄ cē decuit breuiorē,& iteriorē tunicā frequenti⁹ p̄ more mutatam.
Neq; enim abſonū eſt chriſtum qui oēs humanas infirmitates experiri uo-
luit,propter occultam tranſpirationem pororum ſui corporis,intimas tunicas S
uel leuiter a priſtina munditia aliquatenus immutaſſe.Etenim qui comedit &
bibit qui uegetatiua uirtute uegetatiſſimus fuit,uegetantium opera quæ ſine

culpa immo cum modestia, cum laude fiunt. Quæ item naturæ opera necessa
rio consequuntur, salua pietate credimus Christum & eius exercitium fuisse
consecuta. Sudant homines sine culpa, si laudabiliter exercentur, si pro uitæ su
stentatione laborant. Et certe primus Adam in sudore uultus sui, panem acqui
rere iussus est. Secundus quoq; Adam in quo omnes renascimur, & cuius in
oratione sudor factus est quasi guttæ sanguinis cadentis in terram peregrinan
do, prædicando, disputando, docendo, sudare potuit, & primas tunicas sudo
re decolorare. Videmus enim lintheamina usu in eis dormientium frequenta
ta colorem mutare, & grauiora nescio quomodo reddi ac succidiora sint quã
tumlibet sobrii, continentissimi, & iccirco raro sudantes qui in eis dormiunt.

A Dicunt hoc medici subtili quadam humiditate contingere, de toto corpore
exeunte, quam occultam transpirationem appellant, & ex ultima digestione
membrorum prouenire putant, Christus igitur interiores tunicas si mutauit
aliquando, non quidem ad delitias, sed ad necessitatem & munditiam. Eius tu
nica inconsutilis nudam carnem non attingens, non eque honorabilis erit qtũ
sanctum ferrum. Adiice nunc, cp ferrum hoc sacratissimum non extrema sed
B corporis medium attigit. Quia igitur sanctum ferrum q̃ in preciosissimo chri
sti corpe nobilissima sunt, tetigit, uel forte loca cordis & ipsum attigit cor. Ad
quod in morte Christi omnis uigor uitalis humoris in exhausto corpore, reli
quus, ut ad arcem muniẽdam, & ad proprium domiciliũ se cõtulerat, qua for
te de causa sanguis defluxit, & aqua per lanceam. Vestis autem nullũ Christi
tam nobile membrum attigisse legitur, neq; educẽdi uim habuisse de Christi
uiscerib⁹ iam exhaustis sanguinem & aquam. Vestis etiam quæ iterius ad car
nes & cutis contactum immediata fuit, sudorem excepit, ferrum sanguinem ef
fodit. Vestis transpiratione occulta, extraneo humore, i. intercutaneo decolo
rari potuit, Ferrum autem aqua perfusum est, quam de fonte ĩtimi cordis edu
xit, & de micanti mucrone rubens & sanguinolentum spiculum regio sacerdo
talicp sanguine cruentatũ extitit, Quanto igit sanguis & uitalis humor sudori
pstat, & transpiratę humiditati. Qtũ cordis intima sedes, & ipsum cor uitæ do
miciliũ mẽbris pferẽt exterioribus & ultimę cuti. Tãto pstãtius erit hoc ferrũ
sacrũ q̃ tunica dñi incõsutilis. Videm⁹ n. apud prĩcipes maiori honore populũ
eos, pleq; q secretiora prĩcipis penetralia adeũt, & ĩ eis cõuersãt. Hoc igit ferr
qd regis regũ secretissima adiit, ĩtimacp cordis scrutatũ ẽ, optio iure iter omia
passiõis christi pricularia ĩstrumẽta erit ueneratiõis & religiõis maiestate dig
nissimũ.

¶ Alię rõnes pro sancti Ferri gloria ex utilitate nascẽtes.

Ranseũtes nũc ad utilitates, attẽdere debemus illa instrumẽta in artib⁹
t esse pstãtiora, p q̃ maiores utilitates artifices sibi cõqrũt, si modo asse
cutã utilitatẽ socieť honestas, Sãctũ lãceę ferrũ de qd loqmur sacramen
torũ utilitates humano generi (peculiari qdã munere) dr̃ attulisse. Cui⁹ rei te
stes feruntur amplissimi, Augustinus, Chrysostomus, & sacrosanctum Vien
nense concilium. Audiamus illos, in primisq; Augustinũ, qui libro quintodeci
mo de ciuitate dei, capite uigesimo sexto, de mysterio arcæ Noe agẽs hęc uer
ba scribit. Et qd ostiũ ĩ latere accepit, pfecto illud est uuln⁹, qñ lat⁹ crucifixi lã

cea pforatũ est, Hac qppe aduenientes ingrediuntur, qa inde sacramenta ema
narunt, quibus credentes iniiciantur, Idem quoq; Augustinus exponens illũ lo
cum in quo Ioannes dicit. Vnus militum lancea eius latus aperuit, Sic scribit.
Vigilanti uerbo euãgelista usus est, ut non diceret, latus eius percussit aut uul
nerauit, sed aperuit, ut illic qdammodo uitæ ostium panderetur, unde sacramẽ
ta ecclesiæ manauerunt, & continuo exiuit sanguis & aqua. Ille sanguis in remis
sionem peccatorũ fusus est. Illa aqua salutare tẽperat poculum, hoc est lauacrũ
pstat & potum. Hoc p̃nunciabat qd Noe in latere arcæ ostium facere iuss⁹ est
quo intrarent ãalia, quæ non erant diluuio peritura, & qbus p̃figurabatur ec
clesia. Propter hoc, prima mulier facta est de uiri latere dormientis. Et hic se
cundus Adã inclinato capite obdormiuit in cruce, ut inde ei cõiunx formare
tur, per id qd ex Christi latere dormientis effluxit. O mors unde mortui reui
uiscunt, Quid isto sanguine mundius? Quid isto uulnere efficacius? Audien
dus est nunc chrysostomus qui hunc ipsum euangelii locum exponẽs his uer
bis utitur. Qm̃ hinc prin cipiũ habẽt sancta mysteria, cũ accesseris ad tremẽdũ
calicẽ, ut de ipsa christi bibiturus costa ita accedas. Restat adhuc sacri Viennẽ
sis concilii testimoniũ audire p Clementẽ V. comprobatũ & per Ioãnẽ XXII.
in clementinis de summa trinitate & fide catholica descriptum in hæc uerba.
Firmiter confitemur cp in hac assumpta natura ipsum dei uerbum pro omniũ
opanda salute non solum cruci affigi & in ea mori uoluit, sed etiã emisso iã spi
ritu, perforari lancea sustinuit latus suũ, ut exinde profluentibus undis aquæ
& sanguinis formaretur unica & ĩmaculata, ac uirgo sancta mater ecclesia con
iunx Christi sicut de latere primi hoĩs soporati. Eua illi in coniugẽ est formata
Possent & alii ad hæc testes adduci, sed qm̃ q adducti sunt pidonei esse ac co
piose probare uidentur, sufficiat per hæc tanta testimonia fidẽ feciss̃e cp de uul
nere lateris christi ecclesiæ sacramenta fluxisse dicunt. Quorũ utilitate nulla
est maior, nulla honestior. Faciũt n. nos ciues sanctorum & domesticos dei C
iure testamenti regis æterni, qd ĩmutabile factũ est, eius sanguine fuso. Est p
fecto ianua salutis apta hac ipsa utilitate fidelibus per sacramenta ecclesię libe
ratis a maledicto mortis æternę & emersis de inferni diluuio ac de miseriarũ
oĩm pelago saluatis. Hæc porro oĩa sacramentorũ bñficia huius sacri ferri mi
nisterio consecuti dicimur, nõ aũt uestis alicuius beneficio, Quare si ingrati es
se uolum⁹, Ferrũ hoc sanctũ plus q̃ dñi tunicã ueneremur oportet, Accedit huc
cp sicut in opę artis ultimũ artificis op⁹ semp ẽ pfecti⁹, ita ultimũ ĩstrumẽtũ ce
teris pstat, ut. n. natura ab ĩpfecto tẽdit ad pfectũ, dũ generat, ita ars naturę q̃si
pediss̃equa a rudioribꝰ sẽp ad magis expolita melioracp, pcedit, Apparet hoc
ĩ ędificiis apparet in picturis. Tunica uero dñi incõsutilis (si qd fuit ĩstrumẽtũ
in christi passione complenda) est certe inter prima connumeratum, qm̃ nu
dus Saluator noster passus est. Sanctum autem ferrum salutis nostræ structu D
ræ ultimum culmen imposuit. Quandoquidem christus deus noster noscp sal
uandi magister, passionem suam lancea exornauit. Mortem scilicet suam redẽ
ptorię suę artis extremum opus, lãceæ uulnere cõpletũ esse demõstrãs. Vene
remur igit oẽs qua possum⁹ pietate, hoc ultimũ nr̃ę salutis adminiculũ, sanctũ

ferrū,de cuius dignitate & gloria hactenus dictū sit. Deinceps uero dignitatē
uestimentorum domini & presertim incosutilis tunicæ iam tandē explicemus.

¶ Rationes pro dignitate inconsutilis tunicæ.

I dicerē hoc loco sacratissimæ uirginis manibus angelorū reginę sum
s mi regis matris ac sponsæ dei artificio & opa, Tunicā dñi inconsutilē
(de qua nunc agimus) p totum desup fuisse contextā,& a prima pueri
tię mēbra Christi purissima texisse ac protexisse usq; ad passionē, crescentiq;
regio ac pontificio corpusculo concreuisse,non paruā illi dignitatē & deuotio
nis erga eam pie habēdæ rōnem attulisse uideri possem. Verū,qa hæc nullam
E de scripturis diuinis hñt autoritatem, Legunt̄q; inter apocrypha q nollent ea
credere nos deciderent. Et pari rōne refellerent, qua uoluisse probare uidere
mur. Non recedā igitur a testibus approbatis uel ab attestatiōibus rōne firma
tis. Quinimo ex fundamētis iā positis pro sancti ferri uenerabilitate stabit hu
ius sanctę tunicæ existimatio. Sumant propterea (ut iustū est) uenerationem
dñicæ passionis instrumenta a contactu sanctissimi corpis dñi Iesu Christi re
F demptoris nostri & ab utilitate quā nobis p̄stitit ille contactus. Sed antēq; ulte
rius procedamus aīaduertēdū est sanctū ferrū, de q agimus, nō nisi semel chri
sti corpus & breuissimo tpis momento tetigisse. Vestes multoties corpus atti
gisse sacratissimū & in eius contactu si nō imediato saltē proximo pseuerasse,
Dixerim hoc si qñ Christus se expoliauit. Quod si non fecit aliqn̄ ut interiorē
tunicā mutaret, uel ut gesceret, uel ut se uestibus leuaret, sed semp uestitus uixit
Vestes cōtinue multosq; p annos, corpi eius circumstetisse credentur. Ferrū
p satellitem tunc diaboli, iniuriosa manu crudeli mente & īpia Christi corpi
approximatū est atq; infixū. Vestes sanctis & piis matris eius manibus, aut stu
dio Ioseph mariti uirginis matris, aut cuiuslibet amici obsequio, uel proprio chri
sti motu corpus sanctissimū operuerūt & circūsteterunt. Vestes bñficiū chri
sto fuerunt, Ferrū iniuria. Vestes postremo dñm saluatorē uiuentē & sentien
tem cōplexę sunt. Ferrū hoc non Christū attigisse, necq; Iesum (si rei ueritatem
pensitaueris) cōperiemus, sed corpus tm̄ sua mortali uita iam functū & penit-
uacuū. Quare non uideo cur magis honorem q̄d non nisi semel & breuissimo
tpis spacio, iniuriosa manu, impia mente, iam mortui regis corpi admotū est, q̄
ea q̄ regi uiuenti sæpius diu ac pie cōtigua fuere, q̄ ipsemet sibi sumpsit, ipse suo
usui deputauit. Dixisti ferrū tetigisse nobilissimi corpis nobilissimā partē, no-
bilissimū mēbrū, cor, non sic uestes. Siste parū. Dic q̄so. Quid nobilius est uiui
hoīs extremus digitus, an totū corpus uita nudatū? Viuentia, non uiuentibus
p̄fert Augustinus, inter Christianos philosophos excellentissimus. Ego aūt ni
hil diffinio, nihil plus dico q̄ dixerit ille. Constat ex euangelio uestes, uiua mē-
bra attigisse. Lanceę aūt ferrū iam mortui latus aperuisse, & si cordis Camerā
adiit, iam functi officio adiit, & mortali uita priuati. Dixisti ferrū penetrasse p
fus dius. Possem dicere nihil referre, q̄m exanime corpus sensu motu orbū
tūc penetrauit. Vestes sentiētia Christi mēbra texerūt & protexerūt. Plus aūt
est uiuū leonē tāgere q̄ mortuū p̄forare. Sed oīndā uestimēta & nobili- christi
mēbra tetigisse q̄ ferrū, & corp- dñicū ,pfūdi- eē cōplexa. Totū,n,sicut mai- ē

qualibet parte sui, ita (si quā hēs nobilitatē) nobilius est totū qualibet sui p̄te.
Quis aūt neget totū Christi corpus qualibet sui parte nobilius esse, etiā si cor
ipsum afferas in mediū. Nobilitas.n. cordis in totius corpis nobilitate cōcludit.
Vestes totū saluatoris corpus attigerūt, & utrūq; eius latus circūdederūt. Et si
cordis camerā non intrauerūt, cōseruauerūt tn̄ illā honestauerūt, & (q̄d lōge
honorificētius est) a lęsiōe tutatæ sunt. Ita profecto & regii cubiculi assiduos
custodes longe maiori honore aulici ,psequūtur, q̄ eos q̄ semel tm̄ regis cubi
culū intrauerūt, uel ut intrarēt īpulsi fuerūt, & regē ipsum allocuti nō sunt, sed
dormientē (q̄d ferro cōtigit) offenderunt. Ferrū p̄terea usq; ad ,pfunditatem
dimidiā corpis Christi nō p̄uenit, & uni tm̄ corpis parti ingestū est. Vestes au
tem ,pfunditatē amplexæ sunt totā, & p oēm Christi corpis p̄tē expānę sunt.
Vide nunc q̄d ,pfundius, profundū aliq̄d attigit, Illud ne, q̄d unica ex parte uix
ad medietatē p̄uenit, an q̄d toto ambitu illud cōtinuit? Quare nulla cōtactus
rōne uestes a ferro supabūt, qa id momētanee unica ex p̄te iurioſe & examina
tū iā corp- christi sācissimū attigit. Hę multoties diu bñfice uiuū & totū circū-
plexę sunt.

¶ Quot & quæ sint gratiæ sacramentorum ecclesiæ.

Vpereſt nunc de rōnibus bñficentiæ pro tunica dñi incōsutili dicere,
s Quæ ut melius intelligant, necesse est ut paulo altius sese tollat oratio,
ad recēsenda scilicet bñficia q̄ humano generi pro Christi merito in ei-
passione donata sunt, & q̄ Christiani etiā ex sacramentorū ecclesię p̄ceptione
cōsequunt. Quatuor hęc sunt q̄rū primū gratia prima nūcupat. Hęc est q̄ hoī G
bus inuicē originalis iustitię datur, dum baptisma susc̄ipiūt, & ideo a theologis
prima tabula est dicta, post naufragiū in Adā factū. Effectus eius sunt liberatio
a pœna dāni pro originali culpa debita. Absolutio a pœna sensus simul & da-
mni pro culpis mortalibus p̄petuo subeūda, Ianuę paradisi apitio id est facul-
tas & ,pxima habilitas ad æternā fœlicitatē obtinēdā quā originalis iustitię ca
rentia ,pcul a nobis elōgauerat. Secūdū bñficiū secūdā gratiā dicere possumus H
Hāc p pœnitētiā assequmur. Quę ideo secūda post naufragiū tabula dr̄, q̄m pec
cata post baptisma cōmissa p illā relaxant, Etem̄ a pæna pro illis in æternum
debita absolsimur, dū pœnitemus q̄ aliter īpœnitētes æterna manet. Tertiū
bñficiū, augmentū est gratiæ & corroboratio, q̄ ad meriti & gloriæ cumulum I
facit. Hęc in paruulis p cōfirmationē uenit, in adultis uero p̄fectioribus auget
adhuc in sacrorū ordinū acq̄sitione & distributiōe sacramētorū. In adultis aūt
minus p̄fectis idē fit p matrimoniū. In utrisq; p eucharistię p̄ceptionē, si modo
hęc oīa charitate sūt fulcita. Est adhuc quartū bñficiū, q̄d nos gratiarū sigillum
dicere possumus. Id aūt extrema tribuit unctiōe. Dū scilicet infirmorū sancto K
ungimur oleo, & de mortalitatis mūdo egredientes, oīm eius illecebrarū victo-
res effecti, honore coronamur, & gloria iustitię oleo uncti, præ nostris partici
pibus. Hæc inq̄ oīa bñficia, hæ gratię in sacramētis ecclesię cōtributę, nullo no
stro merito nobis succedūt, nā si ex merito iā non ex gratia (ut dicit Apostol-)
Nemo igitur existimet se aliq̄d pro his esse, cū nihil sit, nemo credat se illas ha
bere, nisi ex sola diuinæ mentis beneficentissima largitate, quæ (teste Paulo)
nō ex op- iustitię, q̄ fecimus nos, sed secūdū misericordiā suā nos saluos fecit.

¶ Quarẽ teneamur Christo pro gratiis Sacramentorum.

Vnc si quæres, Quid igitur nobis prosunt labores, angustiæ, pœnæ, & merita Christi si sola dei uolũtate per ecclesię sacramenta ad promerẽdam æternã uitã ĩstauramur. Possem dicere Christũ esse deũ, & iccirco nos eius maiestati (pro sua erga nos bona uoluntate) ĩmensum debere, qa scilicet p sacramenta saluari nos uoluit, & uim p quã saluamur cõtulit sacramẽtis, Sed ut dñicæ passiõnis bñficentiã & instrumentorũ patienti dño applicatorum, uitæq; totius Christi utilitates plenius explicemus. Hic meriti radices mõstrandæ sunt. Prima itaq; radix primũ ue meriti fundamentũ semp est uoluntas acceptantis opus. Fit. n. aliqd ideo meritoriũ, qa pmiũ largiturus certũ uult pmiũ, certo operi tribuere. Et hęc qdem radix, eo magis, merito uigorẽ pstat, q uoluntas acceptans & pmiũ statuens liberior est & supior, ac magis absoluta legibus. Etem apud principẽ quisq; meretur, q̃tũ principãtis uoluntas opus accipit ad gratiã, uel q̃tum lex iubet. Principẽ dignũ opus pmio existimare. Verũ cum lex a uolũtate sancientis illã sumat exordiũ. Quod ex legẽ fit meritoriũ ex uoluntate legislatoris sunipsit prius meriti rõnem. Ociosum nõ erit exẽplo hic declarare q̃ diximus. Quẽadmodũ. n. dux q ciuitatẽ expugnauit, si primum murorũ ascensorẽ aureo torque domoegregia amplis fundis atq; feracib⁹ spõte cõdonat. Accipit hæc oĩa miles de sola principis liberalitate, qm̃ suo iã sacramento, oĩa opa militaria pstare tenetur. Nec tñ absq; sudore piculo & sanguine pmia illa cõsequẽt. Qñqdẽ nisi acriter depugnasset, & mortis discrimini, fortitudinis militaris fiducia plen⁹ sese obiecisset, nũq; pfecto tãta fuisset munera cõsecut⁹. At si añ expugnatiõis aggressũ dux ipe pconia, lege ue scripta edicat se hmõi eũ muneribꝰ donaturũ, q prim⁹ ascẽderit muros, tenueritq;, & post uictoriã exhibeat q̃d pmisit. Miles ea accipiẽs nõ sola prĩcipis uolũtate, & suo labore illa cõsequẽt, sed etiã ex pmulgatę legis debito uel scriptę, q̃d tñ a principis uolũtate originẽ habuit. Secũda meriti radix ẽ opãtis uel opⁿ offerẽtis ĩtẽtio, Principis uolũtati uel statutę ab eo legi sese coaptãs. Et hęc qdẽ licet nõ sit primaria cã meriti, est tñ post primã pcipua. Nã si miles (de q̃ loqmur) uoluntatem propriã non dirigeret ad ĩpatoris edictũ, nequaq̃ dignus pmio, per sua opa euaderet, sed & supplicio obnoxius redderetur, si cõtra uel pter uolũtatẽ principis aliqd utile, uel gloriosum moliret. Apparuit hoc in Titi Manlii Torquati filio q de hostis uictoria uirgas capitisq; supplicĩũ a patre tulit, qm̃ imperatore incõsulto singulare cũ hoste certamen inierat, & consule patre insciouictoriã reportauerat. Tertia meriti radix est opis exhibitio, q̃d ĩpator fieri uoluit, & miles effecit. Quæ causa, licet primaria non sit, neq; pcipua, est tñ necessaria. Nemo, n. murali corona, nemo ciuica in Romana repub. donabitur, nisi q muros obtinuisset, uel de hostiũ manu ciuẽ eripuisset, aut ne capetur ĩ bello effecisset. Sacramentorũ efficacia & gratię quas p ea consequmur a fonte diuinæ bonitatis emanant, ut a causa primaria q̃ hoĩem propria culpa lapsum in pœnas uult p ecclesiæ sacramenta releuare. Si qs tñ hõ dei amicus q regis eterni signa hac in mortali uita (q̃ militia est) nunq̃ deseruerit, q pro iustitia mori decreuerit, q pœnas deficit in se ipo susciꝑe delicto primi hois cõgruas, proq;

oĩm

omniũ hoĩm culpis satisfacere uoluerit. Christus solus pstare hoc potuit, qa solus inter hoies tẽporanee natiuitatis suæ iure, sine peccato fuit, suaq; morte pstare uoluit, dicente prophẽta. Oblatus est qa ipse uoluit. Hæc igitur eius uoluntas pcipua causa nostrę salutis & gratię procul dubio fuit, quã p sacramenta consequmur. Dũ se ipsum ad passionẽ exhibuit, Iudæis illũ crucifigere q̃rentibus, dũ uelut Isaac & supra modum, plusq; Isaac factus est obediens usq; ad mortẽ, dũ crucis ligno clauis cõfixus est, sua uoluntate, dũ (q̃d prius uoluerat) p cruentã mortẽ de mundo & de diabolo moriendo triũphauit. Hanc tertiam salutis nostrę cãm expleuit, q̃ ita erat necessaria ut sine illa nemo unq̃ q̃tũlibet iustus ad æternã fœlicitatẽ possidendã admissus fuerat, nec admittendus erat. Consultissime igit̃ Paulo ante mortẽ in cruce exclamauit. Cõsumatũ est. ac si p testando deo patri filios obsequẽtissimus diceret. Tu deus uoluisti p mortem innocentis hoĩs ab æterna morte oẽs hoies liberari. Ego natura deus ab æterno. Hõ aũt in tpe, q̃d tu decreueras, & ego me facturũ promiserã, maxia iã pteperegi. Ecce nunc morior ut q̃d reliquũ est impleat. Consumatũ igitur est opꝰ redimendi hoĩs, qm̃ tres causę ad salutẽ hoĩm promerendã necessarię coierũt. Habent itaq; sacramenta ecclesię suã efficaciã a laboribus, doloribus, & morte Christi, tanq̃ a causa ultia sed tñ necessaria. A uoluntate Christi creata, creatoris decreto sese offerente, ut a causa secũda & quasi intermedia. A diuina uero uoluntate ut a causa primaria & aliarũ oĩm causarũ supma. Sacramentorũ igitur efficacia & quatuor beneficia q̃ supra enumerauim⁹ si ad nos compent, gratia pura sunt, qa nullo nostro merito nobis dantur ut cõdigno. Cõstat hoc ex infantiũ baptismate, q ad baptisma nihil opantur, & tñ gram acqrũt. Si aũt hmõi bñficia ad Christi psonã compent, non mera sunt gratia, sed laboris pmium. Immo uero sanguinis pciũ & summi regis uitæ, de cõgruo tñ. Cõgruũ est. n. deũ q nunq; fallit, nec fallere pot, pmiũ q̃d promiserat iusto ad spõtaneã mortẽ, & qdẽ durissimã sese offerenti & exhibenti psoluere. Debemus igitur (Christo secundũ humanitatẽ) q̃ maxime ob suã erga nos optimã mentẽ, qua pro nobis pati uoluit durissimã mortẽ sine culpa sua, sine cõmodo suo, pro sua fortitudĩe magnanimitate nõ militari nec ciuili, sed plusq̃ heroica. Per quã terribilissimũ oĩm ĩtrepide aggressꝰ ẽ, subiit ac superauit. Hęc cũ sicse hẽant manifestũ est sacramẽta ecclesię a christi opatiõibꝰ ĩ uita, et ab eiꝰ morte efficaciã sumere, post eiꝰ uero mortẽ nihil ultra bñficẽtiq; uel efficacię illis accedere potuisse.

¶ Omnem sacramentis ecclesiæ uirtutem a Christi uita & morte profluere, & post eius mortẽm nil illis accessisse.

Omprobaturꝰ & declaraturus aptiꝰ ecclesię sacramẽta nõ a lateris uulnere nostri redẽptoris, sed ab ipsiꝰ uiuentis opatiõibus passiõibusq;, & tandẽ uitæ traditione, p dirã crucis mortẽ oẽm saluandi nos sumpsisse uirtutẽ. Quia hoc attestatiõibus adductis nõ cõsentire uidet, & rei de qua agit cõtinet fundamẽta. Primo loco patrũ traditionibus inniti cõstitui, & ĩd ipsũm deinde rõnibus cõmunire. Accedat fidei christianę gladius & assertor acerrimus Paulus Apostolus, & hac de re dicat q̃tũ diuinitus accepit ad tertiũ cœlũ raptus. Testamentũ in mortuis confirmatũ est. Hæc Pauli est de hac re senten

tia ad Romanos ſcribentis. Vbi p̃claro docto⁹ gentiũ proceſſu & uas electiõ
nis manifeſtat legis obligationẽ in defunctis ceſſare, facultatẽq; p̃mutandi uel
meliorandi teſtamenta mortuis eſſe penitus interdictã. Qui tñ q̃diu uiuunt
etiã inter ultimos ſpũs & pœnas q̃tũlibet duras (modo ſit ſana & itegra mẽs)
teſtamenta ad libitũ mutare poſſunt. Adducit ad hanc rẽ Paulus nuptiarũ ſimi
litudinẽ. Nam ſicut p̃ oẽm uitã matrimonii uinculũ, inter legitime iunctos eſt
indiſſolubile, & p̃ alterius mortẽ ſoluitur. Supſteſq; (ſi uult) nubere põt. Sic
uerſa uice teſtamentũ q̃diu teſtator uitã mortalẽ uiuit (ad autoris libitũ) mi
nui, augeri, mutari, & poſt mortẽ teſtatoris nihil ei detrahi, nihilue addi poteſt
Qui effectus tam & ſi cõtrarii uideantur, qm̃ matrimonia in uita manẽt, poſt
uitã ſoluũtur. Contra. Teſtamenta in uita mutãtur, poſt uitam mutari neq̃unt.
Ambo tñ ab eodẽ rõnis fonte procedunt. Quia.n. lex matrimonii ad opatiões
uiuentiũ ſpectat, mortuos non ligat. Teſtamentũ uero facere, qm̃ propria opa
uitæ p̃ntis pro ſucceſſoribus eſt ordinare. Qui nõ eſt inter uiuos, id ampli⁹ fa
cere non põt. Et q̃d uiuens inſtituit, alius mutare non debet. Nulla eſt ergo in
utroq; mortuis autoritas, nulla ad opandũ poteſtas. Sed reuertamur unde diſ
ceſſimus. Gratiæ ſacramentorũ teſtamentaria ſunt bona fideliũ hæredũ Chri
ſti. Eas igitur ante mortẽ teſtatoris decuit eſſe cõſtitutas, ut p̃ eius mortẽ firmi
tatem accipent. Nunc qm̃ lateris uulnus Chriſti corpi iã exanimi inflictũ eſt,
T Niſi rõnem Pauli doctoris gentiũ & iuris ordinẽ negauerimus. Confiteri ne
ceſſe eſt, ſacramenta eccleſiæ (qa teſtamentaria ſunt bona fideliũ) poſt Chri
ſti mortẽ a uulnere lateris efficaciã non accepiſſe, ſed antea p̃ paſſionẽ Chriſti,
oẽm quẽ nunc habent uigorẽ habuiſſe, q p̃ Chriſti mortẽ illis fuerit confirma
tus. Declaratũ eſt iam a Chriſti meritis ut a cauſa p̃cipua, qa mereri uoluit. Et a
cauſa neceſſaria, qa uolita p̃fecit uigorẽ dari eccleſiæ ſacramentis. Mereri aũt
V & demereri uita mortali uiuentiũ eſt. Quo fit ut in inferno non ſit redẽptio &
in paradiſo ruinę periculũ non cadat, qm̃ utrobiq; meriti uel demeriti exacti
ſunt termini. Exceſſerat hos terminos Chriſtus merendi. ſ. ac demerendi facul
tatem, quum eius lateri inflictũ eſt uulnus. Erat em̃ (Ioannis euangeliſtę teſti
X monio) mortuus tunc, quare ex uulnere lanceę nõ meruit. Nõ igit̃ lateris uul
nus ſacramentis efficaciã p̃ſtitit, imo nec p̃ſtare ualuit. Accedit huc q̃ Chriſt⁹
(ſecundũ hoiem) meruit nõ ut deus. Deus.n. mereri non põt, cũ ſubiici merẽ
tem oporteat, & ſupioris uolũtati eſſe cõcordẽ. Deus aũt nec ſubiici põt, ut de
nec uoluntas ulla maieſtati diuinæ põt eſſe ſupior, cui deus ſeſe cõponat. Qua
re uon ut deus, ſed ut hõ Chriſtus, pro hoibus meruit. Nunc qm̃ Chriſtus in
triduo mortis, q̃ tpe lãcea fuit uulneratus, nõ erat hõ (erat.n. mortuus) ex uul
nere lateris nihil meruit. Nihil igitur uigoris ex eo uulnere ſacramẽtis eccleſiæ
acceſſit, uel accedere potuit, unde illis efficaciã acceſſiſſe credi debeat. Facit ad
hoc uitę Chriſti p̃ciũ inæſtimabile & ordo iuſtitię. Nullũ.n. bonũ in uniuerſo
Y mundo, imo neq; oia creata ſimul uitæ Chriſti excellentiſſimę in bonitate p̃nt
adæquari. Nullũ eſt etiã tam grande malũ, ſed neq; ſimul aggregata oia pecca
ta tantã habent malitiã, ut bonitati uitæ Chriſti in pondere, numero uel men
ſura æquari poſſint. Nẽpe ſi oia creata bona uel mala huic uni bono menſura
ſeu pon

ſeu pondere compentur, rẽmp uitę Chriſti p̃fectio uirtutũ oim creaturarũ p̃fe
ctiones oim q; uitiorũ malignitates excedet, Et hæc eſt rõ, quare chriſtus pro Z
oibus hoibus ſufficienter meruit, & pro infinitis adhuc mereri potuiſſet, ſi in
finiti hoies futuri fuiſſent, meruit tñ efficaciter pro electis tm̃. Quia ſoli electi
ſalui fiunt, & poſt mortẽ fœlices ſanctorũ aiæ gaudent in cœlis, cuius rei gratia
ſecundũ efficaciã paſſus eſt chriſtus & mortuus. Hæc ſi ita ſe habent ſacramen
tis p̃ q̃ ſaluamur ex uulnere lateris, poſt mortẽ aperti efficacia nõ acceſſit. Q̃m
p̃ chriſti uitã pro oibus peccatis & peccatoribus redimendis, ſufficiẽtiſſimã &
p̃ mortẽ in p̃ciũ horũ, & redẽptionẽ exhibitã iam habuerant unde ſaluare nos
poſſent. Nã ſi in iuſtitia ciuili æqualẽs ſatis eſt dediſſe creditori, pro debito aut
læſo pro emendatione ſeu cõpenſatione dãni uel iniurię. Apud deũ q copio
ſus eſt in miſericordia q bonorũ noſtrorũ indignus nõ eſt, plus debito dediſſe
ſatis fuerit, p̃ſertim cũ hoim leges mitius ſemp agi uelint, dũ puniunt. Nũc ue
ro cũ pro ſoluenda peccatorũ pœna, uita chriſti tradita ſit in mortẽ diuinã iu
ſtitiam (cuius iudiciũ miſericordiã ſupexaltat) non plus exigere decuit, neq; ſa
cramentis plus ineſſe uigoris, req̃rere eã conueniẽ q; tota chriſti uita ſimul &
mors p̃ſtare potuerint. Qm̃ abundantiſſimũ p̃ciũ ſunt oĩs dãni reſarciendi, &
abolendæ etiã oĩs iniurię. Satis igit̃ efficacię ad ſaluãdos hoies eccleſię ſacramẽ
ta ſumpſerũt p̃ uitã & mortẽ chriſti p̃cioſiſſimã in cõſpectu dei, Quare ex uul
nere lateris nihil illis oportuit ſupaddi. Et humani gñis redẽptio excellẽtiſſimę
charitatis opus fuit. Huius aũt ſupmũ nr̃unus eſt (chriſti dei noſtri teſtimonio
apud Ioannẽ & apud Paulum noſtræ fidei lumina) dare aiam pro charis ſuis.
Chriſtus hoc in paſſione fecit, hoc in morte cõpleuit. Ergo in paſſione & mor
te chriſti hoies redẽpti ſunt non uulnere ſui lateris. Dicat adhuc de hac ipſa re
chriſtus ipſe teſtimoniũ. Cũ exaltat⁹ ĩqt fuero oĩa trahã a terra ad me ipſũ. Fuit
chriſtus (cuius hoc eſt teſtimoniũ in ẽuãgelio) in cruce exaltatus. In terra q̃dẽ
exaltatus ſed non a terra. Crux.n. terrę infixa erat, ſed & lignũ crucis in q̃ tunc A
chriſtus erat exaltatus, de terra factũ erat, & naturę cõis neceſſitate trãſiturũ
in terrã, Itaq; chriſtus in cruce non a terra exaltatus erat, ſed in terra. Moriens
aũt exaltatus eſt a terra, qm̃ tunc aĩa eius ſanctiſſima a terrenis actionibus fuit
penitus abſoluta. Et factus eſt chriſtus rex in cœlis q paulo ante fuerat pegrin⁹
in terris. Moriens porro chriſtus oĩa traxit ad ſe, qa p̃ grati animi obligationẽ
uit, ſi modo illa reparari cõſenſerit, & tanto p̃cio ſe redimi uoluerit, ac ingrata
non fuerit. Itaq; ſi chriſti uerba ſunt (ut ſunt) infallibilia, & nunq̃ (ut ipſe ait)
a ueritate caſura, negare nõ poſſumus, neq; debem⁹ p̃ eius mortẽ qua exaltat⁹
eſt a terra & ĩextimabili bñficentia ad ſe oĩa traxit, humanũ gen⁹ eſſe redẽptũ,
reparatũ & inſtauratũ. Inſup inficiari nõ poſſumus a morte uel p̃ mortẽ aut ĩ
morte eius oĩa p̃ q̃ ſaluamur efficaciã habuiſſe. Saluamur aũt p̃ eccleſiæ ſacra
menta. Iã ergo a chriſti uita p̃ mortẽ exhibita ſuã habent efficaciã. Et hoc q̃dẽ
eſt q̃d oĩm fideliũ cõi mente & uno cõſenſu unoq; feſtiuo cõcentu in paſcha
libus gaudis ſancta cantat eccleſia. Ipe.n. uerus eſt agnus q̃ abſtulit peccata mũ
di. Qui mortẽ noſtrã moriendo deſtruxit, & uitã reſurgendo reparauit. Præ-

terea dñs Iesus frustra dixisset, consumatū est, dū in mortis articulo cōstitutus esset. Et pene moriēs si qd post mortē ad saluandū hoies pagendum restasset.

¶ Solutiones pulcherrimarum difficultatum rem quam agimus penitus aperientes.

Ost animæ sepationē a christi corpe christū non meruisse, nec uulnus
p lateris, uel aliud opus mortē christi subsecutū sacramentis efficaciā tri-
a buisse, maxime ex eo constare uidetur, qd mereri uiuentiū est, nō mortuorum, Et christus ubi ĩclinato capite spūm tradidit, ad horā usq; resurrectionis, inter mortuos numerat, intra quod tempus lancea miles latus eius apuit, Sed qm̄ eo tpe diuinitas christi corpi aderat, qd nunq; deseruit, si aīa corpi unita, illud uiuere facit & opositum reddit. Diuinitas q̄ uitæ origo est, ac (ut ita dixerim) uitarū uita, quō non reddidit uiuū, & opositum corpus cui erat insepabiliter sociata? Si uero ob uitæ pelagus infinitū sibi associatū uiuebat in illo se
pulturæ triduo christi corpus opari etiā potuit & mereri. Quare non erit a ratione alienū ex uulnere lateris christū meruisse & efficaciā sacramentis tūc de
B disse qñ ex eius latere uulnerato sanguis & aqua manauit. Hanc difficultatem quisq; facile supabit, q̄ diuinæ naturæ proprietates recte pensitauerit, mēteq; simul attenta reuoluerit. Quō natura diuina in mortis triduo christi corpi unita erat, Sane ꝓprietates diuinę naturæ si consyderemus, illā oīno īpassibilē cō
fitebimur, & longe minus q̄ cœlorū substantiā peregrinas impssiones capere posse non dubitabimus. Est.n. ab oī rōne materię (q̄ passionū & alterationum
C fundamentū a philosophis p̄dicat) penitus aliena dei substantia. Impassibile aūt sicut ipsum pati non pōt, ita cui addit patiēdi rōnem p̄stare non pōt, qa nemo dat qd non habet. Et unūqdq; talē uim rei cui indiugit p̄stat, qualē in semet ipso uirtutē habet. Itaq; ex naturę diuinę īpassibilitate soluta est q̄ fuerat addu
cta difficultas, Qm̄ scilicet natura penitus īpassibilis, corpus cui unitur pati nō facit, sed potius a passione p̄seruat. Balsamū qm̄ de facili nō putrescit, corpus qd eo inungit diutissime a putredine credit p̄seruare. Et muscū qa odoriferum est, etiā minus bñ olentia, odore meliora qñq; reddit, uel saltē nō tam tetra. Si uero rebus non male olentibus adiungat optimo illas odore respergit, Diuina igitur natura qm̄ pœnā uel tristitiā nulla pōt rōne sentire, si plus q̄ balsamū est p̄seruatiua, plusq; muscū odorifera, sanctū Christi corpus ab omni corruptionis & passionis iniuria illo in triduo præseruauit, Hoc est quod per spiritū sanctum dicitur in psalmo. Non dabis sanctum tuum uidere corruptionem,

¶ Corpus Christi in triduō mortis fuisse unitum deo qui uita est & tamen non uixisse.

Odus p̄terea unionis q̄ Christi corpus naturę diuinæ fuerat associatū,
m edocet ex hmōi cōiunctione uel unione q̄ uis manente post sepationē aiæ a corpe, corpus exanime nihil agere potuisse uitale, neq; potuisse sentire dolores. Non uniebant.n. natura diuina & corpus Christi in eo triduo ut q̄ adinuicē cōmiscent. Quorū alterū uel transit in ꝓprietates alterius ut pusillū aquę (dū uino cōmiscet) uel ambo suas proprietates amittentia, in nouas eunt formas, quēadmodū extremorū colorū mixtione fiunt medii, & Alchimistæ

mistæ fere semp ex multis bonis, nihil bonū faciunt. Nēpe diuina natura suas ꝓprietates in illa unione non amittebat, nec corpis proprietates cōfundebat, sed saluis utriusq; naturæ ꝓprietatibus, ambæ sibi inuicē copulatæ pmanebāt Neq; tūc diuina natura & natura humani corpis uniebant ut accumulata, q̄rū neutrū in altero esse dicit, Diuinitas.n. tunc fuisse & uere nunc esse in Christi corpe p̄dicatur. Erat tunc diuinitas intima humano corpi, licet exanimi, est & modo. Quod nunq; contingit in accumulatis, q̄rū totę substātię ab inuicē sepa
ratæ solūq; unitæ dicunt, qa sunt iuxta positæ. Pręterea nō uniebant diuinitas & corpus Christi eo modo q̄ accidens unū fit cū substātia. Prima.n. & pfectissima substantia accidentis rōnem habere nō potuit, qm̄ pfecta non esset, subiectum etiā esse nō decuit, Iam.n. habitū est illā minus q̄ cœlū posse extraneas impssiones accipe. Corpus uero Christi licet subiectū esse possit, nō tñ (ut ita dixerim) naturā diuinā subiectare potuit, necesse est.n. subiectū suis accidentibus esse pfectius, nihil aūt diuinitati est æque pfectū. Multo igitur minus q̄dcūq; corpus dederis, illa pfectius erit. Sed nec uniebant illo tpe diuinitas & corpus Christi, ut forma substantialis & materia, qm̄ natura infinita informare non pōt, uel formā acqrere, fieret.n. pars q̄d actu oīno infiniti rōni est incōpossibile, cū non possit q̄d actu oīno infinitū est pars fieri Maius.n. aliq̄d fieret tali infinito, q̄d rōni non cōsentit, ut actu. s. oīno infinito sit aliq̄d maius, Quare diuina natura Christi corpori forma esse non potuit, Neq; uero Christi corpus esse potuit diuinitati, plus.n. infinito repugnat formā accipe q̄ formam esse. Neq; etiā uniebant ut motor externus & mobile. Hęc.n. se uirtute contingūt, non re fiūt intima. Quinīmo singula partes suas hñt a partibus alterius segregatas. Diuina aūt natura in illo triduo a nulla parte christi corpis erat sepata, Sed totū christi corpus totā diuinitatē & in singulis sui partibus & simul in oībus intus & extra insepabiliter copulatā habebat. Vniebant aūt diuina natura & corpus christi eo modo q̄ sustentans iūgitur sustentato. Hoc tñ addito q̄ V
natura diuina totū christi corpus, & q̄libet eius partē sibi unitā habebat, nec solum partē unā contingebat, p quā reliquæ starent, ut in sustentātibus & sustentatis q̄tidie uidere licet, sed q̄libet pars corpis christi æque proximā hēbat, habuit semp, semq; habebit naturā diuinā, nec solū proximā, sed intimā & unitam, Itaq; sicut nunc uere licet tunc q̄q; dicere licebat corpus christi deū esse, Ita uerū erat & uerū est dicere, caput, manus, digitus, articulus Christi corpis est deus. Hanc unionē theologi hypostaticā siue suppositalē dicunt, qm̄ ex duabus naturis, diuina. s. & corpis humani Iesu Christi unicū suppositū constabit. Et ex eorū unione non crescebat numerus suppositorū. i. p se subsistentiū. Sed illæ duæ naturæ unū & unicū per se subsistens efficiebant, Hæc porro ultima unionis rō sensum nō p̄stat, nec motū unitis. Neq;.n. baculus annosum senem sustentans, molestias senectutis sentit, q̄ sustentatū cruciāt. Neq; senex ab igne leditur aū baculus q̄ sustentat in extremo igni cōburitur, Et profecto semp in talibus uidere licet neutrū alterius ꝓprietates sape. Si q̄ras aūt quare affirmata de sustentante, non affirment de sustentato. Et quare q̄d de uno negatur de altero non negetur? Quę inq̄ sustentanti baculo cōueniunt, cur seni sustētato

conuenire nō dicimus? Et tñ in hac nouā unitorū rōne quā ſuſtentationi aſſimilaſti, q̄ uni naturæ cōueniunt, de alia affirmare ſolemus, cui tñ ſepatæ repugnarent, Dicimus.n. deū mortuū & īmortalē. Vnde impaſſibilē, paſſibilē, temporalē, æternū, & æternū temporalē factū p̄dicat Auguſtinus. Hoc inde puto p̄uenire q̄ ſuſtentans & ſuſtentatū nō ſunt unū numero alibi q̄ in hac unione Neq; n. uel baculus ſeni, uel ſenex baculo cōnumerant, qa neq; unū fit intimū alteri, neq; in qualibet parte unius eſt alterū totū, ſed penitus ſunt extra ſe inuicem. Hic aūt tota diuinitas & Chriſti corpus unū ſunt numero in rōne ſuppoſiti. Idiomatū itaq; cōmunicatio, id eſt reciproca naturæ alicuius de alia natura ſecundū ſpeciē, ab illa diuerſa, ac proprietatū naturis ipſis ſingulatim conueniē tium de ſe inuicē, ac de naturis ipſis ut habitū eſt unitis affirmatio reciproca ex hac ipſa unione conſurgit. Quę tñ unio ad p̄ſtandā agendi patiendi ue uirtutē non ſufficit, q̄m ad hoc informatio req̄rit, p̄ quā alterū unitorū habet ſe ut forma, alterū ut materia. Hęc rñſio licet meris Ariſtotelicis ex p̄te ardua uideatur q̄m Ariſtoteles hanc unionē non ſcripſit. Nec mirū, q̄m illā nō nouit, neq; em̄ ſuo tpe fuerat, nec futura ex meris naturalib⁹ cognoſci poterat. Quia ex meris naturalibus. i. ex gñali rōne ſiue ſpeciali eorū q̄ ſunt citra primū & īmobile facta non eſt, neq; effici potuit. Et res ut ſe habet Ariſtotelis teſtimonio ita ītelligibilē ſe p̄ſtat. Quare hoc affirmandi genus ex mere naturalibus deſcribi nō debuit, nec potuit. Eſt tñ ab Ariſtotelis doctrina hæc ipſa reſpōſio nō aliena. Habet.n. Ariſtoteles q̄ agere eſt a forma agētis, Nō ergo ſufficit aliq̄d eē unitum agēti, ut ab eo facultatē agēdi hēat, ſed ut formę expedit illi unitū eſſe. Ergo Ariſtotelis normā nō deferendo, q̄d nō eſt forma agētis, non p̄ſtat intrinſecam agendi uirtutē, licet illi unitū ſit interius, & agendi uirtute p̄cellat. Diuinitas igitur q̄uis ī mortis triduo corpi chriſti unita eſſet, qa tñ forma nō erat illi, ut habitū eſt, ideo formalē ſentiēdi uim, aūt uitales exercēdi op̄atiōes nō dabat ei. Et ut oīa hęc p̄ſtringā q̄m diuinitas Chriſti corpi uitā nō dabat in triduo ſepulturę, qa uitā dare corpi eſt formā ei⁹ eſſe, q̄d diuinitati repugnat, & ſine uita nō eſt ſentire, uel lædi ſenſatiōe, Ideo Chriſti corp⁹ ī ſepulturæ triduo ſentire non potuit, uel uiuentis opera exercere. Exanime itaq; Chriſti corp⁹ nil meruit, neq; etiam ex uulnere lateris poſt mortē tribuit efficaciā ſacramentis,

¶ Soluitur alia difficultas ad rem faciens.

E ea q̄ dixim⁹ maiorē difficultatē adduxiſſe uideāt, declarādū ē quēadmodū chriſtus pati añ mortē potuerit. Cū diuinitatē īpaſſibilē ſecū haberet. Dixiſti iā poſt aię chriſti egreſſū a corpe ī triduo ſepulturę diuinitatē corpi unitā, illud poti⁹ a paſſiōib⁹ p̄ſeruaſſe q̄ paſſibile reddidiſſe. Nōne uiuēti Chriſto eque p̄fecte unita erat diuinitas, ſicut poſt mortē ei⁹ corpi exanimi ſociata manebat? Erat certe. Quare igit̄ Chriſtū nō ita īmortalē faciebat, & īpaſſibilē añ mortē, ſicut ei⁹ exanime corp⁹ a putredine p̄ſeruabat? Anteq̄ huic rñdeā īterrogatiōi uelī abs te mihi de re min⁹ difficili rñderi. Cū lumen q̄d ſub modio ponit̄ domū nō illumīat q̄diu ſub modio eſt? Nēpe qa modius claritatē lucis & radios luminis ītercipit occupatq;, Sic reſpōdebo tibi, Diuinitatis uigor añ mortē chriſti īterceptꝰ ē ne corp⁹ ei⁹ penitus redderet īpaſſibile.

Quod

Quod ergo facit modius ne lumen inaula luceat q̄diu ſub modio latet, hoc faciebat p̄hibens (q̄cquid illud fuerit) diuinitatis uigorē ad corpis fragilitatē ita p̄uenire ut fieret penitus īpaſſibile. Dices ſtatim, uideo modiū candelæ lumen intercipe, & lucis radios in ſe ipſo claudere, Sed q̄d ſit hoc p̄hibēs aut quale ſit q̄d p̄hibuit diuinitatis uigorē ad Chriſti corpus p̄tingere, ne illud (pro ſua capacitate) p̄ficeret, & ab iniuria p̄ſeruaret non intelligo, & id ipſum a te quæro q̄ de modio iam rñdiſti. Si dicerē p miraculū Chriſti corpi ſtatim a ſui conceptus primordio quandā īnoīatam qualitatē fuiſſe concreatā, q̄ inter diuinitatē & corpus Chriſti ac eius humanitatē quaſi mediū conſtituta p̄hibeat p̄fectiones diuinitatis ad corpis humani & hoīs ībecillitatē accedere, Ab aliq̄bus theologis & q̄dem p̄claris non diſſentirē in hac parte, et non incōgrue prima fronte rñdiſſe uideri poſſem. Sed qa hæc innoīata qualitas de ſcriptura ſacra non ſumitur, eā non recipiamus. Finita.n. eſt hæc qualitas, q̄m creata, Finitū aūt infinito oppoſitū claudere illud nō p̄ōt, Nā ſi magni fluminis impetum exuberātē nulla moles, nulla lapidū ſtructura diu retinet, neq; penit⁹ unq̄ firmat, ſaltē, ut non ſupabundet, non diuertat, uel tandē ipſam molē nō frangat Quanto minus hęc innoīata qualitas totā uim diuinę p̄fectionis ſiſtere poterit q̄ infiniti uigoris infinitū pelagus eſt. Dicamus igitur hanc nō redundantiam a ſola libertate diuinæ naturę procedere, q̄ q̄m ſumme libera eſt, ſuiq; optime cōpos dū p̄tranſire non uult, ipſa ſe firmat, & q̄ oīa firmat nullo alio q̄ ſe ipſa firmatur. Veluti ſi oſtenderet ſe tibi ſpeculū liberū, in q̄ multæ imagines relucent, eſſetq; in ſpeculi poteſtate, q̄t & quales uellet imagines oſtēdere, ut multa ſiue pauca uel nulla uideres nil interponi oporteret, q̄d uiſionē interciperet ſed ſatis eſſet ſpeculū pauca uel nulla oſtendere uoluiſſe. Quod igitur diuinitas humanā naturā in Chriſto adhuc uiatore, & in mortis triduo corpus non oīno p̄ficeret, ut penitus eſſet īpaſſibile. In cauſa erat diuinā uoluntatē nolle id facere. Vt.n. dei uoluntati nihil uaſet reſiſtere, ita naturæ diuinę p̄fectiōes eiuſdem uoluntatis terminos non tranſcendunt. Neq; tñ finitæ ſunt, q̄m & uoluntas quā uallantur infinita eſt. Quæ autē infinitā infinite complent, omnino infinita eſſe neceſſe eſt. Si iterū p̄gas interrogare, Cur diuina uolūtas noluerit ſuæ naturæ perfectiones ad humanā naturam in Chriſto pertranſire ante paſſionem? Fatua erit hæc interrogatio. Quærerētur.n. ratio, ſiue cauſa, ultra primam rationem, & cauſam. Volūtas nempe diuina omniū quæ fiunt in tempore, eſt prima cauſa, & omnia quæ nult, propter ſe ipſam uult tādē, nō ꝓpter aliū finē. Quando ergo quæriť, Cur Deus hoc uult? dicere eſt, Dic mihi cauſam ſupra. Primā cauſam. Et qa ſupra Primū non eſt aliud, Sic interrogare, nil aliud eſt, quā id petere, q̄d præſtari repugnat. Poſſet nihilominus huic interrogationi incongruæ aliquid congrue reſponderi, Fecerat ſe deus hoīem ut p aſſumpti hoīs paſſionē hoīes ſanarent. Cōgruū erat igit̄ īmo neceſſariū hoīem deo unitum utp̄te paſſurū, remanere paſſibilē. Quare congruebat diuinā ſapientiam hoīem ſibi unitū īmpaſſibilē non reddere. Itaq; alienū non eſt a recta rōne credere Chriſtū hoīem dolores pœnas, triſtitiaſq; pati potuiſſe, q̄diu eius aīa corpus ſuū uita mortali uiuificauit. Eius uero ſanctiſſimū corpus nullā ſentiēdi ul'

operandi meritorie uim habuisse, Postq̃ eius anima benedicta ab illo fuit pro
mortis triduo seperata, q̃uis tunc diuinitas cum corpe pduraret unita, Quę cũ
sic se habeãt dubitari iam a nemine potest Christũ, post mortẽ nihil oĩno me
ritum esse. Nihil igitur efficaciæ post Christi mortẽ ecclesię sacramentis acces
sit, q̃d ex eius morte in cõspectu dñi p̃ciosissima stabilitũ iam prius non fuerit
Quare credi non debet efficaciã a uulnere lateris sacramentis tributam esse.

¶ Respondetur autoritatibus quæ uidentur sentire contrarium.

Vpereſt nunc concordes demonstrare testes, q̃ contrariũ sentire uidẽ
tur huic nostrę, ĩmo catholicæ sententiæ. Si primũ Augustini testimo
nium recte pensitet, & arcę Noe (cuius p̃figium Augustinus in eo lo
co ptractat) eãminetur historia, euidentissime apparebit Augustinũ sentire
illic totũ nostrę redemptionis mysteriũ, pro his q̃ ad necessitatẽ attinent nr̃æ
salutis in morte Christi fuisse pactum, Compat.n. illic Augustinus arcam Noe
hoĩ Christo uel corpi Christi. Ostiũ uero arcæ uulneri lateris eius lancea pfo
A rati. Arca igitur sicut instrumentũ salutis fuit aĩantibus, non oĩtiũ arcę, Sic cor
pus Christi uel eius humana natura quasi instrumentũ credentibus salutẽ acq
siuit, non fenestra lateris eius, Perge modo, arca saluauit ingressos (q̃diu ĩtet
undas illi fluctuauerũt) nullũ tunc usum illis fenestra p̃bente. Aquis uero de
siccatis arcæ ministeriũ completũ est, & fenestra arcæ tunc usui denuo esse cœ
pit. Et nos p̃ undas mundi nauigantes, dũ aduersitatũ procellis agitamur, dum
inter mundi illecebras fluctuamus, Christũ in carne passibili, & totius passiõis
eius seriem contẽplantes ad siccũ dicimur. Ipse.n. per oẽm uitã p̃ dolores ena
uigans, & labores tandẽ p̃ crucis passionẽ, oẽs pœnarum tẽpestates euincens,
p̃ mortem suã humanũ genus a diluuio iræ dei liberauit. Tollant modo singu
li hoĩes crucẽ suam, & Christũ ducẽ seq̃ non spernant usq̃ ad mortẽ. Ostiũ ar
cæ intrandi & exeundi tẽpus ostendit, & uulnus lateris ad fidẽ intrantibus tẽ
pus nostræ salutis impletũ monstrat, Christũ in q̃ uere mortuũ fuisse in cruce
ostendit. Quæ mors humanarũ miseriarũ pelagus exhausit, & irã dei in gratiã
erga hoĩes cõmutauit. Qñ igitur dicit Augustinus, Et qa inde sacramenta ma
narunt, Inde non lateris uulnus, sed uulneratũ corpus demonstrat, & Christi fi
deles ad mysticũ Christi corpus. i. ad ecclesiæ unitatẽ per arcã designatã ĩgredi
untur uirtute sacramentorũ, q̃bus credentes initiãtur. Quę scilicet sacramenta
hac. i. p̃ uulnus lateris fluxerunt uel manauerunt, Non ut a causa sed ut a uia in
telligendi ut inquã a signo manifestante nostrę redẽptiõis effectũ. Etẽm ut per
lapides uiarũ indices quasi p̃ signa ad ciuitatẽ p̃ueniunt uiatores, & tñ lapides
causa non sunt p̃ueniendi. Sic uulnus lateris Christi uiã p̃ quã gradiamur ostẽ
dit. Et profecto arcæ fenestra de qua nunc agitur nõ tã uia salutis aĩantibus q̃
uiæ ostensio diluuio instante habita est. Non.n. p̃ fenestrã cubiti spacio termi
B natam maiora aĩalia intrare uel exire potuerunt. Nõ igitur uia fuit, sed indiciũ
uitæ, dũ fortasse p̃ illã minora aĩalia ĩgredi usa sunt, maiora aũt p̃ alia partẽ in
gredi oportere cognouerunt. Et q̃d ingrediendo (ostii bñficio) didicerãt, exe
undo retinuerũt. Christus itaq̃ salutis est uia & terminus, ipso dicẽte. Ego sum
uia ueritas & uita. Mors Christi uim dedit sacramentis, ut illis cõmuniti redire

possemus

possemus in patriam nostrã & esse cũm Christo. Quare Augustinus in huius
loci finẽ concludit. O mors unde mortui resurgunt. Vt ex hoc eius testimonio
constet resurgere mortuos. i. aĩas liberari a morte ęterna p̃ Christi mortẽ. Itaq̃
dum idẽ Augustinus dicit. Quid hoc sanguine purius? Quid hoc uulnere effi
cacius? Intelligi debet, non ad efficiendũ, sed ad ostendendũ. Hic nanq̃ san- C
guis purissimũ est signũ nostrę redẽptionis ostẽsiuũ, Nam teste Paulo. Quia
sine sanguinis effusione non fit remissio, Nihil congruentius nihil purius ostẽ
dere potuit redemptionẽ nostrã p̃fectã esse q̃ sanguis adhuc de mortuo, & ex
hausto Christi corpe manans, q̃ redemptionis tpe paulo antẽq̃ capetur quasi
sanguinẽ sudauerat. Cæptus, p̃ flagella, cruorẽ emiserat, Crucifixus, per clauos
sanguinẽ sparserat, Mortuus, adhuc cruorẽ per uulnus lateris dabat in memo
riam sanguinis quẽ copiosum ad fideliũ redemptionẽ uiuus effuderat, Dũ in
super dicit Augustinus. Quid hoc uulnere efficacius? Subaudire oportet sig
num ostensiuũ nostræ salutis, non causam saluãdi. Certe uulnus hoc signũ fuit
efficacissimũ nostræ salutis indicatiuũ. Qm̃ Christi morte salui facti sumus, &
nihil erat efficacius ad ostendendũ salutẽ nostrã fuisse p̃fectam, hoc uulnere la
teris Christi, q̃d certissime nos certos reddit Christũ in uiolenta passionis cru
ce fuisse exanimatũ. Neq̃ n. temere uel fortuitu ut inter apocrypha legitur, D
Longinus cæcus incerto uulnere Christũ percussit, Sed ut expiretur an uere
mortuus esset, partẽ maxime sentientẽ pungere cœpisse, exptum Militem &
cautũ existimo. Cunq̃ nullũ ex punctura signũ sentiendi apparuisset, ferrũ in
fixit & profundauit in latus, ut uel sic certior fieret, & oẽs apte cognoscerent
Christũ non esse sopitũ, sed exanime corpus in cruce pendere, Est ergo uuln⁹
lateris Christi signũ efficaciſſimẽ nostræ redẽptionis ostensiuũ, q̃ scilicet illa
perfecta sit, non causa perficiendi, & hoc habet prima Augustini sententia, q̃
nostrã nõ impugnat, sed cõfirmat. Euangelista q̃q̃ q uigilãti uerbo dixit. Ape
ruit, Qm̃ aperire non est facere, sed manifestare, uel uiã dare, Hic apiendi ter
mino uti uoluit, ut declararet p̃ uulnus lateris sacramẽta nõ effici, sed iã p̃fecta
manifestari, & uiã dari ad ĩtelligẽdũ dñm Iesũ ĩ cruce uere mortuũ pepẽdisse.

¶ Concordia alterius testimonii ex eodem Augustino sumpti.

Vm Augustinus ad euangelistæ uerba in secunda attestatione se con
c uertit. Hoc statim utitur aduerbio, Quodãmodo, Neq̃ dicit, illic, id est
in latere uulnerato, uel in latere uulneris, uitæ ostiũ pandere ẽ simplici
ter, sed q̃dãmodo p̃anderetur. Habet recte loquendi & intelligendi regula, E
q̃ diminuens dictio ĩn orõne posita diminuit oĩa q̃ sequuntur in eadẽ clausula
uel q̃ eadẽ rõne continuata dicũtur, Hæc porro dictio, Quodãmodo, diminuti
ua dictio, & distractiua est a uera nc̃im significatione. Et quẽadmodũ, Quod
non uere sanũ est, neq̃ peritus ægrũ. Quodãmõ sanũ, Quod non oĩno calidũ
est neq̃ perfit⁹ frigidũ, Quodãmodo calidũ dicit, Quẽadmodũ dicere solem⁹
etiam. Quodã modo bona q̃ plene bona non sunt, Quodãmodo uisa uel audi
ta q̃ nõ plene uidimus nec audiuimus. Ita Augustinus qñ dixit, Quodãmodo
uitæ ostiũ panderetur, intelligi uoluit, illic uere nõ pandi, sed quasi uel q̃dãmo
do, Quę dictio distractiua in Augustini sermone, qm̃ antecedit, & annectitur

C

omnibus q̃ ſequuntur cum dicit. Vnde ſacramenta emanauerunt, intelligitur
Quodãmodo, q̃d ſonat quaſi, Dicere aũt, Quaſi emanauerũt, non uere ema-
naſſe ſignificat, ſed p quandam ſimilitudinẽ, Et qñ dicitur, Ille ſanguis in remiſ
ſionem peccatorũ fuſus eſt, Aqua illa ſalutare tempat poculũ, & q̃ ſequũtur, In
telligi debent oĩa, Quodãmodo ut ſanguis iſte, Aqua iſta & uulnus lateris un
de exeũt, humanæ ſalutis cauſa non ſint uera, ſed ſimilitudinaria, Hũc ſenſum
ſuũ eſſe demonſtrat idem ipſe Auguſtinus, hoc met loco de q̃ agimus poſt hi-
F ſtoriã repetitã arcæ Noe, de cuius rõne proxime habitũ eſt copioſe. Figura
inſup primi Adę eiuſq; dormitionis myſteriũ hanc ipſam expoſitionẽ non mi
nus efficaciter q̃ apte confirmat, Primus nanq; Adã uere dormiebat, non erat
ergo mortuus, dum illi ex ſua coſta formata eſt uxor, Vtq; fuit uera dormitio
ita fuit de coſta uera mulieris formatio. Secundus aũt Adam non uere dormi
ebat, qñ latus eius miles aperuit, Sed tunc metaphorice dormiebat, ſicut Laza
rus a Chriſto prius dictus eſt dormiens, quẽ ueritas ſtatim mortuũ affirmauit
Formatio igitur coniugis, Secundi Adæ ex uulnere lateris, ut dormitioni cor-
reſpondeat metaphorica eſſe debuit, Verã aũt formationẽ de uiuo & uegeto
ne ſomniata ſit, & metaphorica eſſe oportuit, Formare inſup aliqñ inſtruere
uel declarare ſignificat, unde & uulgo dum inſtruimus informare dicimur, ſed
& inſtructi informati dicuntur, Qm̃ ergo p uulnus lateris eccleſia Chriſti filia
ſoror & ſponſa redditur certior, patrẽ æternũ dotẽ ſibi in ſacramẽtis dediſſe
& per Chriſti mortẽ confirmauiſſe pẽr uulnus lateris formatur eccleſia, nõ ut
per cauſam, ſed ut per ſignũ manifeſtatiuũ & comprobatiuũ Chriſtũ eſſe mor
tuum, & noſtræ redemptionis p̃cium eſſe p̃ſolutũ. Qua de re lætabunda cãtat,
q; Chriſtus ſemel mortuus eſt pro peccatis noſtris, Quod multoties p Paulũ
repetit, q tñ Paulus per uulnus lateris Chriſti nos eſſe ſaluatos, nuſquã habet.

¶ Concordia teſtimonii ex Chryſoſtomo ſumpti.

a Eſtimoniũ Chryſoſtomi luce clarius loq; conſtat de ſacramento Eucha
t riſtiæ, q̃d iam in ultima cœna Chriſtus inſtituerat, ſimulq; ſacerdotiũ
ordinauerat, qñ euchariſtiã conficiendi formã & facultatẽ dederat, in
qua potiſſimũ ſacerdotii ratio conſiſtit. Habuerunt igitur ſaltẽ hæc duo ſacra-
menta, Euchariſtia. ſ. & ſacerdotiũ ſuã efficaciã ante mortẽ Chriſti. Quę porro
duo alia quinq; cõplectuntur ſacramenta, Baptizare. n. & cætera q̃ ſequunt ex
cepto matrimonio, ſacerdotio annexa ſunt, uel ſine eo recte ſtare nõ pñt, Qua
re ſi ante mortẽ Chriſti ſacerdotiũ cũ euchariſtia inſtitutũ eſt, Reliqua q̃q; ſa-
cramenta cũ duobus iſtis in cœna dñi ſuam habuiſſe efficaciã Chryſoſtomus
nõ negaret, q in adducto teſtimonio dicit, Qm̃ hinc ſacra myſteria initiũ ſuſci
G piunt. Sana igitur hic opus eſt inteligẽtia, ne tantus doctor a ueritate deui
uideatur, Sapientes nanq; ſtatuunt ſermones autẽticos ſumi oportere non in
ſenſu, quẽ faciunt, ſed in q̃ fiũt. Meminerimus iccirco inter doctos rem aliquã
multis modis dici, ab alia re principiũ capẽ. Neq; tm̃ fieri id per quatuor uul
gata cauſarũ genera, Quæ ut notiſſima tranſibo & alios modos adducã, uſita
H tos eqdem, at non adeo tritos. Menſuratũ ab initio menſurandi ut a cauſa ex
ordium capit. Sic prima quæq; dies naſcentibus principiũ eſt natiuitatis. Ab

hodierna quippe luce hodiẽ nati dicuntur habere principiũ, Quia menſurãdi
principiũ uitã eorum a natiuitatis die numeratur. Primũ inſup continens prin
cipium dare cõtento dici ſolitũ eſt, Sic q̃q; quiſq; loco naſcitur, ab eo princi-
pium habere dicitur, Sic dicimus hanc Camerã huius infantis eſſe principiũ,
qm̃ genitus uel natus in illa eſt, Et tñ neq; uim neq; efficaciã gñationis uel na
tiuitatis genitus ſeu natus a Camera accepit, niſi forte remotiſſime ac multũ ex
tranee, Primus etiã qui aliq̃d manifeſtat, dicitur manifeſtato dare principium.
Sic a p̃cone dicimus edicta initiũ ſumere. Quorũ efficacia neq; a ſono tubæ
neq; a uoce p̃conia, ſiue perſona p̃conis ſumit originẽ, ſed a principe uel a pub
lico conſilio, Quẽadmodũ igitur ſtultũ eſſet dicere, q̃ a uoce p̃conia lex ſumat
efficaciã a qua tñ non incondite exordiũ ſumere dicitur. Ita Chryſoſtomus in
telligi uoluit, p ſuam nos admonentẽ atteſtationẽ ſacramenta eccleſiæ accipe
principiũ id eſt publicationẽ & manifeſtationẽ a uulnere lateris uel a coſta uul
nerata, qm̃ ex eo uulnere (q̃d ſæpe iam diximus) manifeſtũ eſt Chriſtũ i cru-
ce uitam fragilẽ cum morte mutaſſe, Cuius morte ſacramẽtorũ efficacia p̃fecte
confirmata eſt. Sic igitur Chryſoſtomus erit legẽdus. Qm̃ hinc. i. a uulnerato
latere ſuſcipiunt initiũ, ſubintellige manifeſtationis ſacra myſteria tanq̃ de ipſa
bibiturus Chriſti coſta, ita accedas, non inq̃ q̃ a coſta proueniat efficacia tre-
mendi calicis, ante paſſionẽ iam uere conſecrati, ſed q̃a ipſa coſta indicat q̃ tre
mendus ſit calix iſte, in ultima cœna ſacratus a Chriſto, Ex ſigno. n. ſignati maie
ſtas oſtendit, Qm̃ ergo maieſtas coſtæ ampliſſima erat q̃ tm̃ corpis exanimati
cruorem dum lancea uulneraꝛ, exhibuit, corpus q̃ continetur, & ſanguis uiu-
q̃ continetur in calice ſimul cũ ſuo corpe dñi calicẽ de q̃ in cõmunione bibim⁹,
reddit oĩ deuoto tremore p̃q; ueneratione digniſſimũ, Arguit igitur Chry
ſoſtomus a partis uenerabilitate q̃ totũ repſentat ad dignitatẽ totius repſenta
ti, ſumendo quaſi regulã topicã, Si de q̃ minus uidetur ineſſe, ineſt multũ, de q̃
uidetur magis, inerit magis, ut ſit ſenſus. Cum acceſſeris ad tremendũ calicẽ in
q̃ uiuus ſanguis chriſti ſumitur, cũ toto eius corpe ſanctiſſimo q̃ ſit calix ipſe ue
nerandus agnoſce, ex maieſtate coſtæ Chriſti pro te poſt mortẽ lancea latus p
forati, & ex maieſtate cruoris, & aquæ inde exeuntis, q̃ ſunt pars eius, q̃d in ſa
crato calice ſumis, & bibe de calice, ac ſi de latere biberes uulnerato. Qui intel
lectus qm̃ ueritati concordat, aptiſſime manifeſtat Chryſoſtomũ Auguſtino
eſſe conteſtẽ, & ambos noſtræ, immo catholicorũ omniũ ſententię cõuenire,

¶ Concordia Tertii teſtis Sacroſancti ſcilicet Viennenſis Concilii,

Acroſanctum Viennenſe Concilium qm̃ ab Auguſtino locũ iſtum ac
s cepit, debet ut Auguſtinus intelligi, præſertim cũ in fine ſermonis q̃d
ſentit declarauerit, Auguſtini concordare ſenſui. Ipſum ergo Conciliũ
audiamus. Nos aũt attendẽtes efficaciam mortis Chriſti, quę per baptiſma ap-
plicaꝛ omnibus pariter baptizatis, opinionẽ ſecundã, q̃ dicit, tam paruulis, q̃
adultis conferri in baptiſmate informantẽ gratiã, & uirtutes, tanq̃ magis pro-
babilem, & dictis Sanctorũ, modernorũq; Theologorũ cõſonã magis ac con
cordem, Sacroſancto approbante Cõcilio duximus eligẽdã. Diffinit Roman⁹
Pontifex, cõprobat generale Concilium, per baptiſma dari gr̃am informãtem

aĩam tam paruulis q̃ adultis propter generalẽ mortis efficaciã. Et ego hactenꝰ nihil aliud declarare annixus sum, nisi gratiã informãtẽ & uirtutes in baptiſma te dari aĩabus fidelibus per gñalem mortis Chriſti efficaciã, nõ p uulnꝰ lateris poſt mortem aperti.

¶ Ad quem finem tanto proceſſu, per tot taleſq; difficultates hactenus diſputatum ſit,

Vr extra cauſſam per tot difficultates ueritatẽ unã tutatus ſim ſi q̃s in-
c terroget reſpondebo, Vt intelligamus tandẽ rõne bñficentiæ ſancti ferri dignitatẽ maieſtati ueſtimentorũ dñi non eſſe ante ponendã, Su mebatur.n. pro ferro uiã efficaciæ ſacramentorũ ferrũ ſanctũ inſtruxiſſe, Qm de latere Chriſti lancea perforato ſacramenta manaueruñt, & ſanctũ ferrũ la tus ipſum aperuit, Hoc ſecundũ negari non poteſt, Primũ aũt q̃ uerum ſit, neq; per breuiores neq; p faciliores uias deducere uel tradere potui, Per has ergo difficultates ſupatas conſtat quale ſit q̃d aſſumebatur. Ferrũ ſcilicet ſacramen torum utilitatẽ adduxiſſe fidelibus, Apparet etiã q̃ti ſit ratio fundata in ordine q̃ inſtrumenta ad opus artificis adhibentur, Et hanc ipſam non minus pro glo ria ueſtimentorũ dñi & eius tunicæ inconſutilis concludere, q̃ pro ſancti ferri
I ueneratione concluſerit. Hoc aũt (ut clarius uidere poſſimus) p̃tereundum non eſt, Inſtrumenta artificũ non ſolũ ex ordine q̃ opibus applicantur, ſed ab induſtria, modoq; applicandi, & ab eorũ efficacia in adiuuando artificẽ ſume re dignitatẽ, Quædã. n. inſtrumenta opus artis pficiunt, & hæc q̃ poſterius ap plicantur, artifices chara magis habere ſolent, Quia & illi (ut ſumebatur) natu ram imitantes ſicut ab impfecto tendunt ad pfectũ, ita inſtrumenta priora mi nus pfecta poſterioribus inſtrumentis non ĩmerito exiſtimant, Alia uero ſunt inſtrumenta q̃ artifices in uſu habent, non ad opus fabricãdũ, ſed ad fabricam poliendã, abſtergendã, & in publicũ adducendã, Hæc aũt prioribus nõ ſunt di gna magis, ĩmo uero ſæpe talia ſunt, ut eorũ miniſteriũ non artifices, ſed artifi cum famuli tractare, opicq; pfecto applicare ſint ſoliti, Penniculos ſiue (ut uul go dicitur) Pennellos eo diligentius pictores ſeruant, q̃ iam lineatas imagines cõibus lineis & coloribus p lineas figuris appropriatas, ac p colores figurarũ qualitatibus cõuenientiores penniculi ipſi aſſimilare adiuuant, Sic & ſculpto res ſubtiliores ſcalpellos, p q̃s oculorum, auriũ, aliarũ ue minutarũ partiũ line amenta pficiunt, diligentius cuſtodiunt, Sed inſtrumẽta p q̃ utriq; pfectas ima gines purgant, poliuntq;, ut eas tandẽ in publico ponant, ñequaq̃ habent ma gis p̃cioſa prioribus, p q̃ illas conficiunt, ſed opi iam cõpleto hæc ultima p fa mulos adhibent, Caudas etiã uulpiũ & reliqua huius gñis q̃bus ſtatuę mũdãt & poliũtur imagines, tam pictor q̃ ſculptor, uel non attingit, ſiue non multa cu ra ptractat. Inſtrumenta igitur dñicę paſſiõis p q̃ ſcilicet ipſa paſſio pfecta pub licatur, non erunt illis pfectiora, q̃ opi perficiendo ſunt adhibita. Veſtimenta dñi & tunica inconſutilis ante paſſionẽ in paſſioneq; redemptoris fuerunt opi bus accõmodata, Ferrũ aũt ſanctum poſt redemptionẽ pactam Chriſti corpi admotũ eſt, Vide tu modo ex inſtrumentorũ ordine, quale ſit, q̃d pro ferri ho nore adductũ fuit, & cognoſce q̃d pro ueſtimentorũ pſertim tunicæ inconſuti lis maieſtate concludat.

¶ Veſtimentorum. bẽficentia & Tunicæ dñi inconſutilis.

Eſtat nunc afferre in mediũ q̃ta fuerit ueſtimentorũ tunicæq; dñi incõ
r ſutilis bñficentia, Neq; tñ ab initio repetemus oĩa, q̃ ab illis p̃ſtita di cuntur, ne p apocrypha uagari uideamur, ſed ea tm̃ afferemus q̃ cõſta re ex euangelio cognoſcimus a Chriſti baptiſmate ſumentes exordiũ. Cũ dñs redemptorq; & deus noſter baptiſma ſuſcepturus Iordanẽ fluuiũ ingreſſurus eſſet, ut ſanctiſſimi corpis ſui contactu ad hoĩes baptizandos aquæ ſumerent efficaciã, in ripa depoſuit ueſtimenta, oſtendens baptizandos oĩ priſtina cõuer ſatione ueteris hoĩs exui, & nuditatẽ aĩæ ex amiſſa originali iuſtitia recogno ſcere, ac ut aĩam gratia ueſtiant, Baptiſmatis aqua lauari oportere, Baptizatus uero dñs ueſtimenta reſumpſit, ut eos demonſtraret, q̃ baptizarentur ſpiritu, gratiã primã de q̃ ſupra dixim⁹ in originalis iuſtitię ſupplemẽtũ fuiſſe cõſecu tos. In hoc Chriſti baptiſmate mẽbra illa ſanctiſſima incõſutili tunica, abſterſa exiccata, cõfortaq; fuiſſe exiſtimo, Quę ut Chriſto ſecundũ hoĩem optuna fue rũt cõmoda atq; bñfica, ita ueſtimẽtis ipſis decora fuere gloriola, illiſq; dantia maieſtatẽ, nobis aũt obligationẽ afferẽtia, ut ea piiſſime ppetuoq; ueneremur

¶ Secundum beneficium.

Aptizatus dñs noſter Ieſus Chriſtus mox deſerti ſolitudinẽ petiit ubi
b per quadraginta dies totidẽq; noctes continuato ieiunio nõ comedit ut baptizati acq̃ſitam in baptiſmate gratiã intelligerent, deſerta mũdi uanitate abſtinendo ab illicitis eſſe ſeruandã, In hoc ipſo deſerto poſt eſuriẽ a diabolo tentatus eſt dñs, ut baptizati non mirentur, non deſperent, ſi uiderint etiã ſe in bonis opibus a diabolo tentante uexari. Hoc in loco inter deſerti. ſ. ſolitudines ueſtimenta ſua, & in primis tunica inconſutilis de qua agimus indi uiduæ comites dño Ieſu chriſto fuere, auxiliũq; in oportuno tpe. Vigiliarum defenſio, ſomni domicilij, ſtationũ refugiũ, in tentatione armatura exterior. Neq; profecto uacare põt myſterio q̃d euangeliſta dñi tunicã ſcripſit incõſuti lem, deſupq; per totũ fuiſſe contextam, Deus. n. & dñs noſter Ieſus Chriſtꝰ cu ius puriſſima caro ex mare & fœmina cõſuta non fuerat, ſed de puriſſimo Ma riæ ſemp uirginis ſanguine ſpiritu ſancto eã deſup cõtexẽte, fabricata p totũ inconſutili tunica, & per totũ contexta deſup ueſtiri debuit, Cui⁹ inſup aĩa cul pæ ſciſſurã nunq̃ habuit, Corpus eius q̃q; ueſte inconſutili debuit cooperiri.

¶ Tertium beneficium.

Vpatis in deſerto oĩs gñis tẽtationibus rex nr̃ uocatus fuit ad nuptias,
s ut eos monſtraret q̃ legitiẽ certauerint in æternæ fœlicitatis mẽſa ac nuptiis æterni regis per bonorũ oĩm abundantiã ſine fine epulaturos. Fuit aũt in nuptiis ad quas Chriſtus in Chana Galileæ uico uocatꝰ erat hæc tu tunica inconſutilis ueſtis nuptialis ut ſignificaret ſanctã matrẽ eccleſiã catholi cam ſine hæreſum maculis, ſine ſchiſmatum ſciſſuris, ad tranſmigrationis (q̃d Galilæa ſignificat) Nuptias charitatẽ integra exornandã, Hac ipſa in ueſte iis in nuptiis Chriſtꝰ aquã ĩ uinũ mutauit, Qm̃ indiuiſa charitatis tunica q̃ ẽ uere nuptialis ueſtis admittẽdorũ ad regis ęterni gloſas nuptias, frigiditatẽ & hu miditatẽ aq̃ſę, mœſtę & lachrymoſę iuidię ĩ uinũ uertit optimũ ſanctę iucũdita tis, dei & pximi amore feruẽtis, cõfortãtis ac nutriẽtis.

Quartum beneficium.

Q c Vm dñs integritatem charitatis & fructū ostendisset, multaq; magna lia ingēti admiratiōe dignissima atq; glorioſissima dixisset q; fecisset q;. Quando tandem mulierem ſanguine fluentem ſanare uoluit, fimbriā ueſtimentorum, de quibus agimus, inſtaurandæ ſanitatis inſtrumentum effecit, Et quam nulla medico, um opera ſanare potuerat, extremæ ueſtis cōtactu reddidit ſanitati, Quanti igitur credenda ſunt integra ueſtimenta, & p̄ſertim

R intima illa ipſa tunica, qñ extrema ſuorum ueſtimentorum dñs tm̄ ualuiſſe mō ſtrauit, Nō affirmauerim hic Emoroiſſæ ualetudinem de extrema tunica ſum pſiſſe uirtutem, quin potius a chriſti uoluntate ſanguinem ſtetiſſe credamus, Voluit tñ hoc in opere chriſtus ueſtimentorum ſuorum gratiam demonſtrare, dum per extremum eorum contactum deſperatam humanitatis ſanitatem ipſe diuinitus inſtaurauit, Docens hoc exemplo ueram patientiam quæ dānis non frangitur, nec iniuriis, quæ omnes uirtutes exornat & fulcit, ſic ueſtē fimbriæ honeſtabant, ita ſanguinolentos iræ impetus ſiſtere, penitusq; ſedare.

¶ Quintum beneficium

V ſtum & rōni conſentaneum eſt ut qui paſſionum comites ſunt, con-

i ſolationum q̄q; participes fiant, Volens hac rōne dñs & magiſter noſter diſcipulis ſecretioribus gloriam immortalitatis notā facere, qñ. ſ. in monte tranſfiguratus eſt, ueſtimenta ſua q̄ deſerti horrore ſqualluerant, candore niueo dealbauit, cui nunc inſtrumētorum paſſionis dñi in principio enumeratorum hanc gloriam dabis quam ueſtimenta eius in ſua tranſfiguratiōe

S ſunt conſecuta. Nec q;. n. ueſtimenta ipſa in hoc excellētiſſimo myſterio ſola fuerunt ſocietate, ſola ue beneficentia chriſto coniuncta, ſed pro eorum modulo æternæ fœlicitatis & gloriæ decorem obtinuerunt, Facta. n. ſunt candidiſſima, Siue igitur noui ſupinductione ſplendoris, ſiue penetratione, uel potiꝰ claritatis corporis extenſione in fœlicitatis gloriam tranſformati, ſeu lucis repercuſſione in lucida nube exiſtentis, hunc tantum candorem acceperint, confiteri neceſſe eſt diuinum aliq̄d & glorioſum indumentis dñi tunc fuiſſe conceſſum, ut quæ pe. deſerti horrorem ſqualluerant ieiunii & tentationis ꝑpe cum chriſti corpore, cum eodem etiam clarificato honeſtiora, & ſupra naturam ſuę fragilitatis decora redderent. Vñ p̄multa in ꝑpetuū foret ueneratiōe ꝓſequenda.

¶ Sextum beneficium.

Xcedit longe ualdeq; ſuperminet utilitates & bñficentias oīm particularium inſtrumentorum paſſionis chriſti, hoc beneficii genus q̄d nunc

e in medium adducemus, per dñi ueſtimenta humano generi cōdonatū, Armans nanq; ſe rex noſter ad ſubeunda crucis pericula, dolores, pœnaſq; et labores ſupra modum acerbos, quas per totius paſſioni, ſeriem patientia ſuperaturus erat. Deuotiſſima oratione ad patrē in horto ſeſe ante oīa cōmuniuit, confortauitq;, ut in anguſtiis & periculis noſtris deum per orōnem adiutorem nos poſtulare doceret, Hic dum orando mente reuolueret. Quæ q̄t & q̄ acerba mala paſſurus foret de proximo (ne ab euangelii narratiōe excidā) in agonia factus eſt, & ſudor eius ut gutte ſanguinis fluentis in terrā effectus eſt.

Huius aūt uehementiſſimæ agoniæ ſola indumenta chriſto fuere teſtimoniū, conſortium atq; ſolatiū, & regium tunc ſanguineum ſudorē de uiuo regis corpore manantem hæc ipſa indumenta dñi ſuſceperunt, anteq̄ terra, Si. n. ſudauit chriſtus ſecundum partes ueſte contectas, ſubtus illum quaſi ſanguineum decurriſſe ſudorem negare non poſſumus, Et qm̄ Lucæ euangeliſtæ teſtimonio genuflexus orauit, p̄ ueſtimenta quaſi per alueum ſudor cruentus ad terrā peruenit. Si uero caput faciemq; ſudauit (q̄d in magna mentis afflictione poſitis contingere uidemus) per ueſtium exteriora ſudor acerbiſſimus defluxit in humum. Ego autem exiſtimo regem regum humanicq; generis ſaluatorem cum in hac oratione pœnas, omnes iam imminentes reuolueret animo, & iuxta euā

V gelium pauere, tedere, mœſtuſq; eſſe cœpiſſet, imaginatiōis acerbitate, caput faciem & corpus acerbiſſime ſudauiſſe. Vt ſicut primus Adam in ſudore uultꝰ ſui panem comedere iuſſus fuerat. Ita ſecundus Adam in uultus & totius corporis ſanguineo ſudore, panis fieret ſaluādorum, Et ipſe in ſudore panem ſuū manducaret, Salutem. ſ. omnium liberandorum quę in primo Adam per ſecordiam perdita fuerat, Hæc faciunt ut cruenti ſudoris magnam copiam regē noſtrum orāte ſudauiſſe credamus, Niſi. n. multus fuiſſet, nequaquam in terrā perueniſſet, Intrinſecus igitur & extrinſecus hæc dñi ueſtimenta ſanguineum ſudorem exceperunt, quemadmodum arca Noe (ut reliſtere diluuio poſſet) intrinſecus & extrinſecus bitumine eſt delibuta. Nūc qm̄ ſanguis capit ultimā ex corde perfectionem, unde in epar & inde per uenas toto ſe corpore fundit. Hæc domini Ieſu ueſtimenta & præſertim tunica quæ ſudorem cruentum de uiuo regis corpore in ſe ſuſcepit, quem dolor imaginatus nimia forte corpis aſtrictione, fecit exire, non ſolum eſt pia ueneratione digniſſima, quia æterni uniuerſorumq; domini membra contexit, honeſtauit ac confouit. Sed quoniā regium ſanguineum ſudorem in ſe recepit, quia eo copioſe maduit, & illi uſq; ad terram profluendi aluꝰ facta eſt, Potuiſſet (niſi fallor) Marcus Antonius in funere Iulii Cæſaris aliq̄ d coniuratorum ferrum dictatoris ſanguine conſperſum pro roſtris populo Romano oſtendere, uel ſimile aliquid ſubinducere, ut Cæſaris iniuriam deploraret, Cruentā tñ tunicā ciuiū oculis oſtēdere maluit. Nō mirū, q̄a ad cōmouēdū auditorū aīos plus tunicā q̄ ferrū poſſe ſpauit.

EPILOGVS

Eruenimus tandem ad operis finem, ubi promiſſo nos ſatiſfeciſſe con-

p firmabit mos uetus, & frequens eorum qui longam uitę conſuetudinē uel diſcedendo interrumpunt, uel morte finiunt, Hi profecto inter ultima uerba chariora manentibus commemorant, ſuperſtitibuſue commendāt, Ego nunquam me uidiſſe memini a Chriſto patiente ferrum lanceæ cōmemoratum. Tunicam domini Iacob patriarcham multis lachrymis myſtice uideo proſecutum. Quando. ſ. Ioſeph ſeni tunica fuit monſtrata, hœdi ſanguine maculata, Sed ne figuris iſiſtamus, regem deo gratum audiamus, ex perſona chriſti in pſalmo loquentem, ubi ad literam domini paſſionem mortemq; deplorat, Cum ſe deo commendauit inimicorum rabiem queſtus eſt, & proprias doluit pœnas, omne denicq; lamentum in memoria ueſtimentorū deploratiōecq;

concluſit dicens. Diuiſerunt ſibi ueſtimenta mea, & ſuper ueſtem meam miſe
runt ſortem. Non eſt credendus rex ſapientiſſimus & ſpiritu ſancto plenus, ſi
ne magna cauſa, hanc tantam lamentationem ueſtimentorum memoria termi
uaſſe. Vidit nanq; illas domino Chriſto ſuo (cum non habebat priuatum do
X micilium ubi caput reclinaret) publicum fuiſſe honeſtamentum, ſub dio & fri
gore remedium, a calore umbraculum, a grādine & pluuia tectum. In deſerto
aſpinis ac uepribus defenſorium, In nocte ſtratum, in luce refugium, in baptiſ
mate ſiccatorium, in nuptiis ornamentum, in ſanando cruoris fluxu inſtrumen
tum, in tranſfiguratione ſocias, & glorię participes, in oratione & agonia ſudo
ris cruenti receptaculum & uiam. Ad Annam, ad Cayphām, ad Pilatum, ad
Herodem, ad Pilatum iterum, & ad crucem denicq; eunti indiuiduas comites,
lacerationum cōtumeliarumq; participes, In crucifixione, non ſine ſummo do
lore dimiſſas, In cruce, amariſſime diuidi uiſas, Et quaſi prædam ſorte diſtribu
tas. Vnde cum omnia alia præterierit moribundus, charitatem ueſtium ſilere
noluit. Videmus gladios, lancearumq; mucrones certo liquore perfuſos ad
acutiem quaſi inuincibilem, li igne candentia huiuſmodi liquoribus immergā
tur uel aſpergantur. Hæc autem ueſtimenta ac præſertim inconſutilis tunica,
immortalitatis uigore, fœlicitatis æternæ plena decore, interius diu & in tranſ
figuratione, perfuſa exterius Chriſti dei noſtri ſanguine, per orationem contē
perata, ad ſumme deuotionis feruorem, Cor quod non penetrauerint, chriſti
anum non erit, Cor, immo neq; carneum, ſed potius ferreum, ſiue adamātinū
Et profecto illi prædones qui Ieſum crucifixerunt, hanc ipſam ueſtem, de qua
agimus, diuidere non ſunt auſi, occulta (ut opinor) eius maieſtate ſanctimo
niaq; permoti, Hac inſuper ætate noſtra apud eos quibus nihil eſt ſanctū, hęc
ipſa ueſtis precioſiſſima habet, ſingularicq; cultu ueneranda ſeruatur, Qui qm
ferrum ſanctum reddere maluerunt, cum tamen (ut audio) tunica ab eis repe
teretur, quod horum ſit pluris exiſtimandum, opere comprobauiſſe uident.

Hagenau in ædibus Thomæ Anshelmi Badeñ. ac Ioannis Alberti,
ſumma diligentia elaboratum, expenſis uero induſtrii uiri Ioan
nis Koberger Nurenbergeñ. incolæ, anno incarnationis dñi
M.D.XVII. Menſe Ianuario. Cęſ. Maxemiliano imperante.

OPERIS INDEX

Braam cur exultauit ut uideret diem Chriſti Ieſu car.xli.A
a Abbreuiatio dormitiōis chriſti magna cū rōne facta, car.clxvii.Q
Abſcq; ſynagogis facient uos, quid ſibi uelit car.cxi.T
Acetum cur dño Ieſu in cruce ſitienti ſit datum in potum car.clxi.G
Accidentia panis & uini cur Chriſti corpi ihærere nō poſſint car.xcii.O
Accidentis quæ ſit ultima ratio, & primum ſuſtentaculum car.xcii.Q
Accidentia non habere ſecundum naturam perfectatem tertii modi quis ha
beant primam ſecundam & quartam car.clxxviii.V
Accipite & comedite, quid ſibi uelint car.xcv.I
Accipite eum uos, quid ſibi uelit car.cxxxii.T
Accuſationis coram Pilato contra Ieſum factæ apparatus car.eadem.Y
Accuſationes contra Ieſum aperte oſtendi confictas car.cxlv.Z
Ad annam primum cur ductus ſit dominus Ieſus car.cxxii.P
Ad hoc ueni in mundum, quid ſibi uelit car.cxxxiiii.L
Adhuc modicū tempus uobiſcū ſum cur dixerit dñs Ieſus car.ci.F
Adiuro qd ſignificet, & iuramenti a Caipha pſtiti interptatio car.cxxvii.S
Adorationis præparatio ſtrictim collecta car.liiii.F
Admonitio iudicibus utilis car.lviii.F
Ad quid ueniſti, quid ſibi uelit car.cxix.A
Agni in holocauſtum oblati lege purgationis ratio car.lxii.F
Alchimiſtarum ſtultitia car.clxxvi.I
Alchimiſtę cur nūc ad aſtrologiā, nūc ad nigromātiā ſe cōuertāt car.eadē.M
Amen ueritatem ſignificare tripliciter car.lxxxviii.P
Amari a domino Ieſu Chriſto quantum proſit car.ciiii.B
Amoris ueri ſtudia & beneficentia car.clxxx.Q
Amoris iudicium certum car.cviii.C
Amen dico tibi, hodie mecum eris in paradiſo expoſitio car.clvi.T
Amodo filiū hoīs in dextra uirtutis dei uidendū, qd ſibi uelit car.cxxvii.Y
Anciſtam cur ſe dixerit regia ſalutatione honorata car.xxii.Z
Angelus cur nomē unius chori & ſimul oīm ordinū ſpūum btōrę ſit car.iii.B
Angelus Gabriel cur miſſus ſit ad uirginem car.iiii.K
Angeli quō deſcendant corporea effigie tecti non adiuti car.xiiii.C
Angelum corporis beneficio egere ad mouendum corpus in qua eſt debili
tate imaginatiue aſſeritur. car.xv.D
Angelus confortans dominum Ieſum in agonia poſitum car.cxvii.L
Angeli ſemp boni ſūt, & uere opāt, dęmōes falſi ſunt & falſe opāt. cxxxvii.A
Angeli angelos & aīæ aīas per ſe ipſos plenæ intelligunt car.cxxxviii.N
Angeli non plene deum intelligunt car.eadem.O
Annūciatiōis myſteriū ienarrabile eē & icōpheſibile oī creatę mēti car.ii.A
Annūciatiōis feſtū diem eſſe colendiſſimū ab hoībus & angelis car.iii.B
Annunciationi cur ſuccedat natiuitas ſaluatoris car.xxiii.T
Ante faciē oīm populorū chriſtū paratū ſalutare cur dixerit Symeō clxviii.A
Ante diem feſtum pāſchæ cur Ieſus diſcipulos moneat car..lxxxv.V

Antipodes nullos esse etiam si terra rotunda sit,& maxima ex parte cœlo,id est aere circumsepta car.clxix.Y
Apostolos duodecim cur scribat euangelista ultimam cœnam cœnauisse cum domino Christo car.lxxxix.T
Apostolorum modestia car.xcix.S
Apparatus,siue distributio quæ passionem antecedunt car.lxxxv.S
Archítophel figuram egisse pontificum in captura Iesu car.cxix.Y
Aries Abrahæ Christi humanitas car.clix.T
Aries figurans eucharistiæ sacramentũ secundum efficientẽ cãm car.xcvii.D
Articuli hæresum græcorum car.clxxxii.D
Asino cur potissimum insederit dñs Iesus palmarum die car.lxxii.Y
Ascendens dñs eleuatur ab angelis nõ ad auxiliũ,sed honoris gra car.clxxi.L
A temetipso hoc dicis cur Iesus interrogauerit car.xxxiii.D
Audi filia & uide &c.quid sibi uelit car.xlix.K
Aue conuenientissime Mariæ ab angelo dici car.xvi.H
Aurũ a Magis oblatũ,thus & myrrhã cur uirgo mr debeat accipe car.lvii.C
Aue rex ludæorum cur Christo dixerint Romani milites car.xlv.Y

¶B

Baptismi gra licet sit prima in ordine nõ tñ in pfectiõe meriti car.xcvii.A
Barbæ nascentis tempus & augumenti status & decrementi car.lxi.A
Benedictionem opere constare car.xvi.K
Beneficentiæ lex & ius car.lxviii.V
Bñdictio Magdalenę & Mariæ a Christo data ascensionis tpe car.clxxii,Q
Bethania exisse dñm Iesum ascensurum quomodo intelligi debeat pro Lucæ euangelistæ concordia in se ipso car.clxxi.K
Benedictio matri data a domino Iesu Christo car.clxxii.O
Benedictio materteris suis data a domino Iesu ascensuro car.eadem.P
Bouẽ & asinũ iter qs natꝰ ẽ Iesꝰ latrones iter qs crucifixꝰ ẽ designasse car.d.H
Blasphemia triplex a ptereuntibus contra dñm Iesum crucifixũ dicta cliii.X
Blasphemia duplex latronis pendẽtis a sinistra dñi Iesu crucifixi car.clv.L
Blondi Forliuiẽsis narratio decreti de processione spũs sancti car.clxxxiii.I

¶C

Canticũ mariæ uirginis sublimius cantico Mariæ sororis Moysi car.xiiii.A
Cantico Mariæ ostendit eam nõ fuisse de filii passiõe lamentatã car.lxxxiii.H
Calicẽ bis in ultima cœna a Christo porrectũ fuisse discipulis car.xc.E
Calicem a se transferri cur Christus orauerit car.c.B
Charitatẽ seruandã cur in ultima cœna dñs Iesus totiens iterauerit. car.cix.D
Capturi Iesum unde retrorsum abierunt & ceciderunt car.cxx.D
Captura & alligatio domini Iesu car.cxxii.O
Cayphæ domum congruere perdito ludæorum consilio car.cxxv.G
Cayphæ aduirantis astutia car.cxxvi.R
Cayphas ad interrogandum Iesum unde surrexerit car.eadem.P
Carnifices cur milites dixerit euangelista car.clii.R
Cayphæ interogatio primæ suggestioni concordat car.cxxix.F

Calamo spongia alligata cur potauerint dñm iesum christum car.clxi.K
Cœnauisse cũ dño iesu ultimã cœnã cur euãgelistæ non scribãt matrem eius car.lxxxix.S
Cedron cur dñs trãsierit ante passionẽ car.cxiiii.K. car.xlvi.V
Cœlestium terrestrium & infernorũ genua dño Iesu flecti car.lix.N
Cereos accẽsos cur circũferamus purificatonis solẽnia celebrãtes car.clxix.Z
Centri ratio declarans,quid sursum,& quid deorsum car.clxx.D
Cœli quomodo aperiantur car.cxxviii.A
Cœli nubes angeli car.xxxiii.H
Christianas ueritates lumine naturali solo non posse discerni car.xxxiiii.I
Crianas ueritates q̃re nulla creatura,ppria uirtute possit itelligere
Christus nascens cur matrem nullatenus læserit car.xxxviii.K
Christus quid significet car.lxv.E
Christum in eucharistia corporeo modo non locari car.xcii.V
Christus scdm hoiem q̃ võne se pnte ex hibeat spẽbꝰ eucharistiæ car.xciiii.D
Christus p quos,qbus,qbus de causis & quotiẽs sit traditus car.xcvi.T
Christiani hominis officium & ratio car.cix.E
Cicũcidit iesus,ut per oĩa mẽbra passus ostendatur car.xli.Y
Circũcisio quid sibi uelit auctore paulo car.eadem.Z
Circũcisio duplex ex littera pauli car.eadem.B
Circũcisio cur per circuitum fiat car.eadem.C
Circũcisio carnis quid præferat car.xli.F
Circũcisionem primi concilii decreto abolitam car.eadem.H
Circũcisionem dei decreto abolitam car.eadem.I
Circũcidi cur uoluit dominus Iesus car.xliiii.K
Circũcidendo & baptizando cur nomina dentur car.eadem.N
Circũcisionis solẽnia rectẽ trãbsequi epiphaniæ festiuitatẽ car.xlvii.X
Circũcisio cur in uirilibus instituta car.xli.X
Cibi triplices animæ circũcise apponendi car.xlii,B
Cibi & potus in regno dei,qui sint car.lxxxvi.C
Citius fieri,quid uoluerit Iesus car.c,C
Clarificatus est filius hoĩs,& deus clarificatꝰ est in eo.qd sibi uelit car.ci,E
Clementia dei incomparabilis car.lxxv.N
Chlamidem coccineam,coronam spineam,arundineum sceptrum,cur militi dederit uerberato Iesu car.cxliiii.V
Cognationis gradus inter Mariam & Helisabeth car.xxi.Q
Conceptus uirginis abaliarũ fœminarũ cõceptibus drña. car.xxxvii,D
Conceptus & natiuitatis dñi Iesu difficultatum solutio car.xl.S
Corpus amplissimum loco non claudi car.xxxix.N
Corpus locum non occupare necessario omnino car.eadem.O
Corpus minus per plura maiore se lõnge diffundere car.xciii.Y
Corpus xpi & sanguis sub accñtibus panis & uini quo cõtineant car.eadẽ.Z
Corpus christi non omino fuisse ligatũ lege aliorũ corporũ car.eadẽ.A
Corpori dñi Iesu quæ gratiæ sint cõcessæ in ultima cœna car.eadem.C

Corpus & sanguinẽ dñi Iesu rem esse in sacramento,& signum car.xcvi.V
Corpus christi qua ratione car.clxix.C
Concilium Primum car.xliii.G
Cohors quot milites habeat car.cxviii.M
Cohors romanorũ militum cur armata sit ad capiẽdũ Iesum. car.eadem.N
Consilium a quo dari possit,& quid sit car.cxxii.Q
Consilium iniisse iudeos bis apud Cayphã in captura dñi Iesu car.cxxv.F
Concordia trium euangelistarum super Petri negatione car.ci.H
Conscientiæ ratio car.lvii.F
Concordia euãgelistarũ de hora crucifixiõis & mortis dñi Iesu car.clxi.N
Cõcordia euãgelistarũ de iumẽto,sup quo dñs accessit hierusalẽ car.lxxii.Q
Commendationis locus maxime attendendus car.lxv.G
Columbi oblati lege purgationis ratio car.lxiii.H
Condolentiæ,& tristitiæ ratio car.lxxx.P
Colũna ignis figurans eucharistiæ formam car.xcvii.H
Commouit populum.&c.dictum amphibologice car.cxlii.B
Constanter accusantes iudei nõ scdm̃ uirtutẽ fortitudinis car.eadem.H
Cõturbatus in sua exercitatione dñs iesus,quare & quõ fuerit car.cxlviii.X
Cõfidit in deo,impudẽtissime dictũ a carnificibus cõtra iesum car.cliii.A
Confidit in deo quo sensu dixerint pontifices iudeorum,contra dominum iesum crucifixum. car.eadem.B
Consumatum est quid sibi uelit car.clxi.L
Colũba emissa a Noe spiritus sanc. missionem in specie columbæ præsagiuit .car.clxxxviii.B
Cogitationes ex multis cordibus uirgini reuelãtæ passionis tpe. car.lxxxiiii.R
Creaturæ irrationales cur sint tenebræ car.xxxii.A
Creticorum dierum ratio car.lx.R
Creata uirtus uñ in agendo differat ab increata car.xci.L
Credendorum secundũ catholicam fidem prima ratio car.ciii.M
Credenda a christianis car.eadem.Q
Creata melius & uerius esse in deo,quam in se ipsis car.cxl.T
Creatura cur resuscitare non possit car.clxv.E
Creari posse aliquid quod æternum sit car.xci.N
Crimina contra iesum conficta car.cxxvi.K
Crudelitas horrenda nimis car.lii.V
Crucis domini Iesu magnitudo & affixionis modus car.cl.I
Crucifixores domini Iesu fuisse quatuor car.eadem.K
Crucifixores carnifices domini iesu fuisse quatuor car.cii.S
Crucem non fuisse magnæ proceritatis,ut nostri asserunt car.clxi.I
Cur aquæ administratione dominus iesus exemplum humilitatis potissime executus est car.lxxxvii.M
Cum exercitu Herodes cur iesum acceperit car.cxliii.I
Cum obduxero cœlũ nubibus,dixit Noe cõpletum in cruce xpi car.clviii.R

¶D.

Dauid Mariæ progenitorem merito describi car.xiii.Y
Damasceni expositio de processione spiritus sancti car.clxxvi.L
Damnati quomodo uolunt bonum car.clv.M
Dabit ei dominus sedem patris sui car.xviii.T
Decies centena millia hominum in expugnatione Iudææ occisa,nonaginta septem millia capta car.ii.V
Decretum Florentini concilii super controuersiis Græcorum & Latinorum de fide & moribus car.clxxxiii.K
De uoluntate dei,nasci scientiam contingentium car.lxxii.R
Desyderio desyderaui &c.quid sibi uelit car.lxxxix.X
Desyderii Symeonis complementum car.lxvii.O
Deo nullam hominum maiestatem posse comparari car.v.O
Deus cur significare dicatur,actu operans,& quomodo hoc intelligi debeat car.vi.P
Deus quomodo dicatur ignis esse comburens car.vii.S
Deus est,quo maius cogitari non potest car.vii.V
Deus quid sit,creaturam capere non posse car.eadem.X
Deus est sphæra intellectualis car.eadem.Y
Deus quomodo quasi centrum in sphæra se habeat car.viii.Z
Deo nihil esse facilius factu uel difficilius car.xxi.T
Deus cur statim se angelis ab initio non plene ostenderit per propriam substantiam agnoscendum car.xxvii.Z
Deum accedendum adorationis gratia car.xlvi.A
Deum cur timere debeamus car.cvii.T
Deum habere filium,non est alium deum esse q̃ unicum car.cxi.V
Deus meus deus meus ut quid dereliquisti me,quid sibi uelit car.clxiii.T
Deum quid esse præsupponere debeamus car.clxxviii.C
Deus cur semper intelligat oĩa sine errore & sine fatigatione car.clxxix.G
Dei nomina decem car.eadem.H
Deum esse & patrem & filium car.clxxx.N
Dæmonum attestatione cur dominus recusaret car.lxxiiii.L
Desponsatã esse Mariã sine menda,saluo ꝓposito uirginitatis car.xiii.V
Deposuit Iesus potentes de sede,exaltatus in cruce car.clviii.N
Dextera uirtutis dei quæ sit car.cxxvii.X
Dexteræ dei digitus expositio car.lxxxi.linea xxx.post S
Dii gentium cur accesserint ad suos adoratores car.xlvii.Z
Dilexit christus in fine suos,qui erant in mundo,qua ratione dictum sit car.lxxxv.X
Dilectio ab homine christiano,qualis tenenda sit car.cix.F
Dicent montibus &c.quid sibi uelit car.cxlix.E
Dimitte eis,pro quibus dictum sit car.clv.I

Dissipata per passionem & mortem dñi Iesu Christi car.clxvi.H
Diffinitio resurrectionis domini Iesu car.eadem.K
Dixit insipiens primum expositum de ministris pontificum car.cxxxi.M
Dixit insipiens in corde suo, cur iterauerit Dauid car.cxlviii.V
Diuinã psonam a creatura diffiniri proprie non posse car.clxxviii.D
Discipuli omnes cum suo magistro cur ultimam cœnam non cœnauerint car.lxxxix.V
Dolorem in partu Maria sentire non debuit car.xvii.P
Doloris & tristitiæ differentia car.lxxvii.B
Doloris causæ car.lxxviii.C
Dolor realis & imaginarius car.eadem.D
Doloris imaginatione nascentis origo & ratio car.eadem.F
Dolorum Christi numerosa acerbitas car.eadem.G
Dolores domini Iesu in passione strictim recensiti car.lxxix.L
Dolores imaginati a sancta Virgine passiõis tpe instante car.lxxxii.D
Dolor & gaudium excellens, cur interimant car.clviii.G
Doctrina sine scientia profitentium falsitas car.cxxxvii.D
Dona domini Iesu maxima car.cix.H
Dormientes discipuli, quid significet car.cxv.S
Dormite & requiescite, quod scribit Matthæus & Marcus, ironice dictum a domino car.cxvii.I
Dos glorioſi corporis a deo est, usus ab hominis uoluntate car.xxxix.P
Dotibus corporis glorioſi singulis dominum Iesum Christum sigillatim usum in uia car.xciii.B
Duodecim legiones angelorum, cur dominus Iesus dixit, & cur plusquam duodecim sine determinatione car.cxx.G

¶E

Ecce Helisabeth, probatio confirmationis est ab exemplo efficacissimo & accommodatissimo car.xxi.P
Ecce stella quam uiderant, quid sibi uelit car.xlvii.D
Ecce rex uester, quid sibi uoluerit car.cxlvii.linea sexta post O
Ecce filius tuus quomodo uerum fuerit Ioannem ostendendo car.clix.A
Ego sum uia, ueritas, & uita, tribus uirtutibus theologicis satisfacit car.lxix.D
Ego in patre, & pater in me est, quid sibi uelit car.ciii.O
Ego palam locutus sum &c. quid sibi uelit car.cxxiii.X
Ego semper docui in synagoga, quid sibi uelit car.eadem.Y
Ego ad hoc natus sum, quid sibi uelit car.cxxxiii.I
Embrionis formatio car.xxxv.N
Elemosyna quomodo & de quibus fieri debeat car.lv.O
Emendatum ergo, cur dicit Pilatus car.cdliiii.R

Aequalitas oĩmoda diuinarũ psonarum secundum pfectionẽ car.clxxv.B.
Ergo rex es tu, quid sibi uelit car.cxxxiii.H.
Error qua uia ad intellectum ueniat car.cxxxviii.I.
Erat lux uera &c. cur dixerit euangelista car.xxxiii.F.
Esurientes, replentes bonis per crucẽ dñi Iesu car.lviii.linea vi.post Iram.N.
Et gloriam plebis tuæ Israel, quid sibi uelit car.lxix.E
Aeternam uitam quomodo det Christus car.xcv.L
Euangelium Ioannis recte post tria euangelistarum uolumina in lege conscribi car.xxiiii.B
Euãgelistę affirmãt uera, enũciãt falsa, a uero nõ discedẽtes car.xlvii.linea v.
Eucharistiæ sacramento aliter est præsens deus & caro Christi q̃ aliis rebus (post.B. car.xciiii.E
Eucharistia quot signa quot ue res in se contineat car.xcv.O
Eucharistiæ excellentia super omnia ecclesiæ sacramenta car.xcvi.Z
Eucharistiæ excellentia secundum efficientem causam car.xcvii.B
Eucharistia sola cur domini uerbis, reliqua uero sacramenta uerbis humanis conficiantur car.eadem.C
Eucharistiæ secundũ formam excellẽtia incomphensibilis car.eadem.F
Eucharistiæ exempla secundum partes illam integrantes car.eadem.H
Eucharistiæ excellentia secundum permanentiam car.eadem.K
Euangelistæ cur non penitus idem, & cur non singuli omnia scripserunt car.c.X
Euangelistarũ concordia de loco orõnis & captura dñi Iesu car.cxv.N
Euangelistarum concordia super instrumento quo potatus est Iesus in cruce car.clxi.H
Euangelistarum concordia super secundo examine car.cxxv.E
Euæ ruina reparationis operi quomodo respondeat car.cxxx.K
Exemplaria in mente artificis longe distare ab ideis car.xxxii.V
Ex uoluptate carnis & ex uoluntate uiri nasci homines secundum corpus, & deo secundum gratiam car.xxxv.O
Examen tertium quid contineat car.cxxxi.P
Exẽpla non semp esse uera semp aũt debere declarare ueritatẽ car.xxxvi.X
Exempla ad spontaneam, & non petitam elemosynam car.lvi.S
Exinanitio domini Iesu qualis fuerit car.lxxii.Y
Exinationis forma assumenda car.lxxiii.Z
Exinaniuit se, quid sibi uelit car.lxxvi.S
Exempla plus persuadere q̃ uerba car.lxxxvii.L
Exhibebit plusquam duodecim legiones, quo sensu dixerit dominus Iesus car.cxxi.H
Ex & de p̃p̃nes ordinẽ succedentiũ rerũ sonant aliqñ car.xc.B
Ex hoc non manducabo &c. quid sibi uelit car.eadem.D
Experientiam astrologos confutare car.cxxi.L
Exultauit Mariæ spũs maxĩe dũ stetit iuxta crucem filii sui car.clvii.F

¶ F

Falsa & blasphema scripta in euãgelio, nihilominus uere pieq; ꝓ ꝓia, car.xlvii.C
Falsorum testium contra Iesum conquirendorum rõ car.cxxv.H.
Falsi testes contra Iesum subornati, cur plene non probarent car.cxxvi.L.
Falsitas malorum angelorum car.cxxxvi.Y.
Falsitas hominis pessimi. car.cxxxviii.F.
Fecit mihi magna &c. quid sibi uelit car.lxviii.Y.
Fecit potẽtiam in brachio suo qñ pendebat in cruce car.clviii.M.
Fœtum assimilari parentum affectibus dum generant car.xx.N.
Filius altissimi quando declaratus sit Iesus. car.xviii.S.
Filias de latere surgere quid sit car.liiii.G.
Filii prodigi ad patrem in euangelio uerba, qd sibi uelint car.l.O.
Fili o Dauid, quid sibi uelint turbæ dicentes car.lxxiiii.E.
Filiæ Hierusalem &c. quid sibi uelit. car.lxxxiiii.M.
Filiæ Hierusalem nolite flere super me &c. quid sibi uelit car.lxxii.T.
Filius in deo unde sit uirtus. car.clxxxi.X.
Filius non est notitia neq; spũs. s. est amor. car.clxxxii.A.
Fiat mihi non aũt faciam ego, cur Maria responderit car.xxii.A.
Fines terræ in manu dei, & altitudines mõtiũ cur esse dicantur. car.lv.L.
Fidei christiãq; prĩa radix q̃ sit triginta ac triũ dierũ numerus ostẽdit car.lxi.E.
Fidem Christi sermonibus semper & necessario adhibendam car.lxxx.R.
Fidei Christianæ fundamentum primum car.cii.L.
Fidei arbor quas partes habeat principales car.ciii.T.
Fides & obedientia se inuicem efficiunt, & conseruãt charitatẽ. car.ciiii.Z.
Fidei, spei, & charitatis, ergo dominum Iesum ratio. car.cxii.B.
Fidei cõmissariatus ratio a dño adducta in testamento car.cxiii.D.
Fidei efficacia. car.cliii.C.
Fidem & gratiam a nobis conquirendam car.clx,D.
Figura osculi Iudæ car.clxix.Z.
Figura eductionis dñi Iesu ad crucem car.cxlix.A.
Figuræ de Christo inter duos latrones in cruce pendentes car.clvi.V.
Fortitudo dei quomodo intelligat esse aliqua creatura. car.v.N.
Fortuna inter homines unde ius acceperit car.viii.B.
Fortuna unde ius acceptum inter hoĩes teneat car.ix.C.
Fregisse panẽ dñm Iesum, sacramentũ conficiendo, qd significet. car.xci.K.
Fuit hõ missus a deo, de Ioãne euãgelista coueniẽter dictũ itelligi. car.xxiii,X.
Fundamẽtũ legũ statuendarũ, noscendarũ, & scrutandarũ car.cxii.Y.

¶ G

Gabrielem inter seraphin esse eminentissimum car.iiii.I.
Grabrielem exsignificato ostendere angelum, qui uenit ad Virginem esse eminentissimum. car.xiiii.B.
Gabrielem non adiisse uirginem alarum remigio. car.eadem
Gabrielis nomẽ q̃ docẽte Maria nouerit, Euangelista conscripserit car.xv.E.

Gabrielem allocutum Mariam stando car.xv.F
Gabriel per tria uerba Mariæ satisfacit car.xx.H
Galilea prouincia cur annuntiationi conuenjat car.viii.A
Gaudium Magorum pro stella reuisa car.liii.B
Gauisus est ualde qua ratione Herodes car.cxlii.D
Generationis in dño Iesu duplex ratio, persona una tm̃ car.cxxvii.V
Generationem in deo esse non ad suppetias car.clxxix.K
Generationem primo esse a spiritu, & per spiritum car.eadem.L
Generationem a deo remoueri non posse car.clxxx.M
Generatio dei ab intellectu est, sed non sine uoluntate car.eadem.O
Gethsemani uillam & uillæ hortũ cur ingressus est Iesus capiẽdus car.cxv.M
Gladius pertransiens cor Virginis in filii passione qs fuerit car.lxxxiiii.Q
Gladios qui haberent in captura dñi Iesu, & qui fustes car.cxviii.S
Gloria in excelsis deo, cur angeli cãtauerint nocte natiuitatis Christi car.cv.D
Gratiæ omnes fœminis gratæ, in Maria accumulatæ car.cxi.L
Gratia plena, cur angelus ad Mariam sit præfatus car.cxii.N
Gratiæ septem, Mariæ cõcessæ, & per angelũ enarratæ car.eadẽ.N
Gratiarum epilogus, Mariæ ab angelo enuntiatarum car.cxiii.Y
Gratiæ a Simeone actæ car.lxvii.R
Gratiæ a Iesu actæ accepto calice car.xc.F
Gratiæ larga diffinitio car.xci.I
Gratia cur signum in sacramento esse non possit car.xcvi.Y
Gratia a mundo miseriæ eximit homines car.cxviii.Q
Græcos superbiæ spũ schismaticos, mox hæreticos effectos car.clxxxii.B
Græci unde se diuiserunt ab ecclesia latina car.clxxxii.E
Græcos ter decies hæresibus suis renuntiasse, & recidiuasse car.eadẽ.F
Græcorum excusatio de hæresi, circa spũs sancti processionẽ car.eadẽ.G
Græcorum hæresis cõfutatio excusationis car.eadem.H

¶ H

Hebrei unde diuisi, & binomii car.lxix.B
Hedi pro peccato oblati, quid sibi uellent car.clxviii.T
Herodis redargutio car.li.Q
Herodis pœna pro perfidia car.eadem.S
Herodis astutia inconsulta, dum responderet Magis car.liii.Y
Herodes ad quem scribitur Iesus missus, quis fuerit car.cxlii.C
Herodis interrogationes præsumptæ car.eadem.E
Herodi cur Iesus non responderit car.eadem.F
Herodes cur remiserit Iesum ad Pilatum car.cxliiii.O
Hæredes domini Iesu qui sint car.eadem.X
Hæretica assertio non facit hereticũ, sed ptinatia asserendi car.clxxxiiii.M
Heretici completa diffinitio car.eadem.N
Hesitatio discipulorum qualis fuerit in ultima cœna car.xcix.R
Hydria farina & lecyth, dei figurãs Eucharistię ideficiẽtiã & pmanẽtiã. car. xcvii.L.

Hieronymi Origenis,& Dyonisii concordia,super tenebris inductis passionis tempore car.clxii.Q
Hypocritas xp̃ianos Herode esse longe deteriores car.li.R
Hypocritarum falsitas car.cxxxvii.linea xii.post.D
Hoc erat in principio apud deum,cur dicat Euangelista car.xxx.L
Hoc erat in principio apud deum quid sibi uelit car.eadem.P
Hoc est corpus meum̃,quid significet car.xcvi.S
Hodie mecum eris in paradiso quomodo sit impletum car.clvii.X
Homo de Virgine natus,non est filius spiritus sancti car.xxxvii.C
Honoris affectus rapidissimus car.xlii.D
Honorẽ & beneficẽtiæ studiũ,cui & cur maxime debeamus car.lxxvi.T
Hora uestra,& potestas tenebrarum quid sibi uelit car.cxxii.K
Hora uestra,quo sensu dixerit dominus Iesus car.cxxi.N
Hominis formatio & cõfirmatio per septẽnarium numerũ car.lx.V
Humanum uerbum in hoc mundo secundum legem communẽ,cur legitimũ, & perfectum esse non possit. car.xxvi.N
Humilitatis domini Iesu inditium car.lxxii.S
Humilitatis utilitates car.lxxxvii.K
Humilitatis amplectendæ ratio potissima car.lxxxviii.R

¶ I

Ianua paradisi a domino Iesu aperta quæ sit car.clxx.E
Iam uos mundi estis.&c.quo sensu dixerit dñs Iesus car.cviii.X
Ideoq; quod nascẽ ex te &c.ex præmissis infert ut cõclusio car.xx.M
Idæas artificũ mẽtibus necessarias,sed dei menti maximæ car.xxxi.T
Iesus nomen datum saluatori ex officio car.xvii.Q
Iesum habuisse tria uerba in hac uita car.xxix.E
Iesus primo conceptionis momento plene formatus,cur per nouem menses in utero steterit Virginis car.xxvi.Y
Iesus pro præterito,quomodo cõueniat filio Virginis car.xlv.P
Iesus pro rei emergentis merito dictus Virginis filius car.eadem.R
Iesus futuri expectatione merito dictus Virginis filius car.eadem.S
Iesus nomen,quando & unde cœperit celebrari car.lxxiiii.K
Ignis inferni cur non extinguatur car.vii.T
Ignorantia primi radix inuoluntarii car.lxx.L
Ignorantia quando non excusat operantem car.lxx.linea.x.post.L
Ignorantia quæ punienda,& quæ non car.cxii.Z
Ignorantiam iudeorum ad patientiæ rationem adduci a dño Iesu coram apostolis,non ad excusationem culpæ car.eadem.A
Ignorantia carnificum dñm Iesum crucifigentium car.cliiii.E
Ignorantia affectata unde proueniat car.eadem.H
Imperfectũmeũ uiderũt oculi tui.Et pluriũ quę sequunt ratio car.lvi.Q
Imaginationem doloris uerum dolorem parere car.lxxviii.I
In principio Geneſis non sumi ut in principio Ioannis euãngelii car.xxiiii.C
In Te. car.xx.L

In principio creauit deus cœlum & terram quid significet car.xxiiii.D
In principio erat uerbum,quid significet car.eadem.E
Incarnationem cur deus distulerit usq; ad Mariæ tempora car.xii.P
Incarnationis uerbi dei notitiam,quam Adæ peccato perdiderunt homines per fidem recipiunt car.xxxiiii.M
Incarnationis filii dei ratio potissima car.lxxvii.R
In propria uenit quid significet car.xxxiii.I
Intentionis ratio car.lviii.H
Inuoluntarii actus duas tm̃ radices habere possunt car.lxx.L
Inuoluntarii per ignorantiã dria ab inuoluntario per uiolentiam car.lxxi.N
Indolentia stoicorum abiicienda car.lxxx.O
Inconditarum præ tristitia uocum car.lxxxiii.linea iiii.post G.
Indulgendum humanæ fragilitati exemplo dñi Iesu car.cxvi.B
Interrogatio Annæ de discipulis & de doctrina qualis fuerit car.cxxiii.T
Intellectio diuina qualis sit. car.cxl.P
Inuidia inuidum humiliat car.cxliii.G
In circuitu ipii ambulãt de pilato & de Herode ad Iram expositũ car.cxliiii.P
Innocens ego sum &c.cur dixerit pilatus car.cxlviii.Q
Iniuriarum dimittendarum admonitio car.clv.K
Inter duos latrones cur crucifigi uoluerit dominus Iesus car.clvi.S
Intellectionẽ siue notitiã in deo esse unã tm̃ unũq; amorẽ car.clxxxi.Z
In sufflando cur dñs Iesus dederit Apostolis spũm sanctum car.clxxxix.Q
Ioseph adhuc robustum desponsasse Mariam car.xii.R
Ioseph nomen Mariæ uiro accommodatissimum car.eadem.T
Ioseph patris nomen secundum legem refugere nequiuisse car.lxvi.L
Ioannes cur se dilectum scribat a Iesu car.xcix.T
Ioannem tantum fuisse per adoptionem Marię filium car.clx.B
Ioannes adoptiuus uirginis filius mystice factus car.clx.C
Iosephi de domino Iesu testimonium car.d.M
Israelitæ ueri qui sint car.lxix.F
Iudicia falsa unde nascantur car.xxvi.R
Iustitia originalis hæreditas a filio prodigo consumpta car.lv.I
Iustitia uoluit hominis redemptorem acerrime contristari car.lxxvii.Z
Ius ad gratiã baptismo sẽp acqri,nõ aũt gratiã in adultis sine cõtritiõe. lxxxvi G
Iubilare deo quibus in rebus,& quare debeamus car.lv.K
Iudæ pedes cur lauerit dominus car.lxxxviii.N
Iudam leuare calcaneum contra dñm,quid sibi uelit car.xcix.O
Iudiciorũ puersores grauius peccant q̃ iudices puerse iudicantes car.cxlvi.C
Iudæorum pœna pro perfidia car.lii.V

¶ L

Laus a quibus sit expetenda car.lxiiii.Z
Laus & confessio uera quæ sit car.cxxxiiii.K
Lapis angularis figurans eucharistiam secundum finem car.xcvii.E

Lapidis angularis ratio in domino Iesu Christo car.clx.E
Lapidis adiactum cur separatus sit Iesus oraturus car.cxv.Q
Latronis dexteri confessio car.clv.P
Latronis dexteri humilitas car.clvi.R
Latroni pio cur dñs Iesus donauerit paradisum car.clvii.Y
Lauãdorũ xp̃o pedũ & porrigẽdi potũ discipulis dispar ratio car.xc.G
Lapidem a monumento cur per angelum remouerit resurgens dominus Iesus Christus. car.clxx.F
Labores domini Iesu car.cv.L
Legationi quatuor afferunt dignitatem car.iii.D
Legatorum partes in exponendo orationem car.xvi.G
Legiones plusquam duodecim angelorum car.xix.B
Legum latorum & patrum familias utilis admonitio car.cviii.A
Legum condendarum causa car.eadem.B
Lilium inter spinas Marię uirginitas prę ter cętera car.xii.S
Lingua maximum uitæ totius indicium thuri assimilatur car.lviii.K
Lĩguę igneę forma cur tertia uisibili missiõe accepit spũs sanctus car.clxxxix.I
Lintheus a Christo assumptus, quid sibi uelit car.lxxxvi.E
Liber scriptus intus & foris car.cxli.V
Lithostroti loco mystice sedit Pilatus damnaturus Iesum car.cxlvii.O
Loci & locati adæquationis ratio car.xcii.T
Loquela iniqua ab homine, iusta a deo car.cxliii.N
Locutus q̃ est deus, & ad q̃s patres nr̃os christi passionẽ p̃sagiẽtia car.clviii.P
Lucis spiritualis a luce corporea differentia car.xxxiii.E
Lucis & luminis uigor uim & bñficentiã dei maxime manifestat car.xxxii.Z
Lumen ad reuelationem &c. quid sibi ueut car.lxix.C
Lunæ motus per septennarium car.lx.Q

¶ M

Marię nomen decorum car.iii.Z
Marię ad angelum responsionis perfectio car.xxii.Y
Mariam in partu ope humana non adiutam car.xxxiiii.L
Maria concipiendo non est uoluptate subrepta car.eadem.L
Maria per nouem menses cur non sit grauata fœtu car.cxxxviii.H
Mariam optimam patronam & aduocatam car.liiii.C
Maria cur legẽ purgatiõis ipleuerit q̃ purgari non egu it car.lxii.K
Mariæ matris domini dolores in cœna legali car.lxxxii.E
Mariam a dolore non esse superatam in filii passione, sicut neq; in conceptu a delectatione car.lxxxix.G
Mariã nõ desyderasse uel uoluisse absolute filium a morte liberari eadẽ I.
Mariam a principio stetisse iuxta crucem car.lvii.A
Mariam matrem dñi iuxta crucem non esse lamentatam car.eadem.B
Maria suam prophetiã stans iuxta crucẽ uidit impleri car.eadem.D
Matrem cur non a principio aspexerit & allocutus fuerit dominus Iesus Christus crucifixus. car.eadem.Z

Mater domini illum secuta non est car.cxiiii.I
Maria cleophæ, quomodo sit soror matris domini car.clix.Y
Matrimonii uinculum car.xiii.X
Matrimonii lege, quid necessario debeat uxor marito car.lxvi.K
Magnus quid erit Iesus car.xvii.E
Magis cur nõ ostẽdit spiritussanctus locũ natiuitatis, sicut natiuitatẽ car.l.N
Magi offerentes munera cur matrẽ potius q̃ filiũ alloquant car.lvi.T
Magorum petitio, & petitionis ratio car.eadem.V
Magorum obtatio liberalissima car.eadem.X
Magos quæ ad Iesum adduxerint adorandum car.lvii.Y
Magorum facultates non posse usui cedere car.eadẽ.Z
Mare qua ratione sit dei car.lv,M
Magnanimi finis car.lxviii.X
Magnitudo domini Iesu car.cvi.N
Martyres in pœnis, quomodo tristes & leti esse potuerint car.lxxx.Q
Maneat qua rõne christus in nobis, nosq; maneamus in illo car.xcv.K
Manere in christo nõ sufficit, sed illũ manere in nobis oportet car.cviii.Z
Mane astabo tibi quid sibi uelit car.cxvii.K
Magis timuit pilatus qua ratione car.cxlvi.A
Manus cur pilatus lauerit anteq̃ Iesum crucifigendum daret car.cxlvii.P
Magnificentia dei in quo maxime splendeat car.clvii.E
Magna quæ fecit deus in uirgine car.clviii.K
Maledicta terra &c. dictum Adæ cõpletũ in christi cruce car.eademQ
Maioris ac minoris Iacobi ratio car.clxxiii.S
Massadæ excidium durissimum car.lii.X
Membra hominis per septenarium disposita car.lxi.E
Mens, quid significet car.xxvi.I
Mentis uitio uerbũ degenerare, qñq; absq; defectu obiecti car.eadẽ,Q
Mens plus est uerbo quam mater car.eadem.S
Mentis dei ab hoĩum & angelorũ mente differentia car.xxix.F
Memento mei domine declaratio car.clvi.Q
Mirabilia eucharistiæ, sed non incredibilia car.xciiii.G
Mirabilium eucharistiæ possibilitatis ratio strictim cõclusa car.eadẽ.H
Miracula dñm Iesum mirabilius fecisse q̃ sancti fecerint uel faciãt car.ciii.R
Miraculis deum glorificari car.eadem.S
Miracula christi a miraculis sanctorum differre non secundum rem, sed secundum modum operandi car.eadem.T
Ministros cur pontifices & phar isei cohorti romanæ addiderint pro capiendo Iesu. car.cxviii.O
Misericordiæ domini Iesu car.cxix.B
Micheas figura Iesu car.cxxxi.N
Misericordia dei in christi cruce maxime reserata car.clviii.L
Miracula semper fieri natura ferente car.clxii.P

Missionis diuinarum personarum regula car.clxxxiiii.O
Missionis spiritus sancti temporanea triplex car.clxxvi.Y
Missio æterna spūs sancti est una in oībus tēporaneis missionibus eius,quæ non numerant nisi in rōne termini ad quem car.eadem.Z
Missio spiritus sancti unde dicatur æterna uel temporanea,uisibilis uel inuisibilis,generalis uel specialis car.clxxxvii.A
Missionum spiritus sancti diffinitiones summarie car.eadem.B
Moralium purgatiuarum ab heroicis differentia car.xi.N
Mores hominum per septennarium uariari car.lxi.D
Modestia præcepti domini Iesu car.cix.I
Mortuos non resuscitari uiolenter car.clxvii.L
Mundus per ipsum factus est cur dixerit euangelista car.xxxiii.G
Munera a donantibus uerbis non extollenda car.xci.H
Mundus odiens bonos uiros,& ab illis odio habendus car.cx.O
Mundi intellectuales duo car.eadem.P
Mundus miseriæ non habet proprium principem car.eadem.Q
Mutationes subito factæ in conceptu sanctæ uirginis car.xxxv.Q
Multitudo maris & fortitudo gentiū in Esaia,qd sibi uelint car.liiii.E
Multa passa sum in somnis &c. car.cxxxv.Q
Mulier nō mater cur dixit dñs Iesus matrē alloquens de cruce car.clix.Z
Multa corpora sanctorum surrexisse cum domino Iesu car.clxix.T
Mutationē nullā fieri in deo,dū mutat creaturas car.clxxxvi.linea xv.post.Z

¶N

Nazaret cur annunciationi sit deputata car.ix.D
Natiuitatis Iesu sacramentū a quo & quō discere oporteat car.xxiii.V
Naboth Christum præfigurasse car.cxxix.G
Negatio quando rationem fundet car.lxxxiii.L
Necessitas non logica uel metaphysica,sed moralis deum duxit ad hominem ad mortem crucis car.lxxvii.X
Nihil scitur ab homine uere dictum a Socrate car.cxxxviii.L
Nouum testamentum initium habere in Ioanne car.xxiiii.A
Nominum imponendorum uarie rationes car.xliiii.O
Nominis decori habendam rationem car.lxiiii.X
Non rapinam arbitratus est esse se æqualē deo declaratio car.lxxii.V
Nouissimi diei ratio car.xcv.N
Noctu cur scribat euangelista Iudam recessisse car.ci.B
Non quō mundus dat,ego do uobis,qui sibi uelit car.cv.H
Nobis non licet interficere quenquam declaratio car.cxxxii.V
Non haberes in me potestatem,quid sibi uelit car.cxlvi.C
Nouissime adducti duo falsi testes non dictum sine rōne car.cxvi.N
Nubes cœli cum quibus ueniet dominus Iesus car.cxxvii.Z
Nube lucida cur dominus ascendens excipiatur car.clxxi.M
Nullā pœnā esse oīno malā,sed libet hēre rōnem bonā car.cxxxvii.B

Nullius hoīs resurrectio dñi Iesu resurrectiōi est æqparabilis car.lxvii.M

¶O

Obumbrabit tibi,quid sibi uelit car.xx.K
Obiectum quid significet car.xxvi.K
Obscurationis in malis angelis & hominibus differentia car.xxviii.C
Obedientiæ condimentum car.ciiii.X
Obedientiæ fructus car.eadem.A
Octo circuncisionis dierum spacium quomodo capiatur car.xliiii.L
Octonarium numerum designare iustitiam car.eadem.M
Oceani motus per septennarium car.lx.T
Oliua misericordiā & iustitię ueritatē,palma uictoriā cur oñdant car.lxx.G
Oliueti montem cur dñs ascenderit,ubi caperetur car.cxv.L
Oliueti mōtē cur elegerit dñs,ut inde ascenderet in cœlum car.clxx.G
Omnia per ipsum facta sunt,quid significet car.xxxi.Q
Omnis qui acceperit gladium &c.quō uerum sit car.cxx.F
Oīs qui est ex ueritate audit uocem meam,quid sibi uelit car.cxxxiiii.M
Omnipotentia dei ad quæ sit car.xxi.X
Operatione unica deum efficere & conseruare car.xxxii.Z
Operositas pacem nutrit car.cvii.S
Opera Christi ostendere illum esse deum car.ciii.P
Ordo trium terminorum quatuor primarum propositionum Ioannis contemplatione dignissimus car.cv.C
Orōnis ratio ad solum deum in die passionis Christi car.lxxvi.O
Orationem domini Iesu in horto non secundum sensum,sed rationis motu esse formatam car.lxxxi.V
Orationis dñi Iesu in horto conditio,quid sibi uelit car.lxxxii.A
Oratio assidua & uera qualis sit car.cxvi.X
Orōnem cur tertio replicauerit Iesus sciens se non esse audiendū c.eadem.C
Orationem non obmittendam car.eadem.D
Orationem Christi non fuisse ineptam uel stultam,quamuis peteret non obtinenda uel importuna. car.eadem.F
Orationem domini Iesu in horto fuisse exauditam car.eadem G
Orationis ratio efficax semper car.eadem.H
O sanna qualis dictio sit car.lxxiii.D

¶P

Patermeus operatur usq; modo quō intelligatur car.vi.R
Pater nr̄ qui es in cœlis cur orare docens Iesus sit præfatus car.xlix.L
Pater faciens opera,quis sit intelligendus car.ciii.N
Pater ignosce illis,quid sibi uoluerit car.cl.D
Pater in manus tuas &c.non sui sed rī gra dixit dñs Iesus car.clxiii.Z
Patrem deum gignere filium deum,quid sit car.clxxx.P
Pater in deo cur sit tantum unus car.clxxxi.V
Paternitas Ioseph qualis fuerit car.lxvi.I

Pacis distinctio car.lxviii.T
Pacem cum deo cur hoies obtinuerint & non dæmones car.cv.C
Pacem cur dñs Iesus relinquere se dixerit & donare car.eadem.E
Pax Christi qualis sit,& quomodo detur car.eadem.G
Pacē Christi accipientes cur turbari & formidare non debeant car.eadem.I
Pacem quam maxime oppugnent car.cx.K
Pax hagicioſa non durat car.cvii.V
Pacis fundamentum primum car.cx.K
Pacem obus reliquerit dñs Iesus,Quibus ue donauerit car.cv.F
Pacē quo iure melius quam mundus relinquat & donet dominus Iesus. car.eadem.K
Paupertati bene morate conuenire munditiam car.lv.D
Partus an sit ad uitā editus,septē horæ a natiuitate manifestant car.lxi.Y
Palmarum solennitatis ad præsentationem continuatio car.lxx.I
Passio Christi unde incipiat secundum rem car.lxxviii.E
Passionem dominus Iesus uerissime noluit car.lxxx.S
Passionem quomodo dñs Iesus semper & oīno uoluerit,& quomodo eandem aliquo modo noluerit car.lxxxi.Z
Passionem Christi ab oratione eius in horto incipere car.cxv.P
Paruuli baptizati profitentur contritionem car.lxxxvii.Z
Panis uinicꝫ substantiam cur cum suo corpore permanere non faciat dominus in eucharistiæ sacramento,aut aliam immittat substantiam ad illa accidentia sustentandum car.xcii.P
Patientiæ excellentia car.cx.M
Patientia domini Iesu car.cxliiii.linea iiii.post.R.
Peccatores tenebræ sunt car.xxxiii.C
Peccatores a deo audiri & illuminare esse car.xlvii.C
Peccata unde remittantur car.xcvi.X
Peccata occulta bona intentione contegi posse,immo debere car.cxxviii.F
Peccata non proprie esse infinita car.lxxvi.P
Pœnæ filii imaginate matrem dolore lacerant car.lxxxii.C
Pœnitentiam a baptismo sumere faciam car.lxxxvii.I
Pœnarum domini Iesu acerbitas car.cxxi.O
Percutere colaphis & alapis cędere,quid distet car.xxx.L
Perseuerandum in studio uirtutum car.liii.Z
Personæ diuinæ penitus indiuise secundum esse & operari operationem, tamen extrinsecam separatim pro terminare car.clxiii.S
Personæ diffinitio secundum theologos antiquos & secundum recentiores, & per se completa diffinitio car.clxxviii.B
Personæ creatæ & increatæ differentia car.eadem.B
Personarum tres gradus car.clxxix.F
Persona poetice & oratorie diffinita clxxvii.P

Persona theologice unde sumatur car.clxxvii.Q
Perfeitatis tertii modi ratio car.eadem.F
Petri & reliquorum apostolorum exitus car.clxxii.R
Petri nō uerbo sigillatim sed signo dormitio reꝑhēsa a dño Iesu car.cxv.T
Perfidia uel insania christianorum inexcusabilis car.xcv.N
Physicā rōnem nō plene oīndere duo corpa i eodē loco ee nō posse.c.xxxix.M
Pilatus secundo nititur liberare Iesum car.cxli.Z
Pilati industria tertia pro absoluendo a morte dñm Iesum car.eadem.A
Pilato ultimo interroganti cur Iesus non responderit car.cxlvi.B
Pilati industria quarta pro liberando Iesu car.eadem.F
Pilati industria in optione proponenda car.eadem.H
Pilati secundus conatus ad liberandum dñm Iesum car.cxlvii.N
Pilatus cur cruci Iesu titulum mutare noluerit car.cli.O
Piscis assi partē & fauū mellis cur dñs Iesus comederit ascēsurus car.clxxi.H
Plausu populorum cur excipi uoluerit dñs Iesus car.lxx.H
Plorare coram deo quomodo debeamus car.lv.N
Planctus & lamentationes in dolore unde proueniant car.lxxxiii.F
Plebis natura car.cxlvii.I
Plangebant & lamentabantur,quid distet car.cxlix.B
Planetæ quomodo ascendant uel descendant car.clxix.B
Possedi hominem per deum expositio car.xlv.P
Postulandi ordinata ratio car.cxiiii.F
Potestas tenebrarum quæ sit car.cxxii.M
Pontifices sacerdotes duo simul car.cxxiii.S
Pontificum & phariseorum hypocrisis car.cxxxii.Q
Possum destruere templum dei quæ crimina complectatur car.cxxvi.O
Potus Christo datus in cruce quō nostrę repauationi rndeat car.clx.B
Pregnantes cur sæpe doleant,& uarie agitentur car.xxxviii.I
Præsentationis legalis diffinitio & declaratio car.lxiii.L
Præsentationis legalis summarium car.eadem.O
Præsentationis lex a Moyse quater repetita car.lxiii.Q
Præsentationis executio car.lxvi.Q
Præsentationis lex car.lxiii.M
Præsentationis legalis declaratio car.eadem.N
Præsentię Christi in eucharistia tota ratio car.xciiii.F
Præsidentium genera in Iesu captura commixta car.cxix.X
Prætereūtes blasphemādo crucifixū.d.q eēnt,& qd sit blasphemare.car.clii.V
Principum sacerdotum pluralitas unde sit car.cxix.T
Prima pilati uerba ad Iudæos,q Christum præsentauerunt car.cxxxii.R
Prima ratio qua pilatus uoluit liberare Iesum car.eadem.X
Prosternendo se Magi,quid sibi loquantur car.lv.H
Promissio Symeoni facta,siue responsum ei datum car.lxvi.N
Prophetiā nc necessitasse ludā,neqꝫ ad eā implēdā se necasse car.cxiii.B

Procubuisse Iesum in faciem suam, quid sibi uelit car.cxv.R
Prophetia de precio Christi uenditi car.xviii.Q
Prophetarū uaticinia non dare causam passionis dñi Iesu car.cxxi.I
Prophetia de responsione Christi datæ Annæ car.cxxiii.A
Prophetias non esse causam effectuum prophetatorum car.lxxvii.Y
Processiōis & missiōis diuinę differētia,& qd ęterna a tpanea distet.clxxxvi.V
Prophetias non esse causam prophetatorum,sed preconia car.xcix.N
Prudentiam deo offerendam car.lviii.G
Purificatiōis & pñtatiōis ad supiores solēnitates cōtinuatio car.lix.L
Publicani humilis oratio car.lvi.R
Purgatiōis & pñtationis solēnitas magna rōne īstituta. car.lix.M
Purificationis diffinitio,& eius declaratio car.eadem.O
Purgationis legem secundū spūm a uiris esse seruandā car.lxii.I
Puer Iesus cur dicatur dum præsentatur car.lxvi.H
Puram rerū ueritatē hoīes assęq non posse dum sum in uia car.cxxxviii.K

¶ Q

Qualitates panis & uini,licet sint extensæ in quantitate non bene sustentantur ab illa in eucharistia car.xcii.S
Quadragīta p horas cur mortuis annūerari uoluerit dñs Iesus: car.clxvii.P
Quadragītæ horæ resurrectiōis cur de tribus diebus accipiant car.clxviii.R
Quē queritis cur dixerit dñs Iesus capientibus uolentibus illum car.cxx.C
Quæ sit missionis ratio car.lxxv.Y
Qui uenit in nomine dñi dicentes turbæ,quid sibi uelint car.lxxiiii.G
Qui accipit siquem misero dicens dominus,quid intendat car.xcix.P
Quia de mundo non estis,quid sibi uelit car.cx.N
Quid me interrogas,quid sibi uelit car.cxxiii.Z
Quid gloriaris in malitia,ad literam declaratum de iniquitate Iudæorum contra dominum Iesum car.cxxxiii.Z
Quid feci sti cur quærat pilatus a domino Iesu car.cxxiiii.E
Quid faciā de Iesu quasi per ironiā sententia absolutoria est car.cxlvii.K
Quiesce in terra &c.dictum Isaac completū in Christi persona car.clix.V
Quis missus est car.clxxv.Y
Quomodo fiet istud car.xix.C
Quod factum est in ipso uita erat,quid sibi uelit carxxxii.X
Quod facis fac citius,ad quid dixerit dominus Iesus car.c.A

¶ R

Reges & pontifices potius seruire q̄ imperare car.iiii.P
Requieuit deus die septimo,quomodo intelligatur car.vi.Q
Regnabit in domo Iacob in æternum car.xviii.V
Regni eius non erit finis car.eadem.X
Regnum Christi esse æternū aliud significare q̄ id non hēre finem. car.xix.A
Remediorum humanæ salutis ordo car.xl.T
Regis Messiæ uirtutes car.li.P

Religionem filiis a parentibus non esse prohibendam car.lxiii.V
Responsum accepisse a spiritu sancto symeonē,quid sibi uelit car.lv.D
Reparationem hominis inde incipere unde ruina car.lxxxv.Y
Redēptionē hoīs cum p se non p creaturā deus optatus sit car.lxxvii.V
Rubus figurans eucharistiā secūdū rōnem partiū illā integrantiū car.xci.I
Recubitus Ioannis sup pectus Iesu qualis sit accipiendus car.xcix.V
Remedium contra tentationes car.cxi.S
Regnū meū nō est de hoc mūdo cui interrogatiōi pilati satisfaciat.car.cxxxiiii.F
Redemptoris nostri liberalitas car.cli.Q
Remissio iniuriæ blasphemantibus dñm Iesum crucifixum car.cliii.F
Remissio iniuriæ pontificibus scribis & phariseis car.eadem.G
Rempub.optimatū & populariū,quō unū caput hēre cōueniat car.cvii.R
Respexisse deū humilitatē Mariæ maxime iuxta crucē stantis car.dviii.H
Resurrectio,quid significet car.clxiiii,B
Resurrectionis hominis diffinitio & mortis ratio car.clxv.C
Resurgere proprie,nec corpus hominis,nec aīa dicitur car.eadem,D
Resurrectionis fundamentum car.clxvi.F
Resurrectionem mortuorum,quę persuadeant car.eadem.G
Restituta per resurrectionem domini iesu car.clxvi.I
Resurrectionem dñi Iesu seriem non habere succedentē car.clxvii.N
Reliquias piscis & faui,ad qd dñs Iesus ascensurus dederit suis car.clxxi.I
Relpleti sunt omnes spiritu sancto expositio car.clxxv.X
Requiri quatuor ad rationem personæ car.clxxviii.A

¶ S

Sancti angeli quomodo creatorem suum intelligunt ab initio per speciem concreatam car.xxvii.X
Sanguine puro de uirginis corpore ad loca generationis descendente Iesu corpus cur formari decuerit car.xxxviii.G
Salutare dei,quid sibi uelit car.lxviii.Z
Salutem cur expectarent turbæ a domino iesu car.lxxiiii.H
Satisfactionis ius,unde consurgat car.lxxvi.Q
Salus proximorum proprie utilitati anteponenda car.lxxxviii.O
Sacramenta ecclesiæ in ultima cœna a christo instituta,quid ante eius mortem operarentur car.lxxxix.V
Sacramentum tantum sumere,quid sit car.xcvi.Q
Sumere rem & non sacramentum,quid sit car.eadem.R
Sacra ecclesiæ a uulnere lateris christi efficatiam non accipere car.clxi.M
Sanctam mariam interfuisse cum apostolis ascensioni dñi car.clxxi.N
Saluum me fac domine ad litteram expositum pro accusatoribus & inimicis domini Iesu car.cxliii.M
Sanguis eius super nos,responsio fuit secundum legem car.cxlviii.R
Sathanam ingressum Iudam,quid sibi uelit car.c.Z
Sciebant dæmonia illum esse christum quo sensu dictum sit car.lxxiiii.M

Scandali diffinitio,& quid sit scandalizari car.cxi.V
Scientia de quibus sit car.cxl.Q
Scientię hoīum apud Aristotilem magis opinate q̄ scite car.eadem.R
Scientiam a solo deo assequi posse car.eadem.S
Scala Iacob crux christi est car.clix.X
Sciens quia oīa dedit ei pater in manus,qua rōne dictū sit car.lxxxvi.Z
Sciens quia a deo exiuit & ad deum uadit,quid sibi uelit car.eadem.A
Secundum uerbum tuum,quid sibi uoluerit car.xxii.B
Sc̄m uerbum tuum,qd sibi uoluerit symeon qñ hæc dixit car.lxvii.S
Senectutis bonę fructus car.lxvi.M
Sedete hic,octo tm̄ apostolis dictum,& quibus car.cxv.O
Sermo dei in quo firmandi sunt homines car.cxiiii.G
Seniores in christi passione ab euangelistis noīati qui sint car.cxix.V
Sensus qui decipitur,& quomodo car.cxxxviii.H
Semē per septem horas firmatum in utero suscipiendis fœminę quomodo formari incipiat car.lx.X
Septēnarii numeri admiranda ratio car.lx.linea sexta anteQ
Sequebāt autē alii duo,nequā,q̄modo sit scribēdū & legendum car.cl.G
Sectę doctorum hebręorum car.cxxiii.V
Sententia iudęorum de iesu qualis fuerit car.cxxviii.C
Sententia Herodis remissoria car.cxliii.L
Sententia Pilati contra Iesum magis p̄missiua q̄ diffinitiua cxlviii.S
Seruos esse omnes homines domini nostri iesu christi car.lxxxviii.Q
Sine ipso factum est nihil,ad quid dixerit euangelista car.xxxi.R
Signū non necessario indicat signatū,nisi sit causa uel effectus eius car.xlix.G
Sindęresis ratio car.lvii.F
Sindęresis officium car.cxxxv.N
Si diligeretis me gauderetis utiq;,quare dixerit iesus car.cvi.P
Signum cur iudas dederit car.cxviii.P
Si ergo me queritis,quid sibi uelit car.cxx.E
Si male locutus sum,quid sibi uelit car.cxxiiii.C
Si non esset hic malefactor,quid sibi uelit car.cxxxii.S
Si hunc dimittis impudenter dictum car.clvii.M
Symeonis attestatio conditionem car.lxiiii.Y
Symeon cyreneus cur suffectus sit ad crucē portandā post iesum car.clixZ
Si in uiridi hoc faciunt,quid sibi uelit car.eadem.F
Si rex israel est,quid sibi uoluerit car.diii.Z
Si filius dei es a latrone ironice dictum car.clv.N
Similitudo spiritualis siue species intelligibilis,quid sit,& quibus,& ad quid formetur car.xxvi.L
Singulare Mariæ priuilegiū fuit stare iuxta crucē mente constāti car.clviii.I
Sitis dñi Iesu acerbitas & cur dolores sitim exasperent car.clx.F
Solis motus perseptennarium car.lx.S

Spiritum

Spiritum primo & maxime generare non corpus car.xix.E
Spiritus triplex ad inuicem ordo secundum continens & contentum.
Spiritus sanctus superueniet in te car.clxxi.M
Spiritum ultra septem horas contineri non posse salua uita car.xx.G
Spiritus sanctus quomodo sit in homine car.lxi.C
Spiritus in quo Symeon uenit in templum car.lxv.C
Spiritus quidem promptus est,quid sibi uelit car.lxvii.D
Spiritus sancti missio cur per tres dies celebretur car.cxvi.Y
Spiritus sanctus cur non uno simplici nomine nominetur sicut aliæ duæ personæ diuinæ. car.clxxv.V
Spiritus sanctus cur noīetur tertia in summa trinitate persona car.eadem.Z
Spiritus tm̄ cur tertia diuina persona non dicatur car.eadem.A
Spiritus uitalis ratio car.eadem.C
Spiritus naturalis ratio car.clxxvi.D
Spiritus naturalis diuersitas secundum ætatem,unde sit car.eadem.E
Spiritus animalis ratio car.eadem.F
Spiritus animatorum ratio car.eadem.G
Spiritus sancti perfectio car.eadem.H
Spiritus naturalis,uitalis,& animalis locus & operationes car.eadem.K
Spiritus sancti diffinitio car.eadem.L
Spiritus sanctus unde sit unicus car.clxxxi.S
Spiritum sanctum procedere a filio,ipso filio attestāte probat. car.eadem.Y
Spiritum sanctum a filio procedere probationes humanitus adinuentæ car.clxxxv.P
Spiritum sanctum a patre & filio æque procedere car.eadem.R
Spiritus sancti completa & explanata diffinitio car.eadem.S
Spiritus sancti in colūbæ specie cur primo sit uisibiliter missus. car.eadem.T
Spūs sanctus cur in specie flatus secundo sit missus & datus car.clxxxviii.F
Spūs sanctus in specie ignis cur tertia uisibili missione datus sit car.eadem.C
Speciem increatam angelis perfectius deum ostendere quam nostram nobis. car.clxxxix.H
Speciem dei qualem habuit Adam sibi concreatam,& qualis post lapsum euaserit,qualemue tem habeamus hic car.xxvii.Y
Spes duplex car.eadem.A
Speculum optimum in aduersa fortuna car.lxv.B
Spe retributionis aut timore pœnę quō obedire liceat car.lxxvii.A
Spineę coronæ sceptra arundineaq; dñi Iesu mysterium car.ciiii.Y
Sputis cum iudæi impeterent saluatorem car.cxliiii.X
Spacium quo Christus stetit mortuus car.cxxviii.D
Stella a Magis uisa qualis fuerit car.clxvii.O
Stellarum beneficio saluatorem incarnari non potuisse car.xlvii.B
Stellam a Magis uisam non fuisse signum necessarium ostendens Christi natiuitatem. car.eadem.F
car.xlix.H

Stella a magis uisa regis natiuitatem indicare nequiuit car.xlix.I
Stellæ beneficio nõ didiciſſe magos ubi eſſet rex adorandus car.l.M
Stellam ſtare ſupra locum ubi erat puer car.liii.A
Sterilem & confectam ſenio concipere uiri uirtute difficilius eſt q̃ uirginem concipere dei uirtute car.xxi.R
Stans maria iuxta crucem quæ cogitaret car.clvii.C
Stabat iuxta crucem &c.quid ſibi uelit car.lxxxiii.N
Sternebant ramos in uiarum margine car.lxxiii.B
Superiores angelorum ordines eſſe inferioribus præſtantiores car.iiii.H
Subtilitatis dos in corpore glorioſo,quid operetur car.xxxviii.L
Sudor Chriſti orantis quõ ſanguineo colore tinctus ſit car.lxxix.K
Surgat a cœna qua ratione Ieſus car.lxxxvi.B
Suſtentari multa & non tangere ſuſtentantem car.xcii.R
Sumendi euchariſtiam diſpar ratio car.xcvi.P
Subtilitas glorioſi corpis qualis ſit car.xciii.linea ix.poſt lr̃am.C.
Sub lunaria oĩa non plene sciri poſſe creata uirtute car.cxxxviii.M
Suſceperunt eum ut fuerat prophetatum car.cxlix.Y
Suſcepit Iſrael puerum ſuum in cruce pendentem car.clviii.O
Super uniuerſam terram tenebras factas paſſionis tempore car.clxii.O
Suppoſitum & per ſe unum tertio perfeitatis modo apud theologos chriſtianos idem ſignificat car.clxxviii.V
Suppoſitum & perſonam non eſſe penitus idem car.eadem.X
Suſpirium unde proueniat car.clxxxi.R
Subſtantia ſecunda non habet perfeitatem tertii modi car.clxxvii.T

¶ T

Tacebat Ieſus nec refellebat teſtes conſultiſſime car.cxxvi.Q
Tenebræ operient terram,Et caligo populos quid ſibi uelit car.liiii.D
Tentationi quid obiiciendum car.lviii.I
Teſtimonio quæ ſint requiſita epilogus car.lxv.F
Teſtamenti domini diſtributio car.xcviii.M
Ter negaturũ Petrũ cur dixerit Ieſus,cũ tñ negauerit quater car.cii.K
Tenete & ducite caute,cur dixerit Iudas car.cxviii.R
Templum ab Herode ædificatum car.clxiii.V
Temporaneam & æternam miſſionem eſſe penitus unam car.clxxxvi.X
Theſauri hoĩm qui ſint,& q̃ arculæ,cur aperiendi car.lvi.P
Timor duplex car.lxiiii.A
Titulum ſuper crucem Ieſu cur poſuerit Pilatus car.cl.L
Tituli crucis ſupplementum car.cli.N
Tituli crucis domini Ieſu ueritas car.eadem.P
Timere deum quam ſit utile car.clv.O
Tolle filiũ tuum &c.dictũ Abraæ cõpleť in dño crucifixo car.clviii.S
Tranſitus chriſti amplitudo car.lxxxv.T
Tres dies cur reſurrectioni dñi ieſu celebrãde eccleſia dedicauerit car.clxiiii.A

Tres ſunt

Tres ſunt qui teſtimonium dant in terra expoſitio car.cx.Q
Tres mundi ab antiquis figurati car.clxxxviii.D
Tres termini in tribus primis propoſitionibus Ioannis,tres diuinas perſonas manifeſtant car.xxx.N
Triſtitia tres habet radices car.lxxix.M
Triſtitiæ Ieſus unde ſit penitus expers,& unde triſtis eſſe potuerit uſq; ad mortem car.lxx.T
Triſtitia & dolor ſanctæ Mariæ qualis fuerit car.lxxxiiii.O
Trina Petri negatio quomodo ſe habeat car.ci.G
Trinæ negationis Petri uarietas car.eadem.I
Triſtitia quomodo ſomnum adducat car.cxvi.Z
Triſtitia quæ parit uigiliam car.eadem.A
Tribus diebus aliud ſignificare q̃ tres dies car.clxviii.S
Trium perſonarum diuinarum nominis ratio car.clxxix.I
Thronus tuus &c.quo ſenſu dictum ſit car.iii.C
Turbatam eſſe Mariam ſalua uirtute,immo per uirtutem car.xvi.L
Turbatio Mariæ qualis fuerit car.xvii.M
Turturis oblati lege purgationis ratio car.lxii.G
Turturem,columbum & agnum pro matre offerri dum purgatur,non pro filio dum offertur car.lxiii.T
Turbatio Ieſu qualis ſit car.xcix.Q
Tuam ipſius animam pertranſibit gladius,quid ſibi uelit car.lxxxiiii.P
Tui erant,quid ſibi uelit car.cxiii.C
Tu es rex Iudæorum,cur Pilatus potiſſime interroget car.cxxxiii.A
Tu es rex Iudæorum,quid ſibi uelit car.eadem.C
Tunicam inconſutilem dñi cur carnifices non diuiſerint car.cli.T
Turbarum Chriſtum comitantium diſtinctio car.lxxiiii.I

¶ V

Vado ad patrem quia maior me eſt,quid ſibi uelit car.cvi.O
Vallis ſyloe & uallis Ioſaphat quæ præſagiant car.lxxi.P
Verbum quid ſit ſtrictim declaratur car.xxi.V
Verbum inter omnia animalia habet ſolus homo car.xxv.F
Verbum angeli unde ſit perfectius uerbo hominis car.eadem.G
Verbi humani diffinitio,& eius declaratio car.xxv.H
Verbi humani cauſæ ſecundum quatuor cauſarum genera car.xxvi.M
Verbũ de ueritatib9 catholicis fide acqſitũ cur falſum eſſe nõ poſſit c.eadẽ.P
Verbo bono formando quæ ſint opportuna car.eadem.T
Verbum ſanctorum angelorum unde ſit noſtro perfectius car.xxvii.V
Verba quæ habent ſancti angeli & quot car.xxviii.C
Verbũ in demone poſſe duplicari,in hoĩe eſſe unicũ in hac uita car.xxix.D
Verbi dei pfectiones q̃bus angelorũ & hoĩm uerbum caret car.eadem.G
Verbũ dei ſemp eſſe productum & ſemper produci car.eadem.H
Verbũ hoĩs nõ eſſe filiũ hoĩs,nec9 uerbũ angeli filius angeli car.eadem.I

Verbum caro factum est expositio car.xxxv.P
Verbū caro potiꝰ q̄ hō factū ē multis de cautis dixit euāgelista car.eadem.S
Verbum caro quomodo sit factum car.xxxvi.T
Verbi personæ & naturæ hominis unio,quō se habeat car.eadem.V
Verbum semper a deo esse genitum,& semper gigni car.xxxvii.A
Verbum dei unicum esse necessario,neq; posse multiplicari car.eadem.B
Vegetabilia & sensibilia non sunt persona car.clxxvii.P
Velum templi quid sit car.clxiii.X
Veli templi scissio,quid indicauerit car.eadem.Y
Ventus unde dictus sit spiritus car.clxxvi.N
Venit princeps mundi huius,de quo dictum sit car.cvi.Q
Velauerunt faciem eius,quomodo intelligi debeat car.cxxx.I
Vestimēta sup asinā poni,& Christū sup asinū uehi,qd sibi uelit car.lxxii.T
Vestimenta a turbis strata in uia,quomodo fuerint car.lxxiii.A
Vestimenta & ramos in uia sternere turbas,quid sibi uelit car.eadem.C
Vestimenta q̄ deposuit Iesus loturus discipulorum pedes car.lxxxvi.D
Vestimenta cur sciderit Cayphas audita responsione Iesu car.cxxviii.E
Veste alba cur Herodes induerit car.cxli.K
Versutia ministri q alapa pcussit dñm Iesum annæ rñdentem car.xxiiii.B
Veritatis amplitudo car.cxxxv.R
Veritatem assequendi uia car.cxxxvi.S
Veritas sensibilium car.eadem.V
Veritas rationalium & primo angelorum car.eadem.X
Veritas & falsitas hominum car.cxxxvii.C
Veritas in cognoscente,quomodo se habeat car.cxxxviii.G
Veritas integra solus deus est,& in solo deo car.xli.X
Veritatis integrę diffinitio car.eadem.Y
Vexatores dñi Iesu post secundum examen qui fuerint car.cxxx.H
Vidimus gloriam eius,quare scripserit Ioannes car.xxiii.X
Videntes filii dei &c.expositio. car.xli.V
Videntibus illis eleuatus est,expositio car.clxix.V
Vigilate & orate,ut non intretis in tentationem,qd sibi uelint car.cxv.V
Violentia secunda radix inuoluntarii car.lxxi.M
Virginitas cur in Maria primo cœperit commendari car.ix.E
Virginitatis Marię excellētia sup matronarū affectū q̄ honestū car.eadē.F
Virginitatem quæ rōnes uideant ostendere non esse uirtutem car.x.G
Virginitas unde habeat uirtutis rationem car.eadem.H
Virginitas unde sit irrecuperabilis creata uirtute car.eadem:K
Virginitatem a solo deo posse restitui car.eadem.I
Virginitatis utilitates car.xi.M
Virginitatē mariæ coniugium ostendit excellentissimam car.xii.Q
Virginitatē cur concipiētes amisisse ea corpis parte oporteat car.xxxviii.E
Virgo Maria quō in conceptu uirgo necessario pmanserit car.eadem.F

Virginita

Virginitatis claustra Christus nascēdo in matre uiolare nō potuit. c.xxxix.R
Virginis Mariæ urbana gratitudo Magis ostensa car.lvii.B
Virginē matrē plus dedisse filio q̄ paretes ambo filis donare possint.lxxxix.Z
Virginē matrē cū filio suo ultimā cœnā legale cœnauisse car.eadem.A
Virtuosus uirtutis materiam sibi non facit car.x.I
Virtutes heroicæ perfectæ sunt car.xi.O
Virtus altissimi obūbrabit tibi,declaratio est antecedentium car.xx.I
Virtus per gratiam præstita operatur iuxta naturæ metas car.xxi.S
Virtute & māsuetudine acq̄rēda a christo regna mūdi,nō armis car.lvii.A
Virum non cognosco car.xix.D
Vinctum unum cur dimitterent Iudæi in pascha car.cxlvi.F
Vinctum insignem cur de Barraba dixerit euangelista car.eadem.G
Vitam habent multa,deus solus uita est car.xxxi.S
Vita erat lux hoīm,& lux in tenebris lucet,quid sibi uelit car.xxxiii.B
Vita erat lux hominum car.eadem.D
Vmbra mortis non morte detentas patriarcharum animas car.xlvi.T
Vnde fiat in hominis mente deceptio car.xxvi.O
Vnicū uerbū in quatuor primis ppositiōibꝰ euāgelii Ioānis car.xxx.M
Vnā creaturā simul esse in diuersis locis,& differēter in multis car.xciii.X
Vniuersā cohortē cur cōgregauerit milites uerberato dño Iesu car.cxliiii.T
Vnitatis ecclesiæ in uno capite ratio car.clxxxii.C
Vocabit filius dei declarat q̄d dixit filius altissimi uocabit car.xx.O
Vocales literæ a natura septem car.lxi.Z
Volendi & nolendi modi car.lxxix.N
Voluntates in domino Iesu duæ car.lxxx.T
Voluntas increata tristari nequit car.lxxxi.X
Voluntatis portio superior & inferior quō sumatur car.eadem Y
Voluntatis iniquæ pessima conditio car.cxxvi.M
Volite si contristant,lamentum tamen non adducunt car.lxxxiii.K
Vt sisterent eum domino,quid sibi uelit car.lxiii.P
Vt non tenderer Iudæis cur dixerit dominus Iesus car.cxxxiiii.G
Vuluæ nomen non obscœna sonare car.lxiii.R
Vuluam,quid ure aperiat car.eadem.S
Vsq; ad mortem,quid sibi uelit dicens dominus car.lxxxii.B
Vxor pilati similis Euæ,pilatus similis Adæ car.cxxxv.O
Vxor pilati quid sit in somniis passa car.eadem.P

INDEX OPVSCVLI ANNEXI

Artes mechanicæ cur sint mercede utili compensatæ car.cxci.E
Apocrypha legitime non probare car.cxcv.E
Arca Noe Christi figura,ostiū arcę figura uulneris lateris Christi.car.ccxx.A
Animalia maiora per fenestram arcæ Noe nō ingressa uel egressa.car.eadē.B
Baptismatis gratia unde sit prima & eius effectus car.cxcvi.G

Baptizari nudus cur Christus uoluerit car.cciii.K
Corde mente & uiribus totis deũ diligẽdũ, qd sibi uelit cxcii.linea viii.post N
Christi humanitas quõ Hypdulia & quõ Latria rite colatur car.cxciii.Q
Contactus & utilitas uenerabilitatem instrumentis passionis dominicæ afferunt. car.cxciiii.R
Christum in suo corpore superfluitates habuisse car.eadem.S
Confirmationis & sequentium sacramentorum gratia car.cxcvi.I
Consumatum est quid significauerit a Christo prolatum car.cxcvii.Q
Christi uita nihil habet creatum bonitate par car.eadem.Y
Delectabile honesto absurde ꝓponi, absurdius utile car.cxc.C
Delectabilia quæ pecunia premiari nequeunt car.cxci.F
Duliæ diffinitio car.cxciii.T
Deus merui non potest car.cxcvii.X
Deum omnino impassibilem car.cxcviii.B
Diuinitas Christi corpori sociata illud impassibile non faciebat, nec passibile. car.eadem.C
Diuinitas cur Christum impassibilem non faciebat car.cc.linea iii.
Distrahentia uerba & nomina quid ualeant car.cci.B
Doctores approbati sane & sobrie intelligendi sunt car.eadem.G
Ex lege meritorium aliunde est meritorium car.cxcvi.M
Ecclesiæ sacramenta quõ sunt gratia, quõ sunt meritum car.cxcvii.R
Euæ & ecclesiæ formatio quõ sibi respondeant car.cci.F
Emoroissam cur fimbriæ uestimentorũ cõtactu sanauerit christus. car.cciii.F
Ferri sancti & uestiũ cõtactus disparitas car.cxciiii.B
Ferri sancti & uestium Saluatoris in eius corpe tangendo differentia. cxcv.F
Gratiæ gratũ facientes ex nostro merito non sunt car.cxcvi.K
Honor cui bono sit debitus car.cxc.B
Honestatem non sufficienter premiari honore, sed ipsam sibi premiam esse. car.cxci.H
Hyperdulia quid significet car.cxciii.R
Hyperdulia uel Dulia cur insensata colamus car.eadem.V
Instrumentorum passionis Christi formam aut nudam materiam christiani non uenerantur. car.cxci.L
Iudæi & alii non christiani se ipsos accusant, cultum sanctorum & reliquiarum irridentes car.cxcii.M
Idolatriam a christianis procul abesse car.cxciiii.Q
Intentionem ad meritum non sufficere car.cxcvi.O
Infernus unde sit absq; remedio acquirendi, & paradisus sine timore amittendi. car.cxcvii.V
Idiomatum communicatio in persona Christi unde consurgat car.cxcix.X
Infinitum contineri posse non tamen finiri car.cc.Y
Instrumenta artifica unde sint nobiliora car.ccii.linea xviii.
Latria cur soli deo sit debita car.cxcii.N

